

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերջագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported [CC BY-NC 3.0] license.

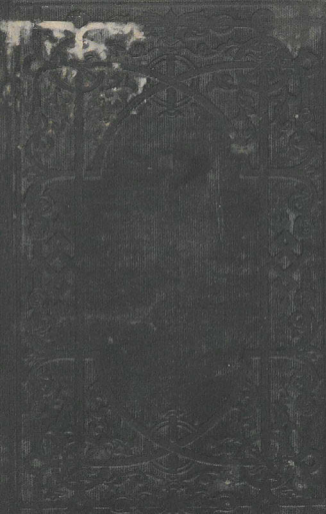
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել կոչքը ցանկացած մեդիայով կամ կրիչով
մեափոխել կամ օգտագործել սակա կոչքը ստեղծելու համար նորը

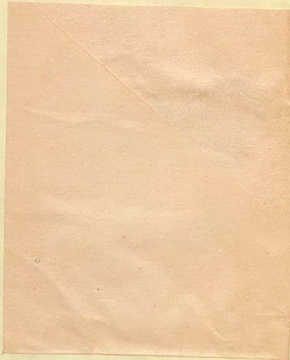
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Handwritten scribbles and marks at the top of the page, including a large 'X' and some illegible characters.

444

M^o. No. ~~A 520. 1903~~

2744
6.

№ 1203
ՔՐԻՍՏՅՈՒՆՆԵՐ

ՈՒ

ՔՐԻՍՏՅՈՒՆԵՐ

ՆԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՍ ԱՇԽԱՐՀԵՍ

ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼԸ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊՐԻՆՏԵՐՆԻ ՏՊԱՐԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ

ՆՈՐ ԵՕՐԻ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՆԻ ՏԵՏՐԱՆԻ ԿՆԵՐՈՒԹԵԸ

1858

1911

ՅՕ Հ Ա Ն Ն Ե Ս Պ Ը Ն Ի Ն Ե Ի Ն Վ Լ Ե Ր Ք Ը

Յօհաննէս Պընիան սա զրբիս հեղինակը խիտա նշանաւոր անձանց շատերուն պէս ստորին առաքինանի նախնիքներն առաջ եկած էր : Իբ հայրը հասարակ թիթեղնադործ մըն էր , որ կը բնակէր Մոզզից մէջ Պէտաֆորա քաղաքին մասերը : Բայց և այնպէս բարի անունի և ազնի մտաց տէր մարդ էր . քնչու որ թեպէտե իր զուակը իրեն նուստտ արհեստին հետեցընէրու միայք ըրաւ , տակաջն ջանաց որ կարգաշու և գրէրու մէջ ալ վարժուի ազան : Ետիկ զատ հասանական կը թուի ևս որ Պընիանին հայրը աշխատած է կանուխ ապաւորել անոր միայքը քրիստոսնէութեան սկզբունքները . ապա թէ ոչ՝ երբոր իր ազգայութեան հասակին երգում ու հայհոյութիւն ընէրու կողմնէ իր ընկերներն աւելի յառաջադէմ եղաւ , ան նշանաւոր երազներն ու ան զոջ նումի դարձընող զգացումները պիտի չլքատահէին իրեն՝ որոնց որ ինք կը պատմէ : “ Ելաւ անգամ” (կ’ըսէ ինք’) մէկ երկու որ մեղքի մէջ անցընէլէս ետե իմ անկողինիս մէջ գնացած ասե՛նս մեծապէս կը շարժարուէի գեւերու ու շար հողիներու վախեն՝ որոնց կը կարծէի թէ անդադար կ’աշխատէին զիս իրենց հետ առնել տանելու” : Եւ յապէս կը ստորագրէ ևս իրեն արթնում թեան ասե՛նը մտածութիւններուն մէկ քա-

նրանքը : « Երբոր ես ինք կամ՝ տասը տարեկան աչկի մըն էի՝ ունայնասեր ընկերներուս հետ իմ տեսակի տեսակ խաղերուս ու տղայական ունայնութիւններուս մէջ շատ անգամ կը նուսաճէի՝ ու մնացովս կը տատապէի / և սակայն շէի կրնար իմ՝ մեղքերս նշել՝ :

Եհա՛ ստիկոյ պատուական օրինակ մըն է ամեն քրիստոնէոյ ծնողներուն , որչափ ստորին որ ըլլայ իրենց աստիճանը : Ղրմողքներ՝ կանուխ սորփեցուցէք մեր զուկրներուն կարգաւ ու գրել , ու կանուխ վարժեցէք զանոնք քրիստոնէութեան մէջ . քանզի շէք գիտեր թէ Եստուած որչափ բարձրացընել կ'ուզէ զանոնք իրենց մեծնալուն . որ ալ գիտէք թէ և սյազկս ընելովնիդ որչափ օգտակար ըլլալու կը պատրաստէք զանոնք :

Պրնիսն քանի որ կը մեծնար սյրութեան հասակին կը հասնէր , աւելք կը խտանար մեղաց մէջ . և մանաւանդ ինքզինքը տուած էր ստութեան՝ անկէք կարգալու՝ երգում ընելու և Եստուծոյ անունին հայհոյելու մըլութիւններուն : Բայց և սյնուկս իր խղճմանքը սիրտ քնացած շէր : Ըստ անգամ իր երացին մէջ կը տեսնէր որ երկինքը բռնկեր է , ու հաստատութիւնը ահարկու սրտամեներու նայնով կը պատուի ու կը ճացթի : Երբեմն ինքզինքը զուարձուի տեղ մը կը կարծէր՝ ուր որ հեշտութեան ու զուարձութեան մէջ կ'ուրախանայ , ու յետոյ բուն իսկ սա երեսակացական խնջոյքիս մէջ կը թուէր իրեն թէ սակալի երկրաշարժութիւն մը կը պատուէր կը բամնէր երկիրս , ուրկէ դուրս կ'ելլէին բոցեր՝ ու սարսափելի կերպով ճիշ բարնոց և անխնայանութիւն ընող մարդկային կերպարանքներ , որոնք իր ահարկեկաւ գոցարանքներուն առջև ընդհանուր զատատանին օրինակը կը ներկայացընէին :

Իր կենացը սա մասին մէջ նաև քանի մը անգամ հրաշալի կերպով մահուանն ազատեցաւ , որ յետոյ ան գիպումները իր բն սգորմութեանն խառնուած պատիւ կը սեպէր :

Ենթամ' մը Պէտֆորտ քաղաքին մտաւ Օս գետին մէջ ինկառ նաւակէ մը , ու մտալ մնաց որ պիտի խեղդուէր : Ուրիշ անգամ' մը ծովը կը խեղդուէր : Ըսկէ ետեւ որ մը քամբան իր առջեկէ իմ' մը կ'անցնէր . ինք գաւազանով գարկաւ անոր , յետոյ գաւազանովն ստիպեց որ բերանը բանայ , ու իր մտաներովը բանեց ու գուրտ քաշեց ընդուն' որն որ անին խայթոցն ըլլալ կարծեց : « Ես գործողութիւնովս (կ'ըսէ ինք) թէ որ Ըստուան ինծի չողորմէր , ես զիս իմ' յանդգնութիւնովս իմ' գախմանիս պիտի հասցընէի' : Մեկ ուրիշ նշանաւոր գեղարէ մը ազատեցաւ իր 18 տարեկան հասակին մէջ : Ըն ստանը Ենոզիոյ մէջ քաղաքական պատերազմ' կար , ու Պընիան զինուորներուն մէկ կարգին մէջ գրուած էր : Երբոր զինքը Լայսետիքի պաշարանը պիտի խրկէին' իր ընկերներուն մէկը ուզեց որ իր տեղը երթայ : Պընիան համեցաւ իր տեղը անոր հետ փոխել , ու սա կամուարապէս անոր տեղն անցնողը որ մը պաշարանն մէջ գիշերապահ' ըլլալով հրացանով իր գլխն զարնուեցաւ ու մեռաւ :

Ես գիտուածիս վրայ շատ շանցած Պընիան ամուսնացաւ կին մը ստաւ , որուն իտհեմ' և բարեպաշտական իտաակցութիւնները ազգու ներգործութիւն մը ունեցան իր փութքին վրայ : Տեւէք' որչափ աղէկ բան և որ կանոցք կրթուած ըլլան : Մնաց որ ինք ստան տեղ ըլլալու համար բան մը չպատրաստած' կամ մինչև անգամ անմեական պիտայրի վերաբերեալ բան մը չունեցած ամուսնացաւ : Երբոր իր կինն ու ինք մեկտեղ եկան' կարասիքի վերաբերեալ պնակ մը կամ գրգալ մը չունէին (կ'ըսէ ինք) : Բաց արհեստով թիթեղապարտ' ըլլալով , կը կարծուի թէ բոլոր իրեն հարկաւոր եղած սա կերպ կարասիքները չուսով շխտած պիտի ըլլայ : Իր կնոջը բերած բոլոր տ'իտը կը բաղկանար միայն երկու հաս փութիկ Քրիստանեական գրքերէ : Բաց տանք հազարաւոր

ասկինքին աւելի մեծապէս սրհնութիւն մը եղան Պընիաւնին . ինչու որ իր կինը զինքը համարելով անոնք կարգաւու՛ ա. յանախ խտելով անոր հետ իր հորը բարեպաշտութեանը վրայ որ ստուածասէր մարդ մըն էր, անոր միտքը պատկէցուց անխափան եկեղեցի երթալ, ու հետզհետե իր մտքիան անախութիւնները նշել :

Եւ իր բարեկարգութեանը պատկար եղաւ եւ ան յանդիմանութիւնը՝ որն որ ինք սա ասեմներս մէկ խիստ վտուանուն կնիկի մը ընդունեց : “Մնգամ մը երբոր գրաւցուց մը խանութ կայնած անէնք և հայհոյութիւն կ’ընէի, (կ’ըսէ ինք,) ասանը կնիկը լեկ իմ խոսքերս . և թեպէտ ինք խիստ անասակ և ամբարիշտ թշուառական մըն էր, ըսաւ ինձի՛ թէ՛ Քու ըրած խոսքերդ լեկով կը սարսափիմ . դուն ամենալար ամբարիշտ մէկն ես քու ըրած հայհոյութեանդ համար՝ որ բնաւ կենացս մէջ ասոր նմանք լսած չէի, և այդպէս ընելովք քաղաքին բոլոր պատանիները պիտի գլխէ հանես թէ որ քեզի հետ ընկերութիւն ընեն” : Եւ կնիանը յանդիմանութիւնը աղէկ աննէ մը արուած յանդիմանութենէ աւելի ազգեց Պընիանին : Ենիկայ լեկուց զինքը և ասկուց : “Սասի (կ’ըսէ ինք) երբոր ան տեղը գլուխ կախած կայնէր էի, իմ բոլոր սրտով կ’ըսէի, Երանի՛ թէ հիմա պզտիկ աղէկ մը ըլլայի, որպէս զի իմ հայրս ինձի սորվեցընէր, այսպիսի լար խոսքեր չտասիլ” :

Եւ գիտուածիս վրայ շատ լանցած ազգաս մարդու մը հետ ընկերութիւն ընել սկսեց, որն որ իր հետը կընարի և Սուրբ Գրոց վրայ ան կերպովք կը խտէր՝ որ իր միտքը համարեց, ու զինքը պարտաւորեց Ետուածալունչ կարգալու սկսել : Պընիան սկսեց մեծ գուարնութիւն գոյալ անիկայ կարգալովք, և մանուանդ անոր պատանիան մտանքին . քանզի առաջելոց թուղթերը տակաւին իր հասկըցողութենէն բարձր էին : Ենիկայ բոլոր իր վարքին

մէջ այնպիսի փոփոխութիւն մը պատճառեց՝ որ իր բարեկամները նոր մարդ կը սեպէին զինքը , ու իր անհարթ անասականութենէն բարոյական ու բարեպաշտական վարչի մը դասնալումն վրայ զարմանցով կը ընային : Միակնի իր վրայոյն ազէկ խախլ , ու ինչ հետեւապէս կը զուարճանար որ բարի համարում մը տուցաւ , և իր ան ստեղծի կարծեցր՝ անոնց իր վրայ բարի համարումը ունենալու արժանացաւ : « Եւ սակայն ուրիշ բան չէի՝ (կ'ըսէ ինք) բացց կի՛նէ կեղծաւոր փառիսեցի մը , բոլոր իմ ջրանս հան կը նայեի՝ որ մարդիկ բարի խախին իմ վրաս : Ոչ Քրիստոսը դիտէի՝ ոչ Հասարակն ու ոչ Արար , և ինչպէս որ հիմա ազէկ խնցած եմ , ինչ որ ան աստեղ մտանէի , շատ ստեղծի եղած պիտի ըլլար իմ վիճակս՝ :

Մեհարթին պիտի ըլլայ մեզի առ սեզս մի ըստ միտն պատմել անոր յատկանալումն զանազան տարիներէնը՝ մինչև որ մեր Տեր Արարի մեկ լուսաորեալ՝ խմորէ և զգնացող աշակերտը եղաւ : Բաւական է ըսել ինչ Սուրբ Կրոնք ընթերցանեցին ու բարեպաշտ քրիստոնէից հետ ըրած խտակցութիւնները եղան առ իր զարմանալի փոփոխութեանը գլխաւոր միջոցները - և ինչ Աստանային բացմամբ իւր և ազեապէ ու մտնաւոր փոքրութիւններուն ստեղծեցաւ , ու անոնց տակը շատ անգամ գրեթէ յուսահատութեանն ու խեղճորութեանն մէջ կ'իջար ու անձնապաշտութիւնն ընել կը մտածէր : Բացց իր Արիւստոր Տէրը աստեղով զինքը կը պատրաստէր ուրիշներուն երեւելի պատաներ գործելու : ու Մասունց Զորհրոյն բոլոր առ փոքրութիւններուն մէջէն ապահովութեանն անցաւ , ուրիշ իրեն պէս փոքրութիւններուն ինաստուն վարժապետ ու աստիճարք և միեմարիւ ըլլալու համար :

Մասունց պաշտութեանն մէջ իր հաստատութեանը վրայ և Սուրբ Կրոնք ծանօթութեանն ու հրապարակաւ անոնք բացարեւելու կարող ըլլալուն վրայ բաւական ապացոյցներ

ըլլալէն ետե՛ր՝ Բրիտանոսի Վեհաօրանքին քարոզիչ մե-
նադրակցաւ : Կոտուած ամենահարող շատ հեղ տխար և
անպատիւ անձերը կ'ընտրէ՛ գորուտը ու պատուաւոր եղող
նէրը ամփընձլու համար : Ահն այսպէս եղաւ նաև առ
խոնարհ թիֆեղնազորներն ալ : Շատ այսպէս աշխատու-
թեանն ու անարդ մեղքերէն կանչուեցաւ՝ Կոտուծոյ մարդոց
խրկած զեազանն ըլլալու : ու Կոտուած իր զեազանու-
թեանն պաշտանին յարմարաց զինքը , ու անոր պաշտանին
մէջ շատ երևելի եղաւ :

Պընիանի քարոզութեան սկիած ժամանակը՝ Եղզիոց մէջ
խիտս մեծ քաղաքական ու եկեղեցական շփոթ մ թեանն ժա-
մանակն էր : Արմարի համարմակութեանն ու խղճմանոցի
ազատութեանը սեպէ թէ անձանսթ էր սնն ասանը : Ուստի
Պընիանին քարոզութեանը ճշմարտութեանն թընամիններուն
զայթակղութեանն ըլլալով՝ շատ անիրաւութեանն քանկցին
քանաւր զբին զնէրը , և հնն տասաներկու տարւոյ շափ քան-
տարկեալ մնաց : Եւ իրենն եղած անիրաւութեանն ու
անդթութեանն կ'երևայ թէ կ'ուզէ նշանակել՝ երբ որ ինք
Ունայնութեանն Աւանտանոցին մէջ Յուսարկցին վրայ
եղած դատատանը կը պատուէ :

Մեծ համբերութեանով կը տանէր առ ասանակիր կա-
լանաւորութեանն զժուարութեաննէրը՝ ինչպէս որ այսպիսի
փնձակի մէջ կը վայրէ ամեն քրիստոնէի : Հնն իր ընկեր-
ներն էին՝ սնն նոյն պատմաւոր քանաւորութեանն մը
անձինք , իր քովն ունէր իր Կոտուածաշունչը՝ ու նախնի
ժարտիրոսներուն պատմութեանը , տանցնէ զառ պատե-
հութեանն ունէր նաև իր մտածմանըներուն վրայ որոնուլ :
Արբեմն իր հետը քանաւորութեանն իր ընկերներուն կը քա-
րոզէր ալ , ու այսպէս անոնք և ինք մեկտեղ իրենց քաղած
աստիկ նեղութեանն մէջ որհնեալ Վեհաօրանքին
ճշմարտութեաննն ու խոստմանըներովը կը մտիթա-
րուէին :

Բայց ի՞նչ կարճանաս որով թեան ժամերը գործածելու գլխաւոր գործերը՝ ի՞նչ գրելն էր : Բանասին մէջն էր որ ինք աւրիչ մեծագին Մատթանարանական գործքերու հետ շարագրեց առ յաւեւական Այլարանութիւնը , որն որ հիմն թարգմանութեանը կը մատուցանէր բանասէր Հայագիրներուն : Այս բանուն էր ան Վարդապետ , ուր որ ինք ի՞նչ պատմելի երազին առջի խոսքին մէջ կ'ըսէ թէ՛ Մշխարհիս անասպատին մէջ պարտած աստեա պատկերաց զնանուլու : Երբոր ի՞նչ գլխարկն ու հրահանգիչ երազը կը կարգանք ու կը վայելնէր , գրեթէ ուրախանալու վրայ կ'ըլլանք որ ի՞նչ թնամքները ի՞նչ ազատութիւնն ապին ու զինքը ստիպելին մեզքը գրելի զարնելու :

Բանտին ազատելուն պէս անմիջապէս ի՞նչ բարեկամները Ալեքսոբոսի մէջ տեղ մը ետքառ ապին ու իրեն համար եկեղեցի մը շինեցին , ուր որ ինք կանոնաւոր կերպով ամէն շաբաթ կը քարոզէր զինքը մտիկ ընելու եկող բազմութեանը , առանց այլ ետ նեղութիւն կրելու իշխանութեան տէր եկողներէն : Տարին անգամ մը Նստան կ'երթար , ուր որ շատ գովարանութիւն ընդունելով կը քարոզէր : Ըստ երևելի անձինք յամախ կ'երթային լսելու ի՞նչ քարոզութիւնը : Արարչա ի . Մոզգից թագաւորը , առ երևելի անձանց մէկուն ի՞նչ զարմացումը յոյս առաւ թէ ինչպէս ինք այնչափ մտաց և գիտութեան տէր մարդ ըլլալով՝ թիթեղնագործի մը շաղակրատութիւնը մտիկ ընելու կ'երթար : « Կատարեան առաւ իրեն միւսը՝ լսելով . « Տէր թագաւոր , թէ որ կարող ըլլայի թիթեղնագործին ունեցած քանքարն ստանալ , ստրկացնան ուրախութեան պիտի հրամարէի բոլոր իմ գիտութեանէս » : Այլ թուի թէ Ալքիանին քարոզութեանը մէջ յատկապէս բուն մը կար որ ժողովարդին միտքը կը յափշտակէր և անոնք իրեն կը հրապարակէր : Այլ կարծուի թէ ի՞նչ որովք Մոզգից մէջ ժողովուրդաց ամենէն հաճելի քարոզիչը ան էր :

Երբոր Լևոնան կ'երթար՝ թիչ ժամանակի մէջ իր հոն բլլալուն ծանուցումը բաւական էր հասարակ ունկնդիրներու խումուն բազմութիւն մը : Ընդդէմ մէջ սոփորութիւնն է որ ժողովուրդը կես օրէն մէկ ժամ կամ երկու ժամ առաջ՝ եկեղեցի կ'երթայ . բայց Յոհաննէս Պրնիանին քարոզութիւնը մտիկ ընելու համար սոփորութենէն դուրս շատ անգամ հազար երկու հարիւր հոգիներ տեղի կը հաւաքուէին առաւօտուն արշալոյսին առաջ , և սն ալ նմուսան մէջ , աննրբին ու նրնին մէջէն քարելով :

Հետեւալ կարճ պատմութիւնը մէկէն կը ցուցնէ իր նարտարարանութիւնը իրեն քարոզիչ՝ ու յանձնապատասխանութեան գէժ՝ իր պաշտօնորութիւնը : Մէկ օր մը երբոր ինք մասնաւոր լեռնաանդութեամբ ու արդուութեամբ մը քարոզէր էր , եկեղեցին աւարտելէն ետե իր բարեկամներուն մէկ քանին իրեն եկան ու ըսին ինձ՝ Ինչ անուշ քարոզ մը տուիր այսօր : Պրնիան օրինաւոր անկեղծութեամբ պատասխան առաւ ինձ , « Պէտք չէր նեղ տախկոյ կրկին իմ միտքս ընել . քանզի ես սուղիտէն վար չիմած Սասանան ինձի դրուցեց տախկոյ » :

Յոհաննէս Պրնիան շատ հոգ ունէր հիւանդներուն ու նեղակններուն սցցելութիւն ընելու , ու խղճնամոյրի սղատութեան պատճառաւ շարշարտողներուն օգնութիւն ընելով անանց կարեկից բլլալու . նաև հանապաղ կ'ընէր իր քրիստոնէսեաց եղբայրներուն մէջ եղած անմիարանութիւնները համեմայնեցընելու : Ըստպէս խաղաղութիւն ընելու պատառած ասեմն էր որ հիւանդութիւն մը եկաւ իր վրայ , ու գինքը գերեզման ինչուց : Մէկ խիստ գէշ եղանակի մը ասեմ տեղ մը դնաց՝ հօր մը ու որդւոյ մը մէջ տեղը եղած խառնութիւնը խաղաղեցընելու , որոնց հետ թիչ մը ծանօթութիւն ունէր : Ըս մարդատիրական գործը յաջող կերպով աւարտելով Լևոնան դարձաւ՝ գրաւանց սուղիտութիւնը տեղն բլլալով . բայց որովհետեւ սաստիկ

անձրևներու պատահեր ու բաշտումն թժրներ էր, շուտով անդով մը բռնուեցաւ, որ ասար սրուան մէջ իր կեանքը վերջացուց Օգոստոսի 12, 1699ին, իր 60 տարեկան հասակին մէջ :

Ես գիրքը Ենդզխարէն լեզուին մէջ արդարապէս խիստ ընտիր մասննագրութիւններուն կարգը դասուած է : Աճնցելով կը կարդացուի ու միշտ կը կարդացուէր միւսնոցամայն գիտնականներն ու ուսմիկներն : Եւ բանաստեղծական գործքն Խարասրութեամբ յարկուած է, ու անոր նկարագրութիւնները և նմանութիւնները պատշաճապէս յարմարցուած են : Բայց պատմութիւնը այնպիսի պարզ և բնական կերպով մը շարագրուած է, որ ամենէն ուսմիկ անձին ալ գիւրխմանալի է . ու անոր զեղչցիկ արձակութեամբ ու նմանութիւններով ցուցուած Խնկարութիւնները խիստ ոգեւոր էն, ու անմիջապէս Եստուծոյ խօսքին հասնուած : Ենդզխարէն լեզուին մէջ աս գործն անհամար անգամ տարագրուեցաւ, ու յազարափարեայ աշխարհին գրեթէ ամեն լեզուներուն թարգմանուեցաւ՝ և ամենէն ալ միշտ ընդունուեցաւ :

Պընիան՝ Վրխատիանոսին Արկնային Վարդորը Խամբորգութիւնը բայց ժողովոց ընդունելի ըլլալ տեսնելովք շահալեքուելով՝ երկրորդ գիրք մըն ալ աւելցուց իր առջի երազին վրայ, որուն մէջ կը ստորագրէ Վրխատիանոսին կնկանն ու զուսկացը երկինքը Խամբորգութիւն ընելք, աժաւանցն ու հարերուն արձակէն շարեւելով : Ես երկրորդ մասն ալ շատ զեղչցիկ գրուելով ու նկարագրութիւններով զարդարուած է, որ յայտնապէս կը վկայէ նոյն Խարասր գրքին գործն ըլլալ : Բայց իր առջի երազն ան աստիճան խնամասալից ու աղէկ յարկուած է, որ թէ՛ իր միտքը և թէ՛ նիւթը չէին վերջըներ երկրորդ մաս մը աւելցընել՝ որ յարմարապէս բազդատուէր առջինին հետ :

Այլանն որոյ աս երկրորդ մասը ըստ ստորին է առջինին , և
ան պատճառաւ յիշ մը համնաստեցինք , թեպէտ և տեղ
տեղ կան հատուածներ որ իրենց գեղեցկութեանը յարմա-
րութեանն ու գորութեանը պատճառաւ դրեթէ անհասկե-
մաս կըլուեցաւ արժանաւոր են :

ՔՐԻՍՏՏԻԱՆՈՍԻՆ
ՃԱՄԲՈՐՊՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԱԶԻՉԵՒՈՎ

Աշխարհիս անապատին անցած ասեմս մէկ տեղ մը հաս-
այ՛ որ որ քարայր մը * կար , և ան քարայրին մէջ պառ-
կեցայ յնանալու , ու յնացած ասեմս երազ մը տեսայ :
Արագես մէջ մէկը տեսայ՝ որ հնարի լսիժեր հագած մէկ
տեղ մը կայներ էր , երեսն իր ասեմն գարնուցեր էր ,
մեզքը գիրք մը ունէր ու կանակը մեծ բնու մը . Ասայ .
կհ . 6 : Աստ . 4 . 33 : Սաղ . 1 . 4 : Առ տեսայ
որ գիրքը բացու ու սկսեց կարդալ : Կարդացած ասեմը
կու լար ու կը գողար մարդը , և շիրմալով ասելի ինչգինքը
բունել՝ ողբալի ազաղակ մը փրցուց՝ լսելով . " Ե՛նչ պիտի
ընեմ ես " † : Վարժ . ք . 37 , 4 . 30 :

* Անցնակը աս գիրքը գրեց Պետրոսի բանասէն մէջ՝
ուր որ ինքը հաստայ համար բանասարկուած էր :

† Արագես է արիմնացած մեղաւորին ազաղակը . որ կը
տեսնէ թէ իր արդարութիւնը աղտեղի լսիժերու պէս է ,
իւր հոգին բարկութեան ու թշուառութեան ենթակայ է՝
մշտնջենասր կորստեան տակ ինկած : Իր մեղքին բնոք
իւր կանակին վրայ զգալով պնտութիւն մը գանձելու համար

Ըստ վիճակին մեզ մտադն իր տունը գնաց, և կրցանքն չափ ինչպե՞նքը զտաքեց որ իր կինն ու զաւելընեքը իր նեղութիւնը չխնայան : սակայն երկար ասուն շրջաւ չուտ մնալ, ինչու որ իր նեղութիւնը կ'աւելնար : Աստի վերջնապէս իր մտաքը իր կնիկանն ու զաւելընեքուն բացաւ, ու այտպէս սկսեց խտիլ անոնց : Ով ի՞մ սիրելի կինս, և զուք՝ ով ի՞մ որովայնիս զաւելընեքը, ես՝ ներ սիրելի բարեկամը, ի՞մ վրաս ծանրացանք բերս մը պատճառովը կործանանք ես :

Երես կը զարնընէ իր տունէն՝ իր անձէն՝ ու իր բոլոր ստեղծյալներէն ու անտախ ակնկալութիւններէն, ու Վաստանց Խոտքը ներս կ'առնէ որ ցուցցնէ իրեն թէ եւր պէտք է գիտնել այնտի թիւն ու փրկութիւն գտնելու : Մեղաւորը որչափ որ կը կարգաց այնիկայ՝ այնչափ կը համոզուի որ իր պատուական անտախ հոգին թշուառ կայութեան ու կործանեալ վիճակի մը մէջ է, ու կը կարտախ Վրիստախի գիտնել յաւառնակայն կենաց ու փրկութեան համար : Կարգացան ասունը կու ըսց ու կը դողայ, մտածելով թէ ինչ պիտի ըլլայ իրեն : Անորդացող, արդեօք թեղի ալ այտպէս բան մը պատահեցանք երբէք : Վաւ մեղքերդ երբէք տեսնը, ու զցայնի՞ր անոնց ծանրութիւնը, այնպէս որ քու հոգեւոր անձկութեանը մէջ աղաղակէիր ըսելով, Ի՞նչ ընեմ ես որ փրկուիմ : Իմէ որ չտեսար ու չզգացիր, ան պատուական գիրքը պիտի համարիս իրքն առատակ մը կամ պատմութիւն մը՝ որ ամենեկն վերաբերութիւն մը չունի թեղի : անծանօթ լեզուով մը գրուածի պէս պիտի չհասկընաս անոր նշանակութիւնը : Ինչու որ՝ դուն սակաւին մտքմտար ես՝ քու մեղքերդ մէջ մեռանք շարին թեւերուն մէջ պատկամ՝ առաւ ապահովութեան մէջ մնացան : Իսկայ այն գիրքը հոգեւոր է : հոգեւորապէս կենդանացան հոգիները միայն կրնան հասկընալ ան, որոնք որ իրենց մեղքերը զցալով՝ կարտակն վախեալով՝ ու զատապարտութենէ զարհուրելով, սկսեցին արանց փրկութիւն փնտաել : Այս տեղակները՝ և միայն ասոնք կը սկսին Կործանանք Վաղարէն երկնային թագաւորութեանը երթալու Նամբորդներ ըլլալ :

Պակ ստացի իմացած եմ՝ որ առ մեր քաղաքը երկինքէն
 իջած կրակով պիտի այրի . և անոր ստեղծելի կործանմանը
 մէջ ես՝ և զան իմ կինս՝ և իմ անուշիկ զուգընդս ,
 թշուառաբար պիտի կորսուինք . միայն թէ կարելի է որ
 փախելու ճամբոյ մը գտնուի՝ (որն որ դեռ ես չեմ գի-
 տեր ,) որով կարող ըլլանք ազատիլ՝ : Այս խօսքին
 վրայ իր ընտանիքը մեծապէս զարմացան՝ չէ թէ անոր
 զրուցած խօսքերուն ճշմարտութեանը հաւատարով , հազա
 կարծեւով թէ իր մտքին սլշտլու թիւն մը եկած է : Առ-
 տի գիշերը մտ ըլլալուն՝ և իրենք ալ յաւատով որ քունը
 իր միայրը կը հանգարակ , արտարաւով զինչն անկողին
 գրին † : Բայց գիշերն ալ ցորեկին պէս վշտալն էր իրեն .
 անոր համար քնանալուն տեղը՝ հատաւորով ու արցունքով
 անցուց անիկայ : Այսպէս՝ երբոր առտու եղաւ , ընտա-
 նիցն ուզեցին գիտնալ թէ ինչպէս է : Ինք պատասխան
 առաւ անոնց թէ , Պէշն գեջ ‡ . ու ձեռք զարկաւ նորէն

* Պէտք է նկատել որ մեզքին շնորհիւ քննադատմը՝
 Աստուծոյ ըսածին ու Սուրբ Պրոց աստուածային հեղինա-
 կութեանը հաւատալն կը ծայրի : Մահն ու գառախտա-
 նը՝ խղճմանքին առջև կը ներկայանան , Աստուծոյ առջև
 կայնելու ահաւոր հեռանկանքը այնպէս պայծառ իր առջևը
 կը գրտին , որ բոլոր ուրիշ փոքրագոյն՝ բաները՝ ան մի
 միայն հարկաւոր բանին հոգադրութեանը մէջ կը թա-
 զուին :

† Երբոր կը սկսինք փրկութեան համար իմաստուն ըլ-
 լալ , մարմնաւոր բարեկամները խելայնոր կը կռչին մեզ՝
 ու մեզքով հրանդաւան մեր հոգիներուն մարմնաւոր զար-
 ման կ'ընեն :

‡ Գարեի եկողի մը մեզքին քննադատները լին կրնար
 թօթօթիլ ու լին կրնար բռնկուիլ՝ բայց եթէ Վրբաստար
 արքանոյր : Ինչու որ ձրչափ բան որ պէտք է Աստուծոյ
 արդարութիւնը բաւականացնելու , նոյնչափ պէտք է նաև
 արթննցած խղճմանքին խաղաղութիւն ընդհելու :

զանանք յարդարելու , բայց անանք սկսեցին խառնուալ : *Ասե մնասեցցին որ իրեն սասակելով ու խոտոակելով՝ իր մարքին հիւանդութիւնք մեկդի ընեն • երբեմն զինքը կը նախասեին , երբեմն կը պատակին , և երբեմն բոլորովին զինքը կը ձգէին կ'երթային : Աստի սկսեց առանձին իր սենեակը մանել անոնց համար աղտօնք ընելու և անանք կակծալու , ու նաև իր թշուառութիւնները պղալու • սակե 'ի գաս կ'երթար առանձին դաշտերուն մէջ կը պարակը՝ երբեմն կարգալով և երբեմն աղտօնելով , և քանի մը որ իր մասնակն պայպէս անցուց * :

* Աշխարհասէր մարդոց անարդանքը կամ բարկութիւնք որ իրզնուանքով նեղութեան մէջ եղալներուն կը ցուցնեն , ստորաբար պատմաւ կ'ըլլայ անոնց որ իրենց անհանգստութիւնք կրցածնուն շափ պահեն մինչև անգամ իրենց մերձաւորներն • բայց սախկոց շուտով անհարկն կ'ըլլայ : Ասե մեկ մարդ մը որ իր խանդակաթ սիրոյն առարկաները կը տեսնէ թէ ծայրադոյն վասնուներու ենթակոց եղած են՝ բայց չեն գիտեր իրենց միմեակը , իր բնական սիրտից կը բռնադատախ աղցու օրինակներ՝ իրասներ ու աղաչանքներ յառաջ բերել : Բայց անանք Աստուծոյ խոսքին ազեա ըլլալով ու ստրկած շրջալով իրենց վարքը Աստուծոյ օրհնքին հետ բաղդասակ , պշապէս խոսքերուն վրայ կը զարմանան • ու անոր առած իրասները ընդունելուն անող՝ ստորաբար յափշտակեալ մարքի կամ յիտարութեան կ'ընծային զանանք • ու ինչպէս որ մարդարները՝ առաջեակներն՝ ու նոյն ինչն Արդին Աստուծոյ Հիսուս իրենց ժամանակակիցներն երազայոց ու իտելայնոր անկնք կը համարուէին՝ նոյնպէս կը համարուի հիտակուան հաստապեալն ալ : Ընդհանրապէս նախ և սուաջ իր մերձաւոր ազգականները առ կարծիքը կը հաստատեն իր վրայ , ու զանազան հնարքներ կը նարեն իր մտքը հանդարտեցնելու • պատրճաթիւններ՝ ընկերութիւններ՝ խնջոյրներ՝ բարեպաշտ բարեկամներն կամ գրքերն ևս կենալ կը կարգադրեն • ու առ միջոցներովս շատ անգամ իրենց

Ալերից անասց որ որ մը գաղտնեցուն մէջ պարտելով՝ (իր ստորութեանը պէս) ձեռքին գիրքը կը կարգար, և իր մտայնը մեծ նեղութեան մէջ էր : ու կարգացած աստեղը ասնի անգամին պէս ազազակ մը փրցոց ըսելով . « Ե՞նչ պէտք է ընել որ փրկուիմ » : Գործ . ԺԳ . 30 , 31 :

Կսե՛ս անասց որ մեկ կողմն ու միւս կողմը կը նայէր , որպէս թէ փախչել ուզելով . և սակայն համոզարտ կոչ-նէր էր , ինչու որ (ինչպէս ևս կարծեցի ,) չէր գիտեր թէ որ կողմն երթնայ : Ա՛նկ մ'ալ նայեցայ՝ ու անասց որ մե-կը կու գար դեպ 'ի իրեն՝ անունը Մշեաւարանիչ , և ըսաւ . Ինչո՞ւ համար կու ըստ կ'ողջատ գունն † :

Նպատակին կը հասնին , ու մարդը սուտ խաղաղութեանով մը համոզարտ կը մնայ : Իսկայ երբոր մեկը մեղքին շարու-թեանն ու անարդութեանը վրայ շքնաբխա նանաւում մը կը ստանայ՝ սրպէս միջոցները չէ թէ պիտի թեթեւցընեն հազա սեւըրնեն անոր նեղութեանը , ու յետոյ ան մարդը աւելի զգայում պիտի ունենայ թէ իր աննին և թէ ուրիշներուն փրկութեանը վրայով : Երիկայ հասարակօրէն իր մեր-ձաւորներուն նախապաշարունակը կը գորացընէ , ու խառա-սրտութիւն կը բերէ անոնց վրայ . ու անոնց զթութեանը կը դառնայ վեժմեղքութեան , զեչ փարտելու , անար-գութեան կամ երեսէ ձգելու : Եմփիթար հաստացեա-լը ան աստեղը կը բռնադատի ասանձամալ , ու կը նմայ թեթեւցընել իր ծանրաբեռնեալ մտքը՝ Սուրբ Վիորը կարգալով՝ ու իր սղբալի վիճակին վրայ մտածելով , ին-մեանց աղօթքներ ընելով ևս զմերը նախատողներուն հա-մար . և այսպէս՝ արցունքով կը ցուցընէ ան սերտի՝ ու բիւ անչուշտ պիտի պաղարեբի իր ապամիտ ու բախութեան հունները :

* շոգի մը ան աստեղը շքնաբառապէս կը խնդրէ իր փրկութեանը՝ երբոր իր սրտին մէջ կը սկսի գատապար-տութենէ ազատելու համար ազազակել :

† Կհատ աս անդ թէ Քրիստոս՝ հոգիներուն մեծ շա-փան ու Տեսուչ՝ Եւեաւարանիչը խրկելուն ինչ գործա-

Պատասխան տուաւ մարդը • Տէր , ես իմ ներքին գիրքին կ'իմանամ որ պիտի մեռնիմ , ու անկէ ետեւ դատաստան պիտի երթնամ • Եբբ • թ • 27 • և կը դանձեմ որ առջինին կամք չունիմ , ու երկրորդին գիմանալու կարողութիւն չունիմ * • Եղեմ • իբ • 14 •

Են ասեմը Եւեաարանիչն ըսաւ • Ենչ՞նչ համար կամք չունիս մեռնելու , քանի որ աս կեննդս սցալտի շարքին ըսով լեցուն է : Պատասխան տուաւ մարդը • Ենոր համար որ կը վախնամ թէ աս իմ կոնակիս բեռը † գերեզմանն ալ խորունկ տեղ մը զիս իրեցնէ , ու ես Տոբեոգին անդունդը իմամ • Եսոս • լ • 33 • Աս թէ որ անբ իմ , ես բանաք երթնալու կը վախնամ , սուելի կը ստկամ դատաստանի ալ երթնալու և անկէ ետեւ ալ դատապարտուիմեան • և ահա աս բաներուն մտածմունքները զիս կը լացնեն :

Թէ որ քու վիճակդ աս է , ըսաւ Եւեաարանիչը , ինչնչ համար հանդարտ կեցեր ես : Պատասխան տուաւ մարդը • Ենոր համար , որ շեմ գիտեք թէ սէր երթնամ : Են ասեմը միւսը ոչքան մնալալթ մը տուաւ իրեն , որուն մէջ գրուած էր՝ Պալու բարկութենէն վախիք ‡ : Սուրբ • Գ • 7 :

զուրկ սէր ու հոգ ունենալ կը ցուցնեն մեզքով կարծաշեալ ու ծանրաբեռնեալ մեղաւորներուն վրայ : Եւեաարանիչը կը նշանակէ աւետարանական շնորհաց ու փրկութեան ուրախարար լուրին քարոզիչը :

* Եւսասորեալ ու զխրազացաց մեղաւորին նշմարիս խոստովանութիւնն սրայեա է :

† Եբբոր Եսասուծոյ Հոգին մարդուն սիրաք համոզել իր կարուսեալ վիճակին վրայ , սն ասեմը նոյն աննը մեղքին անտանելի ծանրութիւնը կը զգայ իր կոնակը , ու կը դարհուրի Եսասուծոյ բարկութենէն որ մեղքին դէմ յայտնուած է երկինքին :

‡ Եւեաարանը արթնցած մեղաւորն առանց յայտնու

Արդ՝ մարդը կարգաց անիկաց , և գգու չութեամբ Աշե-
տարանիչին վրայ նայելով՝ ըստ . Ո՞ր փախչելու եմ :
Աշետարանիչն իր մատովը մէկ մեծկակ դաշտի մը անդիկ
կողմը ցուցնելով , ըստ . Ար տեսնե՞ս ան անդի Նեղ
Վանքը : Սառի . է . 13 , 14 : Մարդը ըստ . 24 .
Ան տանը սրան ըստ . Ար տեսնե՞ս ան անդի փառած
ճրագը * : Սառի . չեմ իմ . 105 : ք ՊԿ . ան . 19 : Ան
ալ ըստ . Աստե՛մ իմ և կը տեսնեմ : Աշետարանիչն
ըստ . Աշտղ առ ճրագին վրայ պահէ , ու շտապ դեպ ՚ի
անոր գնա , և պիտի տեսնես ան դուռը . հին՝ երբոր
անիկաց զարնես , քեզի պիտի գրուցուի իմ և ինչ ընելու
ես : Այսպէս՝ երացիս մէջ տեսայ որ մարդը սկսեց վազել :
Պանք որ ինք շատ շեռացած իր տաննէն՝ կնիկն ու իր գու-
կընեցը բանն խնամալով սկսեցին իր ետեւն կանչել որ
դառնայ . բայց մարդը մատուցնեցը ակամօղներուն գրա՞
և առաջ կը վազէր ըսելով . Պանք , կեանք , յախտե-
նական կեանք : Վառի . ժգ . 26 : Այսպէս ինչն ետին
շայեցաւ , Նշնոր . ժիմ . 17 , հապա վազեց դնաց դեպ ՚ի
գալտին մէջակող † :

պնտութեան ընտ շիտղուք ան իմ շատ պիտակին մէջ՝ ուր
որ զանիկաց կը պանէ . հապա աղաատութեան ու փրկու-
թեան համար Ախտուր կը ցուցնէ անոր , որպէս զի իր
աննէն ու իր ներքը զգացած Ատուծոյ բարկութենէն
Քրիստոսի շնորհացը գիմէ , որ Նեղ Վրան պիտակով
ցուցուած է :

* Աշետարանին միջոցովք միայն կը գանուի Քրիստոս՝
ու անոր երկմալու ճամբան : Աշետարանը՝ Քրիստոսի
կ'ուզէ ու Սուրբ Հոգին սրտին մէջը կը ճառագայթէ ,
որով մեղաւորը Ատուծոյ խաղիքն մէջ կը տեսնէ զՔրիս-
տոս :

† Արբոր մեղաւորը կորուսելէն փախչելու կը սկսի ,
մարմնաւոր ազգականները կը հանան արգիլել զնորը .
բայց խնայութիւնը մարմնինն ու արիւնին յառաջ բերած

Դրացիներն եւս գուրս եղան իր վազելը տեսնելու .
 Եւրե՛ . ի . 10 . ե ինք որ կը վազէր , տեսնոյ ծաղոց կ'ը-
 նէին , ուրիշներն իրեն կը սպասանային , ե տեսնոյ ետեւն
 կը կանչէին որ գասնայ : Եւ այսպէս ընտելերուն մէջ
 երկու հոգի կային , որոնք երթալ բանախեամբ զմերը
 եւս բերել վնակցին : Մեկին անունը Պինազլուխ , ու
 միւսինը Խաւրիպատեղ էր : Եւրո՛ մարդը մինչեւ հիմա
 աղէկ մը հեռացեր էր անտնցմէ , բայց սակայն անտնք մտեր-
 նին գրեթէ էին իր ետեւն իյնալ . ե այսպէս ընելով քիչ
 ստեղծին մէջ իրեն հասան : Ան ստեղծ մարդն ըսաւ .
 Դրացիներ , ինչո՞ւ համար եկաք : Պատասխան տուին
 թէ , Անոր համար որ քեզ եւս գասնալու համարեմք :
 Բայց ան ըսաւ . Եւրո՛ բանն անհար է ըլլալ . գուրս կը
 բնակիք Արծաճանան քաղաքը , ուր որ ես ալ ծներ եմ :
 Եւս կը տեսնեմ որ անիկայ սասանկ քաղաք մըն է . ե ըստ
 կամ ուշ հան մեռնելով՝ զերեզմանն ալ խորանկ տեղ
 մը պիտի իջնէք որ կրակով ու ծծումբով կ'այրի : Ուստի
 խաղա մտիկ ըրեք՝ նվ իմ՝ բարի գրացիներս , ու գուրս իմ
 հետս եկէք * :

Ի՛նչ , ըսաւ Պինազլուխը , մեր բարեկամներն ու բա-
 րիքները ետեւիս նզեմք հան † :

Հրատարական խոսքերուն զեմ՝ տկանջնիս գոցելն է , քան
 թէ անտնց հետ միանելը : Անն մեղաւորն՝ որ ճանարտապէս
 իր փրկութեանը կը բաղնայ , որչափ որ թախամեանք
 ընդունի աշխարհէն՝ այնչափ արագապոյն կը փախչի զանտնց
 շրջալու :

* Մեղքը քանչոյց ու կործանմանն փախչող մեղաւորին
 հարազատ ողին ան է՝ որ ուրախութեամբ կը յորդորէ ու բիշ-
 խոյնայի մեղաւորներն իր հեան երթալու : Եստուծոյ
 շնորհքը մեկուն արսին մէջ սերմանուելուն՝ խեղցն կը բուս-
 նի , ու բնիկբարութեան պատու կը բերէ :

† Եւրո՛ որ աս աշխարհիս սէրը արսին մէջ կ'իջեւէ , ինչ

Այն, ըստ Վերաբերման, (քանզի առ էր մարդուն
անունը) քննու որ ան մեր բարբ ևզան բաները իմ վա-
րեկըն հասնուր խնդրան բաներու մեկ պղտիկ մասին հեար
բարգաստուելու արժանի չեն : ք Արժեի . 4 . 18 : Այ-
նիկ որ դուք իմ հեաս երթուք՝ ու յարասեկք , դուք ալ
ինեի հեա մասնակից պիտի ըլլաք . քանզի հոն՝ ուք որ եռ
կ'երթամ՝ , բասական կայ ե կ'աւելնայ ալ : Այս .
17 : Այնիկ իմ հեաս ե իմ խաղա փորձեցիք :

Պիտոյալուի . Վառ փնտաւան բաներդ ի՞նչ են , որ ա-
նոք զանելու հասնուր բարբ արժարհը կը ևզես :

Վերաբերման . Առ անապական՝ անարաս՝ ե անփառամ
ժառանգութիւն մը կը փնտաւամ , նա Պիտ . նա . 4 , որ
երկիրը զանեաւան է ե հոն ազահազ կը կենայ , Արժ .
16 , որ տահմանաւան ասեմը անիկայ խնդրով խնդրող-
ներուն արաի : Ինչ որ կ'ուզես՝ իմ գրքիս մեջ անիկայ
կարգա ու խնայիր ինչ պապն է :

Այն, ըստ Պիտոյալուի , մեկգիմ գեա բառ գրքիդ
հեա * . մեր հեա եա պիտի գտանան ինչ չի :

Վերաբերման . Չէ , եա պիտի չգտանամ , քննու որ
մեարս մասին գրոց գրի : Այս . իմ . 62 :

Պիտոյալուի . Ահոր ուրեմն՝ իտարիպարսկոյ գրոցի ,
գտանայ մեր բնակարանն երթանք ասանց ասոր . ասոր
պէս հիւանդամբո խելագարներու ընկերութիւն մը կայ ,
որ երբ պլանդակ բանի մը ծարը փակչին , մեկ բանին

ե իջե որքաններ կամ փաստեր կարող չեն հասնուել մար-
դը ըստպոյն ժառանգութիւն մը փնտաւելու :

* Ինչ որ արժարհասէր մարդոց հեա իրենց իտարովց պե-
նարանիս , խարեական փաստերով , ու արտանարանու-
թիւնով կը հոգնեցնեն յեղ : Բայց գիտ Սուրբ Վիգրին
իրենց ասին՝ ու իտարն պիտի պապանեն : ժշ Ստանան
ու ժշ անոր մեարովց կուրպեալները Ատանայ իտարին
գորութեանը զէմ կրնան գիտնուել :

պատճառները ցուցրնող երթը հողինն աւելի խնայուած են իրենց աչքին առջնը :

Մարգարտով մի խտիր , ըսաւ խաչքիպառկողը , թէ որ բարի Վրիստախնային ըսածը ճշմարիտ է , իր փնտառած բաները մերիններին աղէկ են : իմ սիրտս կը հակի որ իմ գրացուցս հետն երթամ :

Պնտոզլուի . Ի՛նչ , ւնքնդի խելազար մըն ալ . իմ խոցս մտիկ ըրէ , ու նա դարձիր . ի՞վ գիտէ թէ սասր պէտ խելազարը քեզ մէջ պիտի տանի : Ե՛ր գարձիր , ու խելացի եղիր * :

Վրիստախնայ . Իմ հետս եկոր՝ խաչքիպառկոզ գրացի , այնպէս բաներ կան ստանալու՝ որոնց վրայով խտակցոյ , և սնունցմէ՛ր դատ շատ ուրիշ փատաւոր բաներ ալ : Թե՛ն որ քննի ըն հաւատար , առ գրքին մէջ կարգաւ . և սասր մէջի գրուած բոլոր բաներուն ճշմարտութիւնը ահա ստիկաց շինողին արխնովը հաստատուած է : Ե՛ր . թ . 17 , 21 :

Ուրեմն՝ Պնտոզլուի գրացի , ըսաւ խաչքիպառկողը , ևս հիմա գրեթէ միտքս հաստատակցի . ևս կը խորհիմ՝ առ բարի մարդուն հետ երթալ , և իմ վիճակս անոր վիճակին հետ նշել : Եւրոյ՝ ի՞վ իմ բարի ընկերս , առ բազմալի տեղը երթալու ճամբան գիտնա :

Վրիստախնայ . Ելեաւորանիչ անունով մէկն քննի ցոյց տուաւ որ արտարնոց ան՝ Կեզ Պառնն երթամ՝ որն որ մեր առջնն է . հոն ճամբունն վրայով պիտի տեղեկանանց :

խաչքիպառկող . Եղոր ուրեմն երթանք՝ բարի գրացիս , ու երկուքը մէկնն ճամբոյ ելան :

Եր ալ ևս կ'երթամ՝ իմ տեղս , ըսաւ Պնտոզլուիսը ,

* Են որ Վրիստախնայ համար աշխարհի աչքին առջնը ընաւ խնայ ընդաւ , Վրիստախնայ հաւատարովը փրկութեան համար տակաւին խնայուած եղան ըէ :

ևս պատկան ծուռ շամբայ դաշտոյ խնրագար մարդոց հետ ընկերութիւն չեմ ընձեր * :

Շինու երազիս մէջ տեսայ՝ որ երբ Պիմադլուխը ետ դարձաւ, Վրբաախանան ա իրաջիպատկոցը դաւախին վրայն իրասակցելով կ'երթային, և իրենց իրասակցութիւնը պատկան սկսեցին :

Վրբաախանու . Լիւնք նայինք, իրաջիպատկոց գրայցի : Ինչպէս ես : Աւրախ եմ որ խնրոց պատկեցաւ իմ հետս երթալու : Իմէ որ Պիմադլուխը ան դեռ շտեմտուած բաներուն վախն ա գորութիւնը ինձի նման պատշաճ ըլլար : պատկան գիւրութեամբ մեզ չէք ձգեր դաւանար :

Իրաւիպատկոց . Լիւնք, Վրբաախանոս գրայցիս . որովհետեւ երկուքիս ա բիշոյ վրայ հոս, լաւ ինձի թէ մեր երթալու տեղն ի՞նչ բաներ կան, և ի՞նչպէս պիտի վայելնիր անոնք :

Վրբաախանու . Լըս չեմ կրնար պնդալ իմ լեզուովս անոնց վրայ խախլ, որչափ որ մտարս կ'իմնում . բայց որովհետեւ գիտնալ կը վախարիս, իմ գրբիս մէջ կարգամ անոնց վրայով :

Իրաւիպատկոց . Լը կը կարծե՞ս թէ քու գրբից խաղերը անտարակոյս ճշմարիտ են † :

* Տ՛ս առ տեղ թէ անտարանական ճշմարտութիւնները մարմնաւոր մարդուն վրայ ի՞նչ ատրբեր գորութիւններ ունին : Պիմադլուխը բարբոթին կը մերժէ զանոնք . իրաջիպատկոցը աւրախութեամբ մտիկ կ'ընէ անոնց, առնձ մը քիչ մը հաւատք կ'ընծայէ անոնց, աւ քիչ մը տեղ Վրբաախանոսին հետ կ'ընկերանայ :

† Իմէ որ Աւրբ Վիբրը իրաւ Լատուոնց իրայն է, պետք է որ ճշմարիտ ըլլայ ան . բայց առիկայ ի՞նչպէս պիտի ստուգուի, խնրայինքը գորտար փաստերով կը հաստատեն ան՝ որոնց բարբոթին անձամբ իմ արթնցած հոգիներուն շտակրը . վնչու որ Լեւտարանը լաւ մեծի

Վրիստօստոս . Այ՛ր , անշուշտ . քանզի սա գիրքը շե-
նազը ամենեկն շիրնար սուս խափէ : Տէր . ան . 2 :

Իսուսիպատօս . Եւստ աղեկ . Ի՞նչ էն ան բաները :

Վրիստօստոս . Մեկ անգամայն թագաւորութիւն մը
կայ ժամանակ չու , ե յախտնական կեանք մը մեզի արուե-
լու՝ որ յախտնան ան թագաւորութեանը մէջ բնակիկնք :
Երույ . ին՛ . 17 : Յովհ . Ժ . 28 , 29 :

Իսուսիպատօս . Եւստ աղեկ . ուրիշ ի՞նչ կայ :

Վրիստօստոս . Փաստք թագեր կան մեզի արուելու , ե
այնպիսի հանդերձնեք որ մեզ երկնից արեգակին պէս պիտի
փայլեցընեն : Ե Տէ՛ . Գ . 8 : Յոյր . իբ՛ . 5 : Սոփ .
մ Գ . 43 :

Իսուսիպատօս . Այ՛ր ըստաներդ պատուական բան են ,
ե այլ ուրիշ ինչե՞ք կան * :

մասին աղեկաներուն ու ազատաներուն կը քարոզուի .) և
սակայն անոնք ունին Սուրբ Վիրքերուն ճշմարտութեանը
ամենեկն սառչոյ ու խիստ համոզիչ փաստերը : Իրոշմանու-
քին վրայ ունեցած անոր իշխանութիւնն ու գորութիւնը ,
անոնց պիճակին՝ փախերուն՝ կարտութիւններուն՝ յոյսե-
րուն ու փափաքներուն յարմար դալը , իրենց արտերէն
անգամ բոլոր բաներուն անպիտիկ նկարագրութիւնը որ կը
զանեն անոր մէջ , ու իրենց վերարեքեալ բոլոր բաներուն
վրայ անոր սուսած լուսաւորութիւնը , անմեղձեղի ազա-
տուցութեանը կը համոզեն զանոնք թէ Եւստուծոյ ներքնու-
թեանը արուած է :

* Երկինքը թագաւորութեան մը կամ վերոյիշեալ բա-
ներուն նմանցընելը կրնայ մեկ թեթեւ տպաւորութիւն մը
ընել մարմնասր արտին վրայ , որ կը զուարճանայ ժամանե-
լով թագերուն վրայ՝ փաստասր հանդերձներու՝ նուազա-
բաններու վրայ՝ և ամեն ջաներն ու տրամութիւններն ա-
զատ պիճակի մը վրայ : Բայց այսպիսի անձը երկնից
ճշմարտ երջանկութեանը՝ այսինքն Վրիստոսի փառքը
տեսնելու՝ ու սրբութեանը և սիրով անոր նմանելու դազա-
փարը չունի : Մեղաւորք մինչև որ ընդհրով ընտրուի՝

Քրիստոս . Հանձն ընդ և ոչ արամուքիսն պիտի ըն-
 ընդ . քանզի ան տեղին Տէրը մեր աշխարհն բարձր արցունք-
 ները պիտի սրբէ : Առայ . ին . 8 : Առայ . է . 16 ,
 17 : ին . 4 :

Խաչիպատկոչ . Այս բ՞նչ ընկերներ պիտի ունենանք
 հան :

Քրիստոս . Հան սերտելներուն և քերտելներուն
 հետ պիտի բնակինք , Առայ . Գ . 2 : Թ իմիս . Գ . 16 :
 Առայ . Ե . 11 , որանք պիտի ստեղծուաներ են՝ որ
 քու աշխարհ պիտի խառնին իրենց վրայ նայելու : Հան
 նաև պիտի տեսնես հազարաւոր և բիւրաւոր անձինք որ
 մեզմէ առաջ ան տեղը դացին . ասանցմէ մէկը Պատակար
 չէ , հապա բարձրն ալ ընկերասեր աւարբ են . ասնն մէկը
 Աստուծոյ գեմը կը պարտի , և անոր ասննը կը կոչնի ,
 յախտան անոր հաճելի ըլլալով : Մէկ խոսքով , հան
 պիտի տեսնենք երկններն իրենց սկիզբն պահներով ,
 Առայ . Գ . 4 , հան պիտի տեսնենք սուրբ կոյսերն իրենց
 սկի յնարներով , Առայ . ԺԳ . 1-5 , հան պիտի տես-
 նենք ան մարդիկը՝ որանք ան տեղին Տէրովը վրայ ունե-
 ցած սերտներն համար աշխարհիս նկարը կտոր կտոր ջար-
 դուեցան , բոցերուն մէջ սրբեցան , զազաններն կերուե-
 ցան , ծովերուն մէջ ինզոյուեցան . ասննը աղէկ , և ան-
 մահաւթիսն իրբն հանդերս վրանին հազած են : Բ Արեւի .
 Ե . 2 , 3 . 5 :

Խաչիպատկոչ . Այս բաներուն լսելն անգամ բաւական
 է մէկուն սիրան զմայլեցընելու : Իսցց ասանք պիտի վա-
 յելաւքն արդեայ : Ի՞նչպէս մենք պիտի ժառանգենք
 անանք :

Քրիստոս . Տէրը , ան քաղաքին կառավարը , աս

երկնից մէջ երջանիկ յերար ըլլալ թէ և հմար ըլլար իրեն
 հան ըլլալ . իր երկնացը երկրես վրայ է :

գրքին մէջ պատմեց ան . Դսոյ . ԵՆ . 1-3 : Յո՛ւն . Դ . 37 : Ը . 37 : Յայտ . Ի՛ն . 6 . 17 . որուն բովանդակութիւնն առ Կ՝ որ եթէ մենք ճշմարտապէս անոնք ուզելու ըլլանք , ինք ձրի պիտի տայ մեզի :

Խոսիչաւոր . Ես ալ ազնկ՛ իմ՝ բարի ընկերս , ուրախ եմ այս բաները լսելու : առաջ՛ եկոր , քայլերնիս չուտով անոնք * :

Վերադարձուա . Ես իմ՝ կոնակիս բերին պատմաւոր ուղածիս շափ չուտով լեմ՝ կրնար երթալ :

Ես միջոցիս երազիս մէջ տեսայ՝ որ իրենց առ խոսքը ընցոյցածնուն պէս , դաշտին մէջերը ազնւոյն փոսի մը հասան . և զգուշութիւն շննելովն յանկարծ երկուքը մէկին ան ջեխին մէջն ինկան : Ես փոսին անունն եր Ս՝ Հասութիւն : Ուտի ստան մը թաղարկեցան Հան , և վրանին բարբոսին տիգնով շարժեցաւ . ու Վրխախանու

* Տես առ տեղ ժամանակս որ հաւատացեալին մարմնուոր ուրախութիւնն ու մարմնաւոր միջիմարութիւնը . ասնննին իր մեզքերուն բերք զցացած չըլլալով՝ թեթեւութեամբ երկար ճամբորդութիւն ընելու կը յտարի՛ քայց շիրմար գիտանալ , Վրխախա Տէրն մեր պոպոխները ապառաւ քարի կը նսննեցընէ : Ուրախութեամբ կ՛ընդունին Եստուծոյ իտարը , քայց ան իտարը իրենց սրտերուն մէջ արմատ չունի . ասնն մը կը հաւատան , քայց փոքրութեան ստան կը հեռանան : Դսոյ . Ը . 13 : Եսայէս ըստ իտարիպատկոցը Ս՝ Հասութեան փոսին մէջ : Ես փոսը կը նշանակէ ան մեզ նեղող՝ յուսարեկ ընող՝ փոխերն ու սիրտ կտորոց՝ երկայտութիւնները , որ կը ծագին Եստուծոյ իտարին հաւատը շննեցելն՝ Սասանային թեղարութիւններէն՝ ու մեր ապականեալ բնութեանը Եստուծոյ պատուական խոստանալներուն ու յայտնեալ ճշմարտութիւններուն զեմ՝ յատաղ բերած աշխարհային փատակէն : Եսնք են մեր մեզքերը զգալուն ստուգութեանն՝ ու մեր հաւատքին անկեղծութեանը փորները :

իր կանակի բնութի պատմաւորը սխեց տիրելն մէջն ընկալի ։

Իտալականութիւն . ՄՏ , Վրիստիանոս գրաչիս , թւր ես գուն չիմն ։

Վրիստիանոս . Իրան որ ես ալ չեմ գիտեր ։

Եւոր վրաց Իտալիականացը նեղացաւ , ու բարեամալով իր ընկերին ըսաւ . ՄՏ ա կր երևանեալի ինքն որուն վրացով պաշտի ասան ինքի կը խաւիրք ։ Ենկ որ մեր առջի ճամբայ ելլելը պայակն ձախարդ է , ի՞նչ բաներ յուսալու ենք մինչև մեր ճամբուն վերջը ։ Ո՞ւր կը որ կեանքս չորսնցուցած մէջնը գուրս ելլի . իմ տեղս գուն ժառանգել ան պատաստեան երկիրը ։ Ես բանով՝ բոլոր գործի ինքնով մէկ երկու անգամ ջանք քրաւ , ու տիրելն մէջն գուրս ելաւ՝ փոսին ան կողմն որ իր տանը մաւ կը . պայակն առաւ յաւելց , ու Վրիստիանոս՝ ալ զինքը շտեմաւ ։

Ուստի Վրիստիանոս Ա հաստիքեան փոսին մէջ թաղու-

* Իրաց Իտալիականացը ի՞նչպէս կրնայ որ փուն իմաւ , որ Եւստանոս վրացով՝ կամ անոր որեւորին՝ կամ իր անկին՝ կամ մեզի վրացով պնակն զազափայներ շուներ ինչպէս որ առ վիճակին մէջ իմաղը պիտի ունենայ ։ Եւոր պայակն կրնայ պատաստեան որոս ի՞ թե մարդիկ երբոր բարեպաշտ անձանց հետ ընկերանան՝ ու անոնց խոսքը՝ խոստովանութիւնն ու զանգատը լինն , կամ Սուրբ Գրաց մէկ մասին ծանոթանան , գրեթե միշտ իրենց անկին վրաց երկիւզալի ու որսանալին բաներ կը գտնեն ։ Իրաց պետք է նկատենք՝ որ թեպէտ թեթեւամիտ Իտալիականացը Ա հաստիքեան փուն ինկաւ , բայց Վրիստիանոս իր բնութի պատմաւորը խորազգին ընկողնցաւ ։

† Էրեթ չե Իտալիականացը քրաւը . ինչու որ առջի պատահած փորձութիւնը իր ետանդը ջրաւացուց՝ իր ուրախութիւնը զաշտեցուց՝ իր հաւատքը խախտեց , ու ես գարնուց զինքը Արթմանեան Վաղարշ ։

աբխեւը մինակ մնաց . բայց տակաւին կը խանար ու կ'աշխատէր փութին սն կողմն երթնալ՝ որ տունն հետու և սն 'Աեղ Վրանը մտա կ'իջնար * : Սակայն թէ և այսպէս կ'ընէր , բայց կանակի բեռնն պատճառաւը չըրցաւ արգլին մէջն գուրս կլիւ : Եւս միջոցիս երազիս մէջ տեսայ որ մէկն եկաւ իրեն՝ Օգնականն անունով † , ու հարցուց իրեն թէ՛ Ինչ կ'ընես հոգ :

Տէր իմ՝ ըսաւ Վրիստիանոս , Եւեռարանիչ անունով մէկն ինձի հրամայեց որ սա ճանքան երթամ՝ , ու նաև ուզեց զիս սն տեղի 'Աեղ Վրանը երթնալու , որպէս զի գալու բարկութենէն փախչելու կարող ըլլամ : Կսալ՝ որ զեպ'ի հսն կ'երթնայի , այս տեղ ինկայ :

Օգնական . Բայց ինչո՞ւ համար սոք գնելու աստիճանները շնորհեցիր ‡ :

Վրիստիանոս . Այնին այնպէս կը հարածեր զիս , որ կարճ ճանքէն շատակ երթնալով մէկն ինկայ :

Չեռոզ ինձի սուր , ըսաւ Օգնականը , ուստի ձեռքն անոք տուաւ , և սն զինքը գուրս քաշեց՝ ու հաստատուն երկրի վրայ գրաւ , և հրաման ըրաւ որ իք ճանքան երթնայ : Սող՝ . ի . 2 :

* Վրիստիանոս իք նեղութեանը մէջ տակաւին կը խանայ իր տունն հետանալ : Տես Նշմարտապէս մեղքերը ճանչցող մեղաւորին ու շնանցող Իսոբիպատիոզ հաւատացեալին մէջ եղած տարբերութիւնը . մէկն իք երեսը Վրիստիանոսի կը գարնընէ յոյս և օգնութիւն գտնելու համար , միւսը Արթանանն Վազարը կը փախչի հանդառնութիւն գտնելու համար :

† Վրիստիանոսի ամենակարող շնորհաց թէք՝ սղորմելի մեղաւորները ապականութենէ ազատելու կը համեմ :

‡ Սոք գնելու աստիճանները՝ Մատուծոյ մեծ և պատուական խոստանաւորներն են՝ որ Հիսուս Վրիստիանոսի միջնորդութիւնովը՝ սղորմելի՛ կարտակալ ու տառապեալ մեղաւորներուն արուած են :

Ընտանիք եւ Վարդապետուք արդեն հանդիմանք գայցի ու ըստ « Տէր իմ », որովհետեւ Ասործանման Վարդապետն Անդրաբայան երթալու ճամբան սա տեղին կ'անցնի : Ինչ՞եւ համար սա տեղը չ շինուիք , որ խղճալի ճամբարդներն ապահովութեամբ երթան հան : Այս ան ինձի պատասխան տուաւ թէ , Ըստ տղանոց փուն պնայիս տեղ մըն է որ շիրմար շինուիք : Ըստիկոց ցած տեղ մըն է , ու մեզու շարին ինքզինքը գառապարտեալ ճանճաղին յառաջ եկած փրփուրն ու աղտեղութիւնը միշտ հոս կը փազե . եւ անոր համար կը կուտի Ահաատութեան փոս : Վանդի թէ եւ մեզու որը իր կորսուած պիճակն ինձնալով արթ ընձայ ալ , իր սրտին մէջ շատ փախեր եւ երկբայութիւնն՝ ու դարհուրելի մտածութիւններ կը ծնանին , որոնց ամենը մէկ կ'ըլլան եւ այս տեղս կու գան կը լինան . եւ ահա սա տեղին պայպեա գեշ ըլլալուն պատճառն սա է : Թուղաւորը հաճութեան շունի որ սա տեղը գեշ մնայ : Առայ . լն . 3 , 4 : Իր գործակալները եւ իր Տէրութեանը կառավարներուն կարգապարտութեամբ հազար մեց հարիւր տարին հետեւ սա տեղին վրայ աշխատեցան , որ ըլլայ թէ անիկոց շահին նորոգեն : Այս իմ գիտցածիս նայելով՝ սա տեղս քան հազար , մանաւանդ թէ միլիոնաւոր ալլի բեռ առողջարար խրատներ կ'ընէ , որ Թուղաւորին սահմաններուն ամեն կողմերին ամեն աստն բերուեցան , (եւ անոնք որ պայպիսի գործքի փարպեա են՝ կ'ըսեն թէ , Ըստ ազեկ նիւթեր են անոնք գետինը ամուրցընելու ու աղեկընելու) որ ըլլայ թէ սա տեղս շինուի . բայց գետ ասիկոց Ահաատութեան փոս է , եւ թ'նչ որ ընեն նշնայեալ պիտի մնայ * :

* Ասիկոց կը նշանակէ թէ մեզանչական մարդուն անկեալ բնութեանը մէջ ուրիշ բան չկայ՝ բայց երկիւղ ու յուսահատութիւն : Արբոր յոյսերն իս մեր անձերուն վրայ

Նշմարիտ է՝ որ Օրենագրին հրամանաւը սինչն անգամ տիղզին մէջանդը քանի մը աղէկ և հաստատուն աստիճաններ կան ուր զնելու : Բայց այնպիսի աստիճանքն՝ որ աս տեղս իր ազանդութիւնը աւելի կը փոխէ ինչպէս որ սիշտ եղանակի փոփոխութիւններուն՝ կը պատահի, աս աստիճանները հազիւ թէ կը տեսնուին : Կամ՝ թէ որ տեսնուին ալ մարդիկ իրենց գլխուն գտնաւորովը քոփանց կը կոխեն, ու բալլարովին տիղզին մէջ կ'իջնան, թէ և հան աստիճաններ ալ կան : ասիպն անգամ մը զանէն ներս որ մանեն՝ ալ զեռփնը աղէկ է :

Եւոր վրայ երազիս մէջ տեսայ որ հիմա Խայրխալապիզն իր տունը հասաւ : Աստի իր զբաղքներն եկան զինքը տեսնելու, որոնցմէ ոմանք զինքը խեղացի կը կոչէին ևս գտնաւորուն համար, և ոմանք յիմար կը կոչէին Վրիստիանոսին հետ զինքը փոսնոցի մէջ նդերուն համար : Արիճներն ալ իր վախկոտութեանը համար վրան կը խնդային՝ ըսելով : Ենասրակոյ՞ այնպիսի քանի մը սկսելն ետե, ևս չէի ուզեր այնչափ տկար երեւալ քանի մը զժուարութիւններու համար : Եւրպէս՝ Խայրխալապիզը ամշտալով անոնց մէջ նստաւ : Բայց վերջը քիչ մը համարձակութիւն ատաւ, ու ասիկ ետե ամենը մեկնէ իրենց

զրան ըլլանց, մեր ըրան ամենէն աղէկ քանը Ա հաստատութեան փոսին մէջ կը թողու մեզ :

Նշանակի փոփոխութիւնը ան աստիճանքը կը նշանակէ՝ երբոր մնանաւոր փորձութիւններ մեզանչական կիրքերը զրգոտելով նոր բարեպաշտութեան գարնոցին սխալը կը շփոթեն :

† Դուրը Շիտու Վրիստոս մեր Տէրն է : Եմենէն չենք կրնար զանել աղէկ զեռփն՝ կամ ապահով ուրի վրայ կայնիլ՝ կամ հանդիսա քաշել, քանի որ հասարակ Վրիստոսի ժառանգութեանը չենք մններ, ու մեր հասարակին հիմը Վրիստոսի վրայ չենք հաստատեր՝ որ Շիտու տնտեսիան Ա էմն ու Շիտու տնտեսիան Եպաւէնն է :

զոյցը դարձուցին , ու սկսեցին Վրխատիանոսին ետևէն նախատել զհերքը : Եւ այսչափ հերքիք ըլլոյ Խոսքիպառուկողն վաշտով :

Ախն Վրխատիանոս մինակ ինչմերեն որ կ'երթար՝ հետուն մեկը տեսաւ , որ դաւախն վրայն կ'անցնէր դեպ 'ի իրեն կու գար , և այնպէս պատահեցաւ՝ որ մեկը մեկ կողմն՝ ու միւրը միւս կողմն երթալու համար մեկգլխու ձամբան կարած տեղերնին իրարու հանդիպեցան : Եւ պարանին անունն էր՝ Եղիարհիկ Իսնաստուն , ինքը կը բնակէր Մարմնաւոր Ճարտարութիւն կոչուած քաղաքը , որ Վրխատիանոսին քաղաքին ճիշտ քովը կ'իյնար : Ատափսա մարդը Վրխատիանոսին հանդիպելով՝ ու անոր վրայով թէթե տեղեկութիւն մը ունենալով , Շրանզի Վրխատիանոսին Սործանման Վաղաքն ձամբայ ելլելուն համբաւը ըստ ստարածուեր էր՝ չէ թէ միայն իր բնակած քաղաքին մէջ , հապա նաև սկսեր էր ուրիշ տեղուանց ալ հասարակութեան բերնին խոսքն ըլլալ , և ու նաև անոր դժուարին քալուածքը տեսնելով , և հասալանցն ու ստանց նման բաները նկատելովը ինչպէս մարդ ըլլալը քիչ մը հասկընալով այսպէս սկսեց Վրխատիանոսին հետ քիչ մը խոսակցութեան մտնել :

Եղիարհիկ Իսնաստուն , Բարե քեզ՝ մարդ , ճշտ կ'երթար այսպէս բեռնաւորուած :

Վրխատիանոս . Իրաւ որ այնպէս բեռնաւորուած , որուն պէս չեմ՝ կարծեր թէ բնաւ բեռնաւորուած էի ինչչ ստեղծուածս : Բայց որովհետև կը հարցընես ինձի՞ թէ ճշտ կ'երթամ՝ , քեզի ըսեմ՝ տէր իմ՝ , որ սա իմ առջև եղած՝ Անդ Իսնաք կ'երթամ : քանզի հեն՝ ինչպէս որ ինձի գրուցուեցաւ , այնպէս ձամբու մը պիտի գրուիմ , որ իմ ծանր բեռէս ազաւիմ :

Եղիարհիկ Իսնաստուն . Իսուն կին ու զուկըններ ունի՞ս :

Վրխատիանոս . Եւր՝ ունիմ : Բայց այս բեռին տակն

այնպէս կը հեծեալ՝ որ չեմ կրնար առաջուան պէս յոժարութիւն ունենալ անոնց վրայ . ինծի շունչսով պէս կու գան անոնք : Եւ Կրիստոս . է . 29 :

Վշտարհիկ Իմաստուն . Ի՞նչ որ ես քեզի խրատ տամ , ինծի մտիկ կ'ընե՞ս :

Վշտարհիկուն . Ի՞նչ որ ազէկ խրատ ըլլայ՝ կ'ընեմ . ինչու որ ես ալ ազէկ խրատի կարտաւորութիւն ունիմ :

Վշտարհիկ Իմաստուն . Ուրեմն քեզ կը խրատեմ՝ որ բազմ շանքովդ արատրան գան քեզ յու բեռեզ ազատելու . քանզի յու մտորդ բնու շիրնար հանգարտիլ մինչեւ ան տանը . ոչ ալ Մատուոյ քեզի տուած բարիքներուն պուտը կրնաս վայելել , բայց մտայն ան տանը :

Վշտարհիկուն . Ես ալ այդ բանը կը մտաւեմ . այսինքն՝ աս ծանր բեռէն ազատ ըլլալ . բայց չեմ կրնար ինքնիրմու անիկայ ձգել , ոչ ալ մեր քաղաքին մէջ մէկը կայ որ իմ ուսերէս կրնայ փար տանել անիկայ . ուստի ինչպէս որ քեզի ըսի , աս ծանրան կ'երթամ՝ որ իմ բեռէս ազատիմ * :

Վշտարհիկ Իմաստուն . Ո՞վ քեզի ըսաւ որ յու բեռեզ ազատելու համար աս ծանրան երթաս :

Վշտարհիկուն . Մէկ մարդ մը՝ որ շատ մեծ է պատուաւոր մէկն երեսոյ ինծի : Մխարս կու գայ որ իր անունն Վեռտարանիչ էր :

Վշտարհիկ Իմաստուն . Մեծեւել ըլլայ ան մարդը իր տուած խրատին համար : Վշտարհիս մէջ սակեւ աւելի վրանդաս որ եւ գժուարին ծանրայ մը շնոյ որ քեզ մէջը գրաս . ե շատ բաներու պիտի պատահիս , ի՞նչ որ անոր խրատովն երթաս : Իսկն հիմակու ընէ բանի մը պատու-

* Անշ Վրանը նշմարանքը՝ կամ Վրիտտոսի ձեռքը մեզայ բեռէն ազատելու ազատ տեսութիւնը մեզու որին մերթեւէ կու տայ բոլոր ուրիշ ծանրանները , ու գեղ 'ի Վրիտտոս մտայն յատալ կը քշէ գանիկայ :

հեր ես, ինչպէս որ կ'իմանամ. քանզի կը նայիմ որ Ս Հաստութեան փոսին ցեխը վրագ է. բայց այդ ցեխն առ ճամբան զացողներուն պատահելու թշուառութիւններուն միայն սկիզբն է: Իս մտիկ ըրէ, ես քեզմէ ձեր եմ. դուն քու զացած ճամբուդ մէջ պիտի պատահիս նեղութեան՝ առաջանգրի՝ անթմութեան՝ վտանգի՝ մերկութեան՝ սուրբի՝ առիւծներու՝ վիշտայներու՝ խաւարի, և մէկ խաղաղ՝ մահուան, և ալ ինչերո՞ւ: Եւ քանիչը անտարակցա ճամբորհա են՝ և շատ միացութիւններով Հաստատուած: Եւ մէկ մարդ մը ինչո՞ւ համար անոցու լութեամբ ինչգիները պիտի կործնցընէ ստար մէկուն խաղը բռնելով:

Վրիտարեանս. Ի՞նչ կ'ըսես դուն՝ պարն, իմ կանուկիս բռնը այդ քու ըսած քաներուդ բոլորէն ալ աւելի զարհուրելի է ինծի: Մանաւանդ ինծի կը թուի որ հոգս չէ թէ ինչ քաներու կը պատահիմ ճամբուն մէջ, թէ որ անոնց պատահելովս իմ բռնէս ալ ազատիմ՝:

Եւ ճարհիկ Իմաստուն. Բայց այդ բռնը ո՞ւրակէ քու վրագ առիք:

Վրիտարեանս. Եւ իմ՝ ձեռքիս գիրքը կարդալովս:

Եւ ճարհիկ Իմաստուն. Եւ ալ այնպէս կարծեցի՜ և քեզի ալ ուրիշ տկար մարդոց եղածին պէս եղաւ, որմնք իրենցմէ վեր եղած քաներու ձեռք զարնելով յանկարծակի շիտութեան մէջ կ'իջնան քեզի պէս: Եւ այն շիտութիւնները չէ թէ միայն տղայամիտ կ'ընեն մարդը՝ ինչպէս որ քուկդ կը տեսնեմ՝ թէ քեզ ըրաւ, հասցա նաև անկարելի քաներու ձեռք զարնել կու տան անոնց՝ այնպէս քաներ ստանալու որ իրենք ալ չեն գիտեր:

* Եւ այնպէս է նոր բարեպաշտութեան զարնող Վրիտանունին որսին որամանը լութիւնը:

† Եւ ճարհիկ Իմաստունը շախարհներ որ մարդիկ Սուրբ Վիրքը կարդալու ժրտնան ըլլան:

Վրիստոստոս : Ես իմ ստանալու թանձր գիտեմ⁶, որ է իմ ծանր բեռնն ազատութիւնն :

Ազատչիկ լուսաբան : Իսոյց ինչեւ համար սա ճանկազնն ազատութիւնն պիտի փնտռես, տեսնելով՝ որ այդչափ փասնոյնէր կան անոր մէջ . մանաւանդ որ ես (միայն ինչ որ համբերութիւնն ունիս իս մտիկ ընելու,) կրնամ թեզի ստաղնարդել ջուր բազմաչափ ստանալու, ստանայ ան փասնոյնէրուն՝ որոնց որ դուն պիտի պատահիս սա ճանկունն մէջ : Ստանաւանդ որ դարմանն ալ պատարաստ է : Աստե սա ալ բեռն⁷, որ ան փասնոյնէրուն տեղի՝ ազատչոյութեանն, բարեկամութեանն, և բերկրութեանն ալ պիտի պատահիս :

Վրիստոստոս : Ա՛ազաւել⁸, պնդան, սա գազանիքն ինձի մեկնէ՛ :

Ազատչիկ լուսաբան : Հչնաւ աղիկ . սա մտնն եղանդեղ⁹ (դեղին անունը բարեգործութիւնն է,) ազնուական մը կը բնակի՝ որուն անունը Օրփնականն է . ան շատ ճարտար և աղիկ անունի տեղ մարդ է, որ ջուրկինից պէս բեռները մարդոց կանակին ինչի՛նչընելու փարպեալ է . ու իմ գիտցած իմ ինչն սա ճանկափ շատ բարիք բոս է . ու նաև գիտե բռնիկ անունը որ իրենց բեռներուն պատճառաւ մարբնունն թիլ մը խելագարութիւնն եկած է * :

* Ազատչիկ լուսաբանը աւելի կ'ընտրէ Բարեգործութիւնը՝ թանձր Վրիստոստոս, որ է ան Անդր Վուսթ : Ասիկոց ճիշդ մարմնիքն արամարամութիւնն է : Սարմեաւոր միայրը միշտ կը հակառակի հոգեւոր ճշմարտութեանն : Աստանոց արկնքին թունն մեր հնազանդութիւնն ընելոյնն արդարանալու կարծիքը միշտ հակառակ ներդրմութիւնն մը կ'ընէ մեր ներքը : Վրիստոսի ըլլած հնազանդութիւնովն արդարանալու ճանկունն : Մեծական արդարութիւնը մարմնինն ցանկութիւններուն տեղի տալու շափ հակառակ է Վրիստոսի հաստատին : Առաջինը՝ ամբարտաւանութեան

Մեր կրնաս դուն երթալ ինչպէս որ ըսի , և խոյնն օգնու-
 թիւն գտնել : Իբ տունն ասիկ ըննն մըն մը հետո չէ .
 թէ որ ինք տունը չըլլայ , պատուական պատանի մը ունի
 որ իր սրղին է Վարդապետութիւն անունով՝ որ գրեթէ
 կրնայ ծերունի ազնուականին ըրածն ընել : Վեպի ըսեմ
 հոն կրնաս դուն բնակչ. ազատութիւն գտնել . ու թէ որ
 չես ուզեր քու աստուան բնակարանը գտնալ , (ինչպէս
 որ իրաւ ես ալ չեմ ուզեր որ գտնաս) կրնաս քու կրնոյ
 ու զուկրներդ աս դեղք բերել տալ՝ ուր որ հիմա պարագ
 կեցած են տուները , և սրնոյ մէկը կրնաս շափաւոր գնով
 մը վարկառով բռնել : Ուտելիքն ալ տեան ու աղէկ է
 հոն . և քու կեանքդ աւելի երջանիկ ընող բանն ան է՝ որ
 դուն ան անոյ բարի գրայիներու հետ հաստատութեամբ
 և աղէկ կեցառով պիտի ապրիս :

Ըս խոյննուն վրայ Վրիտանիանը քիչ մը տարակու-
 սութեան մէջ ինկու , բայց խոյնն իր մարմին որունց որ ,
 էթէ աս պարանին ըրածը ճշմարիտ է՝ խելացութիւնն անոր
 իրաւոր բռնելն է . և ասանկով իր խոյնն այսպէս յաւաղ
 տարաւ :

Վրիտանիան . Տէր իմ , աս բարի մարդուն տունն
 երթալու աստիան մըն է :

Վրիտանիան Վրիտանիան . Արտանն² աս մեան եղած բարեկ
 ընող :

Վրիտանիան . Եսմ , շատ աղէկ :

Վրիտանիան Վրիտանիան . Ըս լեռանը քոյնն երթալու ես ,
 և առիկ տունն որ կը հասնիս , անորն է :

Ըս այսպէս Վրիտանիան իր աստիան գարնաւ պարուն Օրի-
 նականին տունը օգնութիւն տանելու համար երթալու .²

այիտակ գեւն է , երկրորդը՝ սպասարանութեան ու անհնա-
 դանդութեան սե գեւն է : Տէ՛ս մարմնինն արամարանու-
 թիւննն ըրածն ահանջ կախելու ահաւոր հեռանկարները :

² Ըսիկայ թշուառ խտորում՝ մը եղաւ իրեն , ինչու որ

բայց ահա երբոր ազնի մը մտակցաւ ան լեռանը, անտնի բարձր երեցաւ անիկայ, ու նաև ճամբուն մէկ կողմէն այնպէս դուրս ցցուած էր ճամբուն վրայոյց, որ Վրիստի-
անոս վախցաւ առաջ երթալու՝ որ շքլայ թէ լեռն իր գլխուն վրայ ի յայ . ուստի ան տեղը լռիկ կայնեցաւ՝ և շէր գիտեր թէ թնշ ընէ : Նաև հիմա իր ընտն աւելի ծանր կու գար իրեն քան թէ ճամբուն մէջ եղած առեկը : Եսկէ 'ի զատ կրակի բոցեր ալ կ'ելլէին լեռնէն, Աշից ժիթ . 16 . 18, որ Վրիստիանոսը վախցուցին թէ պիտի այրի . ուստի վախէն արեւն քրտինք մտաւ և կը գոգար : Աճր . ժիթ . 21 : Հիմա սկսեց գզալ որ Եշտարհիկ Իմաստաւ-
նին իրաւոր բունեց . և ստոր վրայ տեսաւ որ Եշտարաւ-
նիչը գէղ 'ի իրեն կու գար, ու անիկայ ալ անտնընտն
ամշնալէն կարմրեցաւ : Ետպէս Եշտարանիչը քիշ քիշ
մտակցաւ, և իրեն համեմտով խոժտուած ու զարհուրելի
գեմբով մը անոր վրայ նայեցաւ *, ու այնպէս սկսեց խո-
սիլ Վրիստիանոսին հետ :

Եշտարանիչ . Ի՞նչ կ'ընես հա, ե՞վ Վրիստիանոս ,
բառ : Վրիստիանոս շէր գիտեր թէ սա խոսքին թնշ
պատասխան տայ . ուստի պատգամնած կեցաւ անոր առինը :
Ետքը Եշտարանիչը նորէն հարցուց թէ, 'Իսն լե՞ս ան
մարդը, որ Արթնանման Վաղարին պարսպին դուրսը յեզ
գտայ՝ որ կու ըսիք :

Իր փրկութեանը համար Վրիստոսի կատարած գործքն իր
բարի գործքերուն ու հնազանդութեանը դարձաւ, ինչպէս
որ երբեմն Վաղարացիք ըրին : Բայց զուն նկատե թէ
ինչ է հետեանդը . Վրիստիանոս կը փախնայ թէ Սինայ
Լեռը՝ այսինքն արեւրին բոլոր զարհուրելի անեմքները իր
գլխուն վրայ պիտի իյնան : Աշից ժիթ . 18 :

* Եշտարանիչը Սինա Լեռանը տակը կը գտնէ Վրիս-
տիանոսը, ու խոժտու գեմբով կը նայի անոր : Տեսնը
Եշտարանին շնազանդելուն վախմանը :

Վերջապիանա . Այն , սիրելի տեր իմ , ես եմ ան մարդը :

Վեհաբարանիչ . Դա քեզ ան Վեղ Գուռն երթալու ձամբուն մէջ շքքի² :

Այն , սիրելի տեր , ըսաւ Վերջապիանա :

Վեհաբարանիչ . Ուրեմն ինչեւ համար պաշտօն ըստով մեկդի գարնար . քանզի դուն հինա ան ձամբն խտարեր ես :

Վերջապիանա . Ահաաւթեան վրան անցած իս պէս ազնուականի մը պատահեցայ , որ իմ խելքս պատկեցայց թէ սա առջեւ եղած գեղքն մէջ մարդ մը կրնամ գանել որ կրնայ իմ բնուս մեկդի տանել :

Վեհաբարանիչ . Ի՞նչպէս մարդ էր ան :

Վերջապիանա . Ազնուականի մը պէս կ'երեւար³ * ու ըստ բաներ խտեցաւ ինձի , և մերթապէս դիւ համոզեց . ուստի հոս եկայ . բայց երբ սա ըսք տեսայ , ու անոր ինչպէս ձամբուն վրայովք դուրս ցցուիլը նկատեցի , խեղճ կանկ առի , որ շքքայ թէ գլխուս վրայ իյնայ :

Վեհաբարանիչ . Ըստ ազնուականն ի՞նչ խտեցաւ քեզի :

Վերջապիանա . Ըսալ հարցուց թէ թէր կ'երթաս . ես ալ իրեն ըսի :

Վեհաբարանիչ . Յետայ ի՞նչ ըսաւ :

* Պէտք է գգուշանալ , որ մարդիկ իրենց կերպարանքովք շատանք : Արնայ ըլլալ որ հեղ գառնուկներու պէս երևան անոնց՝ բայց իրենց լեզուին տակը թերու թոյն ըլլայ , որով շատ հողքներ ապականեն մտաւար մտքու թխաներով ու շար հերետիկասութիւներով . և սասանկով՝ Վերջապիանա ու միայն անոր միջնորդութեամբք եղած կատարեալ արգարութեան ու յախտեալան կենաց յոյժն գարնքննն , իրենց փրկութեանը համար բոլորովն կամ ըստ մասին բուն իսկ իրենց գործքերուն նայելու և ապուսիներու :

Վրիստիանոս . Հարցուց թէ ընտանիք ունի՞ս . ես ալ գրուցեցի իրեն : Վայց իմ կոնսակիս բեռին տակն այնպէս կը հեծնեմ՝ ըսի , որ չեմ՝ կրնար առաջուան պէս յոճարուի թիւն ունեալ անոնց վրայ :

Մտաբանիչ . Մտիկ ետև ի՞նչ խօսեցաւ :

Վրիստիանոս . Դեմի հրամայեց որ բոլոր նմաբով աշխատիմ իմ բեռէս ազատելու . ես ալ ըսի թէ իմ փնտառածս ալ ազատութիւն գտնել է : Աւ յակ ըսի թէ սա պատճառաւն ան Վեղ Վուաւը կ'երթամ , որ հոն տարժիմ թէ ինչպէս կրնամ ազատութեան տեղը հասնիլ : Աստի ըսաւ ինձի՛ թէ ինք անկէ ըսւ ե կարն ճամբայ մը պիտի ցուցնէ ինձի , որուն մէջ այնչափ դժուարութիւններ չիան ինչպէս ան ճամբուն մէջ ուր որ՝ տէր իմ , դուն զիս գրիթ : Այս ըսաւ թէ սա ճամբան զիս մէկ ազնուակիանի մը տունը պիտի հասցնէ , որ ըստ վարպետ է սա բեռնէրը մէկդի տանելու . այսպէս ես ալ իրեն հաստատցի՛ ե ան ճամբէն սա ճամբան գարնայ , որ ըլլայ թէ ժամ մը առաջ իմ բեռէս ազատիմ : Վայց երբոր հոս եկայ՝ ե եղան բաները տեսայ , (ինչպէս որ ըսի՛) վտանգէն վտանաւ ըսա կանկ առի . ե հիմա չեմ գիտեր թէ ի՞նչ ընեմ :

Անտանը Վեռտարանիչն ըսաւ . Հանգարտ կեցիթ քիչ մը՝ որ Մատուծոյ խօսքերը քեզի ցուցնեմ : Աստի Վրիստիանոս գտարով կայնեցաւ . յետոյ Վեռտարանիչն ըսաւ . « Զգուշացե՛ք ըլլայ որ մերժե՛ք գանձիկայ որ մեզի կը խօսի . վասն զի թէ որ անոնք երկրի վրայ Մատուծոյ պատգամները խտողը մերժելով ըսզատեցան , որչափ աւելի մե՛ք՝ թէ որ երկինքէն խտողէն երես գարնընենք՝ » : Աքթ . Ժ . 25 : Վսե ըսաւ . « Մրգարը հաստարէն պիտի սպրի . ու թէ որ մէկը ետ քաշուի , իմ հոգիս անոր չհամիր՝ » : Աքթ . Ժ . 38 : Այս սա խօսքերն սա կերպով անոր վրայ գարնուց Վեռտարանիչը . դուն ան մարդն ես որ թշուառութեան մէջ իյնալու կը վազես :

Դուք սխեցիք Մանարանին խորհուրդը մերժել, և յու ուրիշ խաղաղութեան նամակն ես ջաշել, մինչև որ մեզ մեաց պիտի կործանեիր⁶ :

Հիմա Վրիստիանոս մեռելի պէս անոր ուրիշ ինչա կանչելով . Անչի ինձ, ջանդի կարտեցաց : Ես որ անասա Վեհարանիչը՝ անոր անջ ներքին բանեց և ըսաւ . « Մեն մեզ ու հայհայութիւն պիտի ներսի մարդոց⁷ » : Ինքի . ժր . 31 : « Մի ըլլար անհասարակ , հասարակաւ » : Յովհ . ի . 27 : Են ասանը Վրիստիանոս նորին թիւ մը գորացաւ , և ասաղուան պէս գողալով Վեհարանիչին առջևը կայնեցաւ : :

Եւորը Վեհարանիչն իր խոսքը յատաճ տարաւ՝ ըսելով . Քոչոյ կեցիր որ թեզի ըսելու բաներս ազէկ միայն ասանս : Հիմա պիտի յուրանեմ թեզի՝ թէ ի՞նչ էր ան՝ որ թեզ խաղեց , և ի՞նչ էր ան՝ որուն որ թեզ խաղեց : Են թեզի պատահող մարդը Վեհարանիչի Ինստանի կ'ըսուի , և անիկոց իրաւամբ պայտեա կուրան և . թիւ մը՝ միայն աս աշխարհիս վարդապետութեանը հասն ունենալուն համար , և Յովհ . զ . 5 , որ նոյն պատճառան ալ լարեկործու-

⁶ Տե՛ս թէ ի՞նչ վտանգաւոր է արդարանալու՝ և յաւերանեալուն կենաց համար Վրիստիանոսի հասարակն , թիւ մը անգամ՝ մեր գործերուն ապաւինելը : Քոչոյ կեցիր որինքին վարդապետներն , ու բուն իսկ յու որինս կան ոգիեղ :

⁷ Ահա՛ն՝ մեզու որնորուն վրայ եղած անարանեալին շարհաց փառքը , ան՝ Վրիստիանոսի պրանելի սերը մեզու որնորուն համար մեռնելով : Ինքոյ թեք թէ Վրիստիանոս ի՞նչ գնով ստացաւ յու մեզերու թողութիւնը , իր աննարարաստեալին արիւնովը , ու ոչ թէ մէկ շնչին բանով մը : Հասարակ անոր պրանելի սիրոյն . ուրիշոցի՞ր անոր փառասորեալ փրկազորութեանը վրայ : Եւոր սիրոյն մէջ և անոր առջևն ապրել յու մեզերու ասելով՝ ուրիշորն մարդ :

Թեան զեղը միշտ եկեղեցի կ'երթայ , և թիչ մ'ալ՝ որ ան
 փարզապետութիւնն ամենեւն աղկկ կը սիրէ , քանզի անխ-
 կայ զմեքը խաչէն կ'ազատէ : Գառ . Կ . 12 : Առ
 քանզի ինք աս մարմնաւոր բնաւորութեան տէրն է , անոր
 համար կ'ուզէ որ իմ՝ ձեռնարկըս խանդարէ , թէ և անոնք
 ուղիք են : Հիմա աս մարդուն տուած խրատին մէջ
 իրեք բան կայ , որոնք պէտք է որ բարբառին ստեւ :

Առաջին՝ Ճամբէն թեզ գաւրս հանելը :

Արկարգը՝ Ինչը թեզի ձանձարալի ցուցնելու աշխա-
 տիւք :

Արրորդը՝ Վաւ սարերդ մահուան ձամբուն մէջ զնե-
 ւը * :

Վախ . Ճամբէն թեզ գաւրս հանելը , և մանաւանդ
 քաւ անոր համար թիւն տալը պէտք է որ ստեւ : Վանդի
 ստիկայ՝ Աշխարհիկ Իմաստուն մարդու մը խրատին համար
 Ատուեայ տուած խրատը մերտել է : Տերը կ'ըսէ թէ ,
 " Թանք ըրէք որ 'Եւզ Իսնէն մանէք' " , Առ . ԺԳ .
 24 ; որ իմ թեզ իրկած դուստ է ան : " Ինչու որ նեզ
 է ան գուռը որ գեպ 'ի կեանք կը տանի , և թիչոր են
 անոնք՝ որ զանիկայ կը դանեն " : Մարտ . Է . 13 , 14 :

* Հողին մինչև որ մեզքին շարութիւնը չձանձայ , ու
 օրինականին փարզապետութիւնը կամ արդարանալու հա-
 մար բարբառին կամ ըստ մասին բարեգործութիւններուն
 յուսանն ու ապաւինիլը չմերտէ , աւետարանական մտի-
 թարութիւնը չկրնար փայլել : Էջգոյն կեցիք օրինա-
 կանին հետ բանի խառնուելու , որ չըլլայ թէ առաջ
 ձեռք չով արդարանալ որ սկսեցիք՝ յետոյ գործքով ար-
 դարանալու նպիս . ինչու որ արիկայ ձեռքքն ու գործքը
 մեկտեղ խառնել է , մեր անարդ անմեքը բարձրացնելու՝
 ու պատուական Վրիտանն ու անոր փառաւոր արգարու-
 թիւնը անզատիւ ընելու : Աս դարելի սխալմանքը մե-
 ծապիս տարածուած է հիմակու ստեւս :

Ըստ անտրին մարդը թեզ փայրիկ 'Եկզ 'Իսննն ու անոր երթմալու շամբին դարձուց , ու զթեթէ կործանման հասցուց թեզ : ուրեմն անոր թեզ շամբին դարձնելը առէ , և թու աննեզ ևս զգուէ՝ որ անոր մտիկ ըրիր :

Երկրորդ . Իսուք թեզի աննեռայն ցուցնելու համար իր աշխատիլը պետք է որ ատեն , քանզի դուն անիկայ Լոգիսոստի գանձերն ասելի յարգելու ևս : Եբր . Ժն . 25 , 26 : Մանաւանդ որ փառաց իմադատորը թեզի զուսցեց՝ թէ Ժզ որ իր կեանքն ազատել կ'ուզէ պիտի կորնցընէ անիկայ : Իս ան որ անոր ետեւն կ'երթայ՝ ու իրհնայրը , մայրը , կինը , զուկըները , եղբայրները , քոյրերն ու իր կեանքն ալ շատեր , շքնար անոր աշակերտը ըլլալ : Մար . Գ . 8 . 38 : Յովն . ԺԲ . 25 : Մարթ . Ժ . 39 : Դուռ . ԺԳ . 26 : Աւստի թեզի ըսեմ՝ որ եթէ մէկը աշխատի թեզ համեզելու թէ ան յախանձական կենաց հասցընող բանը մահուան պատճառ պիտի ըլլայ թեզի , ան վարդապետութիւնն ատելու ևս :

Երրորդ . Իսու ոտքերդ մահուան շամբուն մէջ գնելն ատելու ևս : Իս աս բանիս պատճառաւը մոմտալու ևս թէ թեզ որեւ խրկեց , և ան մարդը իր շաք անկարող է թեզ թու թեռեզ ազատելու :

Ըն մարդը՝ որուն որ խրկուեցար ազատութիւն գանձելու համար , Օրբնական կը կուտի , և ազախննն որդին է , որ հինն իր զուկըներովը ծառայութեան մէջ է , Գուռ . Գ . 21-31 , ու խորհրդարար աս Սինոյ լեռն է՝ որմէ վախար թէ գլխուդ վրայ պիտի խնայ : Երբ՝ թէ որ թեզն իր զուկըներովը ծառայութեան մէջ է , ի՞նչպէս կրնաս յուսալ որ աննցմէ ազատութիւն գանձու : Աւստի աս Օրբնականը կարողութիւն լուծի թեզ թու թեռեզ ազատելու : Մինչև հինն անոր մեղքովը բնաւ մէկը չիքցար իր թեռնն ազախի , ոչ ալ բնաւ հմար է որ այսպէս բան մը ըլլայ . դուք որեւրն գործքերովը չիք կրնար արդարա-

նալ քանզի օրհնքին գործքերովք մէկ մարմին մը իր բեռն շիրմար ազատիլ : Աստի պարսն Մշխարհիկ Իմաստունն օտարական մէկն է, և պարսն Օրինականը խարերաց մըն է : Եւ անոր որչին Վազարազարութիւնը՝ թեպէս և ճիճազերս կ'երեւայ, բայց ուրիշ բան չի հազա կեղծաւոր մը, ու շիրմար քեզի սղնել : Հաստան ինձի՛ որ աս ցնորեալ մարդոցմէն լասն բարբ բարբանդունքիդ մէջ ուրիշ բան չկայ՝ հազա իմ՝ գրած նամիկս քեզ դարձնելով թու փրկութենեզ քեզ դատարկ հանել և իրենց գիտաւորութիւնը : Ետիկ ետև Եւետարանիչք բարիք նայնով մը ազազակեց զեզ՝ ի երկինքը, որ իր ըսածներուն հաստատութեանը համար նշան մը ցուցուի . և ասոր վրայ այնպէս խաչեր ու կրակ ելան ան լեռնէն՝ որուն տակն որ սղարմելի Վրխատիանսը կայներ էր, որ անոր մարմինն մազերը կայնեցուցին : Են խաչերն այսպէս զրուցուցան . « Եսմը՝ որ օրհնքին գործքերէն են՝ անկէքի տակ են . ինչու որ գրուած է թէ Ենթեալ ըլլաց ամեն մարդ՝ որ օրհնքին գիրքը ամեն գրուածներուն մէջ շինուար որ զանոնք կատարե՛ » : Դառ . Գ . 10 :

Հինն Վրխատիանս ուրիշ բանի յոյս լուներ՝ բայց մահուան միայն, ու սխեց ողբալի նայնով մը լալ . և Մշխարհիկ Իմաստունին իր զէմն ելած ժամը կ'անթիծէր, ու հազար անգամ յիմար կը կոչէր ինքզինքը որ անոր խրատին տկանի գրու : Ետև մեծապէս կ'ամշար, մտա-

* Օրինականութիւնն անառակութեան պէս մեծ թշուաք մը մըն է Վրխատի խաչին, ինչու որ արդեւիք կ'ըլլայ հազուցն՝ որ թողութիւն զանեջու համար Վրխատի արքարութեանը գիւմն ու հաստաց և բարբոսին ապաւինի . անանկ որ՝ հոգին զերութեան վիճակի մէջ կը պահէ, ու մտոցը ամբարտաւանութիւնով կը վերացնի . բայց անառակութիւնը իսկն վրայ նախատնք կը բերի :

ձեռով որ ան պարանին խաղերը՝ որ միայն մարմնն յառաջ եկած էին , այնչափ ուժգին ներգործած ըլլան իրեն՝ որ պատճառեն շխտակ ճամբան ձգել : Եւ քանիքն ետև նորն սխեց Եւստարանիչն հետը խառնցիլ սա հետեւալ կերպովն :

Վրիտահանս . Տէր իմ , ի՞նչ կը կարենա , արդեօք յոյս կմն . կրնամ՝ հիմա ես դառնալ աւան՝ Կեղ Վրան ելիլ : Երդեօք աւ իմ ըրածիս համար երես պիտի չեղուի՞մ , աւ անիմով պիտի ես չերկուի՞մ անկէ : Աջ զգնամ՝ որ սա մարդուն իրաւաքն մտիկ ըրի . բայց արդեօք իմ մեղքիս թողութիւն կ'ըլլո՞յ :

Պատասխանս տուաւ Եւստարանիչն ըսելով իրեն . Վաւ մեղքդ ըստ մեծ է , ինչու որ դուն անով երկու շարիք գործեցիր : Վրան աղէկ ճամբան ձգեցիր , որ արդիւնալ ճամբաներուն մէջ քաշես : Իսկայն և այնպէս ան դուռը կեցող մարդը կ'ընդունի քեզ , քանզի ինքը մարդոց բարիք կը կատն . միայն թէ զոչը կեցիր՝ որ նորն ալ չխտորիս , որ չըլլայ թէ « Ղամբուն մէջ կորսուիս , երբոր անոր բարկութիւնը քիչ մը բարբոթի » : Իսով . ք . 12 : Ընտանը Վրիտահանս պատրաստուեցաւ ես դառնալու , աւ Եւստարանիչը զինքը պապնեղն ետև՝ երեսն ՚ի վեր ժպտեցաւ , և բարի յաջողութիւն մտցիմեց : Եւսպէս Վրիտահանս սխեց արտօնոց առաջ երթալ . ոչ ինք ճամբուն վրայ մեկուն քան մը խտեցաւ , ոչ ալ թէն որ մեկը քան մը հարցընէր իրեն՝ պատասխան կ'ուղէր առալ : Ըսով կ'երթար իրեն այնպէս մեկ մարդ մը որ ուր կ'իտելու արդիւնած գետնի վրայ կը քաշէ միշտ , և մեկ կերպով մը ապաս ապահով չէր կարծէր զինքը՝ մինչև որ նորն եկաւ ան ճամբան հասաւ որն որ Եւստարանիչ Իստատանին իրաւաքն հետեւելով ձգեր էր : Ըսանիով՝ ասննէ մը ետև ան՝ Կեղ Վրանը քովն ելաւ : Վրանը վրայ գրուած էր՝ « Վրանը զարկէր , և պիտի բացուի մեզի » : Իսով . է . 7 :

Ս ան որոյ Վրիստիանոս մեկ երկու անգամէն աւելի
գուռը զարկաւ՝ * ըսելով .

Արդեօք կը բանայ գուռն ու կ'ընդունի՞
Արքեանն ապաստանն ու միշտ անարժանն
Որ հոն անդադար իր մեծ սէրն գտիլ
Ու իր սուրբ անունն որջիկ իմ՝ բերանս :

Ս կը շնայիս մեծարու մարդ մը գուռն եկաւ՝ որուն անու-
նը Վարեկանն թիւն էր , ու հարցուց թէ թժ է սն , ե
թուրիկ եկած է ք ե թ՞նչ կ'ուզէ :

Վրիստիանոս . Ահա սղարմելի բեռնաւորուած մեզաւոր
մը . որ Աործանման Վազարիկն եկայ , բացց Ախն ընք
կ'երթամ՝ որ զայլու բարկութենէն ազատ մնամ : Ուստի՝
Տէ՛ր իմ՝ որովհետեւ աւելիկացած եմ՝ թէ հոն երթալու
նամբան աս գոնէն է , կ'ուզեմ խնամալ թէ կը կամօ՞ս
զիս ներս աւանդ :

Թուրք արտօնը կը կամօմ † , պատասխան տուաւ ծերու-
նին , ե ան խաբարէն գուռը բացաւ : Արքոր Վրիստիա-
նոս ներս մտնելու վրայ էր , մարդն արտօնոյ քաշից անի-

* Մեկ երկու անգամ գուռը զարմելը կը նշանակէ հա-
ւաարով յանտի ազդեմէլ ու աղաչել Աստուծոյ՝ որ Ար-
սուս Վրիստոսի արիւնին միջնորդութիւնովն սղարմն ու
թուրութիւն ընթէն մեզքերուն :

† Սիրտը կտարած մեզաւորներուն կը բացուի գուռը :
Տէ՛ր աս աւել Արսուսի սերը՝ թէ իրեն գիտնող ամէն խեղճ
մեզաւորները ինչպէս յտարութեամբ ու սրտանց կ'ընդու-
նի : Առ չէ անոնց սրտի անարդ ըլլալը , ոչ ալ անոնց
ինչ մեզքերը գործած ըլլալը . յտարութեամբ կը սիրէ՝ ու
բարեզ թութեամբ կ'ընդունի զանոնք , ինչու որ բարեհա-
նութենէն ուրիշ բան չունի անոնց վրայ : Ենոր համար
երկնից զորքերն իր ծննդեանը կ'երդէին՝ «Մարդ իննե-
րուն հանութիւն» . Ղ.՝ 1 . Բ . 14 :

կայ * : Վրիստօրանոս հարցուց թէ, Ի՞նչ կը նշանակէ սա ըրածդ : Պատասխան տուաւ իրեն միւսը . Աս դունն յիշ մը հետեւն մէկ ամուր պարիսպ մը շինուած է, որուն աւերը Թեոզոֆուզն է . անկէ թէ ինչ է թէ իր ընկերները աս դուան ելլողներուն միայ նեակը կը նեակն, որ ըլլայ թէ ներս շինած մեռցընեն զանանք : Ան ստենը Վրիստօրանոս ըսաւ . Կ'ուրախանամ ե կը դողամ՝ ես : այսպէս ներս մտնելն ետե գրանը պահապանը հարցուց իրեն թէ թ՛ղ զինքը հոն իրկեց :

Վրիստօրանոս . Աւետարանիչը հրամայեց ինծի որ հոս զամ ե գուռը զարնեմ՝, ինչպէս որ ըրի ալ . ե ըսաւ թէ դուն պիտի զբուցես ինծի՝ ա՛ն ք իմ՝, թէ թ՛նչ ընե՛լու եմ :

Թաքելիմոնիան . Անկ բաց դուս մը կայ քու առջնդ, ե մէկը շիրնար գոցել անիկայ :

Վրիստօրանոս . Ախն կը սիրիմ՝ իմ քաղածներուս պատուը քաղել :

Թաքելիմոնիան . Իսոց թ՛նչպէս եզաւ որ դուն մինակ եկար :

Վրիստօրանոս . Անոր համար որ իմ գրայքներուս մէկն ալ իր վասննքը շտեաւ, ինչպէս որ ես ինս տեսայ :

Թաքելիմոնիան . Ապեմք անանցմէ մէկը քու զարք ինկցան :

Վրիստօրանոս . Այո՛, առաջ իմ կինս ե զաւկընէրս տեսան, ու ետեկս կանչեցին որ ես գտանամ . Իսն գրայքներն մէկ քանին ալ կայներ ետեկս կը գողնին ու կը կանչէին որ գտանամ . բայց ես մտանէրս ախանջներուս գրի, ե պնդեա իմ նամբաս եկայ :

Թաքելիմոնիան . Իսոց անանցմէ մէկն ետեկդ շեկմն, որ ինչքդ պատկերընէ քեզ ես տանելու :

* Իւրաքանչիւր փրկեալ մեզաւոր Վրիստօրի մարգարէն մեռածը կրակն հանուած իսննամ փայտ մըն է :

Վրիստիանոս . Այ՛ն . Պինազլուխն ու Խոսրիպաուկոզը եկան . բայց կրբար տեսան թէ չկրցան յազմել , Պինազլուխը ծաղրարանու թեամբն ետ դարձաւ , ու Խոսրիպաուկոզը հետս քիչ մը տեղ եկաւ :

Բարեկամայիւն . Բայց ինչ[՞]ու բոլոր ձամբան հեազ չեկաւ :

Վրիստիանոս . Իբրաւ երկուքս մեկտեղ մինչեւ Պ հասաւ թեան վրան եկանք , և յանկարծ անոր մէջն ալ ինկանք : Բայց ան ասեմը Խոսրիպաուկոզ գրացուցաւ սիրաք կտարեցաւ , և շուզկեց որ ալ աւելի յառաջ երթնայ * : Ուստի իր ասեմը մատ ինկած կողմէն նորէն գաւաւ ելլելով ըսաւ թէ՛ Մն պատուական երկիրն իր տեղը մինակ ետ ժառանգեմ : Այսպէս ինչն իր ձամբան գնաց , ու ետ իմ՝ ձամբաս եկայ . ան՝ Պինազլուխին ետեւէն , ու ես՝ դեպ՛ի առ գուռը :

Բարեկամայիւն . Ախտն , իղնայի մարդ . երկնաւոր փառքն այսչափ քիչ[՞] յարգութիւն ունի իր քովը , որ արժան չտեսնէ քանի մը դժուարութիւններ քաշելով անկոկոյ սասանալու :

Հիբրաի Խոսրիպաուկոզին վրայ Ճշմարիտը խտեցայ , ըսաւ Վրիստիանոս . և թէ որ իմ՝ վրայոխն ալ Ճշմարիտը խաբիմ , պիտի երեւայ որ անոր և իմ՝ մէջն մեկ գերազանցութիւն մը չկայ : Իբրաւ ինք ետ դարձաւ իր ասեմը գնաց , բայց ետ ալ մահաւան ձամբան երթմալու խոտարեցայ , պարտն Աշխարհիկ Իմաստուն ըսաւած մեկու մը մարտնաւոր խաչերուն տկանի կախելով † :

* Մեկ մարդ մը երկիրն երթմալու ձամբայ ելլելուն՝ կարելի է որ ընկնէ ունենայ , և ասկայն ինք մինակ հան երթնայ :
 † Կանչուածները շատ են , բայց ընտրուածները քիչ՝ :
 Մատթ . Ի . 16 :

† Արբոր մեկուն սրտին մէջ Ճշմարիտ ճարհքը թաղաւ : որք , խնամարհութեամբն բոլոր փառքը Աստուծոյ գերաւ

Բարեխոսութիւն . Ի՞նչ կ'ըսես , անիկոյ յեղի պատահեցան . ան ուզած պիտի ըլլայ որ դուն պարտն Օրինականին նեղին ազատութիւն փնտռես : Դ՞նո՞ց երկուքն ալ խորհրոյն են : բայց դուն անոր իրատը բանեցի՞ր :

Վերջապիտեա . Եւթ բանեցի , որչափ որ կրցայ համարեակիլ . ճամբէս դարմայ պարտն Օրինականը գտնելու , և այնչափ դացի՞ մինչև որ մնանեցի թէ անոր տանը յոյն ինկած ընք դիտուս պիտի փլչեմ . ուստի հոն ստիպուեցայ կանկ ամենլու :

Բարեխոսութիւն . Եւ ընք շատերուն մահուան պատճառ եղան , և ուրիշ շատերուն ալ մահուան պատճառ պիտի ըլլայ . ազէկ որ անոր յեղ կտոր կտոր քախախտ ընն ազատեցար :

Վերջապիտեա . Երգարե ըն՞ դիտեմ թէ ինչ պիտի ըլլար ինձի ան տեղը , թէ որ բազոյս բանելով պրտմութիւններուս մէջ վարանած ատենս , Երեսարանիչը նորէն շարտահեր ինձի : Բայց Եստուծոյ սղարմութիւնն էր՝ որ ան նորէն եկաւ , ապա թէ ոչ՝ բնաւ հոս գայի՞ք չունեի ես : Սակայն հիմա այնպիսի մեկու մը պէս եկայ , որ իբրև որ աւելօք արժանի էի որ ան ընք պիտի մտցընեմ , յան թէ պսպէս իմ՝ Տէրտն հետ խտելով առ տեղս կանգնեի : Բայց ո՞հ , ինչ մեծ քորհօք է առ ինձի , որ տակաւին թողաւութիւն կայ հոս մանելու * :

զոյն քորհացը պիտի ընծայի իր ուրիշներէն տարբերութիւն մը ունենալուն համար : Եստուծոյ քորհօքը սրտին աւարտաւանութիւնը կը սպաննե՞ ու մեզուսքը կը խոնարհեցընե՞ , և նոյն ատենը կը բարձրացընե՞ գ՛րբատուս , ու անոր արդարութիւնովն ու փրկութիւնովն յաղթող գտնուիլ կու տայ մեզուսքներուն :

* Ընթաց Երևոյս գործին յայտնի նշանն ան է՝ որ սիրուն ամեն բան քորհօքին ընծայի : Ընթացիս հաւատալից Եստուծոյ քորհօքը հաւատարմութեամբ կը գոր-

Ընտրելով ինքնուրույն . Մենք մեկու մը գեմ՝ շենք կենար .
 ամեն անանք որ բոլոր իրենց առջի ըրածներուն ետև հաս
 կու գան , բնաւ գուրա շեն ձգուիր : Յովն : 2 . 37 :
 Ուստի՛ բարի՛ Վրիստիանոս , իմ՝ հետս ջիւ մը տեղ
 եկոր , ու ես քու երթալու ճամբուդ վրայով քեզ տեղե-
 կացընեմ՝ : Առջև՝ դ նայե , սա նեղ ճամբան կը տեսնե՞ս :
 Ահա սա է քու երթալու ճամբադ : Վաստայեաները՝
 Մարգարէները՝ Վրիստոս և առաքեալներն սա ճամբին
 գացին . ու անիկայ քանոնով շինուածի պէս շխտակ է .
 ահա սա է քու երթալու ճամբադ :

Ըստչ հին գարնուածներ ու պտոյաներ շիմն արդեայ ,
 որոնցնով ստարական մէկն իր ճամբան կորսնցընե՞ , հար-
 ցուց Վրիստիանոս :

Ընտրելով ինքնուրույն . Այն , շատ ճամբաներ կան որ ստոր
 կը խառնուին և անոնք ծուռ են ու ըսին . բայց դուն կրնաս
 ուղիղ ճամբան ծուռնն պայպէս որոշել , որ ուղիղը շխտակ
 ու նեղ է : Մատթ . է . 14 :

Աս խաղերուն վրայ երազիս մէջ տեսայ որ Վրիստիանոս
 նաև հարցուց թէ արդեայ իր կանակի բռնն կրնա՞յ թե-
 թեցընել զինքը : Վանդի գեռ շէր աղատեր անկէ , և
 աւանց օգնութեան ալ մէկ կերպով մը շէր կրնար աղա-

ծածեմ ըսելով շղարմենար . իր աղատ կամբին կամ՝ կա-
 բարութեանը բան մը շինծայեր , հասցա իր կործանման
 աղատին ու տակաւին փրկութեան ճամբուն մէջ ԸՄՈՒՄ
 բոլորովն Աւետարանական շորհայ՝ Աստուծոյ սղարմե-
 թեանը և անոր ձրի պարգևին ու ամենակարող գորու-
 թեանը կ'ընծայէ : Այս բան է մտածել թշուառ ու
 անարժան մեղաւորներուն Յիսուսի ձրի պարգևած շորհա-
 ցը վրայ : Ընթերցող՝ դուն ալ պայպէս շէ՞ս գաներ :

* Վրիստիանոս կը վախճայ որ ճամբան շղարմցընե՞ ,
 ստիկայ՝ շորհապարզ սրտի մը երթանիկ նշանն է , որ իր
 աննին վրայով միշտ երկիւղի մէջ է :

տիչ : Սնորդը պատասխան ատաւ թէ , Վառ ընտիրդ զրոյսով , պետք է որ համբերես մինչև որ ազատութեան ակոյր համար * քանզի հոն՝ անխկայ ինքնիրեն քու կանա- կեզ կ'իջնայ :

Ըստանել Վրբաւրանու սխալք մէջէն անոյ ըցընել , ու իր նամբարգութիւնն ընելու պատարաստուիլ : Երայեմ՝ միւսն իրեն զրուցեց թէ՝ գոնէն խել մը հետու կրկնուին ետե՛ն Սեկնիչին տանը պիտի հասնի . պետք է որ անոր դուռը զարնէ , ու ան պատուական բաներ պիտի ցուցընէ իրեն : Ըստանել Վրբաւրանու Սնաս բարոյ ըստ իր բարեկամին , և ան ալ բարի յաշտութիւն մազիկեց իրեն :

Ուտի յառաջ դնայ ինչ՝ մինչև որ Սեկնիչին տանն եկաւ † , ուր որ կրկին և կրկին զարկաւ դուռը : Սկընչ մէկն եկաւ դուռը , և հարցուց թէ ո՞վ է ան :

Վրբաւրանու . Տէր իմ՝ , նամապարհարդ մըն եմ՝ , որ զիս աս տանը տիրոջց մէկ բարեկամը իրկից հաս՝ իմ սոս- տիս համար . անոր համար ասանտիրոջց հետ կ'ուզեմ խա- սիլ :

Ուտի մտրդը կանչեց ասնակոջը՝ որ չիլ մը տաննէն ետե՛ն Վրբաւրանուին եկաւ , և հարցուց անոր թէ ի՞նչ կ'ուզէ :

Տէր իմ՝ , ըստ Վրբաւրանու , ես մէկ մտրդ մըն եմ՝ որ Արթանան Վազայրեն կու զամ՝ ու Սին ընք կ'եր- թամ . և աս նամբուն զլուին եզան դուռը կայնոյ մտրդն ինծի ըստ՝ որ եթէ հոս զամ՝ , դու՛ ինծի պնայեա պա- տուական բաներ պիտի ցուցընե՛ս՝ որ անոնք ինծի տպուտ պիտի ընեն իմ նամբարգութեանն մէջ :

* Մայն Վրբաւուսի մահովն ու արձանոյն յանցարու- թիւնն ու մեղաց ընելն ազատութիւն կը ստացուի :

† Վրբաւրանու կու զոյ Սեկնիչին տանը , որ կը նշաւ- նակէ Սուրբ Էպիմ՝ Երուսաւոյ ժողովրդոցն ուսուցիչը :

Ընտանեւ Սեկնիւն ըստ . Կերս եկար , և յեղի ուղտակար եղան բաները յուցընեմ * : Ըստպէս տանակին իր ծառային հրամանն ըրաւ որ Զբազ մը գտակ , ու Վրիտախանութիւն ալ ըսաւ որ իր ետեւէն երթնայ : Ընկէ ետեւ անխկայ մէկ արամանին սենեակ մը սարաւ , ու իր ծառային հրամանն ըրաւ որ դուռ մը բանայ . ծառան երբոր դուռը բացաւ , Վրիտախանութիւն պատին վրայ կախուած փետուարեւ սիւն անմի մը պատկերը տեսաւ . ու պատկերին նկարուածին սա կերպ էր : Ընչքերն երկինքը փրցուցանեմ , զբերումն պատուակումն իր ձեռքը , և ճշմարտութեան որկնքն իր չիմունքներուն վրայ գրուած , ու երեսն աշխարհէն դարձուցանեմ էր . այնպէս էր՝ որպէս թէ մարդոց ազգաբար մէն էր , և իր գլխուն վրայսմէ սակեղնն պատկ մը կախուած էր † :

Ընտանեւ Վրիտախանութիւն հարցուց՝ թէ ի՞նչ կը նշանակէ ասիկայ :

Սեկնիւն . Ըն մարդը՝ սրուն որ պատկերն է ասիկայ , հազարէն մէկն է . անխկայ կրնայ զուակ ծնանիլ՝ ու ծնունդին ետեւ անուցանել զանոնք : Եւ ան որ աշքերն եր-

* Ըստուծոյ Հոգին ինչպէս մարդակեր ու ինչպէս պիկանոզ է սպորանի թ ըսաւ մեզաւորներուն :

† Ըստուարանի ճշմարտա պաշտանեան իր աշքերը սա Ըստուած կը փրցընէ սգնութիւն ու զգրութիւն զանկ ըս հասմար . իր գիտութիւնն ու պատգամուորութիւնը Ըստուծոյ Իրոպէն կ'ընդունի՝ ու ան ընդունածը հաստատութեամբ կը մատակարարէ . իր սիրուն իր զորքին վրայ է , անանկ որ՝ աշխարհիս ոչ պարզեմներն ու ոչ պատանայիքները կ'ազգեն իրեն . Վրիտախութեան հոգիներուն պրեկարը՝ ու յախանականութեան մեծութիւնը Ըննչքան ըլլալով սրտի մտք կը յարգորէ զմարդիկ , ու կենաց պատկին յոյսը՝ բոլոր իր աշխատութիւնը կ'անուցընէ ու կը կենդանացընէ : Սիւնէր՝ ըս հոնեթիդ մէջ այնպէս ըսաւ մշակներ իրիկ . ամեն :

կենք վերջուցեք է, զիբքերուն պատուականն իր ներքն է, ու նշմարութեան արեւնքն իր շքեմանքներուն վրայ գրուած է, անիկայ քեզի կը ցուցընէ՝ թէ իր գործն է՝ խրթին բաները գիտնալ և յայնմը մեղաւորներուն, ինչպէս նաև կը տեսնես որ իբրև ազգաբար կայներ է մարդոց : Այսան որ կը տեսնես թէ իր երեսն աշխարհէն զարնուցած, և սակեղէն պատկ մը իր գլխուն վրայ կարուած է, անիկայ քեզի կը ցուցընէ՝ թէ իր Տէրան ծառայութեանը մէջ աւանգած սիրայն հասար աշխարհիս բաները փուն՝ ու անարդ համարելով, փառահ է թէ հանդերձեալ աշխարհին մէջ փառքով պիտի վարձաբրի : Ազգ՝ լուսա Սեկնիչը, ամեննն առաջ քեզի առ պատկերը ցուցուցի, քանզի ան մարդը՝ որուն որ պատկերն է առ, մի միայն է՝ որուն որ քու զայցած տեղիդ Տէրն իշխանութիւն տուաւ քու նամբուդ մէջ պատահելու բոլոր զգուարին տեղուանքը քեզի առաջնորդ ըլլալու : Առտի աղէկ միարդ պահէ իմ քեզի ցուցուցածս՝ ու տեսնող մի մտնար, որ շրջւայ թէ քու նամբուդ մէջ այնպէս մարդոց պատահիս՝ որ կեղծաորութիւն ընեն շխտակ նամբան քեզի առաջնորդելու, բայց իրենց նամբան շխտակ մահուան գուռը կ'իջնէ : Ասկե ետև անար ներքն բանեց՝ ու տարաւ մեծ սրահն մը մէջ խոթեց որ փոշիով լեցուն էր, քանզի բնաւ աւել զարնուած չէր հոն : Երկուց թիշ մը տեսնելէն ետև՝ Սեկնիչը մէկը կանչեց որ զայ աւլէ : Զինն մարդն աւլըն որ սկսեց, փոշին այնպէս անկի պէս կ'ելլէր՝ որ Քըրիստիանոս մեզ մեաց պիտի խնդրուէր : Ան առնը Սեկնիչը հոն կայնող սիրորդի մը լուսա՝ որ թիշ մը լուր բերէ ու սրահին մէջ պահէ : աղջիկն սակիկ ըրածին պէս՝ գիտութեանը աւլուցաւ ու մարտնչաւ սրահը :

Աս ի՞նչ կը նշանակէ հարցուց Քրիստիանոս :

Պատասխան տուաւ Սեկնիչն ըսելով . Ես սրահը կը նշանակէ մէկ մարդու մը սիրարը՝ որ աւետարանական քաղցր

չնորհրով բնաւ սրբացած չէ : Փռոջն իր սկզբնական
 մեղքն ու ներքին ապականութիւնն է որ բարձր մարդը կը
 պղծէ : Եւ որ առաջ սխեց աւելլ , Օրենքն է . բայց
 ան որ չուր բերաւ և ցանկց , Եւեռարանն է : Ուստի ան
 որ տեսար թէ առջինն աւելլու սկսածին պէս փռոջն այնպէս
 տարածեցաւ սրահին մէջ որ ինք չէր կրնար մարտել , և
 դուն գրեթէ կը խեղճուէիր , աս կը ցուցնէ յեղե թէ
 օրենքն իր ներդարութիւնովը սիրար մեղքե մարտնան
 տեղց , մեղքը կը կենդանացնէ , Համլ . է . 9 , կը
 զորացնէ , և Պրօֆ . ժէ . 56 , և կ'աւելլընէ հազոյն
 մէջ : Համլ . է . 20 : Գարնեալ ան որ տեսար թէ
 օրհորդը սրահին մէջ չուր սրտեց՝ ու անոր վրայ գիւրու-
 թեամբ մարտեցաւ , աս կը ցուցնէ յեղե թէ երբոր
 Եւեռարանն իր քաղցր և պատուական զորութիւնովը
 սրահին մէջ կու գայ , ան առնելը մեղքը կը տկարանայ և
 կը յազմուի , և հոգին կը մարտուի անոր հաւատքովը , և
 հետեւայնս փառաց թաղարտին բնակութեանը յարանը
 տեղ մը կ'ըլլայ * : Յովն . ժէ . 3 : Եղե . է . 26 :
 Գարթ . ժէ . 9 :

Եսկէ ետե նաև երազիս մէջ տեսայ՝ որ Մեկնիչն անոր
 ներքին բանեց և մէկ պզտի սենեակ մը տարաւ , որ որ
 երկու տղայ իրենց աթոռնեքուն վրայ նստել էին : Մեծին
 անունն էր՝ Եւհամբերութիւն , ու պզտիկին անունը Համ-
 բերութիւն : Եւհամբերութիւնը կը թուէր որ մեծ նե-
 ղութեան մէջ էր . բայց Համբերութիւնը ըստ հանդարտ
 էր : Ուստի Վրիտանիոս հարցուց թէ , Եւհամբերու-
 թիւնին ներքութեանը պատմանն ի՞նչ է : Պատասխան
 տուաւ Մեկնիչը . Եսանց վերակացուն իրեն ըսաւ որ եթէ

* Հիմն առաջ դասե գուն թէ օրենքի՞ տակ էս , թէ
 Եւեռարանական չնորհաց : Եր տեղ տարազբուածը
 գամբ երբէք ըստ վրայ :

սինչև դաւ տարի ապաւ , խիստ աղէկ բանք պիտի ունենայ , բայց ինչ բաշարը հիմա կ'ազն : սակայն Համբարում ինչնք կը ապաւ :

Անկե ետև տեսայ որ Անհամբարում ինչնք յով մեկն եկաւ , ու պարի մը սակի յերաւ ու անոր ուղիքն տակը պարպեց : ինչ անմայր առնելով ու բախտացաւ ե միանգամայն Համբարում ինչնք ծաղը ընել սկսեց : Բայց տեսայ որ շիւ մը առնելն ետև բաշարն ալ շտայցաւ ինչնք վատնեց , ե իրեն ուրիւ բան չմտայ՝ բայց սկսեց հնարի ըսիներ :

Ան առնել Վերադարձնաւ Սեկնիւն ըսաւ . Եր բանք աղէկ մը բաշարի ինչնք :

Պատասխանաւ տաւաւ Սեկնիւն ինչնք , Եր երկու աղայն որինակ են . Անհամբարում ինչնք առ աշխարհիս մարդայն որինակ է , ու Համբարում ինչնք հանգերնեալ աշխարհի մարդոցը որինակ : քանզի ինչպէս որ հաս կը տեսնես ինչնք Անհամբարում ինչնք բաշար բանք հիմա՝ առ տարի ունենալ կ'ազն , այսինչն՝ առ աշխարհիս մեղ , այնպէս առ աշխարհիս մարդիկն ալ բաշար իրենց բարիքները հիմա ունենալ կ'ազն . շնո կրնար սինչև դաւ տարի կենալ , այսինչն սինչև անպիտ աշխարհն երթալին սպասել իրենց բարիքն ընդամենըս համար : Անչի մտիկ կ'ընեն ան առակին՝ որ կ'ըստ . « Երբտի եզամ մի իւրանը Ծառին մըսի երկու իւրանին աղի կ' » . քան ինչ հանգերնեալ աշխարհին բարիքներուն վրայով եզամ բաշար ստատանային վրայում ինչնքնքուն : Բայց ան որ տեսար ինչնք ինչ ըսաւ մը շտայցաւ ինչնք բաշարն ալ վատնեց՝ ու հիմա իրեն բան մը ընկեց բայց հին ըսիներ , աշխարհիս վերջը բաշար տար պէս մարդիկներուն ալ այնպէս պիտի ըլլայ * :

* Մարտիկոսի մարդիկ տակի բան շնո ուզեր՝ բայց եթե իրենց զոչոչարանքները յաղեցընել . սակայն վերջապէս ամեն բանքը պիտի կորսնցընեն ու հոգիներն սպասանեն : Բայց արդարեւ կ'ապրի Վիստաի վրայ ունեցած հաստաւ .

Մտքի մտքը Վրիստիանոսը բաց էր : Այս հիմնը կը տեսնեմ որ Համբերութիւնին ըրածը մեծ խելացութիւնն է : Եւ սնուալ մեկ քանի պատշաճանքով : մէյժը՝ որ ամենաբարեալն էր : Եւ սնուալ մեկ քանի պատշաճանքով : մէյժը՝ որ ամենաբարեալն էր : Եւ սնուալ մեկ քանի պատշաճանքով : մէյժը՝ որ ամենաբարեալն էր : Եւ սնուալ մեկ քանի պատշաճանքով : մէյժը՝ որ ամենաբարեալն էր :

ՄԻՔԻԷ . Մտնողսն՝ ի զատ ուրիշ պատճառ մըն ալ կրնայիր տալ իր խելացութեանը . սյախնն սն՝ որ համարեմալ աշխարհի փառքը բնաւ պիտի չվերջանայ , բայց ասանք խելոյն կը կորննին : Մտք համար Մահամբերութիւնն այնչափ իրաւունք չունէր Համբերութիւնին վրայ խնդալու՝ ինչ իր բարբիքներն առաջ տասնաւորուն համար , որչափ որ Համբերութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ անոր վրայ խնդալու իր բարբիքները վերջն տասնաւորուն համար : Վանդի առջինը պետք է անցնի որ վերջինն անոր տեղը գոյ . բայց՝ վերջինը բնաւ չանցնի , ինչու որ ուրիշ բան մը չից անոր տեղը գալու : Առտի սն՝ որ իր բաժնին առաջ ունեցաւ , հարկաւ ժամանակէ մը պիտի վտանկ անիկայ . բայց սն որ իր բաժնը վերջը կ'ստանէ , յախտեան պիտի վայելէ զանիկայ : Մտք համար է որ մեծատունին վրայով կ'ըսուի իմէ , «Վուն քու կեանքիդ ասանք քու բարբիքներդ առիր . նոյնպէս ալ Վագարոս՝ ըրբիքներ . հիմն անիկայ հոս կը մխրթարուի , ու զուն կը ամենախա՛ն » : Վալ . ԺԳ . 25 :

Վրիստիանոս . Առտեմն կ'իմանա՛մ որ հիմնական եղանակով քան ինչ որ վրայ սեր ձգելու չէ , հապա գալու բաներուն սպասելու է :

քոյն , ու գալու ուրախութիւններուն յոյսով : Մտնող փառաւոր վախճանի մը պիտի հասնին . ինչու որ պիտի ընդունին իրենց հաւատքին նպատակը՝ որ է իրենց հոգիներուն փրկութիւնը , ու փառքով մշանննաւորապէս զՎրիստիանոս վայելից :

ՄԻՔԻԷ . Տ'ընտրիս խանչար . ինչու որ տեսնուած բաները ժամանակաւ որ բաներ են , բայց շտեմուած բաները յախանձական են : Ի Վարձի . գ . 18 : Եւ թէ պէտ առ պարզաւ է բայց որովհետեւ ներկայ բաներն ու մեր մտքիմաստ որ տեսողակը պարզաբ մաս գրայքներ են իրարու , 1 անոր համար շուտով կը բարեկանանան : և գարնեով որովհետեւ հանդերձեալ բաներն ու մտքիմաստ որ պարզաւեւրը պարզաբ տար են իրարմ , անոր համար միշտ պարզաւ հետու կը մնան իրարմ * : Հասմ . է . 15-25

Երանցմէ ետեւ կրպղիս մէջ տեսայ որ Մեկնիւր Վրիտախանտին մեղքն բանեց ու մէկ տեղ մը տարաւ , որ պատի մը տակ կրակ կը վառեր , ու անոր քով մէկը կայնած՝ միշտ իւր կը թափեր վրան որ մտրէ . և սակայն աւելի բարձր կ'եղէր կրակն բոցը , և աւելի կը բորբոսեր :

Վրիտախանտ հարցուց՝ թէ առ ի՞նչ կը նշանակէ :
 «Պատասխան տուաւ Մեկնիւրն ու ըսաւ : Ես կրակը Վրիտանձական շորհաց գործքն է որ սրան մէջ կը հրահրի . ան որ իւր կը թափէ վրան անիկայ մտքիմաստ համար , Պատանան է : Բայց ան կրակը եւ տաւել վառելուն ու բորբոսելուն պատմանն ալ պիտի տեսնես : Ես բանըով անիկայ պատին միւս կողմը տարաւ , ու բ տեսաւ թէ մէկը կայներ էր իր ներքը եղի անան մը բանած :

* Տե՛ս առ տեղ Հասարցին պատուականութիւնն ու վաստաւորութիւնը , որ ամեն բանի վրայ պատշաճաւ որ տրտղութիւն մը ու վայելուչ գին մը կարել է կու տայ հոգւոյն . որ ժամանակաւ որ ու պարտի բաներն անգին կ'անցնի , ու վաստի և յախանձականութեան վրայ կը դառարի : Երկայ և Եստուեւեւ ծնած հոգւոյն յատուկ հանգանները . տրտղոր Հասարցով պիտի ապրի : Երէք . ի . 4 : Երկայ կրկրի վրայ կրկնաւ որ կեանք վառել է :

ուր անզայ ծածկարար շարունակ կրակին վրայ կը լծը-
նէր ։

Աւտի Վրբխախանու հարցուց՝ թէ ի՞նչ կը ցուցնէ
անիկայ ։

Պատասխան տուաւ Մեկնիչը ։ Ետիկայ Վրբխաու է .
որ միշտ իր շնորհաց եզրից սրտին մէջ արդէն սկսուած
գործը կը պահպանէ . և առ միջոցով՝ Խառանային բա-
լլը բրած բաներուն վրայ՝ իր ժողովուրդը միշտ հաստատ
կը կենայ ։ Ի Արիւն . ժբ . Ծ ։ Եւ ան որ անար թէ
մարդը պատին ետը կայներ էր՝ կրակը պահպանելու հա-
մար , ասիկայ քեզի կը ստիպեցնէ թէ փորձութեան մէջ
ինկող մարդուն դժուարին է անունը թէ Վրբխանակահան
շնորհաց գործը ինչպէս կը մնանի կը պաշտպանուի հա-
զուցն մէջ ։

* Ոմանք աննեխն պատին ետին անցած չըջալով շնոր-
հաց գործը հաւուցն մէջ Վրբխաուի պահելը անունը ,
ուրիշ պատճառներու կ'ընծայեն առ . զբարիմակ մար-
դուն հաւատարմութեանը՝ և ուրիշ բաներու , որ կը հաւ-
րե իրենց հպարտութիւնն ու յիսարութիւնը ։ Ետիկ է
որ արխարար կը հաստատեն թէ շնորհաց գործը կրնայ
սնչանալ ու Վրբխաուի շնորհաց ենթակիաները կորուսիլ ։
Բայց կը սխալին , ինչու որ ոչ Սուրբ Վրբիւրը գիտն ,
ու ոչ մեզաւորներուն վրայ Վրբխաուի սիրոյն ու շնորհացը
զգրութիւնը ։

† Արեմն մեզաւորը՝ որ շնորհք ընդունած է , ձեռք չու-
նի՞ շնորհաց գործն իր սրտին մէջ պահելուն մէջ ։ Չէ ,
չունի ։ Հեղինակը Սուրբ Վրայ լու անդեկութիւնն ու-
նեմալով , մարդայ բրած գործին ու կարողութեանը լին-
ծայեր ան փառք որ կը վայլէ միայն Տերուի , որ է Եւ Քա
և Օսկա , Եւային և Արիւն , մեզաւորին սրտին մէջ
իւր գործն սխալ՝ յաւալ ամենո՞ւ ու կասարոց . ու անոր
գործը բնու լիմար շինանիլ հոն , մինչև որ Խառանային
ժուրը Վրբխաուի շնորհաց խղէն աւելի զգրութիւն լունե-
նայ ։ Ով ոչարմէն մեզաւոր՝ հաւատն ասոր , ու սիրէ

Վասն անոց որ Սեկիսին իր մեղքին բանեց՝ ու անխնայ գեղեցիկ անդ մը տարաւ , ուր որ մեծաշուք և հոյակապ պալատ մը շինուած էր : Քրիստոսեանս մեծապէս զուար-
ձացաւ զապաւանք անանելուն . ու նաև անաս որ անոր
փոյց քանի մը հոգի կը պաշտէին , որոնք բոլորովին սակե-
թեւ հանդերձեցով հաղուած էին :

Ըն ասանք Քրիստոսեանս հարցոց թէ , Վերս կրնա՞նք
մանել :

Ըս խաղտին փոյց Սեկիսին անոր մեղքին բանեց ու
զեպ 'ի պալատին դուռը տարաւ . և ահա անասն որ դու-
ռը շատ մարդիկ կայնէր էին՝ որոնք ներս մանել կ'ուզէին ,
բայց չէին համարձակեր : Վասն զանէն քիչ մը հետո
տեղանի մը առջին մեկը նստեր էր , գիրք ու կազմանք մը
ունէր իր առինք որ ներս մանողներուն անունը գրէ : Ըս-
կէ 'ի զատ անաս որ գրանք նստեան փոյց շատ մը դու-
հար մարդիկ կայնէր էին դուռը պահելու , ու գիտատու-
րութիւններն ներս մանել ուզողներուն փոյց անէն վնաս ու
չարիք հասցընել էր : Հիտն Քրիստոսեանս քիչ մը
պղպղեցաւ : Աւելցէ երբոր բոլոր մարդիկ՝ պնտարուած
մարդիկներուն վարեն ևս քաշուեցան , Քրիստոսեանս քա-
նախրս մեկը անաս որ գրող իրին քով գնաց ըսելով , Իմ
անունս գրէ՛ ակ' ր իմ' . գրող իրն անոր անունն որ գրեց ,
խեղցն մարդն իր թուրը քաշեց , ու գլուխը տաղուարս
մը գրաւ , և զեպ 'ի դուռը վազեց ան պնտարուած մար-
դոց մեջէն , որոնք սաստիկ զարտեմամբ զինքը փրտարե-
ցին , բայց մարդն ամենեւին չթուքալով անհնարին
սաստիկեմամբ անոնց փոյց քարմակեցաւ պարնելով և
կտարելով : Ըստպէս շատ վերջեր ընդունելէն և զնորը

քու Տերդ՝ փառաստով զնորը՝ ու ուրախացիր իր փոյց .
ինչու որ ինք քախանական սիրով կը սիրէ , քախանա-
կան փրկութիւնով կը փրկէ :

զուրաբ պահելու հանացայնեքուն ըստերը վերադրելն ետև՝ * Մատթ . ժւ . 12 . բարբին մէջն իրնն նամբայ բացաւ , ու զնոց պաշտօր մտաւ . սն ասեմը մէկ անուշ ձայն մը լսուեցաւ ներսիննեքուն , պարնքն աննոցմէ որ պաշտօնին վնոց կը պարտակին՝ որոնք կ'ըսակին .

Ով քաղաքիս մարդ , մախ ր ներս՝ մախ ր ,
Շահախանական փառքը տառցիր :

Այսպէս ինք ներս մտաւ , և աննոց հազամ հանդերննեքուն պէս սակիմեւ հանդերննեքով հազուեցաւ : Աստեմը Վրիտաբանուս ինոցայ ու ըսաւ : Պարնեմ՝ իմ է ես տար ինչ նշանակելն ստոյգ իննոցայ :

Այս հինա Վրիտաբանուս ինոց թեց որ իր նամբան երկնայ . բոցց Սեկեթն ըսաւ . Չէ , կեցիք , մինչն որ թիւ մը բան ալ յուցընեմ թեզի : Այսպէս նարին անոր մեղքն բանեքով խիտա մտիտ սննեակի մը մէջ խոփեց , ու որ երկուսի վանդակի մը մէջ մարդ մը նստեր էր :

Աս մարդը խիտա արտում մէկը կ'երեւեր , իր աչքերը զեամբը անկեր , մեղքերն իրարու կապեր , ու սիրտը կտարանի պէս կը հառաչէր : Ուստի Վրիտաբանուս հար-

* Հաս նեղու իմ իննեքով պէտք է մեզի Աստուծոց իմազաւորութիւնը մտնել : Մատթ . ժգ . 21 :

+ Այսպէս ոգի ու բնաւորութիւն կ'աննոց սն հոգին՝ որ հաստաւ սխալքը գրան է Վրիտաւոս ըսելի , ու փառայ իմազաւորութիւնը փայելի . բարբ բնոց իմութիւննեքուն զեմ ինքն իր նամբան հաստաւան մարով տաւալ կը թէ ու զեղ 'ի նպասակը կը փայլ , որ Հիտուս Վրիտաւոսով բնոցանի իր կուսմեք վարկեր՝ որ որ Աստուան զնորը կուցի : Միկիոյ . գ . 14 : Բաւական չհամարիր քանի մը ինչը բազմանցներ ու տկար յոյսեր ունենայր . ինչու որ երկնայ իմազաւորութիւնն ուժով կ'անուտի , և ուժով ները կը յարկուակին զանիկայ : Մատթ . ժւ . 12 :

ցուց թէ , ի՞նչ կը նշանակէ սա : Մեկնիչն ըսաւ որ
փնչը խօսի ան մարդուն հետ * :

Ինչ ասեմք Վրբաբանոս ըսաւ մարդուն : ի՞նչ ես
զան , ի՞նչ մարդ : Պատասխան տուաւ մարդը թէ , Ինչ
ան եմ , ինչ որ ասեմք չէի † :

Վրբաբանոս . ի՞նչ էիր զան ասեմք :

Սարգս . Ինչ ասեմք ազնիւ ե բարեբանոսի Վրբաբա-
նոսց մըն էի , Վրբ . ք . 13 , թէ՛ իմ աշխատեալ ե թէ
ուրբիչներուն աշխատեալ . ես ասեմք իմ կարծեցաւ երկ-
նային քաղաքին յարմար մեկն էի , ե մինչեւ անդամ մե-
ծապէս կ'ուրբաբանոսցի մտածելով թէ հոն պիտի մըս-
նեմ † :

Վրբաբանոս . Հաս աղէկ . բայց ի՞նչ ես զան
հան :

Սարգս . Ինչ հան յուսահատեալ մեկն եմ , ե սա
երկաթ փնչապիսն մեզ փակուած ըլլալուս պէս՝ յուսահա-

* Ետեւոր Սարգս Հոգին կ'ուզէ որ ուրբիչներուն աղե-
տաղի պիտակեն խոստ ասեմք մեկն : Ետը համար
Սարգս Պրոպ մեզ ան ահաւոր բաները կը դնէ մեր առջեւ՝
որ պատահեցան հաստատեալ սեպուսիներուն , որպէս զի
մեր փտանքը անսեմք , խմարհ ու արթուն ըլլանք , ու
սպաստարութենէ մեզ պահելու համար Տերտը տղա-
թեմք :

† Եմեմաստակաթի փոփոխութիւն մըն է սա : Սարգս-
փնչով մտածէ զան տար վրայ : Հաստատեալ հաստա-
տեալն եմ մի հարբանոս , հաստ փոփոխի :

‡ Այլ բարեբանութեանը զգուշացէք . նայեցէք թէ ուր
նեւք դարկաւ սա մարդը . տեսէք թէ ի՞նչ կը մտածէր իր
վրայոյն . նկատեցէք թէ ի՞նչ կը մտածէին ուրբիչներն իր
վրայոյն : Եւրպիսն ինչ մեծ ուրբաբանութիւն կը զգար իր
նեւք՝ մտածելով թէ երկիրը պիտի երթայ , ե սակայն
յուսահատութիւնը հասաւ իր վրայ : Արեմն արթուն
ն. զատաւ ըլլանք : Ին թիւս . ե . 6 :

տու թեան մէջ փակուած եմ : Չեմ կրնար անկէ դուրս ելլել . ո՛հ , անհնար է ինծի դուրս ելլել * :

Վրիստփանոս . Բայց ի՞նչպէս առ վիճակին մէջն ինկար :

Ս՝ՐԴԸ . Արթուր թիւնն ու զգաստութիւնը մեկդի ձգեցի . Երասմանին թ՛ ջանկութիւններուս պարանոցին վրայ ձգեցի . Ետուծոյ բարութեանն ու անոր լուսատու խաղին դեմ մեղանչեցի , Սուրբ Առջին արամեցուցի՛ ու ան ալ գնաց . Ստաման դրդեցի և ան ինծի եկաւ . Աստուած բարութեան շարժեցի՛ ան ալ թողուց զիս . իմ սիրտս այնպէս կարծրացուցի որ չեմ կրնար զգլուսի գալ † :

Ա՛խն Վրիստփանոս հարցուց Մեկնիչին թե՛ ասոր պէն մարդու մը համար յոյս չի՞նչ արդեօք : Իրեն հարցուր , ըսաւ Մեկնիչը :

Ե՛ս ասեմը Վրիստփանոս մարդուն ըսաւ . Այլ յոյս չի՞նչ՝ ու յուսահատութեան երկաթ փակուակին մէջ մնալը՞ . Ես :

Ս՝ՐԴԸ . Ա՛ե , ամենեւին յոյս չի՞նչ :

Վրիստփանոս . Ինչո՞ւ համար . Եմնորհնալ Ետուծոյ Որդին իխառ ողորմած է :

Ս՝ՐԴԸ . Իս անիկայ կրկին անգամ՝ իսուց հանեցի իմ անձիս . Լճո՞ք . Կ . Ե . և զինքը անարդեցի . Գլուսի՞ . Ժթ . 14 . անոր արգարութիւնն արհամարհեցի . անոր

* Գեթախէն սուգին տակ ահաւոր վիճակ մը չկրնար ըլլալ : Չգոչը կենանք ուխտագրութ ըլլալն : Սեղբին սկիզբը գիտե՛ մարդս , բայց անոր փոխանքը միայն Աստուած գիտե՛ :

† Եսիկայ ահաւոր աղցարարութիւն մըն է քրիստոնէից : Ս՛վ մարդիկ՝ զոչը կեցիք ճշմարտութեան Ետուծոյն՝ ու իր ճշմարտութիւններուն հետ խաղալն . ինքը նախանձաւ Ետուած է . նախանձաւոր է իր պատիւին ու փառքին . նա մեծաւանդ՝ մեր Ետուածը մաշող կրակ է : Լճո՞ք . Ժք . 29 :

արհեստը անսուրբ բան մը սեպեցի . եւ շորհաց շագին նախասեպի . Եթէ . Ժ . 28 , 29 . ուստի եւ զիս բուրբ խոտանանքներն գուրս եղեցի , ու հինս ուրիշ բան շինար ինծի , բայց միայն սպանալիք , ստեղծի սպանալիք , անզերտելի դատաստանին ու բորբոքած բարկութեանն ստոյգ սպանալիքը , որ իբրև իմ նամի պիտի ուսնն զիս :

Վերիտիւն . Ինչո՞ւ համար գուն յեղ սա սքինակին բերի :

Մարտ . Եւ աշխարհին ջանկութիւններուն՝ հեշտութիւններուն ու շահերուն համար , որոնք երբոր կը վայելլի՝ իմ անկիս կ'ընէ որ շատ բերկրութիւններ պիտի ունենամ : Բայց հինս ան բաններուն ամեն մէկը իբրև պարզ որդ մը կը խանձն եւ կը կրծն զիս :

Վերիտիւն . Բայց հինս շե՞ս կրնար գոյալ ու գարնի գալ :

Մարտ . Ետուած ինծի գտում՝ սոցը մեկի եղեց : Իբ խոցն ինծի քաղաքութիւն շտար հաստատու . մանաւանդ որ ինչ զիս սա երկաթ վանդակին մէջ գոցեց , ու բուրբ աշխարհի մարդկին ալ շեն կրնար զիս գուրս հանել : Ի՞նչ յախանախանութիւն յախանախանութիւն . ինչո՞ւ

* Հաստերը մեղանազանութեան ուժովը սա նոյն կէտս խոցերն իրենց վայց կը գրեն՝ ինչպէս որ հա գրուած են , բայց ան խոցերն իրենց շատ թիշ կը յարմարին , որովհետեւ Եւրոպիա հաստացեալ են : Ինչու որ մեզքի վայց անտութիւն ունենալով՝ մեզքի ճանաչում ունենալով՝ ու մեզքի համար գոյում կամ արամութիւն ունենալով՝ որ ստանք ունին , հանգերն բուրբ մեզքերն ու Ետուածայ բարկութեանն Վերիտասով սպանալու փափագով մը՝ Եւրոպացեա կը ջուջընեն ինչ սրտին մէջ Վերիտասի շորհաց ներդրութիւնը կոչ : Բայց վնջ անոնց՝ որ իրենց կը յարմարին սա մարդուն ըսած խոցերը :

պէս պիտի կուտի՞մ ան թշուառութեանը հետ՝ որ յաւիտեանս կանուխութեան մէջ իմ՝ դէմն պիտի ելլի :

Ըն ասանք Մեկնիչք Վրբխաբանութիւն ըսաւ թէ , Ըն մարգուն թշուառութեանը միտքդ թող մնայ , և մշանկն ճաւոր իրասա մը ըլլայք թեզի :

Ըհ , տարտաբեղի բան է ասիկայ՝ ըսաւ Վրբխաբանս : Ըտուած ինձի պնէկ որ արթուն և զգաստ ըլլամ՝ , ու ազօթք ընեմ՝ որ սա մարգուն թշուառութեանը պատճառէն փախչիմ՝ * : Տէր իմ , հիմա՛ ալ իմ ճամբասս երթեալու ասանք շեկս՞ւ † :

Մեկնիչք . Անցի՛ր որ թեզի մէկ բան մ՝ ալ չուցընեմ՝ , և ապա յաւ ճամբադ երթեալ :

Ը յազիս անոր ձեռքին բռնեց՝ ու զինքը սննեակ մը տաբաւ՝ ուր որ մէկը իր անկողինէն կ'ելլեր , ու հանդերձը

* Ընթեւորչոյ՝ մը ըստ կարտաւ ես դուն սա ազօթքը թեզի համար ընելու : Դուն մեզայ մարմնին մէջն ես , ասեալ տարտաբեղայ ու տարտաբեղան շար սիրտ մը ունիս , ու աշխարհիս որոզայթներուն և Սատանային խորամանկութեաններուն ենթակայ ես :

† Վրբխաբանս ինչո՞ւ համար պշտապի կ'արտորար : Ինչո՞ւ ու ողբանքի հոգին տախաթն մեզայ բեռն իր կռնակը բարձած էր , ու ասիկայ էր որ զինքը կ'արտորցընէր : Կ'ազիք իաշին համեթի՞ որ իր բեռն ազատի . բայց Սուրբ Աստուծոյն առաջ ըստ բաներ ունէր իրեն չուցընելու , որ անկէ ետեւ պատահար պիտի ըլլային իրեն : Ըտուած իր ժողովուրդը միեթեարեալու համար ժամանակ մը որոշած է իր թողութեան սերը ճանչցընելով անոնց . մինչև ան ժամանակը Սուրբ Աստուծոյն աստիճան աստիճան մեզ յառաջ կը տանի , բան մը չուցընելն ետեւ ուրիշ մը մեզի կը չուցընէ , մինչև որ ան ժամանակը զայ հասնի : Սպասե՛ ըտուածայ ճամբուն միայ՝ Ըտուածայ միեթեարութեաններուն համար : « Ըրդարը հաւատարմ պիտի ապրի » : Ըթք . թ . 4 :

Հագած ասեմք կը գողար ու կը տարապէր . Են ասեմք Քրիստոսիանու հարցոց թէ ինչո՞ւ համար աս մարդը կը գողայ : Ուստի Մեկնիչը հրաման ըրաւ մարդուն որ իր այնպէս գողարուն պատճառը պատշէ : Եւ մարդը սկսեց ըսել . Ես դիշեր քունիս մէջ երազ մը տեսայ , որ ասն երկինքը բաշտալին խաւարեցաւ , և այնպէս ստեղծեալ կերպով որտայ ու զայնքանակեց՝ որ պէս մահուան դուռը հասցուց : Երբայն՝ երազիս մէջ վեր նայեցայ՝ ու տեսայ որ անկեմն անասոր կերպով մը կը վայելին : ասոր վրայ փոյն ասուար ասն մը ըսեցի , ու նաեւ մէկ մարդ մը տեսայ անկի մը վրայ նստած՝ ու երկինքին հազարաւորներն իր հետեւին , որոնց ամենք կրակի բոցի կը նմանեկին . երկինքն ալ կրակի բոցի մէջ էր : Վերջը մեծ ասն մը ըսեցի որ կ'ըսէր . Երեք՝ զձ մեռելներ , ու դատաստանի եկէք : Եւ աս խոսքին վրայ քարերը պատուեցան , գերեզմանները բացուեցան , ու անոնց մէջի մեռելները դուրս եկան : Ոմանք ըսաւ ու բախտեթիւն ունեկին ու գեղ'ի վեր կը նայեկին , և անոնք լեռներուն ասկը պահուիլ կ'ուզեկին : Վերայ անայ՝ որ անկին վրայ նստող մարդը գիրքը բացաւ ու հրաման ըրաւ աշխարհի որ մեա գան * : Եւ ասիպն անոր ասնքը բորբոքած սաստիկ բոցին պատճառաւ խել մը սփեց մնաց անոնց մէջը , ինչպէս որ դատաստանի և ասեմքնը կայնող բանաստեղծեան մէջանոց սփեց մը կը մնայ : ԹՄԻՆ . ԺԵ . 51-58 : ԹԻՄԻ . Գ . 16 : ԱՊՊ . 14 , 15 :

* Դատաստանի որումը պատրաստուելուս համար անմեռն ազկի սփեցնելուն մէկն աս է , քանիս ժամեկ ան որը սալու համարից ծանրութեանը՝ աշխարհութեանն ու Քրիստոսիանու վրայ : Էրեմիայի համար կ'ըսուի թէ իր մեռելին առաջ ըսաւ տարիներ թշ որ գործելու ըլլար , կը թուէր իրեն թէ ակամայն աս ասնը կու գար . Surgite mortui et venite ad iudicium! "Երեք մեռելներ , ու դատաստան եկէք" :

Յուզ . է . 28 , 29 : Ք թիվ . ւ . 8 , 10 : Յար . ի . 11 , 14 : Եւոյ . իզ . 21 : Մի . է . 16 , 17 : Սուզ . է . 4 : Ե . 1 , 3 : Սու . գ . 2 , 3 : Դու . է . 9 , 10 : Կաւ ընցի որ անցին վրայ նստող մարդուն հետն ելած պատաստընեքուն աւ հրամանն եղաւ . Բարեցեք որոնն ու յարգը , ու բարբոցած լինը ձեզեցէք անոնք : Մարի . գ . 12 : Վգ . 30 : Իգ . 30 : Սու . գ . 1 : Եւ ասոր վրայ ճիշդ իմ կայնած տեղս՝ անդունդին դուրը բացուեցաւ , որուն բերնն մնախ ու կրակ է ստեղծի մայնք կ'եցցին : Կաւ նոյն պատաստընեքուն ըսուեցաւ . « Իմ յորննս ամբարը մողցեցէք » : Դու . գ . 17 . ու ասոր վրայ տեսց որ շատերը վեր կը յամբարակին ու անցերուն մէջ կը տարուէին . տեղայն եւ եւ մնացի . ւ . թիվ . գ . 15 , 16 : Սուտի եւ ալ ուղեցի որ զիս ծածկեմ , բայց չկրցայ . ինչու որ անցին վրայ նստող մարդն իր աչքերը վրաս անկեր էր . իմ մեղքերս ալ միտքս եկան , ու խղճնամըս ամեն կողմնէ կը դատախազէր ինծի զէս : Էւոզ . թ . 14 , 15 : Եսոր վրայ քունես արթնցայ :

Վերթութանս . Բայց աւ տեսարանն Ի՞նչ բան էր որ քեզ պաշտօնի վախցուց :

Մարտ . Ի՞նչ կ'ըսես . կարեցի թէ դատաւարանին որն եկեր է , ու եւ պատրաստ լիմ անոր . բայց ամեն բանն աւելի աւ վախցուց զիս , որ հրեշտակները շատերը անցերուն մէջ հաւարեցին , ու զիս եւ ձեզցին . նաև գժտիցին դուրը՝ որ իր բերանը ճիշդ իմ կայնած տեղս բացաւ : Խղճնամըս ալ զիս կը տանջէր * , ու կը

* Մարդուս խղճնամըս շատ անգամ կը շփոթի ու կը գողցայ . բայց իր վախերն ու գողերը շուտով կ'անցնին կ'երթան , ու ճշմարիտ դարձ մը լին պատանաւոր անոր :

կարծէի որ Գասաւորը միշտ իմ վրաս կը նայեր , իր երեսին վրայ բարեութեան ցոյց մը ունենալով :

Մտանք Մեկնիչը Վրիտաբանութիւն ըստ . Իմացոյց ման առ բաները :

Վրիտաբանութիւն . Այս իմացոյց և զեա յոյսի ու վախի մեջ նկեցին անոնք * :

Մեկնիչ . Ազնի . այնպէս միտքդ պահէ բոլոր բաները , որ յու քոյնք քեզի իրբն խեղան մը ըլլան՝ յու նամբուդ մեջ քեզ առաջ քննու : Հիմա Վրիտաբանութիւն սխեց իր մեկնիչն ամուրջընեւ ա իր նամբուդութեանը պատարաստութիւն : Մտանք Մեկնիչն ըստ . Միտքմարտիչը միշտ յու հետդ ըլլայ՝ բարձր Վրիտաբանութիւն , ու քաղաքն երթնալու նամբուն մեջ քեզ առաջնորդէ : Ուստի Վրիտաբանութիւն իր նամբուն կ'երթար ու կ'երգէր :

Մտանք անոնք ևս խորհիմ՝ պիտի ,
Քաղաքմարտիչ բաներ ահաւոր բաներ .
Ու իմ՝ մտնամուխ եղան գործիս մեջ ,
Քիտ հաստատա պահող սպասկար բաներ :

Ուրեմն անոնք ևս խորհիմ՝ պիտի ,
Իմե ինչ՞ու համար յու քոյնքան իմի .
Ու երախտապարտ պատով միշտ ըլլամ՝ ,
Ո՛վ բարձր Մեկնիչ՝ Զարհակալ քեզի :

* Ազնացան Վրիտաբանութիւն որովհետեւ մեջ յոյսն ու վախը իրենց յատուկ անոնք ունին : Աստուծոյ խոստանալանքները Արեւու Վրիտաբանութիւն , կենդանի յոյսի մը գործարար ու անընթացիկ հիմն կ'ըլլան . ու անոնք որ իրենց որտեղուն խորհրդոյն իմիւնք գիտեն , իրենց իմ շնորհներուն ոյսն ու խորհրդանքութեանը կը նանչան , աշխարհիս մեջ իրենց ունեցանք պիտակեն ինչ որտեղ իմներու ենթակայ ըլլանքն կը պան և կը տեսնեն որ իրաւացի պատմաւ կայ մշանքն նաւորապէս գգուածալու ու վախմարտ : Աւանց պոպիտի վախիս կեղծարար ու անհող կ'ըլլայ մարդ : Անոր

Հիսուս երազիս մէջ տեսայ որ Վրիստախանտսին երթալու շամբուն երկու կողմը պարբայ քաշած էր , և ան պարբայը կը կռուէր վրիկութիւն : Ասայ : Ի՞նչ . 1 : Ուստի ծանրաբեռնեալ Վրիստախանտսն աս շամբուն վեր կը վազէր , թէ և իր կռուակի բեռնն պատճառաւը մեծ զժուարութիւն կը քաշէր * :

Այսպէս վազելով տեղ մը հասաւ՝ ուր որ բարձրիկի բլուր մը կար , և ան բլուրին վրայ խաչ մը տնկած էր , ու թիչ մը վար բլուրին ոտքը գերեզման մը կար : Առահա երազիս մէջ տեսայ որ Վրիստախանտս խաչին առջին ելածին պէս՝ իր բեռը քակուեցաւ ուսերէն՝ ու իր կռուակէն ինկաւ , ու սկսեց վար գլորիլ՝ մինչև որ գերեզմանին բերանն եկաւ . ան տեղ գերեզմանին մէջն ինկաւ , ու այլ չտեսայ անիկայ † :

Համար կ'ըսուի՝ Արամի ան մարդուն որ միշտ կը վախուսայ :

* Մեզի դար վեր երեցած մեր զժուարութիւնները մեծաւեծ սխտիանայ շամբայ են : Բեռնեցն ան ստանը խիստ ծանր կու գան՝ երբոր սխտիանիները կը մտնենան :

† Վրիստախանտս հասաւ որունը . խաչին առջին ելլելէն առաջ կը հաւատար թէ Վրիստոսի արխանովն աղաւաութիւն պիտի գանձ , պսնցն մեղաց թողութիւն . բայց հիսուս անոր սխտիանքը դատու ու զցայ : Ինչ հիսուս հաւատքին ուրախութիւնը կը վազէլէ . իր մեղքին բեռն իր խղճմանքին վրայէն վերջաւ , և հաւատարովի՝ տնէն կերպ ուրախութիւնով ու խաղաղութիւնով լեցուն է : Ի՞նչպէր՝ դուն որ կը հաւատաս թէ Հիսուս Վրիստոս է մի միայն Փրկիչ , հաւատարով յառաջ գնա՝ մինչև որ անիկայ քու Փրկիչը բլրայք շանձալու միտիտարութիւնն ինձնաս , ու իր արխանովը քու մեղքերուդ թողութիւնը զգաս . քանզի երբոր Աստուած մեզ մեր յանցարարութեանն ու բեռնն ազատէ , ուրախութենէ ցաթկըտողներուն պէս կ'ըլլանք ան ստանը . բայց դուն անիկայ չես կրնար

Վերխախանոս Հինս մեծապէս ուրախացաւ որ իր բռնէն թեթեւցաւ, ու յնծապէց որսառ ըսաւ: Ինք՝ իր ցաւերս բազմ ինձի հանդատութիւն շնորհեց, ու իր մահափն ալ կեանք: Չեաց ասեմ մը լսիկ կայնեցաւ որ նայի ու զարմանայ: Գանդի ըսաւ զարմանալի բան եկաւ իրեն՝ որ խաչին տեսքը զինքն այսպէս ազատեալ իր բռնէն: Աւասիկ կրկին և կրկին անոր վրայ նայեցաւ, մինչև որ իր աչքերէն սիսեց արցունք բղբիլ ու երեսն՝ ի վար վազել: Տճա + Ժբ + 10: Երգ՝ Գանի որ ինք այսպէս կայնած կու լար, երեք հաս լուսաւոր անմիտք եկան իրեն, ու զմեքք բարեկեցին ըսելով: Իրազալութիւն քեզի: Չեաց առջինն ըսաւ: «Վաւ մեղքերդ քեզի ներուած են»: Մարի + ի + 5: Երկրորդը զինքն իր Հին լսիկ երէն հանուեցուց՝ և ուրիշ լսիկեր հազցուց իրեն՝: Տճա + Կ + 4, 5: և երրորդը անոր ճակատին կիւր մը զարկաւ, Եփե + ւն + 13, ու զնսած թուղթ մը տուաւ իրեն՝ և ըսաւ որ ճամբան վազած ասեմն անոր վրայ նայի, ու երկինքին զուրը համեմուած պէս ան թուղթը ներս ապ: Այսպէս անոնք իրենց ճամբան զայցին: ու Վերխախանոս ուրախութենէն իրեք անգամ ցաթիկեց, ու առաջ կ'երթար աս երգն ըսելով:

սենեակ մինչև ան որոշուած ասեմը, այսինքն՝ մինչև որ խաչին գաս, ու քու բոլոր յոյսերդ անոր վրայ գնես:

Վա լուսաւորներն են Ամենասուրբ Երրորդութիւնը, տն՝ ս շոր Եստուծոյ՝ Սրբուհին Եստուծոյ՝ ու Սուրբ շուգւոյն Եստուծոյ սիրն ու շնորհքը: Նկատե՛ որ երբ Եստուած Վերխախոսի արխանն միջնորդութիւնովը մեզուսրին թողութիւն կը շնորհէ, ան ասեմը կը հաղուեցընէ ևս անիկայ Վերխախոսի արդարութիւնովը: Ենոնք որ կ'ուրանան թէ մարդիկ Վերխախոսի արդարութիւնովն արդարացած կը սեպուին, ասեմն ին շին տեսներ օրերին սրբութիւնն՝ ու իրենց մերկութիւնը, ու շին ասեք բուն իրենց արդարութեան ազտեղի լսիկերը:

Մինչև հաս եկայ իմ մեղքս բարձած ,
 Չկայ մեկը որ զիս հանդէպընէ :
 Իմ՝ արամեթենէս՝ որով պաշարուած ,
 Մինչև հաս եկայ , ձեզ առ ինչ տեղ է :

շո՞ս պիտի իյնար կանակիս բեռը ,
 Առ հո՞ս սիւեք երջանկութիւնըս .
 շո՞ս կարտակին ան պարանները ,
 Ար կարկեցին ան իմին կանակըս :

Օրհնեալ ես ձեզ խաչ , որհնեալ զերեզման ,
 Իսցց երիցս որհնեալ Մարգըն պատուական .
 Ար քակին վրայ մեղքերուս համար ,
 Իսցչապատկութեամբ մատնեցաւ մահուան :

Եսկէ ետև երազիս մեզ տեսայ որ ինքը պապեա յառաջ
 զմայ՝ մինչև որ ձորն իջաւ , ուր որ նամբին քիչ մը գուրս
 իրեք հոգի տեսաւ խորանի քնացած , ու սարկնին շքիտա-
 ներով կապած : Մէկուն անունն էր՝ Միսաֆտ , միւսինը՝
 Մոջլ , ու երրորդինը Հանգուզն :

Վրիտահանուս անունք առ մինակին մեզ տեսնելով՝ զեպ ՚ի
 անունց զմայ , որ ըլլայ թէ անունք արթնցընէ . ու կանչեց
 թէ , Իւր կայմի վրայ ննջողներուն կը նմանիք . Երաւի .
 իկ . 34 . քանզի ներ տակը մեռեալ ծովն է . մեկ ծով
 մը որ յատակ չունի . ուստի արթնցեց ու մեկդի եկեց
 այդ տեղին . ու նաև կամբ ըրեց , և ես ներ շքիտաները
 քակելու ձեզի կ'օգնեմ * : Դուս զքուցեց անունց թէ ,
 Ե՞ս առիւծի պէս մեծուցը , և՞ Պիտի . և . Յ , տակն անցնե-
 լու որ ըլլայ , անասրակոյս իր տկամներուն որս պիտի
 ըլլայք գուր : Ես խորին վրայ անունք իր երեսը նայեցան ,
 ու սիւեցին առ կերպ պատասխան տալ † : Միսաֆտն

* Իսրայելացւոս Վրիտանէին ողին ուրիշներուն վրանոցը
 կ'իմանայ , և կը ջանայ ու կ'աշխատի օգնել անունց :

† Թէ որ Երասուած մեղաւորին աչքերը չքանայ , յորդոս-

ըստ . Եւ վտանգ մը չե՞՞ տեսներ : Նոյնը ըստ . Քիչ մըն ալ յնմանոց : Եւ Հանգուզը ըստ . Բոլոր մարդ ինքզինքը թող հոգայ : Եւսպէս անոնք պատկեցան նորին յնմանալու , ու Քրիստոսի մասին իր ճամբան գնաց :

Եւ սակայն մտաւանդութեան մէջ էր թէ ի՞նչպէս առ վիճակին մէջն ինկան մարդիկը պայպէս ոչինչ սեպին մէկու մը բարեբարութիւնը որ ազատարար ողնել կը կամի աւանոց զերկնք արթնցընելով : Իրենց իրատ առջով , ու իրենց երկաթեմեքին սղաակը համար՝ իրենց ոգնութեան համեմէլ առաջարկելով : Եւ առ մտաւանդութեան մէջ որ կ'երթար՝ երկու հոգի տեսաւ՝ որ նեղ ճամբուն ձախ կողմէ պատին վրայն անցնելով յառաջ կու գային , ու արտօնոյր եկան իրեն հասան : Եւսոյ մէկուն անունը փարիսեցի էր՝ և միւսինը Աղօծաւոր : Աստի ըսածիս պէս՝ եկան իրեն հասան , ու Քրիստոսի մասին անոնց հետ ոչնչպէս խոսակցութեան մտաւ :

Քրիստոս . Աղօծուներ , ուրի՞նչ կու գայ , և ո՞՞ր կ'երթայ :

Փարիսեցի և Աղօծաւոր . Մնէր Խնամախօսութեան յազարը ծնած ենք , ու Սրան լեռը կ'երթանք փառապաշտելու :

Քրիստոս . Ինչո՞ւ համար առ ճամբուն սկիզբն եղած գանձն ներս լնայ : Չե՞՞ք գիտեր որ գրուած է թէ , « Են որ գանձն լնաներ , հազա ուրիշ տեղէն կ'եղն , անխկոյ գող ու առաջակ է՛ » : Ամէն . Ժ . 1 :

Փարիսեցի և Աղօծաւոր . Պատասխան տուին՝ թէ բոլոր իրենց յազարացիները հետու կը սեպին մինչև դուռն երթալն ու անկէ ներս մանելը . և անոր համար իրենց առ

բանք մը ընտ բանի տեղ լանցիկի անոնց : Այլ՞ որ աւանոց ամենը շորհքն է : Եստուծոյ շորհքն է որ կը կենդանացըննէ՝ կը լուսաւորէ՝ կը շնորհըննէ՝ կ'արդարացըննէ՝ կը պահպանէ՝ կը սրբացըննէ ու կը փառաւորէ :

վարական ճամբուն շխտակ դալ ու պատեն անցնիլն է , ինչպէս որ իրենք ալ այնպէս ըրան էին :

Վրիստինա . Ըստց մեր երթալու քաղաքին Տերտիլ դէմ՝ յանցանք պիտի շտեպուի՞ , իրեն յայտնի կամքն սա կերպով սուրբիլ :

Փառիսիշի եւ Սիգիսմոր . Պատասխան տուին՝ թէ ստոր վաշտով ինք պէտք չէ որ մտատանելու թիւն քաշէ . քանզի իրենց ըրածին պէս է ստիքու թիւնը . ե թէ որ հարկաւոր ըլլայ՝ կրնան վերջութեամբ հաստատել թէ հազար տարիէն աւելի է որ իրենք սա ստիքու թիւնը ունին :

Վրիստինա . Ըստց սա մեր ստիքու թիւնը արկնքին առիւն կրնոյ՞ արդարանալ :

Փառիսիշի եւ Սիգիսմոր . Եւ ստիքու թիւնին հաստատութիւնը հազար տարիէն՝ ի վեր ըլլալով՝ անաշտա դատաւոր մը անտարակոյտ արհմաւոր բանի տեղ պիտի ընդունի սն : Եւ մանաւանդ , ճամբուն մէջ մանկընուս ետե , իր կերպով հան մանկընիս ի՞նչ հոգ է : Իմե որ ճամբուն մէջն ենք՝ մէջն ենք . դուն ալ միայն ճամբուն մէջն ես , որ՝ ինչպէս կ'իտանանք , դունէն մտեր ես , ե մենք ալ ճամբուն մէջն ենք՝ որ պատին վրայէն հան անցանք . ուստի քու վիճակդ մերինէն աւելի ի՞նչ ազնկու թիւն ունի :

Վրիստինա . Եւ թմ Տերտիլ կանանոցը կ'երթամ , դուք մեր սցանդակ մարին հմարտուք : Եւ ճամբուն Տերք արդէն մեզ դող համարած է : ուստի կարծեմ թէ ճամբուն վերջը համեմընուք՝ շխտակ մարդիկ պիտի չցանուիր դուք : Դուք ինքնիրենմուզ ներս մտաք առանց անոր հրամանին , ե ինքնիրենմուզ դուքս պիտի ելլէք առանց անոր ուղարկութեանը :

Եւ խառքին երկար պատասխան շտուին , հարպա ըսին որ ինք թող ինքզինքը նայի : Են առնել տեսայ որ առանց երկար բարակ իրարու հետ խառակցելու ասէն մարդ իր

Նամբան գնաց և մնացն թէև առ երկու մարդիկը Վրխատիա-
նասին ըսին որ բոլոր օրհնչներն ու կարգադրութիւնները
անաւարակաց իրենց ալ անոր պէս զգուշութեամբ կը կա-
տարեն : Ուստի դուն ի՞նչ բանով մեզմէ աւելի աչկի կա՛
ըսին , բայց մնացն կանակից վերաբերուով՝ որ մեր կարծա-
ծին նայելով՝ գրայիներուց մէկը քննի տուած է , քու
մերկութեանց ամեթը ծածկելու * :

Վրխատիանու . Դուք դունն ներս շնննչն ետե օրհնչ-
ներով չէք փրկուիր : Դաս . ք . 16 : Այս թէ որ
կանակի վերաբերութիւն վայցով խնամալ կ'ուզէք , ի՞նչ եր-
թաբու տեղիս Տէրն թնծի տուա , քսածուց պէս՝ անով
ի՞ մերկութիւնս ծածկելու համար : Այս ալ անիկաց իր
մարդասիրութեանն իրեն մէկ նշանը կ'ընդունիմ՝ որով-
հետե յառաջնանէ բան մը չունի կա՛ հասար հետի լու-
թեր : Ասկէ ՚ի գաս ես պէս ի՞նչ նամբուս մեզ անով կը
մխիթարեմ՝ : Ա՛րքես՝ ի՞նչ անի՞նչ Դատարակաց երբոր
քաղաքին դուք համեմի՞ , անոր Տէրը զիս աչկի պիտի
ձաննայ՝ իր վերաբերան ի՞նչ կանակի ունենալուս համար և
մն վերաբերան որ ինչ քրիստոսն թնծի շորհեց , ի՞նչ հետի

* Վրխատի արդարութեանը փաստար պատմութեանը՝
որ հաստատեցաներուն կը պարզուի ու անոնց վայց կը
ծածկուի , անարդ ու քանակչելի է անունով քրիստոսնանե-
րուն առջին , որոնց իրենց մերկութիւնն ու ծածկոյթի
կարտս ըլլալը չին խնամար : Բայց խնամարհ հոգիներն
իրենց անոր կարտս ըլլալը կը խոստովանին , ու անիկաց ըն-
դունելնուն Վրխատի կը փաստարեն : Վարտեցիներն
ու կեղծաստները բոլորովն անձանով ըլլալով իրենց ան-
կեալ բնութեանը , նորոգութեան՝ Վրխատի արդարու-
թեանը՝ կամ Արդարացիէ և Արիթարիէ շորհեցն ներս
գործութեանը հարկաւորութիւնը չեն տեսներ և անոր
համար չ'ըմբիտ քրիստոսնան ծաղը կ'ընեն , ու անոր զգա-
ցումները յափշտակեալ մարի ու խելագարութեան կ'ըն-
ային :

լսածերէս զիս մերկայացած որք : Վրակ ճակատս նշան մըն ալ ունիմ՝ որ զուրկ հրամանքնիդ ընկառեցիր անիկայ , որն որ իմ Տէրուն մէկ մտերիմ ընկերը հան գրողմեց կանակէս իմ բնաս ինկան որք : Մա ալ ձեզի ըսեմ՝ որ ան ասունը կնքած թուզիմ մը արուեցաւ ինծի , որպէս զի իմ ճամբուս մէջ անիկայ կարգաւով մտիթարուիմ : Վրակ հրամայուեցաւ ալ ինծի որ երկնային դուռը հասան ասունս անիկայ ներս տամ , իբրև նշան իմ անոր ետեկն անասարակցս ներս մանկըս : Պարծեմ իմ է զուր աս բաներուն մէկը շունիք . և անոր համար շունիք՝ որ գտնէն ներս շնրտայ * :

Մանք աս բաներուն պատասխան շտուին . միայն իրաւութեւ նայեցան ու ինզպային † : Վսկէ ետեւ տեսայ որ ասունն ալ ասա՞լ գային , բայց Վրիստախանոս անմոքմէ յտաս՞լ անցաւ ու ալ շխտեցաւ բայց միայն ինքնիրենը՝ ու ան ալ երբեմն հասաւելով ‡ ու երբեմն ուրախանալով : Վրակս շատ անգամ՝ կը կարգար ան Ղուսուսրներէն մէկուն տուած թուզիմը § և անով կը մտիթարուէր :

* Սուրբ Հօգեոյն միայութիւնն ու կնիքն ունեցող հոգին Վրիստախի արգարութիւնովը կը պարծենայ ալ . ինչու որ հաւատքին ուրախութիւնն աս է՝ որ Վրիստաս Տէրը մեր արգարութիւնն է : Երի՛մ . ինչ . 6 : Մարդիկ պարսպ տեղը ներքին մտիթարութիւններու վրայ կը խօսին , յստի որ Վրիստախի արգարութեան հանդերձը կը մերտեն :

† Մնասարծ յիմարները Վրիստախի խնամքն ճամբորդաներուն վրայ կը ինզան :

‡ Վրիստախանոս արդէն թողութիւն ընդունած ըլլալով՝ ինչու համար կը հասաւէր : Մարդ պիտի կարծէ որ ան բողբոջին ուրախութիւն կարած պիտի ըլլար : Մանք սիրոյ հասաւածքներ էին՝ որ հոգևոր ուրախութենէ զուրկ եղողները բան մը չեն գիտեր անմեց վրայ :

§ Եսիկոյ Սուրբ Հօգիէն իր ունեցած տուչութիւնը

Եւ միեւնոյն երազես մէջ տեսց որ անոնց ամենն ալ առաջ կ'երթնային՝ մինչև որ Դժուարութեան Լեռանը ոտքն եկան * , որուն յատակն աղբիւր մը կար : Եւ նոյն անոցք ան գոնէն եկած շխտակ ճամբէն 'ի զլաւ երկու ճամբոց ալ կային , որոնց մէկը նախ ու միւսն ալ կողմը կ'երթնար լեռանը ոտքն : Բայց նեղ ճամբան շխտակ լեռն 'ի վեր կ'ելլէր , ու կը կոչուէր Դժուարութիւն : Էինն Քրիստոսաբանոս աղբիւրը գնաց , Եսայ . իմ - 10 , ու անկէ ջուր խոնց ինքզինքը զովայննելու համար † : ու սկսեց լեռն 'ի վեր ելլել բռնով :

կը նշանակէ մարդուն իր հոգւոյն ընծայուած Վրիտաստի ձրի սիրոյն՝ ձրի ճարհացը՝ ձրի թողութեանն՝ ու ձրի աղաքութեանը վրոյ :

* Վրիտաստիոս Դժուարութեան Լեռը հասաւ . առիկայ մարմնի ու արիւնի անհամոյ ճամբոց մըն է , որ մեր ճամբորդութեանը մէջ մեր հաստացին անկեղծութիւնն ու մեր հոգիներուն ջանքը կը փորձէ : Վրիտաստիոս գոնէն ներս մտնելէն առաջ քանի մը անգամ փորձուցաւ : Բայց հաստացեալը հաստացին մէջ փոքր 'ի շատ հաստատուելն ետև մեծամեծ փորձութիւններու կը պատահէ : Արդոյ իտայնն ու Գեղեզմունին մտնեցած ըլլանք մտածելու պատճառ ունինք թէ ամեն շարիքն անցան : Բայց Դժուարութեան Լեռը , Եպոզդիսին հետ պատեբազմից , Մահուան Շուրի Չորը , Էսկիբը տակաւին անտես կը մնան : Եւ յայտա իտայեկայիք ու յախոցան՝ երբ տեսան թէ Եզիպատացիները Կարմիր Նշուածն մէջ կը խեղդուէին , ու մտքերն չըկերն իրենց անցնելու անապատը , և թէ տակաւին իրենց մեծամեծ նեղութիւններ պիտի գային :

† Եսնիստիոս ու ամենաբարբի Մատուած ընդհանրապէս ստիճարակմանն առելի կը խրիկ անոնց իր Էսդէոյն ու ճարհաց ոչնութիւնը՝ որոնց որ ինք զժուարութիւնն ու աղիտութիւնն քաշելու կը կոչէ : Վրիտաստիոս Դժուարու-

Թե՛կ և բարձրք լնա՝ բայց խնամ՝ ելլել ,
 'Գժուարութիւնը ինձի վե՛լա չըլլայ .
 Քի կենաց ճամբան առ տեղէն ըլլաւ ,
 Ար տեսնե՛մ ես , ո՛հ , սիրաբա թե՛զ ցնծայ :

Տրամն թիւնն ու վախն ինձե՛կ հեռանան ,
 Եղէկ է շխտակ ճամբան երթալը .
 Թե՛կ և գժուարին , քան թե՛ ծուռ ճամբան ,
 Ար թե՛կ և դիւրին՝ բայց վայ է վերջը * :

Միտ երկուքն ալ լնանը ոտքը հասան . բայց երբոր
 տեսան թե՛ լնաը գար վեր ու բարձր էր , և թե՛ ուրիշ
 երկու ճամբաններ ալ կային , ու նաև կարծեցող թե՛ ան
 երկու ճամբաններն ալ նոքնն ան ճամբանն կը խառնուին՝
 ուրիկ վեր 'Վրբաստանուս ելլա՛' լնանը միւս կողմը , մտքեր-
 նին հաստատակցին որ ան ճամբաններն երթան : Ախն
 առ ճամբաններն մեկուն անունը Ալ ասուց էր , ու միւսինը
 Արծանաւ՝ : Առաջ մեկերնին Ալ ասուց կոչուած ճամբան
 բունց , ուրիկ մեծ անտառի մը մէջ էլաւ . միւսը շխտակ
 դեպ 'ի Արծանանն ճամբան բունց , ու ան լնաներով
 չընապատուած մեկ ընդարձակ դաշտի մը մէջ էլաւ , ուր
 որ գլորեցաւ ինկաւ , և ալ չկրցաւ ելլել † :

Ըսիկ ետև 'Վրբաստանուսին ետևէն նայեցայ որ լնան 'ի

թեան Վեան ելլելու սկսելն առաջ Ըստտանային միտ-
 թարութեանն աչքիւրին իր հոգին կը զգացընէ :

* Առաւամ՝ ո՛վ ճանապարհորդ ըրխանանայ՝ որ մեծ
 բարութիւն մը մաս է յեզի , երբոր մեծ գժուարութեան
 մը կը պատահիս որ անոր հետ մարանչիս ու յաղթես :

† Սեղծուարներն ու փարիսեցիները ինչպէս որ գիտու-
 թեամբ կը մտնեն հասարակ ճամբանն մէջ՝ առանց նշմար-
 տապէս մեղքերնին ճանչնալու , որ առ ճանաչումը պիտի
 պատճառէր իրենց 'Վրբաստակ գիտել' որ ան 'Անց Գուան
 է , այնպէս ալ մարմնի ու արիւնի խիստ գիւրբն գալու
 ճամբան կը գտնեն՝ ու վերջնայէս կը կորնչին :

վեր կ'ելլեր, ու տեսայ որ փազնէն քարէլու ինու, ու քարէլն նեղերովն և ծունկերովք վեր ելլել սխեց տեղին դար վեր ըլլալուն համար: Արդ՝ ընտանք գլուխն ելլելու նախքան մէջ տեղուանքը տաղարթմախիս ստանքով ծածկուած հարմանար գով տեղ մը կար, որ բլուրին Տէրք հողնած նախորդներուն զգումայուն համար շինեց էր: Ուստի Վրիստիանոս զէպ'ի հան գնաց՝ ու վար նստաւ որ հանդիշի. յետոյ իբ թուղթը ծոցին հանեց ու իբ միտթաբաթեանը համար սխեց կարգալ անխեց: Ասե հինն նորին սխեց նկատել ան վերաբեան կամ պատմանունը՝ որ խաչին առնն կայնած առննն իրեն տրուեցաւ: Այսպէս առնն մը ինքզինք դուարմացընելով վերջնապէս սխեց մրափել, և անկէ խորանկ քանի մը մէջ ինկաւ, որ գրեթէ մինչև գիշեր գինքը հան արդիւնց: ու իբ քանին մէջ իբ թուղթը նեղին ինկաւ: * Երես քնացած տեղը մէկն

* Վրիստիանոս ըսն 'ի վեր ելլելուն Վրիստոսի մահուանն ու արդարութեանը տեսութեանովք կը դուարմանար, որ կ'իտնայուի ծոցի թուղթը կարգալու հանելովն՝ ու խաչին առնն իրեն տրուած պատմանունին կամ վերաբեանն վայ նայելովք: Բայց՝ ախտն, որ ան իրեն պատահանն իրեն պէս նախորդներուն ալ յանախ կը պատահի: Իսկուարհութեամբ ու զոհութեամբ ան բարեբաները Պարզեպին երկրպագութեան ընելու տեղը՝ կը սխիմք հանդիշի, բաւական հանրելով արդէն իբ տուածը: Ինչնահանութեանն ու աննին արդարութեան խորհուրդներու մէջ կ'իլլանք. ու մտնալով թէ բարք մեր ընդունածը Տէրքիմնն է, սնուարթութեամբ մենք մեզի կ'ընծայենք՝ որպէս թէ յատկապէս մերն եղած ըլլալին անտեր: Արդոր որպէս մենք մեր աչքին առնն կը բարեբանանք՝ ու կը կարեկնք թէ երկնից առաջին սիրելին մենք ենք, կը նշանք մեր արթմութեանը, և անհագութեանն ու մարմնաւոր փտահութեանն ոգի մը կ'ստաննք փտանխ, որ երկնքին ընդունած մեր վեցութեանները կը նսեմացընէ:

եկաւ իրեն , և զմէջն արթնացուց՝ լսելով . « Ո՛վ յայլ՝ մրջիւնի՛ն զնա , անոր շամբաները տես , ու խնայուուն եզիր՝ : Աստուծո՛վ . 4 . 6 : Ետով Վրիտահանոս մեկին՝ ի մեկ վեր ջարթիկց , ու արտորաց շամբաց ելլելու , որ արագ արագ երթալով մինչև լեռանը գլուխն ելլաւ * :

Երբ՝ երբոր ինք լեռանը գլուխն ելլաւ վազելով երկու հոգի կու գային ուժգնութեամբ իր զեմը զարնուելու : Սկիւնն անուանը Ալախիոս էր ու միւսինը Կասկանոս † : Վրիտահանոս ասանց հարցուց թէ , Պարսններ , ի՞նչ կայ , սխալ շամբան կը վազէ՞ք դուք : Պատասխան տուաւ Ալախիոսը՝ թէ մենք Սիան քաղաքը կ'երթոյննք՝ ու ան գժուարին շամբան վեր ելանք . բայց՝ քանի որ առաջ կ'երթանք , այնչափ վտանգներու կը պատահինք . անոր համար զարնանք ու նորէն ետ կ'երթանք :

Ճշմարիտ է , ըսաւ Կասկանոսը , քանզի ճիշտ մեր առիւնը զոյգ մը առիւն պատկեր են , որոնք շնորհիւ պատկեր քնացանձ են արդեօք թէ արթնան . և անտարակոյս կը կարծենք որ եթէ անոնց բուսական մասնաւոր ըլլայինք , իսկոյն մեզ կտոր կտոր պիտի ընէին :

Եւ ասանք ըսաւ Վրիտահանոս . Դուք զիս վախցուցիք .

* Տե՛րը՝ իր ժողովուրդը սիրելով թող շտար անոնց որ մահուան բունը քնանան , թէ և եզի որ մինչև իրենց միւսիւս արթնութիւնը կորսնցընելին ննջին . առիկայ անոնց հողին բունն մեն արտուսիւսին ու նեղութիւնն է :

† Ալախիոսն ու Կասկանոսը քրիտոսնեական հասարակին մեծ թշնամիներն են , ու անոր շամբուն վտայով շար լուսեր կը բերեն : Բառիկ մի՛ ընէք անոնց , հապա Մատուոնց ճշմարտութեանն ու հասարակութեանը նայեցէք . անոր պատուական խոստանալներուն ապաստեցէք , ու ներ առջերը խաղաղութեան աւետարանին կոչիկները հազէք : Ո՛վ կամ ի՞նչ արդեօք պիտի մնասն մեզի , թէ որ դուք բարեցն հետևող ըլլաք :

բայց մեր երթամ եւ ապահով մնալու . թէ որ եւ երթամ թ՛ բուն երկիրս , անխոյ կրակով ու ծծումբով այրուելու պատրաստուած է , ու եւ անառակացս պիտի կորսուիմ հան : Թի՛ն որ կրնամ երկնային քաղաքն երթալ , անշուշտ գիտեմ որ հան ապահովութեան մէջ պիտի ըլլամ * : Սիրտ աննեմ՝ եւս դատաւար մնանիլ է . առաջ երթալով մեռնելու վախ է , ու անկէ անգին յախանալիս կեանք է . ուստի ալ առաջ կ'երթամ : Եւ յայնս՝ Ստեփանն ու Կասկածաւոր ընտն 'ի վար վազեցին , ու Վրիտաբանոս իր նամբան զնայ : Բայց ան մարդոցմէն լսածին վոյ նարին մտածելով , նեւքը ծոցը խոթեց իր թուղթը հանելու համար՝ † որ անխոյ կարգաց ու միեթմարութ . առ

* Վրիտաբանոս հոգեարական ողջամիտ տարկութիւնով՝ այսինքն մարմնին վախան զեմ ու կասկածառութեան է անհաւատութեան զեմ՝ հաւատքին առարկութիւնովք վախը մեկտի կը թոյնուէ : Մենք միշտ հաստատուն մարդարկական խոյք մը ունենք , որուն թէ որ միտք գնելու ըլլանք , աղէկ կ'ընենք : Երբոր վտանգները մեզ նենք կը նզնն՝ ու վախերը մեր մոյց կը յարակին , մաքրունիք բերեց թէ զուք որունն էք ու որուն կը ծառայէք : Եւ յայնքն ան նամբուն որուն մէջն էք , ու մեր հաւատքին վախանին , այսինքն՝ մեր հոգւոյն փրկութեանք : Եւ առանց խոցը սորվելու պարապեցէք , ու անոր հնազանդեցէք :

† Սորմելն նամապահարզը Կասկածառն ու Ստեփանն յարակեանքը ընդունելն եւս իր թուղթը կը փնտռէ որ միեթմարութ , բայց խարտած է իր աննկալութեանն . թուղթն իր ծոցը չէ : Եւ առանք կը ըսոյ իր յիմարտութիւնը որով ապագրթախիտ ուսերով ծածկուած հոգմաւոր զով տեղը քնայեր էր : Իր թշուառ մեռնակն վոյց կու լոյց կ'ոչոյց , ու յայն առ յայն եւս կը դատայ մինչն որ իր թուղթը կը գտնէ : Եւ յայնս կը փարսի Տէրը իր ուխտաւոյց զակընդուն հետ . փրկութեան ու քախտութիւններն անանց պարգեւելն առաջ իրմէն

կայն փնտաւոց ու շքատու անիկոց : Ան ասեմը Վրիստիստանս անձ խաղալով թեան մէջ ինկաւ , ու ինչ ընելը շէր գիտեր * . քանզի իրեն մտիթարութիւն ասուող քաննն ու իր երկնացին քաղաքը մտնելու վնայականը կորսնցուցեր էր : Առաքի աս անդ սկսեց մեծապէս շփոթիլ . վերջը մտաքք եկաւ որ ընտանը վրայն սաղարթախիս սասերով ծածկուած հոգնանուար զով անոցը քնացեր էր . և ծանկի վրայ դարով իր յիմարական գործին թողութիւն խնդրեց Աստուծակ , ու անկէ ետեւ ետ դարձաւ իր թուղթը փնտաւելու : Բայց մի կրնաց ըստ բաւականին ցուցնել թէ Վրիստիստանսին սիրան ինչ արտանութեան մէջ էր բոլոր իր ետ դացած ասեմը : Արքեմն կը հասաւէր , երբեմն կու լար , և շատ անգամ ինքզինքը կը նախատեր որ այնպէս յիմարարար քնացաւ ան անոց՝ որն որ մտայն ճամբորդներն իրենց հոգնութեանն յիշ մը հանդէլու համար շինուած էր : Առաքի աս փնտակին մէջ ետ կ'երթար՝ զգուշութեամբ մէկ կողմն ու միւս կողմը նայելով բոլոր դացած ճամբան , որ ըլլայ թէ իր թուղթը դանկ , որն որ ճամբորդութեանը մէջ այնչափ անգամ իր մտիթարութիւնն եղեր էր . այսպէս երթալով մինչև որ նորէն ան սաղարթախիս սասերով ծածկուած հոգնանուար զով անոցը անտուկցաւ , ուր որ ինք նստեր ու քնացեր էր : Բայց անիկոց անտնելը իր արտանութիւնն աւերաք լսացուց , նորէն իր մտաքք բերելով իր քնանալուն յանցանքը † : Առաքի այսպէս յառաջ

Հետանալուն համար իրենց մեղաքը վրայ ապաշխարութեան զգացում մը կու սոց անունց :

* Վրիստիստանս իր թուղթին համար շփոթութեան մէջ է . առիկոց որքնուար է : Թե՛ որ հոգեւոր կորուստ մը ունենանք՝ ու անխաղաղ և անհոգ ըլլանք անոր վրայ , գէշ նշան մըն է թէ մարտնասար վատահոգութեան ու մտաք յառաջ կ'ապրինք : Ա՛ղբարք իմ , զգնչէ կեցիք ասկէ :

† Վրիստիստանս կըտարք՝ նայեցէք մեր հոգնեմունն :

զնաց իր մեզանչական քանին վրաց սղբաւով և բանով .
 Այն իննի պէս թշուառականին որ ցորեկը քնացայ ,
 Յոյս . ք . 4 : ան իմաս . և . 6-8 , ու դժուարութեան
 մէջ քնացայ . և այնչափ իմ մարմնիս հանցքն ըրի՛ որ
 ընտանը Տէրակց՛ ճամբորդներուն հոգիները կացցուբնու
 համար շինածը , ես իմ մարմնիս հեշտութեանը համար
 գործանեցի : Օգուր անզը սրչափ քայլեր առի : Այս-
 պէս պատահեցաւ Կարսիչին ալ . որ իրենց մեղքերուն
 համար Կարսիք Շրտման ճամբին ես իրկուեցան : Տրամու-
 թեամբ կ'անցնիմ ես առ ճամբին՝ որն որ եթէ ան մեզան-
 չական քանը չըլլար , դուցե ուրախութեամբ պիտի անց-
 նէի : Այն սրչափ ցտաւի գացած պիտի ըլլայի իմ
 ճամբաս . երկը անգամ պիտի անցնիմ ասկէ , որ միայն
 մէկ անգամն աւելի անցնելու կարատութիւն չունի . մա-
 նաւանդ որ հիմա ուշ ալ պիտի մնամ , քանզի գրեթէ
 որն իրիկուն եղած է . աստու , Բ՛նչ կ'ըլլար՝ որ չքնա-
 նայի :

Մըզ՝ մինչև հիմա նորէն սաղարթախիս ոտերով ծան-
 կուած հոխմասոր զով անզը հասաւ , որ ասուն մը նըս-
 տաւ ու ընցաւ , բայց վերջը Կատանոց նախախնամութիւ-
 նով՝ սրտմութեան մէջ թաղուած՝ իր նստած բազմոցին
 տակը նայելով , հոն տեսաւ իր թուղթը . որն որ դա-
 զարով ու արտորնոց մէկէն՝ ի մէկ առաւ ու իր ծոցը գրաւ :
 Բայց ս՛վ կրնաց պատմել թէ սրչափ ուրախացաւ առ
 մարդը երբոր նորէն իր թուղթը գտաւ : Վանզի առ
 թուղթն էր իր կեանքին ապահովութիւնն ու փախալի

Օգուչայէք որ ներ առջի հեշտութիւններուն համար վեր-
 չի սրտմութիւններ չունենայ : Բայց լուսաղջն է՝ «Վ՛նչ
 իոյնարի մարդ եմ ես՝ կանչելը՝ քան մարմնասոր գտահո-
 թեամբ ապրինն ու հոգեւոր միտթարութիւններու փախալ
 ունենալու կողմանէ մնած ըլլայ :

Նաև ահանց խորը հասած ստեղծելի բլրաբուն ծշումը :
 Ուստի անխկայ իր ծոցը գրաս , փառք առուա Մասունց
 որ իր աչքը անոր ինկած տեղն ուղղեց , և ուրախութեամբ
 ու լայլով նորէն նամբայ ելաւ * : Բայց թ՛նչ կ'ըսես ,
 ձրչափ արատքնոր կ'եղևէր հիմն լեռանը մնացած նամբան :
 Եւ սակայն լեռանը գլուխը շեշած արեւը մարը մնաւ , ու
 սակայն նորէն Քրիստոսանոսին մտորը եղեց իր ծուրա-
 թեամբ քնամուտը , և այսպէս՝ նորէն սկսեց իր վրայ ողբալ :
 Ո՛վ դուն մեղանշական քան , թ՛նչպէս քու պատմառուադ
 մութը զիս պիտի կտիտ իմ՝ նամբորդութեանս մեջ . ու
 ունց արեղակի պէտք է որ ցաղեմ՝ , խաւարն իմ՝ ուղիս
 նամբան պիտի ծածկէ , ու ես իմ՝ մեղանշական քանիս
 համար անուայոց անասուններու ձայները պիտի լսեմ :
 Զիսն իր միտքն եկաւ նաև ան պատմութիւնը՝ որ Ասա-
 կանունն ու Ալախիտար իրեն ըսին , թէ առիւմները տես-
 նելով ձրչափ վախցեր էին : Ուստի Քրիստոսանոս նորէն
 ինչնիրեն ըսաւ . Եւ զազանները գիշերը կը պարտին
 իրենց որսերուն համար . և թէ որ մութ տեղն ինձի պա-
 տահելու բլլան՝ թ՛նչպէս պիտի ազատեմ անանցով . թ՛նչ-
 պէս պիտի փախչեմ աննց նանկերուն ներքեւ կտոր կտոր
 փառաստեղն : Եւ խորհրդովն առաջ գնաց իր նամբան .
 բայց երբոր այսպէս իր գծրաղջ սխալմունքին վրայ կը
 ցուէր՝ աչքը վեր վերցուց , ու իր առջեւ հոյակապ պա-
 լատ մը տեսաւ , որուն անունը կը կոչուէր Գեղեցիկ . և
 անխկայ ճիշտ նամբան վրան շքնուած կր † :

* Մտիկայ կը ծշումակէ Մասունց սիրոյն ու կարողու-
 թեամբ՝ ու Հիսուս Քրիստոսի հաւատարմը Զողւով Աբր-
 րով ուրախանալուն վրայ նոր զգացում մը ունենալ :
 Եկիտակ թէ թ՛նչ ուրախութեամբ ու արատքնոր հիմն իր
 նամբան կ'երթայ առ նամուայորհորդը :

† Մտիկայ կը ծշումակէ Քրիստոսի տեսանելի կամ երևե-
 լի եկեղեցին՝ որուն քրիստոսնեան կը կապուի , ու սուրբն-

Եւրոպեա՛ երազեա՛ մէջ տեսցոյ որ ինքը պատրասց կ յաւառէ գնաց , որ եթէ հոար է գիշերը հան կարենաց մնալ : Բայց շատ չցացած խիտ նեղ նամրաց մը մնաւ , որն որ Դանապանին սենեակէն մէկ ասպարեզի շափ հետու կր . և գացած ասենն պատշաճութեամբ աղէկ մը գեղ 'ի իր առնէը նայելով՝ նամրուն վրայ երկու առիծ տեսաւ * : Էլ ինչ կը տեսնեմ սն վտանգները՝ ըսաւ իր մարտիչ , որոնք Սասկածաւն ու Անխիտը եւս գարնուցին : Երիւժենքն ալ կարգուած էին , բայց ինք չտեսաւ շղթաները : Սաստի սխեց փսիմալ , և մնածեց որ ինչն ալ անտնց պէս եւս գառնաց . քանզի կարծեց իէ անաարակոյս մահը իր առնէն է : Բայց պահապանը՝ որուն անունը Դանապան էր † , իր տեղէն տեսնելով որ Վրիտախանուք կանկ ա-

րուն հետ հաղորդութիւն ընելու բարութիւնն ու մխիթարութիւնը կը փոխէ : Դարձեալ կրնայ նշանակել տեսարանական կարգադրութիւններուն մէջ քրիստոնէից ժողովին առանձնաշնորհութիւնները : Եւ կարգադրութիւնները բլուրին Տերունն սահմանուած են իր ժողովոցը հանգստութեանն ու Եւեաարանին պահպանութեանը համար . որպէս զի անոնք մխիթարութիւն ու խնայտութիւն և զգրութիւն տանեն բարի պատերազմը պատերազմելու , ու իրենց ենթակայ եղած վտանգներէն ու որոգայթներէն անխնայ անցնին :

* Եւ երկու առիւծները կրնան նշանակել Սասանանն ու Եւջնարհը որ մեզի գեմ կը մոնչեն , բայց երկուքն ալ շղթայով կարգուած են , ու ասանց Սասանոց թշուարութեանը մինչև անգամ մէկ ողակ մը շին կրնայ առաջ խաղալ : Արքունն մեր շէնք տեսնելը շղթանն , ու կը վախճանը . բայց մեր պահապան Տերունը տուած էայր առէ , « Մի վախճար » :

† Դանապանը կը նշանակէ Վրիտասի պաշտանեան՝ որ հոգեներուն լուսութեանը համար կը հսկէ : Նամրոցներուն արտին մը շափ պատուական են անոնք : Նայէ՛ իէ

ասա՛ կ' սրբէս թէ ես գտանալ կ'ուզէր , կանչեց անոր՝
բանլով . Ասղլափ զարխի՛տ ես : Սորի . Գ . 40 :
ՄԿ զարխնար սախածնեքն՝ քանդի անանց շքնայով կա-
պուած են , ու հոն գրուած են՝ որ հաւասար ունեցողները
փարձուին , ու շունեցողները յայանի ըլլան : Ճտե-
բուն մէջանդին քալէ , և քեզի մնաս մը պիտի չդայ :

Ընտանը տեսայ որ սախածնեքն զարխնարուն գողալով
յտաալ կ'երթնար . բայց զգուշութեամբ Վանապանին
ջրցց տուած ճամբան երթալով՝ ըսեց որ կը մննչէին անանց ,
բայց իրեն մնաս մը չըրին : Ընտանը ծափ զարնելով
յտաալ գնաց մինչև որ Վանապանին կեցած տեղն եկաւ ,
ու հոն գրանն առին կայնեցաւ :

Ընկէ ետև Վրիստիանոս Վանապանին ըսաւ , Տէր ի՛մ ,
Ի՞նչ առն է աս , ու ես աս գիշեր հաս կրնամ՝ կենալ :
Պատասխան տուաւ Վանապանը . Ըստ ասնը բլարին
Տէրը շինած է . ու ինք սափեց ճամբորդներուն քաղաքը-
բութեանն ու ազաւորութանը համար շինէր է : Վանա-
պանը հարցուց ես իրեն թէ ո՞ւրիկ է , և ո՞ւր կ'երթայ :

Վրիստիանոս . Ըստ Արքանանն Վաղարէն կաւ գամ ու
Սիան ընք կ'երթամ՝ . բայց հիմա արեւը մարը մտած բլ-
լարուն համար , թէ որ կարելի է աս գիշեր հաս մնալ
կ'ուզեմ :

Վանապան . Ընտեղ ի՞նչ է :

Վրիստիանոս . Իմ անունս հիմա Վրիստիանոս է .
բայց առաջ ի՛մ անունս Ընտորհք էր * : Ըստ եկած եմ՝

ինչ անուշ քաղաքութիւններ ու երջանիկ խրատներ
առաւ անկէ Ճանապարհորդը :

* Ո՞վ ի՛մ հոգիս՝ գիտեի՞ր երբէք թէ քու անունդ
առաջ աս էր : Ազգայի՞ր երբէք թէ անտորհք մեզա-
ւորներուն առատաճորհ է Տէրը : Ուրեմն քու ճամբոր-
դութեանդ ամեն մէկ քայլին գովարանել ձրի ճորհքն ու
ան սերը՝ որուն արժանի չէիր :

Պարեմի յեղն , որ Կառուած Սեպին գրաններուն մէջ ,
պիտի բնակեցընէ : Դրնոր . թ . 27 :

Դանապան . Բացց թ՛նչպէս եղաւ որ այսպէս ուչ եկար .
արեւ մարդ մտաւ :

Վրիստիանոս . Դս ասկէ կանուխ հաս եկած պիտի ըլ-
լայի : բացց թ՛նչ ըսեմ՝ ինծի պէս թ՛շուտաւհանին , որ
բլաբին թափն եզան սաղարթնախիտ ոստերով ծածկուած
հախանաւոր զով տեղը յմացայ : Վնանալէս ետե ալ
իրաւ շատ կանուխ կրնայի գալ հաս , բացց ամտաւ որ
թաւիս մէջ իմ վնայականս կորսնցուցի * , և առանց անոր
մինչև բլաբին գլաբին եկայ : Ըն ասանը ևևոր ծոցս խա-
թնցի վնայականս հանելու՝ և անիկայ շտանելով ստիպուե-
ցայ սրտի կակիծով՝ ետ դառնալ ան իմ յմացած տեղս
երթալ , ուր որ գտայ անիկայ , ու հիմա եկայ հասայ
հաս :

Դանապան . Եղևկ . սա տեղիս արիւրդներուն մէկը
գուրս կանչեմ՝ որ թէ որ թաւ խաչերուդ համնի , քեզ
ներս կ'ընդունի բնասնեաց թափը , տանը կանտններուն
համեմտաւ : Ընայէս Դանապանը որ Երթուն կը կոչուէր
զանգակ մը զարկաւ , որուն ձայնովը խահախանութիւն
անուամով ծանրաբարց և զեղեցիկ արիւրդ մը եկաւ տանը
գուրը , ու հարցուց՝ թէ ինչ՞ու համոր զմորը հան կան-
չեցին :

Պատասխան ատաւ Դանապանն ըսելով . Ըս մարդը
Պարեմանան Վարդաբէն Սիան ըսը ծանրաբարցութիւն կ'ընէ .
բացց հոգնած և ուչ մնացած ըլլալով՝ ինծմէ ինդրեց թէ
արդեօք կարելի՞ է որ սա զիշէր հաս մնայ : Դս ալ իրեն

* Եղևկ պահէ թաւ վնայականդ . զգուշացիր որ թաւ վնա-
տահա թիւնդ շարանցընես : Վայէ թէ թ՛նչ վնաս կը
ծագի անիկ . անիկայ հոգին կը թողու որ ետ մնայ : Ըն
տակը կորսնցուցին անիկայ՝ ու բնաւ չկրցան զանել մինչև
իրենց կեանքին վախմանը :

ըսի՝ թէ քեզ կամչեմ՝ որ իր հետք խոսակցելէկ ետե՛
 թնայեա որ աչկէ երեսոց քեզի այնպէս ընես , ա՛ն ալ՝ տանք
 կամեններուն համեմատ :

Մտաննք Օրբորդը Վրբաախանասին հարցուց՝ թէ
 ձեռքէ կու գայ՝ և ձեք կ'երթայ . անիկոց ալ պատաս-
 խանեց անոր : Կան հարցուց անոր թէ թնայեա ան նամ-
 բուն մէջ մտաւ , և թէ թ'նչ տեսած կամ թ'նչ պատահած
 է իրեն , ա՛ն ալ պատասեց անոր : Եւ վերջից անոր անունը
 հարցուց : Մտ ալ ըսաւ թէ իմ անունա Վրբաախանաս է .
 և անոր համար ըսաւ այսչափ փափայ ունիմ՝ աս գիշեր հաս
 կենալու , որ կ'իմանամ թէ աս տեղը բլուրքին Տերը շինեց
 է , նամբորդներուն քահայէրութեանն ու արահաճու-
 թեանը համար : Ետք վոց Օրբորդը ժպտեցաւ , բայց
 իր աչքիքն արցունքով լեցուն . և քիչ մը կենալն ետե՛
 ըսաւ . Երկու կամ երեք հոգի ալ կամչեմ՝ ընտանիքին :
 Այսպէս գեղ 'ի դուռը վաղեց՝ ու իտհետեթիւնը , իտ-
 րեպաշտութիւնն ու Սերը դուրս կամչեց՝ . որոնք Վրբա-
 ախանասին հետ քիչ մըն ալ խոսակցելն ետե գնորը ներս
 ընդունեցին ընտանիքին մէջ , որոնցմէ շատերը տանը
 գրանը սեմին վոց իր գէմն ելլելով ըսին . Կերս մտիք ,
 ի՞վ Տերսիք որհնալը , աս տանը բլուրքին Տերը շինած է
 այսպէս նամբորդները մտրդասիրարար ընդունելու գիտա-
 ւորութիւնով : Մտաննք Վրբաախանաս իր գլուխը խո-
 նարհեցուց 'ի նշան շորհակալութեան , ու անոնց ետեկն
 տանը մտաւ : Այսպէս Վրբաախանաս երբոր ներս գնաց
 նստաւ , անոնք գնորը մեծարելու համար անուշ սշարակ

* Իտհետեթիւն՝ բարեպաշտութիւնն ու սէք ունենալու
 են անոնց՝ որոնք բարեպաշտներուն ժողովքն մէջն ընդու-
 նուելու անձանց արժանաւորութիւնը քննելու սահմանաւած
 են : Ու Վրբաախաս Կեկեղեցւոյն ան գեղեցիկ պաշտափն
 մէջն ընդունուելու անձինցն ալ պետք է որ Իմնորիտ հա-
 շատացեալ , ու իրօք և արդեամբ քրիստոնեայ ըլլան :

խնայեցին իրեն , և մեկտեղ սրբեցին որ՝ մինչև իրիկուսան կերակուրը պատարասուի , իրենցմէ ոմանք առանձին խոտակցութիւն ընեն Վրիտախանութն հետ , ժամանակն ազկէ անցընելու համար . ու գրին Ռաբեպաշտութիւնը իսկեմնութիւնն ու Սէրը անոր հետ խոտակցելու , որոնք պատկաւակցին * :

Ռաբեպաշտութիւն . Եկ՛՛՛ք նայինք՝ բարձր Վրիտախանու , որովհետև յեղի մենք պաշտօնի սիրելի եղանք՝ յեղ առ գիշեր մեր առան ընդունելուս , եկ՛՛՛ք յու նամբորդութեանդ մէջ յեղի պատահած բոլոր բաներուն վրայով հետք խափնք , դուք անանցմով մեր աննկրան սգուս կ'ընծայինք :

Վրիտախանու . Շնտ ազկէ . կատարեալ հաճութեամբ . և ուրախ եմ՝ որ դուք պաշտօնի պատարաս եք անանք մեծիկ ընելու :

Ռաբեպաշտութիւն . Ե՛՛՛նչ բան էք որ նախ և ստալ յեղ շարժեց նամբորդի կեանք մը անցընելու յանձնատու ընթացու :

Վրիտախանու . Ես իմ բնիկ երկրես ելոց մէկ ստեղծելու բով մը որ իմ ակամեջներուս հնչեց , պոխնցն ին՛՛՛ն անհրատարելի կործանում՝ մը կը սպասեր ին՛՛՛ի՛ ին՛՛՛ էք որ ես ան իմ եղած տեղս կենայի :

Ռաբեպաշտութիւն . Բոցց ի՛՛՛նչպէս եղաւ որ առ կողմը գալու ելար յու երկրեց :

Վրիտախանու . Եսուած էք որ պատկաւ անորինեց . բանցի ես՝ երբոր կործանելու վախին ներքին էի , ուր երթալը չէի գիտեր . բոցց պնդեալս պատահեցաւ՝ որ երբ կը գողցայի և կու լայի , մէկն եկաւ ին՛՛՛ի՛ Մեծաարամիչ առնանով , ու ին՛՛՛ի՛ ան՝ Կեղ Դուռը ջոցց սուսա , որն որ

* Երբանիկ բան է նամապարհորդներուն իրարու հետ ազցու և փորձառական խոտակցութիւն ընելը :

ուրիշ կերպով բնաւ գանձիք չունի . և այնպէս ինք զեւսաստանը հասցընող ճամբուն մէջ բերաւ նզեց :

Բարխուդար-Յիւն . Բայց Մեկնիչին տունը կողմն չեկամբ :

Վրիտփանա . Էրամերես . ու հին այնպէս բաներ տեսայ՝ սրնոց յիշատակը բանի որ կ'ապրիտ՝ մտքես կընելիք չունին . մանաւանդ երկր բանի յիշատակութիւնը . մէկ մը՝ թէ թնչպէս Վրիտան Սասանացին հակառակ իր շորհաց գործքը սրտին մէջ կը պահպանէ . երկրորդ՝ թէ թնչպէս ան մարդը մեղանշեց Մասունոյ ողորմութեանը յոյսն բարբոզին պակելով զինքը . երրորդ՝ ան մարդուն երացոյ՝ որ չունին մէջ գաստատանին որն եկած հասած կարծեք էք * :

Բարխուդար-Յիւն . Ի՞նչ կ'ընես , իր երացոց պատմոց քեզի :

Վրիտփանա . Ընթ պատմեց , և խորհեցոց թէ մէկ ստեղծել երազ մըն է ան : Ենիկայ իտ՝ սիրտս ցուցուց երբոր ինք կը պատմէր , բայց ստեղծեալ ուրախ ետ՝ որ լսեցի :

Բարխուդար-Յիւն . Մեկնիչին տունը տեսած բարբոզ բաներդ տած՝ նք էին :

Վրիտփանա . Ըն . զիս առաւ՝ ու մէկ տեղ մը տարաւ . ու որ որ հոյակապ պաշտաւ մը ցոյց տուաւ ինձի , և ցուցուց թէ թնչպէս անոր մէջի բնակիչներն ստեղծարգ հանդերձեւութով հազուած էին . նաև ցոյց տուաւ ինձի թէ թնչպէս մէկ քաջասիրտ մարդ մը եկաւ՝ և անիկայ գուր ընելու համար պաշտախն գուրը կայնող զինուորուած մարդոցը մէջն իրն ճամբայ բացաւ . և թէ թնչպէս ինք ներս կան-

* Այդն ու վախը մեր ճամբորդութեան ամեն քայլափոխին հետեւնիս ընկերանալու է : Տէրը մեզի շատ բաներ կը ցուցնէ մեր ճամբուն վրայ՝ որ աբիճներուն պատահեցան , որպէս զի մեզ իմալէն զգուշացրնէ , ու իր ջոնորհաց փառքը յոյսանելով իր սարքերը պահելով՝ մեր յոյսն ու սէրը իր վրայ կենդանացրնէ : Ախաւսի նայեցէք :

ընկացաւ ու յարեանախան կենաց ստացաւ : Դնծի թաւեցաւ որ առ բաներն իմ սիրաս կը զնայլընչունենին : Ըն բարի մարդուն տունը տարի մը կը կենայի եւ , թէ որ իմ մասնուս երկայնութիւնը չցիանայի :

Թախապաշտօն : Ըն ուրիշ ի՞նչ տեսար մասնուն վրայ :

Վարդապետ : Ի՞նչ տեսայ : Քիչ մ'ալ առաջ գացի , ու մեկը տեսայ որ վրայի մը վրայ կախուած էր , ու աբիւնները կը վառէին . առ մարդուն երկայնը խեղճն իմ բնաւ կանակես վար էր . քանզի եւ առաջ ծանր բնի մը տակ կը հեծէի , բայց ան ասանը ինձմէ ինկաւ ան : Ետեկայ պանդխտի բան մըն էր ինծի , քանզի առաջ ասեաննին պաղես բան մը տեսած չէի : Ըս ալ ըսեմ՝ որ երբ եւ կայնէր գեղ 'ի վեր կը ձայնէի , (քանզի չէի կրնար համբերել անոր ձայնի ,) երբ հաս լուսաւորներ կեան ինծի : Ընայ մեկը պաշտօն 'ի իմ մեղքերուս ներսմ' արուած է . միւսը հնարի լոթերէս զիս հանուկաց' եւ առ բաւուած վերաբերուն առաւ ինծի որ կը տեսնես . ու երբորը ան նյունը գարկաւ ինծի որ կը տեսնես նահապետ վրայ , ու առ զնան թախապշտօն տեսաւ ինծի : Եւ առ բանն ըսելով Վարդապետ , իր ծոցին հանեց անիկայ * :

Թախապաշտօն : Բայց կարծեմ ուրիշ բաներ ալ տեսար . այնպէս չէ՞ :

* Ճշմարիտ ու կենդանի հասարակն իր հոգւոյն մէջ ըրած ներգործութեանը մէկ երկունիկ փորձն է առ Ըստանայ Խաչի համեմատ , որ խիստ հարկաւոր է ասմն յրիտանէի : Ըսոր պակասութեանը համար ըստերը ոչ ուրիշն բանն է ոչ իրենց հոգւոյն պաւս մը կ'ընեն : Ինչ որ Վարդապետ սերը ձորհն ու խաղաղութիւնը Միսիմարիշ Սարր Էպոսոյն մետորը արտին վրայ կրնան ըրայ , ընկ զնորը դասանինն ուրիշ բան չէ՞ բայց եթէ արտաքին գաւառի մէ մը :

Քրիստոսն . Իմ՝ թեզի գրուցած բաներս տեսած բաներսու մէջ ամենէն արեւելեանն էին : Այս տակայն յանի մը ուրիշ բաներ ալ տեսայ . զոր պիտակ երկը հոգի տեսայ , պայնքն Միամիտք՝ Նրուցութիւնն ու Համագիտութիւնը՝ որանք երբոր ես կու գայի , ճամբուն վրայն թիւ մը դուրս ուղեւորին շղթաներով կապուած պառկեր կը գնանային . բայց ի՞նչ կը կարծես , միթէ կըցնայ արթնցնել անոնք : Բոկի ՚ի զսա Փարիսեցիքն ու Աղծաւորք տեսայ՝ որանք դո՞ւնէն մտնել շուղելով պառկն անցան ու ինն Սիւն լեւն երթալու , ինչպէս որ իրենք կը կեղծէին : Սակայն կորսուեցան շուտով , ինչպէս որ ես իրենց ըսի՝ բայց անոնք չհաստատային : Բայց ամեն բանէն աւելի՛ սա բըւրբն մեր կըլից զժուարին եկաւ ինձի , և նոյնչափ զժուարին՝ սա խնկանքն թերեմէն չովէն անցնիլ գալու . արգարե թէ որ ան բարի մարդը Վանապանը ըլլար՝ որ դուռը կը կայնի , շեմ՝ գիտեր՝ կարելի է որ ամեն սա բաներուն վրայ նորէն ես գատնայի . տակայն զհոգիս թիւն Եստուծոյ որ հիմա հոս եմ , ու ընթահակալ եմ նեղի որ զիս ներս ընդունեցիք :

Հիմա խոհեմութիւնն արժան տեղեց յանի մը բան հարցընել իրեն , և ուղեց որ անոնց պատասխանը սայ :

Խոհեմութիւն . Երբեմն զուն յու եկած յազարից զհաշով շե՞ս խորհիր :

Քրիստոսն . Ես՛ կը խորհիմ , բայց մեծապէս անշարով : Նշմարիտ է՝ որ եթէ ես իմ եկած յազարիս վրայով մտածմունքի մէջ ըլլայի՝ կրնայի պատահութիւն ունենալ հոն գատնալու . բայց հիմա ես այնիս յազարի մը կը փախարիմ , պայնքն երկնաւոր յազարի մը : ԼԵՐ . ԺԻ . 15 , 16 :

Խոհեմութիւն . Քու առջի սովորական բաներուդ մէկ յանիները տակաւին յու հետդ շե՞ս կրեր :

Քրիստոսն . Ես՛ . բայց մեծապէս իմ կամքիս հա-

կարասի սնունդ իմ հետս կը կրեմ՝ մանաւանդ իմ մարմնաստիճանը բարձրագոյններս, որոնց վրայ բոլոր իմ քաղաքացիներս՝ ինչպէս եւ ալ մեծապէս կը բերկրենք : Բայց հիմա բոլոր ան բաները ինծի նեղութիւն են : Ե թէ որ կարող ըլլայի ինծի վերաբերեալ բաներն ընտրելու, ապա ախարի ընտրելի՛ որ բնաւ ան բանեցուն վրայ ալ չհարձիմ, սակայն երբոր լուսազոյն եզած բանն ընել կ'ուզեմ, լուսազոյն բանը իմ հետս կը գտնեմ՝ : Հասց. Ե. 15, 21 :

Իստիպաթիւն . Կրթեմը շնորհակալութեամբ որ աս բաները իր բնութե յայտնուած կ'ըլլան, որոնք ուրիշ աստիճանի մասնաւորութիւն կը պատճառեն :

Վերջապահուս . Երբ . բայց շատ քիչ անգամ . Ե իմ

* Վերջապահուս կը գտնուող իր անհամեմատ անհասկանալի որքանքն որ իր մտայնը որքանքն գեղեցիկ վերջապահ է, որ արդարակէլ առաւ անպակաս թէ " Ենչ խղճակի մարդ եմ եւ . միջ զիս պիտի ապաստեմ աս մահացու մարմնին " : Երանելի գաւկընեան բոլորին ալ շատ կամ քիչ գտնուածն ու բնութե աս է . մեզքին մնացորդներն իրենց անհնարաւ գործներուն մէջ անգամ՝ Ե իրենց պարտաւորութիւնները յաջող կերպով կատարելուն մէջ ալ կը խառնուին : Ե շատ անգամ՝ ակամայ գերի կ'ընեն գտնուող . այնպէս որ երբոր կը կամին բարին գործել, շարք առնեն կը կենայ : Բայց մեզքը իր գործութիւնը անհասկանալի մէջ կ'ընդունի : Նամագարհորդը երբոր խաղ կը յիշէր, երբոր իր պատմութեանին կամ վերաբերեալն ու իր ծոցի թուղթին վրայ կը նայէր, ու իր երթարու երկրին՝ այսինքն երկնաստիճանի վրայ տեսութեան մը կ'ունենայ, կը գտնէր որ իր ապահանջութիւնները կերպով մը նուանած էին : Միջ Տէր՝ աւելցուց մեր հասարակ զուրկութեան վրայ թափած քաղցրեան արիւծուց, որպէս զի մեր հին մարդուն՝ այսինքն մեր շար ու ապահանջեալ կերպերուն խաղութիւն զոյնք, ու հետզհետեւ ազատեց անոր գործելի իշխանութեանն :

տակեցին մասերս են անանք, երբոր այնպիսի բաներ կը պատահին ինձի :

Իսակիւմֆիւն . Արեւմտ միայրդ բերել թէ ինչ միջոցներով երբեմն թու նեղութիւններդ իրքն թէ յաղթուած կը գտնես :

Վրիստիմոս . Եւթ . երբոր իսպին քոզը տեսածիս վրայ մտածեմ՝ տակից կը պատանաւ ան բանը . ու երբոր իմ բանուած մերարկուիս վրայ նայիմ՝ մտակց ալ կը պատանաւ ան . ու երբոր իմ ծոցիս սլքամ թուզիմին վրայ ալ նայիմ՝ ան ալ կը պատանաւ նոյն բանը . նաև երբոր իմ խորհուրդներս իմ գնալու տեղիս վրայ գտանան՝ ան ալ կը պատանաւ ան բանը * :

Իսակիւմֆիւն . Եւ թ՛նչ բան է որ քեզ Սիան ընն երթալու պաշտօն կը փափայրեցրնէ :

Վրիստիմոս . Ի՛նչ պիտի ըլլայ . Հոն կը յուսամ՝ ես ողջ տեսնել անիկայ՝ † որ իսպին վրայ կարտուած էր, և Հոն կը յուսամ ազատիլ ամեն ան բաներէն՝ որ մինչև աս որս իմ ներսիցիս ինձի նեղութիւն տարող բաներ են : Ե՛ս տեղը՝ կ'ընեն թէ, մահ՝ չկայ . Ասոյ . ին . 8 : Ասոյ . ին . 4 . և Հոն ես իմ շատ փափայրած ընկերներու Հետ պիտի բնակիմ : Վանդի՛ քեզի ճշմարիտն բտմ՝,

* Եզնէ նկատեալ տակից . Վրիստիմոսին ճշմարիտ Հաւատարով Վրիստոսի արիւնքն միջոցովն ստացած թագութիւնը՝ Վրիստոսի արզարութիւնովն իր արզարանայլ՝ Սուրբ Հոգւոյն վնայութիւնովն Եստուծոյ իրեն ջոյց տուած էրի ու յախտեմակամ սերը՝ ու իր երթալու երկիրքին փառքը կը գրայցրնեն իր սիրաբ ըտրբ իր ջանկութիւններուն ու ապահանսութիւններուն գէմ՝ :

† Հաւատարով Վրիստոս տեսնելը Հոգւոյն մէջ փափայր վը կը ծնանի գինքը փառքի մէջ տեսնելու : Իր ներազական սիրոյն զգացումը իր Հետն ու իրեն նման ըլլալու փափայրի կու տայ մեզի :

ևս անխնայ կը սիրեմ՝, քննու որ քնք իմ քնաս թեթե-
ցուց, և անկէ՛ր գտա իմ՝ ներքին հիւանդութենէս ճանճ-
բացեր եմ : Նաև յոճարութեամբ կը ցանկամ հոն ըլ-
լալ՝ ուր որ բնաւ պիտի չլեւանիս՝, և ան ընկերներուն հետ
զանուիլ, որոնք յարանան կը կանչեն, Սուրբ՝ Սուրբ՝
Սուրբ :

Հիմա Սերը սխեց խաիլ Վրիստիանոսին հետ՝ ու
ըսաւ . Ընամերթ ունի՞ս . կարգում՞ ես դուն :

Վրիստիանոս . Ան մը ու շորս փորձիկ զուկընէր ու-
նիս՝ :

Սեր . Ուրեմն քննու համար անոնք քու հետզ շերտիք :

Վրիստիանոս սխեց լալ, և ըսաւ . Ո՛հ, սրչափ
ուզելով պիտի ընէի ևս ազ րանը . բայց անոնք ամեն
ալ մինչև անգամ իմ ճամբարգութիւն ընելուս բարբաճին
հակառակ էին * :

Սեր . Բայց պէտք էր որ խաւիք անոնք, և աշխատելու
էիք անոնք ցուցընել հոն կենալուն վտանգը :

Վրիստիանոս . Ընամիզ պես ըրի, ու նաև անոնք
զտուցեցի քնն որ Մատուան բնի ցոյց տուաւ սեր քաղաքին
կործանմանը վայր . բայց իրենց մէկ ծաղր ընող մը երե-
ցոյ, ու բնի շհաւատացին : Նշմար մի՞թ . 14 :

Սեր . Մատուան ազուելով խնդրեցի՞ր, որ քնք քու
անոնք տուած խրատդ որհնէ և ոչ տակար ընէ :

Վրիստիանոս . Մայն . և ան ալ շատ յոճարութեամբ .
ցանցի գիտնալու ևս որ իմ կինս ու իղձուլի զուկընէրս
շատ սիրելի էին բնի :

Սեր . Բայց բուն քու տրանսփիւնդ ու կործանելու

* Նշմարիտ ճանապարհորդին սերը կը յայտնուի իր
տունն եզոյնելուն, իր անոնք համար սրտանց փափայնե-
լովի՛ ընտելոյն ու աղբի՛նէլովի, որպէս զի մէկ կերպով մը
համազէ զանոնք կործանմանէ ազատելու, ու փրկութեան
համար Յիսուսի գիտել տայու :

վախդ իրենց գրուցեցի՞ր • քանզի կարենա՞ թե՛ ան կորեաւ նուսն ըստ բաւականին կ'երեւար յեզի :

Վրիստիանոս • Եւթ , կրկին , և կրկին՝ և կրկին գրուցեցի : Վասն կրնային վախս անանել երեսէս՝ արցունքն ընէս՝ ու նաև մեր գլխուն զալլու գառաւաստանին վալլով վերահասու ըլլալով գողգողէս • բայց ասնոց բոլորն ալ անոնք՝ իմ՝ հետս զալլու համար հանդէլու բաւական շնորան :

Սեբ • Բայց ի՞նչ պատճառ կրցան ցուցընել իրենց զալլուղելուն համար :

Վրիստիանոս • Ի՞նչ պիտի ցուցընեն • իմ՝ կրնա աս աշխարհը կարանցընելու կը վախնար , և զաւկընեցա իրենց զերենց մանկութեան յիմարական բաղնայններուն սուեր կին • այսպէս՝ մեկը մեկ կերպով ու միաննին ուրիշ կերպով զիս եզեցին որ այսպէս մնաւոր թափառիմ :

Սեբ • Բայց ըլլա՞նք որ քու անպիտան վարքդ՝ անոնք քու հետզ բերելու համար համոզելու կերպով ըբան խափերուդ բոլորն ալ՝ ոչինչ ըբան ըլլայ * :

Վրիստիանոս • Շտաակը ես իմ վարքս շեմ կրնար գովել , քանզի խղճմանցս կը վկայե՛ որ ըստ պահառութիւննր ունիմ անոր մէջ : Վասն զիտե՞մ որ մեկ մարդ մը իր վարքովը ըստով կրնայ աւրել ոչինչ ընել ան բաւ-

* Ո՛վ իմ հոգիս՝ խորունկ մտածե՛ ասիկոց • յրիստոնէին վաղցն է որ աւելջք կը յաղթե՛ ու կը համոզե՛ քան թե՛ իր խաղը : Իմեպէս և հրեշտակի նման խաբար Վրիստանոսի վրայ՝ Մեծադասնին՝ ընորհաց վարդապետութիւննէրուն՝ ու երկինքին վրայ • բայց թե՛ որ զուն սատանայական բնասորութիւննէրու կը նաւայե՛ս՝ ու մեղանշական ցանկութիւննէրով ու կիրքերով կ'ապրիս , ստով զուն ուրիշնին սատանային բաներուն զեմ պիտի խառայընեն , ու անոնց Մատուծոյ նամբաներուն մէջ յառաջանայլ պիտի խափանեն :

նը՝ որն որ ազատացրով կամ համոզելու խոսքերով կը նա-
նայ ուրիշներուն ընդունել տալ անոնց ազգկաթեանը
համար : Իւ սակայն առ կրնամ ըսել որ ես շատ գոու-
շաթիւն կը բանեցնեմ՝ որ շքայ թէ անձայել գործով
մը պատճառ ըլլամ անոնց՝ ճամբորդութեան ելլելու
գժեհամակներուն : Իւ բուն առ բանին համար ինձի կ'ը-
սեին թէ ես չափազանց խղճահար եմ , և (իրենց համար)
ինքզինքս կ'ուրանամ ան բաներուն մէջ ուր որ իրենք չա-
րիք մը չեն տեսներ : Եսկէ 'ի զատ կարծեմ՝ թէ կրնամ
ըսել՝ որ եթէ իմ վրաս տեսած բաներին գիրենք արդիւն-
էա ըլլար , Եստուծոյ գէտ շնորհանշնչու ա ընկերիս շնոր-
սելու համար ըրած մեծ գոուշաթիւնս պիտի արդիւնը գի-
րենք :

Սէր . Իրաւ է որ Ապրիլն իր եղբայրն ատեց , և՛ Յուլի .
4 . 12 , բանդի իր գործերը չար էին ու եղբորը բարի .
ու թէ որ քու կրնդ ու զաւկներդ առ բանին համար թեղ
գժուարեցան , անոնք անով իրենք գիրենք բարեցիտ ըլլա-
նակ ըլլալ կը ցայցնեն . գուն քու անձգ անոնց արգիւնն
ազատեցիր : Եւլի . 4 . 19 :

Երգ՝ Երազիս մէջ տեսայ որ անոնք այսպիս կ'ըսեին
խտելով մինչև որ կերակուրը պատրաստուեցաւ , ու իրա-
րաստուելէն ետև ուտելու նստան * : Գունք որ սեպտեմբ
պարտար բաներով և զտան գինիով շտկած էր † , ու սե-

* Եսկայ կը նշանակէ Տէրունական Ընթրիքը , ուր որ
քրիստոնեայք հաւատարով Քրիստոսի մարմնովը կը կերակու-
րին , ու զնայելով՝ սիրով և փառաբանութիւնով կը
մտածեն Վերստի իրենց համար ըրածին և իրենց համար
ստացածին վրայ , իրենց մէջն ըլլալուն՝ ու հիսն Եստուծոյ
ալ կոչել իրենց համար ինչ ընելուն վրայ : Եսպիս քր-
քիստոնեայք հաւատարով անոր մարմնովը կը կերակուրին , ու
անով քախեմական կենաց համար կը մտածին :

† Տէրը իր ժողովրդոցը համար առատ պատրաստութիւն

զանքն վրայ իրենց բոլոր ըրած խոսքը բլուրին Տէրոջ
 վրայով էր • ինչպէս ըսենք թէ թ'ն₂ բաներ ըրեր էր ան ,
 և ինչի՛ւ համար ըրեր էր անոնք , և ինչի՛ւ համար շիներ էր
 ան տունը : Այս իրենց ըսածներուն նայելով խնայոց որ
 ինք մեծ յաղմուկան մը եղած պիտի ըլլայ , ու մահուան
 իշխանութիւնն աւնեցողին հետ պատերազմած ու անիկայ
 սպանման , ԱճԳ • Ի • 14 , 15 , ինչպէնքը մեծ փասնոցի
 մէջ գնելով , որն որ ինծի պատճառեց աւելոյ գինքը
 սիրել :

Վանոյն ինչպէս որ անոնք ըսին՝ և ինչպէս որ ես կը հա-
 ւատամ , ըսաւ Վրիստոսանա , ինք ըսաւ արքան թագիւրով
 առ բանը կատարեց : Ըսոյց իր ըրած բանին մեծ փաստա-
 ւորութիւն մը տեսողն առ էր՝ որ ինք իր երկիրին վրայ ունե-
 ցած անկեղծ սիրովն ըրաւ անիկայ : Այս առիկ 'ի գառ ան
 տանը մէջէն մեկ բանիները կային՝ որ ըսին թէ , իրենք
 զինքը տեսան ու հետը խտեցան՝ անոր խաչին վրայ մեռ-
 նելէն ետե , ու վիպեցին՝ թէ իրենք իր շքեմանքներէն
 լնցին՝ որ ինք այնպէս կը սիրէ խեղճ ճամբորդները , որ
 անոր նման արեւելքին մինչև արեւմուտք շտամու իր : Վասն
 իրենց ըրած բաներուն վրայ մեկ սրինակ մը առաջ բերին՝
 թէ ինք իր փառքն զինքը մերկացուցեր էր որ ճամբորդնե-
 րուն համար մեռնի • և թէ՛ իրենք ըսեր են իրմ որ հառ-
 աւատութեամբ ըսեր է՝ թէ՛ ինք մինակ պիտի չընակի Սիւն

մը ըրաւ անապատին մէջ , ու աւետարանական բարու-
 թիւնները ըսաւ անպատ խնդրոյթի նետով կը նկարագրուին •
 (Տես հարցանեաց ճաշին վրայով Վրիստոսի ըրած առա-
 կը :) Մատթ • իր • 1-14 : Այս խնդրոյթին կամ ճաշին
 կերակուրներն են՝ մեզոց թողութիւն , Սուրբ Էսպիւն
 վիպութիւնը , համարնակութեամբ Մատուոնց ներկայու-
 նալ , ու անոր փառացը յուսովն ու բարամտայր • բոլոր սովն
 բանէն վեր՝ ճաշին խիտաւ անուշ համը Վրիստոսի քաղցր
 ներկայութիւնն է :

ընդ : Գարնեալ ըսին՝ որ սնկիոց շուրջ ճամբորդներ իշ-
խաններ ընբ է , թեպէս և անոնց 'ի բնէ ազգաս ծնած՝
ու իրենց սկիզբը ազգիան է եղբ : ու իմազ . յ . 8 .
Ս . զ . անգ . 7 :

Այսպէս խառնեցեան իրարու հետ գիշերք մինչև ուշ
ասին , և իրենց պահպանութեանը համար իրենք զիրենք
իրենց Տերաջը յանձնելն ետև հանդատանալու գացին :
Ղանապարհորդը մէկ մեծ վերնասուն մը հանեցին որուն
պատուհանը գեղ 'ի աբեւելք կը բացուէր : Ա վերնասունին
անունն էր Խաղաղութիւն * . Հան պատկեցաւ Վրիտասիա-
նա մինչև արշաղթ , և ան ասունը արթնցաւ ու սկսեց
երգել .

Ո՞ւր եմ ևս հիան , մն է Յիսուսին
Սերը ու հոգը ճամբորդաց վերայ :
Այսպէս ընել որ՝ մեզքերքը ներուին ,
Ու արդէն ըլլամ երկնից մտակոյ :

Աստուծո ըտրը մեկն էլան , և թիշ մը խառնեցութիւն
ալ ընելն ետև Վրիտասիանոսին ըսին՝ որ ճամբաց լելն ,
մինչև որ ան ասունը հազուադիւս բաներն իրն ցուցնեն :
Ուստի նախ և ստաղ՝ Վրասունը † աստին զինքը , ուր որ

* Սեզանորը մինչև որ Աստուծոց հետ խաղաղութիւն
չգտնէ՝ ասննեին ազահոյ ու հանգիստ չթանար : Բայց
«Հաւատարմ արդարացած ըլլալով՝ խաղաղութիւն ունից
Աստուծոց հետ» , ու խաղաղութիւն ունից մեր խղճմաներ-
ներուն հետ , «մեր Տերաջը Յիսուս Վրիտասի մե-
քոյն» : Հ . զ . Ե . 1 : Բայց Յիսուս Վրիտասի ընթ-
հաջը վրայ հաւատք լուծեցողները բոլորը արկեթ սնկերին՝
ու մեզքին դատարարութեանը ասին են , ու Աստուծոց
թիշամբ են :

† Վրասունը Աստուածաշունչ գիշերն է . յրիտանեան
քանի որ կը յատկանայ , աստեղ քան գառաեղ կը ծա-
նոթանայ անոր . զիսուսը նիւթը Յիսուս է , որ խառ-
մունքներուն ու մարգարէութիւններուն մէջ ստաղազբուած

խիստ հին պատմութիւններ ցոյց տաին իրեն . ստանց մէջ՝
 Բնչպէս որ կը յիշե՛մ թէ երազիս մէջ տեսայ , բլուրին Տե-
 րաջը ազգաբանութեան գիրքը ցոյց տաին իրեն՝ թէ անխ-
 կաց շինաստրոցին Որդին է ու 'ի յախանից ծնած :
 Ետք մէջ շատ ընտ պատմութեան էր իր ըրած բաները՝ ու
 հարիւրաւոր անձանց անունները կար , որ սն իր ծառայու-
 թեանն ընդունէր է . և թէ՛ Բնչպէս պնդեցիք բնակարան-
 ներու մէջ գրեք է անոնք , որ հչ ժամանակի երկարու-
 թիւնով ու ոչ բնութեան ազականութիւնով աւելցից
 ունին :

Վսկէ ետև անոր ծառաներէն մէկ քանինքուն ըրած
 գարնանաշէ գործքերն իրեն կարգացին . զոր օրինակ՝ թէ
 Բնչպէս անոնք " Բնագարութիւններու յազմեցին , ար-
 գարութիւն գործեցին , խոստմանչքնքու հասան , ախտե-
 ներու բերաններ գոցեցին , կրակի գորութիւն մարեցին ,
 սուրբ բերնէ ազատեցան , տկարութենէ օժտեցան , պա-
 տեհազմի մէջ գորար որ եզան և տարներու քանակներ ցրուե-
 յին " : Եթր . Ժն . 33 , 34 :

Աւերջը ստանը յիշատակարաններուն մէկ ուրիշ մասն ալ
 կարգացին իրեն , որուն մէջ կ'երևար՝ թէ իրենց Տերը
 հրշափ կամք ունէր իր ընտհաց մէջ ընդունիլ ամենք՝ և
 մինչև անգամ՝ անոնք որ յառաջմանէ մեծ նախատինջներ
 հասցուցեր էին իր անձին ու իր գործքերուն : Ետք մէջ
 նաև շատ ուրիշ երևելի բաներու պատմութիւններ ալ
 կային , որ անոնց ամենուն վրայով Վրիստիանոս տեղեկա-
 ցաւ . զոր օրինակ հին ու նոր բաներու պատմութիւններ՝

է : Վրիստոս՝ ու Վրիստոսի վրայ մտածութիւնը , անոր
 ծնողեանը՝ անձին՝ կենացը՝ գործքերուն՝ մահուանը՝ քառու-
 թեանը՝ արդարութեանն ու վրիտութեանը վրայ մտածու-
 թիւնը . քրիստոնէից հոյիներուն բերկրութիւնն է : Ե-
 տանց հոյեար մտածութեան քրիստոնէան աշխոյ՛ շէրնար
 ըլլալ :

հանդերձ մարդարեւ թիւններով ու նախապաշտօններով իւրաներով, որոնք իրենց աստեղին պիտի կատարուին, որ թիւնամբները սարսափին ու զարմանան, և նամբարդները մխիթարուին ու գուարձանան:

Նետեհալ որը զինքն առին՝ ու զնաբանը սարին, որ որ ջոյց առին իրեն ամէն կերպ զենքերը որ իրենց Տէրը պատրաստեր էր նամբարդներուն համար, ինչպէս՝ սուր, զահան, սաղաւարտ, զրահ, ու շնորհչու հողաթափաներ*։ Եւ առ տեղ տեայց որ Տէրոջ ծառայութեանը համար այնքան մարդիկ զնուարկչու համար զենք կար, որքան որ աստղ կայ երկինքը։

Կակ քանի մը գործիքներ ջոյց առին իրեն՝ որոնցմով սնոր ծառաները զարմանալի քանիք գործեր էին †։ Ինչպէս՝ Մոփսեփն դաւաղանը․ ան ջիջն ու ուրը որով Շոյել Սիւրբան ազաննեց․ ան սափորները՝ փողերը՝ ու ճահերը՝ որով Գեղէն Մաղխան քանակը փախցուց։ Հետոյ իրեն ջոյց առին ան եղևրուն խթանը՝ որով Սամեզար վնջ հարիւր հոգի մնացուց․ նաև ան իշուն ծնաթի սկորը՝ որով Սամփան քանիքի կատարած մը ըլլաւ։ Կակ ան պարան ու բարը ջոյց առին՝ որով Գաւթի Գաղխաթն ազաննեց, և ան սուրը՝ որով իրենց Տէրը անտրևութեան Մարդը պիտի սասկեցընէ որսի ելած որը։ Ետնցմէ՛ի

* Տէրը իր անսահման իմաստութեանը բոլոր մեր թիւնամբները կը շնորհույ, ու իր մարդարեւ թիւնները պէտք եղած զրահն իր ժողովուրդին կու տայ։ Մհ, ինչ ամենօրէնեալ Տէրոջ կը ծառայենք մենք։

† Կատարած տեղար ու ըստ ինքեան անբաւական միջոցներով միշտ մեծամեծ գործեր կատարած է։ Եւ յայտն է Հիսուս ալ։ Եղբայրն ու Եւեաարանին քարոզութիւնը ըստ ինքեան տեղար միջոցներ են, ըստ Կատարուց գրած միջոցներն են անոնք՝ և անոր համար բոլոր ընդդիմութիւններու կը յաջն են։

զատ շատ ուրիշ պատուական բաներ ալ՝ ցոյց տալին՝ որոնց շատ հաւանեցաւ Վրիստախանոս * : Երկից ընծաւն հասէ՝ նորէն ամէն մարդ հանգստանալու գնաց :

Եւ յառհասեւ երացիս մէջ տեսայ՝ որ հեռեւեալ առաւուն Վրիստախանոս երաւ իր ճամբան երթալու , բացց անոնց ուղեցին որ որ մըն ալ իրենց հետը կենաց : Ու ըսին որ՝ թէ որ որը պարզ ու պայծառ ըլլայ , պիտի ցոյց տան իրեն ան երջանիկ լեռները՝ որոնք իր միտիմարութիւնը պիտի աւելցընեն . քանզի անոնք իր հիմնկուսան կեցած տեղէն աւելի մտա են ան իր բազմացած քաղաքին . ուստի Վրիստախանոս հաւանեցաւ և մնաց : Արբոր արեւը ծագեցաւ , տանը տանիւրը հանեցին զնոքը՝ և ըսին որ գեղ 'ի հարաւային կողմը նայի : Վրիստախանոս գեղ 'ի ան կողմը նայեցաւ՝ և ահա տեսաւ՝ որ հեռուն շատ գեղեցիկ լեռնային երկիր մը կար , անտառներ՝ այգիներ՝ ամէն տեսակ պտուղներ՝ ծաղիկներ՝ աղբիւրներով և առուներով զարդարուած , որոնց նայելը շատ զուարճալի էր : Առայ . ԸԷ . 17 : Եւ ասանը Վրիստախանոս ան երկրին անունը հարցուց . և անոնք պատասխան տալին՝ թէ անիկայ Ամնանուէլին երկիրը կ'ըսուի . ու առ բլուրին պէս ան ալ բոլոր ճամբորդներուն պատրաստուած տեղ մըն է ըսին : Ու երբոր հոն երթաւ ըսին՝ անկէ Արկուսոր Վաղարին դուռը կրճատ տեսնել , ինչպէս որ հոն բնակող հովիտները ցոյց պիտի տան քեզի † :

* Ետանոց Իրային մէջ պատմեաւած հին բաներուն վրայ մտածելը՝ հաւատարին ուրախութիւնն ու փառչն է , յոյսը կը կենդանացընէ , ու քրիստոնէական ասպարեզին մէջ առաջ վաղել կու տայ հոգւոյն :

† Եւ ամենը ան հոգեւոր ու ճշմարիտ տեսարաններուն նկարագրութիւնն է՝ որով Վրիստոսի տեսանելի եկեղեցւոյն մէջ շարհաց Իրային քարոզութեանը միջնորդութիւնովը հոգիները կը քանալնրին :

Հինս Վրիժափանս մտածեց որ ալ ճամբայ երկը առան է , և միտներն ալ հաճեցան որ երթայ . բայց ըսին թէ Եփոր առաջ անգամ մըն ալ գինարանն երթանց : Այսպէս ելան դային . ու երբոր հան մտան՝ Վրիժափանսը գլխն մինչև ոտը գրահարեցին * , որ եթէ ճամբան իր վրայ յարեալու՞մ ըլլայ գինուած գանուի : Ուտի Վրիժափանս այսպէս սպասուցինուած իր բարեկամներուն հետ դուրս ելու ու ասանը դուրս գնաց ու հան Գանապանին հարցուց թէ արդեօր ճամբորդ անցնու անիկ :

Այժ . պատահանեց մարդը :

Վրիժափանս . Կ'աղաչեմ՝ քեզի կը ճանչնայի՞ր անիկայ :

Գանապան . Իր անունը հարցուցի , և ինք ըսաւ թէ Հասաարիմ՝ կը կոչուի :

Վրիժափանս . Իբր՞ու , ևս անիկայ կը ճանչնամ . իմ քաղաքացիս ու մտ գրայիս է . իմ ծնած տեղէս եկած է : Եղբեք թըլափ յառաջ դացած կը կարծես անիկայ :

Գանապան . Եթիկայ հինս բլուրին ստորաը հասած է :

Վրիժափանս . Ուրեմն՝ քարի Գանապան , մնաս քաղաքով . Տերը քու հետք ըլլայ . և ինձի ցոյց տուած բարեբարութեանդ համար քու բարութիւններդ անչափ աւելցընէ † :

Մն ասանը սխեց յառաջ երթալ իր ճամբան . բայց իտհականութիւնը՝ Բարեպաշտութիւնը՝ Ակրն ու իտհեմ մութիւնը ուզեցին որ մինչև բլուրին ոտը իր հետն երթան : Այսպէս մեկուկ սխեցին յառաջ երթալ՝ իրենց առջի խտակցութիւնները կրկնելով , մինչև որ եկան անտեղ հասան՝ ուրիկ անդին բլուրին վար պիտի իջնին :

* Ար քրիտանեական սպասուցիութեան ինչ ընտրե տնո , Եփոր . Գ . 13 , Ե՛ :

† Վրիժափանեայր Վրիժափանի պաշտանեաները կը սխեն ու կ'արձեն գանուր և կ'աղաթեն անոնց համար , ինչու որ Տերը իրենց հոգիներուն սպասեաք ըլլած է գանուր :

Եւ ասանք Վերխախանոս ըսաւ . Ինչպէս որ վեր ելլելը դժուարին էր , այնպէս ալ՝ անասնիս նայելով , վար ինչնեւք փամեզաւոր է : Այժմ , այնպէս է , ըսաւ Իսահակ . թիւնք . քանզի մարդու մը դժուարին բան է Իսմայրհու թեան Չորն իջնել ինչպէս որ դուն հիմն կ'իջնես , ու նամբուն մէջ երբեք չզլորիլ . անոր համար ահա մենք եկանք բըւրն 'ի վար քեզի ընկերութիւն ընելու : Աւստի Վերխախանոս իջնել սկսեց՝ բայց ըսաւ զգուշանալով . սակայն մէկ քանի անգամ գլորեցաւ * :

Եւ միջոցիս երազիս մէջ անայ որ երբ Վերխախանոս բըւրբին ստորաւր իջաւ , իբր բարի ընկերներն իրն հայ մը՝ շէշ մը գինի՝ ու սղկոյզ մը շամբէ առին , և անկէ ետե ինք իբր նամբան գնաց :

* Վերխախանոս մը ըսաւ մամուսար ու յատուկ բարութիւններ փայլելէն ետե փամեզի տակ է որ փրանայ ու ան նանց պատմաւորաւք բարեկամնի : Այնպէս պատահեցաւ մինչև անգամ՝ Պագրսին . ու ան պատմաւորաւք Սասանոյցի հրեշտակը կը շարշարեր զմերք : Ի Արթն . մը . 7 : Սեր հիմնիսան խաուն միճակին մէջ գիտէ Տէրը որ աղէկ չէ մեզի մերս հոգեւոր ուրախութեան լեռք բնակիլ . ուստի հոգւոյն աղէկութեանը համար մարմնը պէտք է նուաճիլ ու զան պահուիլ , որ չըլլայ թէ հոգեւոր հպարտութիւնն անոր փոյց տիրէ : Տէրը իբր ժողովուրդք լեան 'ի վար Իսմայրհութեան Չորք կ'իջնցընէ՝ կամ հոգեւորապէս՝ անոնց յոյսերն ազատացընելով , կամ մարմնաւորապէս՝ անոնց բարեկամները՝ առողջութիւնք կամ ստացուածքք իրենցմէ առնելով : Այս գեպքերուս մէջ գիւրութեանը կը գլորին անոնք . իրենց մըլութիւնները կ'արթննան . ու միայն հպարտութիւնը՝ այլ անհամբերութիւնը՝ նախանձութիւնը՝ անհաւատութիւնը՝ ապստամբութիւնն ու սրտին ուրիշ գազանի շարութիւններն ալ երեսն կ'ելլին . 'Քիչերը կան որ Իսմայրհութեան Չորն իջնեն՝ ու արանկելու և դժգոհելու՝ և Եստուծոյ նախախնամութեանը փոյց գանդասերու մէջ չիջնան :

Բայց հիմա՝ առ Խոնարհութեան Չորին մէջ խղճալի Վրխատիանուք շիտիութեան մէջ ինկաւ . քանզի միայն թիւ մը նախայ յառաջ որ դնայ , տեսաւ զարշափն վրայն որ մեկ Չարածճի մը կու գար գեղ 'ի իրեն . աւար անունը Ազդոզիան կ'ըսուէր : Հոչո . թ . 11 : Անտանը Վրխատիանու սխեչ վախճալ՝ ու մտանել թե արդեօք ետ գառնա՞յ , թե եղած տեղը կայնի * : Բայց անգամ մըն ալ մտանեց որ իր կանակը զմտած չէր . և անոր համար խորհեցաւ որ կանակն անոր զարկնէրը աւելի պատահու թիւն կու սոց անոր իր նետերոցը գիւրտիտանք զնորը

* Սասանային փորձութիւնները զլիսուարարար երկու կերպ են : Առաջին կերպ փորձութիւնները շատ կամ թիւ բարբ հասարակեալներուն հասարակ են : Թնչաւորն կը շնայ անոնց վատթարութիւններն ու անհասարակութիւնը արթնցընել , բայց անոնք կարող կ'ըլլան անոր գեժ կենալու , ու Աստուծոյ ուժովք յաղթութիւն կը ստանան՝ թեպէս և չե թե ասանց վերքեր ընդունելու : Արկարող կերպ փորձութիւններն աւելի ևս զարհուրելի են՝ երբոր թնչաւոր ստիւքարար մարմնին կազմութեանը մեկ տկարութիւնովք բուն իսկ մարմն կարողութիւններուն վրայ կը յարձակի ու կը թռնուարկ . երեսերայութիւնը կը մթնցընէ ու կը շիտիէ , ու անոնք վախով կը լեցընէ : Անոնք երբոր ուժգին ըլլան՝ գեժ կենալու կարողութեանն կը զրկեն հողին , ու շատ անգամ մինչև յասահարակեան կը մտակցընեն : Բայց Աստուծոյ ժողովոցոցը շատերն առ փորձութիւններուն սյնլափ անձամբք են՝ որչափ որ ջանայի վրայ եղողները Ողկիտուսին վրայ նաւարկողներուն վրանդներն ու նեղութիւնները չեն գիտեր : Մեղամտեղեառ անկներ Սասանային առ անդունդներին՝ աւելի նեղութիւն կը կրեն : Վրխատիանուսին Ազդոզիանին հետ կուրիք առաջին կերպ փորձութիւններուն կըրնայ վերարբիւլ . երկրորդին քանի մը օրինակները իր Սահաւան Շարին Չորեն անցներուն կը տեսուին :

փրակորելու . ուստի դեմ՝ դնել վնակց՝ ու եղած տեղը կայնեցաւ . քանզի՝ քնքնիրեն ըսաւ , թե՛կ որ կեանցս ազատեմն ուրիշ բան ալ չըլլար իմ նպատակս , ամենն ապեկը կայնիլն էր :

Այսպէս Վրիստիանոս յառաջ գնաց , ու Եզդազլին իր գէնն ելաւ : Է խնս առ սոյլանդակ զազանը ըստ ստեղծի տեսիլք մը ունէր . Լուկի նման թեփերով պատած էր , որ աննոյնում կը հոգարտանար . փըլացի թեկեր ունէր ու արջու սարեր , և իր փորնն կրակ ու մութ կ'եւլէր . ու իր բերանն առիւծի պէս էր : Երբոր եկաւ Վրիստիանոսն հասաւ , իստու գեմբով մը անոր վրայ նայեցաւ ու սոյսկս սկսեց խօսիլ անոր հետ * :

Եզդազլին . Ո՞ւրիկ էս գաս , և ո՞ւր պիտի երթնաս :

Վրիստիանոս . Ետ Աործանման Վազազն էս գամ՝ որ ամեն շարիքներուն տեղն է , ու Սրն քաղաքը կ'երթիմ :

Եզդազլին . Ետով կը նսննամ՝ թե՛ գուն իմ հպատակներուս մէկն ես . քանզի բոլոր առ երկիրը խն է , ու ես անոր իշխանն ու ստատածն եմ : Ուրեմն առ ի՞նչ է որ գուն քու թագաւորեզ փախար : Եթե չյուսայի որ գուն թնծի աւելի ծառայութիւն կրնաս ընել , հիսն մեկ հասրուածով մը գեամնը կը զարնէի քեզ :

* թե՛կ և Սատանայ քու գեմը ելլէ՝ ու զարհուրելի կերպով վրադ յարեակի , մի՛ վախնար . հապա առ փորքրեր՝ որ Սատանան նսննապարհորդ Վրիստիանոսն վրայ յարեակելու թոյլատու թիւն ունենալնն առաջ Տերը գննը պատրաստեց ու զբահուարեց անիկայ Եստուծոյ գրահոյք , որով կրցաւ դեմ՝ կայնիլ՝ յաղթել Սատանային՝ ու անոր բոլոր կրակոս նետերը չի՛նքանել : Սատանային հեան եղած բոլոր կռիւները Տերոյ պատերազմներն են . անոր զբութիւնը մեզի կը հասնի անիկայ յաղթելու . ուստի հաւատարմն ըստ պատերազմը պատերազմը :

Վերհարանա . Իրաւ՝ ես քու սահմաններուդ մէջ ծնած եմ՝, բայց քեզի ծառայութիւն ընելը գտաւարին է, ու այնպէս վարձք մը կու տաս որ անով մնալը չիքնաց սպրիլ . քննու որ մեզաց վարձքը մահ է . Էսով . Գ . 23 . ուստի երբոր կատարելութեան հասաց, ուրիշ խելացի անձանց ըրածին պէ՛ս՝ նայեցայ՝ * որ ըլլայ թէ լաւագոյն տեր մը գտնեմ :

Վարդիւն . Չկայ մէկ թաղաւոր մը որ այնպէս անհու գութեամբ իր հոգատակները կորսնցընէ, ոչ ալ ես տակաւին քեզ ձեռքէ պիտի հանեմ . բայց որովհետեւ քու ըրած ծառայութեանդ ու ընդունած վարձքիդ վրայով գանդատ կ'ընես, դուն եւս դատնալու կամք ըրէ, ու ես առ տեղս կը խառամեմ՝ թէ քնչ որ մեր երկրին մէջ կայ քեզի կու տամ :

Վերհարանա . Բայց ես ինքզինքս ուրիշէ մը տուի, այսօրին՝ թաղաւորաց թաղաւորին . ու ի՞նչպէս կրնամ հիմա իրաւակն քու հետդ ես երթալ :

Վարդիւն . Եսով դուն ան առակին հակառակ՝ Արիւն լաւեայ միտքով ընտրեցիք . բայց շատ անգամ անոնք որ իրենք գիտենք անոր ծառաներն ըլլալ խառամանեցան, քիչ մը տաննէն ետեւ անիկ ետ կեցան՝ ու նորէն ինծի դարձան † :

* Եսոր բոլորը յառաջ կու գայ Եստուծոյ խոսքին հաւատունըն՝ մեզքին վաստակարութեանը վրայ մտքին հասնողութիւն՝ մեզաւորին ինքզինքը թշուառ պիճակի մէջ գտնելն՝ ու Եստուծոյ Որդւոյն ընտրելն ու փրկութեանն : Անկ մտքդ մը առ ճշմարտութիւններուն հաւատք ընծայելուն պէ՛ս՝ սուտերուն հորը ծառայութիւնը կը մերժէ, ու ճշմարտ հաւատարմ Սասանային պէ՛ս՝ կը գնուորի . քանզի հաւատքին փառաւորութիւնն է՝ բոլոր իր առարկութիւնները Եստուածային ճշմարտութեան հանել :

† Սուտերուն հայրն ահաւոր ճշմարտութիւն մը կը իրար առ տեղս : Ի՛նչ սարսափելի բան է մտածել թէ մէկ

Ահար դուն ալ պայտէս ըրէ , ու բոլոր քաւ ըրածդ պիտի ներեմ՝ քեզի :

Վրդապիանոս . Աս խոսք տաւի անոր , ու իրեն հպատակեալու ուխտ ըրի . ուրեմն ի՞նչպէս կրնամ գտնուիլ անկէ՝ ու իրքն ուխտագրուած չկարտուիլ :

Ապոստոլոս . Դուն ինձի ալ ան նոյն բանն ըրիք , և սակայն ես կամք կ'ընեմ՝ որ բոլորը մեկդի ձգեմ՝ թէ ե որ հիմա նորէն գտնուաս ու ես կրթաս :

Վրդապիանոս . Վեզի խոսք տալը թմ գեա կատարելութեան չհասած ասեմնս էր . և անկէ 'ի դաս , այնպէս կը սեպեմ՝ որ ան իմագաւորը՝ որուն գորշակին տակը հիմա կայնած եմ , կարող է զիս թմ խոստանալէս արեակել , ու նաև ներել ինձի որ քեզի ան խոստանալէն ըրի : Աս մտնուանդ՝ ձեզ ապականիչ Ապոստոլոսն , ճշմարիտը խոսելով , ես անոր ծառայութիւնը՝ փարկքը՝ ծառաները՝ կուտաւարութիւնը՝ ընկերութիւնն ու երկիրը տեղի կը սիրեմ՝ քան թէ քուկդ . ուրեմն ալ մեկդի ձգէ զիս համոզելը . ես անոր ծառան եմ , ու իրեն պիտի հետեւիմ :

Ապոստոլոս . Արդոր սիրտդ ի՞նչ նորէն մտածէ ան բաներուն վրայ՝ որոնց պիտի պատահիս քու գոցած ճամբուդ մէջ : Դուն զիտեմ՝ որ ըստ մեծի մասին անոր ծառաներուն վերջը դեշ կ'ըլլայ , քանզի անոնք ինձի և թմ՝ ճամբաներուս զեմ՝ յանցաւոր կը գանուին : Անոնցմէ քանի քանի անկինց ամեթաղեց մահով տաակեցան : Աս ան որ դուն իր ծառայութիւնը իսկինս աղէկ կը սեպես , ինչ է՞ որ իր եղած տեղը ձգեց եկաւ իրեն ծառայողներուն մէկը թմ ներքէս ազատելու : Բայց թէ որ իս կը հարցընես՝ քանի քանի անգամ ինձի հաւատարմութեամբ ծառայողները

մարդ մը Նիսուսի ծառայ եղած ճամբուց ելլէ , ու կրկին Ստամբուլին ծառայութեանը գտնուայ . և սակայն քանի քանիներուն պայտէս կը պատահի : Բայց իրենց փոխանը չար է՝ ու իրենց մահը գտապարտութիւն :

Թէ կարողութեամբ և թէ խորամանկութեամբ ազատեցի իրեն և իրենանքէն՝ ինչպէս որ բոլոր աշխարհ գիտէ : Առահա սցապէս քեզ ալ պիտի ազատեմ ես * :

Վրդաբխանու . Եսանք ազատելու համար Հիմարիւան իր յազաղելը՝ անանց սերը փորկելու համար և , թէ արգեայ սինչև վերջը անանք իրեն պիտի յարի՞ն : Առ ան որ ըսիք թէ իր ծառաներուն վերջը զեշ կ'ըլլայ , ասիկայ իրենց ասցին խիստ փառասոր բան կը սեպուի : Վանցի անանք Հիմարիւան ազատութեամբ վայ պիտի յայ շուսին . ինչու որ կը սպասեն իրենց փառացը . ու երբոր իրենց փառացորը իրեն ու իր հրեշտակներուն փառքովը զալու ըլլայ , ան ասանը անանք պիտի ընդունին ան իրենց փառքը † :

Մարտիրոս . Վան արդէն անհաւատարիմ եղան ես իրեն ծառայութիւն ընելուդ մէջ , ու ինչպէս կրնաս խորհիլ թէ անկէ փաշէք պիտի առնես :

Վրդաբխանու . Ի՞նչ բանի մէջ անհաւատարիմ եղայ իրեն՝ ո՞վ Մարտիրոս :

Մարտիրոս . Երբի ճամբայ ելլելուդ՝ երբոր Ա հաստ թեան փութին մէջ զրեթէ կը խեղդուէիր՝ նուամեցար : Երբու ճամբաներ երթալու աշխատեցար թու բեռեզ ազատելու համար , երբոր քեզի կենալ պետք էր սինչև որ թու փառացորդ վերցընէր անիկայ : Չարաշար քնացար և թու խիստ պատուական բաներդ կորանցուցիր : Ասե ասիւծ-

* Ահատե թէ Սասանան ձրչափ նուրբ ճամբաներ ու խորամանկ առարկութիւններ կը բանեցընէ որ ճամբորդաները Տերտըր ճամբուն մէջ յարստեկէն արգիլէ : Արանի թէ Սասանացին խորամանկութիւններուն անեանթ ու անպարտաս չըլլանք :

† Ահա քեզի հաւատքին պատուական առարկութիւնը : Ազէկ ըսու Պողոս՝ թէ " Եսն բանին վրայ հաւատքին վահանը առէք , որով կարող պիտի ըլլայ շարին սոնն կրակոս նետերը մարելու " : Ափիւ . Գ . 16 :

ներք տեսնելուդ սեպէ թէ խելքդ պատկեցաւ եւ դատնաւ լու : Ու երբոր քու ճակնուդ՝ ու լածն է տեսած բանեաբուդ վայրով խանելու ըլլաս , ներսանց քու բոլոր ըածն ու ըջտաններուդ մէջ անախատութեան փախաց մը ունիս * :

Վրիստիանու . Բոլոր ասանք ճշմարիտ են , և ասանցսն աւելի ուրիշներն ալ կան որ դուն ձեզեցիր † . Բայց ան լծազատորը՝ որուն , որ եւ կը ծառայեմ ու զներք կը պատուեմ , ոչորման է ու միշտ պատրաստ է ներելու : Բայց ու ալ մէկդի թող մնայ . աւ ամէն պակասութիւն . ներք քու երկրիդ մէջ իմ վըաս եկան . ինչու որ ան տեղ ծնեցի եւ անանք . ու աննց տակը չեծեցի , և զգլուսի եկայ , ու իմ լծազատութեւ թողութիւն գտայ :

Ըն ասենք Եզոզդին սաստիկ սրտանութեամբ սկսեց ըսել . Իս թ չնամի եմ՝ աւ լծազատութեւ , աւելի են ինծի անոր անեք՝ օրկնքներն ու ժողովուրդը . եւ գիտանալի գուրս ելայ որ ընդ արդիւնմ :

Վրիստիանու . Ո՛վ Եզոզդին , զոչը եղիր ընելու բաւ

* Ստատանն արդարապէս կը կալուի Վրիստոսի եզրայրներուն զէմ՝ շոր խառոց . Յոյս . մբ . 10 . ինչու որ աննց համար Եստուծոց առջին ու իրենց խղճնեանքներուն շարախատութիւն կ'ընէ : Բայց աննք անոր յազմեցին՝ Գրանուկին արիւնովը , ու իրենց վիայութեանը խաղովը . Յոյս . մբ . 11 . թէ Վրիստոսի արիւնովը փրկութիւն գասն , պսնեքն՝ մեղաց թողութիւն : Ափե . ա . 7 :

† Ստատանցին մեր վրայ գտած յանցանքները երբոր ճշմարիտ ըլլան՝ ազիկ է որ վրանիս ասննեք՝ մանաւանդ թէ մեծցընեք ալ աննք , որ Վրիստոսի ընորհաց ստատութիւնն ամէն բանն վեր անցնի , ամենուն ճրի թողութիւն ընորհելուն : Եւ յայկէս մնէր մեզ խանարհեցընելով ու Վրիստոս բարկացընելով՝ Ստատանն շիմար առ իմ մը գտնել մեր վրայ , թէ և առիկայ մեզի զէմ՝ կատողցընէ զներք :

նից վրայով . քանզի եւ արքունի ճամբային՝ սյոսնցն սրբութեան ճամբուն մէջն եմ՝ . անոր համար դուն քեզ աղէկ նայե :

Եւ ասնմը Վարդգիսն ճամբուն բոլոր լանջը բանեց իր ոտքերը բանալով՝ ու ըսաւ . Ես աս բանին վրայ վախ մը չունիմ՝ . դուն քեզ մեանեղիւ պատրաստե : քանզի իմ տարտարասական սրջնս վրայ երգում կ'ընեմ՝ որ ալ ասկէ անդին պիտի չեմ գտաւ . աս անցց եւ քու հոգիդ պիտի ասնեմ : Եւ ըսելով՝ բացի պէս վառած նեւս մը նեւեց անոր կուրծքին : Բայց Քրիստոսիանոս իր նեւրը վահան՝ մը ունէր՝ որ ան նեւսին դէմ գրաւ , եւ սյոսպէս անոր տալու մնասն արգելեց :

Այնն Քրիստոսիանոս իր սուրը քաշեց , քանզի տեսաւ որ բան տեսնելու ժամանակն էր . Վարդգիսն ալ շուտով անոր վրայ հասաւ՝ կարկուտի պէս նեւեք նեւեւելով , որով Քրիստոսիանոսին գլուխը՝ նեւրն ու ոտքը սիրաւորեց , ինչպէս եւ Քրիստոսիանոս կրցածին շափ աշխատեցաւ անմնաս մնալու : Ետիկայ յիշ մը տկարացաւ Քրիստոսիանոսը . ուստի Վարդգիսն կատաղութեամբ իր գործին ետեւն եղաւ . ու Քրիստոսիանոս նորէն քաշուքբութիւն ասաւ՝ ու կրցածին շափ արիարար դէմ՝ գրաւ անոր : Եւ աստիկ կոխը կէս որէն աւելի քշեց , մինչեւ որ Քրիստոսիանոս սեպէ թէ բոլորովն կարողութենէ ինկաւ : Քանզի պէտք է գիտ-

* Ետիկայ հասարցին վահանն էր , սյոսնցն Քրիստոսի իրեն համար ըրածին՝ Քրիստոս՝ իրեն ինչ ըլլալուն՝ ու իր վրայ ինչ ընելուն՝ ու իր Քրիստոսով թողութիւն՝ արգարութիւն ու սրբութիւն դասած ըլլալուն հաստատը : Աստուրցին վառաւոր գաւանթիւնը Քրիստոս կը պատուէ , Սասանացին բոլոր կրօնաւոր նեւերը կը մերթ է ու կը չեմուցանէ , Պետրոս ասոր կը յորդորէ ըսելով . « Որուն (Սասանացին) դէմ կեցեք հասարցով հատաւասած՝ : ւն Պիւր . է . 9 :

Դաս որ Վրիստիանոս իր վերջերուն պատմաւոր Հեա-
զհեաւ Հարկաւ պիտի տկարանայ :

Այդպիսի սո պատահաւթ իւնը տեսնելով սկսեց Վրիս-
տիանոսին վրայ գալ , ու անոր Հեա մնարունչելով զեախնը
զարկաւ անիկայ , և ասով Վրիստիանոսին սուրբ՝ իր
ձեռքին թռաւ : Ըն ասենը ըսաւ Այդպիսի . Էթ մն
քեզ յայթեցի . և անոր վրայ՝ սկսեց անիկայ մնացնելու .
Համար պնայեա ձնլնը , որ Վրիստիանոս յոյսը կարեց իր
կեանքին * : Բայց Աստուծոյ կամելով՝ երբոր Այդպիսի
իր վերջին Հարուածովն սո բարի մարդուն վերջը պիտի
բերեր , Վրիստիանոս արագութեամբ մը ձեռքն երկնցոյց
իր սուրը առնելու , և անիկայ յափշտակելով ըսաւ .
“ Ի՞նչ ի՞նչ թնամիս՝ վրաս մի ինչոար . ի՞նչ և ի՞նչամ ” , պի-
տի ելլեմ ” . Ի՛նչ . Է . 8 . և սո ըսելով սաստիկ մը
վերաւորեց անիկայ † , որով՝ իր մահացաւ վերջը ընդու-

* Կարելի է որ մտածենք ի՞նչ ասիկայ ըսաւ ծանր բան
մըն է . ինչով . Համար քրիստոսնայ մը պաշտի սաստիկ
նկզով ինչ պիտի կրէ Սասանայն : Բայց Աստուած ին-
չով Համար զենք կու տայ մեզի , եթէ ոչ անով կու ելլու՝
ու անոր պատուականութիւնը փորձելու՝ ու անիկայ գոր-
ծածելնուս իր ամենակարող զորութեանն ու անփոփոխ
սիրոյն նաչակն առնելու . քանզի ի՞նչպիսե մնը տկար
ենք՝ բայց ինք ամենակարող է մեզի զորութիւն տալու .
անոր Համար պատուիրում է մեզի զորանալ Տերունիով
ու անոր զորութեան կարողութիւնովն : Եթե . Կ . 10 :

† Վրիստիանոսին սուրբ՝ որով իր հոգեոր թնամին կը
զարնէ , Աստուծոյ իտպն է : Երբոր սո զենքը չունե-
նանք , ի՞նչբահաւասութեան որս կ'ըլլանք : Այսպէս
եղաւ Վրիստիանոսին՝ երբոր ինք Այդպիսին Հեա ան
զարհարելի կոխը կ'ընէր : Թմերահաւասութեան գա-
րութիւնովն իր սուրը ձեռքն կարնցոյց , ու սկսեց իր
կեանքին յոյսը կարել : Բայց երբոր կրկին իր սուրը իր
ձեռքն առաւ՝ իր թնամնայն մինչև սրտին թափանցեց , ու

նոց մէկու մը պէս ետ քաշուեցաւ Բարդղիմէոս • Վրիստափա-
նոս անիկոց տեսնելով զարձեւալ անոր վրայ յարձակեցաւ՝
ընելով • Եւ ամեն բաներուն մէջ ալ աւելի յազմեց
կ'ըլլանք անով՝ որ մեզ սիրեց * : Հ—ով . ք . 37 :
Եսոր վրայ Բարդղիմէոս իր վիշապոյցին թեկերը բացաւ՝ ու
պնդպէս սկսեց փախչիլ , որ Վրիստափանոս՝ ալ շտեմաւ դա-
նիկաց • Ա—ի . 4 . 7 :

Իսլըբ առ կոխին աստենը Բարդղիմէոսին հանած ազազակ-
ներն ու ստակալի մանջիւնները մէկը շիքնոր երեսակոյցի՛
թէ որ ինչն ալ թնծի պէս տեսած ու ըսած լըլըց անոր :
Ինչ վիշապի պէս կը խտեթ . և ընդհակառակն թնչ հա-
սաշտմանն ու հեծու թխանն կ'ելլէին Վրիստափանոսին
սրտն : Իսլըբ ան աստենը բնաւ չտեսաց որ մէկ անգամ
գտնէ հանն զէմք մը ցուցնէր՝ մինչև որ խնցաւ թէ իր
երկապոյրի սուրովք Բարդղիմէոսը վիրաւորեց . ան աստենը
իրացնէ խնդաց , ու գեղ 'ի վեր նայեցաւ † : Իսցց
ամենաստակալի կոխ մըն էր ան , որուն նմանը բնաւ տե-
սած չէի ես :

Վրիստափանոս կոխը լլինալին ետև ըսաւ . Գահու թխան

վերջապէս փախչուց անիկոց : Անր քաշուցալթ զբազը-
լուին ալ երբօք Սասանոյցին հետ պատերազմեցաւ , առ
նոյն գէնքը գործածեց ու յաղթեց անոր : Աս թէ որ
իրեն հետևողները միշտ խելք ընէին ան նոյն գէնքը բանե-
ցնելու , ամենեկն անցալող պիտի չցանուէին :

* Այնպէս որ Տէրը լիկ գիտողի մը պէս շայնիք նայիր
մեր կոխաներուն . հապա ամեն շար օրերու ու ամեն հա-
ւասոյ պատերազմներուն մէջ մեզ կը զորացնէ , ու վեր-
ջապէս իր սիրովք յաղթու թխան ստացած մեզ ետ կը
զարթնէ :

† Վրիստափանոս ոչ թէ սնափառ ու անմեղապարծ՝ հապա
խանարհ ու շնորհապարտ խնդու մեծ խնդաց : Ա կր նայե-
ցաւ՝ ու խնդալով իր ըրած յաղթու թխանը բոլոր փառքը
Տէրոջն ընծայեց :

պիտի մտաւ շանձե՛մ՝ սա տեղը անոր՝ որ զիս առիւծին բեր-
նէն ապաստեց , անոր՝ որ Վարդգիսին զե՛մ քնի սպառ-
թեան հասաւ : Եւ ասիկայ ըրաւ՝ ըսելով .

Ի՞մ շար թշնամեցա՞ գորտը լուխը ,
Սէ՛ծ Բեկզեբուզ կործանուան ուզեց .
Ընոր համար աչ սա շարանընին .
Ստասան զհետարան ի՞մ վրաս խրկեց :

Ու սա մըրկանայ զժոխացինը ,
Իբառ կասապարար զիս նեղը ձեցեց .
Բայց ես սուրովս փախայի զմէջը ,
Քի քնի Վրիստաս որհնեալ Տէրն օգնեց .

Ուստի Մասուծոյս ես մտաւ շանձե՛մ ,
Մշտնօրէնս որ գովարանու թիւն :
Ու իր որդազան անուանը շնորհեմ
Մոզազար բերնով փառք ե գահա թիւն :

Են ասունը մէկ նեոք մը երեցաւ իրն կենաց ծառին
տերեւերէն քանի մը հաս ըսնան , որանք Վրիստիստաս
տանելով կռիւն մէջը իր ընդունան վերքերան վրայ
գրաւ , ե խեղճն բժշկուեցաւ * : Են նոյն տեղը նաև
նստաւ հաց ուտելու , ու թիւ մը առաջ իրն արուան
զինիկն խմելու . պարզէս կապուրելով՝ իր նամբորդու-
թեանը պատրաստուեցաւ քաշան տալն իր նեոքը բանե-
լով † . քանզի՛ ըսաւ թէ , Ի՞նչ գիտնամ , կարելի է որ

* Սասունացին հետ կուտեճուս քնչ վերքեր որ ընդու-
նինք հոգ չէ . քնչու որ հիստա սարբը կը բժշկէ : Բայց
մ՛՞ջ պիտի բժշկէ ան վերքերը՝ որ ոչ թէ շարին հետ
կուտեճուս՝ հապա անոր հետ միարանեճուս իրմն կ'ըն-
գանինք :

† Սասունացին հետ կռիւ ընեց քրիստանեաները կը
հոգնեցընէ՛ ու իրենց սարբը յարգել կը պատանակ անոնց ,

ուրիշ թշնամի մին ալ ըլլաց մտքը ։ սակայն բոլոր սա
նորին մէջ Ազգայնականներն ուրիշ թշնամի չպատահեցաւ ։

Քանզի որ սա նորին մերձը՝ ուրիշ մին ալ կար՝ որ կը
կաշուեր Սահաւան Աւարին Չորը * , ու Քրիստոսեանս
հարկաւ անկէ անցնելու կը , որովհետեւ Արկիեպիսկոս Քա-
ղայն երթալու ճամբան անոք մեղակոչէն կը ։ Այդ՝ սա
նորը մէկ շատ տերտաղին տեղ մին կը ։ Արեւմտ մտքա-
րէն պատկու կը ստորագրէ անիկոյ ։ Աստուան մը՝ անցու-
թեան և փոսերու երկիր մը , շրջաթեան և Սահաւան
Աւարին երկիրը , երկիր մը՝ տակկոյ (Քրիստոսեանսն ՚ի
դատ) մէկը չանցաւ , և ուր մտքը չմտակեցաւ † ։ Արի՛ն .
ն . 6 ։

Հիմն Քրիստոսեանս սա նորին մէջ տակի դժուարու-
թեան բաշտից քան թէ Ազգայնականներն հետ կուտան անոնք ,
ինչպէս որ հետեւեալ պատմութեանն պատի տեսնես ։

Ստոսի երայնի մէջ տեսոյ որ երբ Քրիստոսեանս Սահ-
աւան Աւարին սահմանները մտաւ , երկու հոգի ելան իր
դէմը՝ որոնք բարի երկիրն վրայոյժ դէլ լուր բերողներուն
գլուխներն էին , իմաստ . մզ . 33 , ու արտորոնք ես
կ'երթային ‡ ։ Քրիստոսեանս պայտէս տեսցի խախլ անոնց
հետ ։

պնայնս որ Հոգւոյն սուրբ՝ Աստուծոյ Իրայրը ձեռքերնին
բռնած երթան ։

* Սահաւան Աւարին Չորը կը նշանակէ հոգւոյն մթ լու-
նայն ու լքանիլը ։

† Արդոր Աստուծոյ իր երեսը ծածկէ՝ քրիստոսեանս սրբ-
տին պնդան մեծ դատութեան է ան որ ուրիշ մէկը չըն-
տար ։

‡ Հիմնախ կը պատահինք պայտիսներուն , որոնք ճան-
բոյ կ'ելլեն մեզոյի գրայտում մը՝ ճշմարիտ հաւատք մը
ստացի յոյս մը ու Քրիստոսի վրայ անկեղծ սեր մը լուսն-
նալով , և ինչպէս որ իրենց դատմութեանն պատի դատ-

Վրէժարեան . Սուր կ'երթար :

Պատասխան առնելով , Այո ես . և կ'ուզեմ որ դուն ալ մեզի պէս ընես , թէ որ կեանքը կամ՝ խաղաղութիւնը պատուական կը սեպես :

Ինչո՞ւ , ի՞նչ կայ , ըսաւ Վրիստիանս :

Սուրբիլը . Ի՞նչ պիտի ըլլայ , մենք սա ճամբին կ'երթայինք՝ ինչպէս որ դուն ալ կ'երթաս , և համարեականուս շտի գայինք . և իրացընէ սեպել թէ ես գառնայիք չունէինք . քանզի թէ որ քիչ մըն ալ յառաջ գտցած ըլլայինք , պիտի չհրնայինք սա սեղոյ դալ քեզի լուր բերելու :

Ինչոյ ի՞նչ բանի պատահեցաք , հարցուց Վրիստիանս :

Սուրբիլը . Ի՞նչ կ'ըսես , գրեթէ Սահաւան Շուրին մէջ կը մտնէինք , ըսոյց բաղդերին բանելով առնելու նպատակով . ու վտանգին մէջ շմտած սեսանք անխոյ : Սոսի . խոյ . 19 : 28 . 10 :

Ինչոյ ի՞նչ տեսաք , կրկին հարցուց Վրիստիանս :

Սուրբիլը . Ի՞նչ պիտի տեսնեմք բուն ան ձորը , որ կուտրի պէս մտնէ : Ընտանք տեսանք նաև տարտարահին ուրուական երեչիքները՝ այնամարդերն ու վիշապները . նոյն ձորին մէջ լսեցինք նաև ըստուակ հաշիւու և անաչու մայներ՝ որ կը նմանէր անպատանելի թշուառութեան տակ եղած ժողովուրդի մը նոյնին , որոնք տանջանքի և շղթաներու մէջ նստած էին հան : Նոյն ձորին վրայ կ'իյնան ևս խառնակութեան զարհուրելի անկերը : Սահն ալ միշտ իր թեւերը անոր վրայ կը բանոյց կը տարածէ : Արհար չքներ , ամեն կերպով տակաւի անդ մըն է , և բոլորովն անկարգ : Յօդ . 4 . 5 : Ժ . 22 :

նան , այնպէս ալ Վրիստիանի թաղաւորութեանն երթալու ճամբուն վրայով գեշ լուր պիտի բերեն :

Սերենն՝ ըստ Վերսահանոս , ես ներ ըսածէն տակաւին չեմ խնամար՝ որ իմ բազմացած տեղիս ճամբան տակից չի :
Սուղ . խոյ . 18 , 19 : Արիմ . բ . 6 :

Սուրբիք . Վու ճամբաւ ան թող ըլլայ . մենք անիկաց
մեր ճամբան ըլլալ չենք ուզեր :

Այսպէս իրարմէ գատուեցան , ու Վերսահանոս յառաջ
գնաց իր ճամբան . բայց տակաւին սուրբ քաշած իր
նետրը բռնեք էր , ժախնալով՝ որ չըլլայ թէ մէկն իր գրան
գաց :

Եւ ասեմը երազիս մէջ տեսայ՝ որ աս նորին բարբեր
կայնութեանը աջ կողմը մէկ խիտա խարանկ փոս մը կար :
Երկից ան փոսն էր՝ ուր որ ամէն դարու մէջ կոչերբը կոչ-
րեբուն առաջնորդելով ինկան , և հան ամէնն ալ թշուա-
ռարար կորսուեցան : Պարնեալ նայեցայ ու տեսայ՝ որ
նորին նախ կողմը մէկ խիտա գրանդաւոր ջեխտա տեղ մը
կար , որուն մէջ թէ որ ազնկ մարդ մը անգամ իյնալու
ըլլայ՝ յատակ շաներ որ իր ոտքերը դնէ ու կանգնի .
Պառ իմ թագաւորը անգամ մը ան նոյն ջեխտն մէջն ին-
կաւ՝ և անտարակոյս պիտի ընկզմէր անոր մէջը , թէ որ
Պարտը գնորը դուքս չհանէր * : Սուղ . կիմ . 14 :

Եւ ակզը՝ քաշելու ճամբան ալ շարագանց նեղ էր , և
անոր հանար բարի Վերսահանոսը աւելի շփոթութեան մէջ
ինկաւ : Վանդի մութ տեղը † երբոր մէկ կողմի փոսն

* Այլ կողմի փոսը կը նշանակէ սխալ դաշտաբարները
կամ ներքին մտաւթ իննները՝ ուր որ կոչը՝ սոսկիցն հոգեոր
ճշմարտութիւնները շտեմնոց կ'առաջնորդէ կոչրին՝ սո-
սկիցն անոր որ բնաւ հոգեորապէս չբաւարարուեցաւ :
Չախ կողմի փոսը կը նշանակէ արաւբին մեղքերն ու շա-
րութիւնները՝ ուր որ շտեմնը կ'իյնան : Արիւրն ալ
հաւասարապէս քննասկար են ճամբորդներուն , բայց Տէրը
իր սուրբերուն ոտքերը պիտի պահէ :

† Վերապայ իղձնաները որչափ որ մեղանշական դարձ-

փախչելու ուզէր, միւս կողմի ջեխին մէջն իյնալու վտանգ կար: Այնպէս ալ երբոր ջեխն փախչելու ուզէր՝ առանց մեծ զգուշութիւն բանեցընելու, փախն մէջ պիտի իյնար: Ենք այսպէս յառաջ երթալուն՝ լսեցի որ դատնապէս կը հասարէր. ջանդի վերը յիշուած վտանգներէն 'ի զատ, նաեւ լուծն առ տեղը այնպէս մտնէր՝ որ շատ անգամ՝ երբոր իր սարը կը վերցընէր առաջ երթալու, շէր գիտեր թէ ձւր կամ թնչ բանի վնաս պիտի գնէ անխոյզ միւս քայլն առնելուն *:

Այս տեսայ որ դժոխքին բերանը տեղի թէ առ ձորին մէջ տեղը կ'իյնար, ու ան ալ ճիշդ նամբուն յոգիին էր. Վրիստաբաննս առիկայ տեսնելով՝ Ե՞նչ պիտի ընեմ ես հիմա, ըսաւ իր մտքովը: Բայն ու մտիւն ալ շարունակ յորդուիմանք գտաւ կու գար անկէ կայծակներով և ստուկայի ձայներով. (ասանք այնպիսի բաներ էին՝ որ Վրիստաբաննս սուրբ բանի տեղ շէր անցնէր, ինչպէս որ առաջ Ապոստոլնին գէժ բանի եկաւ.) ուստի Վրիստաբաննս պարտաւորեցաւ իր սուրբ տեղը գնել և ուրիշ մէկ գէղք մը ներք առնել՝ որ կ'ըսուի Անդապար Աղբէր. Եփես. Գ. 18. ուստի լսեցի որ կանչեց, Սաղաւել՝ ձեզ Տէր, փրկե թ' աննս: Սող. ԾժՂ. 4: Ետանկով ինքը խել մը ասան յառաջ գնաց, բայց ասկաւն բոցերը գեղ 'ի իրն կու գոչին. նաև ջուռային ձայներ ու անոյն ասոյն զարնուելու ձայներ լսեց, այնպէս որ՝ երբեմն կը մտածէր թէ կտոր

քերէն՝ նայնաւ ալ խանդարեալ զաղափարներէն կը փախնայ: Երիկոյ հոգւոյն անկեղծութիւնը կը ջուցընէ՝ թէ և մէկը մթնութեան մէջ ալ կը յալի:

* Բայց կարելի է հարցընել թէ Տէրը իր զուկըները ինչու այսպէս մտնէր յալելու կը թողու: Իր փառքին համար, առիկայ անոնց՝ իր վնաս անեցած հասարքը կը փորձէ, ու իրն ազդեցելու կը գրգռէ. բայց իր անոնց վնասի տէրն ամենեւին ընուպիք:

կտոր պիտի փաստաստի, կամ փողոցներուն ջեխին պէս պիտի կոխկըտասի : Այս ստեղծի տեսարանը տեսաւ և առ զարհուրելի ձայները լսեց՝ մինչև որ խել մը մշոն տեղ յառաջ գնաց . ու տեղ մը գալով՝ ուր որ կարծեց թէ կը լսէր որ դեերու զունդ մը յառաջ կու գայ իր դէմն ելլելու, հոն կանկ առաւ, ու սկսեց խորունկ մտածել թէ ինչ ընելու է : Արդեմն կէս մը խորհեցաւ եւ գտնուաւ . անկէ ետև մտածեց որ կարելի է թէ նորին կէս նմարան առած է : Ասանցմէ՛ ի զատ նաև իր միտքը բերաւ թէ ինք արդէն յանի՛ յանի վտանգներու գեմ՝ գրած է, և թէ՛ ևս գտնուալու վտանգն առաջ երթալու վտանգէն աւելի կրնայ ըլլալ : Աւտի միտքը հաստատեց յառաջ երթալ, բայց տակաւին դեերուն ձայները կը թուէր թէ կը մտանային : Բայց երբոր գրեթէ անոնք բոլորովին մտ եկած էին իրեն, բոլոր սրտով կանչեց թէ, Տէր Աստուծոյ զօրութիւնովք պիտի յալիմ ես : Ան տաննը անոնք եւս կեցան ու ալ տտաջ չեկան :

Բան մըն ալ կայ որ պիտի զանց չջնեմ՝ : Ահառեցի որ խղճուի Վրբասխանուս այնպիսի շփոթութեան մէջ ինկեր էր՝ որ բուն իր ձայնն ալ չէր նմնջար : Այս առ բանը սա կերպով իմացայ : Արբոր ինք ան վտած փոփն բերանք նոր անցեր էր, շար հոգիներուն մէկը իր ետևն անցաւ՝ ու կամացուկ մը իր կոնակին մտ եկաւ, ու փոփառով շատ ստեղծի հայհոյանքներ խտեցաւ անոր տկանին՝ ի վար, որ Վրբասխանուս ճղարտապէս կարծեց թէ անոնք բուն իր մտքէն յառաջ կու գան * : Ան մտածելով՝ թէ ինք հիմա

* Աստուծոյ սիրելի զաւակներն շատերուն այսպէս կը պատահի . Աստուծոյն կրակոտ նեւերը խիտ առ խիտ իրենց բոլորախորը կու գան թռչելով : Շար ու հայհոյական խորհուրդներ կը մտնեն իրենց մտքերուն մէջ, որոնք շատ անգամ մեծապէս կը շփոթեն ու կը վախցընեն զանոնք՝ որովհետև ան տաննը թէ մտանայն հայհոյական թեւ

Բնւոյնս կը հայհոյե Մտոր՝ որն որ առաջ այնչափ կը սիրեր ,
 ասեղի շփոթութեան մէջ ինկաւ՝ քան թէ իրեն պատահած
 բալըր առջի բաներոցը : Այս ասկայն թէ որ հնար ըլլար
 պիտի շնորհն ան բանը . բայց իր ակամօքները բանելու՝ կամ
 ան հայհոյութիւններուն ուրիշ գալը գիտնալու շափ ընտ-
 բողութիւն չուներ :

Վրբաստիանոս երբոր սա անմիտիմար վիճակին մէջ խել
 մը ասուն ճամբորդութիւն ըրաւ , կարծեց թէ իր առ-
 ընկն գացող մեկու մը իայնը կը լսէ՝ որ կ'ըսեր , իմեպէս
 և Մահուան Շարի Չարին մէջն ալ պարտիմ՝ , շարին
 պիտի շփոթեմ . փսն գի գուն (Տէր) իմ հետս ես :
 Սուր՝ . Իգ . 4 :

Ան ասունը Վրբաստիանոս ուրախացաւ * , ու ան ալ աս
 պատմաններուն համար :

Առաջինը՝ որ ասկէ իմացաւ՝ թէ աս ձորին մէջ իրեն պէս
 մեկ քանիներ ալ կան՝ որոնք Աստուծակ կը փոխանան :

Արկարդը՝ որ իմացաւ թէ Աստուած անոնց հետն է ,
 թէ և ան միտին և աղետալի վիճակին մէջն են : Այս ին-
 շնու համար Աստուած իմ հետս ալ պիտի ըլլայ՝ ըսաւ իր
 մտքին , թէ և ես աս տեղի եղած արգելքներուն համար
 շեմ կրնար իմանալ ան : Յոբ . թ . 11 :

Արբորդը՝ որ յոյս ունեցաւ՝ որ եթէ անոնց համեմու
 կարող ըլլայ , շատ շանցած ընկեր պիտի ունենայ : Աստի
 պայպէս յառաջ գնաց՝ ու իրմն առաջ եղողին ետեւն կան-
 շեց , բաց ան՝ շէր գիտեր թէ ինչ պատասխան տայ , քանոյի
 ինքն ալ գինոք մինակ կարծեր էր հոն : Այս ասոր վրայ
 շատ շանցած արշաւունս սկսեց ծագիլ , ու Վրբաստիանոս

ըսողութիւնները բուն իրենց խորհուրդներին շնն կրնար
 որոշել :

* Սուրբերուն փորձառութիւնը մեծապէս կը քաջուրեթ
 մարդս . ինչու որ կը գտնէ թէ իրմն առաջ ուրիշները
 գորհուրդի՛ մուտ ու անոյի ճամբաներէ գացած են :

ան ասեմը ըստ . Սահաան շուքը առաւտեան ըլլաի
զարմայ : Մեծը . է . 8 :

Քանց որ հիմա առաւ ըլլալով զարմաւ ետեը նայե-
ցաւ՝ չէ թէ էտ դառնալու փափայք ունենալէն՝ հապա որ
ցարեկուան լուսով տեսնէ թէ գիշերն թնջ վտանգներէ
անցաւ : Այսպէս՝ աւելի կատարելապէս տեսաւ մէկ կող-
մին խորխորատն ու միւս կողմին ցիխը , ու նաև տեսաւ
թէ իր ընտի նեղ կը երկուքին մէջտեղն քակած քարելու ճամ-
բան : Այս տարտարտափն ու բուսական երևոյթները՝ այնա-
մարդերն ու սփռապները հիմա աչկէ մը տեսաւ , բայց բա-
լըն ալ հեռուէն . քանզի արքայուսէն ետե՝ ալ իրեն մտ
չեկան , բայց տակաւին իրեն կ'երևային՝ ան գրուածին
պէս որ կ'ըսէ , Մեծիկայ խորունկ բաները խաւարէն յայտ-
նեց , ու մահաան շուքը ըլլաք հանեց : Այն . մի . 22 :

Վերտարանա իր առանձնութեան ճամբուն բոլոր սփ-
տանդներն առ ազատութիւնը դանելով մեծապէս ու բա-
խայցաւ հիմա . քանզի թէ կարև է առաջ շատ կը վտանայ
ան վտանգներէն , բայց հիմա աւելըք յայտնի տեսաւ ա-
նանք . քանզի ցարեկուան ըլլան աւելի երևան հանեց անանք
իրեն : Առ առ սփռոյցի արեգակն ալ կը ծագէր , ու առ
ալ մէկ ուրիշ ողորմութիւն մը եղաւ Վերտարանային :
Վանդի գիտնալու ետ որ թէ կարև Սահաան Շուքին Զա-
րին առջի մտքը վտանգաւոր տեղ կը , սակայն առ երկրորդ
մտաք՝ պն որ գետ պիտի երթար , անկէ շատ աւելի
վտանգաւոր կը . ինչու որ հիմակուան իր կիցած տեղէն
մինչև ձորին միջոց բոլոր ճամբան մէկ կողմն որդայթնե-
րով՝ ծաղակներով՝ թակարդներով ու ցանցերով , ու
միւս կողմն ալ փոսերով՝ խորխորատներով՝ խորունկ
խաւարներով և դար փար տեղերով պնուկա ընցան կը , որ
եթէ հիմա առջի մտան անցած ասեմին պէս գիշեր ըլլար ,
թէ և հազար հոգի ալ ունենար , հաւանականաբար
ամեն ալ պիտի կորնայրնէր . բայց ինչպէս որ ըսի ,

Տիւտ Հիմն արեգակը կը ծագէր : Ուստի Վրիստիանոս շատ • Ընոր Տրագը իմ գլխուս վրայ լոյս կու տայ , ու ես խուարի մէջ անոր լուսովը կը քարեմ : Օտք • Իմ • 3 :

Ուստի Վրիստիանոս սա լըյտովը մինչև ձորին ծայրն եկաւ , ու ես Հիմն երազիս մէջ տեսայ որ ձորին ծայրը արին՝ սահրաներ՝ մահեր՝ ու փնտաւտուած մարմիններ կային մարդոց , այսինքն՝ յառաջմանեւ սա նստին զայցոզ նստը քորզներու : Աս երբոր խորունկ կը մտածէի իմ է ի՞նչ պիտի ըլլայ սա բաներուն պատճառը , առջևս մեկ քարանձաւ մը տեսայ , ուր որ յառաջմանեւ երկու Հսկայ կը բնակէին , այսինքն՝ Պապն ու Հեթմանսը • ահա անոնց իշխանութիւնովն ու բանակալութիւնովն ան մարդիկը անողորմարար մահուան մատուած էին , որոնց արիւնք՝ սահրաները՝ մահերն ու ուրիշ մասերը Հոն մնացեր էին : Սակայն Վրիստիանոս սա տեղէն առանց շատ վտանգ քարելու անցաւ , որուն վրայ թիւ մը զարմացայ • բայց վերջը խնայոյ որ Հեթմանսը շատոնց մեռեր է , և միւսն ալ իմ կողմս տակաւին ոչ է , բայց տարիքն առան ըլլալուն՝ ու նաև ստան ստան շատ սաստիկ ծեծեր ուտելուն իր յոգուածներն այնպէս իմ ուլցեր իմ սովեր են , որ Հիմն ուրիշ բանի կարողութիւն չունի Հապաս իր քարանձաւին բերանը նստած անցնող նամբորզներուն վրայ տկոսները կը կրճակեցնէ ու իր եղանակները կը կրճէ , որ չկրնար անոնց քովը գալ :

Ըյտովն տեսայ որ Վրիստիանոս յառաջ գնաց իր նստը բան՝ բայց ան քարանձաւին բերանը նստող ծերունին տեսնելուն՝ շէր գիտեր ի՞նչ խորհի անոր վրայ • մանաւանդ որ ան իմ կողմս և Վրիստիանոսին ետեւէն շէր կրնար երթալ , բայց իրեն կանչեց՝ ըսելով իմ է , Մինչև որ նեղմէ՝ ուրիշներ ալ չլլային , գուց բնաւ շխտակ նամբուն պիտի չգտանար : Սակայն Վրիստիանոս նայն շահանց , և քաղցրութեամբ

մը համբերեց . ու ասանկով ասանց փնասուելաւ անկէ անցաւ , ու ան ասեմը պայտէս երգեց :

Ի՞նչ անձնակցի պանելիք է ,
 Որ ազատիմ հոս ասեմ շարերէ .
 Ի՞հ որհնեալ է ան բարերար ձեռքը ,
 Որ պահպանեց զիս ասեմ անուցեմ .

Իսուարբն մէջի ան փամեղները ,
 Սանգարատեալք՝ գեւերը՝ մեղքը .
 Եւ ձորին մէջն անցած ասեմըս ,
 Չորս զիս պատակցին , զբին զիս նեղը :

Ու ծուզակները՝ խորխորատները ,
 Որոզայիմները՝ լարուած ցանցերը ,
 Իմ նամբուս վրայ պատրաստուելան ,
 Որ բռնուի ինձ նման տկարը :

Բայց որովհետեւ անոնց ասեմն ,
 Եմփնաս անցայ՝ ու կտայրիմ արգէն .
 Հարցմ ու թեան թաղը Երեսու թող հարնի ,
 Եւ ի ան փրկեց զիս բոլոր շարերէն :

Հինաւ երբոր Վրբխաբանաս յառաջ կ'երթար իր նամբան՝ մէկ բարձրիկէ անց մը եկաւ հասաւ , որն որ գիտմամբ շինուած էր որ նամբորդները իրենց առջին եզանը տեանն * : Ուստի Վրբխաբանաս հոն ելաւ՝ ու զեղ 'ի առաջ նայելով տեսաւ որ հաւասարիմն իր նամբորդութիւնը կ'ընէր իր առջինն : Եւ ասեմը Վրբխաբանաս բարեւ ձայնով կանչեց . Ո՛վ մարդ՝ քեզի կ'ըսեմ՝ , կեցիր եւ քեզի ընկեր ըլլամ : Հաւասարիմը առ ձայնը ընելով

* Երեսուած իր ժողովուրդը կը հողայ . իր խաչքնն ու խաւամուկներովն՝ անոնց նամբուն վրայ տեսարանի ու մխիթարութեան բազմաթիւ փոքրիկ բլուրներ շինած է , որ գնացելով ու գուարձանալով յառաջ նային :

եափն նայեցաւ * , որուն նորին կանչեց Վրիստիանոս : Ահջի՛ր , կեջի՛ր , մինչև զամ հասնիս՝ քեզի : Սակայն շաւառարիմը սրաւատիան տուաւ թէ , Չէ , եւ իմ կեանքիս փրկութեանը կը վազեմ՝ , եւ արեան վրեժխնդիրն իմ ետեւ է : Բնուայ ըն . 12 :

Վրիստիանոս ասոր վրայ քիչ մը շարեցաւ , ու բոլոր իր զորութիւնը ժողկելով խեղճ գնաց հասաւ շաւառարիմին՝ ու նաև անխոյ սնեցաւ ալ . այսպէս յեափնն առաջին եղաւ : Են ասանը Վրիստիանոս անախառտ թեամբ մը խնդաց որ իր եղբորմէն առաջ սնեցաւ , բայց ազիկ մը չզոյւ շանարով իր ստղերուն՝ յանկարծ զլորեցաւ ինկաւ , ու շիրջաւ նորին ելլել՝ մինչև որ շաւառարիմն եկաւ ու իրեն օգնեց † :

Եսիկ ետև երազիս մեջ տեսայ որ ասանք սխեցին շաւառարով մեկտեղ քառաջ երթալ , ու անուշ իրաւեցաւ թիւններ ընել ամեն ան ըաներուն վրայ՝ որ նամբարդութիւններուն մեջ իրենց պատահեր էր . եւ առաջ Վրիստիանոսը սխեց այսպէս :

Վրիստիանոս . Ո՞վ պատուական եւ սիրելի եղբայր շաւառարիմ , ուրախ եմ որ քեզի հասայ , եւ որ Եստուան մեր հոգիները այնպէս յարմարաց՝ ‡ որ սա բազմալի նամբուն մեջ իր բն ընկեր կրնանք մեկտեղ քալել :

* Ազիկ է որ զոյւ շանանք ու հոգ ասանք թէ ի՞նչ ընկերութեան մեջ կը մտնենք : Եստուան օգտակար նամբորդներու ընկերանախնուն տեղը վնասակար ուսուցիչներու յարեցան :

† Երբոր մտանենք թէ ուրիշը զերազանցեցինք , հոգեւոր հպարտութիւնը իսկ եւ իսկ իր անթեւալ զլուխը կը վերցընէ : Են ասանը վստանող մնա է , ի՞նչալք պատրաստ է մեզ խնամարհեցընելու համար : Բուն ան մարդուն մեզին օգնութեանը կը կարտախնդ , որմն կը կարծեկնք թէ զերազանցեցինք :

‡ Երբիւ հոգի մեկտեղ ըն կրնար քալել երկնից նամ-

Հասարակի՜ . Միտելի՛ բարեկամ՝ , ես մտածեր էի որ
բուն մեր քաղաքին յու հետոք ընկերանամ՝ , բայց դուն
ինն առաջ նամբայ ելար . ուստի ստիպուեցայ այսչափ տեղ
մինակ գալ :

Քրիստոնեանո՛ւ . Ո՞րչափ ասեն Կորնանման Քաղաքը
մնացիք ինն ետե՛ մինչև նամբորդութեան ելլելուդ ա-
տենը :

Հասարակի՜ . Մինչև ան ատենը որ ալ չկրցայ համ-
բերել՝ . քանզի խելոյն յու նամբայ ելլելէդ ետե մեծ
չջուկ մը ելլա թէ մեր քաղաքը քիչ ատենէն ետե երկին-
քին ինձ կրակով պիտի այրի մեխիք դասուայ :

Քրիստոնեանո՛ւ . Ի՞նչ կ'ըսես , յու գրացիներդ այսպէս
խտեցան :

Հասարակի՜ . Այո՛ . ատեն մը ասնն մարդու բերանն
կը սա խայրը :

Քրիստոնեանո՛ւ . Ի՞նչ պանձլիք . այսպէս խտեցան ու
քեռն 'ի զաս անտոյցն մեկը նամբայ լեղնւ ան վտանգն
փախչելու :

Հասարակի՜ . Ճեղպեալե մեծ շջուկ մը կար ան տեղուան .

բուն մէջ՝ մինչև որ շմարանին թէ՛ ողորմելի թըլաւ մե-
զուտներ են , թէ՛ Քրիստոս պատուական Փրկիչ մըն է ,
և թէ՛ երկուցն ալ միտքմակ միայն իրանն փրկութիւն ու
յուխտեանական կեանք դանել կը յուսան :

* Այսպէս կ'ըլլայ բարեպաշտութեան նամբուն մէջ քա-
լել ախոյ իւրացանչիւք նանապարհորդի : Իր վիճակին
ու վտանգին վրայով Երսուծ մե ընդունած ան գորուոր
խղճեանդին յանգ խնամութիւնները հարկաւորապէս կը
ստիպեն զմեքը գալու բարկութենն փախչել : Մարդը
չէ թէ իր ազատ կամքովք՝ հապա Քրիստոսի գորութեանդ
ստար ու պանդուխտ կ'ըլլայ երկրի վրայ : Աւստի ո՞վ
քրիստոնեայ , յու զեպ 'ի Սինն նամբորդութեան ելլելուդ
բոլոր փնտքը Քրիստոսի ու իր էրի ընդհանց ընծայէ :

քը՛ ինչպէս որ ըսի , բայց եւ չեմ՛ հաւատար թէ անոնք ազնկ մը ան խորքին հաւատացին : Վանոցի խառակցութիւննին տարցած ասանք կը լսէի որ անոնցմէ անոնք ծաղարանութեամբ կը խաւին քու վրաց ե քու ճամբորդութեանդ վրայ , որն որ իրենք անցրաւ ճամբորդութիւն կ'անուանէին : Սահայն եւ հաւատացի ե ասկարին կը հաւատամ՝ որ մեր քաղաքին վերջը երկիրքին ինձ կրակով ու ծծումբով պիտի ըլլայ . ե անոր համար եւ անկէ փախայ :

Վրիտարիանոս . Մեր խորհրդատեղդ գրացոցն վրայով բան մը չըսեցի՞ր :

Հասարակի՛ . Այն Վրիտարիանոս , լսեցի որ քեզի ընկերացաւ՝ մինչև որ Ա հաստութեան վտար հասաւ , ուր որ՛ մեկ քանինեքուն ըսածին նայելով , փոսին մէջն ալ ինկաւ . բայց ինք չէր ուզէր որ փոսին մէջ իյնալը գիտցուի . ասկայն եւ ազնկ գրեւեմ՝ որ ինք ան տեսակ ցեխով մը շաղախուած էր :

Վրիտարիանոս . Իրացիներն ի՞նչ ըսին իրեն :

Հասարակի՛ . Վանի որ եւ դարձեր է շատ նախասիրք կը քաջէ , ու ան ալ՝ ամեն տեսակ մարդոցմէ . անոնք ծաղր կ'ընեն ե կը նախասեն գինը , ու հապիւ թէ մեկը զորնի մը վրայ կը դնէ գինը : Հիմա եսթն անգամ՝ գեշ է քան որչափ քաղաքին շերտ :

Վրիտարիանոս . Բայց ինչ՞ու համար սա կերպովք կը փարսին իրեն հետ , քանի որ իրենք ալ անոր ձգած ճամբան բանի տեղ չնն սեպեր :

Հասարակի՛ . Մէ՛ կ'ըսեն՝ թող կորսուի սա անպիտանը , անիկայ փոփոխաւիս մեկն է . ինք իր դատանութեանը վրայ շխաակ չկեցաւ : Աս կը կարծեմ՝ որ Աստուած մինչև անգամ՝ իր թ նաւթները վերցուց անոր վրայ շուկ հանելու . ու անիկայ խաչատառակ ընելու , ինչու որ ինք ան ճամբան երեւեմ ձգեց : Արի՛մ . իմ . 18 , 19 :

Վերադարձուա՛նք . Դուք ճամբաց ելլելից առաջ իր հետք չխառակցեցա՛մք :

Հասարակի՛նք . Եղգամ մը փողոցը տեսայ գնորը , բայց ինք աչքին աակին նայելով միւս կողմը դարձաւ , իր ըրածին վրայ ամէնող մեկու մը պէս . ուստի ես ալ իր հետք չխառակցայ * .

Վերադարձուա՛նք . Հնա աղէկ . ես առջի ճամբաց ելլելուս առ մարդուն վրայ յոյս ունէի . բայց հինա կը փախնամ որ քաղաքին կարծանելու առնը ինք պիտի կարտուի : Վանդի ան ճամբարիս առակին պէս պատահեցաւ իրեն՝ որ կ'ըսէ , թէ՛ « Հունը նորին իր փախածին կը դառնայ , ու ըրածքուած խոցը ջեխի մէջ թաղլորիկելու : ԹՊԻՊ . Թ . 33 :

Հասարակի՛նք . Իմ վախ ալ ան է իր վրայ , բայց ըլլալու բանին ս'ջ կրնայ գեմ կենալ :

Վերադարձուա՛նք . Կէսր՝ Ե՛զրայր Հասարակի՛նք , անոր խոսքը ձեզնէք , ու ան բաներուն վրայ խոսքնք որունք անմիջապէս մեզի կը վերադարձին : Հինա ինձի ըսէ թէ եկած առնող ճամբուն վրայ ի՞նչ բաներու պատահեցաք : Վանդի գիտեմ որ քանի մը բաներու պատահած ես , ապա թէ ոչ՝ հրաշքի տեղ գրուելու է :

Հասարակի՛նք . Ի՞նչ ան ջեխին մէջն իյնալն ազատեցայ , որուն մէջ կ'իտնանամ թէ գուն ինկար . ու առանց աս վտանգը քաշելու Կեղ Դուռը ելայ † . միայն թէ մե-

* Վերադարձուա՛նք հասարակն դարձողներուն սրտերը մինչեւ որ բոլորովն չխառանան՝ ու խզնանանցինն չխանձի՛ չեն կրնար համարեալ նայիլ Վերադարձուա՛նք աչակի բաներուն երեսը , ինչու որ միշտ խոսքու թեան մէջ է մտքը ինն :

† Եզրայրն ինչ մեղաւոր մը որ գալու բարկութենէն փախելով փրկու թեան համար Վերադարձուա՛նք գիտէ , մինչեւ որ Սուրբ Հոգին իր մեղաւոր ըլլալն ու Մտածող բարկութեանն ու կորստեան արժանաւոր ըլլալն իրեն չճանչ-

կու մը պատահեցայ որ Ենպարկե՛լս կը կուշուէր , ու մնայ մնայ որ թե՛ չարութիւն մը պիտի ընէր * :

Վրիժախմտոս . Հաս աղէկ եղևր է անոր որդայթևն աղտարից . Գոյնեփ շատ աստապանք քաշեց անկէ՛ և քեզի պէս անկէ ազատեցաւ , բայց մնալ մնայ իր կեանքը կը կորսընջընէր : Ծանօ . լթ . 11-13 : Սահայն ի՞նչ ըրաւ քեզի :

Հաստապարկ . Չէր կրնար մտքեզ անցընել , թէ որ փորձառու մարդ մը չըլլայիր՝ թէ ի՞նչպէս շողջորդող լեզու մը ունի : շատ աշխատեցաւ որ զիս իր հետը ետ դարձընէ , խոստամաւով որ ամեն կերպով զո՛հ պիտի ընէ զիս † :

Վրիժախմտոս . Չէ , այդպէս չէ . աղէկ խղճնումներով

ցընէ . և սահայն ամենը առջի նամքայ ելլելուն միտքմանկ ան նոյն վշատութեանը մէջ չէն իյնար սանք նանջնախուն համար :

* Հաստապարկը թեպէս և զերե մնայ յի հատութեան փրօսն՝ ուր որ իր ուղեկիցն թեկեր էր , բայց մարմնաւոր ցածկութիւնները զենքը պաշարեցին , որոնցմէ զատ գուցէ ալ բան մը չկայ որ աւելի գարանակալ ըլլայ հագուցն՝ խոտփութիւն ապ խղճնումներն՝ ու աւելի գժուարին ըլլայ յաղթելու : Թ՛նամքն մեղաւորներուն զանազան խոսնումներուն յարմար խոյժեր կը դնէ իր կարթին . մեղանոցնաւը՝ յատահատութեան կը գրգռէ . ազաւճ՝ մեծամեծ շահերու , խնատաններն ու գիտմանկանները՝ հպարտութեան ու անմնագոտութեան , քաղաքաւորը՝ ցանձապատասանութեան . ծղլլց՝ ան գէշ կարծիքին թէ՛ Վրիժառախ որդարութիւնույք ինք արդէն փրկուած ըլլաւով բաւեզործութիւն ընելու չկարտիր :

† Մարմնաւոր ցածկութիւնները զգրաւոր նատաղոտութիւններ կ'ընեն ու բարի բաներ կը խոստանան : Արամթ՝ թէ աչքերմիտ առ Տէր վերցընէ ինք՝ կարողութիւն ինքն իրան իրանն անանց գե՛մ գնելու , ու իր պատուական խոստաններուն նոյն ինք՝ որ անանցմէ փախելու կարենայինք :

մը թեզ զո՛հ ընելու խոստմանը ըսած պիտի չըլլայ ինքը :

Հասարակի՛ . Ինչո՞ւ գիտես որ ես ամեն մարմնաւոր ու երկրաւոր բաներով զո՛հ ըլլալու վրայ կը խօսիմ :

Վշիտօրինակ . Փաստ Աստուծոյ որ իրեն ազատեցար . Տերտըն ասելի եզրըն անոր փոսին մէջ պիտի իյնայ : Առաջ . իր . 14 :

Հասարակի՛ . Այսու ամենայնիւ շե՛մ գիտեր թէ արդեօք բոլորովին ազատե՞ր եմ իրեն թէ չե՞ :

Վշիտօրինակ . Ի՞նչ կ'ըսես , կարծեմ թէ դուն անոր ուզանները կատարելու չհամեցար :

Հասարակի՛ . Չե՛ , ես զիս իրոք չազնեցի . քանզի հին գիրք մը միտքս եկաւ՝ որ տեսեր էի , որուն մէջ կ'ըսէր թէ , Անոր քայլերը Վստիքը կը համին . Առաջ . ե . 5 : Աստի աչքերս գոցեցի որ անոր երեսն չխարստիմ : Հետ . ըն . 1 : Ան ասանը ինք զիս ծաղը ընել սկսեց՝ ու ես իմ նամբաս գացի :

Վշիտօրինակ . Ուրիշ մէկ գիպուածի մը չպատահեցո՞ր նամբուզ վրայ :

Հասարակի՛ . Երբոր ան ըսանը տակն եկայ՝ որ Վստարտիմիւն կը կոչուի , մէկ խիստ ձերանի մարդ մը տեսայ , որ ինձի հարցուց թէ՛ Ո՞վ ես ե ո՞ւր կ'երթաս : Աս ալ իրեն ըսի որ ես Երկնային Վազարը գացող նամբուրդ մըն եմ : Ան ասանը ձերանին ըսաւ թէ , Վուն ազնկ ապայ մը կ'երեաս , կ'ուզե՞ս իմ թեզն առիչք փարկիս համար իմ հետս բնակիլ : Աս ալ ան ասանը իր սնունն ու իր բնակած տեղը հարցուցի իրեն : Պատասխան

* Երբոր մարմնը գազանի կերպով ցանկութեան կը հակամարտ , բարի ինչնեաները կը արժանի : Ասիկայ Վշիտօրինակի մարդը արեւնը մեծ արժանութիւն կ'ընծայէ , որ ասան հոգին ալ խնամարհութեան ու ինչնիրենն զգուշըն փննակի մէջ է :

տուտա՝ թէ իր անունը Առաջին Ազատ է⁺, ու խորհուրդացութեան քաղաքը կը բնակի : Առժեռ . Գ . 22 : Անոր վրայ հարցուցի իրեն՝ թէ թ'նչ է իր գործը , և թ'նչ է իր սաղա վարկը : Պատասխան տուա թէ իր գործը Հասարակական-Սեփական էն , և իր վարկը ան է՝ որ վերջը եւ իրեն ծառանդ պիտի ըլլամ : Կեանք գարնեալ հարցուցի իրեն թէ թ'նչ կերպ տուն կը պահէ , և թ'նչ արիւշ պատասխաներ ունի : Ուստի ինք ինծի ըսաւ թէ իր տունն աշխարհիս բոլոր փափկութիւններովք կը կերակրուի , ու իր ծառաներուն բոլորն ալ ինք ծներ է : Ասկէ ետե իրեն հարցուցի թէ քանի գումակ ունի . պատասխան տուա թէ՛ միայն երեք ազգիկ գումակներ ունի , որ կը կաշաւին՝ Մարմնայ Աստուծոյ թիւն , Աշխարհայ Աստուծոյ թիւն , և Անկողնայ Աշխարհայ Աստուծոյ թիւն . ան Առժեռ . Բ . 16 : և թէ որ ուզեմ՝ անոնց հետ կարգուիմ : Առջին հարցուցի թէ որչափ տակն կ'ուզէ որ հետը մնամ . ու ինչն ըսաւ՝ Որչափ որ կ'ապրիս :

Վերջապիտոս . Աղէկ . վերջնապէս ձերունին ու գունձիք վերջնացուցիք բանը :

Հասարակիկ . Մեր վերջնայններ , նախ և առաջ եւ զիս գտայ որ յիշ մը հակամբանալ եմ ան մարդուն հետ երթալու . քանզի մտածեցի որ ըսա զեզեցիկ խտեցաւ մարդը : Բայց երբոր իր հետը կը խտեի՝ իրեն ձեռնադր նայելով տեսայ որ հան գրուած էր թէ , Հին մարդը իր գործերովք ձեր վրայն հանեցե՛ք † : Առժեռ . Գ . 9 :

Վերջապիտոս . Առջին՝ :

⁺ Աստուծոյ սկզբնական մեղքը՝ կամ՝ մեր ներքը բնակող փառթարութիւնը , որ ազականեց մեր բոլոր բնութիւնը :

† Արամի ան մարդուն՝ որ մարմնին ու արիւնին տուած խրատը մտիկ չընէր , հասցա Տերաջը գրածին կը նայի ու անոր կը հնազանդի :

Հասարակ . Ահրջը խելոյն կատարելապէս խնացոյ թէ ինք ինչ ալ որ ըսաւ , երբոր պիտի տանը տարած ըլլար՝ զերիտի մը պէս պիտի ծախեր զիս : Աստի գրուցնցի իրեն որ խաղը կարէ , քանզի եւ իր տանը գրանը մտանալ չեմ ուզեր : Եւ տանը սիսեց նախատական խաղեր կատարել ինծի , ու ըսաւ ինծի թէ՛ այնպիսի մէկը պիտի խրկի իմ ետեւս որ իմ մամբաս իմ հոգւոյս պիտի դառնայքնէ : Եւ յայն եւս գարնոց եւ իր քովն մէկդի երթալու . բայց ճիշտ՝ երբոր գարնոց ան տեղն մէկդի երթալու , ինք այնպէս սաստիկ կամօնեց զիս՝ որ կարծեցի թէ մարմնիս մէկ կտորը փրցուց իր հետը տարաւ : Ետեկոց ինծի կանչել տուաւ՝ Մհ , ի՞նչ խղճալի մարդ եմ ես * : **Հասկ** . Է . 24 :

Երգ՝ երբոր լինն ՚ի վեր մամբաս կէս ըրի ետեւնայեցոյ , ու տեսոց որ իմ ետեւս մէկը կու գար հոյն պէս արագ փախելով . ստիկոց եկաւ հասաւ ինծի ճիշտ ան տեղը , ուր որ սաղարթախիս սասերով ծածկուած հոխմուսոր զով տեղ մը կայ :

Վերիտիանա . Եւս ալ ճիշտ ան նոյն տեղը նստոց որ ինչպիսեա հանդէցքնեմ . բայց քունս վրաս կոխելով ան նոյն տեղը իմ ծոցէս նկեցի կորսնցուցի սա թուշթը :

Հասարակ . Սակայն՝ ամբիւ եղբայր , իս մտիկ ըրի : Մարդն ինծի հասածին պէս քանզի խնան ռու պատեկը մէկ եղաւ , ինչու որ խելոյն զեախերը զարկաւ զիս ու մեռելի պէս նկեց : Բայց երբոր բիշ մը նորէն եւ ինծի եկոց , հարցուցի իրեն թէ ինչով ապաքէս ըրաւ ինծի : Ինչն ալ

* Վերիտանին փարմա թիւնն բըր երբեմն այնչափ գորաւոր են որ գրեթէ կը յաղթեն անիկոց . ու մեծ ցաւով միայն ինքը կրնայ անոնց յաղթել : Եւ սա ներքին պատեղալն է որ պողոտին նման կանչել կու տայ անոր՝ « Ի՞նչ խղճալի մարդ եմ ես . մի՛ զիս պիտի աղաւտէ սա մահացու մարմնն » :

ըստ թե՛ Նրածեմարար Երանին Եղամին Հակաժողովուրդ
Համար * : Եւ խաղտին վրայ ուրիշ ստատիկ հարուած մը
ստատ. կուրծքիս , ուստի առջի սնդգամին պէս իր բն մե-
տեալ իր սարին ստակն ինկայ : Արքոր կրկին ես ինձի
եկայ՝ իրեն կանչեցի որ սղարմութիւն ընէ ինձի . բայց ինք
ըստ թե՛ Եւ շեմ գիտեր սղարմութիւն ցուցրնել † . ու
ստ ընելով գարեկալ գեախնը գարկաւ գիս : Կատարա-
կոյս ինք իմ վախճանս պիտի բերէր . միայն թե՛ մեկը սն-
ցաւ անկէ , ու իրեն հրամայեց որ գիս ձգէ :

Քրիստոսի ստատ . Ո՞վ էր ան մարդը որ հրաման ըրաւ իրեն
բեզ ձգելու :

Հատարաբի՛մ . Երջի բերանը զինքը ընմուցայ . բայց

* Հաւատարմութիւն վրան եկողը վարը բացատրուած է թէ
Մազեիս է՛ կամ Եսաուծոյ օրէնքը : Մի կարծեք թէ
օրէնքը միայն արտաքին մեծամեծ գործքերուն կը համար .
չէ . անիկայ մինչեւ մարին՝ ու արտին խորհուրդներուն կը
թափանցէ : Մարդուս յոյսը գեախնը կը կործանէ՝ ու
մահուան կը դատապարտէ զանիկայ , մինչեւ սնդգամ
միայն ծածեմարար ցանկութեան Հակաժողովուրդն Համար :
Եսաուծոյ սուրբ օրէնքն այսպէս շինա՛ պայտէս հոգեւոր
այսպէս մարտի է : Ուստի ամենեւին մեկը չիքնար օրե-
քին իր հազանդութիւն ընելուն վառահիլ՝ ու արդարա-
նայրս Համար բուն իր արդարութեանն սպառնիլ , բայց
միայն անձնասէր փարիսեցիները՝ սնապարծ յիւսիները :

† Օրէնքն ամենեւին սղարմութիւն ցուցրներ իրեն զեմ
յանցար գանուպներուն . իր խաղը բնաւ չիտես իր ,
այլ միշտ կ'ըսէ՝ « Ա ինքն ինձի ունեցած պարտոյ՛ » :
Մարի , Ժբ . 28 , կատարեալ՝ յատուկ՝ ու մանկնուար
հազանդութիւն . ու ասիկայ զանց ընողին վրայ իր ծանր
անկէքը կը հրատարակէ՝ ստանց բացառութեան , թէ
ն՛ Երթեալ ըրոյ ամեն մարդ՝ որ օրէնքին զիջող ամեն
գրուածներուն մեջ չիքնար՝ որ զանոնք կատարէ : Կապ .
4 . 10 :

բովն անցնելուն իր մեռունընդունե և կողմն ծակերը անսայ . ան սասնը բոկ թե՛ Եսիկոյ մեր Տերը պիտի ըլլայ : Ասպէս՝ մինչև ընամը գլուխն ելայ :

Վերջապիտոս . Ենքու եակեղ համառ մարդը Մովսէսն է : Ինք մեկը շինուցեր . ոչ ալ ոչորմութիւն ցուցնել գիտէ անանց որ իր արեւըքին գեմ՝ յանցանք կ'ընեն :

Հասարակի՛ . Հասարակ գիտեմ անիկոյ . սաղի անգամը չէր աս որ ինք ինծի պատահեցաւ : Երբոր ես ապահով իմ բնակարանս կեցած էի՝ ան էր որ ինծի եկաւ . բայց թե՛ իմ սաննս գլխուս վրայ պիտի այլե՛ թե՛ որ ես հան նստիմ՝ :

Վերջապիտոս . Բայց դուն Մովսէսէն զատուելիք եակ՝ ան նոյն ընամը գլուխը կեցած սամը շտամը :

Հասարակի՛ . Այո՛ . սամը բով շեկած անիկոյ անսայ , ու առիճներն ալ : Սակայն առիճները կարծեմ թե՛ քնացած էին , ինչու որ կէս արի սակնն էր . և որովհեան սաղիս տակաւին կէս որ ուճեի , անոր համար Մանասրանին քովն անցայ՝ ու ընան ՚ի վար ինայ :

Վերջապիտոս . Ինք ճշմարիտ բայց ինծի թե՛ քու անցնելիք անտաւ . բայց երանի թե՛ ան սամը մանկիք դուն , քանզի անանք այնչափ հազուադիւր բաներ պիտի ցուցնէին քեզի , որ հազեւ թե՛ մինչև մահուանոյ օրը պիտի մտնայիր անանք . բայց կ'ազաչեմ՝ , բոկ ինծի , խոնարհութեան Չարին մէջ մեկուն չպատահեցմք :

Հասարակի՛ . Այո՛ . Տեղոր՝ անունով մեկու մը հանգիպեցայ՝ որ շատ կ'ուզէր համոզել զիս իր հեարը ես գտնալու . իր պատանաւը ան էր թե՛ ան ձորը բարբառին ան-

* Են մեզու օրը որ բնաւ չգցայ արեւըքին տակաւի ապաւնալիքները , տակաւին իր մեղքին մէջ քնացեր է՝ ու իր հազուայն մէջ ապահով է , թեպէտ և իրոք Աստուծոյ օրենքին բարեկութեանն ու անեճքին տակն է :

պատիւ տեղ մըն է : Ղաւկ իննի գրուցեց թէ հոն երթալովս տմէն իմ բարեկամներուս համու թեանը զեմ՝ քան ըրած պիտի ըլլայի , ինչպէս Հպարտութեան , Յանգրանութեան , Ինքնահամու թեան , Աշխարհային փառաց եւ ուրիշներուն , որանք՝ իր ըսածին նպեղով՝ գիտէ եզեր թէ շարժանց պիտի նեղանան , թէ որ ես ինքզինքս խնութի տեղ զնեղով այնչափ խոնարհեցընեմ՝ որ աս նորին մէջն անցնիմ * :

Վրիստիանոս . Հնաս ազէկ . ի՞նչ պատահան տուիր իրեն :

Հասարակի՛ . Պատահան տուիր իրեն՝ թէ բոլոր անանք՝ որոնց անունները տուաւ , իբրևոնք ունին իմ բարեկամներս ըսուելու , (քանզի մարմնեց կողմանէ ճշմարտացիս անանք իմ արցակիւններս էին .) բայց քանի որ նամբորդութեան ելաց ես՝ անանք ուրացան պիս , ու ես ալ երես եզեցի զիկներք . ուստի անանք հիմա իննի այնպէս են՝ որպէս թէ բնաւ իմ ցեղիս մէջ չըլլային : Ղաւկ իրեն ըսի թէ աս նորին վրայով ինք բոլորովն ծուռ խնացան է քանը . քանզի պատիւն առաջ խոնարհութիւն է , ու ինչաչն առաջ ամբարտաւան ոգի մը ունենացը : Ուստի ըսի իրեն , տեղք կ'ուզեմ աս նորին անցնիլ երթալ ան

* ՏՄ՝ աս տեղ քրիստոնէից տարբեր փորձաութիւններն իրենց պատահած թշնամքներուն կողմանէ : Չենց կարգար թէ Վրիստիանոս Տեղահէն յարեակմունք մը կրնայ ինչպէս որ Հասարակի . ե սակայն Հասարակի՛ն զնախանեցաւ ու յազմեց աս թշնամեցին : Հնաս նամբորդներս կը պատահի որ ուրիշներն տեղի գտն են իրենց նամբան մէջ յառաջանալուն : Հասարակին յառաջ թեքած փաստերը միշտ կը յազմեն ան Տեղահէնութեանը՝ որ կը նագի Հպարտութեան՝ յանգրանութեան՝ ինքնահամութեան , ու աշխարհային փառաց՝ Հպարտութեան ու հեղտութեան փափայ ունենալին :

պատիւին՝ որ խիստ խելացիները պատիւ սեպեցին , քան թէ ան անարդգ բաներն ընտրել՝ որ ինք խիստ արժանաւոր կը սեպէ մեր սիրոյն :

Քրիստոսիանոս . Եւս ձարին մէջ ուրիշ բանի մը չպատահեցանք :

Հաւատարմի . Եւս , մեկու մը պատահեցայ որուն առնուելը Եմիթ էր , բայց կարծեմ թէ իմ նամարդու թեանս վրայ ինծի պատահած մարդիկներուն ամենէն աւելի ծուռ անուն մը ունի անիկայ : Աւրիշները՝ թէ որ քիւ մը իրենց գեմ՝ կենացի , կը ձգէին զիս . բայց առ պիմտերես Եմիթը բնաւ չէր ուզեր ձգել զիս :

Քրիստոսիանոս . Ինչու համար , ի՞նչ ըստ քեզի .

Հաւատարմի . Ինչ ըստ ինծի՝ . հաւատքի ու կրօնքի գեմ՝ հսկաստակեցաւ : Եւս թէ՛ մեկ մարդու մը անարդ , քան առ նուստս բան մըն է որ կրօնական բաները բանի սեղ զնէ . և թէ՛ գիրքացած իղձմուսնք ունենալը մարդ կըլլին վայելուչ չէ . և մեկ մարդու մը իր խաղերուն ու բռնած նամբաներուն վրայ զգուշութիւն ընելը՝ այնպէս որ ինչպէնքը կապէ արդիւն ան պանծացի աղաատութենէն՝ որն որ բոլոր քաղ մարդիկները կը գործածեն , զինքը բոլորին ծաղր ընել կու տայ : Ինք նաև պնդելով ըստ թէ՛ ուժովներուն , հարուստներուն և գիտուններուն մէջն միայն քիւները կան որ իմ՝ կարծիքս ունենան : Եւ ան քիւներն ալ իրենց խելքը կորսնցընելն ետև է որ ոչինչ բան մը ձեռք ձգելու համար բոլոր բաները կամերօնին կ'ուզեն կորսնցընել : Ինչպէ՛ . Ինչ . 26 : Գ . 18 : Փիլիպ . Գ . 7-9 : Եւս . Է . 48 : Եւսիկ 'ի զատ հսկաստակութիւն ըրտա ան մարդոցը քան առ խանարհ փնտակին առ կարգին վրայ ալ՝ որոնք գլխաւորաբար իրենց ժամանակին նամբորդներն էին , և զարնեալ ամեն բնական գիտութիւններու մէջ անոնց ունեցած աղիտութեանն առ խելքի կարտաբլլալուն վրայ ալ : Մանաւանդ թէ իմ՝ աս սեղս պատ-

ման բաներէս շատ աւելի բաներու վրայ ալ ինծի գեմ
 փնտնեց . ինչպէս ըստ թե՛ անթի և ըստ՞ ու սղարտով
 քարտղի նստիլը , ու անթի և հասալելով և հեծելով
 սունն երթնայլ . անթի և իմ փորթիկ յանցանքներուս հա-
 մար իմ ընկերէս ներուս՝ ինդրելը , կամ թե՛ որ մեկէն
 բան մը աւեր եմ՝ անոր հասուցում՝ ընելը : Ղաւն ըստ
 թե՛ Աւետարանական բարեպաշտութիւնը մարդս մեծա-
 մեծներուն հետ ընկերութիւն ընելէն ետ կը ձգէ անունց
 զանազան մնչութիւններուն համար , (որունց ինք գեղեցիկ
 անուններ կու տար ,) ու անարգ անեկերը պատուել ու ա-
 նանք ընդունել կու տայ անոր՝ միայն անոր համար որ ա-
 նանք իրեն կրանակիցներն են : Այս ասիկայ անթի չէ՞ ,
 ըստ .² :

Վրիստիննոս . Ղաւն ի՞նչ ըսիր անոր :

Ձաւարտիլ . Ի՞նչ ըսեմ . առաջ չէի գիտեր թե՛
 ինչ ըսեմ , մանաւանդ որ այնպէս անըչացոյց զիս որ ա-
 բխնա իմ երեսս՝ ի վեր վաղեց : բուն սա Աթեթն իս ամշ-

² Աստուծոյ պատկերը կորսնցընելուս ամենազրաւոր
 փորձը ուրիշ բան չէ՛ եթէ ոչ Աստուծոյ բաներուն վրայով
 ամշնայլ , որ բնական է մեզի : Աս անթիը մարդոցմէ
 ունեցած մեր վախուն հետ միանալով զօրաւոր թ ընամի
 մըն և Աստուծոյ ճշմարտութեանը , Վրիստիննոսի փառքին
 ու մեր հոգւոյն հանգստութեանը : Առաջոցն է մեկէն ՚ի
 մեկ մեր ցաւէն ազատիլ Վրիստիննոսի ու անոր հասարակ
 վրայ մեր ունեցած դաւանութիւնը համարձակ յայտնելով ,
 յան թե՛ նոյն դաւանութեան ծայրը գողտրով կայնիլ՝ միշտ
 փախնալով որ մեր բարի անունն ու համբաւը չկորսնցը-
 նենք : Ինչու որ Վրիստիննոս ահար իտարերով կ'ըսէ՝
 "Մի որ զիս՝ ու իմ՝ իտարերս դաւանիլը անթի կը սեպէ սա
 ընացոյ ու մեզուս որ ապրիս մէջ , Որդին մարդոյ ալ անի-
 կոյ դաւանիլը անթի պիտի սեպէ՛ երբոր զոյ իր Ձորը փառ-
 քով" : Մարկ . ք . 38 : Ուրիշ բան է անթիէն յարձակ-
 մանք կրելը , և ուրիշ բան է անիկ յազմ ուիլը :

ցուց ու գրեթէ բոլորովն յազմեց ինձի : Բայց վերջ
սկսեցի մտածել թէ ան՝ որ մարդոց առջևը բարձր սեպուած
է , Կասուծոց առջևը պիտի է : Վաւ . ԺԳ . 15 : Դար-
նեալ մտածեցի թէ աս Եմեթը մարդոց ինչ ըլլալն ինձի
կ'ըսէ , բայց Կասուծոյ կամ Կասուծոց Խաղթին ինչ ըլլա-
լուն վրայ ամենեին բան մը չլսեք : Դարնեալ մտածեցի
թէ դաստաստանին որը մենք աս աշխարհիս պարենեցող
հողիներուն նկարագրէ մահուան կամ կենաց վճիռը պիտի
չտանենք՝ հասցա Բարձրելոյն խնամութիւնովն ու արնե-
րոյն : Ուստի , ըսի ես ինձի , ինչ որ Կասուած կ'ըսէ
թէ ազնի կ' ազնի է , թէ պէտ է աշխարհիս բոլոր մարդիկն
ալ անոր դէմ ըլլան : Երգ՝ որովհետեւ Կասուած բարե-
պաշտութիւնը կ'ընարէ , որովհետեւ Կասուած գիւրազան
խղճնուանքը կ'ընարէ , որովհետեւ երկնից թագաւորու-
թեան համար իրենք գիտենք յետոյ ընողները ամենէն խնա-
տաններն են , և որովհետեւ ան ազգաստիկ մարդը որ կը
սիրէ զՔրիստոս , զինչն ասող աշխարհիս մէջի ամենէն
հարուստն ալ հարուստ է , կարտէ ուրեմն՝ ըսի մտքս ,
նվ Եմեթ . գուն իմ փրկութեանս թընամի մըն ես . իմ
ինչնիչեան Տէրուն կամբն դէմ յեզի հանութիւն ամմ՝ ,
ի՞նչպէս հասցա յետոյ անոր դալուն իր երեսը նայիմ ես :
Սաւ . Ը . 38 : Իմէ որ ես հիմա իր քամբաներն ու իր
նառանբըր ամեթ սեպելու ըլլամ , ի՞նչպէս կրնամ որհնու-
թիւն ընդունելու յոյս ունենալ : Բայց արդարեւ աս Ե-
մեթը շատ պիտտերես անոզամ մըն էր . հազիւ կրցայ ինձի
հետ ընկերութիւն ընելն թաթ վել զները . իրաւ որ ա-
մենեին շէր ուզեր ձգել զիս , ու յրիստանութեան հետ
եղած նեղութիւններուն մէկը կամ միւսը միշտ կը փոփոար
սկանելն 'ի վար : Սակայն վերջը իրեն գրողեցի թէ ոչինչ
բան է ալ ասոր վրայ աշխատութիւն քաշելը . քանզի ան
բաները՝ որոնք ինք կ'արհամարհէր , ես անոնց մէկ աւելի
փաստարարութիւն կը տեսնէի . ասանկով վերջնապէս աս

հանձնարացուցիչ անձնն առաջ անցոյ ես : Ու երբոր թոյժ-
 վնջի գնորը՝ ան ասունը սկսեցի երգել :

Երկնային կոշիմն հնազանդ մարդուն ,
 Համախ պատասխան փոքու թխննեցը .
 Բազմապատիկ են ու յարմար մարմնայն ,
 Ենդապար կու գան իրենց կարգովց :

Որպէս զի հիմն կամ այլ ասուն մը ,
 Բանեն մեզ անունը՝ յաղթեն՝ վար եզեն .
 Եպս ժ իր ըլլան թող ճամբարդները ,
 Ու իրենք գիրենց մարդու պէս բանեն :

Վերհարիանա . Ու բախ եմ՝ ն զ եղբայրս , որ պսպէս
 յաջու թեամբ գեմ՝ կեցար տա անոցամբն . զանգի՛ ինչպէս
 որ ըսիր , ամենն տեղի ալ սխալ անուն մը արուած է
 իրեն . ինչու որ ինք պնդպէս պնդեցինս է՝ որ ճամբանն-
 ըսան մէջ ետե՛նուս կու գոց ու կ'աշխատի որ մեզ բոլոր
 մարդոց առջև ամբարձնէ . պսխնքն բարին ամեն թեպէլ տոյ
 մեզի՝ : Բայց թէ որ ինք զիրք չըլլար՝ բնաւ չէր աշխա-
 տեր իր ըրածին պէս ընելու . Սակայն մեզք իրեն գեմ՝

* Եւսմենին մեկը շիւղ Իշխարաւ թխնն ընդամայնեցուն
 կամ փառաց համար ճամբայ ելլողներուն մէջ՝ որ ճամբուն
 վրայ ամենն յարմարեմունք չէրէ : Բայց ամենին տեղի
 ապր շատ փառք էր գրէի գ'Քրիստոս մեր Ետուածը՝ որ
 մեզի պէս անիծեալ գ'սխքի աթմնաւոր մեզու որնեցը
 ըսմնցու կոշիլ իրեն "եղբայր" : Եթէ . ք . 11 : Բն-
 րէ . ամեն թեպէ . մեր ամենը որ մեր մեղքն է՝ փառք էր
 սեպնոց մեզի , ու նոյն ասուն ամեն կը սեպնոց գ'Քրիստոս
 անոր խաղերն՝ ու անոր ճամբանեցը՝ որնոց մեր ամենամեծ
 փառքն են : Ե՛րբարք իմ , Վրիստոս մեր ամենալու-
 բարեկամը գուանն ընուս կոշիմնէ համարձակ ըլլալ ինչեղ-
 բնոց Ետուածնէ , որ ամենին իր անիծեալ գլուխը ծածկէ ,
 ու իր թև մեր ամենամեծ թխննմն փախչի մենն :

զննելը շարունակենք . քանզի բոլոր իր մեծարամտութիւնները միայն յիմարներուն ազդեցութիւն կ'ընէ , և ոչ թէ ուրիշն : Ապումն ըսաւ՝ « Իմաստանները փառք պիտի ժառանգեն , բայց յիմարներուն բարեբանալը անարգանք պիտի ըլլայ » : Եւսու . 4 . 35 :

Հասարակի . Արքեւե՞ թէ Եմեթին զե՞ պարսաւոր ենք անկէ պնտութիւն ինզրելու՝ որ երկրիս մէջ շնորհաւորութեան վրայ քառապար ըլլալնիս կ'ուզէ :

Վրդաբանս . Նշմարիտ կ'ըսես . բայց ան ձորին մէջ ուրիշ մէկու մը շարտահեցա՞ր :

Հասարակի . Չէ , շարտահեցայ . քանզի աս ձորին բոլոր մնացած նամբան ու նաև Սահուան Եւրթին Չորը արեւին լուսովն անցայ * :

Վրդաբանս . Վաւ քանզ ազէկ եզեր և . իրաւ որ քնծի ըսաւ ուրիշ կերպ պատահեցաւ : Դա աս ձորին մէջ մտնելուս պէս երկար ատեն ստեղծի կար . մը ունեցայ շար թնամելոյն՝ ան Եզրդղիանին հետ , և մտածեցի թէ իրաւքընէ զիս պիտի մնացընէ , մանաւանդ երբոր զիս զեախը զարկաւ ու իր սակը անէլց , այնպէս որ գրեթէ կտոր կտոր ընել կ'ուզէր զիս . քանզի իս փար զարնելուն՝ սուրս մեռիս թուաւ , և ինծի ըսաւ թէ՛ Եւ ազատեցիք շունիս . բայց ես Եստուծոյ ազազակեցի , ու ան ինծի լսեց՝ ու բոլոր նեղութիւններն զիս ազատեց : Եթէ ետև Սահուան Եւրթին Չորը մտայ , ու սեպէ թէ նամբուն կեսը լըսա շունէի : Արքեւեցի թէ կրկին և կրկին պիտի սպաննուէի հեն . բայց վերջապէս արշալըսը ծաղկեց՝ ու արեւ ելաւ , ու մնացած նամբան ըսաւ զիբութեամբ ու հանգստութեամբ անցուցի :

* Չնչին քաներ են հասարակն քոյգ՝ ու կը թուին թէ յիշատակուելու արժանի չեն ան փարութիւնները , որոնց մէջ Եստուծոյ երեւին լըսը մեր վրայ կը ծաղկէ :

Մտիկ ետև երազես մեջ տեսայ ես՝ որ երբ անունը յառաջ կ'երթային , Հասարակելը ըստ դիպաց մեկ կողմը նայելով մարդ մը տեսա՝ որ Հասարակել կ'ըսուեր , ու իրենց քովն ըլլա մը հետուն կը քաշէր . քանզի սա տեղս անոնց ամենուն ալ քաշելու համար բաւական տեղ կար* . Մտիկայ բարձրահասակ մարդ մըն էր՝ ու քիչ մը տակի բարեկե հ'երևար հետուն քան թէ մտակն : Հասարակել սա մարդուն հետ խոսակցիլ սկսեց՝ սա հետազայ կերպովս :

Հասարակել . Բարեկամ , ս'ըբ բարով : Արկնային քաղաքը կ'երթաս † :

Հասարակել . Այո՛ , ան նոյն տեղը կ'երթամ :

Հասարակել . Հնա աղէկ . ուրեմն կը յառամ թէ մենք մեր բարի ընկերութիւնը կրնանք վայելել :

Հասարակել . Կատարեալ հանութեամբ կ'աղէ՛մ ես մեր ընկերն ըլլալ :

Հասարակել . Ուրեմն եկոր՝ ամեն անկտեղ քաշենք , և մեր ժամանակը պատահար բաներու վրայով խոսակցութիւն ընելով անցընենք :

Հասարակել . Մտիկ բաներու վրայս խոսակցիլը ըստ

* Մտային խաղաղութեան ժամանակ ամեն կերպ հասարակեալները կը ըստնան . ինչու որ հարածները չըլլալով՝ վրանին հարած սաստիւմպաշտութեան կերպարանքը՝ վրանդի մը ենթակայ շնոր զերնը :

† Մտ քեզի Հասարակել՝ որ մեր սերը զանուան ըստ տրուան մեկ անգրեկ պատկերն է : Մետաքանական ճշմարտութիւններուն վրայ յայտնի ու պատշաճաւ որ կերպով կրնան խոսիլ , բայց զարկ են անոնց փրկարար գործունէն՝ որ սրտերը կը նորոզի , ու զերնը Վրիստակ կերպարանքին կը դարձնի : Մտ կերպ անմիջըն որ և իջի խոսակցութեան կը յարմարին , բարեպաշտին հետ ծանրաբարոյ կ'ըլլան , աշխարհասէրին հետ թեթե կ'ըլլան , ու ամբարշտին հետ ամբարշտութեան կը գտնան :

ընդունելի է ինձի , թե՛ և եր հեան եզեր է՝ և թե՛ և ե իցե ուրիշի մը հետ : և ուրախ եմ՝ որ այսպիսի բարի գործերու հակամարտութիւն ունեցող անհանց պատահիցոց : Վանդի՛ ճշմարտաջ խոսելով , քիչերը կան որ իրենց ճամբորդութեանը մէջ ժամանակներն առ կերպարս անցընելու հող կը տանին . հասցառ աւելցը կ'ընտրեն որ անպիտան բաներու վրայով խոսին , և ասիկայ ինձի նեղութիւն մը եղած է * :

Հասարակի՛ . Արդարեւ ասիկայ այնպէս բան մըն է՝ որուն վրայ ողջաւ արժան է . քանզի ի՞նչ բան մտրդուս բերինն առ լեզուին գործածութեանն այնչափ արժանաւոր է՝ երկրի վրայ , որչափ երկնից Աստուծոյն բաները :

Հասարակի՛ . Զարեանալի կերպով կը հասնիմ ես քեզի , քանզի քու խոսքը բարբոթին կը համոզե մտրդը . և ասիկ 'ի զատ ես ալ կ'ըսեմ՝ , թե՛ ի՞նչ բան այնչափ համեղի , և ի՞նչ բան այնչափ պատկար է , որչափ աստուածային բաներու վրայ խոսակցութիւն ընելը : ի՞նչ բան այնչափ համեղի է . այսինքն թե որ մտրդ մը հրաշարի բաներու վրայով բերկրութիւն մը ունի : Օրինակի ազգաւ , թե որ մտրդ մը իրաց պատմութեանը կամ անոնց պաշտնի խորհուրդին վրայով խոսիլը բերկրութիւն մը կ'ընե իրեն , կամ՝ թե որ մտրդ մը հրաշարներու՝ սրանչի լի բերու՝ կամ՝ նշաններու վրայ խոսիլ կը սիրե , ո՞ւր պիտի գտնե այնչափ գուարձալի կերպով պատմուած և այնչափ քաղցրութեամբ գրուած բաներ՝ որչափ որ Սուրբ Վրաց մէջ :

Հասարակի՛ . Նշմարիտ է սա . բայց մեր խոսակցու-

* Ղեղձաւոր հասարակցեալը շատախառնութեամբ ուրիշներէն կը զանգատի , իր անձին վրայով բան մը չխոսիր : Անպէս չէ՛ ճշմարիտ հասարակցեալը :

Թեանք մեզ պայտախ բաներով շահուելնիս՝ մեր գլխաւոր գիտաւորութիւնն ըլլալու է :

Շարտիս . Իմ ըստնա ալ ասիկայ էր . քանզի ասանկ բաներու վրայով խօսիլը խիստ շահաւոր է . քանզի պայտա ընելով շատ բաներու վրայով տեղեկութիւն կրնայ ստանալ մարդ . ինչպէս ըսենք թէ՛ երկրաւոր բաներուն ունայնու թեանն ու երկրաւոր բաներուն շահաւորութեանք վրայով : Եւ ընդհանուր բանն է . բոլոր մտնուսդաստէս խանելով՝ ասով կը սարփի մարդ վերասին ծննդեան հարկաւորութիւնը , մեր փրկութեանը համար մեր գործքերուն բաւական չըլլալը , Քրիստոսի արդարութեանը կարտութիւն ունենալը , եւ : Մտնուանդ որ ասով՝ պարկնն խասկցութիւն ընելով մէկ մարդ մը կը սարփի թէ՛ ի՛նչ է ապաշխարելը՝ հաւատալը՝ ազգթեղը՝ համբերելն ու ասանց նման բաները : Եսով մէկ մարդ մը կը սարփի եւ թէ Մեկաւորանին ան մեծ խոստանչանքն ու մխիթարութիւններն ի՛նչ են , ու այնպէս կը մխիթարուի : Դարնեալ ասով մէկ մարդ մը կը սարփի սխալ կարծիքները իրել , ճշմարտութեան ջատագով ըլլալ , ու նաև տղաները փարսել * :

Հասարակի . Իոչոր ասանց ճշմարիտ են , և որտի եմ՝ աս բաները քննել լսելու :

* Երկայ ու զգախա զաւանութեան բուն արինակը չի՞ . բոլոր տես դուն որ մէկ անուանով հաւատացեալ մը՝ թու թեակի պէս՝ կրնայ սարփիլ ոգիամբա փարգապետութիւններու վրայով խօսիլ ու անանց վրայ ուղիղ զատաղութիւն ընել , որ ասանն սիրտ լուծի իրոց զանանք ընդունելու՝ զանանք սրբելու՝ ու զգալու անանց գրութիւնն ու ներգործութիւնը իր կիրքերուն ու փարքին վրայ : Շատերը կան որ հիմա կը զաւանին թէ՛ Քրիստոս իրենց փարգապետն է , բոլոր ան՝ հանդերձեալ աշխարհին մէջ պիտի զատապարտե զանանք իրքև իրենց զատաւորը :

Շարտերս . Եփեսոս . սատր պաշխարթիւնն է պատ-
 ճառք որ պաշտօնի քիւնքը կ'իտմանս հասարակն հարկաւ-
 րութիւնն ու յախանական կենաց համար իրենց հոգինե-
 րուն մէջ Եստուծոյ շնորհաց գործին հարկաւոր ըլլալը .
 միայն թէ ազիտարար որկնքին գործքերուն յասարակ
 կ'ապրին , որոնցմով մարդ ամենեկին շնորհար երկնից թա-
 զաւորութիւնը ներք ձգել :

Հասարակի . Իսցց' թողութիւն կ'ընէք , սա բա-
 ներուն վրայով երկնաւոր գիտութիւն մը ունենալը Ես-
 տուծոյ պարզեն է . մարդկային նարտարութիւնով կամ
 միայն սնանց վրայով խանելով' մէկը շնորհար զանոնց ստա-
 նալ :

Շարտերս . Ետնց բոլորն ալ ըստ աշէկ գիտեմ ես .
 քանզի մէկ մարդ մը բան մը շնորհար ընդունիլ' թէ որ
 վերեն շարտի իրեն . բոլորը շնորհքն է ու չէ թէ գործ-
 քնն : Երկնց հաստատելու համար հարիւր վրայութիւն
 կրնայի բերել :

Հասարակի . Եղեկ . հիմն ի՞նչ նիւթ ներք առննք ,
 ու մեր խոսակցութիւնն սնոր վրայ ըննք :

Շարտերս . Ի՞նչ որ կ'ուզեմ' սն . ես երկնաւոր բա-
 ներու վրայ ալ կը խոսիմ' երկրաւոր բաներու վրայ ալ .
 հասարակի բաներու վրայ ալ արտայային բաներու վրայ ալ .
 սնցեալ բաներու վրայ ալ' զալէք բաներու վրայ ալ .
 սատր բաներու վրայ ալ' մեր երկնի բաներուն վրայ ալ .
 բաներուն կութեանը վրայ ալ' պարագաներուն վրայ ալ ,
 միայն թէ բոլոր խոսքը մեր տղային համար ըլլայ :

Հասարակի . Հիմն գարմանալ սկսեց . ու զկոյ 'ի
 Քրիստոսիանոսին գալով' որ բոլոր սա առննա ինքնիրեն կը
 յարէք , կամնց մը ըսաւ . սնոր . Ի՞նչ քաջ ընկեր մը
 վաստակեցանք . անտարակցոյ սա մարդը ըստ աշէկ նամ-
 բորդ մը պիտի ըլլայ :

Ես խոսքին վրայ Քրիստոսիանոս համենաարար ժպտեցաւ :

ու ըստս . Ե՛մ մարդը՝ որուն հետ դուն բանակցար , առ իր լեզուսպէս զկնքը շնանչցող մարդիկնեքն քսան հոգին մեկստեղ կը խարէ :

Սաւադարի՛մ . Ուրեմն դուն զկնքը կը ճանչնամ :

Քրիստիանոս . Ք՛նքը կը ճանչնամ՝ . անշուշտ , իրմէն աղէկ եւ դիտեմ՝ զկնքը :

Սաւադարի՛մ . Ե՛ղէ ըսէ՛ ինծի , ի՞նչ մարդ է սա :

Քրիստիանոս . Ետք անունը Շատախոս է , ինքը մեր քաղաքը կը բնակի : Աը զարեանամ՝ որ դուն շնո՞ւնար զկնքը . բայց կը մտածեմ՝ որ քաղաքը մեծ է :

Սաւադարի՛մ . Որո՞ւն աղան է , ե ու՞ր կը բնակի :

Քրիստիանոս . Ետիկայ Ենուշեղուսին որդին է . ու Շաղակրատուի՛նան թաղը կը բնակի , ե բոլոր զկնքը ճանչցողնեքն ալ առ անունը կառ տան անոր . այսինչն՝ Շաղակրատուի՛նան թաղին Շատախոսը : Առ թեպէս զեղեցիկ լեզու մը ունի , բայց ինք անշու՛հ մեկն է * :

Սաւադարի՛մ . Բայց շատ աղէկ մարդ մը կ'երևայ :

Քրիստիանոս . Ե՛րբպէս է . բայց անոնց՝ որ աղէկ մը ծանօթ չեն իրեն . քանզի ինք հետուէն շատ աղէկ կ'երևայ , բայց մտան բաւական աղեղ է : Քառ անիկայ աղէկ մարդ կ'երևայ բոլո՞ր իմ՝ սխաթ կը բերի մեկ նկարչի մը գործքին մէջ տեսածս . առ նկարչին գծած պատկերները հետուէն շատ աղէկ կ'երևային , բայց խիստ մտա որ բերուէին բոլորովն անհանց էին :

* Սեպե հրատնայտած չէ՞ որ մեկուն վրայ զէլ չխախնք : Հով . 4 . 11 : Քրիստիանոս առով քանցաւ որ չէ՞ : Չէ . վասն զի ուր որ Եստուծոյ փառքն ու Եւտարանին պատիւը վասնզի մէջ է , ու վասնզի կայ թէ՛ եղբայրները պիտի խաբուին լոկ շատախոս՝ անասակ ու ամբարիշտ հասարակուիւն մը , ան տեղն որքնաւոր է ու քանն ըստ ինքեան կը պահանջէ որ փայլուչ եղանակաւ մը այնպիսի անկին թնշուրաւ քայանի ծանուցանենք :

Հասարակի՛ . Բայց ես կը մտածեմ որ դուն առ թափերը միայն կատակ մը ընելու համար կը խախտ , քանզի մայակցար :

Վերաբերման . Ճնշակաւ եւ մարտեցայ , բայց քան ընցի , որ առ բանին վրայ ծաղր կամ կատակ մը ընեմ եւ , կամ՝ առաւ տեղը գրգռարտութիւն մը : Իր վրայսոյն աւելի տեղեկութիւն մը առմ ես չեղի : Եւ մարդը ամեն ընկերութեան եւ ամեն խօսքի մէջ կը մտնէ . ինչպէս որ հիմա ինք քու հետք խտեցաւ , այնպէս կը խախտ նաեւ երբոր գինետանը նստած ըլլայ . եւ որչափ որ գինին իր գլուխը ցատկէ՛ այնչափ առ խօսքերն իր բերնէն կ'ելլեն : Վերապահու-
թիւններ՝ իր սրտին կամ իր ասանը եւ կամ իր խոսակցու-
թիւններ մէջ տեղ չունի . բոլոր իր ունեցածը ընդունի վրայ է . ու իր բունած կրօնքը՝ անտղ շաղակիստութիւն ընելու համար է * :

Հասարակի՛ . Իրան կ'ըսես . ուրիշն անծաղկա խա-
րտեցայ եւ առ մարդուն վրայսոյ՛ :

Վերաբերման . Խարտիքն ալ խոսք է . տարակիցս մի
ունենար ասոր վրայ : Մ'խոցոյ բեր ան առածը որ կ'ըսէ ,
« Կ'ըսին ու չեն ընէր » . բայց Ետտուծոյ թաղաւորութիւնը
խօսքերով չէ , հարգա գրութիւնով : Մարտ . իգ . 3 :
նս Կոթի . 4 . 20 : Ինք ազգիքի՛ գզգու-մի՛ հաւատքի եւ
վերապահ ծննդեան վրայ կը խախտ , բայց միայն անոնց
վրայսոյ խախտ գիտէ : Եւ իր ընտանեացը մէջ գանձու-
ցայ , ու գնորդ փորձեցի թէ՛ ասանը մէջ եւ թէ՛ գուրք :

* Հիմա ալ կան այսպիսի հաւատացեալներ՝ ինչպէս որ
միշտ գտնուած են : Եւ յայտնիները ամենապատուական
քրիստոնէութիւնն իր սրտէն կը վերաւորեն՝ ու ամեն փա-
ռասոր ճշմարտութիւններն անարգանաց մէջ կը նշեն ,
Եւելի փնտս կը քաշուի ասանցմէ քան թէ բոլորովին
ուղեաներէն ու յայտնի ամբարիշտներէն : Աւրիւն փախէք
հետացէք այսպիսիներէն :

ու գիտեմ որ իր վայրով իմ բնածն ճշմարիտ է : Ինչպէս որ հասկիթի մը ներկայացնի մէջ համ շնայ , այնպէս իր ասնը մէջ կրնայ շնայ : Ու աղտոյն կայ հոն , և ոչ մեղաց վայր զգնում ընելու նշան . ճշմարիտը՝ անբան կենդանին իր տեսակին մէջ ասկէ ազէկ նաուպութիւն կ'ընէ Մատուոյ : Իսլամը զինք ճանչորդներուն քով ազա մը նախատինք մը և ասնիթ մըն է ինք կրնայի : Հատի . ք . 23 , 24 : Իր պատճառաւը հազիւ թէ ազէկ խոսք մը կը խոսուի քրիստոնէութեան վայր քաղաքին ան կողմը ուր որ ինք կը բնակի : Եւ ինքը գիտցող հասարակ անկնքը այնպէս կը կրնն անիկայ . « Իստուալ սուրէ , սուսը սուսուեայ » : Իր խեղճ ընտանիքը այնպէս կը գանն զինքը : Եւնպէս կծծի՝ այնպէս զեչիզու և այնպէս անիբաւ է իր սպասուարներուն , որ շէն զխոսք թէ ինչ ըննն և ինչ խոսին իրեն : Իր հետը առուստուր ունեցողները կ'ընեն թէ , Հաս ազէկ է Հեթանոսի հետ առուստուր ընելը քան թէ անոր հետը . քանզի անոնց քոյք տակի սրգարութիւն կը գանուի : Եւ Հատախաք (թէ որ հնար ըլլայ) , պիտի անցնի անոնք խաբելով ու նենդելով : Եսկէ զաս իր զաւկըներն ալ իր ճամբուն մէջ կը կրթէ . ու թէ որ անոնց մէկուն վայր յիմարտիան երկշտութիւն մը գանելու ըլլայ , (քանզի ինք գիտազգան խղճմանների մը առջի երկուցիթը այնպէս կ'անուանն) յիմար և անբան կը կրնն զանոնք , ու գործի մը չցներ , և ուրիշներուն քով չցովեր զանոնք : Թէ որ ինծի կը հարցընեն , ևս կը կարծեմ որ ինք իր շար վար քոյք շտաբը զայնիակեչուց ու կործանեց , ու թէ որ Բնաուան քարգիլէ , ուրիշ շտաբուն ալ կործանանը պատճառ պիտի ըլլայ * :

* Ինչոք կարգան տարիկայ ու գողան ասնն անոնք որ ընդուով միայն կը գաւանսին Վրիստոսի հաւատքը , բոլոր իրենց հազիւներուն մէջ բնաւ չցտան Վրիստոսի սերն ու

Հասարակի՝ Եղբայր իմ՝, ես քեզի հաստատալու կարգուած եմ՝ ոչ միայն դուն անիկաց գիտեմ՝ բարեւոյ Համար, հապա անոր համար ես՝ որ իբրև քրիստոնեայ՝ մարդոց վրայով քու գիտցանոց կը պատմես : Վանդի ես չեմ կրնար մտքես անցքնել թէ դուն սա բաները շարահանութեան համար կը խտին, հապա թէ անոնք ճիշտ քու ըսածիդ պէս են :

Վերստիման . թե՛ որ ես քե՛նե՛ ազէկ շնանշնայի զները, դուք եք միայնով պնդես պիտի խորհէի ինչպէս որ դուն առաջ խորհնայ : Եւ մանաւանդ՝ թէ՛ որ սա պատմութեանը միայն քրիստոնեութեան թշնամի եզոյներէն լսած ըլլայի, զպարտութեան ըլլալ պիտի խորհէի ան . որուն բարի մարդոց անունն ու գաւանդութեանը յանձին կը վիճակի շար մարդոց բերնէն : Ինչո՞ք ամեն սա բաներով՝ ե մանաւանդ ասոնց պէս շատ ուրիշ գէշ բաներով, կրնամ նաև բուն իմ վրայութեանովս ալ իբ յանցարոր ըլլալը հաստատել : Եսկի զատ ազէկ մարդիկ իրենց ամեթ կը սեպեն զները . ոչ եղբայր կրնան կոչել ու ոչ բարեկամ . զները նանչորդն իրենց մէջ անոր անունը յիշելն անգամ զերենք կ'անչցրեն :

Չորհրդ : Ինքե՛, ինչպէս անարգութեան կ'ընեն անոնք Եստուծոյ Չորհրդը՝ Վերստաթ մեր Տերոնը՝ ու ճշմարտութեան սրբազան Իտային : Ի՛նչ, ինչ ահաւոր համար ունին սալու հանգերենայ աշխարհին մէջ մէկ սուրբ ու սրտերը զմնող Եստուծոյ մը : Ի՛վ դուք՝ Վերստաթ ճշմարիտ նամագարհորդները, կարգացէք ասիկայ՝ ու փառք տուէք մեր Տերոնը որ անպատու հասարակի միայ հաստատուելին՝ ու ճշմարտութեան միայ կեզմարոր շտապատութեան ընելին մեզ ազատեց . ու ճշմարտութեանը կատարելագիւտ մեզի նանչուցի՝ մեր սրտերուն մէջ ընդունելու զանիկայ, ու անոր ազգու ե սրբացուցիչ գործութեանը ներքև սպրնչու ու կենցաղաբարելու : Ի՞՞վ է որ մեզ միաներն կը սարբերի :

Հասարակի՝ Հինն կը տեսնեմ՝ որ լսելն ու ընելն երկու բաներ են . և ասկէ ետեւ ասկէ պիտի նկատեմ՝ առ սարքերս թի խնը :

Վերջապէս . Մարտի անունը երկու բաներ են , և այնպէս իրարմէ սարքեր են՝ ինչպէս որ հոգին ու մարմինը . բանզի ինչպէս որ մարմինն առանց հոգւոյն սինակ մեռած դի մըն է , այնպէս ալ խոսքը՝ առանց գործքի սինակ մեռած դի մըն է : Արանքին հոգին անոր գործնական մասն է * : Ետեւանց ու Հորը քով մտնար ու անարաս կրանարս թի խնը առ է . սրբերուն ու սրբեալքներուն անս երթեալ իրենց նեղութեան ասեմը . ու աննը անարաս պահել աշխարհէն : Եւր . ան . 27 . ու 22-26 : Հասարակաւ սարք վրայ տեղեկութիւն լսելի . ինք կը կարծէ որ լսելով ու խոսելով բարի քրիստոնեանց կ'ըլլայ մեկը , և ասանկով ինչն իր հոգին կը խորէ : Ղեկն ու ինչ բանի շնորհիք՝ բոլոր միայն սերմ՝ ցանկը . ու միայն խոսիլն ցոյց լսար թի սրտն ու վարքին մէջ ճշմարիտ պատու կայ : Սուրբ . ԺԳ . 23 : Եղէկ գիտնանք որ գառասանին որը մարդիկ իրենց պատուներովք պիտի գառասին : Են ասեմը պիտի շարսի թի՝ Հասարակքն գուր , հարս

* Ճշմարիտ քրիստոնէի մը ասնէն ստոր նշանը գործնական Ետեւանագալտութիւնը կը գնէ առ գրքին հեղինակը : “ Իրենց պատուէն պիտի անձնուք զանանք ” կ'ըսէ Տէրն մեր : Եղէկ ծագը իր տեղեկութեան աստուարն ասնէլն՝ կամ՝ զեղեցիկ ու շքեալ ծագիկներով զարգացուած բոլորն շնորհալիք , հարս իր պատուէն՝ որ ետքը կը բերէ : Ետք պէս Վրիստոսի աշակերան բոլորուն նշանը ոչ թի գրասանց քրիստոնեանց բոլոր գառաններն կամ՝ մեր գործաւորութիւններուն վրայ զեղեցիկ պատուութիւն մը ընելն է , հարս Վրիստոսի մեզի պատուիրան բաներն ընելն է : “ Դուք իմ բարեկամներս էք ” , այսինքն՝ նշան է թի գուր իմ բարեկամներս էք , “ թի որ ընելու բոլոր թնչ որ ես մեզի կը պատուիրեմ ” :

պիտի ըստի թե՛ Գործնոց էիք, թե՛ միայն խառն - և անոր նայելով պիտի դատուին * : Աշխարհի վերջը՝ մեր հունձներուն նմանցուած է . Մարտի . 19 . 30 . և դուն գիտես որ մարդիկ հունձի տանն ուրիշ բանի չեն նայիր հապա պատուի : Եսիկայ որ կը խախտ՝ ըսել չեմ՝ ուզեր թե՛ առանց հասարակի գործը ընդունելի կ'ըլլայ , հապա որ ցուցնեմ յեզի թե՛ ան որք աս Հասարակին դատու նութիւնը թնչպէս տկար պիտի ըլլայ :

Հասարակ : Եսիկայ թե՛ միտքս կը բերի Մովսէսին

* Մեզու որները թեպէս և փրկուած են՝ ու իրենց մեզ չերը՝ Վերջապահ արիւնտիք յախտեան լուսացուած է , թեպէս և Վերջապահ արդարութիւնովի կասարեւելագիտ արդարացած են , թեպէս և Շիտա Վերջապահ միջնորդութեամբը Վատուած յախտեանական կեանքը անոնց պարգևած է , առկայն մէկը չկրնար աս անցին բարութիւններուն հազարդ ըլլալ՝ բայց անոնց որ Վերջապահ պատուական հասարակին հազարդ եղած են : Եւ աս հասարակը որ Վատուոց պարգևն է , կ'ուզեմ ըսել Վատուոց ընտրեաններուն հասարակը՝ Վատուոց կանայքը հազարդութիւն ընելով ու 'ի փաստ Վատուոց բարի պատու բերելով յայտնի կ'ըլլայ : Իրաւ է որ սուրբերը ոչ թե իրենց գործքերուն պատմութեամբ՝ կամ իրենց գործքերը արդարութեամբ ու փրկութեամբ արժանաւոր ըլլալուն պատմութեամբ կ'արդարանան ու յախտեանական կեանքը կը արուի իրենց , բայց Տերուոց վրայ ունեցած հասարակին իրենց գործքերով պիտի արդարանայ , որ իրենց արդարութիւնն ու փրկութիւնն է . որովհետեւ թնչպէս որ անոր հասարակ կը դատուանին՝ այնպէս ալ անոր վրայ ունեցած իրենց սերը ցոյց կու տան անոր պատուիրաններուն հազարդութիւն ընելով : Ուստի մէկը թող չխաբի զմեքը . թշու որ հասարակը առանց գործքի մնած է , ու մնած հասարակը անմեղին կենդանի յոյս մը չընանիք յարուցեալ փրկչին վրայ , ու ոգուս մէջ ալ շնորհակցեր երբոր ան իրիկ դատարար երևալու ըլլայ :

ԿԻՄԵՆ

ըրան ստորագրութիւնը՝ մնալու քանակութեան վրայով ։
 ՂԼթ . ժն . Բ Օշին . ժն . Մարտի քանակներ կանա-
 կարաչի՝ կամ քայքայի պէնկոյք բամբակած՝ ու սրանցոյ
 պիտի ըլլայ . չէ թէ միայն կանախարաչի՝ կամ միայն սրա-
 նացոյ ։ Վասպատակը կ'որոճայ՝ բայց անմարտի է , ին-
 չու որ կանախարաչի չէ ։ Ու ասիկայ ճշմարտագետ կը
 նմանի Շատախասին . սն կ'որոճայ , խոհական մարդու
 մը պէս խոսքին վրայ կ'որոճայ , բայց կանախարաչի չէ .
 այսինքն՝ մեզու որնեան ճամբէն չգատուիր . հասար նա-
 պատակին պէս շուն կամ արջու սայռ ունի , ու անոր հա-
 մար անմարտի է ։

Վերադարձուա . Սարելի է որ դուն առ խոսքերուն ճշմա-
 րիտ աւետարանական ճշմարտութիւնը դրուցնցիք , ու մեկ
 բան մըն ալ ես պիտի վրայ բերեմ՝ ։ Պաշտ մեկ ցանկնեզը՝
 ու մանաւանդ շատախասնին ալ կը կոչէ ձայն տուող
 պղնձներ՝ կամ հնչեցող ծնծգաներ ։ Ին Սորնի . ժն . 1-3 ։
 Մարինքն՝ ձայն տուող անկենդան բաներ , ինչպէս որ ինք ու-
 բիշ տեղ մը կը բացատրէ ։ Ին Սորնի . ժն . 7 ։ Մեկենդան
 բաներ՝ աւետարանական ճշմարիտ հասարչն ու շնորհքը չու-
 նեցող բաներ . ու հետեւագէտ պնդիտի բաներ որ երկնից
 թագաւորութեանը մէջ կենաց զուկըներուն մէջ գրուե-
 լու արժանաւոր չեն . թէպէտ ե իրենց ձայնը՝ իրենց խո-
 սակցութեանը նայելով իրք թէ հրեշտակի լեզուի կամ
 ձայնի պէս ըլլայ ։

Շատախասնի . Իրան որ՝ ոչ պնդիտի իր ընկերութեանը
 կը ցանկայի առաջ , որչափ որ հիմն ձանձրացայ սնկի .
 ի՞նչ ընենք իրեն ազատելու համար ։

Վերադարձուա . Իմ խրատս բունն , ու քեզի բաժնի պէս
 ըրէ , ե պիտի գտնես որ ինքն ալ շուտ մը պիտի ձանձրա-
 նայ քու ընկերութենէնդ , թէ որ Մատուած իր սիրտը չար-
 թէ կամ թէ որ անիկայ չցարձնէ ։

Շատախասնի . Ի՞նչ խրատ կու տաս ինձի որ ընեմ՝ ։

Վերջապահուս . Գնա իրեն՝ ու կրանքին գորութեանը վրայով ընթանանոց խառակցութեան մը մտիք իր հետը , ու պարզապէս հարցաւք իրեն՝ (Երբոք ինք անիկայ ընդունի , ինչպէս որ պիտի ընդունի .) թէ արդեօք իր սրտին՝ իր տանը՝ և իր կենցաղապարութեանը մէջ հաստատուան է սա բանը ? :

Հասարակի՛ . (Ան տանը Հասարակի՛նը դարձեալ դեպ ՚ի յառաջ քայլից՝ ու ըսաւ . Հասարակսին .) Աշխարհայինք , ինչ լուր , ինչպէս եւ հիմն :

Հասարակս . Հարհակալութիւն քեզի , ազէկ եմ , եւ կը կարծէի որ մինչև սա ասանա ինչ մը խառակցութիւն ըրած պիտի ըլլայինք :

Հասարակի՛ . Ազէկ . Թէ որ կ'ուզես , հիմն սկսինք ընել . և որովհետեւ ինծի նզեցիր ինչ բանի վրայ խառակցութիւն ընելիս արդէն , սա թող ըլլայ ան . երբոք Աստուծոյ փրկարար շնորհքը մարդուս սրտին մէջն ըլլայ՝ ի՞նչպէս կը ցուցնէ ինքզինքը :

Հասարակս . Ուրեմն կ'իտմնամ՝ որ մեր խառակցութիւնն իրաց գորութեանը վրայ պիտի ըլլայ : Հնար ազէկ . շատ լաւ ինզիր մըն է ասիկայ , և կը կամեմ՝ աստոր պատասխանը տալ մեզի : Արդ՝ համեստարարս պսակս կը պատասխանեմ : Վասն՝ երբոք Աստուծոյ շնորհքը մարդուս սրտին մէջն ըլլայ , անիկայ սրտին մէկ մեծ բողբոջ մը ընել կու տայ մեզքի դեմ : Արկարող :

* Ասանց ասոր բոլորը դատարկ կարծիք՝ ընկ ձայն ու անուշուտ գաւանձութիւն են : Կարգ իկ հաստարի տեղ երեւակացութիւնը՝ Աստուած պաշտութեան տեղ անոր կերպարանքը միայն փրանին կ'ասենն : Նշարիտ հաստարին իր պատուգովն միշտ կը ցուցուի : Նշարիտ գարնի եկողը իր վարքովն ու կենցաղապարութեանից յայտնի կ'ըլլայ : Այն խարսիք՝ Աստուած ծաղը ըլլաք լեզուով՝ թէ որ սիրան ուղիղ չէ իր վրայ սիրով ու հասանելութեամբ :

Հասարակ . Անցիբ , առաջ մեկին վրայով մտանկ : Արքեև թէ սակաք պետք էր քեզի ըսել , թէ՛ Մատուոյ շորհար ինքզինքը կը ցուցնեն՝ հակամարտը անկով գհոգին բան իր մեղքն գտուելու :

Հարսիս . Ինչու համար . Ինչ տարբերութիւն կայ մեղքի գեմ՝ բողոքելուն՝ ու մեղքի գտուելուն մեջտեղը :

Հասարակ . Ի՞նչ կ'ըսես , շատ մեծ տարբերութիւն կայ : Անկ մարդ մը կրնայ բողոք ընել մեղքի գեմ ինքզինքը բարեպաշտ ցուցնելու համար . բայց շիրնար գտուիլ անկե , եթէ ե ոչ՝ Ասոր Հագոյն գտուիլ ինծովք անիկայ սակով : Դսեր եմ որ շատերը մեղքի գեմ կը բողոքեն անպիտմին վրայն՝ որնք սակաին գանիկայ ազէկ մը իրենց սրտին՝ տանը՝ և խասակցութեանը մեջ կը կրեն : Հոգեկփին տիկինը բարեք հայնով բողոքեց մեղքի գեմ՝ որպէս թէ ինք շատ պարկեշտ մեկն էր , բայց՝ թէպէտ և այնպէս կանչեց , սակայն իր կամեմովք պղծութիւն պիտի գործէր անոր հետ : Դչնոր . լթ . 15 : Անմայք մեղքի գեմ՝ բողոք կ'ընեն ինչպէս որ մայր մը իր գրկի գաւկին գեմ՝ բողոք կ'ընէ շար և անպղամ կաշկով գտուակը , ու նոյն բողոքին փայփայելով անիկայ :

Հարսիս . Ա՛խմնամ՝ որ իս բանել կ'ուզես գուն :

Հասարակ . Չէ , չի . ես միայն բանը շխտակ կարգին դնել կ'ուզեմ : Բայց մըն է ան երկրորդ բանը՝ որով սրտին մեջն շորհար գործքը ինքզինքը պիտի ցուցնէ :

Հարսիս . Բեկտարանական խորհուրդներուն վրայով մեծ գիտութիւն ունենալը :

Հասարակ . Բա՛նչանք առաջին բլրտու էր . բայց թէ՛ առաջին ըլլայ և թէ՛ վերջին՝ միտին պէս սուտ է : Վանդի կրնայ ըլլալ որ մեկը անեկտարանական խորհուրդներուն վրայով գիտութիւն՝ մեծ գիտութիւն ստանայ , և

աստիճանն իր հոգւոյն մէջ շնորհաց գործ մը լուծենայ * : Մանաւանդ՝ թէ որ մէկը ամեն գիտութիւնը ունենայ , կարելի է որ դեռ ինք ոչինչ ըլլայ , և հեռակայեա Մատուծոյ գուակ չըլլայ : Եւ Կորնթ. ԺԳ . 2 : Քրիստոս չէ թէ գիտցողներուն , այլ գործողներուն երանութիւն կուտայ՝ ըսելով . « Կրանելի էք՝ թէ որ ասոնք կատարէք » : Կեօիկաց երանութիւնը չէ թէ գիտնալուն այլ գործելուն վրայ կը դնէ : Մէկ մնորդ մը կարելի է որ հրեշտակի նման գիտութիւն ունենայ , ու աստիճան քրիստոնէաց չըլլայ : Աւստի ասոր վրայով քու տուած նշանդ ճշմարիտ չէ : Իրաւ՝ գիտնալը շատախառններն ու պարծեցողները կը հաւնեցընէ , բայց ընելն է որ Մատուծոյ հաճելի է : Այլ թէ սիրաբար ասանց գիտութեան բարի կ'ըլլայ , քանզի ասանց գիտութեան ոչինչ է ան : Աւստի գիտութիւն կայ՝ գիտութիւն ալ կայ . գիտութիւն կայ որ՝ իրաց վրայ միայն կը խօսի , ու գիտութիւն կայ որ՝ հաւատքի ու սիրոյ հետ ընկերանալով , մնորդու սրտանց Մատուծոյ կամբը կատարել կուտայ . ասանց առջինը շատախառններուն բանին կու գայ . բայց ճշմարիտ քրիստոնէան ասանց միւսին գոհ չըլլար : « Կանառուն ըրէ զիս , որ քու օրնորդ պահեմ » ,

* Նշիլ խոսելով՝ կեղծուորը որչափ որ մտաւոր գիտութիւններով ընցան ըլլայ , աստուածպաշտութեան ճշմարիտ գործելուն գուրկ է , ու անտարանակիտ խորհուրդներուն վրայով բնաւ գիտութիւն ունենալու ընդունակ չէ : Իրաւ կրնայ ստոյգիլ անոնց վրայով խօսիլ , ու անոնց վրայով բազմաթիւ գաղափարներով իր գլուխը լնցընել , բայց իր խօսքերուն քարտար գաղափարներ չունի : Օրբնակի ազադաւ՝ 'ի ծնէ կոչըը կրնայ խօսիլ արեգակին կամ Թիամանին վրայ , ուրիշներէն լսածը կրկնելով . բայց որովհետեւ ամենեւին տեսած չէ զանոնք , ոչ մէկին պայծառութեանն ու ոչ միւսին գոյներուն վրայով գաղափար մը ունի :

ու բարբ արտազ անիկաց 'ի դարձ գնեմ' : Իսաի . 33 թ . 34 :

Շատախես . Արկին զիս բանել կ'ուզես գունն . ասիկաց մեր շինութեանք ազուս չե' :

Հասարակի . Ազելի . Թէ որ կ'ուզես , մեկ ուրիշ նշան մը ցոյց աուր' Թէ շարհաց աս դարձք իր եզան անցն ինչպէս ինքզնիքը ցոյց կու տայ :

Շատախես . Չէ' չեմ ուզեր . քանզի կը տեսնեմ' որ պիտի չհամանայնիրը իրարու :

Հասարակի . Իմե որ գունն չես ուզեր' կը թողնուս որ աս բանք ես ընեմ' :

Շատախես . Ազուս ես . ուզածդ կրնաս ընել :

Հասարակի . Հոգւոյն մէջի շարհաց դարձք ինքզնիքը ցոյց կու տայ' անիկաց ունեցող աննին , կամ' անոր մաս կեցողներուն :

Անիկաց ունեցող աննին պատկէս ցոյց կու տայ ինքզնիքը : Ենոր միտքը կը խօսի եր մեզուս որ ըլլալը . մտնուանդ թէ իր ընտ. թեանք ապահանութիւնն ու թեքեհաւատութեան մեղքը կ'իմացնեն անոր , որոնց համար անտարակոյս պիտի դատապարտուի , թէ որ Արտուս Քրիստոսի հաւատարմը Արտուսոյ մեքեն սղորմութիւն չցանէ : Ես բանեբուն տեսութիւնն ու իմացուսը մեղքի մայրով տրամութիւն ես անիթ մը ունենալ կը պատճառեմ ան աննին : Իսաի . ԼԹ . 18 : Իբրեւ . Ը՞ . 19 . Յովն . ԺԳ . 8 : Հոսի . Է . 24 : Ինքի . ԺԳ . 16 : Գոս . Թ . 16 : Դասե կը գանե որ աշխարհի փրկիլն իր ներսիդին յայնտուսն է , ու բացար-

* Շատախես , իրաւ է որ կը բանուիս , բայց ասիկաց շատ ազուս է քեզի' ինչու որ քու ինչ ըլլալը անիկ քեզի կը յայնտուի : Իսաազոյն է պատկէս' քան թէ ասուս յայնտով ու հոգին խարազ բանեբով շինութիւն ընդունելու ետեւ ըլլաս :

մը ցուցցնելով * : Յոթ . խթ . 5 , 6 : Սուղ . 5 . 23 :
Եղևի . ի . 43 : Մարթ . Ե . 8 : Յուլ . Ժ . 15 :
Համով . Ժ . 10 : Եղևի . Լ . 25-27 : Փեղփու . ան .
27 : Գ . 17 : Եւ Հիսն՝ պնթն , թէ որ շարհաց գոր-
ծին վրայով առ համառաս ստարազբու թեանս գեմ՝ առաք-
կու թխն մը ունիս՝ ըսե՛ . հապա թէ ոչ՝ երկրորդ խնդիր
մը ստաղարկեմ :

Հարաբա . Չե՛ , թմ գործս Հիսն հակառակել չե՛ ,
հապա ախանջ գնեւ . ուստի բնէ նայիմ՝ քու երկրորդ
խնդիրդ :

Հարաբա . Եհա առիկայ է ան : Հարհաց գոր-
ծին վրայով առ ստարազբու թեանս առաջին մնալ վարձով
քու վրայ կը գանձե՞ս : Եւ քու կեանքդ ու կենցաղափա-
րութիւնդ նոյնը կը վերջե՞ն , կամ թէ քու բարեպաշտու-
թիւնդ իտարով աւ լեզուս՝ է և ոչ թէ գործքով աւ
ճշմարտութիւնով : Ա՛պալու՛մ քեզի՛ թէ որ ստոր վրայ
նեծի պատասխանեալս քանարութիւնս ունիս , աւելի բան
սի ըսեք , հապա ան՝ որ գիտես թէ Եստուած վերն՝ Եզնի՛
այսինքն ճշմարիտ է պիտի ըսե՛ , աւ նաև ան՝ որուն մէջ քու
խղճմունքդ կրնայ քեզ արդարացնել . քանզի չե՛ թէ
նորզները գովոյն ընդունելի է՝ հապա ան որ Տերը կը գովե՛ :
Մանուսանդ մեծ շարութիւն է բաւել , թէ՛ Ես այսպէս և
այնպէս եմ՝ , երբ որ թմ կենցաղափարութիւնս աւ բարբ ըն-
կերեալս կ'ըսեն թէ սուս է † :

* Մի միայն առիկայ է որ կը ցուցցնե՛ թէ մնեք Վրիս-
տուրի ճշմարիտ աղակերաններն ենք : Թե՛ որ առաւուած-
պաշտութեանս առ գորութիւնը շրտե՛նանք՝ անուամբ միայն
կենդանի ենք , բայց Եւեոարանին գորութեանը մնամ
ենք : Ենե՛րնիդ քննեցէ՛ք . Քամբանքնուդ նայեցէ՛ք :

† Եսպէս հաւատարմութեանք վարուելու ենք մեր ըն-
կերեալսն հետ : Արանի թէ աւելի գործածուէք առ բանս՝
թէ աշխարհի մէջ , և թէ եկեղեցւոյ մէջ : Են առե՛նք

Ան առևնը Հասարական առաջ տեսց կարծիքի : Բայց ինքզինքը ժողովելով պարզեմ պատասխան տալու : Գրան հրան փորձատու թեան՝ խղճմանդի՝ և Բասուեոց վրայ դարձուցիր խոսքը . ու խոսուած բաներն արդարացնելու համար Իրանն վնայութիւն կը բերես : Ան չէի յուսար որ առ տեսակ խոսակցութիւն պիտի ունենանք . ոչ ալ պայտի խնդիրներու պատասխան տալու կը հակամիտիմ , քանզի ես պիտի առ բանին պարտաւոր չեմ տեսեր՝ մինչև որ դուն քեզ իմ փարձապետս ըլլալ շարեցնես : Ան թէ որ շարեցնես ալ՝ կրնամ քեզ ինձի դատաւոր շնորհունիլ : Բայց կ'աղաչեմ , զըսեցերու կամք կ'ընեմ՝ թէ ինչու պայտի հարցմանցներ կ'ընես ինձի * :

Հասարակի . Անոր համար՝ որ տեսայ քեզ թէ խոսելու համարմակ ես , և կատկած ունէի թէ երեսկայրական գաղափարներէ 'ի զատ բան մը չունիս : Մանաւանդ՝ շեռակը խոսելով քեզի , քու վրայովդ բնցի՝ թէ քու կրօնդ խորի վրայ կը կայանայ , և թէ՛ քու կենցաղափարութիւնդ կը շարեցնէ որ առ քու բերնիդ դաւանութիւնք սուս է , կ'ընես թէ քրիստոնէից մէջ ազա մըն ես դուն , և թէ՛ քու անբարիչա կենցաղափարութիւնովդ չընարտաթիւնը կ'անարդուի . թէ տեսնը արդէն քու շար նստրաներովդ զայթակցեցան , և թէ անով շատերն ալ կործանու-

դատարկութանը աշխարհի մէջ պիտի նանչուէին , ու եկեղեցիին պիտի արտաքսուէին :

* Արար թնտոյ՝ հոգին փորձոյ՝ ու փարքը հետազոտող խորքերը կեղծաւոր շատարտանցուն բանին չգար : Հասարակով արդարանալու վրայ նայն մը հանել՝ ու պիտի միտբանին քեզի . բայց երբոր չըլլի խոսիմ թէ հասարակը ինչպէս կ'աղչէ արտին ու կը ներդարնէ փարքին՝ որ անձնարարութեան հասարակութիւնով մը Վրիստաուսի հեանինց , ստիկայ չեն կրնար տանիլ . քու վրայ կը ներանան , քննէ կը փախչին , ու կը կուլն քեզ արմատեր :

ման վրանցին մէջ են : Վաւ կրօնացի՝ ու գինեատուք , և ազահաւթիւնք , պղծութիւնք , հայհոյութիւնք , ստաւթիւնք , անպիտան ընկերութիւնք են , ամենք մեկուկէլ կենան : Վաւ վրայ կը ճշմարտի ան առակը որ պատմեցի մը վրայ ըստած է , թէ ¹ Բայց թիկնորան նախապէս ե՛ր , պայտէս դուն ալ բոլոր հաստատեալներուն նախաւորք մըն ես :

Շարժում . Արտօճեան պնդաւ պատարտաւ եւ անոր ասոր շաղակրատութիւններն ամենլա՛ւ և պնդաւ անուրդութեամբ գատողութիւն ընելու ինչպէս որ բրիւր , ուրիշ բան չե՛մ կրնար ընել՝ բայց եթէ մենեւ որ դուն գիբապղղիւ և մեղանաղնաւ մարդ մըն ես , ու հետք խառակցութիւն ընելու անյարմար մեկը . ուստի և մնաւ բարով ² :

Ճանա Վրիստաբանաւ մնա եկաւ և իր եզրօրք ըսաւ . Դա ինչպէս հանդիպելիքը յեղի բսի . քաւ խաղերդ ու անոր զանկութիւնները չերցան իրարաւ համանայնիւ . Ինք աւելի կամեցաւ քաւ ընկերութիւնդ նպէ՛լ քան թէ իր վարքը լակել : Բայց ինչպէս որ բսի , գնաց . և թող տար որ երթայ . կորուսող ուրիշ մարդու չե՛ր բայց անորը : Ետիկայ մեզ՝ իրան զատուելու աշխատութենէն ազատեց . ինչու որ ինք պայտէս մնալով՝ ինչպէս որ կը կարեննք թէ պիտի մնայ , մեր ընկերութեանք ազաւ մը պիտի ըլլար : Ետիկ դատ ստարեալը կ'ըսէ . ³ Եսանկերն մեկոյն կեցիր՝ : ան Տի՛մ . Դ . 5 :

Ճատարակ . Բայց ես ուրախ եմ՝ որ աս կարն խառակցութիւնն իր հետք բրինք . կարելի է որ անոր վրայով կրկին մնածէ . ինչ և իցէ ես յայնմարպէս խառնաց իրեն ,

¹ Աւր որ սիրաք վրած է՝ համարուելն կը վախելի , հաստատարի՛մ խրատողն մեկոյն կը կենայ , անիկայ կը դատապարտէ ու ինքզինքը կ'արդարացնէ : **Ճատարակ** խրատը անհաստատարի՛մ հոգիներուն քանին չար :

և սասանեղով՝ թէ որ կորսուի, եւ անպարտ եմ՝ անոր աւրիանն * :

Վերհատիւնս . Աշէկ ըրիք որ սցապեա յոչսնապեա խանցար իրեն . Հիմնկուան սասնոս սցապեա հաստարմարար վարուիլ մեկու մը հեա քիչ կոչ, և ասիկ է որ ճշմարտութիւնն սքոչսոք շատերուն քթին հասած կու զոյ . քանզի սա շատախոս յիմարներն են՝ որոնց կրնայք միայն խաչոյով է, և իրենց վարքն ապահանեալ ու անարգ՝ որ բարեպաշտներուն ընկերութեանը մտած ըլլալով աշխարհը կը խառնեցընեն, քրիստոնէութիւնը կ'արատաւարեն, ու հաստարիմ աննը կը արամեցընեն : Արանի թէ սցապիսներուն հեա ամեն մարդիկ քու վարուածիդ պէս վարուէին, ան ասներ անոնք կամ՝ աւելոք իրենց գիշերն ճշմարտութեան պիտի յարէին, կամ սուքերուն ընկերութիւնը պիտի շինային տանիլ :

Ինչպեա Շատախոսն առջի բերանը,
Իր փեսայները կը փրացընէ .
Ինչպեա քաջութեամբ կը խօսի թնքը,
Վաճնն իր առջին գետին կը զարնէ :

Ըսոց շատարիմն երբոր կը սխիւի,
Արտին գործքերուն վրայով խափի .
Ինչն իր բն լուսին որ կը նուազի,
Եւ կ'ունայնամայ, ու լուզի խափի :

Մտր պէս կ'ըլլան նաև ամենքը,
Արոնց լին գիտեր արտին գործքերը :

Մասնեղով յատակ գացին անոնք՝ ճամբուն վրայ իրենց անտած բաներուն վրայ խոսակցելով . և սցապեա ան ճամ

* շատարիմն սա խաչքը նկատէ, ու սա քր որինուկին հեանէ :

բան գիւրացուցին , որ ուրիշ կերպով անասարկացս ձանձ-
րակն պիտի ըլլար իրենց՝ որովհետև Հիմն անասարկի մը
մէջնն կ'անցնէին * :

Արբոր գրեթէ ըսչբրոյին գուրս ելան ան անասարկն ,
Հասարակիմը գիւրուածով մը իր ետին նայեցաւ , ու
մեկը տեսաւ որ ետեմուն կու գար , ու ինք կը ձանձնար
զանիկաց : 'Ապ' ըսաւ Հասարակիմը իր եղբորը , նվ
է անկէ եկազք : Են ստանը 'Քրիստոսանս ալ նայեցաւ'
ու ըսաւ . 'Ենիկայ իմ՝ պատուական բարեկանն Մեծասար-
նիլն է : Եսն , իմ՝ ալ պատուական բարեկանն է . ան
է որ զիս ան 'Աեղ Պրան ձամբան գրաւ : Ետք վրայ Եւե-
տարանիլն իրենց Հասաւ , ու պայտա բարեկց զանանք :

Եւետարանիլ . Իսազազու թիւն ձեզի՝ նվ իմ սիրելի-
ներս , ու իսազազու թիւն ձեզի պնտոյներուն :

'Քրիստոսանս . Իտրի՝ եկար , պատուական Մեծասար-
նիլն . քու գեմբիդ տեսքը , իմ յաւիտենական բարե-
լուս թեմանս Համար՝ քու ունեցած վաղեմի մարդասիրու-
թիւնդ ու անխնջ աշխատութիւնդ իմ միտքս կը բերէ :

Հալար բարի եկար , քու բարի Հասարակիմը . մե-
զի պէս ողորմելի ձամբորդներուն սրչափ բազմայի է քու
ընկերութիւնդ՝ նվ քաղցրաբարց Մեծասարանիլ * :

* Եզան փորձառութեան վրայ Հոգեւոր Խոսակցու-
թիւնները շատ կը զարացընեն ու կը զուարթացընեն Հոգին :
Տրամնութեան անասարկը շատ անգամ՝ ուրախութեան
պարտեղի կը փոխեն , ու պայտա՝ գոմարին ձամբաներէ
յոյնած ձամբորդները կը հանդէսցընեն : Ով քրիստո-
նեաց , աւելի նայեցէք 'Քրիստոսի՝ ու աւելի խոսեցէք
իրարու Հետ իր ներ վրայ ունեցած սիրոյն վրայ , ու ներ
Հետք փարուելուն վրայ , Հոգին ընդ իմանարհեցընելու՝
ու գ'Քրիստոս բարեբացընելու :

† Ճանապարհորդի ոգի ունեցողին ստոյգ ու երկմտիկ
նշանն սա է . Մեծասարանի պաշտանաներուն վրայ անեղի՛

Անտանիքը Աւետարանին ըստ . Բանբեկաւաներ , մեր
 մերձին անգամ . Իրարմէ զտուսեխուս ետե Բ՛նչպէս եղաւ
 մեր միմակը . Բ՛նչ բաներու պատահեցայք , և Բ՛նչպէս
 կենցաղապարեցայք * :

Աւտար Բրիտանիան աւ շաւարաբխը Կամբուն միայ
 իրենց պատահած բոլոր բաները պատմեցին անոր . աւ
 Բ՛նչպէս՝ և Բ՛նչ զժուարութիւնով մինչև ան տեղջ հաս-
 ներին զուցեցին :

Մեծապէս ուրախ եմ՝ ըստ Աւետարանիչը՝ չէ թէ քոր-
 նութիւններու պատահելնուդ համար՝ հապա յայքմող
 զտուսեխուդ , և մինչև աս որ Կամբուն մեզ շարունա-
 կելնուդ համար , թէպէտ և բազմապատիկ տկարութեամբ
 պաշարուած :

Մեծապէս ուրախ եմ՝ կ'ըսեմ՝ աս բանիս միայ , աւ ան
 ալ միանգամայն ինձի համար և մեզի համար : Այս ցա-
 նեցի՝ աւ զայք հմեցիք . և ան որք կու զայ՝ որ անն
 ցանդն աւ հմեղը մեկանդ պիտի ուրախանան . Հովն .
 Գ . 36 . պարնին՝ թէ որ համբերեք անանց թու ըստու ,
 իր ժամանակին պիտի հմեք : Գրաւ . Գ . 9 : Պատկը
 առջինեթղ և , և ասիկայ անեղծանելի պատկ մըն և . այն-
 պէս վայեցեք որ անիկայ առնէք : աւ Արքն . թ . 24-27 :
 Անն աննք որ աս պատկին համար Կամբուց կ'ելին , աւ
 անոր համար ըստ տեղ երթալնուն ետե՝ մեկ ուրիշք կու

աւ կաթնոցին սեր մը ունենալ , Կանընալով թէ մեր հոգի-
 ներուն պատն նպատաստնաւորցց կն անննք :

* Բրիտանոսի հաւատարիմ՝ պաշտանեաներուն գործքը
 աննն աննն պիտի ըլլայ ժողովուրդին հոգիներուն միմակին
 իմանալ , աւ անննց պատն աւ ըստ թեամբ համար հո-
 գալ . բայց թէ աղեախ , Բ՛նչպէս զանցառութեան մեզ
 ձգուած և աս բանը : Վանի ցանի անգամ՝ Բրիտանոսի
 պաշտանեաները ժողովուրդին տես կ'երթան , աւ ասանց
 հոգեար իստակցութիւն մը ընելու կու կը գտանան :

զայ ու անիկայ անունցսն կ'աւանկ . ու թեմն ամուսն քանեցէք
 ձեր ունեցածք , որ մէկը շատնէ ձեր պատկը : Օտար .
 Գ . 11 : Դուք տակաւին Սասանացին հրացան համեմալ
 միջոցն անդին անցած չէք : զուք տակաւին արիւն թա-
 փելու շափ պատերազմելով մեզքին դէմ չեկցաք : Ար-
 քայս թիւնը միշտ թող ձեր առնն ըլլայ , ու անթեղիթ
 բաներուն վրայով հաստատուն հաստար անեցէք : Հան-
 դերանալ աշխարհին տաղիի կողմն եղած մէկ բանը ձեր
 ներսիցիին թող չտիրի : Ու ամեն բանն աւելի ազի կ'
 նայեցէք ձեր սրտերուն ու անոր ցանկութիւններուն . քան-
 զի անոնք ամեն բաներն աւելի խարերայ են , ու տարա-
 պայման չոր : Վայլախաղ քարի պէս ամուրջուցէք երես-
 նից . երկնից ու երկրի բոլոր կարողութիւնը ձեր կողմն
 ունիք* :

Վրբաստանու շորհակալ եղաւ իրեն՝ իր յորդորանցնե-
 րուն համար . բայց նաև ըսաւ իրեն՝ թէ կ'ուզին որ մնա-
 ցած ճամբուն մէջ իրենց պնտութիւն ըլլալու համար քիչ
 մըն ալ խափ . և մանաւանդ որ ազիկ գիտէին թէ ինք
 մնալարեան հողի ունէր ու իրենց կրնար գրուցն իրենց
 պատահելու բաները , ու նաև դէմ դնելու և անոնք յաղ-
 թեղու կերպը : Աս ինդիրին Հաստարիմն ալ համա-
 թիւն ցուցուց . ուտաի պտակս սկսեց խափլ Աւետարա-
 նիչը :

Աւետարանիչ . Ի՞՞մ արդեակներս , Աւետարանին ճշմար-
 տութեան խաղերուն մէջ լած էք թէ զուք ըսաւ նեղու-

* Ո՞վ արհեսալ խոսք . որ կը յաճախենն՝ կը զգուշա-
 ցնենն ու կը յորդորեն՝ հաստարով հաստատուն , յուտով
 թնդապատար , սրտերնուս վրայ հեկող , ու Տերտըզ գործ-
 քին մէջ առատ ըլլալու : Եսնոց ամենը միշտ հարկաւոր
 են ճամբորդներուն : Վրբաստաի հաստարիմ՝ պաշտա-
 նաները իրատ կաւ տան . ու ճամբորդ յրբատանեաները
 անոր համար անունց շորհակալ կ'ըլլան :

և իմ սուստեղ ևնզի պատմածներս հասարակն , սն տանը յիջեցէք ևն բարեկամք , ու դուք ևն մարդու պէս բանեցեք , ու ևն հոգիներուն պահպանութիւնը հասարակ Ստեղծողն յանձնեցէք բարիք գործելով :

Մտի ետև երայկս ևն՝ տեսոյ՛ որ անապատն զուրս ելլի՛նուն՝ խզոյն իրենց ատենը քաղաք մը տեսն : Վազալին անունը Ունայնութիւն էր , ու անոր ևն՝ անապատն մը կ'ըլլար , որ Ունայնութեան Տնապաճառ կ'ըսուէր , ու բոլոր տարին կը տեսէր * : Մտից Ունայնութեան Տնապաճառ կ'ըսուէր՝ ոչ միայն Ունայնութեան քաղաքին ևն՝ ըլլալուն համար , հազա նաև հոն ծախուած կամ հոն եկած բոլոր բաներն ալ անայնութիւն ըլլալուն համար , ինչպէս որ խնամանքը կ'ըսէ , ին՛ Ռոյնքը գալիքը անայնութիւն է : Սուղ . կր . 9 : Ճաշ . մն :

* Էկեմախը Ունայնութեան Տնապաճառի սյուրբանական ստորագրութիւնովն կը նկարագրէ սու աշխարհս իր կախարդական որոշողիներովն՝ յողորմիկի նիմայնեղովն՝ խաբէական հրապոյններովն ու սպանական իստորացիներովն : Մոր աւագութիւնները՝ հարստութիւնները՝ հեշտութիւնները և անայնութիւնները խիտ պանշիկ կերպարանքով գեղեցկազարդ պնտուած են , ևն որտալու ու գերի ընելու : Ստանան՝ սու աշխարհիս ստատուածը՝ անապար կը ինքըզրէ ևն , ինչզմայնիս գալի հեշտութիւններու տալ , ու բոլորովն աննշմով յազարդ տանել : Մշխարհիս իշխանը փառաց Տէրոյնց մայ կս յորնակեցաւ՝ երբոր սու անապաճառն կ'անցնէր սն , բայց բան մը չցտաւ անոր մայ : Մտի ի վեր բարեկարգութիւններն ալ ըրաւ Վրխանեայ անուն կրտներուն մայ , ու խիտ շատ անգամ յախարհութիւն գտաւ : Մայց քննիս քրխանեայ անապարհորդը պիտի կարդանայ հասարակով յողմելու : Մրայեցուց գրուած ինզիմին լՎ . գլուխը շատ երեւիկ արմատներ կու ապ ևնզի աւանց մայով , արմը իրենց գերենց երկրի մայ ասար ու պանգուխս սեպեցին :

8 : Տե՛ս և Ժող. ան. 2-4 : Թ. 11-17 : Եսայ. Թ. 17 :

Ես ամնախանաւը նոր բացուած բան չէ , հասարակ հին ասանել 'ի վեր հաստատուած բան մըն է : Քեզի անոր սկիզբը յուսելով ես :

Այնպէս հազար տարիի լստի առանջ առ երկու համեմատ մարդոցը պէս նամբարդներ կային երկնային քաղաքը Կանապարհորդող . ու Ռեկոնկրացի' Երզնայիմն ու Լեզեոնց իրենց ընկերներուն հետ մեկտեղ ան նամբարդներուն սաղմն շատ ինչն խնամալով թէ անոնց երկնային քաղաքն երկնայու նամբան առ Ունայնութեան քաղաքին մէջն կ'իջայ , առ անցս ամնախանա մը հաստատուել խորհեցան . ամնախանա մը՝ որուն մէջ ամեն տեսակ պնայնութիւնները ծախուի , ու բոլոր տարին տեւէ : Ուստի առ ամնախանաին մէջ ամեն առ կերպ սպրանջներ կը ծախուին . ինչպէս են՝ տուն , կաշուածք , արհեստ , պաշտան , պատիւ , իշխանութիւն , պատուանուն , երկիր , թագաւորութիւն , ցանկութիւն , զուարճութիւն , և ամեն տեսակ հաննջս՝ ինչպէս են պտնիկ՝ կրիկ՝ երկի՝ զուակ՝ տէր՝ ծառայ՝ մարմն՝ հոգի՝ արծաթ՝ ոսկի՝ մարդարիտ՝ անդամանդ քար , և ինչ բան որ շխտուի հան :

Եսնայնէ 'ի զուս առ ամնախանաին մէջ ամեն ասան կը տեսնուին ամեն տեսակ աշք կապող՝ խարերայ՝ զբաւանք , խաղ , ծաղրածու , խեղհանակ , անզգամ , սրիկայ :

Վասն հոս մեկը առանց ստակի կրնայ տեսնել անհնարին լստի զտղութիւն՝ սպանութիւն՝ շուտիւն՝ սուս երդում՝ ընտղներ :

Եւ ինչպէս որ աշիւ պղտիկ ամնախանաներուն մէջ զանազան թաղեր կամ՝ փողոցներ կան յատուկ անուններով՝ ուր որ այս ինչ և այն ինչ սպրանջը կը ծախուի , այսպէս հոս ալ առ ամնախանաին սպրանջները շատով շանուելու համար յատուկ տեղեր՝ թաղեր՝ փողոցներ կան :

Մար մէջն է Վրիստանացւոց թաղը , Գազգիացւոց թաղը ,
Իսաալացւոց թաղը , Ալգանիացւոց թաղը , Գեղմանացւոց
թաղը * , ուր որ զանազան ունայնութիւններ կը ծախուին :
Եւ ինչպէս որ ուրիշ ամնաբաններուն ամէն մէկին մէջ
մէ յմէկ տեսակ սպարանք ուրիշներէն շատ կը գտնուի , այս-
պէս ալ աս ամնաբաննաբա մէջ Հոսփոխ սպարանքն ու անոր
առուտուրը շատ յաջողակ է . միայն մեր Մոզզիացւոց ազգը
քանի մը ուրիշ ազգերու հետ զգուանք մը ունեցան անոր
սպարանքներուն վրայ † :

Արդ՝ ինչպէս որ լսի , երկնային քաղաքն երթալու ճամ-
բան ճիշտ աս քաղաքին մէջէն կ'անցնի , ուր որ աս մեծ
ամնաբաննաբ քաջուած է . և ան՝ որ հոն երթալու կ'ուզի
ու աս քաղաքէն շտնցնի , հարկաւ աշխարհէն գուրս ելն-
լու է : Եւ Արեւի . Ե . 10 : Իշխաններուն Իշխանք հոս
եղանք աստե՛ն աս քաղաքին մէջէն անցաւ . դնաց իր երկիրը ,
ու ան՝ ալ ամնաբաննաբ ար մը : Եւ ինչպէս որ կը կար-

* Ալմնիան որ Մոզզիացւոց համար գրեց իր գիրքը ,
միայն այսչափ թաղեր կը թուէ . բայց կարգացողք կրնայ
ինչնիրթէն աւելցընել Նակ Հունաց թաղը , Տանկոց թա-
ղը , Պարսկաց թաղը , Երաբացւոց թաղը , Հայոց թա-
ղը , և Սուսաց թաղը :

† Ետիկաց կը նշանակէ Հոսփոխական եկեղեցւոյն տե-
լորդապաշտութիւնները , որոնցմով մէկը իրբն թէ ժո-
խանակութեամբ առուտուրի կը մտնէ Երասունոց հետ ,
կարծելով թէ փրկութեան համար քանի մը ուխտ ու գա-
շնցններ ընելոյն երկիրն մտնելու իրաւունքը ծախու կ'առ-
նէ , իր բարեգործութիւններովն երկիրը կը ստանայ , ու
քան իր հազանգուսթիւնովն արդարութիւնը կը գծէ .
բայց ճշմարտապէս տիկնայ միայն իր ամբարտաւանութիւնը
կը բարեբայցընէ , ու Վրիստոսի կատարած գործն ու անոր
փառքը կը նուաւաւայցընէ : Եփսոս՝ որ աս ամբարտաւան՝
ու Սուրբ Գրքերէն գուրս եղան կարծիքները մեծապէս
տիրապետած են մէջներէս :

ձեռք , Նկեղզերուցը՝ առ քաղաքին գլխաւոր իշխանը զինքը
 հրատիկեց իր ունայնութիւններն ծախաւ առնելու , մա-
 նաւանդ թէ տնտեսական իշխանն ընել ուզեց զանիկայ՝
 թէ որ քաղաքին անցած առնելը զինքը պատուէր : Այս մա-
 նաւանդ անիկայ այսպէս պատուաւոր մէկն ըլլալուն համար՝
 Նկեղզերուցը փոզոցէ փոզոց պարտացոյց զինքը , ու թիւ
 մը առնելին մէջ այնպէսի բոլոր թագաւորութիւնը ըզր
 առաւ անոր՝ որ եթէ հար է հրապարակ ան որհնեալ
 անկը՝ որ իր ունայնութիւններն թիւ մը բան ծախաւ առ-
 նէ : Բայց անիկայ ան ապրանքներուն վրայ միայն շունենա-
 լով՝ առ ունայնութիւններուն մինչև անգամ՝ ստակ մը
 շտաւած՝ քաղաքը նկեց զնայ : Մտաքն . Կ . 8 , 9 :
 Ղ . 1 . Կ . 5-7 : Աւարի առ տնտեսականը հին բան մըն
 է՝ երկար ժամանակէ՝ ի մէջ հաստատուած , և շատ մեծ :

Երգ առ ճամբորդները՝ ըսածիս պէս հարկաւ առ տնտ-
 ականին մէջն անցնելու էին : Ըստ ազեկ . այսպէս
 ըրին անանք . բայց ահա խեղճ տնտեսականին մէջ մտած-
 նան պէս , տնտեսականին բոլոր ժողովուրդն իրար անցան ,
 և բուն քաղաքն ալ սեպէ թէ սղմուկի մէջ ինկաւ ասանց
 վրայով . ու առ բանս քանի մը պատմութեան համար
 եղաւ : Քանզի ,

Ղաթի՝ Նամայարհորդներն ան տեսակ հազուատով հա-
 զուէր էին՝ որ ան տնտեսականին մէջ առաւտուր ընողնե-
 բուն բոլորին հազուատն տարրեր էր : Աւարի բոլոր ժո-
 ղովուրդը մեծապէս աղչած ասանց վրայ կը նայէին . անանք
 կ'ըսէին թէ խեղճասակ են անանք , անանք թէ յիմար են ,
 և անանք թէ արարիկան մարդիկ են : Առք . ժր . 4 :
 Ինքն . Կ . 9 :

Երկրորդ՝ Ինչպէս որ անանց հազուատին պատմականաւ
 զարմանքի մէջ ինկան , այնպէս ալ անանց խտակցութեան
 պատմականաւ . քանզի թիւերը կը հասկընային անանց
 ըսածը : Եսանք ՚ի բնէ Քանանու ընդան կը խա-

ակին * : Բայց ամենախաճախին ժողովուրդն առ աշխարհիս մարդիկնեցն էին : Աստի ամենախաճախին մէկ ծայրնն մինչև միւսը ասոնք անոնց և անոնք ասոնց Բարբարոս կը թուէին : Ին Աղբիւ . ք . 7 , 8 :

Արքայոց՝ Բայց զամնասկաննեքը մեծապէս խոչտասակ ընողն ան էր՝ որ առ ճամբորդները ավեննին բանի տեղ շտեպեցին անոնց ապրանքները : Մինչև անգամ անոնց վրայ նայելու փափայք չուէին . ու թէ է որ կանչուէին բան մը ծախու առնելու , ասոնք իրենց մնասին ականջնընունն գնելով կը կանչէին , 'Կարեհւր թ' աշխարս , որ անտի բան շտեմնեն . Սող . ճի թ . 37 . ու գեպ 'ի վեր նայելով կ'ըսէին թէ՛ իրենց աստիւտանն ու փաճապը երկինցն է † : Փիկոյ . 4 . 20 , 21 :

Մէկն ալ առ մարդոցը ընթացքը տեսնելով՝ գէմերնեքն եղաւ ու ծաղարամուտեամբ իրենց կը պուշէր . Ե՞նչ կ'ուզէք գնել : Բայց անոնք ծանրութեամբ անոր վրայ նայելով ըսին . Մենք ճշմարտութիւն կը գնենք ‡ : Եւտով .

* Քանան օրինակ էր երկնից . ու Քանանու լեզուն կը ճշմանկէ բարեպաշտական խառնուցութիւններ :

† Արեք բան կայ՝ որ աշխարհս չկրնար ասելի՛ անոնք քրիստոնէի մը վրայ տեսնել : 'Կախ' անոր հազուադր . պոսկեցն՝ Քրիստոսի արդարութիւնովն արդարանալու իր գաւանտութիւնը : Արեքայոց՝ իր լեզուն . պոսկեցն՝ ինչ որ կրնայ խօսիլ ան մեծամեծ բաներուն վրայ որ Եստուան իր հոգւոյն համար քրաւ : Արքայոց՝ իր խոյրութիւնը՝ ինչպէս որ անոնք կը կոչեն . պոսկեցն՝ անոնց մտաք ու մեղանշական գործոցը շեռանուիլը : Առ պատմաստաս հաստատեցները՝ թէ որ իրենց գաւանտութեանը մէջ հաստատ ու շխտակ կենան , գարնանքի ու ծիծաղի ենթակայ կ'ըլլան . և մանաւանդ անողորմարար քամահրուելու , ու երբեմն ծեծուելու՝ բանասպիտելու՝ աքարուելու՝ և մինչև սպաննուելու անգամ՝ ակն ունենալու են :

‡ Ե՞նչ նորանշան պատասխանն է առ . թ՞նչ կը ճշմանկէ առ խոյրը : Եւտով ըսել կ'ուզեն թէ իրենք ոչ կը

ցին թէ հարկէ եկեր են , հար կ'երթան , ու թ'նչ կ'ընեն
ան տեղ պայտիս անտար հարգուստով : Մարդիկն ալ
անոնց ըսին՝ թէ իրենք աշխարհի մէջ օտար և պանդուխտ
են , ու կ'երթան իրենց բուն երկիրը՝ որ է երկնաւոր
Արուսազէ՞ն : Աբբ . Ժն . 13-16 : Այս թէ՛ իրենք զի
քաղաքին մարդոցն ու ձէ փանտակամներուն պատճառ մը
տուած են զիրենք պայտիս բանարարելու և իրենց քանքային
արդիւնքու , միայն թէ մն կրնայ ըլլալ պատճառ որ երբ
մեկը հարցուց իրենց թէ թ'նչ պիտի գնեն , իրենք պա-
տասխան տուին թէ Խշմարտութիւն պիտի գնեն : Բայց
անոնք որ զիրենք քննելու դրուած էին , շէին հաւատար
թէ ուրիշ բան ըլլան անոնց՝ սլլ խենթ ու խելաս * , կամ՝
թէ տնտափանտախն մէջ ամեն բան տակնուփոյ ընելու հա-
մար եկած մարդիկ : Ուստի բռնեցին ձեռնեցին անոնց՝ ու
ցեխով չաղտակցին , ու յետոյ փանդակապատ բանտի մը
մէջ դրին , որպէս զի տնտափանտախն բոլոր մարդոցը խոյ-
տասուկ ըլլան :

Երգ՝ առնեն մը հոն մնացին անոնք , ու ձ և իցէ մարդու
ծաղարամտութեանը՝ շարութեանը և վրէժխնդրութեանը
ենթակոյ եղան . մինչև անգամ՝ տնտափանտախն խշամն
ալ բոլոր իրենց պատահածներուն վրայ կը խնդար : Բայց
մարդիկը համբերութիւն ընելով , ու բամբասանցի տեղ

* Թիւ որ բան մը շունքիք վրանիս որ որոշէ մեզ աշ-
խարհիս ուրիշ մարդոցնն որ շարութեան մէջ են , ու ան
պատճառաւ կ'առնեն ու կ'անարդեն մեզ , հաստադելու
պատճառ շունքիք թէ մենք Քրիստոս Ախուսով նոր ա-
բարած եղած ենք : Թիւ որ մենք Քրիստոսին ենք՝ Քրիս-
տոսի համար յիմար ըլլալու ու խելայնոր համարուելու ենք
անոնցն որ շեն ճանշնար զՔրիստոս . քանզի թէ որ կեն-
դանի ենք Քրիստոսի համար , պիտի խաշուինք աշխարհի
համար : « Այն ձեզի՛ երբոր մարդիկ մեր վրայով աշէկ
խոսին՝ ըսաւ Քրիստոս : Ղ . 26 :

չբանասերով՝ հասարակաց հակառակը որհանելով, ու զէջ
խաղերուն զէմ՝ բարի խառնելով, ու եղան վնասներուն
տեղ մարդասիրութիւն ցուցնելով, ամառախնային մե-
ջէն քանի մը հողի՝ որոնք մնացած ուրիշ մարդոցմէն ա-
ւելի խահական և անտնայն պակաս նախապաշարեալ էին,
սխալցին սասակէ և մեղադրել ան քան մարդիկը իրենց ան
մարդոցը ըրած անընդհատ բռնաբարութեանը համար * :

Ուստի միւսները սրամտութեամբ անտնց վրայ յարնակե-
ցան՝ բանտարկեալներուն նման զէջ մարդիկ սեպելով զա-
նոնք, և ըսելով՝ թէ միւսներուն զաջնակիցները կ'երևան,
և անտնց գժբազուցութեանը մասնակից պիտի ըլլան :

Պատասխան տուին անոնք՝ թէ իրենց գիտցածն անպե-
տով, անտնց հանդարտ և զցաստ մարդիկ են, ու մեկու
մը վնասելու միտք չունին . և իրենց ամառախնային մէջ
առաւուր բնօրներէն շատերը կան՝ որ առաւել ևս ար-
ժանաւոր են բանտարկուելու, քան թէ ան իրենց բռնա-
բարած մարդիկը : Եսանկով շատ կերպ խաղեր անցնե-
լն հետ իրենց մէջ (որ ասեն բանտարկեալները շատ
խնայաստութեամբ և զցաստութեամբ կը վարուէին անտնց
առջին) սխալցին ծեծկուիլ իրարու հետ, և մեկզմեկու
վնասեցին :

Այն առ կրիտ խելո՞ւ մարդիկը նորէն իրենց քննիչնե-
րուն առջև բերուեցան, ու հան ամբաստանուեցան՝ թէ

* Աշխարհս սփռաբար տարբեր կարծիքներ ունի նամ-
բորդ սքիսանեաներուն վրայ : Վերստանէին վարցն ու
կենցաղափարութիւնը քանի մը շարադործ մարդոց ծաղ-
րարանութիւնները կը պայպանեցնէն, ու երբեմն անտնց-
մէ մեկ քանիները կը շահի որ Վերստասի հետեւին : Ով
նամբորդներ՝ զգուշացի՞ք ներ կեանքին՝ ներ բնաւորութեանն
ու վարքին որ կը ցուցնէ՞ք աշխարհս մարդոցը, որոնք
բոլոր տարին Ունայնութեան Տնախանաք բաց կը պա-
հեն :

ամնազանաւոքն մէջ եղած վերջին ազմուկն իրենք յարուցած են : Այսպէս՝ շարաշար ձեռն քաշեցին անոնց , ու շղթաներով կապեցին և ամնազանաւոքն մէջ վեր վար պարտացոյցին ուրիշներուն որքնակ և վախ բլլարու համար , որ շրջաց թէ անոնք անոնց կողմնակ խափն՝ կամ անոնց յարին : Սակայն և այնպէս Քրիստոսիանոսն ու Հաստատարիւն աւելի խնամաւորեալեալք վարակեցան , ու իրենց վրայ ձգուած նախաաւերքն ու խաչատուակութիւնը այնպէս հեղուկեալք ու համբերութեալք ընդունեցին , որ ամնազանաւոքն մէջի մարդոցմէն ինչ մը հոգի իրենց կողմը շահեցան , (թեպէտ և մնացած ուրիշ մարդոցը հետ բազմաակնով քիչ էին անոնց) : Այս բանը սխա կողմն առաւել ևս բարեկարգեալ մէջ ձգեց . մինչև որ առ երկու մարդ ինն ուղաննել վնասեցին անոնց : Ուստի սպառնալիք մը հանեցին՝ թէ ճշ բանան ու ոչ շղթաները հերիք են անոնց . հապտ իրենց բրած զրկանքին համար ու ամնազանաւոքն մարդիկը խաթելնուն համար պետք է որ մեռնին :

Ըն ասանը նորին բանաը խրկակեցան մինչև որ բանն աղէկ մը որոշուի : Ուստի ներս դրին զանոնց՝ և կանգնու մէջ անուր մը պնդեցին :

Այդ՝ անոնք առ տեղը իրենց հաստատարիւ՝ բարեկամն Աշտարանիչին լսանին նորին միայն ընին բերին , ու իրենց պատահելու բաներուն վրայով անոր յառաջնակ զրուցաներովը աւելոյր հաստատուեցան իրենց բանած նախ բուն ու բարած նեղութիւններուն մէջ : Հ խն սկսեցին իրար միտքարել ևս՝ թէ որուն միմակին որ իմաց մեռնիլ , ան պիտի ունենայ լուսաղոյն մնաը : Իս բարանչի բը զազուակ կը բազմար՝ թէ ինք ան պատիւն ունենայ : Ըսցց սակայն իրենք զիրենք ամեն բաները կարգազրոյցին ամենխնամա անտրեմութեանը յանձնելով , մեծապէս դահութեամբ մնացին իրենց եղած միմակին մէջ , մինչև որ ուրիշ կերպով բանը որոշուի :

Պանդ որ յարմար առնն մը որոշուած ըլլալով՝ դուրս հանեցին զանոնք իրենց դասը տեսնելու, ու անոնք դատարարանելու : Երբոր ժամանակը հասաւ՝ թնամբներուն առնն բերուեցան և ամբաստանուեցան : Պատաստարին անունն էր Իշխան Բարխատեաց : Իրենց վրայ եղած ամբաստանութեան գրերն իրոք մի և նոյն էին, թեպէտ և քիչ մը տարբեր էին ձևով : Ետիկոյ էր ան գրերուն մէջ պարունակուածը : « Ես մնոր իկը առուտարին թնամբ ու խանդարիչ են . քաղարին մէջ աղմուկ ու երկպառակութիւն ձգեցին, ու իրենց ամենափեսայար կարծիքներուն դարձուցին ժողովուրդին մէկ մասը՝ մեր թագաւորին արինացը անարգութիւն ընելու համար » * :

Են առնէր Հաւատարիմն սխտեց պատասխան տալ, թե ինք միայն ան բանին դեմ հակառակ կեցաւ՝ որ ինքզինքը իրսա բարձրերէն ըարձրագոյն եղողին դեմ հակառակ գրեր էր : Իւ ան՝ որ աղմուկ յարուցանելու վրայ կը խօսէր, ևս պղպղես բան չեմ ընէր՝ ըստ, բուն ինքս խաղաղաւեր մնոր ըլլալով : Իւ անոնք որ մեր կողմը դարձան, մեր ճշմարտութիւնն ու անսկզութիւնը տեսնելով դարձան . որոնք միայն շարագոյնէն ըուսողոյնի դարձած են . Իւ ան՝ որ թագաւորին վրայ կը խօսէր, որովհետև ինք Բեկդարուին է՝ մեր Տեղալի թնամբն, ևս բանի տեղ չեմ համար իր մէջ գինքը և մէ բոլոր իր հրեշտակները :

* Իրեզեցոյ հաստատութիւնէն 'ի վեր ամեն գարեբու մէջ հարածանք որ ըլլաց, առ պատճառանքը կը գործածուի, 'ի իրատեսութեան առաջին քարոզիչներուն վրայ դուրս ամ ամբաստանութիւնն էր՝ Եանք ան մնոր իկն են որ աշխարհն ստիճու վրայ ըրին : Եմնն դարու մէջ բարի մնոր իկ շարախատութիւն կրկնով՝ խառնարար, ազատամբ, ընկերութեան խանդարիչ, ու Ապսեր թնամբ կողմեցան : Իրեզեցական պատմութեան մէջ շատ պայտախ արձաններ կը գտնենք :

Ան ստանը մանկեանի մը ելլա թէ անոնք որ ստանը կայնող բանաստեղծացին դեմ իրենց տէրոնց թագաւորին կողմնակ բան մը ըսելիք ունին՝ իսկոյն երեսն ելլեն , ու իրենց վերջու թիւնը սան : Աստի երկք հաս վիաներ ներս մտան , պրիւնն՝ Վարսանեաւոր , Մնայալուն ու Մարգահաննն : Հինա հարցուեցաւ սանց՝ թէ արդեոք ստանը կայնող բանաստեղծացը կը շանչանն , ու անոր դեմ թ'նչ ըսելիք ունին իրենց տէրոնց թագաւորին կողմնակ :

Ան ժամանակը Վարսանեաւոր յառաջ եկաւ ու սրտեա սկսեց խօսիլ . Տէ՛ր թմ' , ես ան մարդը ըստ ստանե՛կ թիւն կը շանչանմ' , ու սա արդարակերտով ստաննին առնը երդումով կը վերցեմ , թէ ան . . . :

Վարսաւոր . Անցի՛ր — երգում ընել տուէ՛ր իրնն :

Աստի երգում ընել տուին , և յետոյ ըսաւ . Տէ՛ր թմ' , սա մարդը՛ թէ և ըստ երեսն թիւն գոյնի անուն մը ունի , բայց մեր երկրին մէջ ամենն անարդ մէկն է . ինք ոչ թագաւորն ու ոչ ժողովուրդը՛ ոչ որդնն ու ոչ սովորութիւնը կը սեպէ , հարցա բոլոր կրցանը կ'ընէ որ ամեն մարդիկ իր մէկ քանի ազատամբանան գաղտնաբանութան գործընէ , որոնք ինք ընդհանրապէս հաստաց և սրբութեան սկզբունքներ կը կոչէ : Այս յատկապէս ես ինչն անգամ մը իրենն ըսելի որ կը հաստատե՛ր թէ Վրիստանեաւորինն ու մեր Սնայնութեան քաղաքին սովորութիւնն ամենն հակասակ են իրարու , ու չեն կրնար միարանիլ : Աս ըսելով՝ տէ՛ր թմ' , ինք ոչ միայն մեր գոյնի գործընէ մէկն կը գատապարտէ , հարցա մեզ ալ որ անոնք կը գործենք :

Հինա Վարսաւորն ըսաւ անոր . Արի՛ւ ըսն ալ ունի՛ս ըսելու :

Վարսաւոր . Տէ՛ր թմ' , ըստ բաներ ալ կրնայի ընել , միայն թէ ստաննին նանկութիւն տալ չեմ ուզեր : Բայց

Թէ որ հարկաւորք միւս պարսններն իրենց վնասութիւնը առկն ետև առք կհանդը վերջընեւու համար բան մը պահաս շննալու համար եւ իրեն հակառակ իմ ունեցած վնասութիւնս կը շարունակեմ : Այսպէս հրաման եղաւ իրեն որ մեկդի կանգնի * :

Են առեւնը Մնայալուը կանչեցին , ու ըսին իրեն որ առեւանը կայնող բանասարկեալին նայի : Հարցուցին եւ թէ թնչ կրնայ գրուցել անոր գեմ՝ իրենց տեղանք՝ թագաւորին կողմանէ : Յետոյ երգում ընել առին իրեն . ու այսպէս ան սխեց :

Մնայալու . Տէր իմ , ես աղէկ մը ծանօթութիւն չունիմ սո մնայումն հետ , ոչ ալ կը փախարթիմ ասկէ աւելի յանձնալ զինքը . սակայն անցեալ որ իր հետը քանի մը բան խտելն սո գիտեմ՝ որ ինք շատ անօրէն մեկն է : քանցի ան որը իր հետը խտելով ընցի իրմն որ կ'ըսեք՝ թէ մեր կրնայք ոչինչ է , ու այնպիսի կրնայք մին է որով մեկ մարդ մը ամենեւին շիրմար հանցանալ Մատուծոյ : Չեր տեղութիւնն աղէկ գիտե՝ տե՛ր իմ , թէ սո իր զտուցածեն հարկաւ թնչ կը հետեի . այսինքն՝ թէ մենք առկաին պարսոյ տեղ պաշտան կը մատուցանենք , ու առ

* Կախանձութիւնը Մատուծոյին յատուկ բնասարութիւնն է : Բնականն է սո մեզի ամենուս ալ : Բայց սո աջարհիս որդիքը Մատուծոյ որդւոցը վայելած հողեր բարբիքներուն առար ըլլալով՝ ինչո՞ւ համար պիտի նախանձին անտնց վոյ : Իրենք ոչ կ'ուզեն ան քաներք՝ ոչ ալ փախար մը ունին անտնց համար , հապա ծագը կ'ընեն ու կ'արհամարհեն զանոնք : Երով յայտնի է Մատուծոյին բուն իսկ ոչին ու բնասարութիւնը : Են նախանձեցաւ Վրխատսի վոյ՝ անոր Մատուծոյ Որդին ըլլալուն համար . ու զրգուց Յուզանն մտանել զանիկոյ . Հրեաները նախանձի համար մտանեցին զանիկոյ . Մարի . ի՛ն . 18 . ու նոյն իսկ ոչին է որ Մատուծոյին բուր որդիքը Մատուծոյ որդւոցը գեմ՝ կը զրգուէ :

կամին մեր մեղքերուն մէջն ենք , և վերջնակեա պիտի դատարարուանք : Եւ ահա ասիկոց է իմ՝ բռնչիքս * :

Եսկէ ետե Մարգահանցին երգում՝ ընել տալին , ու հրանցիցին որ տակներ կայնոց բանաստեղծալին գեմ իրենց ակրոցը՝ իմագուորին կազմանէ ինչ որ գիտէ իտախ :

Մարգահանոյ . Տէ՛ր իմ՝ , և դուք ձեզ պարանոցք , ես շատ ատենէ՛ ՚ի վեր աս իմ շուտակներ գիտեմ . ու այնպիսի բաներ խտիցը բնցի իրանն , որ արեան չէ խտակելու : Վանդի ինք մեր վեհափառ իմագուորը Վեղիցերուզը ծաղր կ'ընէր , և նախատանոց կը խտէր անոր արեանապատիւ բարեկամներուն վրայ , որոնց անուններն են՝ Իշխան Հին Մարգ , Իշխան Մարմնաւոր Հանու իմ ինն , Իշխան Հեշտաստէր , Իշխան Մնաքառաւ իմ ինն , Իշխան Հանկատեր , Իշխան Եղահու իմ ինն , բոլոր մեր մնացած աջնուակամներուց . ու ըստե կա՛ որ եթէ կարելի ըլլար որ ամեն մարդիկ իր սրտցն ունենային , աս աջնուակամներուն մէկը պիտի շինար ջաղացին մէջ : Եսկէ ՚ի դատ շխտեցաւ ձեզ ալ կըտամրել՝ տէ՛ր իմ՝ , որ հիմա իրեն դատարար

* Մնապաշտաւ իմ իննը կամ տաւ բարեպաշտաւ իմ իննը դաւնադոյն իմ շնամբ է Վրիտասի Քշմարտաւ իմ ինններուն ու անոր աշակերաններուն : Մնապաշտին վիպոյ իմ իննը մէկ հոգմանէ խիտա Քշմարիտ է . քանզի՛ ինչպէս որ արիւնակամները Վրիտասի վարդապետաւ իմ եանը վրայ ըսին՝ «Ո՛վ անդապետ՝ աս խոցերը դրուցելով՝ մեզ ալ վար կը զարնես» , Ղուկ . ԺԹ . 45 , այսպէս ալ տաւա բարեպաշտները որոնք ծէակրու՝ արարողոյ իմ ինններու ու տաւերու կան իմ իննը վրայ հաստատուած են , որեւի շտի կը վերաւորին անոնց վրայ՝ որոնք հոգիով Ետուած կը պաշտանն , Վրիտաս Հիտուսով կը պարծենան , ու մարմնի վրայ չէ պարծանցինն : Փիլիպ . Կ . 3 : Եւսպիտի վարդը անհնարին նախատմք կը իմ ակէ մարմնաւոր մարդոց բոլոր պաշտամունքններուն՝ վարդապետաւ իմ ինններուն ու անապաշտաւ իմ ինններուն վրայ :

կարգուած էք , ամբարիշտ սրիկայ մը կ'ունըլով մեզ հանգերն ուրիշ մեռերը քանըլով վրանիդ՝ որով կը շաղախելք նաև քաղաքին ամբուսականներն շատերը * :

Արբոր առ Սարգահանցն իր պատմութիւնը ընցուց' Վաստատուն իր խաղը ատեննը կայնոյ բանաստեղծացն դարձուց' ըսելով . Մի ուրացող հերետիկա՝ ու քու ակրոջ դեմ մասնութիւն ընող , ընցի՞ր թէ աւարտանահաւատ պարսններն ինչ կը վկայեն քու վրայոց :

Առաւարտի՛ . Արանն ունի՞ր որ եւ ալ քանի մը բան խախտ' ինքզինքս պաշտպանելու :

Վաստատոյ . Ենդդամ , դուն անդդամ , արժանի ըն' ալ ապրելու , հապա խիոյն եղան ակզգ սպաննուելու : Բոցց ամեն մարդ՝ քու վրայոց ցուցուցած մեր ամբուսարարչութիւնը անանելու համար , ըսնը նայինք՝ եմ անպիտան ուրացող ինչ ունիս ըսելու :

Առաւարտի՛ . Նախ՝ պարսն Վախաննատին իրաւն ին պատասխան աւ կ'ըսեմ՝ թէ եւ ուրիշ բան չխտեցայ , հապա առ' թէ ինչ կանոն , կամ սրնը , կամ ստորութիւն , կամ ժողովուրդ՝ որ բոլորովին հակառակ է Վաստանոյ խաղին , նոյնը քրիստանեկութեան ալ բոլորովին հակառակ է : Թե՛ որ ծուռ բան մը խտեցայ ասով՝ ցու-

* Ողբակնի մեղաւորը խիոյն որ կ'ըսե , թէ՛ Տէ՛ր՝ թե՛ն դաս ուրիշ մեկը չեմ գիտեր , ու քու անունդ կը դասանիմ , Ասուց . իգ . 13 , աշխարհիս կանսխատար Սարգահանցները միշտ պատարաստ են անոր դեմը վկայելու թէ աշխարհիս իշխանին դեմ կը խախտ աւ մարդը : Առ ասիկայ բարի վկայութիւն մըն է . անիկայ սասնալու համար ապրելու՝ ու անոր պատճառաւ ընտնելու արժանաւոր բան մըն է : Թե՛ որ մենք Վրիստոսի Քլմարիս աշխիբաններն ենք , պարտաւոր ենք իրեն պէս վկայութիւն տալ աշխարհիս համար՝ թէ անոր գործքերը չար են , ու աշխարհը անոր պատճառաւ պիտի ստե մեզ : Ամէն . է . 7 :

ցուցնէր իննի իմ սխալներս , ու ես պատրաստ եմ հասնել անգնէր իմ խոսքս եւս ասնել :

Երկրորդ՝ պարտն Մնասպաշտին իրասնին ու իր իննի գէմ՝ ըրած ամբաստանութեանը վրայով կ'ըսեմ թէ՛ ես միայն աս ըսի , թէ՛ Վատուած պաշտելու համար Վատուածն արուած հաւատք մը պէտք է . բայց սակայն ասանց Վատուածց կամուցը աստուածային յայտնութեանը , աստուածային հաւատք չկրնար ըլլալ : Աւստի աստուածային նրաշատնանքին մէջ ինչ որ կը խօսմ ուի՛ որ համունայն չէ աստուածային յայտնութեանը , ուրիշ կերպով չկրնար ըլլալ՝ բայց եթէ մարդկային հաւատքով , որն որ չկրնար օգտակար ըլլալ յաւիտենական կենաց :

Երրորդ՝ պարտն Մարգահանչիկն ըսածն վրայով՝ կ'ըսեմ թէ՛ , (նպելով ան խոսքերը որ ըսուեցաւ թէ՛ ծաղր ըրեր եմ և ուրիշ անոր նման բաներ ,) աս քաղաքին թագաւորը բոլոր իր իրանիննազանն՝ ամբաստել՝ իր պաշտաններուով՝ որոնց անունը ասուաւ աս պարտնը , ասելը կը յարմարին գոտիքը բնակելու քան թէ՛ աս քաղաքին ու երկրին մէջ : Եւ արդ՝ Տէրը սղարմութիւն ընէ իմ վրաս * :

Սն ասննը՝ Գատուորը Տ՛ուրիին † գարնուց խոսքը

* Երկից է քրիստոնէին տուած պատասխանն ու աս Վատուած ապաւինութիւնը : Երրոր ինք գիտէ թէ՛ ամբարիշտներուն ազիքը անպարտ են , Վատլ . ժբ . 10 , գիտէ եւ թէ՛ Վատուծց սղարմութիւնը մեծ է , ու Տէրուց նշմարտութիւնը յաւիտեան կը մնայ : Ստալ . նմէ . 2 :

† Տ՛ուրի Եւրց կը նշանակէ տասներկու երգուեալ դաստասորներ՝ որոնք աստեանը կայնած մարի կ'ընեն յանցաւորին դատաստանը , ու վերջը իրենք ասանէին իրենց մէջ կը սկսին քննել դատք . և մինչև աս տասներկուքք իրենց մէջ շնորհակցութեան քանտարկեալին յանցաւոր ըլլալուն վրայ , դատասորը ինչնիրանն չկրնար դատապարտել ամբաստանեալը :

(որոնք բոլոր ժամանակը հոն կայնէր էին լսելու և քննելու,) ու ըստ . ՍՉ պարուններ , կը տեսնէ՞ք սա մեր-դը՝ որուն վրայով պաշտօն մեծ ազնուկ եղաւ քաղաքիս մէջ : Անցի՛ք նաև ի՛նչ որ սա արժանահասաւ պարուններն իրեն զեմ՝ վիպեցին . լսեցի՛ք ևս իրեն պատասխանն ու խոստովանութիւնը : Ուստի հիմա ձե՛ք քաջութեանը կ'իջնայ անխնայ կտակը կամ՝ անոր կեանքն ազատելը : Ինչո՞ք ևս տակաւին արժան կը սեպեմ՝ մեր օրերին վրայով ձեզի տեղեկութիւն մը տալ :

Մենն Փարսունին՝ մեր թագաւորին ծառային որովք կանոն մը եղաւ՝ որ ասոր հասարց անկողները չբազմանալու ու իրմէն զգաւոր չլլալու համար անոնց արու դուռակները զեւրը նետուին : Աճի . Կ՝ 22 : Կանոն մըն ալ մենն՝ Արաւղազունասորի օրովն եղաւ՝ որ ան ալ անոր ծառաներէն էր , թէ՛ ճժ որ չիջնայ ու երկբարգաւթիւն չլին իր սակի պատկերին , վառած հնացին մէջ նետուի . Դոն . Գ . 6 : Ուրիչ կանոն մըն ալ Դարեհի օրովն եղաւ որ , ճժ որ ասուն մը իրմէն դատ ուրիչ Ետանոց մը պաշտոն մնաուցանէ , ախճանքան զուրք նետուի : Դոն . Գ . 7 : Հիմա սա ապստամբը առ օրերներուն սկզբունքները կտարեց՝ ոչ թէ խորհրդով միայն որ ան ալ անտանելի բան է , հապա նաև խաբով ու գործով ալ որ հարկաւ անտանելի բան պիտի ըլլայ : Փարսունին օրերը շարիքն արգիլելու մտայ եղած էր՝ որ ասուն տակաւին շարիք մը երևան չէր ելած , բայց հոս շարիքն երևան ելած է : Արկրորդին ու երրորդին նկատմամբ կը տեսնէ՞ք որ ինք մեր կրօնքին զեմ՝ կը հակառակի . ու թագաւորին զեմ՝ գործած իր յանցանքին համար՝ որն որ ինք խոստովանեցաւ , մահով մեռնելու արժանաւոր է :

Ան ասունը տաներիւցները գուրս եղան , որոնց անուններն էին՝ Պարոն Այր , Պ . Ընդխտան , Պ . Չարսուեր , Պ . Յանկասեր , Պ . Յոփակեայ , Պ . Կանակոր ,

Պ . Բարձրամիտ , Պ . Թմբաձի , Պ . Սասիստ , Պ .
 Մարթիսթիս , Պ . Լուսասեայ , և Պ . Մնհաշակ .
 որանց ամեն մէկը իրենց մէջ իր ասանկին զճիւղը գրուցեց ,
 ու յետոյ բոլորը մէկէն վնակցին որ մահապարտ հանեն
 անիկոց Գաստաորին առջև : Ու նախ և առաջ իրենց
 մէջ Պարոն Այրը՝ որ առաջնորդներն էր , ըսաւ . Ես
 յայտնի կը տեսնեմ՝ որ աս մարդը հերետիկոս է : Յե-
 աոյ Պ . Մարտանն ըսաւ . Թող կորսուի պայակա թշուա-
 սահանք երկրիս վրայէն : Եւ յի , ըսաւ Պ . Չարսերը .
 քանզի երեսն անգամ՝ տեսնել չեմ՝ ուզեր : Ենկե ետե
 Պ . Յանկասերն ըսաւ . Սիրաս բնաւ չկրնար քաշել զն-
 քը : Ոչ ալ ևս , ըսաւ Պ . Յոփակեացը . քանզի ինք
 միշտ իմ բռնած ճամբաներս կը պահապակեր : Ենկեք
 կախել ասանց , եկէք կախել ասանց ասիկոց , ըսաւ Պ .
 Ամանկորը : Թշուասահան գծուծ մէն է , ըսաւ Պ .
 Բարձրամիտը : Իմ սիրաս ասոր վրայ կ'ուսի , ըսաւ
 Պ . Չարսիսթիսը : Չարագործ մէկն է , ըսաւ Պ .
 Սասիստը . Արիսկը պզտիկ պատիւ է իրեն , ըսաւ Պ .
 Մարթիսթիսը : Ենկեք անոր կեանքը մերցնենք մէկտե-
 ղէն , ըսաւ Պ . Լուսասեայը : Սերէջ Պ . Մնհաշակ-
 լին ըսաւ . Թե՛ որ բոլոր աշխարհ ինձի արուելու ըլլար ,
 չէի կրնար իր հետը միարանիչ . ուստի եկէք շուտով մա-
 հապարտ հանենք զանիկոց :

Ըսանաւն պէս ըրին . ու հետեւապէս իր դատապար-
 տութեան զճիւղն իսկոյն ելլա՝ թէ իր կեցած տեղէն իր
 եկած տեղը տարուի , ու հին ինչպէս խիստ անազաւ մահ
 մը որ կրնայ հնարուիլ , անով մեռցուի :

Ուստի գուրս հանեցին զմերը որ իրենց արնքին հրա-
 մայածին պէս ընեն իրեն . և առաջ նենեցին զմերը , յե-
 աոյ ապասիեցին , անկե ետե դամակներով իր միտք խո-
 ջտանցին , յետոյ քարերով քարկոնեցին , վերջը իրենց
 սուրբերով Ժակնըկեցին , ու ամենն էտե ցիցին կապած

պրեզին մեխիք ըրին գնորը : Ահա այսպէս հասաւ Հաւա-
սասրիմը իր վարձանին * :

Հինս տեսայ՝ որ ժողովոցոց բազմութեանը եակը մեկ
կաոց մը և զոյգ մը ձի կայնած Հաւասասրիմին կը սպա-
սեին , որ իր թնամքները գնորը տարանածին պէտ՝ ա-
նոր մէջ յափշտակուեցաւ , ու փողերու նայներով անցե-
րուն մէջէն իսկոյն վեր տարուեցաւ երկինքին գրանը խփա-
մաս ճամբոցը : Բոցց Վրբխաբանասին գիշ մը թոյլ-
առուութիւն ըլլալով նորէն բանար գրուեցաւ , ու սասն
մը հոն թնայ : Բոցց ան՝ որ սակն բաները կը կատարու-
րէ , անոնց բարկութեան զգրութիւնը իր նկարն ըլլալով
այնպէս կարգի գրաւ , որ Վրբխաբանաս ան անգամին ա-
նոնց նկարն փախաւ , ու իր ճամբան գնաց † : Աւ երբոր
կ'երթայ՝ կ'երգէր ըսելով :

Ո՛վ Հաւասասրիմ՝ նահատակ ընտիր ,
Որ հաւասասրիմ՝ Տեսանըջ թնայիր :
Իր սուրբ անունը խաւարանելով ,
Իր որհուսութիւնը պիտ' սանեա՝ գիացիր :

* Ինչ որ մէկը Վրբխասու Յիսուսով աստուածապաշտ
կեանք մը վարէ , պէտք է հարածանք կրել , ու թնա-
մայն շարութեանը մեր փոյց ըրածին համեմարութեանը տա-
նիլ : Նեղութիւնը փառքին ճամբան է : Ինչ որ
Վրբխասուի հետ թաղաւորել կ'ուզենք , իր հետք խոցուա-
սակութիւն ու նախապէք քաշելու ենք , և մինչև ան-
գամ՝ թէ որ մինակնուս ինոյ՝ մահ ալ ճաշակելու ենք :

† Միթիթարական խորհրդածութիւն մըն է առ : Պարծը
Տէրութն է , ու ինք կարող է իր ծառաները պահպանել ,
ու անոնց ազատութեանը ճամբոց մը հնարել : Անկ
քանիները կը կանչէ նեղութիւն կրկու պատիւն անեմալ ,
ուրիշները նոյն նեղութիւններէն կ'ազատէ , և թեպէտ
անոնց թնամքները կը կատարն ու կը կատարն , բոցց շին
կեանք յաղնել անոնց :

Երբոր բովանդակ անհասարակ
Իրենց սնտախ փախաչներով
Պիտի լսմ' հեծեն՝ գտան ու գոչեն ,
Տարտարասական փննակին մէջը :

Ո՞վ Հասարակի՞ ծախանկն ցնծա ,
Ու քու անունըք թող անսահմանց .
Տէր թեպէս անոնք քեզ սպաննեցին ,
Եւ զու ասկախն ողջ ես աներկբայ :

Վանք որ երազեա մէջ տեսայ՝ որ Վրիտախանոս փննակ չէր երթար իր ճամբան . քանզի մեկը կար Յուսաբեց առնանով՝ որ (տանախանախն մէջ՝ Վրիտախանոսին ու Հասարակին քաշած նեղութիւններուն աստեղը անոնց խոսքին ու կենցաղաւարտութիւնը տեսնելով՝ քաշալը քու թիւն առած) անոր յարեցաւ , ու եղբայրական ուխտի մը մտնելով անոր հետ , ըսաւ անոր թէ իրեն ընկերանալ կ'ուզէ * : Եւ յայտն՝ մեկը մեռաւ ճշմարտութեան համար վնասութիւն ընելու , ու անոր մեխիթըն մեկ ուրիշն երաւ Վրիտախանոսին ընկեր ըլլալու իր ճամբորդութեանը մէջ : Եւ Յուսաբեցը ըսաւ նաեւ Վրիտախանոսին՝ թէ տանախանախն մարդ իկնեղն ըստ ուրիշներն ալ կան որ աստեղին անոնք ալ իրենց ետեկն պիտի գան :

Եւ յայտն՝ տեսայ որ ասոնք տանախանախն գուրս ելլելուն պէս իսկոյն մեկու մը հասան՝ որ իրենց առջեկն կ'երթար , ու կը կոչուէր Նշուսիրա † : Ուստի ըսին իրեն՝ Ո՞ր

* Սարախաններուն արիւնք Եկեղեցւոյ սերին է :

† Նշուսիրաը ժամանակի ծառայող մեկն էր , աշխարհային մարդ մըն էր . որ իր սիրան աստեղին Մատուց վնաս հասարատած չէր . հասցա իր խղճմտանքն իր սննին գիտութեանը կը յարմարցընէր : Ո՞րչափ շատերը կարելի է գտնել ասնով աս նայն տանախութեանով , որոնք իրենց աշխարհային պատիւնն՝ շահեն ու հանգստութեանն

անզայցի ես՝ պնդան , ու մինչև թէք պիտի երթնաս առ ճամբային : Պատասխանս տուաւ մարգը՝ թէ քնք Վեղեցիականութեան քաղաքին ելաւ՝ ու Երկնային քաղաքը կ'երթնայ , բայց իբր անունը չքառ անունց :

Վեղեցիականութեան քաղաքին հն՝ , ըսաւ Վրիտախանս . հոն բարբի մեկը կը բնակի՞ :

Շառաւորք . Այո՛ , կը յուսամ թէ , ըսաւ Շառաւորք :

Վրիտախանս . Ս'ազատեմ , պնդան , անունդ թնչ է :

Շառաւորք . Եւ անծանօթ մեկն եմ՝ քեզի , ե գուն ալ բնծի : Իմե՛ որ առ ճամբին երթնալու էք՝ ուրախ պիտի ըլլամ՝ մեզ բնծի ընկեր ունենալուս , հապա թէ չե՛ գամ ըլլալու եմ :

Վրիտախանս . Ես Վեղեցիականութեան քաղաքին վրայով ըսած եմ՝ ես . ու քնչպէս կը յիշեմ , կ'ըսեն թէ հարուստ անդ մըն է :

Շառաւորք . Այո՛ , ճշմարիտ կ'ըսեմ՝ քեզի թէ այնպէս է . ու ես ըսաւ հարուստ ազգականներ ունիմ՝ հոն :

Վրիտախանս . Ահ բում՝ կը շնորհէք համարմանկութեանս . թի՛ կն քու ազգականներդ հոն :

Շառաւորք . Սեպե՛ թէ բարձր քաղաքը . բայց յատկապէս Եշեան Փոփոխականը , Եշեան Պատասարայնը , Եշեան Վեղեցիախօսը , որուն նախնիքներն ամենն առաջ առ քաղաքը իբր անունն ընդունած է : Վասն Պարոն Փաղաքալոյց , Պ . Երկուերեսնը , Պ . Ըմբանը , ու մեր թաղին Ժողովրդապետ Պ . Երկու ըզուկնը իմ՝ մերս :

չեն ուզեր ու չեն կրնար զատուիլ Վրիտախոսի սիրոյն համար : Աստղաբանները կ'ուզեն փրկուիլ՝ բայց կ'ուզեն որ բուն իրենց ընտրած ճամբայի փրկուին , չեղեւով անձնաւրայութեան զեմ եղած մեկ քանի զորքերն ու պարտաւորութիւնները :

խորթը Եղբայրն է * . և շխտակն լսեմ՝ քեզի , ևս մեկ աղ-
նուական մըն եմ՝ . սակայն իմ պապուս հայրը միայն նա-
ւաժար էր՝ որ դեպ 'ի առաջ կը նայեր ու դեպ 'ի ետե կը
քաշէր † , ու ևս ալ իմ կալուածքներուս շատերը մն նոյն
կերպովն ստացած եմ :

* Վրիտանոս . Աարգումն ևս դուն :

Նոստաշիր . Այո՛ր , ու իմ կինս շատ համեստ իտ-
թուն մըն է , համեստ կնոջ մը ազնիկ . որ մն ալ Աեղ-
ծուպատիր Կիլիկիին ազնիկն էր : Աւատի իմ կինս շատ
Պատուաւոր ցեղն մը եկած է . և մն աստիճան կրթու-
թեան հասած է , որ թագաւորին ու ազքասին հետ կեն-
ցադաժարելու կերպը գիտէ : Ճշմարիտ է որ մենք երբեմն
կրնարով կը տարբերինք խղճահար մարդիկներէն , բայց
միայն երկու պզտիկ մտակրու մէջ : Ա՛յո՛ր որ բնաւ հովին
ու իւրին հասանքին հակառակ շենք աշխատիր : Արկ-
արդ՝ որ միշտ սաստիկ նախանձաւոր ենք երբոր կրնաք իր
արծաթ մեծակներովը ժուս գայ . շատ հանելի է մեզի
փողոյններուն մէջ սնոր հետ քաշել , թէ որ արեգակը կը
նստապայտէ ու ժողովուրդը կը գովարանէ զանիկայ ‡ :

* Անր հեղինակը շատ յարմար այլաբանական սնուններ
կը հարկէ : Եսանկով շատ անգամ քիչ խաղերով շատ
անզեկութիւն կու տայ ընթերցողին :

† Ազգեպաշտը մէջ ստակ մը կայ՝ որ կ'ըսեն . « Աեղ-
ծաւորը կը նմանի նաւաժարի՝ որ առջին կը նայի ու դեպ 'ի
ետեի կողմը թի կը քաշէ » :

‡ Ճշմարիտ հաստատեալը սա կեղծաւորութիւնը ջը-
ներ . Ճշմարտութեան շողին կ'ըսէ , « Ամեն սնունդ՝ որ
կ'ուզին աստուածաբաշտութեամբ ապրիլ Վրիտանոս Հի-
սուսով , հաշտմանք պիտի կրեն » : ԲՏԻ . Գ . 12 :
Ճշմարտութեան շողին ստախոս կ'ընենք , երբոր մեր
վարքը մեի մը՝ ճամբու մը խոթելով ունայնութեամբ մտա-
ծենք թէ Վրիտանոսի կը հետեինք , և սակայն աշխարհիս

Են ասանը Վրխախանա թիւ մը գառուեցաւ դեպ 'ի իր ընկերին՝ Յուսալեցին կողմը, ըսելով . Իմ միտքս կու գայ որ ասիկայ Վեղեցկախանութեան քաղաքին Նրուստիրա կոչուող մարդը պիտի ըլլայ . ու թէ որ ան է՝ մեր ընկերութեան մէջ մէկն ունինք որ բոլոր աս կողմերը բնակոյներուն ամենէն խորանանկն է : Են ասանը Յուսալեցին ըսաւ . Իբե՛ն հարցուր . ինձի կը թուի որ ինք իր անունէն պէտք չէ որ անձնայ : Աստի Վրխախանա նորէն անոր քով գնաց՝ ու ըսաւ . Պարնն, հրամանեք այնպէս կը խօսի՝ որ կ'իմացուի թէ բոլոր աշխարհի գիտցածէն ասելի բան գիտես . և թէ որ չեմ սխալիր, կարծեմ թէ քու ս'ով ըլլալը պիտի գիտնամ : քու անունդ Վեղեցկախանցի Պարնն Նրուստիրա չէ՞ :

Նրուստիրո . Եսիկայ իմ անունն չէ . բայց շիտակը նախատական անուն մըն է որ զիս չբաշտող քանի մը անկից ինձի տուեր են . ու պէտք է որ զոչուիմեամը իբրև նախասինք կրեմ անիկայ, ինչպէս որ ուրիշ աղէկ մարդիկ ինձ ասալ իրենցը կրեր են :

Վրխախանա . Բայց զան բնաւ պատճառ շտախ՞ր մարգայ աս անունը քու վրայ գնելու :

Նրուստիրո . Ինչաւ, բնաւ : Սխալն իմ ըրածն՝ որով անոնց պատճառ տուի աս անունն ինձի տալու, աս կը՝ որ բազմէս միշտ իմ գառաղութիւնս ան ժամանակին ներկայ նամբան ինչ որ կը՝ անոր կը յարմարեր, ու այնպէս կը պատահեր որ անով իմ շահն կ'աւելնար : Սակայն թէ որ աս յախաղութիւններն այսպէս ինձի կու գան, որչ'նուիմեան պիտի համարիմ ևս անոնք . բայց անոնց պատճառաւ շտախեր անկից նախասինքով թող չբռնանա որքն զիս * :

գիտեան մնանք՝ որ թնամբ է իրեն : Եսիկայ խիտ մահաւ գուշակ ու հոգեպատիր սխալմունք մըն է :

* Սըլափ ճարտարարուեալ՝ սըլափ խարէական են այս .

Վրիստեանս . Իրանցքն՝ մտածեցի թէ դուն ան մարդն ես՝ որուն վրայով լներ էի . ու իմ կարծիքս քեզի ըսեմ . Եւ կը վստահամ որ աս անունն աւելոք կը վայրէ քեզի , քան որչափ կ'ուզես որ մենք խորհրդս թէ կը վայրէ :

Նշանակիր . Ազնիկ՝ թէ որ դուն այսպէս կը մտածես , թ'նչ կրնամ ընել ես . դուն իս ազնիկ ընկերութիւն ընող մէկն ըլլալ պիտի գտնես , թէ որ իս քու ընկերութեանդ ընդունելու ըլլաս :

Վրիստեանս . Թե՛ որ մեր Հեան կրթալ կ'ուզես , պետք է որ հոյին ու ջուրին հասանքին դեմ կրթաս , սին որ կարծեմ թէ քու կարծիքիդ հակառակ քան է : Ղան պետք է այնպէս խոստովանիս ճշմարտութիւնն իր ազատութեանդ մէջ ինչպէս արծաթ մաշակներով ժուռ կեան ասեմը . ու անոր Հեա պիտի մնաս կրկաթներով կապուած ասեմդ ալ՝ ինչպէս որ գաղարանութիւն ընդունելով փողոցներուն մէջ անոր պարտելու ասեմը :

Նշանակիր . Պետք չէ քեզի հրամայել կամ իշխել իմ հասարակ վրայ . իմ ազատութեանս նշէ իս , ու թե՛ ոչ ասոր որ քու Հեադ կրթամ :

Վրիստեանս . Ասիկ անդին մէկ քաջ մը պիտի շերթաս , թէ որ իմ առաջարկածիս նկատմամբ չքնես , ինչպէս որ մենք կ'ընենք :

Ե՛ն ասեմը Նշանակիքան ըսաւ . Եւ իմ Հին զապափարներս բնաւ պիտի չեզեմ , որովհետեւ անմնաս են աւանդ է պատահար : Թե՛ որ մեր Հեադ չեմ կրնար կրթալ պետք է այնպէս ընեմ՝ ինչպէս որ դուք ինձի շահասած կ'ընէի , այսինքն՝ միտակ կրթալ , միտէ որ այնպիսի մէկը

պիտի մարդոց արամարանութիւնները : Ա՛յ զարք իմ , զգուշացէ՛ք աս ոգին ունենալէն : Աւ ասոր հակառակ արթնուն կեցէ՛ք ու ճերմեանդութեամբ ազգիեցէ՛ք որ կրկմիս չըլլաք , հապա մինչև Վրիստասի որը անարատ մնայ :

գոյ հասնի ինձի որ ուրախ պիտի ըլլայ իս ընկեր ունենալու :

Հիմա երազիս մէջ տեսայ որ Վերսախանտան ու Հոստայիցը ձգեցին գինջը , ու անոր առջեւն հետուին կը քալէին * . բայց մեկերնին իր ետեւը նայելով երեք հոգի տեսաւ , որ Պարսն Շրուստիրտին ետեւն կու գային : ու երբոր եկան հասան անոր , ինչ խիստ ցածն բարեկց գանձոյ , ու անոնք ալ քաղաքապետութեամբ իր բարեւն ընդունեցին : Եւ մարդոցը անուններն էին՝ Պ . Աշխարհասեր , Պ . Բրտաթամեր , և Պ . Դարս - ասոնց հետ առաջուց ծանօթութիւն ուէր Պ . Շրուստիրտը . քանզի իրենց մանկութեանը ամենը մեկ գպրատուն կ'երթային , ու դաս կ'առնէին Պ . Յափշտակողէն , որ Հիստային կողմէրը Ընչարազցութեան սահմանին մէջ Շահաստիրտութեան փաճառաքաղաքին վարժապետն էր : Եւ վարժապետը սորվեցուցեր էր անոնց յափշտակութեան արհեստը՝ կամ բունութեամբ , կամ խորանանկութեամբ , կամ շղոքորթութեամբ , կամ սուտ խտելով , կամ բարեպաշտութեան կերպարանք մը վրանին առնելով . և սա շորս ազնուականները իրենց վարժապետին արհեստը այնպէս ներք ձգեցին , որ բուն իրենց ամեն մեկերնին կրնային այնպիսի գպրատուն մը բանալ :

* Ահագով թէ սա ճամբորդները ինչպէս զգուշութեամբ վարուեցան սա խարերաց հաստապետին հետ : Չէ թէ անխորհրդարար խելոյն գէշ կարծիք մը ունեցան անոր վրայ . հապա երբոր անոր ինչ բլասքն ազնկ մը փորկեցին՝ ալ մեկ բոյլ մը շարասեցին , ոչը հաստաարևութեամբ վարուեցան հետը , ու երկիւզանութեամբ կա քաշուեցան իրմն : Սերը մեկ լուր մը լսելուն՝ պետք է միշտ ծանր շարժի . բայց երբոր յայտնի կ'ըլլայ թէ մարդիկ այնպէս լին ինչ որ բլասը կը խոտափանին , պետք է միշտ հաստաարևութեամբ վարուի :

Երբ՝ ըսածիս պէս երբոր անոնք սյապէս իրար բարեկցին , Պ . Երծախտակերը հարցուց Պ . Մասախրաֆին , թե՛ Ղամբասն վրան առնինուս զայցողները թ՛վ են . քանզի Քրիստիանոսն ու Հուսապիցը սակաւին կը տեսնուէին :

Մասախրաֆ . Քայց մը հետու աշխարհի մարդիկ են , որոնք իրենց կերպովը ճամբարդութիւն կ'ընեն :

Երծախտակ . Եփսոս , ինչ՞նչ լիպնեցան որ իրենց բարի ընկերութիւնը վայել լիներ . քանզի անոնք՝ և մենք՝ ու դուն պնդան՝ ամենքս ալ կը յուսամ որ ճամբարդութիւն կ'ընենք :

Մասախրաֆ . Իրաս պղպղկու է . բայց սա առնինուս զայցող մարդիկը պնդակս բիրտ են՝ ու այնչափ կը սիրեն իրենց կարծիքը՝ ու այնչափ սա սէննչ կը գրեն ուրիշներուն կարծիքը , որ մէկ մարդ մը սրչափ բարեպաշտ ալ ըլլայ՝ թե որ ամէն բանի մէջ իրենց հետ մէկ ըլլար , բարբառին դուրս կը նշեն զանիկայ իրենց ընկերութենէն :

Մասախրաֆ . Ետիկայ զէշ բան է . բայց կը կարգանք մէկ քանինբրան համար՝ որ չափազանց արգար են * , ու սյապէս մարդոց բրտութիւնն իրենց վրայ կը տիրէ իրենցմէ զատ բոլոր ուրիշները դատել ու զատապարտել : Բայց ապէ՛ , ի՞նչ և սրչափ բաներով իրարմ տարբերցայ :

Մասախրաֆ . Եսնք իրենց կամակոր կերպովը վնաս

* Թե որ քանի մը անոնք սխարանին սակ լի բարեպաշտութիւն ունենալու , քան սրչափ ժամանակին նորութիւնը կը ներէ , բիրտ ու սցլանդակ ըլլալու քանահարանայ սակը կ'իջնան : Աւրիշ մասի մը սրչափ որ կ'ուզես ուրիշներէն տարբերել , մէկը չվրսանար՝ ու ասոր համար մէկը շնորհակերտ քեզ . բայց իսկոյն երբոր Սարգիսիքը քեզի կանոն կ'ընես՝ ու անոր համանայն սպրեւուդուն գրեզ կը վարմես , աշխարհի ստելութեանը ենթակայ կ'ըլլաս , ու չափազանց արգար ըլլալու աններելի մեղքովը կ'ամբաստանուես :

են՝ թէ իրենց պարտաւորութիւնն է ամեն եղանակի մէջ յատուկ վազել իրենց նամբան՝, ու եւ հասի և մտկոյնթացութեան կը պայտեմ՝ : Եւսնք ամեն բան վասն Եստուծոյ վտանգի մէջ կը նդեն , ու եւ ամեն պատեհութիւնները նեոք կ'առնեմ իմ կեանքս և ստացուածքս պահելու համար : Եւսնք իրենց կարծիքները կը բռնեն՝ թէպէտ և բոլոր մարդիկ ան կարծիքներուն դեմ ըլլան . բայց եւ ճշմարտութիւնը կը պահեմ ինչ բանի մէջ և սրբաբարձանանսն ու իմ ազատութիւնս կրնայ տանիլ : Եւսնք կրնասեր են՝ թէ որ կրնայն ազատութեան ու անարգութեան մէջ ալ ըլլայ . բայց ես՝ երբոր անխկայ արեմն ծագելուն՝ արծաթ մաշակներովը՝ ու գովութիւն ընդունելով պարտի , կրնասեր եմ :

Եփորնուսիք . Իրաւ եւ . ու ամուր բռնէ ստիկայ՝ ճվ պատուական Պ . Դչուսարաւ . քանզի՝ իմ կազմանէս յիմար կը սեպեմ՝ եւ ան մարդը՝ որ իր ունեցածը պահելու ազատութիւն ունենալով՝ այնչափ անխնայ ըլլայ , որ կորսընցընէ քանիկայ : Օձի պէս խորագետ ըլլանք մենք : Եւսնքնքն և հունեքը ժողովել՝ քանի որ արեւը կը ցաթիէ : Կը նոյնիս թէ մեզուն բոլոր նման ինչպէս հանգիստ կը կենայ , ու սխայն ան ասունը կ'աշխատի երբոր շահն ու հեշտութիւնը մեկտեղ կրնայ վայելիլ : Եստուած երբեմն աննրե կը խրիկէ՝ և երբեմն արեղակը կը ծագեցընէ . թէ որ անոնք այնպէս խելագար ըլլան որ առջինին ժամանակը նամբարդութիւն ընեն , մենք զեղեցիկ եղանակին երթալով բաւականանանք : Թե՛ որ թե՛ ի կը հարցընեմ՝

* Թե՛պէտ և Դչուսարաւը հաստարթիմ նամբարդներուն առջին կը պարպանի , բայց իր ողին ու բնասորութիւնը ունեցողներուն հետ համարմանութեամբ կրնայ խաթիլ : Բարե՛ , ինչ անճարին շար ու խաթերայ և մարդու սիրարը : Ի՞՞՞՞ կրնայ խնամուլ անխկայ : Ի՞՞՞՞ մէկը՝ բայց սխայն Եստուած սրտերուն քննողը :

ես ան կրօնքը ըստ կը սիրեմ՝ որ Աստուծոյ մեզի պարգեւած բարութիւններովք մեկանեղ կրնայ պահուիլ : Վստնողի՛ ան որ բանականութեամբ կը գտակ , կրնայ ուրիշ կերպ խորհիլ , միայն թէ Աստուած՝ որ աս կեանքիս բարի բաները մեզի շնորհեց , կ'ուզէ որ մենք իրեն համար պահպանենք անոնք : Երբահամ ու Սողոմոն կրօնքի մէջ հարստացան , ու Յոր կ'ըսէ թէ բարի մարդը ոսկին հողի պէս պիտի գիգէ . և ոչ թէ աս առնէն գացող մարդոցը պէս պիտի ըլլայ՝ թէ որ անոնք քու ստորագրածիդ պէս են :

Չլո֊ . Կարծեմ թէ աս նիւթիս վրայ ամենիս ալ միտքանած ենք , և անոր համար աւելի խոսք հարկուոր չէ անոր վրայով :

Երծախուէր . Չէ . ճշմարիտ՝ աւելի խոսք հարկուոր չէ աս նիւթիս վրայով . քանզի ան որ ոչ Սուրբ Գրոց և ոչ բանականութեան հաստայ կ'ընծայէ , (և կը տեսնենք որ մենք երկուքն ալ մեր կողմն ունինք ,) ոչ իր ազատութիւնը գիտէ ու ոչ իր ապահովութիւնը կը փնտակ :

Նշանակէր . Ե՛րբայք իմ՝ մենք ամենքս ճամբորդուիմք ինչ կ'ընենք՝ ինչպէս որ կը տեսնէք . ու զէշ բաներն ազնկ մը ես մտալու համար , թոյլտուութիւն շնորհեցիք ինծի նեղի աս ինդիրը առաջարկելու :

Դիպուք թէ մեկ մարդ մը՝ թէ՛ եկեղեցական և թէ արհեստաւոր՝ պատահութիւն մը ունենայ իր ներքը՝ աս կեանքիս բարիքներն ստանալու , և սակայն այնպէս ըլլայ՝ որ ուրիշ կերպով չկարենայ անոնք ներք նեղել , բայց եթէ զոնկ գրաստանց սաստիկ նախանձաւոր ըլլալ ցուցնելով ինքզինքը՝ կրօնքին մեկ մասին մէջը՝ որուն մէջ որ ինքզինքը չէր խառնէր առաջ . հիմն ան մարդն իր վախճանին հասնելու համար աս միջոցը չէ՞ կրնար գործածել , ու տակաւին շտակ հաստատարիմ մարդ մը ըլլալ :

Երծախուէր . Ար տեսնեմ՝ քու առաջարկութեանդ վախ-

ձանք . ու առ պարտններուն կամուսր թոյլաուսթիւնոյն
կը ջանամ պատասխանն մը ներկայացընել քեզն : Առ նախ
եկեղեցականի վրայով քու հարցումիդ պատասխանելու
համար , գիցուք թէ եկեղեցական մը՝ արժանաւոր մարդ
մը ըլլայ . բայց իր եկամուտը խիստ քիչ ըլլայ , և իր
աչքը աւելի աւատ ու աւելի ճիշտ եկամուտի մը ըլլայ .
նաև պատեհութիւն մըն ալ ունենայ անիկայ ստանալու ,
սակայն այնպէս որ ինքզինքը աւելոյ ուսման տալով՝ աւելի
յանտի ու նախանձաւորութեամբ քարոզութիւն ընելով՝
և ժողովրդոց բնաւորութեանը պահանջներն համար իր
զազափարներուն մէկ քանինքը փոխելով պիտի ըլլայ ,
իմ կողմանէս ես պատճառ մը չեմ տեսներ թէ ինչմէ հաւ
մար մէկ մարդ մը չկրնայ ընել առիկայ , և մանաւանդ առիկ
աւելի շատ ուրիշ բան ալ , ու տակաւին ինք հաւատաւ
րիմ մարդ մը ըլլալ , թէ որ ինք առ բան ընելու հրաւեր
մը իմացած է իր ներքի գին : Առ ինչմէ համար .

‘Ասի’ որ մեծագոյն եկամուտի մը բաղձանք ունենալը
որինուոր է , (առոր գեմ՝ շեցուիր ,) որովհետեւ Աստուծոյ
նախախնամութիւնը իր առջին գրաւ անիկայ . ուրիշ
թէ որ ձեռնհաս է , կրնայ ստանալ անիկայ . խղճնաւոր
չընելով :

Արհարդ՝ ապէս զատ՝ ան եկամուտին վրայով իր ունեցած
բաղձանքը զինքը աւելի ուսումնասէր՝ աւելի նախանձաւոր
ութեամբ քարոզող կ’ընէ , եւ . ու այնպէս անիկայ լաւ
ւտոյն մարդ մը կ’ընէ . մանաւանդ թէ՛ իր միտքը լաւաւ
գոյն կերպով յատախայրնել կու տայ , որ Աստուծոյ մտաք
համնայն է :

Արհարդ՝ իր ժողովրդոցը բնաւորութեանը հակամբռե
լուն վրայ՝ անոնց ծառայելու համար իր զազափարներուն
մէկ քանին ձգելով , առիկայ կը ցուցընէ նախ՝ թէ ինք
անձնաւրացութեան բնաւորութիւն ունի . երկրորդ՝ թէ
բարեբարոց ու շահեցող կենցաղափարութիւն մը ունի . և

եղբորդ՝ թէ ասանկով աւելի յարմար է եկեղեցական պաշտօնին ։

Չորրորդ՝ ուրեմն կը հետեցնեմ թէ մէկ եկեղեցական մը որ մեծը անելու համար պզտիկ բանը կը եզէ , սոսակե ընելուն համար ազաւ սեպուելու չէ . հասա՛ որովհետեւ անով իր ստացուածքն ու Ինքնաբաւութիւնը կ'աւելնայ , աւելըք իր կողմանն ու բարիք ընելու համար իր նեարը տրուած պատահութեանը հետեոյ մէկը սեպուելու է ։

Վաճը հինա յու ասաշարկութեանդ երկրորդ մասին՝ որ կը վերաբերի արհեստաւորին , որն որ յիշեցիր ։ Վիցուք թէ սոսակի մէկը միայն ազգայիկ գործ մը ունենայ աշխարհի մէջ , բացց կրօնականութեան պատճառով կարենայ իր առուստուրը ծաղկեցնել . զուցէ հարուստ կնիկ մը անէ , կամ լուսադոյն և ասիմենն աւելի յանախորդ անենայ իր խանութը . իմ կողմանէս պատճառ մը չեմ տեսներ , որ որինասոր կերպով շերմայ ընել ։ Այս ինչու համար ։

'Ասի՛ որ կրօնական ըլլան աստղաբնութիւն է , ինչ կերպով մարդ այնպէս կ'ըլլայ թող ըլլայ ։

Երկրորդ՝ որ հարուստ կնիկ անելը՝ կամ իր խանութին աւելի յանախորդ ստանալը աստղաբնասոր չէ ։

Երրորդ՝ մանաւանդ որ՝ ան մարդը որ կրօնական ըլլալով աս բաներս կը ստանայ , բարին բարի եղողներն կը ստանայ իր բարի ըլլալովը . ուստի ահա քեզի ազէկ կնիկ և ազէկ յանախորդներ՝ և ազէկ գնասակ , և աս ամենն ալ կրօնականութենէ յուսով գալով՝ որ ան ալ ազէկ է ։ Ուրեմն բոլոր աս բաներն ստանալու համար կրօնական ըլլալը բարի է և օգտակար * ։

* Եհա քեզի աշխարհային խնաստութիւն , զժոխային արամբանութիւն , ու Ստանալական փիլիսոփայութիւն ։ Եսնն որ աս իտպը կը ըննը արծաթաւեր հաստատեալ ։

Եւ պատասխանը՝ որ Պ . Երմաթաւերն ըսաւ Պ . Դրուսոսիրտին հարցմանը , բարբն ալ մեծապէս գովաբանութիւն ընդունեց . ուստի վերջնապէս հետեցուցին թէ խիստ սղատակար ու քաղաքեաց պատասխան էր ան : Արորովհետեւ իրենք կարծեցին որ մէկ մարդ մը կարող չէր անոր հակառակելու , և որովհետեւ Վրթախանանն ու Յուսարկըը սակաւին այնչափ մաս էին՝ որ էթէ կանչուէին կրնային ընել , միարանեցան որ անոնց հասանձուն պէտ՝ խելոյն անոնց առջև դնեն առ ինդիրը . մանաւանդ անոր համար՝ որ անոնց քիչ մը առաջ Պ . Դրուսոսիրտին հետ հակառակեր էին : Ուստի անոնց ետեւէն կանչեցին , անոնք կանկ անին կայնեցան մինչև որ միւսներն իրենց հասան : Բայց նախուն վրայ խորհուրդ չբրին որ չէ թէ Պ . Դրուսոսիրտը , հարա ձերունի Պ . Եշխարհաւերը ան ինդիրն առաջարկէ անոնց . ինչու որ մնանեցին թէ մնոնց անոր տարու պատասխանը պիտի ըլլայ առանց ան տարութեանը , որն որ իրենց և Պ . Դրուսոսիրտին մէջ բարբոսեր էր քիչ մը առաջ՝ իրարմէ զատուելուն :

Եւ քաղեա իրարու հասան , ու կարճ կերպով մը իրար բարեկնէն ետե , Պ . Եշխարհաւերն առաջարկեց ան ինդիրը Վրթախանասին ու իր ընկերին , և ըսաւ որ էթէ կրնան՝ անոր պատասխանը տան :

Ներքն , որոնք զուրկ են հասարայ ու աստուածագալուսթեան գորութեանն : Բայց ասոնց ամենուն հակառակ՝ Լորին Սուրբ կը վնայէ թէ , « Եմն շարութիւններուն արժանաբ արժամթիրութիւնն է » , ւն ՏԻ . Գ . 10 , ու « Եզահութիւնը կուսպալուսթիւնն է » : Առ . Գ . 5 : Եւնցէր արիկայ ու գոզուցէր՝ ձվ աղա՛հ հասարայեաններ : Ու գուր՝ ձվ Գասին հետեւորներ , յիշեցէր որ բարբոսներէ արժամթաւեր ըսալ հրանցումն է մեզի : Ե՞ր . Ժ . 5 : Չեր Տերը կը վնայէ թէ՛ գուր « Չէր կրնար ծառայել Գասուծոյ ու մաննայի » : Առ . Ժ . 13 :

Ըն առնէ՞ր Քրիստոսիանոսն ըստ : Մինչև անգամ կրօնքի մէջ աղէկ մը եղողը ասոնց նման ասաք հապար ինդիրնեքու կրօնց պատասխանել : Վանդի՛ թէ որ հոցի համար Քըրիստոսի ետեւն երթալը սպարհնասոր է , ինչպէս որ կ'երևոյ , Յովհ . 4 . 26 , մըլափ ես աստուել սպարհնասոր է զինքն ու կրօնքը մի՛նց մը ընելով աշխարհը ստանալն ու անխկայ մայր լիլը : Ըն ուրիշ մեկը շնոր զաներ , բոցց հետ թանտաները՝ կեղծաւորները՝ զեւերն ու կախարդները՝ որ աս կարծիքն ունին :

Պախ՛ շեթանոսները : Վանդի երբոր Աշմօր և Սիրիսիմ Հակոբին խաշինքն ու աղջիկը առնելու մնջերնին դրին՝ ու անտան որ ուրիշ նամբով շնն կրնար ձեռք ձգել անոնք , հապա թըխատուելով , իրենց ընկերներուն ըսին . թմե որ մե՛նէ ամէն արուները թըխատուին՝ ինչպէս որ աս նոնք թըխատուած են , անոնց խաշինքն ու անոնց ստացուածքը և ամէն անոնց անասունները մերք պիտի չըլլան : զնուսաննին անոնց աղջիկներն ու անոնց խաշինքը ձեռք ձգել էր , և անոնց կրօնքը իրբև մի՛նց մը գործածեցին անոնք ստանալու : Կարգն ան բոլոր պատմութիւնը : Նովոտ . 14 . 20-24 :

Իրկորոգ՝ կեղծաւոր մարտեցիներն ալ աս կրօնքն էին : Իրենց միջոցներն էին երկար աղօթքներ ընել , բոցց իրենց նպատակը որբեարքներուն տուններն ուտել էր , ու իրենց դատաստանը՝ աւելի դատապարտութիւն ընդունելու արժանանալ եղաւ Ըստուծակ : Ղու . 1 . 46 , 47 :

Իրբորոգ՝ Յուզան՝ ան զեն ալ աս կրօնքն էր . ինք կրօնական էր զանձանակին համար՝ որ անոր մէջ ձգուածը յափշտակէ . սակայն կորուսեցաւ՝ անարգուեցաւ և բուն իսկ կորստեան օրդի եղաւ :

Չորբորոգ՝ Միմն կախարգն ալ աս կրօնքն էր . քանզի ուզեց շողին Սարբ ամնել , որ անով ստակ ձեռք ձգէ ,

Հին Վրիստախանսան ու Յուսայիցը կրկին անուցնել յառաջ անցան, ու այնչափ դաշին՝ մինչև եկան զուարեացի դաշտի մը մեջ մտան, որ Վիսրուխիան կը կոչուէր, ուր որ շատ դո՛հ սրտով կը քաշէին և սակայն ան դաշտը կարճ ըլլալուն՝ շուտով անցան անկէ։ Պանք որ դաշտին միւս կողմը սղոթիկ բլուր մը կար Ալաստակ անունով, ու ան բլուրին վրայ արծաթի հանք մը, որ առաջուց ան ձամբան դաշտընքն անանք անոր այնուուխեանը պատճառաւ անիկայ տեսնելու դարձան և բոց շատ մաս երթալով փոսին բերնին՝ իրենց սոսին տակի զեռներ հաստատ ըլլալուն պատուեցաւ, ու իրենք այգանուեցան և անանց ալ անդամեկը կտարակցան, և մինչև իրենց մահուան որը շրջան նորէն իրենք զիրենք գանել ։

Եւ տեսայ երազիս մեջ որ ձամբան քիչ մը դուրս արծաթի հանքին գիւնցի կողմը Վեմնաը կոչներ էր՝ այնուահանի կերպարանքով՝ ձամբարդները կանչելու, որ երթան ու տեսնեն։ Առտի Վրիստախանսին ու իր ընկերին ըսաւ ։ Մի՛ գուք, սա կողմը դարձէր, ու ես բան մը ցուցնեմ ձեզի ։

Հնարիկաց խորամանկութիւններն կ'անցնի, ու մարմնին երկրաւոր խորհուրդները մեկգի կը զատէ հոգեւոր խնայտութենէն որ 'ի վերուստ կ'իջնէ ։

Չկայ բան մը որ սակի փանդաւոր ու սրտայտալիք ըլլայ հոգւոյն՝ քան որչափ աշխարհային հարստութիւնները ։ Քանի քանի անկինք որ մախորդութեան ամեն փոխորիկներուն դէմը կրնային անշարժ կենալ, յաճողութիւնն իրենց վրայ յարկելուն՝ յայտնապէս կորսնցուցին իրենց հաստատութիւնը ։ Վսուարին և հարստութիւն ունենալ՝ ու մեր սրտին անոր վրայ չլինել, ու Մատուծոց խոսքը կը սորվեցնէ մեզի թէ ամեն շարութիւններուն արմատը արծաթսիբութիւնն է, որուն անանք հետեւելով հասարակն խտտուեցան, ու անհամար ցաւ բու մը նշեցին իրենք զիրենք ։

Վրիտախանու . Ի՞նչ կրնայ այնչափ արեւմտաւոր ըլլալ որ մեզ ճամբայէն զարթընէ :

Վեհու . Հոս արեւմտի հանք մը կայ , ու քանի մը հողի անոք մէջ կը փորեն զանն հանելու . թէ որ զարու ըլլայ , թիչ մը աշխատանքով շատ քան կրնայ հանել նեղի հանաք :

Եղի՞ր երթմանք նայինք , ըսաւ Յուսափօյը :

Եւս չեմ երթաք , ըսաւ Վրիտախանու , եւ առ տեղին վայրով՝ ու քանի՛ քանի՛նքուն հոս ազաննուրից աստիւղայ ըսած եմ . և ասկէ՛ր զսա սառ զաննը անիկայ փնտռողնքուն որոգայթ մըն է , քանզի անոնք իրենց ճամբորդութենէն կ'արգիլէ՞ :

Ի՞նչ ասանք Վրիտախանու Վեհուսին կանչեց ըսելով . Ես տեղը վտանգաւոր չե՞մ . ասիկայ շատերն իրենց ճամբորդութենէն շարգիլէ՞ց :

Վեհու . Իբրա վտանգաւոր չէ . բայց անոնց միայն՝ որ անոցոյց են : Սակայն իտասն տակներ միանգամայն կարմրեցաւ ալ :

Վրիտախանու . Ի՞նչ ասանք Վրիտախանու ըսաւ Յուսափօյին . Չըլլայ որ մեկ քայլ մը փոխենք , հապա յառաջ երթմանք մեր ճամբան :

Յուսափօյ . Ես կը վեպեմ՝ քեզի՛ որ երբ Նշուսիրար

* Տեանք հաստատրիմ՝ բարեկամին արժեքը . բայց ճշտափ քիչերը պարզեա հաստատրութեանք կը վարուին իրենց ընկերներուն հետ : Հաստատրեալներն ճշտափ քիչերը պարզեա յորդորանքները կը վերցընեն : Ի՞նչ բնէ է՛ կ'ըսեն , ստակ վաստընէն մեզ արգիլել : Ո՛հ , ճշտափ քիչերը գիտեն թէ ազահաւթիւնը կասպաշտասութիւն է , ու միայր կը գնեն Վրիտախոսի Տեանն մեզ կրկին և կրկին զգուշութիւն տալուն , թէ՛ «Նառ յեղիք և զգուշակք ազահաւթենէն» : Վասն . ժք . 15 :

հան համեմբ, թե՛ որ ինք մեզի պէս հրատարակ, պիտի գտանայ անիկայ անանկու :

Վերջապիտանս . Ըստք վրայ պետք չէ սարակոյցս ունենալ, յանդի իր դաշտախմբները հան կ'առաջնորդեն զինքը . ու հարխարին ինձառնուսինը ստոյգ է թե՛ ինք հան կը մեռնի :

Հիսկա, 'Իսկանս նորին կանչեց' ըսելով . Ըսցց չէ՞ք ուզեր դալ ու անանկ :

Ըն սաննը Վերջապիտանս խոտարթեամբ գրաստիանն տուա՛ ըսելով . Ո՛վ 'Իսկանս, դուն սա ճամբուն Տէրու իր շխտակ ճամբաներուն թո՛ղնամի մըն ես, ու իր անբութեանը գատարներուն մեկին արդէն գատարագրասուած ես ճամբին բուն յու խոտարեւոյ համար . յ ՏՄ . Կ . 9 . և ինչ՞ա համար կ'ուզես որ մեզ ալ նոյն գատարագրասութեանը տանիս : Մանաւանդ՝ թե՛ որ երբեք ճամբին խոտարեւո բլլանք՝ անշու շու մեր Տէրը՝ ինտրուորք պիտի խնայ, ու խոցտասակ ընէ մեզ հան՝ ուր որ համարեանքս թեամբ կ'ուզենք իր առջևը կայնիլ :

'Իսկանս նորին կանչեց թե՛ ինքն ալ իրենց ընկերութեան մեկ անդամն է . ու թե՛ որ յիշ մը սպասեն, ինք ալ իրենց ուղեկից պիտի ըլլայ :

Ըն սաննը Վերջապիտանս ըսաւ . Ընունդ թ'նչ է, ան նոյնը չէ՞ որով յեզ կանչեցի :

'Իկնս . Ըսթ իմ՝ անուան 'Իսկանս է . Ըքրահամի որդի եմ ես :

Վերջապիտանս . Որ ճանճամ՝ յեզ, 'Ինկզին յու պարտաւ հոյրն եր, և Յուդան յու հոյրդ, ու դուն ալ աննոց ճամբուն հետեւեցար . յու գործածածդ սատար նոցարկան խարդախութիւն մըն է . յու հոյրդ իրբն մնանիլ կարտեցար, ու դուն անիկ աղէկ վարքի մը արժանուար չես : Կ իմով . Ե . 20-27 : Մտութ . Իգ . 14, 15 : ԻԼ . 3-5 : Աղէկ գիտցիք որ երբ ինտրուորին եր-

թանգ , առ յաւ ըրածոց պիտի գրուցնեց իրեն : Ար ըսե-
լով անանց իրենց ճամբան գացին :

Ար միջոցիս Հչուռսիրան ա իր ընկերները ծոթն տես-
նուեցան : ա տառնին ակնարկութիւնը ընդունելուն՝ ան-
ցան Դեմուսին քով գացին : Արդ՝ փոսին բերնէն փայ
նայելուն մէջն իյնալնին՝ կամ փոթելու համար վար իջնել-
նին՝ կամ ստերարար անոր յառակէն ելած վնասակար գա-
լարչինեղով ինչզուեցնին սաղոց շեմ՝ գիտեց ես . բայց առ ըր-
կատեցի՝ որ անանց՝ ալ ան ճամբուն մէջ շտեմուեցան * :

Ըն ասենք Վրբաարամես երգեց պոպկս .

Հչուռսիրան ա Դեմուս արծաթաեղբ ,
Մէկմէկու հեար կը միարանին .
Մէկը կը կանչէ՝ կը վաղէ միւսը ,
Իստանարդ ըլլալ անոր վնասակին .
Մանկով ասանց աշխարհիս մէջը ,
Ար գաղթին , ա շին յառակեր անոցին :

Արդ՝ երազիս մէջ տեսայ թէ ճամբորդները առ գաւառին
միւս կողմը մէկ տեղ մը եկան՝ ուր որ հին արձան մը
կանգնած էր ճամբուն քովիկը . տակից ակունելուն՝ եր-
կուցն ալ շփոթեցան անոր տարօրինակ մեքն պատմաւոր .
քանցի այնպէս թուեցաւ իրենց՝ թէ անիկաց ասունոք կնիկ
մը եզած ըլլայ , արձանի մը մեքն փոխուած : Ուտարի առ
տեղս կանի տունըով անթարթաթ աչքով անոր վրայ կը
նայէին , բայց ասին մը շրջան իմանալ անոր ի՞նչ ըլլա-
լը : Ալբից Յուսարկեցը նկատեց որ վերը՝ անոր գլխուն
փայ անտուր կերպով գրուած գիր մը կար . բայց ինք
գրոց աշակերտ չըլլալուն համար Վրբաարամեսը կանչեց՝
(որովհետեւ գիտուն մարդ էր ան ,) որ տեսնէ թէ կրնայ

* Տեսնը աշխարհիկ մարդոց վախմանը , որոնք ունայ-
նութեամբ կը կանան մտմանցին սերը Վրբաարամի սիրոյն
հետ խառնել :

արգետք անոց նշանակութիւնը խնամալ : Առտի Վրիստիստոս եկա՛ւ ու քիչ մը տանն գրեցը իրարու հետ կապելն ետե՛ կտաւ որ ասիկայ էր . “Ղօվտին կնիկը յիշեցի՛ք” : Առ ասիկայ իր ընկերին կարգալնն ետե կրկուրը մեկն զնակցին թէ անիկայ Ղօվտին կնիկն է որ աղի արձանի փոխուեցաւ , Սոլոմնն ելած աստնը ընշաւէր սրտով իր ետին նայելուն համար : Դննդ . մ թ . 26 : Հիմա առ յանկարծական և դարձանալի երեւոյթը պատճառ ըլլալով՝ առ խոսակցութիւնն սկսեցին ընել անոց :

Վրիստիստոս . Մհ , Ս զրայր իմ՝ , ասիկայ յարմար երեւոյթ մըն է՝ որ պատշաճնապէս պատահեցաւ մեզի Աստասակ կոչուած ան բլուրը անցնել տեսնելու համար Վեմուսին մեզ հրաւիրելն ետե . և թէ որ իրնն ուզածին պէս ու քու ալ երթալու հակամարտելուդ պէս գացած ըլլայինք՝ Ս զրայր իմ՝ , գիացածս՝ մննք ալ մննէ ետե գալիքներուն տեսնելու համար պատկեր մը , տեսարան մը եղած պիտի ըլլայինք :

Յոստոն . Ար ջուտիմ՝ որ այնչափ յիմար էի , ու կը դարձանամ որ հիմա Ղօվտին կնիկը պէս շեմ՝ քանզի ի՛նչ տարբերութիւն կայ անոց և իմ մեղքիս մէջ : Ենք միայն իր ետեը նայեցաւ , ու ետ երթալու տեսնելու փափայեցայ : Գոհութիւն ըլլոյ Յոստոնոյ շորհացը , ու ետ անեմով մեամ՝ իմ՝ սրտիս մէջ պայպիսի հակամարտութիւն մը ըլլալուն համար * :

* Յոստոնոյ շորհչին ահա մշտպէս ներդարմութիւն կ'ընէ յրիստոնեաց ճանապարհորդին սրտին մէջ : Արրոր ինք կը տեսնէ որ իր փառքար բնութիւնն ուրիշներուն գործած ամեն մէկ մեղքին յո՛ւարտութիւնն ունի , կը խոնարհի՛ ու կը խոստովանի՛ որ չէ՛ թէ բուն իր գորտութիւնովը ինք կը պահուի , այլ միշտ ամեն փառքը բոլոր շորհաց Յոստոնոյն կ'ընծայէ , որուն գորտութիւնովը միայն իմալնն պա-

Քրիստոս . Եղի՛ր առ տեղը տեսանձիս մեղքերնիս պահենք՝ ասկէ ետեւ մեզի պնտութիւն ըլլալու համար : Ես կնիկը մէկ գառապարտութենէ ազատեցաւ , ինչու որ Սոգոմի կործանումովք շորտուեցաւ . ե ասկայն մէկ ուրիշով մը կորտուեցաւ , ինչպէս որ կը տեսնենք թէ ազի արձան գարնած է :

Եւստի . Նշմարիտ է , ու ինք մեզի միանգամայն պատշաճութիւն է որքանակ կրնայ ըլլալ . պատշաճութիւն՝ որ իր մեղքէն հեռու կենանք , ու որքանակ՝ որ առ պատշաճութեամբը մեղքէ հեռու շեշտովերան միայ ինչ գառապարտութիւն գարնան նշանը տեսնենք . պատշաճ ալ Սոգոմի Պատմանը ու Մարտոնը ես՝ իրենց մեղքերուն մէջ կորտուած երկու հարիւր յիսուն հոգիներուն հետ մեկտեղ նշան մը կամ որքանակ մը եղան ուրիշներուն պայշ կենալու : Իմաց մի . 31 , 32 : Իմ . 9 , 10 : Իսպառ առ մէն բանէն աւելի մէկ բանի մը կը գարնանամ . պատշաճութեան մէջ Պատման ու իր ընկերները ի՞նչպէս ան տեղը այնպէս գառապարտութեամբ կրնան կայմիլ ան գանձին սպասելու , որուն համար առ կինը միայն իր ետին նայելուն պատճառաւ (բանդի շնք կարգաբ թէ ինք մէկ քայլ մը նամբէն գուրս կտիւնք ,) ազի արձան գարնաւ . միանգամայն որ անոր միայն եկած գառապարտութիւնը անխիղ պրիմակ մը ըրաւ անոնց աչքին առնելու ուր որ իրենք կեցեր են , բանդի հմար չէ որ աչքերնին մերցուցանմուն պէս շտաննէն անխիղ :

Քրիստոս . Քարտանալու արժանաւոր բան մըն է , ու կը ցուցնեն թէ իրենց որտեղը առ մասին անոն ըցած են . ե չի՛մ՝ զիտեր թէ որո՛ւ այնչափ պատշանորար նմանցնեն՝ անոնք , որչափ անոնց՝ որ բանուած ու գառապարտին

Հուան է : ¹⁶ Հաստաքով Հաստապարտեցար , մի՛ Հարապարտանար , Հարգա վախճի՛ր՝ : Հարգ . մի . 20 :

առջին կայանի աստիճանին ալ իրենց յովջ կեցողներուն ծայր կը պարպեն , կամ՝ կախաղանին ասկը կախուելու ասարուան տեղերնին յասկահաստութիւն կ'ընեն : Սողովի ժողովրդաց համար կ'ըսուի թէ խիստ շար ու անզաւոր էին , ինչու որ Տէրունջ առջին մեզք գործեցին . այսինչն իր աշխին առջին՝ և անոնց յուցուցան մարդասիրութեանը փայտանդի Սողովի երկիրը Տէրունջ գրախախտ պէս էր : Ելանդ . ժ. 10-13 : Ուստի առ բանը ևս առասել 'ի նախանձ շարժեց Տէրը , ու անոնց պատահարը անոր երկնաւայր կրակին կրցանին շափ սասակացոց :

Եւ արժանի է իրաւամբ հետեցրնել թէ այսպիսի որին նախները տեսնելով՝ և մանաւանդ թէ իրենց զուլանալուն համար անոնք միշտ իրենց աշխին առջին ունենալով մեղանշողները սասակացոյն պատահաներու արժանի պիտի ըլլան :

Յոսատի . Ենասրակոյց ըսածդ ճշմարիտ է . բայց ինչ ողորմութիւն է՝ որ ձէ գուն , և մանաւանդ թէ ձէ ալ ևս ինքնս արայիսի որինակ եղանք : Եսիկայ կը սորվեցընէ մեզն գոհանալ Եստուծակ , անոր երեսնն փախալ , և միշտ Գովտին կինը յիշել :

Եսիկ ետև տեսայ որ անոնք իրենց նամբան երթալով մեկ զուարճալի գետի մը հասան * , որն որ Գուսիթ թա-

* Եւ նամբարդները փաստակի համար շտապ նամբայէն խտարելու փորձութեանը դէմ որ գրին , առատագոյն հոգեւոր միտիթ արութիւններ ընթահուեցաւ իրենց : Մարգ . Ժ . 23-30 : Ճանապարհորդներն առ տեղս զուարճալի գետ մը եկան , ուրիկ խմելով իրենց յոգնած հոգիները կարգարեցին : Եւ գետը Եստուծոյ սիրոյն խորին ու անասհետև Ովկանտան է : Եւ գետին առուններն են՝ թողութիւն , աղատութիւն , որդեգրութիւն , արդարութիւն , սրբութիւն , ազգի ից ունկնդրութիւն , առտուանային բոլոր նախախնամութիւններուն յարութիւնները , ու երկ-

զատորք կը կռնէր «Մատուցող Գեւորը» • բացց Յովհաննէս՝
 «Կենաց ջուրի գեա»՝ կռնեց անիկաց : Սառլ՝ • կն • 9 :
 Շայտ • իբ • 1 : Եղի՛ : խն • 1-9 : Ախն իրենց ճամ-
 բան ճիշտ աս գեաին քաղկեղ կ'իջնար • ուտի Վրթախա-
 նուս ու իր ընկերը մեծ հաճութեամբ կը քաղէին հաս • նակ
 գեաին ջուրն խմեցին ալ որ իրենց յոգնած աններուն հա-
 ճեղի էր և կազգարիլ : Երկ 'ի զաս աս գեաին երկու-
 եղբքը կանանչ ծառեր կային՝ որոնք ամեն տեսակ պտուղ-
 ներ կը բերէին • ու անոնց տերեւներն կերան՝ որ արդի-
 ըն շատակերութենէ պատճառած դժուարանորտութեան
 ու ուրիշ ախտերը, որոնք սոխարարս անոնց կը պատահին՝
 ոչ ճամբորդութեամբ իրենց արիւնք կը բարբաղն : Գե-
 աին երկու կողմը կանանչ մարգագեալներ ալ կար գարնա-
 նայի կերպով գեղեցկացուցուած՝ շուշան ծաղկներով , ու
 բարբ տարին կանանչ կը մնար : Եւ մարգագեալներն
 վրայ ճամբորդները պտակեցան քմացան , որովհետև աս
 տեղս ապահովութեամբ կրնային պտակիլ : Սառլ՝ • իբ •
 2 : Ետայ • ժի • 30 : Երբոր արեմնցան՝ կրկին ժող-
 վեցին ծառերուն պտուղներն , ու կրկին խմեցին գեաին
 ջուրն , և յետոյ կրկին պտակեցան քմանալու : Ետայե

նից մէջ յախտեալներն յոյժութեան : Իսկ աս ասու-
 ներուն անցած ճամբան է՝ Նխուս Վրթախաս Տէրն մեր :
 Աստուացեալներն անով ամեն հոգեւոր արձուութեաներով
 կ'որհնուին , ու Մատուցող սէրը՝ և անոր բոլոր պտուղները
 Ապրիլի Սրբոյ հաղորդութեամբը կը վայելն : Մատու-
 ճոյ զատկներն աս գեաին եղբքը քաղելով՝ սեւտարանա-
 կան խառամուցներուն պատուական պտուղովք կը կերակ-
 րին , ու ան խառամուցներովք դժուարած ներկայ շորհքնե-
 րուն վայելչութեան ու ապանձի փառքին ակնկալութեամբ
 իրենց հոգիներն իր բնութեան ճարպով ու պարարտութեանով
 կը լեցնեն : Աս կը գանձ յոգնածը հանգստեանիսն ,
 ուխտագրութեան զարն , ու սպասարը միտիտարութեան :

անցուցին քանի մը որ և քանի մը գիշեր • ու յետոյ աս
երզն երգեցին •

Եր առուններուն յտակ չուրերը ,
Նայեցէ՛ք ինչպէս հանդարտ կը հասնն ,
Որ ճամբորդներուն ճամբանուն մէջը ,
Մխիթարութիւն սրտի ընծայեն :

Են հանաչազեղ զաշարհները ,
Բաց իրենց առած անուշ հասերն ,
Բազմաթիւ բարեաց առատ գանձերը ,
Չբի կ'ընծայեն անոնց որ հաս են :

Ու ան որ գիտէ թէ աս ծառերը ,
Ի՞նչ բարի պտուղ՝ տերն կը բերեն •
Իակոյն կը ծախս իր ունեցանք ,
Որ ծախու. առնէ աս զաշոր իրեն :

Երբոր նորն ճամբայ ելլել յտարեցան՝ (քանզի դեռ
իրենց ճամբուն վերջը չէին հասած •) կերան ու խմեցին ,
և ճամբայ ելան * :

Ճիստ երազիս մէջ տեսայ որ շատ ճամբայ չպայան՝
գեան ու ճամբան տանն մը իրարմէ պատուեցան , որուն
վրայ գիշ շարսմեցան ճամբորդները • սակայն ճամբէն

* Տէրը ճամբուն վրայ կազգուրելու ժամանակներ կու
տայ իր ժողովդոցը • բայց հարկ է անոնց որ յիշեն թէ
տակաւին իրենց ճամբորդութեանը փոխմանին հասած չեն ,
ու վտանգի ազդեցութենէն դուրս չեն : Եզարէն անոնց
առաւել ևս զգուշանալու են սյապիտ տանները • ինչու
որ Սասանան գանձնք կը գիտէ , ու անոնց արտանութիւն-
ներուն կը նախանձի : Ինչպէս որ աւազակը՝ ազգատիկ
մարդն անփոստ կը թողու. անցնել՝ բայց հետեւնին գանձ
ունեցողներուն վրայ կը յարձակի , սյազիս ալ Սասանան
երբոր ճամբորդները մխիթարութիւնով լեցուն կը գանձ՝
զարմանկալ կ'ըլլայ ծուռ ճամբու մը հրազուրելու գա-
նանք , որ վրանին յարձակելով գիբնը կազապտէ :

գուրս ելլելու ալ շահանքակեցան : Վրանք որ զեանն
անդին շահբան խորտուքորս էր , ու իրենց սուքերը շահ-
բորդութիւններուն պատճառաւ կը ցաւէին . սասնկով
շահբորդներու սիրաւ նեղապաւ շահբան զժուարթու-
թեանն : Ինտոց ին . 4 : Ենոր համար քանի որ յա-
ռաւ կ'երթային՝ լուարդն շահբաւ մը կը բազանային * :

* Շահասուցեալները հնարանդութեան շահբան մէջ
քալած ստաննին ալ կարելի է որ զգիտին սն միտթարթու-
թիւններն որ կը շաշաղէին . ու թէ որ սա փորձութեանը
հետ ժամանակաւոր կորուստներ ալ ունենան , ինչպէս
աղքատութիւն՝ հիւանդութիւն՝ բարեկամներու ստնարդու-
թիւն կամ աշխարհի զեշ փորձանքը , կարելի է որ մե-
ծապէս լքանին . ու Ստատման կարենոց մասնաւոր պա-
տահութիւն մը ունենալ՝ ստգոհութեան՝ երկնութեան՝
նախանձութեան կամ ազաւթութեան մէջ նշելու ցանկեր :
Եսանկով անոնք աւելի հակամբաստ ըլլալով լուարդն
ճանապարհի մը բազանալու՝ քան թէ հասուցներուն ու
համբերութիւններուն առաւելութեանը համար թեր-
ասնդութեան պոթելու , կը դրդուին շահբայ մը գտնել
որով կարենան նեղութեան աղատիլ՝ ու զիրենց յոգնեցնող
զժուարթութեանը վրաններն թոթոթել . ու լաա շանջներ
ժամանակաւոր հանգստութեան միտոց մը կ'ելլէ իրենց առ-
ջին : Շնարանդութեան շահբան զժուարթն ըլլալով՝
ծառ շահբայ մը կ'ելլէ առջևին , որ կը թուի թէ նոյն
շահբան կը հանէ զիրենց : բայց թէ որ անոնք սասնկով
ճանրեն գուրս ելլեն , թէ է ցանկ մը կամ պատ մը չքա-
կեն , բայց դոնէ ստնդութի մը անցնելու կը պարտաւորին :
Եստուծոց պատուիրանները սրբութեան ու ազաւթու-
թեան շահբան ցոյց կու տան . բայց անոնց անմիտ աղքա-
թեանն խտաբիլը կրնայ երբեմն անմիտա երեւալ , ու բա-
նին պարագաները կարելի է որ երեան թէ անոք կը հրա-
ւիրեն : Սարդիկ կ'երեակայնն թէ այս ինչ կամ այն ինչ
բանը Եստուածակոյս կողմանէ նեանաւութիւն մըն է՝ որ
հանգստութիւն կու տայ յոգնածին . ու կը կարենն թէ
իրենց արուած պատուիրանքը չիլ մը ընդարեակորն

Երգ՝ իրենցսն քիչ մը առաջ ճամբուն ճարհ կողմը մարդա-
գեանն մը կար , ու մեկ ամոզութի մը հոն անցնելու , և
ան մարդապետները կը կոչուէր՝ Նշուած ճամբու Մարդապե-
տին : Են առանը Վրիտանիոս իր բնակիցին ըսաւ . իմե
որ առ մարդապետները մեր ճամբուն վրայ կ'իջնայ , եկոր
հոն անցնիմք : Վեոց ինչ ամոզութիք տեսնելու գնաց ,
և ահա ցանկին միւս կողմը ճամբուն քովոյն ըստից մը
կար * : Երիկայ իմ ուզած իս պէս ելլա՛ ըսաւ Վրիտան-
իոս . գիտազոյն ճամբան առ է , եկոր բարի Առաւ-
ից , եկոր ան կողմը անցնիմք :

Առաւից . Եսցց ի՛նչ որ առ ըստից մեզ ճամբէն գուր
հանելու ըլլայ՝ ի՞նչ ընենք :

Երիկայ հաւանական բան չէ , ըսաւ միւսը , նայե գուր
որ ճամբուն քովիկէն չե՞րբմար :

Կրնայ մեկտուիլ , ի՛նչ խոհեմն ի՛նչ գործածուելու է , և
ի՛նչ պզտիկ բաներու վրայ խղճահարութիւն ընելը արինա-
սիրութեան ու աւելորդապաշտութեան նշան մըն է : Ան-
պէս՝ Տէրոյնին իրաւա ուղիքուն տեղը բուն իրենց հասկը-
ցածին վրայ հաստատուելով՝ ու իրենց սրտերուն ազատ
նելով , փորձողին տեսնո՞լ կը գնեն : Այս առ անսովոր
բան մը չէ՞ որ ըստազոյն փորձատեսիլեան տեղ եղող ու ա-
ղիկ համարում ունեցող քրիստոնեաներն անգամ երբեմն
համբախներուն սխալ կ'առաջնորդեն , հնազանդութեան
ուղիղ գնէն խտտողեցնելով զանոնք . ինչու որ Տէրը ա-
նոնք իրենք իրենց կը թողու՝ իրենց յանձնապատասխա-
նութիւնը նուանելու , ու զանոնք բարբառօքն իրան կտիտեալ
պահելու համար , և առանկով նոր բարեպաշտութեան
գարեղաններուն կը սորվեցնել որ մարդու մը աւելի չհեռանին՝
բայց միայն որչափ որ ան՝ Վրիտանի կը հեռանի :

* Հնազանդութեան ճամբէն առջի խտտորումները գու-
րն միայն պզտիկ բաներ երևան . բայց քիչ քիչ ճամբան
կը Եօի , ու մերք ըստով կը մալթրիք մինչև որ անկարող
ըլլանք մերք մեռել գառնալու : Են որ պզտիկ բաներն առ
ուրեւ կը համարի , քիչ քիչ պիտի իջնայ :

ընկերներն համազօրեցով անոր ետեկն սանդուխտն անցաւ : Կրքոր երկուքն ալ անցան ու շաւիղին մէջ մտան , շատ դիւրին գտան անխկայ իրենց սայթքածն : Ե միանգամայն դեպ 'ի առջինին նայելով մնար մը տեսան որ իրենց պես կը բաշէր , ու իր անունը Համենայնապատան կը . ուստի անոր ետեկն կանչեցին ու հարցուցին թէ ան քանքան մ'ը կ'ըլլէ : Պատասխան տուաւ թէ՛ կրկնացին գուռը : Տեսներ , շատ Գրքորաբանաւ , ես ալ սլապկա շարի՞ թղի . տասով կը տեսնես որ կարծիքնիս շխապ է : Այսպէս անոր անոր ետեկն գացին , ու ան անոնց առջինն : Բայց ահա դիշերը վրայ եկաւ , ու շատ միջնեց . այնպէս որ ետեք եղբայրները առջինն գացողը շէին տեսներ * :

* Դժբախտնութիւն ըրած պիտի ըլլար Աստուծան՝ թէ որ հաւատացեալները առջի թեքան մեծամեծ մեղքերու հրապարակը , որոնց դեմ կը կենան անոնց սրտերը . առ պատճառաւ բազմապատիկ կեղծաբարութիւններով կը խնայ կ'աշխատի գարձնել զանոնք այնպիսի գովելի երկայթ ունեցող մարդութիւններու՝ որ կը թուին թէ շար համարում մը կամ դէշ վարձան մը շունին : Բայց իւրաքանչիւր սխալ թողչաբան աւելի վարձութիւններու քանքայ կը բանայ , ու նոր մեղքեր ըստ երեւութին հարկաւոր կը ցուցնէ : Աս թէ որ ամենափոքր բանի մը մէջ ամենափոքր պատուէր մը մարմնաւոր շարժառիթներ կանաւորապէս կուտրուի , առ յանցանքին մէջ այնպէս ինքնակամութիւն անհաւատութիւն՝ սպերախառութիւն ու աշխարհային կրօնապաշտութիւն կայ , որ անտարակոյց հաւատացեալց մեծամեծ յանգրանութիւններու ու սաստիկ պատիւներու տակ կը եղէ : Հնազանդութեան քանքան խառնորդին համարձակութիւնը կ'աւելնայ , սուս կրօնատեր ևևացողներուն արհեստագին ալ՝ որոնց վրայ ինչ գուցէ շարին աւելի ազնկ կարծիք մը ունեցած է՝ անոնց հետ առջի անգամ տեսութեան մեծելուն . քանզի առ մարդիկը շատ անգամ խիստ զօրաւոր բաշխութիւն կը ցուցնեն՝ ու կը համարձակին Քրքորաբան պատուէրները կուտրելու , կեղծաբան

Ուստի առնեն զայսոյք (Յաննուպատան անունով՝) իր առնի ճամբան շտանելով խորանկ փառի մը մէջ ինկաւ, որն որ ան երկիրներուն տերը գիտմամբ շինած էր հոն անափառ յիմարները անով սրաւջու համար : ու իյնալով կտար կտար եղաւ * : Առաջ - Թ - 16 :

Արդ՝ Քրիստոսիանուն ու իր ընկերքը անոր իյնալը լսեցին : ուստի զայցին որ բանին ինչ ըլլայն ինանան՝ բայց պատասխան առաջ չկար, հասցա միայն հեծուիթիւն մը կը լսէին : Ան առեմը Յուսայիցն ըսաւ . Ո՞ր ենք մենք հիմա : Ասոր վրայ իր ընկերքը լսեց՝ կասկածելով թէ ինք շխտակ ճամբէն գտար հանեց անիկայ : Այս հիմա սիսեց զարհուրելի կերպով մը անկրեւել ու սրտաւղ և փայլաւասակել, ու աստիկուիթեամբ կը բարեբանար ջուրը † :

ընչով՝ թէ անոր մէջ շնորհքին պատիւ ընծայելուն, ու իրենց ազատութիւնն ու արամութիւնը ճանձնալուն համար է որ սցաղեա կ'ընեն : Բայց միթութիւնը շատով պիտի չբնագրակ առնն անանց՝ որոնք պրոպիտ առաջնորդներու ետեւ կ'երթան, ու անհարկն նեղութիւններն ու փտանդները շխտակ իրենց բունած ճամբուն վրայ պիտի իյնան :

* Ար գիպուածը կրնայ ցուցնել ան փրկաւեա ներդրածութիւնները՝ որ երբեմն յանցար հաւատացեալներուն վրայ կը ծնանին անափառ կեղծաստի մը զարհուրելի մահաւանքը, որուն շտփէն աւելի ունկնդիր եղած են իրենց : Բայց Տէրը իր ծառաները մեկ կերպով մը կ'սպասե յանձնադատանութեան ժամանակաւոր բանութիւնէն, որ ասան յանդիմարար մեղանշուցները յուսահատութեան ու միթութեան խորխորատին մէջ կը կորսուին :

† Եստուծոյ սուրբ որկնքը առնն յանցարները կը դատապարտե . ուստի երբոր քրիստոսեան կամարապղեա մեղքի մը մէջ իյնայ, լատ անգամ կ'ըլլայ որ փախնայ թէ իր հաւատարմեանն է, թէ ինք ապկալին որկնքին ապկն է, ու թէ իր վարքին պէս իր անէն ալ անոր արդար դատապարտութեանը ենթակայ եղած է : Այսպէս իրքե թէ նորէն եա կը

Եւ ասանք Յուսափցը ինքնիրենք կը հասաշէք ըսելով .
Երանի թէ ես իմ ճամբաս յառաջանայի :

Վերստիւնուս . Ո՞վ կընար մնայնն անցընել թէ ես ճամ-
բան չհասնի ճամբէն գուրս պիտի տանի մեզ :

Յոսափց . Եւ ասչի անգամին կասկած ունեցայ աս
բանին վրայ , ու անոր համար Հեղութեանք մը իննացուցի
քեզի : Թե՛ որ գու՛ն իննե՛ն ասորոյ շարժիք՝ բացի 'ի բաց
պիտի խաւի քեզի :

Վերստիւնուս . Պատուական եղբայր , մի՛ նեղանար .
կը ցաւ իմ որ քեզ ճամբէն գուրս հանեցի , ե քեզ պայտի-
սի վերահաս զտանգի մէջ նկեցի : Մաղաքե՛մ , Եղբայր ,
ներե՛ ինձի . ես աս բանը գե՛շ մեղով մը չբքի՞ :

Յոսափց . Միտիմարութիւն ունեցիր , Եղբայր իմ ,
բանցի ես կը ներե՛մ քեզի , ու հաստան ես որ առիկայ մեր
աղկիւթեանը համար պիտի բլբայ :

Վերստիւնուս . Փառք Եստանոյ որ գի՛տած եղբայր մը
ունիմ իմ Հասս . բայց պետք չէ որ հոս կայնինք , եկող
Լանանք կրկին ես երթալու :

Յոսափց . Բայց՝ պատուական եղբայր , ես ասչե՛ն
երթամ :

բերուի ինք Ամնս լեռանը փոթ որիկնեցուն՝ որտանանն ու
փայլատակեցուն :

* Կայն որ ինչպէս քրիստոնէականներն իրարու պնական
կ'ըլլան՝ այնպէս ալ զգրասոր մտքորութիւններով մեկզմեկու
փնտասկար ըլլալու ենթակայ են : Բայց նկատե՛ թէ Զ-
նայրէն ԲՆՉ կ'ընէ . յանցասորը կը խմարեկցընէ , հո-
գւոյն խոստովանել կու տայ իր յանցանքը՝ ու կը արանցը-
նէ իր թշուառութիւններուն վրայ : Եւ անզ անոնք ոչ
թէ իրար կը նախասնն , հոպս սիրով իրարու կարեկից
կ'ըլլան , ու մեկզմեկու վրայ իրենց աններուն պէս հոգ կը
տանին : Ո՞վ պանշե՛լի շնորհք ե Զլնարութիւն՝ որ
Սիրաս Վրիստատի ներգովն եկաւ . ԲՆՉպէս անիկայ սիրոյն
հաղորդութիւնովը հոգ ինքը մեկզմեկու կը կապակցէ :

Վրիստոստոս . Չե՛ , թե՛ որ կը կամես՝ թո՛ղ ասուք որ ասալ էս երթամ՝ , որ եթե՛ վասնոյ մը կայ , ասալ էս անոր մէջն իջամ՝ , քանզի իմ պատճառաւնս մէնք երկուքս ալ ճամբէն գուրս ելանք :

Յոսասոյց . Չե՛ , ասալ գուն երթալու չես , քանզի քու մտորդ անթոխեալ ըլլալով կարելի է որ քեզ կրկին ճամբէն գուրս հանել : Ըն ասենք իրենց քաղաքերու թեանք համար մեկու մը՝ ձայնը լսեցին որ կ'ըսէր . Սիրտդ մեծ ճամբուն՝ քու գալստն շուիղի՞դ գիր , է՛տ գարնիր : Երբե՛ . ըն . 21 : Բայց հիմա ըսեմքը շատ յորդեր էին , և ան պատճառաւք էս գառնալու ճամբան շատ վտանգաւոր էր : (Ըն ասենք իմ մտքս եկաւ թե՛ անըքդ գիրքին է ճամբէն գուրս ելլել երբոր անոր մէջն ենք , քան թե՛ ճամբան մանե՛լ՝ երբոր անկէ գուրս ելան ենք :) Եւ ասկայն համարեակեցան էս երթալ . բայց այնպէս մտի՛թ էր՝ ու այնպէս սաստիկ կ'անձրեկէր , որ իրենց էս գառնալուն՝ թնք կամ՝ տասն անգամ՝ մեզ մնաց պիտի խեղցուէին † :

* Երկուց Վրիստոս է . Վրիստոսի պատուական անձը , Վրիստոսի փառաւոր զործը , Վրիստոսի կատարեալ փրկուիթիւնը . ինչն է ճանապարհը՝ մի միայն ճանապարհը՝ սրբարութեան ու սրբութեան աչքունի ճանապարհը :

† Կարելի է՞ որ մտածուի թե՛ փորձառու քրիստոնեաց մը մեղքի մը մէջ իջնալն էսե՛՛ երբոր ճանձնայ անխկոյ , չիլլ գոժաւարութիւն պիտի գտնէ իր պարտաւորութեանք գառնալու ու իր խաղաղութիւնք գտնելու : Բայց կանուարապէս զործուած մեղքը որչափ պղտիկ ալ երկուց ատլի բերան , երբոր յետոյ անոր վրայ նայուի՝ անձնաբին ապերախութեան ու ծանր տպատանքութեան զործ մը կ'երկայ ան , այնպէս որ՝ այնպիսի միժուիթիւն մը կը ձգէ հոգւոյն վրայ՝ ու այնպիսի քանցաւորութիւն մը խզձկնանքին վրայ , որ շատ անգամ կը պատճառէ մարդուն կառկածիլ թե՛ սուս թեամբ բո՛նած ըլլոյ բո՛լոր իր կրօնքը :

Եւ բոլոր իրենց լցած ջանքովք շիրջան ան գիշերք ան-
գուխին հասնել : Աստի վերջապէս մէկ պղտիկ ծածկու-
ած տեղի մը տակ դադարելով՝ մինչև արշալուսին ծագե-
լուն ան տեղ նստան : սակայն յոգնած ըլլա՞նուն պատ-
ճառաւք քուններին տարաւ : Գանձք որ ան իրենց պատ-

Աւ երբոր կը ջանայ նորէն իր ճամբան շտկել՝ կը տեսնէ որ
շատ տարաբնէ՛ ՚ի վեր իր ունեցած բոլոր անցեալ աշխա-
տութիւններն ու ակնկալութիւնները ոչինչ դարձած են ,
ու շատ յոյս չկրնար ունենալ ասկէ ետև լուսազոյն յաջո-
ղութիւն գտնելու . որովհետև ուրիշ միջոցներ՝ կամ
մեծազոյն ջանացողութիւնները ուրիշ կերպով գործածել
չգիտեր՝ բայց եթէ ինչպէս որ արդէն՝ ՚ի գործ գրած է գրա-
նոց անագուտ տեղը՝ ինչպէս որ պայտէս ըլլալէն ինքն ալ
կը վախճայ : Եւ հանգամանացք մէջ Աստանան ալ
բնաւ շղատիկը անոր հոգւոյն թեւազրելու թէ իր սինտին
անցոյս է , ու Ըստուած գուխն ու գործք մեկդի գրած է :
Հաստատեալն իրաւ աս վախերովք շրջվուիք իր ըն-
թացքը նորոգելու համար բոլոր ջանացողութիւնները բո-
լորովն զանց ընելու . բայց շատ անգամ կը նսնտի մտը-
դու մը՝ որ խաւարին մէջ կը խարխարի ու շիրջար իր ճամ-
բան գտնել , կամ՝ մեկուն՝ որ խորունկ ու արագահաս
գետեկ մը կ'անցնի՝ ու սաստիկ կ'աշխատի իր գլուխը ջուրն
վեր պահել :

* Խոյնուրի ճամբարգաներն իրենց վերջին ջանքը ՚ի գործ
դնելով շիրջան ան գիշերն արքունի ճամբան հասնել ,
հազա փոքրիկ պատապարան մը գտնելով անոր տակը
հանգատանալու մասն՝ ու քնացան : Իրենց մեծ պակա-
տութիւնն ան կը որ Վրիստասէն՝ իրենց ճշմարիտ պա-
տապարանէն ետ կեցան : Օրերին կը վազէն օգնու-
թիւն գտնելու , ու նորէն կը ննջն մարմնաւոր ազահա-
փութեան բազուկներուն մէջ : Խառովեալ խոչնդանքը
թէ որ օրերին պարտաւորութիւնները կատարելովք ՚ի
քուն գրուի ու չէ թէ Վրիստասի մարտական արխանով
խաղաղի , երբոր արթննայ՝ այնպէս գորհուրելի կերպով
պիտի խաթ՝ որուն նսնտը բնաւ խառած չէր : Երկուց այս-

կան տեղին հետո չցայցած մեկ ամբողջ մը կար , որ կը կու-
շուէր Վերոյ Արկիպայութեան , և անոր տեղը կ'ընտելր
Հսկայ Առատահատութիւն . ու անոր երկրին վրայ եր ըր
ասանք հինա կը քնանային . ուստի ինչ առատասան կանուխ
ելիլով ու իր դաշտերուն մէջ վեր վար պարտելով , Վը-
րիտիանան ու Առատիցը իր դաշտերուն վրայ քնայած
բանեց : Են ասանք մեկ ահարկու և զայրազին ձայնով մը
հրամայեց անանց որ արթըննան , ու հարցուց թե մարիկե
կու զան , և ի՞նչ բան ունին իր երկրին վրայ : Ենանք
ալ իրեն ըսին թե իրենք ճամբորդ են և ճամբանին կոր-
սընցուցեր են : Են ասանք Հսկան ըսաւ . Դուք ա
դիւնք ինձի գէժ՝ յանցաւոր գանուկացաք իմ երկիրներս
կոխկոտելով և անանց վրայ պատկելով , ու անոր համար
պէտք է որ իմ հետս երթնայք : Աստի պարտաւորեցան
երթալ , որովհետեւ ան իրենցմէ ուժով էր : Դան ըսաւ
զբուցելիք ալ շունկին , յանգի իրենք իրենց յանցաւոր
ըլլալը գիտէին : Այնն որոյ Հսկան իր առջին նշելով
քնեց անանք՝ ու իր ամբողջին մէջ մտիմ ու խաւար բանախ
մը մէջ զբաւ , որ առ երկու մարդոց հողիններուն՝ խիստ

պէս ըլլալ զտան առ ճամբորդները թանկագին փորձով :
Հսկայ Առատահատութիւնին ներքն ինկան՝ որ այնպէս
անողորմեարար վարուեցաւ հետեւին , որ իրենցմէ մեկը
պարտաւոր էր կատարելու անոր տուած անձնասպանու-
թեան թեւը պատիւներ : Են ճամբորդներուն պատահած
բոլոր՝ առ յառատահատութիւնն ու նեղութիւնը կարելի էր
խափանուիլ թե որ իրենց մեղանշեղնեան անմիջապէս
Վրիտասի գիտէին , ու սուս պատասպարանի մը տակ
լնանէին : Տերը կատարելապէս կը սորվեցընէ մեզի առ
զատը , որ երբ մեզբով մը բանութեք , խեղճ Վրիտասի
արեան մարբահան աղբիւրին գիտենք , ու միշտ յիշենք մեր
փաստարանը որ Հօր Աստուծոյ քովն է , որ ինչ միայն է
քաւութիւն մեզոց :

զարեղի և զարշահատ տեղ մըն էր : Ուստի անոնք աս տեղ Չորեքշաբթի առտունն մինչև Շարաթի իրիկուն առանց պատահ մը հասցի ու կաթիլ մը չուրի, առանց ճրագի ու առանց ինչպէս ըլլալին հարցընող մէկու մը մնացին . ուստի շատ գեշ միմակի մէջ կ'ըն աս տեղս, ու բարեկամներէ և մերձաւորներէ հեռու էին * : Ստով . էջ . 18 : Հիմա աս տեղ Կրիստոսիանոս երկու ցառ ունէր, որովհետեւ իր անխրատ խորհրդովն էր որ աս նեղութեամբ մէջ ինկան † :

Գանց որ Հսկայ Յաւահատութիւնը կ'ընի մը ունէր, ու անոր անունը Եփեսոսեթիւն էր . սյուպէս երբոր ինք անկողին մտաւ պատկելու՝ իր ըջանը կ'ընանը պատմեց . սյուխնն՝ թէ երկու հոգի բաներ ու իր բանաք զրկեր է զանոնք, իրեն երկիրնեթուն վրայ ուր կ'ընկնան համար : Ետէ ետեւ անոր հարցուց ալ թէ օրիշ ի՞նչ կ'ընայ ընել

* Եւ որովհալ մամանակը՝ Չորեքշաբթի առտունն մինչև Շարաթի իրիկուն՝ զուրջ ան մնացը նշանակած է հեղինակը՝ որ կը կարծէ թէ սյուպիսի միմակի մը մէջ ընդհանրապէս սյուշաթ մտեն կ'ընայ ողջ մնալ մարդ :

† Ի՞նչ զարմանալիացս . ի՞նչպէս աս բարեխնոյ ըրիտանեւաները Կրիստոսեթեան Եփրոզն ինկան : Իրան է որ փրկութեան ճանքուն մէջ սյուշաթ յառաջմնալին ետեւ՝ ճանքուն վրայ սյնչաթ փառասոր բաներ անան ընեն ետեւ՝ իրենց Տէրոջ սկսն ու շորհքը սյնչաթ վայել ընեն ետեւ՝ ու անոր հաւատարմութիւնը շատ անպատ՝ փորն ընեն ետեւ ասիտին Կրիստոսեթեան Եփրոզը մանեն : Օտարաթ բան մը չէ՞ աս : Չէ . հաւատարկ բան մըն է . աննուհատաա ըրիտանեւաները սխարլեւորի մէջ իյնալու՝ ու ճանքն իտարելու, ու յեաոյ աննամեն ու աղէտաղէ երկրայութիւնն բով պաշարուելու ենթակայ են : Սակայն թէ և Կրիստոսեթեան Եփրոզն մէջն ըլլան, բայց յառակ ոչորմութիւն մըն է իրենց՝ յաւահատութեան երկաթ փանգակին մէջ ջրամտարկուելին :

անոնց * : Անիկն ալ հարցուց իրեն թե՛ ի՞նչ մարդիկ են , թուրքիկ եկան , և թուր կ'երթան : ու ինչ պատմեց անոր : Ա իրջը կնիկը խրատ առաւ անոր թե՛ առաւանց երբոր արթընայ՝ ելլի անողորմաբար ձեռն քաշէ անոնց : Այսպէս երբոր արթընացաւ՝ անասնակի կակիտ առող փշուլնց դաւաղան մը առաւ ու վար իջաւ բանաբը անոնց քով , ու հեն նախ և առաջ սկսեց տատտիկ կշտամբանցներ ընել անոնց՝ որպէս թե՛ շուն էին մարդիկը : թեպէս և բնաւ անհանց խոսք մը չէին բեր իրեն : Ա իրջը վրանին գնաց ու այնպէս դարձաբեկի ձեռն մը քաշեց անոնց , որ կարողութիւն չունէին իրենք իրենց պնդելու կամ դեմնին փոսք մէկ կողմէն միւսը դաճնալու : Այսիկայ ըմբռնէն ետե մեկդի քաշուեցաւ , ու նկեց անոնք որ իրենց թշուառութեանը վրայ ողբան , ու իրենց տանջանքներուն տակը հեծեն : ուստի բոլոր ան որք ուրիշ կեցազով շանցայցին իրենց ժամանակը , հապա հառաչանցներ քով և դաճնակակիտ ողբերով : Հետեւեալ գիշերը Հսկային կնիկը նորէն սկսեց հարցուփորձ ընել իր կրկանը՝ անոնց փոսքով , ու խնամալով որ տակաւին ողջ են՝ խրատ առաւ որ երթնայ յորդորէ գանձնք որ իրենք գիրենք մնացընեն : Առաւտուն լուսնալուն պէս Հսկան անոնց քովք գնաց խոժոտած գեկերով՝ առջի անգամին պէս , ու խնամալով որ առջե որք իրեն քաշած ձեռնին պատմառաւը տատտիկ ցաւ կը պցային , բնաւ անոնց՝ թե՛ որովհետեւ բնաւին ան տեղէն դուրս ելլելու նարք չից , իրենց մի միայն բանելու քամբան առ է որ խկայն իրենք գիրենք տպանեն , կամ դաճնակով՝ կամ կախուեցով՝ և կամ թոյնով : Վրանդէ՛ բնաւ Հսկան ,

* Հսկայ Առաւանջատու թիւեր բան մը չբրաւ քամբորդներուն՝ մինչև որ իր կնիք՝ Մոսկաա-հաս թիւեր գիրքը չերատակ : Այսիկայ կը նշանակէ թե՛ մեր տարակուսութիւններն ու հոգեւոր մթութիւնները անհաստատութենէ կու գան , ու իրենց գլխաւոր սնունդն անով կը գտնեն :

կեանքը սյուշափ դասնու թեամբ ընցուն ըլլալն ետե ինչմ համար անիկայ պիտի ընարե՞ր : Բայց անոնք ազաւնցին իրեն որ թող սոյ իրենց երթալու : Ետք վրայ քիթը բերանը ծակելով անոնց վրայ նայեցաւ , ու փրանին վազելով անտարակցոս ինք անոնց վերից պիտի բերե՞ր . սակայն պիտեկս եղաւ որ իր ցաւը բռնելով , (բանոյն երբեմն սպաճառ արեւոս եզանակներուն իր ցաւը կը բռնէր ,) ասուն մը լիցցաւ իր ձեռքերը խաղաղմել . անոր համար մեկդի քաշուեցաւ . ու ասէի անգամին պէս նկեց անոնք * որ երթան ինչ ընելիքնին մտնուան : Են ասունը նամբարդնին սկսեցին իրենց մէջ մտածել , թէ արդեօք լաւագին է որ իր խրատը բռնեն՝ թէ էլ . և սյուպէս սկսեցին խոսակցիլ :

Մըզայքի՞ ի՞նչ ընենք , ըսաւ Քրիստոսիանոս , հիմակուան մեր ապրած կեանքը թշուառ կեանք է : Իմ կողմնանէս՝ ես չեմ՝ գիտեր թէ արդեօք աղէկը սյուպէս ապրի ըն է , թէ իսկոյն մեռնիլը : Իմ հոգիս խեղցաւիլը ապրելն աւելի կ'ընարե , ու զերեզմանը աս բանտէն աւելի հանգստութիւն է ինձի : Յոբ . 6 . 15 : Էսկային խրատը բռնե՞նք † :

Յոսուֆ . Իբաւ մեր հիմակուան վիճակը զարհուրելի

* Յուսահատութիւնը հոգիս թէ կատարելապէս կը արիւն մարդու մը վրայ աս աշխարհիս մէջ :

† Աղարմելի Քրիստոսիանոս , ի՞նչ է աս , դուն զքեզ կորսնցընելն զրգասեցար : Ավ Տէր , մարդն ի՞նչ է : Բայց նայե՛՛ն զի յուսահատեալ հոգի , տե՛ս ան խաղախ նշմարութիւնը , թէ՛ « Չեզի մարդկային փորձութենէ՛ ի դաս՝ ուրիշ չէ պատահած . բայց Ետուան հաւատարիմ է , որ ձեզ պիտի չի՞տու ձեր կարողութենէն աւելի փորձուելու . հապա փորձութեանը հեռ ազատութեան միկոյ մըն ալ պիտի սոյ , որ կարող ըլլար համբերելու » : Ին Արիւն . 7 . 13 : Պիտի չմերթէ Ետուան իր ժողովարդը՝ որ ինքը առաջուց նանցաւ : Էսով . մտ . 2 :

միշտակ մըն է , ու մահը շատ աւելի ընդունելի պիտի ըլլար ինձի քան թէ յախտեան պարզեա մեալը . բայց եկոր մտքերնիս բերնը որ մեր երթալու երկրին Տէրը ըստ թէ՛ Սբ սպանաներ . պարկեցն ուրիշ մարդու անկին սպանու թիւն մի ընկեր . ուրիշն եւ առաւել արդիւրած կնք մանք մեր աննն սպաննելու : Ասկէ 'ի դատ , ան որ ուրիշը կը սպաննէ , միայն անոր մարմնը կը սպաննէ . բայց ան որ ինքզնիքը կը սպաննէ , մարմնն ու հոգին մեկն կը սպաննէ : Աւ դարձեալ՝ Ն՝զրայր իմ , դուն գերեզմանին մէջ հանդատութիւն ըլլալու վրայ կը խտիս . բայց մտաւնը դժոխքը՝ ուր որ սպաննողները անտարակցա պիտի երթան . քանզի սպաննողը յախտեալեան կեանք չունի՝ : Աւ սա ալ մտածենք որ բոլոր գորութիւնը Հսկայ Հուսահատութիւնին նկարը չէ . որչափ որ ես կ'իմեամ՝ ուրիշներն ալ իրենն բռնուեցան մեզի պէս , և սակայն իր նկարին վախան : Մ՛վ գիտէ , կարելի է թէ Աստուած՝ որ աշխարհս ստեղծեց , Հսկայ Հուսահատութիւնին կեանքն առնէ , կամ մեկ որ մը մտնալ տայ անոր՝ մեր վրայէն կոչել , կամ թէ շատ շանցած իր ուրիշ անդամ բռնուած ցաւէն նորէն բռնուի մեր առջին , ու իր նկարին ու ստուրները չկրնայ բանեցընել : Աւ թէ որ անդամ մըն ալ սա բանս պատահելու ըլլայ , իմ կողմանէս եւ միտքս հաստատեր եմ որ քաջ մարդու մը պէս պրտախմ , և իմ բոլոր կարողութեամբս շանք ընեմ իր նկարին տակէն պրծելու : Այնտար էի ես որ առաջ շանցալի սա բանը ընելու : Բայց ինչ և իցէ՛ Ն՝զրայր իմ , համբերութիւն

* Հուսալիցը անմեասպանութեան գեմ՝ մեռեալեան առարկութիւններ կ'ընէ : Անտարակցա մարդիկ ընդհանրապէս սա գարհաբեղի մեզքը գործելու կը համարակին՝ կամ Հաստատելով Սուրբ Վրայր վարդապետութեան ապանձի ու մշանկնաւոր հաստացեանը , և կամ մտնալով անիկայ :

ընկերք ու ստանն մը քաշենք . կրնայ զաշ տանն մը որ մեզի
երկանիկ ազատութիւն մը չտրհէ . սակայն մենք մեր ան-
մին սպաննուղները չըլլանք : Եւ խաղերպէս Հրատակեցը
սա ժամն իր եղբորը միտքը խաղաղից . սրտակո սն որը
մեւթ տեղը մնացին անոնք իրենց արատա՞մ է արհար գի-
նակին մէջ * :

Իրիկուան դէմ Հսկան կրիին վար ինչու բանաղ , որ
տեսնէ թէ իր բանասարկեալներն իրեն իրատաղ բանեցի՞ն :
Բացց երբոր հնն եկաւ՝ անոնք կենդանի գատա . ու յիրաւի
բոլոր մնացածը միայն կենդանութիւն մըն էր . քանզի
հինն անոնք անտիտութենով ու նարատութենով՝ ու Հրա-
կային եկեղեցին իրենց ցաւերան սրտանաւաւը , լուծչ առ-
նելին զատ հազիւ թէ բան մը կրնային ընել : Բացց
մեղքիս որ ըսի՝ անոնք կենդանի գատա . ասոր վրայ ասա-
տիկ սրտանութեան մէջ ինկաւ , ու ըսաւ անոնց՝ թէ իր
տուան իրատաին հնազանդութիւն չցնեխան համար այն-
չափ դէշ պիտի ընէ որ իրենց ծնած ըլլալուն վրայ վա՞յ
տան :

Եւ խաղին վրայ մեծապէս սարտակեցան անոնք , ու
միտքս կաւ զայ թէ Վրիտանիոս մարեցաւ ան տանը .
բացց կրիին թէ մը ինչն իրեն զաշով Հսկային տուան
իրատաին վրայով իրենց խառնկութիւնը նորոզեցին , թէ
արդեայ լուսազնէն է անոր իրատաը բանել՝ թէ չէ : Հի-
մա Վրիտանիոս զարնեալ կը թուէր թէ ան բանը ընե-
լու կը մտածէր . բացց Հրատակեցը իր երկրորդ պատաս-
խանն ըրաւ սա հետեւեալ կերպով :

* Կանք որ երկար ժամանակ երկարատե խաղազու-
թեանը Ետուանց անխաներուն մէջ քաշեցին , երբոր
մեզին իրենց խղճմանցները խայթէ , անփորձ հաւատա-
ցեալներն աւելի կը վշտանան . մանաւանդ թէ որ ուրիշ-
ներուն ալ մեղանելլու պատճառ եղան , կամ Եւեաւրա-
նին վրայ նախատինք ընէին :

Մ'զայց իմ, ըստ ինքը, միայն շնորհակալութիւնս թերեւ զուն մինչև հիստ ինչպէս թախախտ էիր : Ոչ Ազգայինը կրցաւ յայնմէլ յեղի, և ոչ ան ամեն բաները որ Մուհամմէտ Շարիֆն մեզ յեղիք կամ տեսար կամ գրացիր* : Որչոյսի գծուարութիւններն զպէրն և սարսափներն անցար զուն արդէն . ու զուն հիստ ուրիշ բան չես, հապա միայն երկիրը : Ար տեսնես որ ես ալ յու հետքսս բանսին մէջն եմ, ես' որ բնութեամբ յենն ըստ տեսար եմ : Դասն սա շնորհակալութիւնս ալ միտարեց ինչպէս որ յեղ . ու նաև իմ թերեւս ալ հացն ու իւրը կտրեց, ու յու հետքսս անց ըստի կու ըստ կ'զգրամ : Սակայն եկոր յիշ մին ալ համբերութիւն ընենք : Միայն թեր թէ Սնայնութեան Տնտեսականութիւն մէջ ինչպէս թախախտ էիր . ոչ չգիտցին' ոչ բանակն' և ոչ արխանահեղ մահն կը զսինայիր . ուստի եկոր ոչ ըստ որ կրնայք համբերենք, զունն ազատ մնալու ան անխնայ որուն մէջ զըստուիլ չգիտցինք յրիտանեմէ մը :

Երբ' ան որն ալ իրիկուն ըլլալով' և շնորհակալութիւնս անկողինն ըլլալով, կրնը բանաստեղծութեանն միտքով հարցուց անոր թէ արդեօք իր իրաւը բանեցին : Պատասխանն առաւ շնորհակալ . Եսնք պիտոյզուի շարանը ճիւղեր են . առեղի կ'ընտրեն բոլոր նեղութիւնները թախել, ըստ թէ իրենք զիրենք սպաննել : Են ասնը կրնը ըստ . Աչոյք անոնք Միայն բանը հանն, և յու մինչև

* Ենչեալ փորձաութիւնները պետք է որ մեղերեւս շնորհակալութիւնս, ու անոնք յիշատակութիւնը թախախտելու և մեզ որ ամեն պատահարներու մէջ ևս առաւել Տերտեր ազգայիններ : Ես պատճառաւ Հուսարեց Վրիտանականութիւնը կը ձգէ Ազգայինին միայ անոր ստացան յայնմութիւնը, և Սնայնութեան Տնտեսականութիւն մէջ անոր արիւթիւնը, ու ասոնք անոր մարտն մեղին թախախտութեան առիթներ ըլլալ կը յուցրն :

հինս սպաննան անմեղան թուզ տկարնննն ու գլու խննրը
 քոչք տուր , ու հաստացուր անոնք թէ շարաթ մը շանցած
 կտոր կտոր պիտի ընես զիրենք թնչպէս որ առաջ իրենց ըն-
 կերներն ըրեր ես * :

Այսպէս առտուն ըստնալուն՝ Հսկան նորին անոնց գը-
 նաց , ու անոնք Մտրոցին բակը հանեց , ու իր կիտէջ իրեն
 բաւին պէս քոչք տուաւ անոնց : Ետնք տանուք ձեզի
 պէս նամբորդներ էին՝ ըսաւ , ու ձեզի պէս իննի դեմ
 շանցանք գործեցին թէ երկիրներուս վայց սոց կոխելով .
 ու երբոր ուզեցի՝ կտոր կտոր ըրի զանոնք , ու ձեզ ալ
 այնպէս պիտի ընեմ՝ տասն սրուան մէջ . զայտէ՛ք՝ վար իջէ՛ք
 նորին ներ բանալ : Այս առ բակով բոլոր նամբան մին-
 չն որ բանալ զայցին , ձե՛ծեց զանոնք : Աստի անոնք
 բոլոր ան Շարաթ որը ողբալի մեծակի մը մէջ մնացին
 առաջուան պէս : Իրեկուն ըլլալուն՝ երբոր Մոխտաւհու-
 թիւն խաթունն ու իր երկիւր Հսկան անկողին մտան ,
 սկսեցին զարնեալ իրենց բանաարկեալներուն խոսցն ընել ,
 ու ձերունի Հսկան կը զարնանար որ ո՛չ իր քաշած ձե՛ծե-
 թովն ու ո՛չ իր խրատովը կրցաւ անոնց վախճանը բերել :
 Ետք վայց իր կնիկն ըսաւ թէ , Աշխնամ՝ տասնց մէկ
 յուսով մը կ'ուարին՝ թէ մէկը պիտի գոց զիրենք ազատե-
 լու . կամ թէ տասնք կզոցար բանալու գործիքներ ունին
 քոյններն , որոնց միեղանքովը վախճիլ կը յուսան :
 Ի՞նչ կ'ըսես , սի բե՛կս , ըսաւ Հսկան . ուրե՛նն վայց
 առտու վրանին պիտի նայիմ՝ ես :

* Շատերը կան որ ասին մը բարեպաշտութեան նամ-
 բուն մէջ յատնանալին ետև մեզքին ու աշխարհէն կը
 յաղթուին . այսպիսիներուն ուրացու թիւնն ու սարաւակի
 վախճանը ահա սրապէս կը զարհուրեցընէ ուխտալ թու՛
 լբեալ և շանցաւ որ հաստացեալք , երբոր իր խղճնուն-
 քը նորին կ'արթննաց , ու Աստանան թոչլուու թիւն կը
 տասնաց տասնկապէս յարնակիլ իր վայց :

Գամբ որ Շարաֆ իրիկուն կես գիշերուան մաս բանասարկեալներն սկսեցին աղօթքը ընել, և գրեթէ մինչև առտու շարունակեցին աղօթքը* : Արդ՝ արշալուստն յիջ մը առաջ բարի Քրիստոսիանսը իր քն ափշուփեան մէջ ինկած մէկը՝ սկսեց աս եռանդուն խոսակցութիւնն ընել : Ի՞նչպէս յիմար եմ ես որ աս զարշահու բանափն մէջ նստեր եմ, կ'ըսեր ինք, երբոր ազատ կ'ընամ պարտիլ : Իսկանչի մը ունիմ իմ ծոցս խոսամանչ կալուած, որ անշուշտ գիտեմ թէ Արիկոստիանս Վերացին մէջ ո՞ր կըզպայցն ըլլայ կը բանայ † : Ան ասեմը Յուսակցն ըսաւ :

* Տերունական սրբուան զարուստը՝ ու անոր սրբազան պաշտամունչներուն համար բարեպաշտուն անկանց ըլլած նախապարտաւորութիւնը շատ անգամ պատճառ կ'ըլլան մեզայ ու յուսահատութեան մէջ իյնողները բռնիչելու, և դուք շնորհակիտ ան մտաքք աս բանասարկեալներուն աղօթքի սկսած ճիշտ ասեմը Շարաֆ իրիկուն կես գիշերին կու տայ : Անչայ մէջ իյնողներուն բռնիութեանը համար բան մը շիրմար ազդուութիւն ընել՝ մինչև որ անոնք ներկեանդութեամբ՝ թախանձանք ու յարասեութեամբ շնորհն աղօթք ընելու : շատարակ ժրութիւնը աս մտափն անոգուս է, ասոնչ մտքմնններուն հանդարտութիւն փնտակցին՝ որ ասեմ պէտք էր իրենց արթուն մնալ ու աղօթել, ու հիտայ պէնք է արթուն մնալ ու աղօթել երբոր ուրիշները կը ընաման, ու իրենց դժկամակութեանը դէմ պէտք է անհանդիս ըլլալ զանան, ու յարասեմն Վասուծոյ ընդհայ արթուն ասեմն ասեմը յանախ իյնալ, մինչև որ իրենց ինդիքը կուարուի :

† Քրիստոսով մեզի արուած փրկութեան նրի խոսմունչն է ան մի միայն բանալին՝ որ անհաստատութեան ու յուսահատութեան զարմանածածուկ կզգայները կրնայ բանալ : Չեքք հաստայն է որ կը բռնէ խոսամունչին բանալին, կը դարձնէ անիկայ կզգային մէջ ու կը բանայ դուք որ կապուած բանասարկեալք փախչի ազատի :

Մտիկայ ազնի լուր է՝ պատուական եղբայր , հանձն առիկայ քու ծոցեդ , ու փորձե :

Վերադարձնա թանաջին ծոցին հանեց ու սկսեց թանաթն գուռը փորձել , որուն կոչաբը՝ թանաջին դարձնելուն պէս ետ գնաց , ու գուռը գիւրաւթեանը մը թնցեցուցաւ : Եւ Վերադարձնան ու Հրատալիցը կրկուցին ալ գուրս ելան : Ենկե ետև գուրսի գուռը գնաց՝ որ Վերացին թանկը կը հանէր , և իր թանաջնաթն անիկայ ալ բացաւ : Սէրը կրկուցի գուռը գնաց , քանզի անիկայ ալ պէտք էր բացուիւ . սակայն ան կոչաբը շատ սաստիկ գժուարութիւն տուաւ , թէպէտ և թանաջին բացաւ անիկայ* : Եւ սակունը քաշիցին գուռը՝ որ շուտով փախչին . բայց գուռը բացուելուն պնդեա ձանչեց՝ որ Հսկայ Հրատալաւութիւնը քունեն արթնցուց . և սակայն Հսկան իր թանաթրեկաններուն ետևէն իջնալու համար արտարնոց ցածիկէլ կըլնըն՝ իր անդամները թուլցան տկարացան . քանզի իր ցուր կրկին թանեց , պնդեա որ մէկ կերպով մը շերտս անոնց ետևէն կրթուալ : Երբ՝ անոնք յոտով գացին՝ ու նորէն եկան արքունի ձամբուն մէջ մտան , ու սրտեկա ապահով եղան . քանզի հինա Հսկային հրամայած սահմաններէն դուրս էին :

Հինա կրբոր ան ստեղծութեն իլան , սկսեցին իրենց իրենց մտածել թէ անոր քովը ի՞նչ գնեն , որ իրենցսէ ետև գալու ձամբորդները Հսկայ Հրատալաւութեան նկարն իջնալին ազատ պահեն : Սաստի ան տեղը արձան մը հանդնելու , և անոր վրայ առ վերտառութիւնը փորագրելու խորհուրդ ըրին : « Եւ սանդուխին միւս կողմէ ձամբան Արկրայութեան Վերացը կ'երթնայ , որուն տէրն է՝ Հսկայ Հրատալաւութիւնը , որ Արկրային Վաղային

* Թանաջին՝ (տասանները) թանցանք լուներ , հազարները (հատապը) որ անիկայ գարնուց :

Ինչպէս որք կ'արհամարհէ , ու անոր սուրբ Խաճարդները կ'որոշնջնենէ կը խնդրէ" : Ուստի ստանցնել ետև կերպնե-
րուն շատերը սա գրուածքը կ'որոգացին ու ան վրանդին
արգասեցան * :

Երկից որ եղաւ՝ սկսեցին սա հետեւեալ երգը երգել .

Ղաւթին դուրս ելանք ու գամեր անդին ,
Ինէ Բնչ էր կոխել արդեղեալ զեաթն .
Երգ անանք որ մեր ետևէն կու գան ,
Իրենց աններուն թող զգուշման .

* Եւ տեղս պէտք է յատկապէս նշանակուիլ թէ հա-
ւասարը որ Խաճարդները Հսկայ Հրասահաութիւնին տե-
րոցին ազատեց , հաւանեցուց զանոնք առանց ու շանայու-
հնազանդութեան շխտակ Խաճարան գամուարք՝ ու առջինն
աւելի զգուշութեամբ անոր մէջ քաշելու , անոր գժուարու-
թեանը վրայ ալ զանդառ չընելով : ու պատճառեց անոնց
որ իւր մէջ հնարին ուրիշներուն իմացընելու որ շրջայ թէ
մէկը ան անցրին ծառ Խաճարու մարդագեղեցիք անցնի :
Ետք հակառակ մտեալ հասարարը ու անպիտան լանձա-
պատանութիւնը մինչև անգամ արդեղեալ զեաթի վրայ
ու Հրասահաութեան Եմբոցին քաղերը եւ ամեն երկրացու-
թիւններն ու վախերը հալածական կ'ընէ , մինչև որ վեր-
ջապէս ողորակի ու խարուած թշուառականք անակեղալ
ժամու ու առանց ընդգիտեմարտ կը բռնուի ու անոր որս
կ'ըլլայ : Աւ թէ որ քրիստոնեայք Համեմապատանու-
թեան ետև կրթման՝ ու նման պահել իրենց յոյսը՝ քանի
որ իրենց յարմար պարտաւորութիւնը զանց կ'ընեն , թող
յիշեն որ (ուրիշները ինչ որ կ'ուզեն թող բանն ,) ստան-
կով անշուշտ Եմբոսահաութիւնին հետ պիտի ծանօթա-
նան , Երկրացութեան Եմբոցին մէջ պիտի փակուին , ու
զարհուրելի ձեռ պիտի ուտեն Հսկայ Հրասահաութե-
նէն : Աւ պիտի շարժանին՝ մինչև որ ցուալի փոքու-
սութիւններով սորթին թէ աներկեան յոյսը անբական-
չի կերպով կարգուած է հասարարի ու սիրոյ զօրեղերուն
հետ :

Որ չբանասին յանցանք ընելով
 Ու գերի ըլլան ան մեծ շարին թով ,
 Որուն ամբողջ է երկրայութիւն՝
 Ու իր անունը Հուսահատութիւն :

Ընկե ետև անոնք իրենց ճամբան գացին՝ մինչև որ եկան Ջուարնայի լեռները , որոնք ան բլուրին Տերաջը լեռներն էին՝ որուն վրայ առաջ խոսեցանք : Աստի ան լեռներուն վրայ ելան՝ որ պարտեղներն ու ծաղկեցները՝ պղծներն ու ջուրերու աղբիւրները տեսնեն . հան ճակ ջուր խոնցին ու գիբնց լուացին , և պղծներուն պատշէն ազատարար կերան : Երգ՝ աս լեռներուն գլուխները հովիւներ կացին՝ որոնք իրենց հասերը կ'արածէին , ու իրենց ճամբուն թով կայնած էին : Այսն որոյ ճամբորդները գեղ 'ի անոնց գացին , ու իրենց գաւազաններուն վրայ կոխ ընելով՝ (ինչպէս որ յայնած ճամբորդները մեկուն հետը խոսելու համար ճամբուն վրայ կայնած ասուններն կ'ընեն ,) հարցուցին . Որ՞ան զուարնայի լեռներն են անոնք , և որ՞անն են ասոնց վրայ արածող ոչխարները :

Հովիւնը . Ըս լեռները լճմանուէլին Նրկիին են , ու ասկէ իր քաղաքը կը տեսնուի : Ղան ոչխարներն ալ անորն են , ու ինք իր կեանքը գրաւ անոնց վրայ * : Հովիւ . 7 . 11-15 :

* Հանցաւոր քրիստոնէականները երբոր խորին ապաշխարութեան գտնուան՝ կենդանի հաւատքին գործքերը նորին ներք տանեն՝ ու իրենց զանցաւորութեան նշան անձնաբացութեան պարսաւորութիւններուն մէջ կանուար հնազանդութիւն ընեն , Տերը իր փրկութեանը ու բախտութիւնը կրկին կը շնորհէ անոնց , ու իրենց առջի միտքի արութիւններն առաւել ևս առատ ու տեւողական կ'ըլլան : Ջուարնայի լեռները կը թուի թէ կը նշանակեն խաղաղութեան ու միտքարութեան ան անփրկով ժամանակները՝ որ ամբապինտ հաւատացեալները յաճախ կը վայելն իրենց

Վրիստիանոս . Արևմտացին քաղաքն երթալու ճամբան
առիկայն է :

— Եվ—նի—րը . Չեք երթալու ճամբան շտապ սա է :

Վրիստիանոս . Ո՞րչափ հեռու է ասիկ մինչև հոն :

— Եվ—նի—րը . Չափազանց հեռու է ասին անանց՝ որանց
որ տրուած չէ հոն հասնիլ * :

Ճերուխեան հասակին մէջ : Ըստնք ըստ մեծի մասին իր-
ենց երիտասարդական կիրքերուն բնութիւնը անցուցած
են , ու կեանքին բազմազգաց տեսարաններուն մէջ իրենց
մասին ինկածը արիարար կատարած են . երկարատե փոր-
ձառութեամբ պարզամտութիւնով հնազանդ ու հպատակ
ըլլալ ստիպած են . Տերը բարեգիտութեամբ կ'ազատե զա-
նանք ծանր նեղութիւններէն ու փորձութիւններէն : Ըս-
տաւծոյ պաշտանեաներուն ու ժողովրդացը հետ առաւել ևս
կը ծանոթանան , ու ըստ պատուարման բարեկամներէ
պատիւ՝ փառահոփութիւն՝ ու սէր կը փայլեն . ըստ պատե-
հութիւն ունին Ըստաւծոյ հետ հազորդութիւն ընելու , ու
կրնային անմիջական պաշտանները կատարելու . ու ըստ ան-
գամ՝ կը խառնկին իրենց եղբայրքը հետ Տերնի մարդասի-
բութեանն ու ճշմարտութեանը վրայ , մինչև որ սրտերնին
իրենց ներք կը բորբոքի : Այսպէս՝ իրենց գաւազաններուն
վրայ կ'ոթ ընելով , այսինքն՝ հաստատուն հաւատքով ու
յուսով Ըստաւծոյ խառանուէրներուն ու կատարելութեանցը
ապարհներով՝ անպատու՝ ու փառանորեալ խնդութեամբ
իրենց ապառնի երջանկութեանը աշխրնին դրած կը ազա-
տեն : — Եւսկաներն ու անանց հօտերը կը նշանակեն Մե-
տաքանի Պաշտանեաներն ու Վրիստոսի՝ Վրիստոս — Եւսի-
սին Արկեղեցիները : Ըս ըստները Ամենաուելին Արկիբն
են . քանզի աշխարհի հետ հազորդակցութիւն ու միարա-
նութիւն ընելն հրատարուած ըլլալով , ալ հիմա անանք
գրեթէ բոլորովին իսաղապրութեան Մշտանին գործքերուն
մէջ ու իբր թէ բուն անոր ներկայութեանը առջնը իրենց
ժամանակը կ'անցընեն :

* Ո՞րչափ ճամբորդներ ճամբային կը յոյնին՝ կը տկարա-
նան՝ ու մինչև վերջը չեն հասնիր : Իմեպէս և ճամբան

Վերջապահումս . Ղամբասն սպառնալի է , թէ վառագաւար :

Հովհաննէս . Վարհապ է անունը՝ որոնց համար որ սպառնալի ըլլալու է . բայց յանցանքները անոր մէջ պիտի գտնուին : Ո՛ր . ԺԳ . 9 :

Վերջապահումս . Եւ անոն՝ յոյնացի ու ճամբարն մէջ մտնող ճամբարողներուն համար սխախտութիւն մը կ'ընէ :

Հովհաննէս . Եւ լեռներուն Տերը մեզի պատուիրեց որ հիւրասիրութիւնը զանց չլինենք . ուստի սա անոնն բարիքը մեր առջինն է : Ե՞րբ . ԺԳ . 2 :

Եւ ալ անոնց երազնա մէջ՝ որ երբ Հովհաննէս խնայան թէ անոնք ճամբարը մտնողներ էին , իրենց ալ անոնց հարցումներ ըրին , (որոնք ուրիշ անոնք առան պատասխաններն ալն պատասխան տուին անոնց .) ինչպէս՝ ըսնոյ թէ՛ Ո՛րքի եկաց , ե՛ Վ՛նչպէս ճամբարն մտաց . ե՛ Վ՛նչ միջոցներով սպառնալի յարատեկցիք անոր մէջ . յանոյն հոս դարս սխառններուն միայն թիւնքը սա լեռներուն վրայ կ'ը անունուին : Բայց երբոր Հովհաննէս անոնց պատասխանը լսեցին , մեծապէս համերով սն պատասխաններուն՝ շատ մտադասիրութեամբ նայեցան անոնց վրայ , ու ըսին . Բարի եկաց սա Առաքմանի Լեռները :

Եւ Հովհաննէսը՝ որոնց անուններն էին Վիտուսիսն ,

շատ հետոս ըլլաց , շատ անուակ ու շատ նեղ ըլլաց շատերուն՝ որ ճամբար կ'ընին ու մինչև վերջը բնառ լին շարունակեր , սակայն ամեն անոնք որ ընդհանր խոսքն ու ճամբարտութեան Հոգինն ծնած են՝ մինչև վերջը պիտի յարատեկն , Եւստուծոյ կարող զորութիւնովը հաւատարմով յարատեկան վերջութեան համար սպառնալի : Եւ ՊԻ . 5 :

Ընտրուածները պիտի հասնին , մնացածները մեղքով ու անմին արդարութեամբ պիտի կուրծան : Հոսով . ԺԵ . 7 : Ազգայնացիք մեր աններուն : Եւ ՅԻՆ . 8 :

ժողովաւորութիւն , Երթնութիւն , և Ընկեցմութիւն * ,
անոնց ներքինն բանեցին ու իրենց վրանները տարին ,
և ինչ որ ան ժաման պատրաստ էր գտնուէր , կերպու-
ցին անոնց : Ասե ըսին թէ՛ Ա՛ռաքինք որ ասեմ մը
հոս կենաց մեզի հետ ծանօթանալու , ու աս ճշուարմացի
Է ետներան բարիքներովը դուք մեզ աւելի գուարմացնե-
լու : Ըն ասեմը ճամբորդներն ըսին անոնց թէ՛ իրենք
հաւանութիւն ունին մեալու . և պարկաւ ան գիշերը հանգս-
տանալու գացին , քանզի ասեմը շատ ուշ էր :

Ետիկ ետեւ երազեա մէջ տեսայ՝ որ առաւում Հոսիաները
Վերխահանում ու Յուսալիցը արթնցնուցին , ընտերում
զրոյ իրենց հետ պարտելու : Եւրազեա ՚ի միասին դուրս
եղան՝ ու ասեմ մը պարտեցան , ասմն կողմն գուարմացի
տեսարան մը ունենալով : Այլից Հոսիաները իրարու
ըսին . Երգեաք քանի մը հրաշալի բաներ ցուցնե՞նք աս
ճամբորդներուն : Կրոր որ վնակցին ըսածնին ընել՝ նախ և
առաջ ասին տարին գտնուց Մարտութիւն կոչուած բլուրի
մը գլուխը՝ որուն միւս կողմը գահապետ խորութիւն ու-
նէր , և հրամայեցին անոնց որ վար նային բլուրին յատակը :
Իւստի Վերխահանու ու Յուսալից վար նայեցան՝ ու տե-
սան որ վարը խել մը մարդիկ բլուրին գլուխն իջնալով
անոր յատակը խարդաբուրդ եղան կին : Ըն ասեմը Վը-
րխահանու հարցուց թէ , Ետիկայ ի՞նչ էր նշանակի :
Պատասխան տուին Հոսիաներն՝ ու ըսին . Չլեցինք դուք
անոնց վրայով՝ որ Հոսիանսին ու Պիպլատոսին մտիկ ընե-

* Հոսիաներուն անունները կը ցուցնեն Վերխաստի
Նշմարտա պաշտօններն գլխաւոր հանդամանները : Վերխա-
տոսի պաշտօնեան աւետարանական վարդապետութիւննե-
րուն վրայ պիտի ունենայ գլխաւորութիւնն , անոնց գորութեանը
զրոյ՝ ժողովաւորութիւն , իրեն հողադրութեանը քաննուած
ժողովուրդին վրայ՝ արթնութիւն , ու Տերտնեն իր ըն-
դունածը անոնց քարտեղուն մէջ՝ անկեղծութիւն :

լով՝ մեղքեցան ան հաւատքին, որ մեղքներն յարութիւն
անկելուն վայր է : ԲՏԻ . Բ . 17, 18 : Պատասխան
տալին թէ, Ե. Ե. : Յետոյ շտիպեցին ըսին . Եսմի՞ որ
աս լեռանն ստորաջը ճարգարարդ եղան կը տեսնէք, ա-
նկը եւ . ե՛ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ մինչև աս որս առանց
Բաղրեւելու Մնացին՝ ուրիշներուն սրինակ ըլլալու, որ պոչը
կենան շտիպանց բարձրերն ելլելու շնորհին, կամ աս
լեռանը դաշտակեմ տեղին խիստ մտանալին՝ :

Եսկէ ետեւ տեսայ որ ուրիշ լեռան մը գլխաւոր տարին
զանոց . և ան լեռանն անունը կ'ըսուէր՝ Ը. գուշութիւն +,

* Եսն մեղքութիւնները մեատակար եւ . անոց վտան-
գի տակ կը ձգեն, անոց բարբոթին կը կործանեն : Ան-
զնական մտայր աս տեղս վերին յիշուած մեղքութիւննե-
րուն կը նայի . ինչու որ ինք կը նկարագրէ հաւատքի ապա-
տամբ եղաններուն վիճակը, որոնք որ կ'իջան ու բարբոթին
կը կորսուին :

† Անզնակալ աս տեղս կը խոսի համեմայն Սուրբ Պրոպ'
որ խրատներով ու պատշաճութիւններով լեցուն են, թե-
պէս . ԱԲԸ . Գ . 4-6 : Ժ . 26, 27 : ԺԲ . 15, և ուրիշ
տեղեր : Ես պատշաճութիւնները լին խնայքնէր մեզի թէ
ճշմարիտ հաւատացեալները կենան բարբոթին հաւատքի
իյնալ ու կորսուիլ . սակայն երկու պատճառաւ խիստ
հարկաւոր են . մէյն՝ կեղծատրեւերն ու ան-տի յուսով խա-
բուածները արթնացնելու համար, որ նք եկեղեցւոյ ան-
զաններուն հետ խամուած են՝ առանց անոր ճշմարիտ ան-
զաններն ըլլալու . ու զարնեալ՝ ճշմարիտ քրիստոնեաները
պատշաճութեամբ անոց յարատեւութիւնը հաստատելու հա-
մար : Օրինակի ազգաւ՝ հայրը իր որդին կը խրատ՝ կը
պատշաճն ու կը յորդորէ որ շէյնց, թեպէտ և ինք միշտ
գիտէ թէ անոր մեղքն բո՞ւս ըլլալով շիրմար իյնալ ան :
Գարնեալ՝ ասիկայ ուրիշ կերպով հաստատելու համար,
ըսեմք թէ մէկ գիշուած մը կայ առլինխ որ բացարձակա-
պէս սահմանուած է թէ ինչպէս պիտի կատարուի ան . և
սակայն անոր կատարուելուն համար բացարձակապէս հար-

ու հրամայեցին որ զեպ 'ի հետուննային և ասիկաց որ բրին՝
իրենց այնպէս թուեցաւ թէ է կը տեսնեն որ խել մը մարդ իկ
հուն տեղը եզան գերեզմաններուն մէջ վեր վար կը պար-
տէին և ու խնայան որ մարդ իկը կոյր էին և ինչու որ ասուն
ասուն կը զլորէին գերեզմաններուն վրայ կ'իխային ու շէին
կրնար անոնց մէջէն դուրս ելլել ։ Ան ասունը Վրթաարխա-
նոս ըսաւ ։ Ասիկաց ի՞նչ կը նշանակէ ։

Պատասխան տուին Հովիւները թէ , Աս լեռներէն քիչ
մը վարով մէկ ամեղուխ մը շտեանք դուք որ աս ճամբուն
ձախ կողմը գտնուած մարդագետներ կը տանի ։ Պա-
տասխան տուին թէ , Այո ։ Յետոյ Հովիւներն ըսին ։
Աս ամեղուխին ներսի կողմէն ճամբաց մը կայ որ շտապ
Արկապուտեան Մտրոյը կը հանէ , որն որ Հսկոյ Յուսա-
հասու թիւնին ներքե է և և աս մարդ իկը՝ (գերեզմաննե-
րուն մէջէնները ցուցնելով ,) ասունք ճամբորդութեան
եւեր էին՝ ինչպէս որ դուք հիմա , ու մինչև ան նոյն ամե-
ղուիը եկան ։ Աս որովհետև ան նոյն տեղը շտապ ճամ-
բան խորտարորտ էր՝ մտածեցին որ անկէ ելլին մարդա-

կուոր բլլոյ մէկ միջոց մը բանեցրնել , Ինչպէս Պազոս
նաւին մէջ իր հետեւ եղողները հասարաց թէ անոնցմէ
մէկուն կեանքին մնաս պիտի չբլլոյ ։ Վարձ ։ Ի՛՛՛ 22-25 ։
ասիկաց բացարձակապէս սահմանուած բան մըն էր և սա-
կայն երբոր նաւախարները նաւէն փախչիլ կ'ուզէին , զե-
նուարներուն ըսաւ թէ՛ իմէ որ ասոնք նաւին մէջ շինան ,
դուք շէք կրնար ազատիլ ։ Ա՞յ 31 Համարը ։ ասիկաց
բացարձակապէս հարկաւոր միջոց մըն էր որ Պազոս բանե-
ցուց ։ Ըստ նման՝ թեկպէս Վրթաարտ իր ոչխարներուն
յարձակական կեանք կը ընորհէ՝ ու անոնք ավանտին պիտի
չկորսուին , բայց մրտիթին ու արթնութիւն պէտք է
իրեն միջոց իրենց ազատութեանը ։ Ա՛՛՛ դարք իմ՝ , ահով
ու դողով անմեքուդ փրկութիւնը գործեցէք ։ Ինչու որ
Եստուած է՝ որ մեր մէջէ կը ներգործէ կամենացց ու ընելը
իր համար թեանը համար ։ Փիկոյ ։ Ի ։ 12 , 13 ։

գեղանք անցնին , ու Հսկայ Հուսահատութենէն բնուեցան և Կրկրայութեան Վերային մէջ բանասրկուեցան : Հին աստիճ մը բանասրկեալ մնալէն ետև վերջապէս Հըսկան անուոց աշխերը հանեց ու անուոց տարաւ ան գերեզմաններուն մէջ ձգեց , որ հին մինչև աս որս թափարին , որպէս զի խնաստանին խաղը կատարուի : Երան . ին . 16 : Հինս Քրիստոսանուն ու Հուսալեցը մեկզմէկու կը նային աշխերնէն արցունք գալով , բայց բան մը չտին Հոփաներուն * :

Կը երազեա մէջ տեսայ որ Հոփաներն ուրիշ տեղ մը տարին անուոց ձորի մը մէջ , ուր որ բլուրին մէկ կողմը դուռ մը կար . ու դուռը բացին՝ և ըսին անուոց որ ներս նային : Ուստի նանապարհորդները ներս նայեցան ու տեսան որ ներսը խիստ մութ էր և մութատ . նաև կը թուէր իրենց թէ հին իրք թէ կրակի գոտալու մը ձայն ու լարչարանքի մէջ եզոզ մարդոց աղաղակ կը լսին , և ծածուարի հաս կ'անձեկն : Են ասենը Քրիստոսանոս ըսաւ . Ետիկոյ ի՞նչ կը նշանակէ : Հոփաներն ալ իրենց ըսին , թէ Ետիկոյ դժոխքին մէկ կարճ նամբան է . նամբոյ մըն է՝ ուրիշ կեղծաւորները կ'երթան . այսինքն անուոց՝ որ Կասին պէս իրենց անդամեղութիւնը կը ծախեն , անուոց՝ որ Հուզային պէս իրենց Տէրը կը փանձառն . անուոց՝ որ Կղէքանդրին պէս Բեկտարանին կը հոցհոցեն . և անուոց՝

* Են՝ թող մեր աշխերը յարստաւս փղնկին ու մեր սիրտերը ներսերնիս ննկն , երբոր կը տեսնուոյ կամ կը լսուոյ թէ ուրիշները ան նայն փորձու թիւնն ըսոյզ կործանեցան որոնցմով մենք ալ պաշարուած էինք , բայց Կասանոց սղարութիւնոյզ շորհրով ապաստեցանք : Հաս հաստացեալներ այնպիսի գիպուածներու կը պատահին որ իրենց անցած մեղքերն ու փանդները մարերնին կը բերեն , թէպէտ և կարելի է որ իրենց սխալունքներուն վրայով լսեն :

որ Մանկային ու իր կնոջը Ստեփանային պէտ առաւ կը խա-
սին ու բան կը պահեն :

Հինն Շառաւիղին սկսեց խախլ Հոսիան բուն հետ և ը-
ստա • Կարենեմ թէ ասոնց՝ մինչև անգամ ասին անկերտին
իրենց վրայ ճամբորդի կերպարանք ունենա՞նք ինչպէս որ հինն
մենք ունենք • այնպէս չի՞ :

Հովնէրը • Եւրո • և երկար ասեմ ալ ան կերպա-
րանքը պահեցին :

Շառաւիղ • Երգեաց մարդիկ ասոնց որովք առ ճամբուն
մէջ մինչև թւր կրնային կեղծաւորութեամբ երթալ • ա-
սոնք որ այսպէս թշուառաբար կարտաւած կը տեսնեմ հոս :

Հովնէրը • Ոմանք ասիկ հետաւ կ'երթային ; ու ոմանք
մինչև առ լեռներուն ալ չէին կրնար հասնիլ* :

Եւ ասեմը ճամբորդներն իրարու ըսին • Ար կարտանք
Կարողին աշխատեմք որ կարողութիւն ըտրհէ մեզի :

Հովնէրը • Եւ թէ որ անիկայ ունենայ՝ պէտք է
որ անիկայ գործածէր ալ :

Հինն ճամապարհորդները կ'աղկին իրենց ճամբուն եր-
թալ ; ու Հոսիաներն ալ նոյնը ուզեցին • և այսպէս առ
մենք մեկտեղ սկսեցին գեղ 'ի լեռներուն ծայրը քաշիլ
երթալ : Եւ ասեմը Հոսիաները մեկզմեկու ըսին • Ա-
հէք առաջ առ տեղս առ ճամբորդներուն ցուցնենք Կրկ-
նային Վարդային գուռը , թէ որ անոնք մեր գիտակներովք
նայելու վարպետութիւն ունեն* : Ճամապարհորդները

* Անգղաւորները կրնան ասեմ մը իրենց վրայ ասանիլ
կրնային պատմուճանք , ու աշխարհի աշխին ասին Վրդա-
տաթ աշխտերս երեւալ : Ոմանք խել մը ասեմ այսպէս
կրնան յառաջ երթալ իրենց կեղծաւորութիւնը շինա-
ցուած • մանաւանդ թէ ոմանք ալ կարելի է որ մինչև 'ի
մահ ան նոյն գովի ի երեղթը պահեն : Մասնէ ան հինգ
ժամը կոչսերուն վրայ :

† Իբանէր կը նշանակէ Եստանայ ըտրհայ ու ճանք-

«իրով ընդունեցին առ խաղը . ուստի բարձր ընտան մը
զլուխը հանեցին դանձուր՝ որ կը կուտէր Պայծառութիւն ,
ու գիտակը անոնց առին որ նային :

Եւ ասանը նանապարհորդները գիտակով նայելու փորձ
մը ըրին , բայց Հովիտներուն իրենց ցոյց տուած ան վերջին
բանին յիշատակութիւնը իրենց ներքերը դազուցուց , և
առ արդէլ յին պատճառաւ անփոփոխ շէին կրնար նայիլ
գիտակին մէջէն * . և սակայն իրենց այնպէս եկաւ թէ գու-
տի պէս մէկ բան մը՝ ու նաև ան տեսին զիւ մը փառքը
տեսան :

Պէտքը նամբայ ելան առ երգը երգելով .

Եւ հովիտները գազանի խորհուրդներ մեզի յայտնեցին ,
Արտնք որ բարբ ու բիշ մարդոցմէն գազանի կը պահուին .
Եկէ՛ք ուրեմն գուք հովիտներուն՝ որ կ'ապրէ տեսնել
Խորթնայ բաներ՝ և խորհրդաւոր , ու նաև ծանկեալ :

Երբոր իրարմէ պիտի գառակին՝ Հովիտներուն մէկը
նամբուն պատկերը կամ ստորագրութիւնը տուաւ իրենց :
Միւսը ազգաբնից իրենց որ Շարքորդողն զոյրը կենան :

առ թեան խաղը հաւատքին ներքոյն հազայն աշտին բըւ-
նուած : Եւ յայն՝ Պոզոս կ'ըսէ՝ Տերտը փառքը որպէս թէ
հայեցիկի (Եւտարանի) մէջ տեսնելով . թ Պորնի . 4 . 18 :

* Սեր բնութիւնը մինչև անգամ նորոգուած սինտիկի
մէջ ալ այնպէս տկար է որ գրեթէ անհնար է մեզի բա-
նութեանը ՚ի գործ գնել մէկ սուրբ զգացում մը առանց
տկարանալու մէկ ուրիշ մը մէջ : Երբոր հաստատուն հա-
ւատքով ու յուսով Ետուծոյ կ'ապահովինք , կարելի է որ
պահասաւոր գանձութիւնը զինքը յարգելու , խմարէ և զգու-
շաւոր ըլլալու : Ենդհակառակն մեր մեր տկարութիւնը
իմանալն ու յետեւեալ գանձելու երկիւզը երբեմն այնպէս
կը տկարացընեն Ետուծոյ վրայ մեր ունեցած հաւատքնիս ,
որ շնոր կրնար տեսնել մեր ազգանի ժառանգութիւնը՝
հաւատքին գիտակոյն :

Արբորդը պատուիրեց իրենց պարզանալ որ շքույթ թէ Աստուծոյ հետ Արկիբին վրայ քնանան : Աստուծոյ շքույթ թէ ինչպէս իրենց : Աստուծոյ անունը իրենց քնանալու գացին , ու ես ալ երազեա արթնացայ :

Աստուծոյ՝ և նորէն երազեա մէջ տեսայ որ ան նոյն երկու քնանալուները լեւներէն վար կ'իջնէին քաղաքն երթալու շքույթ քնանալու : Վասն որ աս լեւներէն քիչ մը վարով նախ կողմէն վրայ կ'իջնար Ինքնահասնութիւն կոչուած երկիրը , ուրիկ քնանալուներուն գացած շքույթ քնանալու մասն լուսնի և խաւարման շքույթ մը կար : Աստուծոյ ան տեսալ մէկ խիստ աշխարհ պատանուց մը պատահեցան որ ան երկրէն կու գար , ու իր անունն էր Տգիտութիւն : Վերջապահապէս հարցայ իրեն թէ՛ մը կողմերէն կու գայ , և մը կ'երթայ :

Տգիտութիւն . Տէր թ' , քիչ մը նախ կողմէն վրայ աս տեսնիկը ինչպէս երկիրը ծնած եմ ես , ու Արկիբին քաղաքը կ'երթամ :

Վերջապահապէս . Ընչպէս կը կարծես անոր գունդն ներս մտնել , քննող ան տեսլ կարելի է թէ քիչ մը դժուարութիւն գտնես :

Տգիտութիւն . Ընչպէս որ ուրիշ բարի մարդիկ կը մտնեն :

* Աստուծոյ ան լուսնի և խաւարման շքույթ մը կար : Աստուծոյ ան տեսալ մէկ խիստ աշխարհ պատանուց մը պատահեցան որ ան երկրէն կու գար , ու իր անունն էր Տգիտութիւն : Վերջապահապէս հարցայ իրեն թէ՛ մը կողմերէն կու գայ , և մը կ'երթայ :

Տգիտութիւն . Տէր թ' , քիչ մը նախ կողմէն վրայ աս տեսնիկը ինչպէս երկիրը ծնած եմ ես , ու Արկիբին քաղաքը կ'երթամ :

Վերջապահապէս . Ընչպէս կը կարծես անոր գունդն ներս մտնել , քննող ան տեսլ կարելի է թէ քիչ մը դժուարութիւն գտնես :

Տգիտութիւն . Ընչպէս որ ուրիշ բարի մարդիկ կը մտնեն :

Վրդարանս . Բայց թ'նչ ունիս ջուրքն ըստ ան դուռը , որ դուռը բացուի քեզի :

Տէրութիւն . Իմ Տէրութն կամբը գիտեմ , ու ազնկ կերպով ապրած եմ * ամեն մարդուն իրենը կու տամ , ազնիք կ'ընեմ , ծամ կը պահեմ , տասանորդ կը զնաւբեմ , ու սպարնութիւն կու տամ , և իմ երկիրս իմ երթալու տեղիս համար ձգեցի * :

Վրդարանս . Ասկայն դուն աս յամբուն գլուխն եզան * Անդ Վաննն ներս շնար . դուն ան խտարնակ յամբնն հոս մտար , և անոր համար կը վախնամ ' թէ դուն թ'նչ ալ որ խորհիս ջու զխայտի , երբոր հաշիս անուեւ ըստ որդ , քաղաքը մտնելու թոյլտուութիւն ունենալուդ տեղը գող ու աւազակ պիտի համարուիս : ԸրՏ . Ժ . 1 , 9 :

Տէրութիւն . Պարտններ , դուք բոլորովն օտարական եք ինծի . ես ձեզ չեմ յանձնար . բաւական տեղեցիք դուք ձեր երկրին կրօնքին հետեիլ , ու ես ալ իմ երկրիս կրօնքին : Աը յուսամ թէ ամենուն ալ ազնկ պիտի ըլ-

* Հասարակարկն այսպէս չէ՞ն խափր փարխեցնները : Եւթ , ու շտտերն ալ որոնց իրենց հասարքին հաստատութեանը վայ մեծապէս կը պարծին : Եւթայիսինները յայտնապէս իրենց յոյսը կը հաստատեն իրենց բարի ըլլալուն վայ * ու իրենց առջի վարքին և ուրիշ մեղաւորներին տարբերելուն վայ . ուր ընդհակառակն պէտք էր իրենց որ Վրդարան իրենց ինչ ըլլալուն * ու իրենց Վրդարանով ինչ ըլլալուն վայ հաստատեն զանիկայ : Բայց այսպիսինբուն զաւանտութիւնը տղեա' յանձնապատան' ու ինչքինբը արդարացընող սրտե մը կը սկսի , ու կը շարունակուի հարատւութեամբ' անենարտութեամբ' ու մեծարանութեամբ , և կը վախճանի իրենց յոյսին ահաւոր կերպով դատարի ելլելովը : Եւթայիսինները գող և աւազակ կը կու չէ Տէրն մեր . ինչու որ անոնք իր ձրի շնորհացը փառքին կը մերկացրենն զինքը :

լայ : Այս ան ձեր խառան գրանը վաղցով՝ բարբ աշխարհ
 գիտե թե անիկայ մեր երկրին շատ մը հեռու է : Ան՝
 կրնար կարծել ես թե բարբ մեր կողմերը յնախորհերուն
 մեկը անոր նամբան գրանաց . ոչ ալ հոգեկրթին ըրած են
 թե արդեօք անիկայ գիտեն թե չե . որովհետեւ ինչպէս կը
 տեսնե՞ք , զեղեցիկ՝ զուարճալի ու կանանչ շուրջ մը ու-
 նինք որ մեր երկրին կու գայ կը խառնուի սա նամբուն :

Վրիտախանուս երբոր տեսաւ թե ան պատանին ինք իր
 կարծեօքը զինքն իմաստունի տեղ գրած էր , Հրասալցիին
 տկանքն ՚ի վաթ ըսաւ . Մեկի յոյս կայ յիմարեն քան թե
 առիկ : Եւսոյ՝ ինչ . 12 : Ղաւե ըսաւ , Եմիս մարդը
 նամբան քարէլու աստեն ալ , խելքը պակաս ըլլալուն հա-
 մար՝ իր յիմար ըլլալը աստնուն կը յայտնէ : Ժող . Ժ . 3 :
 Ի՞նչ ընենք , ալ աւելի խափնք իր հետը , թե առ
 այժմ յառաջ երթանք ու այնպէս թող ասնք զինքը որ իր
 արդէն ըսածին վաղցով խարհի , ու յետոյ նորին կայնինք
 իրեն համար ու տեսնենք թե կամուց կամուց նամբու կրնանք
 բերել անիկայ :

Հաստացի . Կարծե՞մ թե աղէկ չե որ ասնը մեկն խա-
 սինք իրեն . թե որ կ'ուզես անցնինք երթանք , ե երբեմն
 խափնք իրեն՝ որչափ որ ինք կրնայ տանիլ * :

Ա իմա թող քիչ մը Տղխու թիւնը
 Խարհի միայ ասնէ իրեն ըստածը ,
 Ու թող շնորհէ բարի խրատը՝
 Այլ բարբ որսանց ընդունի նոյնը :

* Աղէկ է որ սա կերպը մարդոց հետ մեկն շատ քան
 չխառնի , հարցա քանի մը խրատներն ետե՛ւ ձգուի որ ի-
 րենք իրենց երթան մտածեն . քանզի իրենց ինքնուհա-
 նութիւնը շատ անգամ տառակէ ես կ'անի վիճարանու-
 թեամբ՝ որուն մէջ իրենց զիբնք հմուտ ըլլալ կը համա-
 բն , որչափ որ իրենց խառնկցութիւնը զգուեղի ըլլայ ու-
 բի՞նեքուն :

Արդեա զի շքուայ թէ բնաւ ինքը
 Չիմանայ թ'նչ է գլխաւոր շահը •
 Կասուած ըսաւ թէ անխնայաները
 Չգրկեց , թէ և սակզօնց ինքը :

Այսպէս՝ երկուցն ալ յատուղ անցան , ու Տգխաութիւնը ետեւանն կ'երթար : Արդ՝ երբոր քիչ մը անցան անկէ՝ մութ ճամբաւ մը մէջ մտան , և հոն մտքդ մը տեսան որ ետիք հասա զե ետիք հասա շումաներով անիկայ կապեր էին ու ետ կը տանկէին ան գուռը՝ որ բլբլբլն մէկ կողմը տեսեր էին : Մտքի • ժր • 45 : Կասկ • է • 22 : Հիմա բարի Վերտախանան սկսեց գողալ , ու այնպէս եղաւ նաև իր ընկերը Հուսալիցն ալ : Ինչ սակայն զեկը ան մտքդը քաշելու ստաննին Վերտախանա նայեցաւ որ տեսնէ թէ անիկայ կը ճանչնայ • ու կարծեց թէ կարելի է որ Սրաչու թեան քաղաքը բնակող Մալբեալը ըլլայ : Բայց ակնկ մը շտետաւ երեսը , ինչու որ անիկայ գլուխը մտք կախեր էր բանուած գողի պէս • բայց անցնելն ետև Հուսալիցը անոր ետևէն նայեցաւ՝ ու անոր կոնակին վրայ թուզի մը տեսաւ սա խուրը վրան գրուած • « Աշակերտ անառակ , և ուրաջող գաստապարտելի » • :

* Մութ ճամբան կը նշանակէ անբարչաութեան գործած ստանը , ու Կասուածոյ ժողովրդայը մեծ նեղութեան ժամանակը : Հեղինակը սա տեղս պատահութիւն մը ձեռք կ'տանէ Տգխաութիւնը Մալբեալին հետ բազդասելու : Այսպէս մութ եղանակներուն Ըտտուակ աշակերտները շատ անգամ 'Գաստապարտելի ուրաջոյներ կ'ըլլան , ու իրենց կեղծասորութեանը յայտնուիլը կ'ամչըրնէ զիրենք զգուշաւոր հաստապահներուն մէջ երեսնին յայտնելու , որոնց վրայ առաջուց զե բազանցութիւն մը կը ցուցնէին : Երբոր մեզայ ճանաչու մը կը գողարի՝ ու Վերտախա իր թագաւորութիւնը սրտին մէջ շհաստաստեր , պիտի զեք իր առին բնակարանը կը գտանայ , ու իրեն շարազոյն ուրիշ ետիք զեկը ալ կ'տանէ իր հետը , որոնք մեզայ ու

Արդ՝ Վրխախաննս իր ընկերին ըսաւ . *Ախն ես իմ մտաքս կը բերեմ՝ ինչ որ ինձի գրուցուեցաւ առ սեղանաւորք բարի մարդու մը պատահած բանի մը վրայով :* Ես մարգուն անունն կը՝ իմերահաւատս . բոցց ինք աղկի մարդ կը : *ու Ընկերդու իմն կոչուած քաղաքը կը բնակէր :* Ընոր պատահած բանը առ կը : Ես մաւի՛ ճամբանն մանկուտեղջ՝ Լայն ճամբանն գոննն վար շաւիղ մը կ'իջնէ , որ կ'ըսուի Մեռած մարդու շաւիղ : Ըսիկայ հասարակօրէն ան տեղ կատարուած սքանաւ ի իննեցուն պատմնաւորք առ անունն ունի : և առ իմերահաւատք մեզի պէս ճամբորդութեան երթալով՝ այնպէս պատահեցաւ որ ան տեղ նստի ու յնամայ : Արդ՝ եղաւ որ ան տաննը Լայն ճամբանն գոննն վար երևց հաստ շարաննի սրիկաներ եկան՝ երևց եղբայրներ , և իրենց անուններն էին՝ Աստատարու ի իմն՝ Աստատարու ի իմն և Խղնահարու ի իմն . ու իմերահաւատն եղած տեղց տեսնելով արտօրնոց վաղեցինն եկան հոն : Ըն միջոցին բարի մարդը նոր արթ ընցեր կը իր քուննն , ու իր ճամբանն երթալու կ'ելլէր : Այսպէս տաննը մեկին իր վրան եկան , ու սպաննական խոցերով հրաննս ըրին որ կայնի : Ընոր վրայ իմերահաւատքը կտաւ ի պէս ներսկեցաւ , ու ճշ կտակելու և ճշ փախելու կարողութիւնն ունէր : Ըն ասանը Աստատարու ի իմնն ըսաւ . Վասկոտար . բոցց ինք անիկայ ընելու շարտարալով՝ որովհետեւ շէր ուզէր իր ստակը կորսընցընել , Աստատարու ի իմնն իր վրան վաղեց՝ ու իր ներքը անոր գրպանին մէջ խոփելով արձանի տասկի քոսկ մը քաշեց գուրս հանեց : Ըն ասանը մարդը կանչեց , Վոզե՛ր , Վոզե՛ր : Ընոր վրայ Խղնահարու ի իմնն իր ներքի հաստ ըրրովը իմերահաւատին գլխուն

խոցելութեան սպառննեցովը պնդապոյն կը կապեն ոգորակն ի մեղաւորք , այնպէս որ իր վերջին վիճակը ասկիմնն ալ անոցս կ'ըսուի :

զարկաւ, և սն հարուածոց զեախը պատկեցուց անիկոյ, ուր որ ինկած մնաց զբեթէ մահու լափ իր արիւնը վազելով* : Ըստք սա միջոցին գողերը մէկ քով կայներ էին - բայց վերջը լսելով թէ ճամբուն վրայ մէկը կայ, ու վախմուտով՝ որ չցրաց թէ Ներսիսեան քաղաքը բնակող Սեփակոսը ըլլայ սն, սկսեցին ճամբոյ ասնել, ու սա բարի մարդը ձգեցին որ իր զխում ճարը քնք մտածէ : Ուստի ասնէ՛ք մե՛կ իմերբահասարը ինքնիքն զալով ու սարի վրայ ելլելով, կամայ կամայ իր ճամբուն երթալու ճարը նայեցաւ : Ետիկոյ էր ահա սն մարդուն վրայով եղած պատմութիւնը :

Յետո՛ւնք : Ըսցչ բոլոր իր ունեցանն իրենն առի՞ն աւանդ :

* Անգինակը սն մտքը սա տեղս իմերբահասարին ստարագրութիւնը մէջ էր խաթէ՛ որ տկար քրիստոնէականը կեղծաւորներուն և ուրացողներուն վրայով խոտած ահաւոր բաներոց չզարհուրին : Ետիկոյ է Սեփակ մարդուն շախիզ՝ որ ետ կը ասնի Լայն ճամբուն գուռը : Իբրաբոլոր ճանորիտ հասարայեախերը կորստեան դամաւլն կը պահպանուին, բայց հասարայնին տկար եղողները թուլասիրտ ըլլալով՝ ու Եստուծոյ հասարարմութեանն ու խոտաննչներուն շխտահանարով մեղանշական զանցաւորութեան ու Սասանայնի թեխոյրութիւններուն տեղի կու տան : Երբոր հարկաւորապէս կը կարտան արթուն և զգաստ ըլլալու, կը պահկին քնանալու : Իրենց դատաւարութիւնը կը ծածկեն՝ կամ գուցէ կ'ուրանան, պարտաւորութիւննին կատարելու կը վախման կամ զանց կ'ընեն, կամ ուրիշ կերպերով իրենց խղճեամուսքը գե՛տ կը գործեն : ու այնպէս մեզոց մէջ կ'իյնան : Եսպպէ՛ Սաստաւորութիւնը կը սպաննայ՝ ու վրանին կը յարեակի, Սասանանարութիւնը կը կողոպտէ զերկնք, ու խղճահարութիւնը զեախը կը գարնէ՛ ու զբեթէ իրենց կեանքն քրտերնին կորել կու տայ :

Վրիստինան . Ընտանիք՝ ուր որ իր գահաբեկները կային , բնաւ չնայեցան անոնք . ուստի տակաւին անոնք իր քովն էին : Սակայն՝ ինչպէս որ ինձի գրուցածցաւ , բարի մարդը վշտացեր էր իր կորուստին սխալ . ինչու որ գողերը գրեթէ բոլոր իր քովն ունեցած ծախքի ստակները ասեղ էին : Ընտեց շատածք՝ ինչպէս որ ըսի , գահաբեկ էին . անտեցան 'ի գլխաւ քիչ մը ստակ ալ իր գրգռմանն ասկը մնացեր էր , բայց հասցաւ թէ բաւական էր զինքն իր ճամբուն վախճանին հասցընելու : Մանաւանդ թէ՛ թէ որ սխալ իմացած լիտ՝ , ճամբան մտաբայու պարտաւորեր էր՝ զինքը ողջ պահելու համար . ինչու որ իր գահաբեկները չէր կրնար ծախել . և թէպէտ մտաբայ և ինչ որ կրնար քրտու , բայց պարտ ստանայնիս՝ շատ անտխտ թիւն յաշուով զնայց մնացած ճամբուն մեծ մասը : ւն Պիտ . Գ . 18 :

Նորոտից . Բայց հրաշք չէ՞ որ իր վնասակար լինն տակը իրմն , որով Երկնային Դուռը իր ներս մտնելու հրամանը պիտի ընդունէր :

Վրիստինան . Իբրև հրաշք է . բայց շատին անխիղճ թէպէտ և ոչ թէ իր մեկ ազնկ վարպետութիւն մը բանեցընելովը չցտան ան . քանզի անոնց իր սխալ գալուն համար դողի ու սարսափի մէջ ինքնաբերական զարգացումներ և ոչ ճարտարութիւն մեկ բան մը պահելու : Եւսպէս՝ ստեղծ ստատածային բարի նախախնաման թիւնտոյն է և ոչ թէ իր խնայողք որ սա բարի բանը չցտան անոնք * : Թ ՏԻ . ւն . 12-14 : Ի Պիտ . Բ . 9 :

* Ի՞նչ էր ան բարի բանը : Իր պատուական հաստատքը , որուն հեղինակը՝ կատարողը՝ ու ստարկան է Հիսուս Վրիստու երկնաւոր Տէրը : Եւ որո՞ւ որ ինք հաստաց սա պատուական պարզեք կու տայ՝ թէ և մանամեկի հաստ շափ փոքրիկ ալ ըրցայ ան , աշխարհի ու գիտելին բոլոր գործ թիւնները լինն կրնար յափշտակել զանխիղճ հաստացեալին սրտին մէջն :

Յոսոփ . Բայց հարկաւ մտխմարութիւն մը եղած պիտի ըլլայ իրեն՝ որ առ պատուական զոհարը շատն իրմն :

Վերստիւնաւ . Մեծ մտխմարութիւն եղած պիտի ըլլար՝ թէ որ ըստ արժանւոյն զործածէր անիկայ . բայց առ պատուութիւնն ինծի ընտելերը ըսին , թէ ինք բոլոր մնացած ճակատն շատ յիշ զործածէջ անիկայ , և ան ալ ան զոչին սարսափին պատճառաւ ը՛ որ իր ստակը իրմն առնելուն համար ունեցաւ : Շխտակը՝ ինքը իր մնացած ճակատն ան մտտին մէջ մնացաւ անիկայ . և ասկէ ՚ի զատ թէ որ երբեմն իր մտայն ալ զար և սկսէր անով մտխմարութիւն , կրկին իր կորուստին մտայով նոր մտածմունքներ կու գային իր մտայ , և առ մտածմունքները բոլոր իր մտխմարութիւնը կը կորսնցնէին :

Յոսոփ . Երեսն իոյնուլի մարդ , ասիկայ մեծ արքաւնութիւն եղած պիտի ըլլայ իրեն :

Վերստիւնաւ . Տրամութիւն՝ անշուշտ , ճշմարիտ արամութիւն մը : Երեսն պիտի չըլլար մեծն ամեն մեկերնուս , թէ որ անոր մեծանիւն պատահեմք , կորուստէմք ու մեծարարութեմք , և ան ալ անմեկ օտար տեղ մը : Էրեսն և որ արամութեան շնորհաւ . ստաւապեան հոգի : Ինծի ըսին թէ մնացած ճակատն գրեթէ բոլորը ուրիշ բանով չէ անցուցեր՝ հասար արամագին և դատմակակի ճեմութիւններով . նաև ճակատն երթարուն՝ բոլոր իրեն համադրեալուն կամ որո՛ւ որ ինք հասեր է , զուցիք է թէ սուր և ինչպէս մեծիպայուցիք էին պէտքը , սով էին ան բանն ընտելերը՝ և ինչ էր իր կորսնցուցածը , իր ինչպէս մեծարարութիւն ու հոգի սղ փախելիս * :

* Երկայն Եւան և ճշմարիտ հասարցի՝ թէ և թերի կամ յիշ ըլլայ ան : Ճշմարիտ հասարց ունեցողը Բառուցյնեկայութիւնն ու Էրեսն Սրբոյ մտխմարութիւնները

Յոսատից և Ռայց գաղանձային բան է որ չէ պարտաւորեր իր գահաբնեւրան մեծ մասը ծախել կամ գրաւը դնել , որ իր նամբարդութեանը մէջ իրեն պնտութիւն ըլլալու բան մը ունենայ :

Վրիստիանոս . Մտ քու բանդ տղի խոսք է . հաւելիքէ ելած ձազին կը նմանիս տակաւին : Ինչմը համար գրաւը պիտի դնէր անոնք , կամ որմը պիտի ծախէր անոնք : Ռու լըք ան երկրին մէջ ուր որ ինք կողապառուեր էր , իր գահաբնեւրը բանի տեղ շէին սեպեր : Ոչ ալ ինք ան պնտութիւնը կ'ուզէր՝ որ անոնք ծախուելոյն կրնար արուիլ իրեն : Ըսկէ 'ի գտա թէ որ իր գահաբնեւրը քովը ըլլային Արմնային Վաղարին գուռը համեւրան , հոն մէկ ժառանգութիւն մը ունենալին գուրս պիտի ձգուէր , որ աս ազէկ գիտէր ինք . և ստիկայ տասը հազար գողերու երեւոթեան գեշ պիտի ըլլար իրեն :

Յոսատից . Ինչմը այդպէս կեաւ կը խախտ է զըսոյր իմ , Երաս իր անդրանկութիւնը ծախեց , և ան ալ քիչ մը արարի համար . Եչանդ . ին . 32-34 . և ան անգրանկութիւնը իր ամենամեծ գահարն էր : Այ թէ որ ան ըրաւ , ինչմը համար կարելի ըլլայ որ իմերահաւասան ալ այնպէս ընէ :

կորսնցընելուն վրայ կը արտաթ , ու կու լայ կ'ողջայ իր յիմարութեանը վրայ՝ որ արթուն մնալու և ազոթելու տաննը քնացեր է : Են որ Վրիստասի տէրը կորսնցընելը զգալով գառնապէս կը հեծէ , իր արտին մէջ հաւասար ունի , ու իր հողւոյն մէջ մէկ լափով մը Վրիստասի վրայ սէր ունի , թեպէտ և լալով ու սղալով իր նամբան կ'երթոց , բայց 'ի վերջոյ ուրախութիւն պիտի գանձ : Եւրուճակ՝ քու նամբարդ՝ ս'իվ մարդ , որ հաւասարդ թերի է . մի տղ քեր որ լատ հաւասար ունեցողին պէս գուծ ալ զգրաւոր Տէր մը ունիս , ու գուծ ալ կրնաս նոյն պատուական և հաւասարիմ՝ խոտանելքներուն ապաւինիլ , ու նոյն փառսին յուրալ :

Վերհարանառնա . Իրաւ Իրաւս իր անդրանկութիւնը ծախելոց , և իրանն 'ի դաս շատերն ալ այնպէս կ'ընեն , և այնպէս ընելով իրենց զիրենց կը գրկեն ան մեծ որհուսմանն քննելու որ ան թուառանկանն ըրաւ . բայց Իրաւին ա խնդրահասարակ մեզ ա նաև անոնց փնտնանքուն մեզ տարբերութիւն մը պետք է որ գնես : Իրաւին անդրանկութիւնը ստուեր էր կամ որինակ , բայց խնդրահասարակն գոհարները այնպէս չէին : Իրաւին փորը իր Ետուածն էր , բայց խնդրահասարակն փորը այնպէս չէր : Իրաւին պակասութիւնը իր մարմնաւոր արտարանին վրայ էր , խնդրահասարակնը այնպէս չէր : Դարձեալ Իրաւ իր փափաքը ընցընելն անդին չէր կրնար նայիլ . ինչու որ՝ Եհոս կը մեռնիմ ես՝ և ինչ ազուա պիտի ընէ իմնի աւանդանկութիւնը՝ ըրաւ : Դձմար . ին . 32-34 : Բայց խնդրահասարակ թեպէս և քիչ հասարակ ունէր , իր քիչ հասարակը պայտի պայտիկի գործքիկ պահանջաւ . և ան հասարակ իր գոհարները պատուական սեպել տուա իրեն՝ որ ծախել չուզէր գնանք , Իրաւին իր անդրանկութիւնը ծախելուն պէս : Տեղ մը գրուած չէ թէ Իրաւ հասարակ ունէր . չէ , գրուած չէ անոր քիչ մըն ալ հասարակ ունենայր . ուստի որուն վրայ որ միայն մարմնը կը թարգմարէ , (ինչպէս որ իրաւ այնպէս կ'ըլլայ ան մարդուն վրայ որ հասարակ չունի ,) զարմանք չէ թէ ան անկը իր անդրանկութիւնը՝ և իր հոգին ա բոլորը ծախէ , և ան ալ դժոխքին գեւորան : Երայտիները երբոր մայրերնին իրենց ցանկութիւններուն վրայ գնեն , որչափ սուղ ալ ըլլան անոնք պիտի գնեն . բայց խնդրահասարակ ուրիշ բնութեան տէր էր . իր միտքը երկնային բաներու վրայ էր . ինչ հոգեւոր բաներով կը մտանէր՝ ա վերն երկնային . ուստի պայտիկի բնութեան տէր եղողը ինչ վախճանի համար իր գոհարները պիտի ծախէ զատարի բաներով իր միտքը ընցընելու , թէ և անոնք գնել ա-

զոր մեկը ըլլար : Ո՞ր մարդը ստակ մը կու տայ իր փո-
րը յորդով կշտացընելու համար : կամ կրնան համոզել
զուն տառապիւր ազաւաթի պէս մեռելաբաւով կերակրուելու :
Ի՞նչպէս և սեհաւաստ անձինք մարմնաւոր ցանկութիւննե-
րու համար կրնան իրենց ունեցածը դրուել զմեզ կամ ծա-
խել իրենց անձնական պատին համար , սակայն անոնք որ
հաւատք ունին , և փրկարար հաւատք ունին , ի՞նչպէս և
քիչ ըլլայ ան , շին կրնար պայտել ընել : Ուստի ահա
քու սխալմունքդ հետ է՝ Ազրայր իմ * :

Գոտտից . Ար ճանչնամ անիկայ . և սակայն ան քու
կեռ խոցդ մեզ մնաց պիտի քարկացընէր զիս :

Վերիտահանու . Ինչո՞ւ համար . ես գրեղ միայն քանի
մը աշխարհ խնչուններու նմանցայցի , որոնց զըտխն
հաւկիթիկն կեղեք շինկան՝ անգին տառին կը ցախիկանն :
Ինչո՞ւ ձգէ ասիկայ , և մեր ինչորը ինչ քանի վրայ որ է
անիկայ մտածէ , ու մեր մէջը բաշտը առ լան պիտի վեր-
ջանայ :

Գոտտից . Ինչո՞ւ՝ ի՞նչ Վերիտահանու , ես իմ սրտիս
մէջ համոզուած եմ որ աս երկրը ուրիշ քան շին՝ հապտ
փախտու հողիներու ընկերութիւն մը : Ի՞նչ որ այնպէս
չըլլային՝ կը կարծե՞ս ի՞նչ պիտի փախչէին , ինչպէս որ ք-
րին՝ ճամբուն վրայէն եկող մեկու մը հայնը լսելունն :
Ինչո՞ւ համար ի՞նչ քահաւասարը արիւտոյն սիրտ մը շտա-
ցաւ : Ի՞նչի կը ի՞նչ որ զմեզ քիչ մը տանն կրնար ա-

* Շատ կեղծաւոր հաւատացեալներ զժուարութիւն-
ներու պատահելնուն՝ աս ներկայ աշխարհիս համար իրենց
կրնորը կը ձգեն . բայց ի՞նչ որ մեկը ասկէ ասանկով յը-
մարիս հաւատացեալները անոնց նմանցընէ , կը ցայցընէ
ի՞նչ ի՞նչ հաւատաւ գաւառութիւն ունի՝ ու ոչ ազնիկ մը զի-
տե աստուածահամոզ վարքին բնութիւնը , կամ անոր
ժայրագոյն փախալներուն ու սեփհակուն փախելուն ասար-
կաները :

նոնց հետ ձեռնկուիլ , և երբոր ալ ճար չըլլար՝ ան ասեմը անձնատուր ըլլալ :

Վրէժաբխանս • Ենոնց վախկոտ հոգիներ ըլլալը շատերն ըսին , բայց քիչերը այնպէս դասն անոնց փորձութեան ասեմը : Առ արիադոյն սիրա մը ունենալու կողմանէ՝ թերահասարը այդպէս բան չուներ . և ես քննէ կ'իմանում՝ ՚՛զրայր իմ՝ որ եթէ ան մարդուն տեղը դան ըլլայի՛ր , դան ինչնդ պիտի ըլլայիր միայն քիչ մը ասեմն ձեռնկուան ու յետոյ յարժուտդը : Առ սրտհեռակ դուն հիմն անոնց մեռն հետու եզան ասեմը՝ միայն այսչափ քաջարտութիւն ունիս , ճշմարտ կ'ըսեմ՝ որ եթէ անոնք քեզի երեւալու ըլլային՝ ինչպէս որ անոր երեքան , ուրիշ կերպ մտածութիւն ընել պիտի տային քեզի * :

Բայց առ ալ մտածէ որ անոնք համբակ դպեր են , անյատակ անդամներն թաղարթին ծառայութիւն կ'ընեն իրենք , որ եթէ հարկաւորի , ինչ կու գայ անոնց պնտութիւն ընելու , և իր ձայնը մեռչող առիծի պէս է : Եւ Պիտե . Ե . 8 : Առ ինչնս ասոր փորձն ըրի , և տեսոյ որ ստեղծի բան մըն է : Առ երկր շարագործները իմ վրաս ալ եկան , ու ես քրիստոնէի պէս իրենց հետ կուտելու սկսեցով՝ ձայն մը հանածնուն պէս իրենց տէրն եկա : Առ ասեմը իմ կեանքս պիտի կորսուի՛ր՝ ի՛նչ որ Եստանոյ անարկունութիւն

* Ի՞նչպէս դիւրին կը խափ մարդ թ շտանոյն շերեքան ասեմը : Ես անգամ մեծամեծ քաջութիւններ կատարել կը խորհիմք մենք մեզի , որ ասեմն որ մըշտ կը կարտախոյր Եստանոյ կարող մարթն տակը մենք զմեզ խոնարհեցանք , դիմաւորով ի՛նչ մենք մեռն ունեն ինք : Երիկոյ քրիստոնէին կ'ու խոյր խափիլ կու տայ , որ ասեմն որ անիկոյ ուրիշներուն վրայ անձնապարծութիւններ կը տեսնէ : Պաշտ շատ անգամ առ կերպով կը խափ՝ Վրիստոսի փառայր սաստիկ նախանձաւորութիւն ու անոր ճշմարտութեանը վրայ ազդու սեր մը ունենալուն :

նախք քաղաքացիաց զբահաւորուած շրջալի : Մանաւանդ որ այսպէս ըսած ըլլալովն ալ՝ զժուար բան մը ըլլալ զտոյց մնալու պէս վարուիլը . մեկը շփամբ թէ ի՞նչ բաներ կ'ըլլան մեզի առ կախին մէջ , բայց միայն ան՝ որ բան ինք կախին մէջ գտնուած է* :

Յոսոփոյ . Իրաւ եւ . բայց կը տեսնես որ անոնք փախան , երբոր միայն կարծեցին թէ Մեծաշնորհը անբանն վրայ է :

Վրիժախանս . Նշմարիտ է . շատ անգամ փախան իրենք ալ իրենց տերն ալ երբոր Մեծաշնորհը միայն զինքը երեցընէր . և սասոր վրայ գործանալու չէ , ինչու որ ան՝ իմազաւորին քաղաքացիական գործանան է : Բայց կը կարծեմ որ դուն իմերահաւատին ու իմազաւորին քաղաքացիական գործանան մեկնուցք տարբերութիւն մը կը գնես : իմազաւորին բոլոր հպատակները իր քաղաքացիական գործերը չեն կրնար ըլլալ , ի՞չ ալ անոր պէս կրնան պատեւազմիլ երբոր փորձուին : Մտածելու փայելը՝ չէ բան է որ պզտիկ ազնի մը Վաղխաթին հետ կուտելու ելլի՝ ինչպէս որ Վառիթ ըրաւ , կամ մեկ ձեռնդուկ մը եզի շափ սքոռ .

* Ո՛վ կրնայ հաստատա կենալ փորձութեան շար օրը՝ որ աստն Աստատարութիւնը՝ Աստիանաստութիւնն ու Խոյնահարութիւնը իրենց իշխանին Աստանային գորտութիւնովը զբոսուած անոր վրայ յարմակին : Երգարն ի՞չ որ , բայց եթէ ան՝ որ Մատուցոյ ամբողջ զէնքերովը պետարուած է . և մինչև անգամ ան աստնն ալ այսպիսի զժոխային թշնամիներուն գորտութեանը զէմ պատեւազմիլը զժուարին պատեւազմ՝ մըն է քրիստոնէին : Բայց առ է մեր պարծանքը . « Տերը մեր տեղը պիտի պատեւազմի , ու մենք պիտի լուս կենանք » . պէտք է որ լուս կենանք մեր անէին պարծանք մը ընծայելու կողմանէ , գիտնալով որ մեր բուն թշնամիները մեր աննէին են , և թէ՛ ասեւրք կը յաղթենք աստն՝ միայն Մեծ որ մեզ սիրեց : Հասկ . Ի . 37 :

Եթէ ին՝ : Դաս. Կանն Լոզրահայցին , Սաղ . 12 . ու Լոզնէկիս ալ՝ որոնք թէպէտ և իրենց որովք քաջ գորահաններ էին , սակայն պարտաւորեցան բարբ քրտութեամբ աշխատել , երբ որ անոնք իրենց վրայ յարեակեցան : և իրենց ան քաջութիւնովն ալ սակաւին շատ ձեռ կերան աւանջակ : Ենդամ՝ մը՝ Պետրոս ալ ուղեց երթալ փորձ ընել թէ ինչ կրնայ ընել . սակայն՝ թէպէտ և անոնք իրեն համար առաջեւոր իշխանն է կ'ըսեն , բայց անոնք այնպէս վիճեցան իր հետը՝ որ վերջապէս շնչին աղիկէ մը վահայուցին զինքը :

Ետէ 'ի զաս' իրենց թագաւորը իրենց սուրբու ձայնը լսելու շափ մտա է . ան՝ ձայներնին շտեղու շափ բնաւ չհետանար : Լա թէ որ երբէք բաներնին զեշ երթոյ , ինք՝ թէ որ կարելի է , կու գայ անոնց օգնելու : Ենոր կը վայելի Լեխաթանին վրայով ըսուածք . թէ " Ենոր վրայ յարեակեցին սուրբ չցիւննար , ձշ ալ նիզակը՝ զեզարդը ու զբահը : Լորիւթը յարդի պէտ և անոր սաղնը , ու պղնձը փտած փայտի պէտ : Եղեղն նետը զանիկայ շխալցընեք . պարապարերը անոր զեմ՝ մըկդի կը գաւնան : Կահակները շխալցու տեղ կը սեպէ . տեղին ձննալը ծաղր կ'ընէ " : Յոթ . իսն . 26-29 : Ուստի մեկ մարդ մը ի՞նչ կրնայ ընել ան տանը : Դ՛ւնարիս է՝ որ եթէ մեկ մարդ մը Ենրին ըսած էին ունենայ՝ ու վարպետութիւն և քաջութիւն ունենայ անոր վրայ հեծնելու , նշանաւոր բաներ կրնայ ընել : Վանդի անիկայ " Լոզիտի մեկ գեւաինը կը փորէ , ու իր քրտութեամբ կը գլուարնանայ . սպասազնը գիտաւորելու կ'ելի . երկիւղը ծաղր կ'ընէ , բանէ մը շխալնար , ու սուրին երեսն չգտանար : Կետերը անոր վրայ կը սուրն , նաև փայլուն նիզակը ու զեզարդը . կատաղութեամբ ու բարկութեամբ զեւաինը կ'ելի , ու փոզն ձայնը լսելուն՝ շիրմար ինքզինքը զսպել " : Յոթ . լի . 21-24 :

Բայց մենք՝ հեռուակ մարդիկ՝ ամենեւին չխափարինք թ՛շտամեց մը գեղեւ ելլելու, հէ ալ պարծենանք թէ մենք լուսազոյն կրնայինք բան տեսնել՝ երբոր ուրիշներուն յաղ-
թութիւն լինէր, հէ ալ մեր քաղութեանը վրայ մտածելով
ուրախանանք. քանզի ստիջարար պայտիսներուն բանը
խիստ գեշ կ'ըլլայ երբոր փորձուին՝: Ասոյն՝ «Կարտաք՛
որն որ առաջ յիշցի. ինք մեծարանութիւն կ'ընէր. այն՝
կը հպարտանար. ու ինչպէս որ իր փառամուկ միայրը
խուսէ կա տար իրեն՝ լուսազոյն բան պիտի տեսնէր ու բա-
լոր մարդոցմէ աւելի պիտի գիմանար իր Ալարզատիտին
համար. բայց թ՛վ այնչափ նուաճեցաւ ու յաղթուեցաւ
առ շարանճիներէն՝ որչափ որ ինք:

Աւտար երբոր կը լինէր թէ Բնազատորին շխտակ նամ-
բան վրայ պայտիս գողութիւններ կ'ըլլան, երկու բան
կը փայլէ մեզի ընել:

Ղեախ՝ սպառազինուած զուրս ելլել, և անպատճառ փա-
հան մը առնել հեռերնիս. փասն զի՛ արդարեւ՝ թէ որ ա-
նիկոց պահաս ըլլայ, թ՛շտամին ամենեւին չխափնար մենկ:
Մտոր համար ան որ առ բաներուն մեզ փարպետ էր՝ բառա,
«Մենք բանին վրայ Հաստապին փահանք առեւք, որով
կարող պիտի ըլլայք շարին ամեն կրակոս նեակըը մարե-
լու»:
ԵԳԷ - Դ - 16:

Երկրորդ՝ աղէկ է ևս որ Բնազատորին մեզ պաշտպանուց

* Մեր հաստատակից ընկերներուն իյնալը արժան չէ որ
մեզ հպարտութեամբ փրայընէ, կամ մեզի պատճառէ
խորհել որ եթէ մենք անանց տեղն ըլլայինք, լուսազոյն
պիտի փարտէինք: Վրանցի շնոր գիտեր թէ Ատառ-
որտութիւնը՝ Ատակածտաութիւնն ու Խոջնահարութիւնը
Ինչպէս լուսաով մեր ներքի գին գլուխ պիտի փերցընէին,
մեր վրայ պիտի յարձակէին, ու մեր մխիթարութիւննե-
րէն մեզ պիտի մերկայընէին՝ ու մեր ուրախութիւննեցը
կողտպակին:

առաջնորդ մը ուզենք • մանաւանդ թէ խնդրենք որ ինք
 մեր հետք գոյ : Եսիկոց ուրախացուց Ղառիթբը երբոր
 ինք Սահաւան Շարին Չորին մեջն էր • ու Մաճեկն աւե-
 ըր որ զեց իր եղանակը մեծնիւ, քան թէ մէկ քոչը մը
 առաջ երթալ առանց իր Ետուծոյն : Երկր • ԼԳ • 15 :
 Ով եղբայր իմ, թէ որ ան մեր հետք երթալ հաճի, ալ
 ի՞նչ վախ ունիք հաղարասոր թշնամիներէն՝ որոնք մեր
 գեմը պիտի ելին : Սաղ • Գ • 5-8 : Ի՛նչ • 1-3 : Բայց
 առանց անոր ամենին բան մը չենք կրնար ընել* : Հովհ •
 ԺԵ • 5 :

Իմ մտիս՝ տակն առաջ եւ ինքն առ պատեհազօյն մեջ
 զանուկաց • և թեպէտ Եմենարարւոյն բարեբարութիւն-
 նովք ողջ մնացի՝ ինչպէս որ կը տեսնես, բայց իմ քաղու-
 թեանս վրայ չեմ կրնար պարեկնալ : Ուրախ պիտի ըլ-
 լամ՝ թէ որ մէյն ալ պայտի գիպածի մը շղատա-
 հիմ, թեպէտ և կը վախնամ որ ասկառին բոլոր վտանգ-
 ներէն ազատած չենք : Բայց որովհետեւ տախնն ու արից
 դեռ զիս շխառտեցին, կը յուսամ որ Ետուածն ի և իջե
 անթլխաս Փղշապիկ ալ պիտի ազատե գիս :

Ու ասոր վրայ Վրիտախմուս սկսեց երգել •

Ով խղճալի իմերահաւատ՝ աւազակաց մե՞ջ ինկար,
 Վեզ բանեցին հանուկուցին՝ մերկ և թշուճն գան եղար :

* Բայց ճիշտի հակառակ է ասոր՝ իրենք զիրենք ճանա-
 պարհորդ խառնութեանցներէն անոնց ընթացքն ու վարքը :
 որոնք կամուսրապէս ու ազատարար Սասանացին սահմա-
 նին մէջ կը պարտին, ու մարմնասոր բեղկու թիւնն թով
 և մեղանակնս զբռնեցնէրով իրենց հանցքը կը կատար-
 րեն : Եւ պայտիները պարզիմաց խաչով յայտնի կը ցու-
 ցընեն թէ Ետուծոյ նեղիցու թեանը չին փափայիր, հա-
 պա անոր իրենցսէ հեռանալուն • բայց մէկ որ մը պիտի
 գոյ՝ որ պայտէս բաներուն համար սարսափելի մտածու-
 թիւններու մէջ պիտի ձգէ իրենց մարքը :

Միայն բեր թե՛ սո՛վ որ հաւատաց ու շառնքնե՛ հաւատարը :
 Հազարները պիտի յազնէ՛ , թէ՛ ոչ հազիւ երկրը :

Այսպէս անոնք յառաջ կ'երթային՝ ու հզօտութիւնն
 անոնց ետեկն կ'երթար : Առ այնչափ գային՝ մինչև որ
 տեղ մը եկան ուր որ ուրիշ շամբոց մը կը խառնուէր ի-
 բրնց շամբուն . ու կը թուէր թէ իբրնց երթալու շամ-
 բուն պէս շխտակ կ'իջնար * . առ տեղս շէն գիտեր թէ
 երկու շամբուն սրբ բունն , քանզի երկուքն ալ իբրնց
 առնէր շխտակ կ'երեկին . վան որոյ լսիկ կայնեցան հան՝
 որ մնանն : Առ երբոր շամբուն վաղով կը մտանէին ,
 մարդ մը սե մարմնով բաց շատ անբնակ հանդերն հազամ
 իբրնց եկաւ , ու հարցուց թէ ինչի՞ հան կայներ են :
 Պատասխան տուին՝ թէ իբրնք Արկնային Վազարը կ'եր-
 թան , բաց շէն գիտեր թէ առ շամբաներուն սրբ բունն :
 Ի՞նչ ետեկ'ս եկի՞ք՝ ըսաւ մարդը , ի՞նչ գացած տեղս ալ ան-
 է : Այսպէս ասոնք անոր ետեկն գային ան շամբին՝ որ
 նոյն տեղս իբրնց շամբուն կը խառնուէր , որն որ իբրնց
 երթալու բազմացած քաղաքն քիչ քիչ այնպէս գարնուց
 գերնց , որ քիչ առնէին մէջ երեսնին բոլորովին գարնու-
 անկէ . բաց տակայն իբրնց տակաւին անոր ետեկն կ'եր-
 թային : Բաց շատ շանցած յանկարծ անիկոց անոնց եր-
 կուքն ալ որոգայթի մը մէջ նշեց , որուն մէջ երկուքը
 այնպէս խառնուեցան որոգայթին հետ , որ ինչ ընկիւնին
 շէն գիտեր † . ան միջոցին ան անբնակ հանդերը սե մար-

* Առ շամբուն՝ որ շխտակ շամբուն պէս ուղիղ կ'երևար ,
 կը ցուցնէ աւետարանական պարզ շամբարհէն զօգնիկ
 երեւոյթ ունեցող ու սակաւ առ սակաւ խառնող ընթացք-
 ները , թէ վարդապետութեամբ և թէ գործքով :

† Ազգաշունալ պետք է մեզի սպիտակ գեղն՝ սեկն գշու-
 շանալու ըստ . ինչու որ ինքը Սասանուն ալ լուստոր
 հրեշտակի կերպարանք վրան կ'առնէ , ու իր պաշտանեա-

դուռն կանակէն քնկար : Եւ ստաննը տեսան իրենց հար ըլլալը : ուստի ստանն մը արդարակերպ մնացին հեն , քանզի իրենց զերենք շինն կրնար հանել անկէ :

Եւ ստաննը Վրբաստիանոսն ըսաւ իր ընկերին : Հիմա ես զիս սխալմանքի մէջ կը տեսնեմ : Զե՞ որ Հոգիները պատու իրեցին մեզի Հոգեբարդօզէն զոչը կենալ : Ի Կորնթ . Ժն . 13 , 14 :

Եւստից . Եւանք նաև քամբուն վրայով ստորադրութիւն մին ալ տուին մեզի , որ աւելի տառազուխեամբ գանձեր անխնայ . բայց մենք անխնայ կարգալու մտցանք , ու մենք չհետապնէր բաժաւորին քամբին : Եւստիս անանք որոպայթին մէջ իրենք իրենց վրայ սուգ ընելով մնացին : Ահրէք լուսաւոր մը տեսան որ զեւզ 'ի իրենց կու գար , ու բարակ լուսաններէ իտարական մը տանէր իր մեօքը * : Արք-

նէին ալ արդարութեան պաշտանեաներուն կը նմանին . Ի Կորնթ . Ժն . 14 , 15 : Աւ ի՞նչպէս կը խաբեն հոգիները : Հոգեբարդութեամբ խղճալի մեղաւորները զի զեցիկ կարծիքի մէջ կը ելին թէ՛ արդարութիւն գործած են , մեծ յառաջադիմութիւն ըրած են ու մեծ ժառանգութիւններու հասած են , և մինչև անգամ թէ՛ իրենք իրենցմէ կատարեալ են , մեղքէ ազաւ են , միայն սիրով ցուած են , են : Եւանք են Երեսուկ հանգերն հազած սե մարգիկը :

* Եւ լուսաւորը կը ցուցնէ ան հեղահամբոյր Տէրը՝ Եւստից Խուրը Հոգին , Վրբաստի Ժողովրդոցը առաջնորդն ու պահապանը : Արքայ անանք կը մտլորին ու կը խառնին Հիսուսէն՝ որ է քանապարհը , ու կը գաման իրմէն՝ որ է քննարարութիւնը , Խուրը Հոգին իր սուած խրատին՝ ու մեղքը քանցիմելու գաւազանուր կու գայ , որ հոգիները իրենք զերենք արդարացինոջ հարաւորութեանն ու քննարարութեանը համար ծեծելով Վրբաստի դարձնէ , բոլորովն անոր յաւալու՝ միայն անոր ապաւինելու , ու բարոյք ընկերութեամբ անոր հետ քայելու :

որ իրենց եղած անցնե՞ն եկաւ ան , հարցուց անոնց թե՛ ի՞նչ
 կե՛ն եկան , ե՛րբն է՛ր ընեն հոն : Պատասխան տուին ա-
 նոր՝ Մենք սղորակելի նամքարդներ ենք որ Սինն լեռք կ'եր-
 թայինք , բայց նամքանեցնես դուքս երանք յերեսներ
 հագած ան մարդու մը առաջնորդութիւնովք , որ մեզի ըսաւ
 թե՛ ի՞նչ ետեսն եկե՛ք , ես ալ հոն կ'երթամ : Են ասունք
 խարազանին անին ըսաւ . Երիկայ Շողջարդողն է , սուս
 առաջեալ մը , որ ինչպէնք ըստաւոր հրեշտակի մը կեր-
 պարանքը խոսեց : Եւ յայես ինք ան որոգայթը պատուեց ,
 ու մարդիկը դուքս հանեց : Յետոյ ըսաւ անոնց . Ետեսն
 եկե՛ք , որ մեզ նորին ներ նամքուն գնեմ : Եւ յայես ես
 տարաւ գանձոց ան նամքան՝ որն որ մզեր կին Շողջարդ-
 րողին հետեւեալ հանար : Են ասունք հարցուց անոնց՝
 ըսելով . Ո՞ւր գտակեցար դուք երկի գիշեր : Պատաս-
 խան տուին , թե՛ Հոսիաներուն քով՝ Թուարձալի լեռ-
 ներուն վայ : Յետոյ հարցուց անոնց՝ թե՛ Հոսիաներն
 նամքուն տարազութիւնը լաթի՞ք : Պատասխան տու-
 ին , Եւ թե՛ . Բայց երբոր նամքուն վայո՞՞ւ տարակոյս
 ունեկի՞ր՝ Հաննեցի՞ք ու շարգայեկի՞ք ներ գիրը , ըսաւ :
 Պատասխան տուին թե՛ Չե՛ : Հարցուց Վաստաորը՝
 Ինչ՞ուր : Ըսին իրենց , Մուշանք : Ետի գաս հարցուց
 ես , Հոսիաները շարգայեցի՞ն մեզի Շողջարդողին զոյցը
 կենարու : Եւ թե՛ , բայց շարե՛նցինք որ առ անուշեղա-
 մարդը անիկայ էր՝ ըսին :

Են ասունք երազիս մէջ տեսայ որ հրաման ըրաւ անոնց
 որ պատկին . ու երբոր պատկեցան՝ աչկի մը ձեռնեց անոնք ,
 որ ստիպեցնէ անոնց ան նամքան՝ որուն մէջ պետք է քա-
 ընն . ի Մեայ . դ . 25 , 27 . ու երբոր կը ձեռնէր զա-
 նոնք , կ'ըսէր . Ես՝ անոնք որ կը սիրեմ , կը խրատեմ .
 ուստի նամքանեաւոր եղիր , ու ազաշխարհ : Յետոյ . ք .
 19 : Երիկայ ըննարարն՝ հրաման ըրաւ անոնց իրենց նամ-
 քան երթալ , ու Հոսիաներուն իրենց ազազրած ուրիշ

բաներուն ալ ազնի գոյունսն ալ : Այսպէս անոնք շար-
հակալ եղան իրեն՝ բոլոր իր մարդասիրութեանը համար ,
ու սխեցին շխտակ իստեան մէջ հանգարտութեամբ առաջ
երթալ ու երգել :

Արդ զուք որ իստեան մէջը կը քայլէք ,
Ճամբէն ելլողին վիճակը տեսէք ,
Ընկանցի ջանցի մէջ ինկան ,
Ինչու որ բարի խրատը մտցան :
Եւ թէպէտ վերջը անկէ զուքս ելան ,
Բայց կը տեսնէք որ սաստիկ ճեճ կերան :
Ուստի անխնայ մտքերնիդ առէք ,
Ու իստեանուդ մէջ միշտ գոչը կեցէք :

Հիմա ասեմք մը ետե հետեւն մէկը տեսն՝ որ կամայ
կամայ ու սինասոր կու գար այքրանի իստեանն իրենց
գեմն ելլելու : Են ասեմք Վրիստեանու ըստ իր ընկե-
րին . Ահա մարդ մը կոյ՝ իր կոնակը Արեւին դարձուցան ,
ու կու գայ գեմն ինչու ելլելու :

Շտտայ . Աը տեսնեմ գեմքը . եկոր հիմա մնոր մեզե
գոյունութիւն ընենք , որ չբայ թէ ան ալ չբարբոցող մը
բայ : Այսպէս անխնայ հետզհետե մտեցաւ ու վերջա-
պէս եկաւ հասաւ անոնց : Իր անունն էր՝ Ըստասուած ,
ու հարցուց անոնց թէ ուր կ'երթան :

Վրիստեանու . Արեւ ընք կ'երթանք մնոր :

Են ասեմք Ըստասուածն սխեց բարեբանայն ինչուալ :

Վրիստեանու . Ի՞նչ կը նշանակէ աս քու ինչուալ :

Ըստասուած . Ընք համար կը ինչուա՞մ որ կը տեսնեմ
թէ ինչ աղես մարդիկ էք զուք , որ այսպէս գծուարին
իստեանու մէջ վրանիդ առէք էք , ու հաւանակա-
նարար մեղքերնիդ ուրիշ բան պիտի չունցնի՝ բայց հոգ
աւրած բաներնուդ համար քաշած աշխատութիւննիդ :

Վրիստեանու . Ինչու այդպէս կ'ըսես , մարդ , կը կար-
ծես որ պիտի չընդունուի՞նք :

Մասութեամբ . Ընդունուի՛ւլ . բոլոր աշխարհիս մէջ
պնդեա անդ մը շնայ՝ որուն վրայ որ գուք կ'երազէք :

Վրիտախանութեամբ . Բոցց հանդերձեալ աշխարհին մէջ
կայ :

Մասութեամբ . Արբոր ես իմ երկրիս մէջ իմ բնակա-
րանս էի , առ ներ հաստատածին պէս լսեցի , ու լսելով
ճամբայ ելայ տեսնելու . և առ քսան տարի է որ ան քա-
ղաքը կը փնտռէի , բոցց տեղի բան մը չտայ քան որչափ
տաճի որը որ ճամբայ ելայ : Ժող . Ժ . 15 :

Վրիտախանութեամբ . Մեկը լսեցինք ալ՝ հաստատեցինք ալ՝ թէ
պնդեա մէկ անդ մը կայ :

Մասութեամբ . Ես ալ իմ տունս եզան տաննս թէ որ
չհաստատեցի՝ պնդեա անդ չէի գար փնտռելու . բոցց բան
մը չտանելով , (որ մինչև հիմնս պիտի գտնէի ես թէ որ
պնդախի անդ մը գտնուելու ըլլար , քանզի ես ննե՛հ հե-
ռու գացի անիկայ փնտռելու ,) նորին ես կ'երթամ , ու
պիտի նայիմ ես զիս հանդատացնե՛նք ան բաներով որ ա-
ռաջ ես ան յայտնուան համար մեկգի ձգեցի , որոնք որ հի-
մն կը տեսնե՛մ թէ չան :

Վրիտախանութեամբ . (Սո՛ւ ասե՛նք Վրիտախանութեամբ իր բնակիցին
Հուսարիցին ըսաւ .) Ճշմարիտ է արդեօք ինչ որ աս մար-
դը կ'ըսէ :

Հաստատեց . Ազգը կեցիր , սահայ շողորդողներուն
մէջն է : Միայն թէ արդէն անգամ մը քանիի ե-
զաւ մեզի աս տեսակ մարդոց տկանջ զնե՛նիս* : Ի՛նչ :

* Տեսէք թէ ի՛նչպէս գտնագան թմամբներով շրջապա-
տած ենք : Ընդորդողն ազատելուն պէս՝ յայտնի
անատուտած ու ցոփակեաց ծաղրարանի մը պատահեցան ,
որ իրաւ ինք ճամբորդութեան ելեր էր՝ ու կը պարեկնար
ալ որ անոնցմէ շատ հեռու գացեր էր , բոցց ահա ամեն բա-
նէն երես գարեւոյցեր էր . և թէպէտ քսան տարի ինք Միս
Լեւը փնտռեր էր , սակայն հիմն կը ցուցնէ որ ո՛չ հա-

Սին 1 ևս չիմյ : Չուարձնելի 1 ևսներէն շահանայ ան
 քաղաքին դուռը : Կսե մենք հիմա հաւատարմ գաղելու
 չե՞նք : Ի Աղե՛ն . Է . 7 : Քաղէ յառանձ երթմանք ,
 ջըլայ որ խարաղանով մարդը կրկին մեզի հասնի : Կուն
 պարտաւոր էիր սա բանին վրայ ինձի մէկ դաս մը սորվեցը-
 նել : Ե՛ր ջըլայր իմ , գաղաթե՛ կ'ըսեմ անոր տկանը դնե-
 լին , ու մեր հոգիներուն փրկուելուն հաւատանք մենք :
 Ե՛ր . Ժ . 39 :

Քրիստիանոս . Ե՛ր ջըլայր իմ , չէ՛ թէ մեր հաւատարմ
 ճշմարտութեանը վրայ ես ինչնա սարակչոս ունենալուս
 համար սա խնդիրը ըրի քեզի , հապա քեզ փարկելու՝ ե
 քու սրտից անխարգախտութեանը պտուղը քննե՛ քաղելու
 համար : Իսկ սա մարդուն վրայով՝ գիտեմ՝ ես որ ինք սա
 աշխարհիս աստուծակն հուրացան է : Ի՛նչք մեր ճանքան
 երթմանք , գիտնալով որ մենք ան ճշմարտութեանը վրայ
 հաւատք ունինք , ու . « Ե՛մն աստութիւն ճշմարտութեան
 չէ՛ » : Ե՛ր Եւ՛ն . Ի . 21 :

Յուսանց . Ուրախ եմ՝ ես հիմա Եստուծոյ փառաց յու-
 սովց :

Ելաղես՝ անանք մէկզի գարեան ան մարդէն , ե ան անանց
 վրայ խնդարով իր ճանքան գնաց :

Եսկե ետե երազես մէջ տեսայ որ անանք յառաջ գացին՝
 մինչեւ որ մէկ երկիր մը եկան , որուն որը՝ բնականարայ
 քան կը բերելը մարդուն , թէ որ անոր ստփարնձ չէր :
 Աւ սա տեղս Յուսանցը քանը կտիելով տիեզ թուրաւ
 ծանրընալ . վստն որոյ Քրիստիանոսին ըսաւ . Ես հիմա

ւսայր ունի ե ս՛չ յոյր , հապա ասէն բան խարկտութիւն
 համարելով կը ծաղարանէ : Եսիկայ մեզէ անցընելն ան-
 դամ՝ սարաափելի բան է : Եստուծոյ թնչ յառաւի սջոր-
 մութիւնն է՝ որ մէկը հաւատարմ ու յարատեւութեան մէջ
 պահուի , ե ուրացողներուն ծաղարանութիւնը բանի
 տեղ չհամարի :

կը սկսեմ՝ այնպիսի քուն աւանդաւ , որ հազիւ թէ կրնամ աչքերս բաց բանել . եկար պատկիմք հաս , ու թէթե քուն մը աւանդը :

Վերադարձաւ . Վառ լեցի , որ չըզոյ թէ քնանալով՝ ալ շարժ ընենք :

Գոսապից . Ենչքու համար , « զըտը իմ » , աշխատող մարդուն անոյը է քունը . կարելի է որ կազուարթիմք թէ որ թէթե քուն մը աւանդը :

Վերադարձաւ . Միայն լի՞ս բերեր որ Հովնաներուն մէկը մեզի ապապրեց որ Աստարդեալ Երկրին զգուշանայք : Ենք առ խարով մեզի ընել կ'ուզէր որ քնանալին զոյը կենանք . ուրեմն՝ չքնանանք ինչպէս ուրիշները , հապա արթուն ու զգաստ ըլլանք * : Ին իմա . է . 6 :

Գոսապից . Ար խառովանիմ որ քննցաւոր եմ . ու թէ որ ես մինակ ըլլայի , քնանալով մահուան վտանդին մէջ պիտի իյնայի . Ար տեսնեմ որ խնամուածին ըստը չ'անրիս է , թէ՛ Երկուրը մեկին ազէկ է : Ժող . 4 . 9 : Մինչև առ տեղս քու ինծի ընկեր ըլլայց Եստուծոյ սորմաւ իմ իմ մը եղաւ . ու դուն քու աշխատութեանդ համար ազէկ վարեց մը պիտի աւանդ :

Ելո՛ք՝ ուրեմն քուներնիս կոխեց առ տեղս արդիւրու համար , ազէկ խառակցութիւն մը մեռք աւանդ , ըսաւ Վերադարձաւ :

Բոլոր սրտովս , ըսաւ միւսը :

Վերադարձաւ . Ո՞ւրիկ սկսիմք :

Գոսապից . Ուրիկ որ Եստուծոյ սկսեց մեզի : Բայց թէ որ կ'ուզեա՛ դուն կը սկսե՞ս :

* Վերադարձանք եղբայր , զոյը կենիւր Աստարդեալ Երկրին միայ քնանալին : Արբոք ասին քուն գիւրին լիտակ ու ազէկ կը յառաջանայ , հոգիներնիս կը պատկիմ կը քնանան : Եստուծոյ խարթին մէջ ըսաւ զոյը խարթիւններ կը արտին մեզի հոգեոր իմ մտութեան գիւր :

Վրիստիանոս . Վեզի առաջ աս երգը պիտի երգեմ .

Երբ սուրբերը քանով խմբին թող աս տեղ զան լսելու ,
 թեև ի՞նչպէս աս նամբ որդաները կը խառակցին իրարու .

Հապա իրենք աս երկուքն խոհեմուրար թող սպիբին ,
 Բայ ե արթմուն պահել իրենց քնով խմբան աշխրնին ,
 թեև որ աշէկ կառաւարուի ընկերութիւնը սրբոց ,
 Ք իրենք արթուն կը պահէ ընդդէմ՝ բանութեան զժողոց :

Սեպոյ Վրիստիանոս սկսեց , ու լսաւ . Վեզի ինչիք
 մը պիտի հարցընեմ : Ի՞նչպէս եղաւ որ նախ ե առաջ
 մտորդ գրիք աս քու հիմակուան ընթացքդ բանել :

Յոսուպց . Ըսել կ'ուզեմ թէ ի՞նչպէս եղաւ՝ առաջ
 իմ հոգւոյս բարեխառութիւնը փնտռելու :

Վրիստիանոս . Ե՛յն , աս կ'ուզեմ ըսել :

Յոսուպց . Երկար ատեն մնացի ես մեր գլանուանացին
 մէջ տեսնուած ու ծախուած բաներուն զուարճութեանը
 մէջ , որոնք պիտիտի բաներ էին՝ որ կը հասնուամ որ
 եթէ ես տակաւին անանցնեմ մնացած ըլլայի , հիմա ա-
 նոնք կորսուան ու կործանան մէջ զիս թաղած պիտի ըլ-
 լային :

Վրիստիանոս . Ի՞նչ բաներ էին անոնք :

Յոսուպց . Ելլարհիս բոլոր զաննելն ու հարստու-
 թիւնները : Եւս կը զուարճանայի ես զեզիութիւնով՝
 անառակութիւնով՝ արեւցութիւնով՝ հայհոյութիւնով՝
 սասութիւնով՝ անմարտութիւնով՝ Արտակին շէշելով՝ ե
 ատեն ան բանելն ընելով որոնք հոգին կորսնցընելու
 պատճառ կ'ըլլան : Բայց աստուանացին բաները լսելով
 ու անոնց վրայ մտածելով՝ որոնք շխտակը քեմէ լսեցի՝
 ինչպէս նաև սիրելի Հաւատարիմն ալ , որ Ունայնու-
 թեան Տնտեսանութիւն մէջ իր հաւապին ու առաքինի կեն-
 ցազաւարութեանը համար սպաննուեցաւ , վերջապէս
 տեսայ որ աս բաներուն վերջը մահ է , ու աս բանե-
 րուն համար Մատուծոյ բարեխութիւնը կու գոց անհազան-

գտնուած որդւոց վրայ : Լուսնի . Գ . 21-33 : Եփես . Է . 6 :

Վերադարձուա . Եւ ան ստանը խելոյն կատարելագնա խելքոց պատկեցանւ ասոր :

Յոսատից . ՁՆ . շէի յտարեր խելոյն Խանձալ՝ ծէ մեղքին գեղութիւնն ու ծէ անիկայ ընելուն համար ետեւն եկող դատապարտութիւնը . բայց երբոր ստալ իմ միայն սկսեց սարսիլ Մատուծոց Խաղտից , կը շանայի անոր լուսին գեժ՝ աշտերս գտցել :

Վերադարձուա . Բայց ի՞նչ էր պատճառը որ Մատուծոց որհնեալ Լուսնին յու վրայ բրած առաջին ներդարմութիւններն այսպէս բանեցուցից դուն :

Յոսատից . Պատճառներն ստանք էին : Կախ՝ շէի գիտեր թէ անիկայ Մատուծոց իմ հոգւոյս վրայ բրած դործն է : Ինչու մեքեն շէի անցուցած թէ Մատուած առաջ մեղատրին դարձը կը սկսի՝ մեղքին վրայոյ՝ արմատութիւններ տալով անոր : Կրկնորդ՝ մեղքը տակաւին շատ անուշ էր իմ մարմնոյս , ու յտար շէի անիկայ եղելու : Երբորդ՝ շէի գիտեր թէ ի՞նչպէս իմ առջի բարեկամներէս դատուիմ , անոնց ընկերութիւնն ու դործքերը շատ բազմալի էին ինծի : Չորրորդ՝ ան ժամերը՝ երբոր իմ մեղատր ըլլալուս Խանալուսը կու գար վրաս , այնպէս խանդալի ե այնպէս սիրա գողցընող ժամեր էին , որ մինչև անգամ իմ որտա մէջ անոնց յիշատակութիւնն ընելն ալ շէի կրնար ստնիլ :

Վերադարձուա . Ուրեմն՝ ինչպէս որ կ'երևայ , երբեմն երբեմն յու սրտիդ նեղութիւններէն կ'ազատեիր :

Յոսատից . Այո՛ , անշուշտ . բայց նորէն անիկայ իմ միայն կու գար . եւ ան ստանը ստալուան պէս՝ մանուսանդ թէ անկե ալ գեշ կ'ըլլայի :

Վերադարձուա . Ինչընչ համար , ի՞նչ էր որ յու մեղքերդ կրկին յու միայդ կը բերեր :

Յոսոսօյ . Եւստ բաներ . ինչպէս՝

Ե . իմե որ անկրան իշմարիտ հաստացեալի մը պատահէր , կամ՝

Ի . իմե որ մեկուն Եստուանալունչ կարգալը լնէր , կամ՝

Պ . իմե որ գլուխս ցաւելու սկսէր , կամ՝

Ի . իմե որ գրացիներուս մեկուն հիւանդ ըլլալը լնէր , կամ՝

Ի . իմե որ մեռելի մը համար զարնուած զանգակին ձայնն ստնէր * , կամ՝

Օ . իմե որ իմ մեռնիլու մտածէի , կամ՝

Լ . իմե որ լնէի իմ յանկարծակի մահ պատահէր և սրբիշնեբանն :

Ը . Բայց մանաւանդ երբոր իմ վրայգիւ մտածէի իմ շուտով դատաստանի երթալու եմ :

Վերիտիանու . Եւ միշտ գիտութեամբ կը ընտելի՞ր իր զննումներն խաչիմոցն ազատիլ , երբոր սա կերպերուն մեկուսի անիկոց յեղ կը խաչիմէր :

Յոսոսօյ . Չե՛ , բնու . յանդի ան ասեմը ամուր մը նեւր կը զարնէին անոնք իմ՝ խղճնուանցիս . և ան ասեմը իմ որ միայն մտքեա անցընէի մեզքին դառնալ , (իմեպեա միայն անոնք գեմ՝ զարնած էր ,) կրկնապատիկ տանջանք կ'ըլլար ինծի ան :

Վերիտիանու . Ուրեմն ի՞նչ կ'ընէիր ան ասեմը :

Յոսոսօյ . Աը մտածէի իմե պէտք է իմ վարքս շտկել՝ հապա իմ շե՛ կ'ընէի մտքեա , անշուշտ պիտի դատապարտուիմ :

Վերիտիանու . Եւ նմոք ըրի՞ր անիկոց շտկելու :

* Ետիկոց Ենդգիոց մեկ սովորութիւն մըն է , որ երբոր մեկը մեռնելու ըլլայ , յատուկ եզմեակով զանգակ կը զարնուի :

Մտաւոր . Այն . ու փախայ ալ՝ ոչ միայն մեղքերէն՝ հասցա մեղանշտիան ընկերութենէն եւ , ու ես զիս բրիտանեակիան պարտաւորութիւնները կատարելու ստի . զոր ոչինչակ աղջիկելու , կարգալու , մեղքի համար լալու , իմ ընկերիս՝ իրաւք խտելու , եւ : Աս բաներն ըրի՝ հանգերէ շատ ուրիշ բաներով , որոնք երկար կ'ըլլան առ տեղս պատմելը :

Վերիսրիւնս . Աս սն ասանը դուն քեզ ազէկ ըլլալ կարծեցի՞ր :

Մտաւոր . Այն՝ ասան մը , բայց վերջէ քերպնդս բարեկարգելու համար բոլոր ըրածներուս հակառակ իմ նեղութիւնս կրկին գլորելով վրաս եկա :

Վերիսրիւնս . Ի՞նչպէս պատահեցաւ աստիկայ , ալ դուն բարեկարգուած ըլլալով :

Մտաւոր . Շատ բաներ կային որ սնիկայ իմ վրաս բերին , մանաւանդ հետեւեալներուն նման խոսքերը .
 « Մեր բոլոր արգարութիւնները դաշտանի լախին պէս է » : Ասոյ . կն . 6 : « Մարդ որկնքին գործքերէն շինար արգարանալ » : Վալ . բ . 16 : « Արբոր բոլոր մեզի հրամայուած բաները ընէք , ըսէք թէ՛ Մեր սնայիտան ծառաներ ենք » : Ղուկ . մկ . 10 : Աս ուրիշ ասոր նման շատ խոսքեր : Ասիկ սխեցի ես ինձի պայտես խորհիլ . ինձ որ բոլոր իմ արգարութիւններս դաշտանի լախին պէս է , թէ որ որկնքին գործքերէն մարդ լարդարանար , ու թէ որ ասնն բանն ընելուս ետե՛ տակաւին սնայիտան ենք , ապա ուրեմն յիմարութիւն է որկնքին միջոցովք երկնք երկմալու յուսալը : Աստ պայտես ալ մտածեցի : ինձ որ մէկ մարդ մը հարխւր ուղի պարտք ընէ վաճառականին , ու սնիկ ետե ինչ որ ասնն բոլոր իր առածին ստակը հասուցանէ . բայց տակաւին թէ որ իր հին պարտքը ստանց որբուելու կը կենաց առմարին մէջ , վաճառականը անոր համար կրնայ դատաւարանի կանչել :

անիկայ՝ ու բանաւ զնել տաւ , մինչև որ իր պարտքը վճարէ :

Վրիստիանոս . Հնա ազնկ . և ասիկայ՝ դուն ի՞նչպէս քու վրայ յարմարուցիր :

Յոսատից . Ինչպէ՛ս . ես ինձի պտակա խորհեցայ : Աս իմ մեղքերովն Յոսուանց յիշատակարանին մէջ շատ պարտաւոր դրուած եմ , և իմ հիմակուան ինքզինքս բարեկարգելն պիտի չվճարէ սա պարտքը : Այն արջ ամեն իմ հիմակուան զիս ուզոյելուս վրայ՝ տակաւին պիտի մտածեմ , թե՛ ի՞նչպէս պիտի ազատիմ ես ան դատարարաւորեանն՝ որուն տակը ես զիս նկեցի իմ առջի մեղքերովն :

Վրիստիանոս . Հնա զեղեցիկ յարմարութիւն . բայց կ'աղաչեմ , շարունակէ քու խօսքդ :

Յոսատից . Մեկ ուրիշ բան մըն ալ՝ որ իմ վերջին ըրած ուղարկեմներէս մինչև հիմա միշտ ինձի նկատութիւն կուտայ , ասիկայ է , որ եթէ իմ հիմակուան ըրած գործքերս զքու շնորհակամբ նկատեմ , տակաւին կը տեսնեմ՝ որ մեղքը իմ ամենաբար գործքերուս մէջ ինքզինքը կը խառնէ . այնպէս որ հիմա տախտակեմ եմ հեռեցնել թէ իմ անխա և պարտաւորութեանցս վրայ ունեցած իմ առջի յիմարական կարծիքներովն ալ մէկ որուն մէջ բառական մեղք գործած եմ զիս դժոխք խրկելու , թէ և իմ առջի վարքս անմեղ ալ եղած ըլլայ :

Վրիստիանոս . Աս ան ասեմը ի՞նչ ըրիր :

Յոսատից . Ի՛նչ ընեմ . ի՛նչ ընելն չեմ գիտեր մինչև որ իմ միտքս բացի Հաւատարիմին . ինչու որ ազնկ նախքէ կ'իմք իրարու : Աս ան ինձի ըսաւ՝ թէ մինչև որ նեոյ լեզեմ այնպիսի մէկ մարդու մը արդարութիւնը՝ որ բնաւ չմեղանշեց , մէկ իմե՛ և մէկ բոլոր սա մեղաւոր աշխարհի արդարութիւնը կարող է զիս փրկել :

Վրիստիանոս . Աս կարծեցի՞ր որ ան ճշմարիտ կը խոսէ :

Յոսուֆ . Երբոր բուն իմ ըրած ուղղութիւններս հաւանած ու անսոցնով բաւականացած ըլլայի՞ ու ան ասկեր ան պապէս բան ըլլայի՞ ինձի , յիմար պիտի կոչէի զինչն իր քաղած աշխատանքին համար : Ըսցց հիմա որ կը տեսնեմ իմ անկիս տկարութիւնն ու իմ անկումըս զորքերս հետ յարող մեղքը , ստիպուած եմ իր կարծիքը ընդունիլ :

Վերիտիւնոս . Ըսցց երբոր ինչ թեղի առաջ իմացուց ասիկայ՝ հաւատացի՞ր թէ կը գտնուի այնպիսի մարդ մը որուն համար արդարապէս բաւի թէ բնաւ չմեղանշէ :

Յոսուֆ . Պէտք է խաւառվանիս՝ թէ առջի թերանը ստարտի բան մը թուեցաւ ինձի ան իտպը : Ըսցց իր հետ քիչ մըն ալ խառակցութիւն և ընկերութիւն ընելէն ետե կատարելապէս հաւատացի :

Վերիտիւնոս . Ու հարցուցի՞ր իրեն թէ ի՞նչ է ան մարդը , և թնշպէս արդարանալու ես անով :

Յոսուֆ . Եւթ . և ինչ բաւ ինձի թէ Տէր Արամն է , որ Աստուծոյ աջ կողմը կը նստի : Եթ . Ժ . 12 : Ըս պապէս՝ բաւ , Դուն պետք է որ անով արդարանաս , այսինչն՝ հաւատարմով ան բաներուն ինչ որ ան իր մարմինն որբը ըրաւ , ու փայտն իրաւան ժամանակը քաշէ : Էսով . Գ . 5 : Առ . ան . 14 : ան Պիտ . ան . 18 , 19 : Էարցուցի իրեն ես՝ թէ սա մարդուն արդարութիւնը թնշպէս կրնայ ան զորութիւնն ունենալ , որ Աստուծոյ առջին մէկ ու քիչը արդարացնէ : Ինչն ալ ինձի բաւ՝ թէ անիկայ կարող Աստուած է , և բոլոր ըրածները՝ ու սինչն անգամ՝ մահուամբ մեռնիլը չէ թէ իրեն համար ըրաւ՝ հասար ինձի համար . ու անոր ըրածները՝ և անոնց արժանաւորութիւնը ինձի պիտի համարուի , թէ որ ես իրեն հաւատամ :

Վերիտիւնոս . Ըս թնշ . ըրիք զուն ան ասկեր :

Յոսուֆ . Էաւատարուս դեմ իմ ընդգիտութիւններս

յառաջ բերի • քանզի կը կարծէի թէ սննդն պիտի շնորհուր
զիս փրկելու :

Վրիստինոս • Եւ ասեմք թ'նչ ըսաւ քեզի Հաւա-
տարիմք :

Յոսատից • Ըսաւ ինձի թէ Ենոր գիտէ ու տե՛ս : Եւ
ալ ըսի թէ յանգղոսթիւն եւ աս բանք : Ե՞ ըսաւ ,
Չէ , ինչու որ հրաւիրուած ես իրեն երթալու : Սաղմ .
ԺԹ • 28 : Ենիկ ետև Յիսուսի հրաւիրանաց գիրքը
տուաւ ինձի՝ որ քաջաբերէ զիս աւելի համարձակութեամբ
երթալու • և սննդքին վրայով ըսաւ՝ թէ անոր ասեմն մէկ
յոխար ու նշանագիրք երկնքնն ու երկրնն ալ Հաստատ է :
Սաղմ . իգ . 35 : Են ասեմք հարցուցի իրեն՝ թէ երբոր
երթամ՝ թ'նչ պէտք է որ ընեմ , և ինձի ըսաւ թէ՛ ծնական
վրայ գալով բոլոր իմ սրտովս ու հոգեմբ ազաւելու եմ
Հորք՝ որ սննդայ յայտնէ ինձի : Սաղմ . զԷ . 6 : Կաղ .
զ . 10 : Արժմ . իթ . 12 , 13 : Ենիկ ետև իրեն հար-
ցուցի եւ՝ թէ թ'նչպէս ազաւելու եմ անոր • ու սնն ըսաւ ,
զնն , և պիտի գտնես զինքը շնորհաց ամսոնն վրայ , ու՞
որ բոլոր տարին կը նստի ներսմ և թողութիւն տալու
աննոց՝ որ իրեն կ'երթան : Արժ . զ . 16 : Ըսի իրեն՝
թէ երբոր երթամ , շեմ գիտեր թ'նչ ընեմ , ու սնն ինձի
ազաւարեց որ պայտն ընեմ : « Եստուած , պարտէ ինձի
մեղաւորիս , ու շնորհէ որ Յիսուս Վրիստոսը ծանշամ ,
և անոր հաստատ • քանզի կը տեսնեմ՝ որ եթէ անոր ար-
գարութիւնը լցլցայ , կամ թէ ես սնն արգարութեանը
վրայ հաստար շունենամ , բոլորովն կարուած եմ » :

* Եղէկ նկատեալ ստիկայ՝ Ս զրայք : Ինքզինքը ծանցող
մեղաւորին գրիաւորարար փնտտանք արգարութիւն է :
Ինք իր վրայ շունի սննիկայ • և ստիկայ գիտէ ինք : Սա-
րեմն թէք պիտի գտնուի : Սրայն Վրիստոսի վրայ : Ե-
սիկայ Եստուածն յայտնուած նշանարութիւն մըն է • ու

Ո՛վ Տէր , լսելի որ դուն պարտած Եստուած ես , ու այնպէս սահմանելի որ քու Որդիդ Սիւսու Վրիժաւորը աշխարհի Փրկիչն ըլլայ , ու նաև կ'ուզես ինձի պէս խելճ մեղաւորներուն շնորհել անիկայ : Ես ալ շնորհաւորեալս մեղաւոր եմ : Սուան որոյ՝ Տէր , առ պատահութիւնը մ'ոչ առ , ու քու շնորհքդ մեծցնէր իմ հոգւոյս փրկութեանը , քու Որդւոյդ Սիւսու Վրիժաւորի միջնորդութիւնովք . Ամեն՛ :

Վրիժաւորանա . Եւ յեզի հրամայումին պէս ըրի՞ր :

Յոսափ . Ե՛յ՛ , կրկին , և կրկին , և կրկին :

Վրիժաւորանա . Ու Հայրը յայտնե՞ց յեզի Որդին :

Յոսափ . Ո՛չ , մէ առաջին՝ մէ երկրորդ՝ մէ երրորդ՝ մէ չորրորդ՝ մէ հինգերորդ՝ և մէ ալ վեցերորդ անգամին՝ :

Վրիժաւորանա . Ի՞նչ ըրիք ան ստեղծ :

Յոսափ . Ի՞նչ ընեմ , ինչ ընելիքս չէի գիտեր :

Վրիժաւորանա . Երբեքը եզելու մտածմունքներ չունեցար :

Յոսափ . Ե՛յ՛՛ , քանի մը հարիւր անգամ առ մտածմունքն ըրի :

առանց հաստատուաւ ասոր՝ ամեն մեղաւոր պիտի կորուսի : Սուանէ թէ քու հոգւոյդ կորստեանը պատճառ պիտի ըլլաս , թէ որ Վրիժաւորի արդարութիւնը մերժես , ու չհաստատա թէ նոյն արդարութիւնովն է՝ որ Եստուած ամբարիշտները կ'արդարացնէ առանց գործքի : Ո՛վ խառասիրտ՝ ու դուք նեղ արդարացնող մեղաւորներ , արդարութեան հետեւ էք դուք : Իմացէք ստիկոյ՝ ու զարհուրեցէք :

* Սեղաւորը երբոր նախ կը սխի փնտակել Տէրը , իր սրտին մէջ շատ մեծ վախճառութիւն կը ծնանի : Բայց Վրիժաւորի հաստատրիտ խառանմայրը ունի ան , թէ՛ փնտակելք ու պիտի դանակէք : Ղաւմ . Ժա . 9 .

Վրդեպիանոս . Եւ ի՞նչ էր պատճառը որ շնչեցիր ան :

Յոսատից . Հաւատացի թէ ինձի ըստածը ճշմարտա էր , այսինչն՝ թէ առանց առ Վրիտանիան արդարութեան ճշ ըստը աշխարհ կարող չէր զեւ փրկելու . և անոր համար՝ ես ինձի ըսի , ինչ որ արտօնքը եղեմ՝ անշուշտ պիտի մեռնիմ . Բայց թէ որ պիտի մեռնիմ՝ շնորհաց ակտսին առջև մեռնիմ : Առ ստով իմ՝ միտքս եկաւ առ խոսքը . “ ինչ որ ուշանայ , անոր պատճ . քանզի անշուշտ պիտի գայ , ես պիտի շինայ ” : Եբ . թ . 3 : Եւ յազեա արտօնէր հանապարտեցի , մինչև որ Հայրը իր Որդին յայանեց ինձի :

Վրդեպիանոս . Եւ ի՞նչպէս ինք յայանուեցաւ քեզի :

Յոսատից . Մարմնաւոր աչքով ես զինք չտեսայ , հապա հոգւոյ աչքով . Եփեռ . ան . 18 , 19 . և այսպէս եղաւ անիկայ : Ո՛վք որ մը շատ արտու՛մ էի , որուն պէս կարծեմ թէ կեանքիս մէջ ուրիշ անգամ՝ բնաւ արածած չէի . և առ արամեթիանը իմ՝ մեղքերուս զեշտութիւնն ու մեծութիւնը նորն տեսնելէս եղաւ : Եւ ան առանը ուրիշ բանի ակնկալութիւն չունէի՝ հապա դժոխքի ու իմ հոգւոյս յախտնական դատապարտութեանը . և ահա յանկարծ՝ ինձի թուեցաւ թէ տեսայ Տէր Յիսուսը որ երկնքէն վար կը նայէր իմ վրաս ու կ’ըսէր , “ Հաւատա՛ Տէր Յիսուս Վրիտանիան , ու պիտի փրկուիս ” : Գործ . ԺԳ . 31 :

Բայց ես պատասխան տուի թէ՛ Տէր , ես մեծ շատ մեծ մեղաւոր եմ . ու ան ըսաւ , “ Իմ շնորհքս հերիք է քեզի ” : Թ Կորնթ , ԺԲ . 9 : Եւ առանը ըսի , Բայց՝ ս՛վ Տէր , ի՞նչ է հաւատալը : Առ յետոյ՝ առ խոսքն՝ որ կ’ըսէ “ Ե՛ս որ ինձի կու գայ՝ երբէք չամօթեմնար , ու ան որ ինձի կը հաւատայ՝ չծարսիք ” , Յովն . Կ . 35 , տեսայ՝ թէ հաւատալն ու անոր երթալը մէկ բան է . և թէ՛ ան որ կ’երթայ , այսինչն՝ իր որսովը և յովարութիւննե-

բովն Վրբախաւսով եղած փրկութեանը ետեւն կը վազէ ,
 անխեղ Կլմարտապէս կը հաւատայ Վրբախաւսի : Ըն-
 տննը աչքերս ընցան , ու հարցուցի ես , Բայց ս՛վ Տէր
 ինձի պէս մեծ մեղաւոր մը իրաւ կրնայ ընդունելի ըլլալ
 քեզի , և փրկուիլ քեզմով : Աւ լսեցի որ կ'ըսէր , « Ըն-
 որ ինձի կու գայ , բնաւ դուրս չեմ հաներ » : Հովն . 4 :
 36 : Եւ ես լսի . Բայց՝ ս՛վ Տէր , իմ՝ քեզի գալու ա-
 տննս բնույկէս մտածութիւն պէտք է ունենամ՝ քու վրայով ,
 որ իմ հաւատքս շնորհ հաստատուած ըլլայ քու վրայ :
 Ինչն ալ ըսաւ , « Վրբախաւս Հիսուս աշխարհէր եկաւ
 մեղաւորները փրկելու » : Ին Տի . Ին . 14 : « Օրնն
 քին փախեմանը Վրբախաւս է՝ ամեն հաւատացեալի արգա-
 թութեան համար » : Հովն . Ժ . 4 . Եւ 42 . Կ :
 « Ար մեր յանցանացը համար մտածուեցաւ , և մեզ ար-
 դարացընելու համար յարութիւն առաւ » : Հովն . Կ .
 25 : « Ար մեզ սիրեց , ու մեզ մեր մեղքերն լուաց » :
 Օտար . Ին . 5 : « Ինչն է Միջնորդ Կատուոց և մեր մե-
 ճը » : Ին Տի . Ժ . 5 : « Ինչը միշտ կենդանի է մեզի
 համար բարեխաւ ըլլալու » : Եթր . Է . 25 : Կտուց ա-
 մենն ես քաղցրի թէ իր անմտից արդարութիւն պէտք է
 որ փնտնեմ , և իր արքանոյն իմ մեղքերուս թողութիւն
 գտնեմ . թէ ինչ իր Հորը որեւորն հազանդելով և
 անոր պատիւը քաշելու հպատակելով ինչ որ ըրաւ՝ իրն
 համար չէր , հարցա ասիկայ շնորհակալութեամբ ընդունե-
 լու հոգուց փրկութեանը համար : Եւ ան տանը սիրաս
 ու բարութեամբ՝ և աչքերս արցունքով լլուեցան , ու զգա-
 ցումներս յարկեցան ան սիրովը՝ որ Հիսուս Վրբախաւսի ա-
 նունին՝ ժողովրդեանն ու Կամբանն վրայ էր :

Վրբախաւսու . Կտուց արդարեւ Վրբախաւսի քու հոգւ շրջ
 ըրած յայնմութիւնն էր . բայց մտածաւորապէս պատմեմ
 ինձի թէ ասիկայ ինչ որութիւն ունեցաւ քու կիրքե-
 թուդ վրայ :

Յատակց : Վտիկաց քննի տեսնել առաւ թէ բոլոր աշխարհս իր ամեն ունեցած արգարութիւնովն ալ գատաւ պարտութեան մի՞նակի մը մեջ է : Վտիկաց քննի տեսնել առաւ թէ Հայր Վատուած թեպէտ և արգար է , կրնայ արգարապէս արգարացընել իրեն դիմող մեղաւորը : Վտիկաց մեծապէս ամչացոյց զիս իմ առջի վարքիս անարգութեանը մը , ու խոնկեցուց զիս իմ աղիտութիւնս քննի խնայընելով : քանզի ասկէ առաջ ամենեւին իմ սրբիս մեջ ուրիշ մէկ խորհուրդ մը չմտաւ որ Յիսուս Վրիստասի գերազանցութիւնը պաշտի ցուցընէր : Վտիկաց սուրբ վարքը քննի սիրցոց , ու Յիսուս Վրիստասի անունին փառացն ու պատուոյն համար բան մը ընելու փափայ առաւ՝ մանաւանդ թէ մտածեցի որ եթէ ես հիմա իմ մարմնիս մեջ հազար քաշ արիւն ունենայի , բարբը կըրնայի թափել Տէր Յիսուսի համար* :

* Վրիստասի հաւատարը Վատուծոյ մըցով նոր ծանութութիւն մը կու տայ հոգոյն : Վրիստասի՝ արգար Վատուած և միանգամայն Փրկիչ ըլլալուն գաղափարը կ'ընծայէ անոր : Կը հաւատարը մէկ քաղցր արտասութիւն մը կը պատմաւէ մեր մեղքերուն մը , և մանաւանդ մեր ներուած մեղքերուն մը : Ինչմանակին անմին ու պաշտածներուն անգուգական գեղեցկիսութիւնը մեզի կը ցուցընէ , ու սրբութեան սիրով՝ ու կենաց և մահուան մեջ գնացը փառաւորելու մեծափափայ տենչով մեզ կը լեցընէ : Ա՛յ որ առ նշանները իր ներսի գին ըլլալ կը գոց , թեպէտ և նաւազ շափով մը , կրնայ հաւատարը թէ իր հաւատարը անկեղծ է , ու ինք մահէն կեանքի անցած է : Բայց թող խնայ՝ որ թեպէտ Տէրը իր բոլոր ժողովրդոցը մի և նոյն Քրիստոսութիւնները կը ծանուցանէ , և ասկայն անմեջ ամենը՝ միայն մէկ եզանակաւ մը շառաջնորդեր ճշմարտութեան : Ըստերը Վատուծոյ ընդհանրն ու Վրիստասի միջնորդութեանը՝ անոր սգորելութիւնովը անկրկան յոյսի մը հասած ըլլալով՝ ու հաւատարով անոր սիրոյն մեջ արմատացած ու հաստատուած ըլլալով , իրենց կ'ըր ու թնչ

Մեկ էտե կրօնքն մէջ տեսայ որ Յուսայիցը կտին նա-
 յիցա՝ ու տեսաւ որ Տղիտութիւնը կու գար, որն որ ի-
 ղննք կտեմին ձգեք էին : Եւ ըսաւ Վրիտաբանտան .
 Տես կրչաքի հետուն՝ մեր կտեք կը անտընայ ան տղան :

Վրիտաբանտա . Իբաւ ես . կը տեսնեմ՝ զինքը . ինք մեր
 ընկերութեանը վրայ փոյթ չունի :

Յուսայից . Բայց կարծեմ որ եթէ ինք մինչև հաս մեր
 հետը յաւելք, մնաւ մը պիտի ձգեք անկէ :

Վրիտաբանտա . Նշմարիտ է սա . բայց կը հաստատոյցը-
 նեմ յեզ որ ինք ուրիշ կերպ կը մտածէ :

Յուսայից . Եսն, այդպէս պիտի ըլլայ . բայց այսու
 ամենայնիս եկնք իրեն ապաստնք : Եւ այնպէս ըրին :

Ա իրից Վրիտաբանտա ըսաւ անոր . Եսնք եկեր՝ մերք .
 ինչնէս այդչաքի ես մնայիր :

Տղիտութիւն . Եւ ըսաւ առեղք զուարճութիւն կը յա-
 ղեմ առանձին յաւելլով յան թէ ընկերութեանը . միայն
 թէ որ խիտ ըսաւ ընկերութիւն մը գտնեմ՝ կ'ուղեմ :

Եւ ասունը Վրիտաբանտա Յուսայիցին կամայ մը ըսաւ .
 Վեզ չքի՞ որ ինք մեր ընկերութեանը վրայ փոյթ չունի :
 Բայց ե այնպէս եկնք յովն երթանք, ու սա առանձու-
 թեան անտպասիտ մէջ ժամանակը խոսակցութեանը ան-
 ցըննք : Ա իրից իր խոսքը Տղիտութիւնին գարնընելով՝
 ըսաւ . Իկնք նայինք՝ ինչպէս ես . ինչպէս է հիմա բանը՝
 Եստուծայ ե յաւ հոգւոյդ մէջ :

Տղիտութիւն . Աը յուսամ որ աղէկ է . յանդի միշտ
 բարի մտածանքներով լեցուն եմ, որնք իմ միայն կու
 գան նամբուս մէջ զես միտիմարելու * :

պէս գարնի գաւընուն վրայ այսպիսի պատմութիւն մը լին
 կրնայ ընել, ինչպէս որ հաս Յուսայիցը կ'ընէ :

* Տղիտութիւնը իր յոյն ու միտիմարութիւնը իր բա-
 րի խորհուրդներուն վրայ հաստատան էր, բայց բոլորովն
 զուրկ էր բարի խոյննանքի մը ընծայած խաղաղութեանն :

Վրիստիանոս . Կ'ազաւլեմ ըսէ մեզի՝ թ'նչ բարի մտածմանցներ :

Տէրօս-Յիւն . Ի՞նչ , Աստուծոյ ու երկնից վրայ կը մտածեմ :

Վրիստիանոս . Այդպէս կ'ընեն զեւերն ու գառապարտեալ հոգիներն ալ :

Տէրօս-Յիւն . Ըսցց ես անոնց վրայ կը մտածեմ՝ ու անոնց կը փախարիմ ալ :

Վրիստիանոս . Այնպէս կ'ընեն շատերն ալ որ հասանականաբար բնաւ պիտի չըրթան հոն : « Երայիկն հոգին կը ցանկաց , ու բան մը չունի » : Առաջ . ԺԿ . 4 :

Տէրօս-Յիւն . Ըսցց ես անոնց վրայ կը մտածեմ՝ ու անոնց համար ասին բան կը ձգեմ ալ :

Վրիստիանոս . Ետք վրայ տարակցոս ունիմ . ինչու որ շատ զժուարին բան է ասին բան ձգելը . սոյն , զժուարակոյն բան մըն է ան՝ քան որչափ շատերը կը կարծեն : Ըսցց ինչի՞ կամ ինչի՞ համազուած ես գում՝ թէ ասին բան ձգած ես Աստուծոյ ու երկնից համար :

Տէրօս-Յիւն . Իմ սիրտս այդպէս կը վիպէ ինձի :

Վրիստիանոս . Իմաստունը կ'ըսէ թէ , « Իր սրտին ապահանջը անմիտ է » : Առաջ . ԻԶ . 26 :

Տէրօս-Յիւն . Ետիկոյ շար սրտի վրայով ըստած է . ըսցց իմ բարի սիրտ է :

Օրինակեր փարիսեացոյն երկնեկու թիւնը միայն իր անձն կը ծագի . ըսցց հըմարիտ քրիստոնէին երկնեկու թիւնը միայն Վրիստոսի հաստատոյնն յառաջ կու գայ : Առաջինը իր փրկութեանը բոլոր ակնկալութիւնները իր մտքին զգացումներէն կը հանէ , իր ըրածներէն կամ քաշածներէն կը հեռացընէ . ըսցց միւսը իր ազատնի երկնեկութեանը բոլոր յոյսերը Վրիստոսի ըրածին ու քաշածին վրայ կը հաստատուէ , միայն իր փրկելուից ու քրիստոնէութեանը , ու իր մարտնչոյն չփաստահանութեանը :

Վերհարիմանս . Բայց ի՞նչպէս կրնաս ցուցնել ասիկայ :
Տէրբարձիւն . Երկնային յոյսերով զիս կը մտիկմարե
ան :

Վերհարիմանս . Եսիկայ կարելի է որ անոր խարերայու
թիւնովն ըլլայ . քանզի մեկ մարդուն սիրաքը կրնայ մտի
կմարել զինքը բանի մը յուսով՝ որ ինք ամենեւին պիտի
չկրնայ ստանալ :

Տէրբարձիւն . Բայց իմ սիրաս ու վարքս մեկտեղ կը
համեմայնին . և ան պատճառաւ իմ յոյս հաստատուն է :

Վերհարիմանս . Ո՞վ յեզի ըսաւ թէ քու սիրաք ու
վարքդ մեկտեղ կը համեմայնին :

Տէրբարձիւն . Իմ սիրաս ինծի պայպէս կ'ըսէ :

Վերհարիմանս . Վաւ սիրաք յեզի պայպէս կ'ըսէ՝ հիմ
չարցիւք իմ կողակցիս՝ ու նայինք կը մնայե՞ թէ ես դող
եմ : Ես բանիս վրայով թէ եր Եստուծոյ Խաչը մնայու
թիւն չիմէ , ուրիշ մնայութիւն բանի տեղ չանցնիր :

Տէրբարձիւն . Բայց բարի սիրաւ չե՞ ան՝ որ բարի խոր
հուրդներ ունի . ու բարի վարք չե՞ ան՝ որ Եստուծոյ պա
տուիրանցներուն կը համեմայնի :

Վերհարիմանս . Ես՛ի . բարի սիրաւ է ան՝ որ բարի խոր
հուրդներ ունի . ու բարի վարք է ան՝ որ Եստուծոյ պա
տուիրանցներուն կը համեմայնի . բայց ուրիշ բան է
ճշմարտապէս սա բաներն ունենալը , և ուրիշ բան է մնայն
այնպէս համարելը :

Տէրբարձիւն . Եզի՛ ըսէ , թր խորհուրդները կը սեպես
որ բարի են . և թր վարքը կը սեպես թէ Եստուծոյ պա
տուիրանցներուն համեմայն է :

Վերհարիմանս . Ես՛ի և այլ կերպ բարի խորհուրդներ
կան . կան որ մեր վրայովն են , կան որ Եստուծոյ , կան
որ Վերհաստի , և կան որ ուրիշ բաներու վրայով :

Տէրբարձիւն . Որ՞նք են մեր վրայովն եղած բարի խոր
հուրդները :

Վրիստիանոս . Եւանջ որ Եւանջոց Իսայրին համանայնն էն :

Տէփոս-Նիւն . Ե՛րբ կը համանայնին Եւանջոց Իսայրին՝ մեր վրայովը ունեցած մեր խորհուրդները :

Վրիստիանոս . Եւ առնել՝ երբոր մենք մեր անձին վրայ ան նայն դատաստանը կ'ընենք , որն որ Եւանջոց Իսայրը կ'ընէ : Ըսածս բացատրելու համար՝ Եւանջոց Իսայրը բնական վիճակի մէջ եղած անձանց համար կ'ըսէ թէ՛ Երգար մը չկայ՝ ոչ մէկ հաս մը . աղկիտ թիւն ընող մը չկայ : **Վ. 10 , 12 :** Իւ գարննայլ կ'ըսէ Եւանջ մարդուն սրտին խորհուրդները չար են : **Մատթ . 4 . 5 :** Իւ գարննայլ Մարգարն սրտին խորհուրդը իր մեծակով թնկնէ չար է : **Մատթ . 21 :** Ուրիստիանոս երբոր այսպէս կը խորհինք մեր վրայով՝ անիկաց պարտով , ան առնելը մեր խորհուրդները բարի են . թնչու որ Եւանջոց Իսայրին համանայնն են :

Տէփոս-Նիւն . Իւ բնաւ չեմ կրնար հաւատալ թէ իմ սիրտս այնպէս գեշ է * :

Վրիստիանոս . Ետոր համար բնաւ մէկ բարի խորհուրդ մը ունեցած չես քու վրայովը քու կեանքիդ մէջ † : Իսայր

* Բնականապէս մէկը չկրնար հաւատալ թէ իր սիրտը գեշ է : Իսայր ասիկայ ստույգ նշան մըն է թէ երկնից լոյսը սրտին վրայ ծագած չէ , ու անոր տարապայցման շարու-թիւնը քայտի քրած չէ : Եսկէ է որ աղկտ հաւատա-ցեալները իրենց անձին մէջը բարի բլրալու կարծիքովը շարաշար կը խարտին , ու թողութիւն գտնելու համար բա-լրովին Վրիստոսի քրած քառութեանը ապստինելն՝ և արդարանալու համար միայն անոր արդարութեանը յուսա-լին ետ կը մնան :

† Բնաւ չենք սկսիր բարի խորհուրդ մը ունենալ մինչև որ չկանխք մենք մեր վրայ գեշ խորհիլ , ու ճշմարտապէս իմանալ մեր վերջին աստիճանի շարութիւնը , ինչպէս որ Եւանջոց Իսայրը կը վրայէ մեր վրայ :

Թնշ տուր որ իմ խոսքս ստաղ տանիմ : Ինչպէս որ
 Եստուծոյ իտպքը մեր սրտերը կը դասե , այնպէս ալ մեր
 նամբաները կը դասե . և երբոր մեր սրտերուն ու նամ-
 բաներուն խորհուրդները կը համեմայնեին ան դասաստա-
 նին՝ որն որ Եստուծոյ իտպքը երկայնանչութիւն վրայ կ'ընե ,
 ան ստեղծ երկայնանչութիւն խորհուրդներն ալ բարի են ,
 որովհետեւ Եստուծոյ իտպքին համեմայն են :

Տղկոս-Տիւն . Բացասարե թե՛ի բու միտք :

Վերիտիւնու . Եւստ ապեկ . Եստուծոյ իտպքը կ'ընե
 թե մտքոց նամբաները ծաւռ նամբաներ են . բարի չեն ,
 հասար շոր . կ'ընե թե բնականաբար բարի նամբայն
 գուրս են անոնց՝ որ խաղաղութեան նամբան չեն նանչուար :
 Սող . Քիե . 5 : Եստ . թ . 15 : Էստ . գ . 17 :
 Երբ երբոր մեկը այսպէս կը խորհի իր նամբաներուն վրա-
 յով , կ'ազիմ՝ ըսել՝ երբոր գշտլով և խնարհ սրտով
 այսպէս կը խորհի , ան ստեղծ թեք իր նամբաներուն վրա-
 յով բարի խորհուրդներ ունի . ինչու որ իր խորհուրդ-
 ները հիմն Եստուծոյ իտպքին դասաստանին հետ համե-
 նայն են :

Տղկոս-Տիւն . Որմնք են Եստուծոյ վրայով եղած բարի
 խորհուրդները :

Վերիտիւնու . Ն'իչս ինչպէս որ ստաղ մեր վրայով
 ունեցած խորհուրդներնու համար ըսի , երբոր Եստուծոյ
 վրայով մեր խորհուրդները համեմայն են անոր՝ թնշ որ
 Եստուծոյ իտպքը կ'ընե իրեն համար . այսինչն երբոր իր
 ետիտեանը և ստորագեղեցիներուն վրայ այնպէս կը խորհնիր
 թնչպէս որ Եստուծոյ իտպքը սարկեցուց , որուն վրայ հիմն
 չեմ կ'ընար երկար խախլ : Գարնեալ ան ստեղծ վրասի
 խորհուրդներ կ'ունենանք Եստուծոյ վրայով՝ երբոր կը
 մտածենք թե թեք ըստողոյն դիտե մեզ՝ քան իրչապ մեզ
 զմեզ գիտենք , և մեր վրայ մեզք կը տեսնե երբոր և ուր
 որ մեմք մեզք մը չենք տեսնեք վրանիս . երբոր կը մտածենք

Թէ ինք մեր ներքին խորհուրդները գիտէ , և թէ մեր սիրտը իր բոլոր ծածուկ խորհուրդներովը անոր աչքերուն առջին միշտ բաց է . նաև երբոր կը մտածենք թէ բոլոր մեր արդարութիւնը զգուելի է անոր առջին , և անոր համար շիրնար տանել՝ մեզ տեսնել՝ որ իր առջին կը կայնինք՝ որ և իցէ չարօժ ապագաներով մինչև անգամ մեր ամենալու գործերուն :

Տգնութիւն . Աը կարծե՞ա դուն որ ևս այնպէս յիմար ըլլամ՝ որ մտածեմ թէ Մատուած քննել տեսիլ շիրնար տեսնել . կամ թէ մինչև անգամ իմ ամենալու գործերբով Մատուծոյ առջին ելլել ուզեմ :

Վրիստիանոս . Հապա դուն ի՞նչպէս կը մտածես աս նիւթիս վրայ :

Տգնութիւն . Սարճ խոսքով , կը մտածեմ թէ արդու ըմտալու համար պէտք է որ Վրիստոսի հաւատամ :

Վրիստիանոս . Ի՞նչպէս կը մտածես թէ Վրիստոսի հաւատալու ևս երբոր շէտ տեսներ քու իրեն ունեցած կարտասութիւնդ : Իսկնն՝ ի՞նչ քու սկզբնական և ի՞նչ ներդրածական մեղքերդ կը տեսնես . հապա այնպիսի կարծիք մը ունիս քու վրայոց և քու ըրածիդ վրայով , որ յայտնապէս կը ցուցնէ թե՛ղ այնպիսի մէկն ըլլալ որ բնաւ տեսած չեա՞ Մատուծոյ առջին թե՛ղ արդարացնելու համար Վրիստոսի արդարութեանը հարկաւորութիւնը : Աւրեմն ի՞նչպէս կ'ընես թէ Վրիստոսի կը հաւատամ * :

* Մհա աս տեղս կը տեսնենք թէ մարդուս իր արդար ըլլալու կարծիքը ի՞նչպէս բնականաբար կը կուրացնէ իր աչքերն ու կ'արգիլէ իր սիրտը հաւատալու թէ Վրիստոսի արդարութիւնը միայն կ'արդարացնէ մեզուորը Մատուծոյ առջին . և սակայն պարպէս շատերը կան որ կը խօսին Վրիստոսի հաւատալու վրայ , բայց իրենց հաւատքը միայն երազ է : Վրիստոսի արդարութեանը շէն հաւատար , հապա կը կարծեն թէ մէկ կերպով մը արդէն ունին կամ

Տգիտութիւն . Եւնն առ ըրածներուդ ըստ բաւականին ըստ կը հաւատամ եւ :

Վերիտիւն . Ե՞նչպէս կը հաւատաս :

Տգիտութիւն . Աը հաւատամ թէ Վերիտաս սեղանոր- ներուն համար մեռաւ . ե թէ Եստուծոյ առջին պիտի ար- զարանամ անկէք , իր որկերին ըրած թէ՛ հնազանդու- թիւնս՝ իր ընթերցումն ընդունելովք : Ամ թէ պայտս . Վերիտաս թէ բարեզործութիւններս որ բարեպաշտական գործքեր են՝ իր արդեանցը գործութիւնովք ընդունելի կ'ընէ իր շարք , ե պայտս պիտի արդարանամ * :

Վերիտիւն . Եւրկ՝ իննի զու հաւատարիզ առ դաւա- նութեանը պատասխանը տալ :

Ե . Եւս ընդ պղտ հաւատարով մը կը հաւատաս դուն . ինչու որ Եստուծոյ իտսին մէջ առ հաւատարը մէկ տեղ մը նշանակուած չէ :

Ե . Առա հաւատարով մը կը հաւատաս դուն . ինչու որ առ զու հաւատարդ Վերիտասի արդարութեան արդարա- նայլ կ'աւանտ , ու անկից զուկերից կ'ընծայի :

Գ . Ես հաւատարը Վերիտաս զու անկից արդարացընողը չընէր՝ հապա զու գործքերուդ , ե զու գործքերուդ պատ- ճատար զու անկից՝ որ սուս է :

Դ . Ա շան որոյ առ հաւատարը խաբերայ է , մանաւանդ

պիտի ստանան արդարութիւն մը որ շատկապէս իրենցն է : Երանս , Ե՞նչ սարսափելի խաբելութիւն է ա՛ր որով ըս- տերը կը խաբուին :

* Տգիտութիւնին խոսքը ճիշտ յարմար կու գայ քրիս- տոնեաց կոչուողներին շատերուն վարդապետութեանը , ու բնոր բանի . չեն ուրանար վերկէին արդարութիւնը , բայց իրենց ըրածները անոր հետ խառնելով կ'ունենայննն անոր գործութիւնը : « Իմ-ե որ ընթերցով , ուրեմն ալ գործքե- րն չի . ապա թէ ալ՝ ընթերցը ալ ընթերց չըլլար » : շումի . մու . 6 :

Թէ այնպիսի հաւատք մը որ Ամենակալ Տերոջը որք բարկութեան տակ պիտի ձգէ յեզ . յանդի ճշմարիտ արդարացուցիչ հաւատքը՝ հոգին իր կորուսեալ մի՞նակը սրկնջին մի՞նչոյից զգացածի պէս Վրիստոսի արդարութեանը գիտելէ կու տայ ապաստանարան գտնելու . բայց սա իր արդարութիւնը չի՝ Թէ շնորհաց գործ մըն է որով ինք յեզ արդարացիներու համար յու բարեպարտութիւնդ ընդունելի կ'ընէ Աստուծոյ , հասցա իր անմահան հնազանդութիւնն է սրկնջին , մեզի համար ընելով և յաշելով սն բաները որ մեր ձեռքերէն կը պահանջուէին . ճշմարիտ հաւատքը սա արդարութիւնը կ'ընդունի՝ որուն հովանաւորութեանը տակը հոգին պաշտպանուելով , և անով Աստուծոյ առջին անարատ կայնելով՝ ընդունելի կ'ըլլայ , ու գաւառարարութենէ կ'ազատի * :

Տգիտութիւն : Ինչ , կ'ուզես որ մեք սն բանին ապահովինք սին որ Վրիստոս առանց մեզի ինք իր անձամբը գործեց : Ես կարծիքը մեր ջանկութիւններուն երասանակը կ'արեւելի , ու թող կու տայ մեզի որ ուզածնուս պէս ապրինք . յանդի ինչ հոգ է ինչպէս ապրելնիս՝ Թէ որ կրնանք ամեն բաներէն արդարանալ Վրիստոսի արդարութիւնովը՝ միայն անոր հաւատաւով † :

* Ես չորս պատասխանները շատ ազիկ կը յայտնեն սա մասին վրայ եղած յանդգնական և խիստ վտանգաւոր մնչբութիւնը : Ամենապէս կը ջուրջընեն Թէ ինչ է ճշմարիտ հաւատքին բնութիւնը , ու Աստուծոյ առջին արդարանալու և ընդունելի ըլլալու համար անոր հաստատած մի միայն հիմը : Մի ընթերցող՝ յու պատուական հոգեւոր համար զգուշացի՛ր զու գրած հիմքդ . նայի՛ որ զու անկի՞ վրայ բան մը չլինես , հասցա բոլորը Աստուծոյ գրած հաստատուն հիմն , այսինքն՝ իր սիրելի Արդւոյն ու անոր կատարեալ արդարութեանը վրայ :

† Ե շնորհաց վարդապետութիւնները ամեն զարեբու մէջ

Վերհարանառնա : Վառ անունդ Տղխաութիւն է , և յու անունդ ինչպէս որ է՝ դուն ալ այնպէս ես : և մինչև ան-
 դամ առ յու պատասխանդ կը ջուցընէ ինչ որ ես ըսի :
 Տղխա ես դուն արդարացուցիչ արդարութեան , և նոյն-
 պէս ապէս ես անոր հաստատելով յու հոգիդ փրկելու Մա-
 տանոց ծանր բարեգութեանն : Մանաւանդ թէ Վերխառսի
 սա արդարութեանը արդարեւ փրկարար հաստատման ճշը-
 մարիտ զարութիւններուն ալ ապէս ես , որ է սիրտը խո-
 նարհեցընել և Մատանոց ընծայել Վերխառսի միջնորդու-
 թիւնովը , անոր անունը՝ խաղը՝ ձանձրանելն ու ժողո-
 վուրդը սիրել , և չէ թէ ինչպէս որ դուն ազխարար
 հիմն ըսիր :

Յոստայն . Հարցուի իրեն թէ Վերխառս բնաւ երբեք
 յայնանուցանա իրեն երկինքեն * :

անընդունելի եղան , կարծուելով թէ անասական թեան
 դուն կը բանան անոնք : Բայց առ հակառակութեանս
 աւարեւայց թող պատասխանս ապա : “ Մատանոց փրկա-
 թար ընթացքը ” , կ’ըսէ , “ բոլոր մարդոց երկնյառ . որ մեզ
 կը խրատէ՝ որ անբարչաութիւնը ու աշխարհային ցանկու-
 թիւնները ուրանանք . և պատասխանով ու արդարու-
 թիւնով և բարեպաշտութիւնով ապրենք առ աշխարհիս
 մէջ ” : Տիր . Ի . 11 , 12 : Արքայ որ ընթացք պայ-
 ճաստակա յայնաուի մտքին մէջ ու անկեղծութեամբ ըն-
 դունելի ըլլայ սրտին մէջ , ապաստութիւն շատր մեզի մեր
 ցանկացանին պէս ապրելու՝ ինչպէս որ Տղխաութիւնը առ
 անոյ կը կարծէ . այլ բարբոզին հակառակը կ’ընէ : Աջ-
 բութեան ամեն պարտաւորութիւնները՝ որոնք որ ուրիշ
 կերպով ձանձրայլի և մանաւանդ թէ անզորեանելի պիտի
 ըլլային , դիւրին և զուարեանելի կ’ընէ :

* Մարտիանոսը մարդը արատոց բան կը համարի ասի-
 կոյ . բայց հոգեւոր մարդը ասոր երկնականութիւնը կը ձանձ-
 րայ , ու ասոր միտքմարութիւնովը կը ջննոյ : Ղովուս-
 թին ինդիր ժըն է առ . ի՞նչ կրնանք իմանալ ասով :
 Մատարակոյս ինչ որ Պոզոս կ’իմանար երբոր ըսաւ , թէ՛

Տգիտութիւն . ԻՇնչ . գուն անտիւր անանոյ մարդ մըն
 ես՝ հա : Աս կը կարծեմ թէ ինչ որ գուր երկուրդ ե
 ձեզի պէս բոլոր ուրիշները կ'ըսեն , մտայն ցնարեալ մտքե
 րու ծնունդ են :

Մտայն . ԻՇնչ կ'ըսես՝ մարդ . Վերիստոս այնպէս
 ծածկուած է Մատուոյ մէջ բոլոր մարմնաւոր բնական ի
 մացութիւններն , որ չկրնար մէկը ճշդիւ շնանլաւ զինքը ,
 մինչև որ Հայրն Մատուած անխկայ անոր շարժանն :

Տգիտութիւն . Մտիկայ ձեր հաւատքն է , բայց ինչ չէ .
 ե սակայն չեմ տարակուսիր որ ինչ ալ ձերքինին պէս բա
 ւէ , թեպէս ե ես իմ գլխուս մէջ ձեզի շափ ասարտաթիտ
 հարգանք չունիմ :

Վերիստիստոս . Կերէ՛ ինձի մէկ խօսք մը խօսիլ : Պէտք
 չէր զեզի աս նիւթիս վրայով այնպէս արհամարհանար իա
 սիլ . յանգի համարմանութեամբ կը հաստատուեմ ես՝ ինչ
 պէս որ իմ բարի ընկերս ըսաւ , թէ մէկ մարդ մը չկրնար
 գիտնալ Միտուս Վերիստոսը , բայց եթէ Հորը յայտնու
 թիւնովը , մննուանդ թէ հաւատքը ես՝ որ անով հոգին
 Վերիստոսի կը յարի , թէ որ ուղիղ ըլլայ , Մատուոյ կա
 րող գորութեանը յատուկ յաջողութեամբը պէտք է ա
 սաջ եկած ըլլալ . Ստաթ . մի . 27 : Աթիս . մ . 17-19 .

« Մատուած ուղից ինձի իբ Արդին յայտնել » . Պատ . մ .
 16 . այսինքն՝ թէ Վերիստոսի վրայ ու անոր ձեռքովը եղած
 փրկութեանը վրայ այնպէս ներքին՝ հոգեոր՝ ու հաւատաթ
 անասութիւն ու ծանօթութիւն ունեցաւ , որ իբ սիրալ
 զանխկայ ընդունելոյ՝ իբ հոգին անոր յարեցաւ՝ իբ անը ա
 նով ուրախացաւ՝ ու ինք բոլորովին անոր սիրոյն մէջ ըն
 կըզմեցաւ . այնպէս որ իբ հոգւոյն ուրախութեանը մէջ
 կ'ազազակեր , Մտիկայ է իմ սիրելիս՝ իմ բարեկամն , իմ
 Վերիչն՝ իմ Մատուածս՝ ու իմ փրկութիւնս : Վերիստոսի
 վրայ ճիշտ ե հաւատաթ կերպով բան մը չենք գիտեր մենք
 մինչև որ ինք հաճի մեզի յայտնել զինքը : Ստաթ . մի .
 27 .

և սա հասարակին դարձողութեանը վրայով կարեն՝ թե
այնու եւ դու՛՝ ձեզ ուղղակի Տգխաութիւն : Աւրեմ
արթընցիր՝ ան՝ ս քու թշուառութիւնը, ու հէր Ախաւով
գիւն . ու անոր արդարութիւնովը՝ որ Կառուծոյ արդարու-
թիւնն է, (բանցիկ ինք Կառուած է,) զաստարաբառութեան
պիտի փրկուխ * :

Տգխա-Յիւն . Դուք շուտով կ'երթայք, եւ անք հետը
ըն՝ կրնար քաշել . սասնջ անցէք դուք, ու ես ետեւն
կու զամ † :

Եւ սասնը սխաները ըսին :

Սինչե Ե՞րբ՝ ձեզ Տգխաութիւն, յիմարարք կը քաշու,
Աւ սասն անգամ՝ քեզի արուած բարի խրատը զանց կ'ը-
նես .

Թե՛ որ պապեա յանտելով զեւ անխկոյ դուս մերտեա,
Վաւ ըրածիդ շարութիւնը շուտով պիտի մտք սանես :

Անչե՛ ձեզ մարդ՝ իր սասնին, ու խնայել՝ մի՛ վախնար,
Կաւ ընդաւուտած բարի խրատը՝ փրկութիւն է, 'ի միտ սու .
Ինչոյ թե՛ որ զեւ յարատեւեա անարդել զայն անդադար,
Վեզի ըսնը՝ Տգխաութիւն, կը կրտս խ շարաշար :

Եզի ետե Վրիստափանու խաղը բր ընկերին դարձընե-

* Կառարկըպեա արթընցած չէ ան մեղաւորը՝ որ Ը-
անաներ Վրիստափ արդարութեանը կարտա ըլլաւ : Աւ
ալ կենդանացած է ան՝ որ ըջիմեր սա Վրիստափ իրքն
արեւջին փոխանը, որով ասնն հաստարայութեանը պիտի
արդարանան : Լատի . Ժ . 4 :

† Կեզմար աղէաները հոգեար ասմբարդնեյուն հեւ
ուզեկցութիւն չեն կրնար ընել, ու չեն կրնար սիրել ան
փորդապետութիւնը թե՛ արդարանալու և փրկուելու հա-
մար մի միայն Վրիստափ պեայ է նայել, թե՛ մեղաւորը
ասնինին բան մը չէ, և թե՛ իր ըրածներովը չկրնար փաղը
մը ստանալ իրն :

լով ըստ : Ազիբ նայինք , մի բարի Հուսարից , կ'իտեա
նամ որ դուն ու ես նորին մենք մեզի պիտի քաղինք :

Այսպէս երազիս մեջ տեսայ որ անոնք այսպէս այսպէս առ-
ջեկն կ'երթային , ու Տգիտութիւնը կազն 'ի կազը ետե-
նուն կը քաղէր : Ան ասեմը Վրիտախանուս իր ընկերին
ըստ . Շատ կը մեղքընամ սա խեղճ մարդը . անտա-
րակոյս վերջն գեշ պիտի բլլայ իրեն :

Գոտոփց . Ասնդ . մեր քաղաքը ասոր վիճակին մէջ
եզոզ շատերը կան . ամբողջ ընտանիքներ , մանաւանդ թէ
ամբողջ թաղեր , և ասինն ալ բարի մարդիկ կարծուած
են : Այս թէ որ մեր կողմերը սցաշափ շատերը կան , մը-
շափ շատ կը կարծես թէ բլլայու և հոն՝ ուր որ ինք ծը-
նած է* :

Վրիտախանուս . Իրաւցընէ , Ատուծոյ Խաչը կ'ըսէ
թէ , անոնք աշքերը կու բցուց որ շտեմենն , եւ : Հովհ-
ժբ . 40 :

Իսոց դուն՝ հիտն որ մենք մեզի ենք , թ'եւ կը խորհիս
պայտիս մարդոց վրայով : Ար կարծե՞ս որ բնա պիտի
բլլայ թէ մեզքերնին Խանշանն , ու հետեապէս վախճան
թէ իրենց վիճակը վտանգաւոր է :

Գոտոփց . Աս խնդիրին պատասխանը դուն քեզի
ասոք , ինչու որ դուն ինձմէ ասոք մարդ ես :

Վրիտախանուս . Արեմն ես կ'ըսեմ՝ թէ երբեքն (ինչ-
պէս որ ես կը կարծեմ) կրնայ բլլայ . բայց իրենք բնակա-
նարար տղես բլլայով չեն հասկընար թէ պայտէս իրենց

* Տգիտութիւնը փրկութեան վրայով ան նոյն մարտնա-
ւոր գաղափարն ըն ունի՞ր՝ որոնցմով որ ծնած էր , միայն թէ
սարկէր էր Խարստարարուեստ փիլիսոփայութեամբ զարդա-
րել զանոնք : Մէն գարերու մէջ պայտիս կեղծարներ
շատ կը գանձուին : Իսոց թ'եւ պարտութիւն և անոնցմէ
տղատ մնայց , հոգեորայտէս լուսաւորուած ու Հիսուսով
եղած Քրիստոսութիւնը սարկած բլլայր :

մեղքերը անձնաձևին իրենց ազկկութեանը կ'օգնէ . և անոր համար յառահասութեանը կը նային խափանել անիկայ , և յանդգնարար կը շարունակեն իրենց սրտերուն նամբարդ իրենք զիկնք շողջորդել :

Յոսատից . Ես կը հաւատամ՝ ինչպէս որ դուն կ'ըսես , թէ քափը շատ կ'օգնէ մարդոց ազկկութեանը՝ ու անոնց շահուելուն՝ իրենց նամբարդութեան սկզբնաւորութեանը :

Վերաբերման . Ետարակցոս այնպէս կ'ընէ : թէ որ շէտակ վախ ըլլայ . ինչու որ այսպէս կ'ըսէ Իսայրը : Տէրոյ՛ք քափը խնամութեան սկիզբն է : Յօ . ԻԸ . 28 : Սաղ . ճԹ . 10 : Ես . 1 . 7 : Թ . 10 :

Յոսատից . Ի՞նչպէս կը ստորագրես դուն շխտակ վախը :

Վերաբերման . Ղըմարիա կամ շխտակ վախը երեք բանով կը յայտնուի :

Ղախ՝ իր ծագմանը . ինչու որ կը պատմուի մեղքին փրկարար անաւալումն :

Երկրորդ՝ հոգին կը ստիպէ ամուս բանելու զՎերադառնալ փրկութեան համար :

Երրորդ՝ հոգւոյն մէջ մեծ յարգութիւն կը ծնուի և կը հանապազօրոյժ Ետանկոց փոյց անոր խոցին և նամբանելուն վրայ . զՅՅԸ պահելով և վախցընելով զանիկոյ աջ կամ ձախ կողմը դատնալու անանցանէ մեկ ուրիշ բանի մը որ կրնայ անպատիւ ընել զՅոսուած , աւրել իր խաղաղութիւնը , արտակցընել Սուրբ Հոգին , կամ թընամոյժ պատման տալ նախաւանձաք խոսելու :

Յոսատից . Եղևկ խոսեցար . կը հաւատամ թէ ճշմարիտ է բանիդ : Հիմա մենք Ղախարդեալ Երկրէն բողոքին անդին անցանք :

Վերաբերման . Ինչ՞նչ . Խանքութիւնն տուաւ քեզի աս խոսակցութիւնը :

Յառապէջ • Իրաւ սր չէ՛ , բայց կ'ուզէի գիտնալ թէ
 ո՞ւր ենք :

Վերջապահուս • Դրոհու մղանէն առելի շտաբայ շունինք
 հիմա անոր վրայ քաղելու : Ինչո՞ւ մեր նիւթին գառանայք
 մենք : Երգ՝ ազեա մարդիկը չեն գիտեր թէ այսպիսի շա-
 նաշու մենքը՝ որ ձեռնառու կ'ըլլան գիրենք վախի մէջ ձգելու ,
 իրենց ազգիւթի համար են • և անոր համար կը նա-
 յին որ խափանեն գանձեր :

Յառապէջ • Ի՞նչպէս կը նային խափանել :

Վերջապահուս • Ինչ • Աը մտածեն թէ ան վախերը դե՛ր
 կը պատճառէ , թեպէս և ճշմարտապէս Մատուած է ա-
 նանք պատճառողը • և այսպէս մտածելով հակառակ կը
 կենան անոնց իրքև այնպիսի բաներու՝ որ ուղղակի իրենց
 կործանմանը կ'օգնէ : Բ • Աը մտածեն ևս թէ աս վախերը
 իրենց հաւատքը եղծանելու կ'օգնեն , (որ ասին՝ ափանս
 իրենց՝ ողորակել մարդիկ , որ ասնինքն հաւատք չունին ,)
 և անոր համար իրենց սրտերը կը կարծրացնեն անոնց
 դեմ՝ : Գ • Աը կարծեն թէ պէտք չէ իրենց վախալ : և
 անոր համար իրենց վախերուն հակառակ յանդիմարտք կը
 համարակին • Դ • Աը տեսնեն որ ան վախերը իրենց ան-
 պիտան հին անձնական արդարութիւնը իրենցսն վերջնե-
 լու կ'օգնեն , և անոր համար բոլոր իրենց կարողութիւնով
 դեմ՝ կը կենան անոնց :

Յառապէջ • Երբ վրայով քիչ մը բան գիտեմ՝ ևս , քան-
 զի ինչպէնքս նանջնալիս առաջ ինե՛ր ալ այսպէս կ'ըլլար * :

* Եղէկ է որ մտքերնիս բերնիք թէ մեր բնական սկիզ-
 կին մէջ բոլորովին ազեա ենք մենք , որպէս զի ասիկայ մեր
 սրտերը խնայող ենք ու շնորհակալ ըլլալ սոց մեզի Մա-
 տուածն որ ասորբերեց մեզ ուրիշներէն , ու մեզ գիտ-
 թեան շարժ և անոնց վրայ սրտեր կը քայլն մարմնաւոր բնու-
 թեան ամբարտաւանութիւնովը՝ անե՛նք արդարութեամբ՝
 ու յանձնապատասանութեամբ :

Վերադարձան . Աղէկ՝ ալ Հինն մեր Տղայութիւն բարեկամը ձգենք , և ուրիշ պատահար խնդիր մը մեզ պատենք :

Յոսատից . Բարձր սրտով . բայց կրկին դուն պիտի սխալ :

Վերադարձան . Հնա աղէկ . տառը տարւոյ չափ տառը մեր կազմերը բնակող յասանակաւոր անունով մէկը կը ճանչնան , որ ան ասունը կրնայի մէջ յասակազեմ մարդ մըն էր :

Յոսատից . Ար ճանչնամ , անշուշտ . կը բնակէր Ապաշտոնէ ըստեմ քաղաքը , որ Բարի փորձուցի քաղաքն էրիւ սկզնի չափ Հեռու է , ու կը կենար խիփնապարմ անուն մեկու մը քովի դուար :

Վերադարձան . Հարակ է . բայց անոր Հեռ մէկ ծածկոյթի մը տակ կը բնակէր . աս մարդը անգամ մը շատ արթնցաւ . կարծեմ թէ ան ասունը իր մեղքերուն և անոնց արմատաւոր եղան փարկերուն վայցով տեսութիւն մը ունեցաւ :

Յոսատից . Աս ալ քու մարդ էմ . քանցի իմ տունն իրենն էրիւ մշնի չափ Հեռու շրջալով շատ անգամ ինծի կու գար , և ան ալ շատ բացով : Աս ճշմարտապէս կը մեղքբնայի մարդը : և բարձրովն սնոցս չէի իր վայցով . բայց հաս կը տեսնենք որ չէ թէ ամեն մէկը որ կը կանչէ ՏԵՐ ՏԵՐ , պիտի փրկուի :

Վերադարձան . Անգամ մը ըստ թէ միտքը հաստատան է ճամբարդութեան երթալ : ինչպէս որ Հինն մեր . բայց յանկարծ Վերադարձիլ անուն մեկու մը ծանօթացաւ , ու անկէ ետե տար մը եղաւ ինծի :

Յոսատից . Հինն՝ որովհետեւ անոր վայց կը խախնայ , եկար անոր և անոր պէս ուրիշներուն յանկարծ ուխտադրուծ ըլլալուն պատճառը քիչ մը փնտռենք :

Վերադարձան . Արիկայ շատ պատահար կրնայ ըլլալ . բայց դուն սխալ ան :

Յոսիպ . Իւրեմն իմ գառանման շորս պառանաւ ունի
ան :

Ա . Թեպէս և պայտի մարդոց խղճմանայնեքը արիւ ըն-
ցած են , բայց տակաւն իրենց մտքերը նորոգուած չեն .
ուստի երբոր մեզքին պրտիւթիւնը մեկդի կ'երթնայ , ան որ
զիրենց կրօնաւեր ըլլալու գրգռեց՝ կը դազարի . անոր հա-
մար իրենց բնականարար իրենց հին ճամբուն կրկին կը
դառնան . ճիշտ ինչպէս որ կը տեսնենք թէ իր կերամոլը
հիւանդացած շունը քանի որ հիւանդութիւնն իր վրան կը
տիրէ բոլորը կը փոխ դուրս կը հանէ . հետեւ չէ թէ շունը
տախկնայ ազառամուտութեամբ մը կ'ընէ , (թէ որ շունը
միայն ունի կրօնայն բեւ ,) հասցա անոր համար որ հիւան-
դութիւնը իր ստամուրը կը նեղէ . բայց երբոր հիւանդու-
թիւնն անցնի , և պիտիս ստամուրը հանգստանայ , իր
փափայրը փոխածն տաննին արդիւուած ըլլալով , կը
դառնայ բոլորը կը լափէ : Եւ պայտ նշմարիս է ան
գրուածը , թէ “ Եւանը նորէն իր փոխածին կը դառ-
նայ ” : ի Պիտ . ի . 22 : Եւպէս՝ միայն դժոխքի տան-
ջանքնեքուն փոխուն պրտիւթիւնովը երկնից վրայ փափայր
մը ունենալով , երբոր իրենց դժոխքի գացումն ու դա-
տապարտութեան փոխը կը պաղի ու կը ջրամանայ , իրենց՝
երկնից ու փրկութեան փափայնեքն ալ կը պաղին : Եւան-
կով վերջնայէս կ'ըլլայ՝ որ երբ իրենց քանցարութեան
ճանաչումն ու փոխը կ'երթնայ , երկնից ու երկնակութեան
վրայով իրենց փափայնեքը կը սկսենին , ու իրենց առջի
ճամբան կը դառնան * :

* Անգիւս որ հաստատեալնեքուն պիտիկին ճշմարիտ
ստորացութիւնն է առ : Եւ տեպս կը տեսնենք շատ բուն
ի յաւալուն պառանալ : Եւկէ տանց պատահութիւն մը
նոր կ'առնեն Եւստիոսի սուրբեքուն յախանական փա-
ռայր յարպակելու վարդապետութիւնն ու քանալու :
Բայց պայտ բնեւորին իրենց պատ բուն ամբարտաւանա-

բ . Մէկ ուրիշ պատճառն ալ առ է որ ծառայական վախերը կը տիրապետեն իրենց վրայ . հիսն իմ խաչքս ան վախերուն վրայ է , որ մարդոցմէ ունին . ու ան վախերուն համար պիտի կործանին : Աստուծոյ խնայողութիւնն է . Սուտի թեկուտ է կ'երևայ որ երկնից վրայ փափայ մը ունին քանի որ դժոխքի բոցերուն մայրը տկանդնեցունն մտնէ , եւ սակայն առ վախը քիչ մը անցածին պէս ուրիշ խորհուրդներու կը դատման . պրփնցն թէ աղէկ է խորապէս ըլլալ՝ եւ ունեցածնաւ բոլորը կորսնցընելու՝ կամ՝ դանկ իրենց զիրենց անխորշիկի եւ անհարկաւ որ նեղութիւններու մէջ նկերու վտանգին շփուել . եւ այսպէս նորէն աշխարհի բաներուն մեայ կը զարնեն :

գ . Աստուածագալտութեան կցարդ եղած անթին ալ իրենց քամբուն վրայ խաչքսուս մըն է . հարարա ու գոռոց են , ու աստուածագալտութիւնը իրենց աչքին առջին նստառ ու արհամարհելի քան մըն է . ուստի դժոխքին ու դաշտու բարկութեան վրայով իրենց քանաչուսը կործանընեցուն՝ կրկին իրենց առջի քամբուն կը դատման :

դ . Մեզքին քանաչուսը եւ յախանախան սարսափին մտածութիւնը նեղութիւն կու տան իրենց . շին ուղեր տեսնել իրենց թշուառութիւնը դեռ անոր շհասած . թեպէտ է կարելի է թէ անոր առաջին տեսութիւնը՝ թէ որ գանձիկայ ընդունիլ ուղեին , կարենար զիրենց հոն դիմել առ ի որ արդարները կը դիմեն ու ապահով են . բայց որովհետեւ մեզքի ու ասանանքի խորհուրդներն կը փախչին , ինչպէս որ առաջ նշանակեցի , անոր համար երբոր անգամ մը Աստուծոյ բարկութեանն ու ահաւորութեանը

թիւնն ու Աստուծոյ խաչքին աղէտ ըլլալն կը յայտնեն . միանգամայն Աստուծոյ խոստմանցները տկարացընելով , ու իր շնորհաց Աւետարանը շաղկապութիւնն մը ըլլալ յուցընելով :

մըացով իրենց արթնութիւններէն կ'ազատին , ու բախում թեւամբ կը սկսին իրենց սրտերը խոտապընել , և այնպէս ճամբաներ կ'ընտրեն որ առանկէլ քան դատաւել կը իրաւասացընէ զիրենց :

Վերջագլխանս . Մաւական մանկցար դուն բանին , բայց ամենուն արմատն է իրենց մտքին ու կամքին մէջ փոփոխութիւն մը ունենալու պակասութիւնը : Ան անոր համար կը նսնանին անոնք դատաւորին սաջին կայնող շարագործին , որ կը գողցայ և կը տարապի , և կը թուի թէ բոլոր սրբասանց կ'ապաշխարէ , բայց ամենուն արմատը պատճոյ կախազանի պարանին վախն է . ոչ թէ բքան շարագործութիւնը կ'ատէ , ինչպէս որ յայտնի է . քանզի թնձ աւար զենքը որ իր ազատութիւնն ունենայ , ու պիտի ըլլայ գող մը , և այնպէս տակաւին շարագործ մարդ մը . բայց ասոր հակառակ թէ որ իր մտքը փոխուէր , ուրիշ կերպ պիտի ըլլար ինք :

Յոսոփ . Ան հիմն անոնց եւս դատնալուն պատճառները ջոյց տուի քեզի . կ'ուզե՞ս դուն ալ անոնց եւս դատնալուն միջոցները ջուրցընել ինծի :

Վերջագլխանս . Յամար կամց կ'ուզե՞մ :

Ես . Իրենց մտքերը բոլոր կրցաննուն շտի կը հեռացընեն զՄատուած՝ մահն ու հանգերնեալ դատաստանը յիշեն :

Ի . Ենկե ետև կամց կամց մեկդի կը եզեն իրենց առանձին պարտաւորութիւնները , ինչպէս ծածուկ ազգիք ընելը , ցանկութիւններն սանձահարելը , հակելը , մեղաց համար արամիլը , և ասոնց նսնան բաները :

Գ . Եթուհեան աշխոյտ և զերկուսանդ քրիստոնեաներուն ընկերութենէն կը փախչին :

Գ . Շեռոյ կը ջրաման իրենց յայտնի պարտաւորութիւններն , ինչպէս Մատուոյ խոտը լսելն՝ կարգալն՝ բարեպաշտական խոտքերն , և ասոնց նսնաններն :

Մտք՝ երազեա մէջ տեսոց որ Խննայարհորդները մինչև հիմա Աստուարդեալ Արկրեն անցեր էին , ու կը մտնէին Քնչա * կուտստ երկիրը , Ասոց . կի . 4-12 , որուն ոգը շատ անուշ էր , և համեղէ . իրենց Խննան ալ շատակ անոր մէջէն իյնալուն՝ ստան մը իրենց գիտնըց կազուսեցին հոն : Մանասանգ ստ տեղս մերջա մտիկ կ'ընէին իմուան Ենրուն երգելլ՝ ու ասէն որ կը տեսնէին զեանին երեսը ծաղիկներուն երեսլլ , ու կը ըտէն ստարակին անցնը երկրին մէջը : Արդ . ի . 10-12 : Աս երկրին մէջ արեւ գտկը գիշեր ցարկ կը ծագեր . անոր համար Մահուան Աստիւն Զորեն անգին կ'իյնար , ու Ասոց Աստահա տա իմ իննին իշխանութենէն դուրս էր , ոչ ալ Արկրայտա իեան Արոցը ստ տեղէս կը տեսուէր : Աս տեղէն Խննայարհորդները իրենց երթալու քաղաքը կրնային տեսնել . ու Խնն հոս անոր մէկ քանի բնակիչներուն պատահեցան . քանզի ստ երկրին մէջ սոգորարար Աստասոր կակներ կը պարտէին , ինչու որ ասիկայ երկիրքին տահնա Խակից էր : Աս տեղ Աստիւն ու Ասոցին մէջ եղան պայմանը Խորոգուտ էր . մանասանգ իեէ , հոս՝ ինչպէս

քաղաքութիւններուն : Աստուարդար հնազանդեցէք ան պատուիրանին որ կ'ըսէ . " Մեն զգուշութիւնով քու սիրտդ պահէ , քանզի կենաց ազբխչները անկէ է' : Արո . ի . 23 : Իմէ որ մեկգի ձգէք արթնութիւնը անտարակոյս ստարիկ պիտի ցախք երկրի վրայ մեղքին զգուշութեմը , կամ դժոխքին մէջ անոր անեկքովը : " Ապեցեցէք իեէ ինչպէս զգուշութեամբ պիտի քաղէք , չէ իեէ անմիաներու պէս , հասցա իմաստուններու պէս : Ժամեա Խակը ծախու ստէք , ինչու որ պերս շար են' : Արդ . Ե . 15 , 16 :

* Արոցեցեղերէն Աստուանալունչին Ասոց . կի . շորորդ համարին մէջ կ'ըսուի " Ու քու երկիրդ ԴՆՆՆՆ Պիտու (կամ Քնչա) պիտի ըսուի' , որ կը նշանակէ Արեւմտայեալ :

որ փետան ուրախ կ'ըլլայ հարսին վրայ, այնպէս ալ իրենց
 Ետտուանը ուրախ կ'ըլլար անոնց վրայ: Եւ տեղա իրենց
 ցարենաց ե գինաց կարտուսիտին շունկին. ե առ տեղա ա-
 ուտուսիտեանը կը զանկին ինչ որ իրենց բոլոր ճամբարդու-
 թեանը մէջ կը փնտռեն. Եւ տեղա կը լսեն քաղաքին
 եկած ձայները՝ ան բարեր ձայները, որ կ'ըսեն. Սիւնի
 աղջկանը լսէք. Եհա քու վրիկիչը կու գայ. ահա անոր
 փարերը իր հետն է: Եւ տեղա ան երկրին բոլոր բնակիչը
 ները կը կուէին զանոնք՝ Սուրբ Ժողովուրդ. Տէրոջ փր-
 կանները*:

* Երբնանիկ ճանապարհորդները պէտք է շնորհասորենց
 որ հինա ապահովութեանը անցած էին Սահաւրդեալ
 Երկրին, ու նոր սահման մը կը մտնէին գուարձութիւն-
 ներու, որ կը կոչուէր Բեչա, այսինքն Բանսանայեալ: Եւ
 տեղա անոնք Վրխաստի՝ իր հարսին վրայ ունեցած սի-
 բոյն ամենաբազմալի յայտուսիտները փայլեցին, ու
 անոր մէջ բաժնի ունենալին հասարակացա գոացին: Եւ
 երկրին սրբ անուշ էր ու հաճելի. այսինքն՝ մեղքն ու
 Սասանայէն գոչորչիքներ լինէ երբ իրենց հոգիներուն
 լուսաւորութիւնը խաւարեցրնէրու՝ ազգիքին քաղցր Ժա-
 մերուն մէջ: Եւ տեղա թաշուններուն երդը անդադար
 կը լսուէր. այսինքն՝ շնորհակարտութեան ու հոգեւոր քաղց-
 բանոյն երգեր անդադար կը մտաւցակին իրենց Ետտու-
 անցն ու վրիկին: Նշաղիկները երկրին վրայ ամեն որ կը
 տեսնուէին. այսինքն իրենց սրտին աստն մը ամուշ ե
 անրեր անդաստանին մէջ շնորհաց սեբները Երգարութեան
 Երեզակին կենդանացուցիչ ճառագայթներովը կը բու-
 նէին ու զեղեցիկ ծաղիկներ կը բանային: Տարաբանին
 ձայնը երկրին մէջ կը լսուէր. այսինքն երկնաւոր ազա-
 նոյն Ետտուանց Սուրբ Էպոսոյն ուրախարար խաւանները
 ները իրենց հոգիներուն կու գար: Եւ գուարձալի երկրի
 մէջ փառասորեալ Երեզակն Երգարութեան բոլոր երկրա-
 յութիւններու ու վախերու անկերը փարատելով գոչա-
 ցուցիչ պայծառութեանը իրենց հոգիներուն վրայ կը ծա-

Հինա երբոր իրենց աս երկրին մէջ կը քաղէին, աւելի
 ու բախտաւորութիւն ունէին քան որչափ ան տեղուանքը որ ի-
 րենց երկմալու խաղաւորութեանը սահմանէն աւելի հեռու
 էր. և աւելոր Քաղաքին մտանալով, աւելի կատարեալ
 կը տեսնէին զանխկաց: Մարդաբխտով ու պատուական
 քարերով շինուած էր ան, և անոր փողոցներուն քառակը
 ոսկի էր. այնպէս որ Քաղաքին բնական փառացն ու
 արեղակին անոր վրայ ծաղած ճառագայթներուն ցոլացնա-
 նը պատճառաւ, Վերջապահաս իր փափաքին հիւանդա-
 ցաւ: Չուսալիցն ալ ան նոյն հիւանդութեամբը քանի
 մը անգամ բռնուեցաւ. և անոր համար անոնք աս տեղը
 կեցան մնացին, ու իրենց տառապանքին պատճառաւ կը

զէր: Եւ տեղը հաստացով հարորդութիւն ունէին հրեշ-
 տակաց անհամար ընկերութեամբ հեռ, ու իրենց զարմին
 սկզբնաւորութեան ատենը եղած անուանական ուխտը
 նարդուեցաւ ու հաստատուեցաւ իրենց սրտերունն ու բա-
 խտութիւնը աւելցրնելով: Ա երջնակա՛ Վերջապահ ու
 իրենով եղած պատուական խոստմունքները իրենց կերտ-
 կութն ու ընկեղեկքը եղան, այնպէս որ անոր ասանը պա-
 րարտութիւններովք առատապէս յաղեցան, ու անոր հա-
 մարութիւնները զեռի պէս խաւցին: Նշմարիտ է որ
 Եսայիի մտաւորաց թոյրը պապիսի մեծ շնորհներու
 շն պատահիր իրենց ճամբորդութեան վերջի տարիները,
 ու լաս պատճառներ կրնան ցուցախլ անոնց ըզատահե-
 լունն. բայց՝ նմ ընթերցող, թէ որ կը փափաքիս աս
 քու վերջին օրերը Նկարչի մէջ անցրնել, գիտցիր որ
 հաղանդութեան ճամբան է որ կը տանի ապահովութեան՝
 ու հանգստութեան: Միտը գիր ճամբուն տարադրու-
 թեամբ՝ այսինքն Սուրբ Գրքին. մրացիր քու կոչումը
 ու ընտրութիւնը հաստատ պահելու. և հսկե՛ աշխատե՛
 ու ազնիւ է բարի խղճնուանք մը ունենալու աս Եսայիի և
 աս մարդիկ. ան ատենը աղէկ պատճառ պիտի ունենաս
 յուսալու թէ աս երջնակի ճամբորդներուն վայելածը գուն
 ալ պիտի վայելէս:

կանչէին թեւ : « թե՛ որ իմ սիրահման զանեւք , անոր պատակք որ ես սիրով հրամարացած կը նուազեմ ! » :
 Երբ . և . 8 :

Երբց յիշ մը զարտ թիւն ամեն լով՝ ու իրենց հրամանաւորները կրելու աւելի կարող ըլլալով , յառաջ գացին իրենց նամբան ու հեռացնակ աւելի մաս եկան , ուր որ կային պարտեղներ՝ սյուներ ու ծաղիկներ , և անոնց զաները շխտակ նամբան վրայ կը բացուէին : Երբ՝ երբոր անոնց սա տեղուանքն եկան , տեսան որ ահա պարտեղացուներ նամբան վրայ կայնած էր , ու նամբարդները անոր լսին : Եւ զեղեցիկ սյուներն ու պարտեղները որման են : Պատասխան առաւ , թե՛ իմազատորին են , ու հասարակուած են անոնց յառկապէս իր գուարնութեանն՝ ու նակ նամբարդներուն կազգարուելուն համար : Եւ յայն պարտեղացանք սյուներուն մէջ տարաւ զանոնց , ու ըստ որ անոր ախորժակամ բերքերովը իրենց գիրենց գոխացնեն : Զն նակ ջրցց տուաւ անոնց իմազատորին պարտեղու նամբաներն ու սազարթախտ ստակբով եամկուած հոգանաւոր զով տեղերը՝ ուր որ ինք շատ անգամ՝ գուարնութեամբ կ'երթար . և հաս անոնց մնացին ու ընացան :

Իսկ որ երազիս մէջ նկատեցի որ անոնց հիմա աւելի

* Երբնանիկ հոգիները որչափ որ երկնային նպասակին կը մտանան , այնչափ կը զանեն որ իրենց իղիները աւելի կ'ընդարձակին՝ իրենց յոժարութիւնները աւելի հոգեւոր կ'ըլլան , ու իրենց հոգիները աւելի կը փափայրին վայելել զՎերիաստա իր իմազատութեանը մէջ : Աշխատար բան մին է թե՛ Դաս թի Սաղմուններուն առջի մասերը իտասազու նախ թիւնբով՝ բազմեղբով՝ երկիւղներով ու նեղութեան և տատաղանայ սրանամոյ ազաղակներով լեցուն են : Բայց զեպ ՚ի վերջը մտանալուն հեռացնակ վտարնութեան՝ երախապխտութեան և ուրախութեան կը գամնան , ու անխառն փառարանութեան և գահութեան երգերով կը վերջանան :

կը խոսէին իրենց յունին մէջ յան որչափ երբէք խոսեցան իրենց բազմ ճամբորդութեանը մէջ, և սասը վրայ դարձանքի մը մէջ իյնալով՝ պարտիզպանն ըստ ինձի . Ընչու համար կը զարմնանաւ սա բանիս վրայ . սա այդին ըստ խաղաղներուն պատուին ընտրութիւնն է այնպիսի անաշուխտեամբ վար երթալ, որ շնացողներուն ջրթունքները կը խոսեցընէ * : Երբ . է . 9 :

Ըստպէս տեսայ որ երբ անոնք արթնեցան, իրենք զիրենք պատրաստեցին Վաղարշն ելլելու : Ըստ ինչպէս որ ըսի արեգակին ճառագայթներուն շաղարին վրայ յուսնուի, (որովհետեւ շաղարը զուտ սակի էր, Հոյս . ին . 18,) այնչափ կարգէ դուրս պայծառափայլ էր, որ սաւկաւնն բաց երեսով շէին կրնար նայիլ անոր, հասցաւ դործիքի մը միջոցով՝ որ սա գիտնամբ շնուած էր : Եւ Վարդ . Կ . 18 : Ուստի տեսայ որ առաջ երթալուն երկու մարդու պատահեցան սակայ պէս փայլուն հանդերձներով, ու իրենց երեսներն ալ ըստ պէս կը փայլէին :

Ըս մարդիկը հարցուցին ճամբորդներուն թէ ճակի եկան, ու անոնք ալ եկած տեղերնին ըսին անոնց : Հարցուցին ևս թէ գիւրները ճար ինչն . ինչ գժուարութիւններու և փասնզներու, ինչ մխիթարութիւններու և գուարնութիւններու պատահեցան ճամբուն մէջ, ու անոնք ալ պատմեցին անոնց : Ըն տանը ան իրենց պատահած մարդիկն ըսին իրենց, թէ՛ Մրայն երկու գժուար

* Յախանձական Քեռտարանին գինին հաստացելոց ջրթունքները կը խոսեցընէ, որոնք Տեքոնիով կը հանդուսանան . Վրիստոսի ու իր ընդհանր փառարանութիւնը երգել, ու Ըստուծոյ իրենց համար ըսած մեծամեծ բաները յայանի ընել կու տայ անոնց : Ու ան հոգիները՝ որոնք առատորէն կը խմեն սա բաժակը, ըստ յանախ կը փառաւորեն զՎրիստոս ու կը բարեբանընեն անոր ընդհանր մեծութիւնը :

բութիւններու ալ պիտի պատահիք դուք, ու անկէ ետեւ թաղարքին մէջն էք² :

Վրիտահամուս եւ իր ընկերքը ան ստանը ինդրեցին ան մարդացմէն որ իրենց հետեւ երթան : անոնք ալ իրենց ըսին թէ՛ կու գանք : Բայց՝ ըսին, դուք անիկոց բունն ներ հաւատարմը պէտք է ստանաք : Մտապէս երազիս մէջ տեսայ որ անոնք մեկտեղ առաւ զացին, մինչև որ ան տեղն եկան ուրիկ դուքը կը տեսնուէք :

Մտիկ զատ տեսայ ես որ իրենց ու գրանը մէկտեղը գեա մը կար, բայց անոր վրայն անցնելու կամուրջ չկար . ու գեան ալ ըսա խորունկ էք : Աստի ճանապարհորդները առ գետը տեսնել ըսան՝ մեծապէս խառնեցան : բայց իրենց հետ գացող մարդիկն ըսին, թէ՛ պէտք է գետին մէջն անցնիք, եթէ ոչ չէք կրնար դուքը համարիլ³ :

Ստանը ճանապարհորդներն ակեցին հարցում փորձ

² Ի՞նչ են առ երկու գոմարութիւնները . մէկը դըրտաւանց մահ՝ ու մերքը ներստաւանց թէրահաւատութիւն է : Եւ մերթնիս պատճառաւ առաջինը գոմարին կու գայ մեզի : Կ'զբարք թէ՛ ընթանանք սրտիս ինդրենց ունեւաւ գոբարտը հաւատք մը, աշխարհի յաղթ ոյ՛ մեզքը նաւանոյ՛ ու մահը նկան ընող հաւատք մը, թէ՛ կեանք ընտուս մէջ եւ թէ՛ մահուան ստաննիս : Շիանու Արքայ պետ, միայն խաչ մը ըսէ, ու մեր թէրահաւատութիւնը պիտի փախչի, մեր հաւատքը պիտի գոցանայ, ու մեր յոյսը պիտի հաւատաուսի :

³ Է իսկ ճանապարհորդները պիտի հանդիպին իրենց վերջին թէրահանոյն՝ որ է մահը, ու պիտի մարանցին անոր հետ : Երբոր անիկոց իրենց սաղին երկոյ՛ իրենց վախերը կ'արթննան : Բայց պէտք է անցնին : Աստի ի՞նչ բանի վրայ պիտի ուղղեն իրենց աչքերը . իրենց անիկոն կամ՝ իրենց բրանի՞ն վրայ : Չէ : Միայն ան նոյն Շիտաւսին որ մեզի համար մահը յաղթեց, ու կարող է մեր վրայի մահուան վախն ալ յաղթել :

ընել թե արդեօք ուրիշ ճամբայ մը չկայ գրանը երթալու : Ըստ պատասխանն առին միւսներն՝ ըսելով . Լոյս , բայց աշխարհի սեխոքն հեռե երկու մարդոցմը՝ այսինքն Կնովքն ու Կղզեպեհն զսառ մեկու մը թողլառութիւն չեզառն ան ճամբն անցնելու , մը ալ մինչև վերջին փոցը հնչելուն պիտի ըլլայ : Ուստի ճամբորդները՝ մանաւանդ Քրիստոսիանոս սկսեց իր մտայքը մէջ յաւարեկել , ու ապին անդին կը նայէր , բայց մեկ ճամբայ մը չէին կրնար գտնել որով կարող ըլլային ան գետը անցնելն ազատելու : Դժուարնը հարցուցին մարդոցը թե արդեօք իւրը ամեն անգ մի և նոյն խորութիւնն ունի : Պատասխանն առին թե՛ Չէ . սակայն և այնպէս մենք սա մասին չենք կրնար պնտութիւն ընել ձեզի : «Քանզի՛ ըսին Լուսաւորները , ձեր ան անզի ինազատորին վրայ ունեցած հասարկածուդ նայելով աւելի խորունկ կամ աւելի ծանծաղ պիտի գտնե՞ք անիկայ » :

Ետեկ ետեւ անոնք իրենք զիրենք պատրաստեցին իւրը մտնելու . ու մտնելով Քրիստոսիանոս սկսեց ընկզմել , ու իր բարի ընկերին Հրաւայիցին կանչելով կ'ըսէր . « Էնզեղները զիս պաշարեցին . անոր ամեն կահակները ու ալիքները իմ վրայէս կ'անցնին » † : Սաղ . իբ . 7 : Եւն . ի . 3 :

* Քրիստոսանոցը իրենց վերջին թնամին մահը կը յաղթեն՝ իրենց հասարակոյց , ու Ըստուծոյ Պատին արխանոյց . այսինքն հասարակով Քրիզին շարժարաններուն ազատելու : Ան իրենց հասարակոյցը մը ըլլաօք տկար կամ մը ըլլաօք զբարւոր ըլլայ անոր վրայ՝ որ իր աննին մէջ մահը յաղթեց , նոյն շափով իրենց յաղթութիւնը սակաւ կամ աւելի կ'ըլլայ : Բայց Քրիստոսի ընթացքով ամենատկար քրիստոսանեան մահուան գետնն ապահովութեամբ պիտի անցնի , թե և զգրատորին լաօ հանգստութեամբ չանցնի :

† Քրիստոսիանոս թեպէս և աւելի փորձառու ու հաստատուն հասարակեաց է , բայց մահուան մտանալուն աւելի

Մտանք միան ըստ . Ուրմի եղիք՝ Եղայր իմ ,
 ես գտայ յատակք , ու աղէկ է ան : Ու Վրիտահանու
 ըստ . Ո՛հ , բարեկամ իմ , մահուան ցաւերը իմ շոր
 կաշն պատեցին . պիտի շտեմեմ ես ան երկիրը որ կաթ
 ու մեղք կը բոխէ : Ես խոսքին վրայ մեծ միժուխիւն մը
 ու սարսափ մը ինկաւ Վրիտահանուին վրայ , այնպէս որ
 իր առնէը չէր կրնար տեսնել : Ես տեղս ինք նաև մեծա-
 պէս կորսնցուց իր զգայութիւնները . այնպէս որ՝ ոչ կր-

անոտան ու ա՛ւարեկան ցուցուած է հոս : Երկուց շատկ
 դիտուարութեամբ այսպէս ցուցուած է չ՛լ թէ որ միշտ այս-
 պէս կը պատահի բանը , հասցա որ երբեմն այսպէս կ'ըլ-
 լայ : Արբոր Տէրը այսպէս կը կարգադրէ , անասրակոյս
 կենդանի մնացողներուն խրատուելուն համար է ան : Ես-
 տուածապաշտ քրիստոնէի մը վրայ նայելուս՝ գրեթէ կը
 կարծենք թէ 'ի բնէ արժանաւորութիւն մը ունիք ինք , ու
 կը յուսանք թէ հանդատութեամբ վախճանելու արժանա-
 ւոր էր : Բայց Տէրը մեզան որ մարդուն պարտականու-
 թիւն չունի : Ըստին աղէկ անմիջ իրենց ներք բաւա-
 կան պայծաութիւններ ունին զերենք վախճանելու , թէ որ
 իրենց հասաւցին պայծաութիւնը անգով միմնայ , ու
 թշուաքն մտանայ : Եւսպիտի արմատներով կը սորվենք
 թէ մեր մահուան ժաման մեր յոյսը ամեն բաներէն մեկդ է
 ՔՐԻՏՆԵՐՈՒՄ՝ Ախտափ արեւմտն ու արդարութեամբ՝ ու իր
 խոտանուցները կատարելու իր հասաւորի՛մ ընդունն վրայ
 պէտք է հաստատենք : Եւ թեպէս մեծնելու հաստա-
 ցեալը կարելի է որ միժուխիւն պատահի իր նախուն վրայ ,
 բայց ստիպարաբ ան միժուխիւնը կը փարսափ , ու իր
 մեկնելէն առաջ Ե՛րբ վերստին կը ծագէ : Ո՛վ Տէր՝ քու
 պատուական խոտանուցներուդ վրայ հաստատե՛ մեր հա-
 ւատքը , թէ որ քու որհնեալ կանոյ ընդ , որպէս զի
 մեր երեկոյեան արեւ մարք մտնելու տաննը պայծառ ընդ .
 պարս թէ ոչ՝ օգնէ մեզի որ ընենք՝ Վաւ կանոյ ընդ :
 Արբոր մեր մարմիններն ու մեր սրտերը կը տկարանան ,
 դուն մեր սրտերուն զգրութիւն ու մեր յախանական բա-
 ժինը եղիք . ամեն : Սաղ . Հգ . 26 :

Դար լինել և ժշկարգութեամբ անուշիկ մտիմարութիւններուն մեկուն մտայով՝ որոնց որ ինք իր համարգութեանը մէջ պատահեցաւ . հասցաւ բոլոր իր խառն բաները տակաւին կը ցուցնէին թէ ինք մնացի սարսափ ու սրտազօղեր ունի թէ ան զեաֆն մէջ պիտի կորսուի , ու բնաւ պիտի չհասնի ան դռնին ներս մտնելու : Աստեղ ինչպէս որ քովը կայնողները կ'իմանային , նաև շատ վշտացի մտածմունքներու մէջ ինկաւ ան մեղքերուն մտայով՝ որ ինք գործեր կ'ը թէ համարգութեան սկսելէն առաջ և թէ անկէ ետեւ : Ար նկատուէր ևս թէ առ աչք տեսիլքներու և շար ոգիներու երևցիմով կը տանջուէր . քանզի միշտ և յանախ պայտէս կը ցուցնէր ինք իր խոսքերովը :

Այսան որոյ Շուտայիցը շատ աշխատութիւն կը կրէր աստեղս իր եղբորը գլուխը նստն զնր պահելու . մանաւանդ որ երբեմն բոլորովն Վրիստիանոս կ'ընկզմէր , ու յետոյ շատ շանցան կրկին մեր կ'ելլէր կրտսեան : Շուտայիցը կը ջանար ևս մտիմարել զանիկայ՝ ընելով . Մ'զբայր՝ կը տեսնեմ՝ գուռը , ու մեզ ընդունելու համար անոր քովը կայնող մարդիկը . բայց Վրիստիանոս պատասխան կուտար , թէ՛ յիսն ևս , դուն ևս ան՝ որուն համար անոնց կը սպասեն . քանի որ ևս քեզ գիտցայ՝ դուն յուտայից կիր : յիսն ալ այնպէս էիր , ըսաւ ինք Վրիստիանոսին : Ա՛հ , Մ'զբայր , ըսաւ Վրիստիանոս , անտարակցո թէ որ ևս շեղակ ըլլայի , ան հիմա ինձի պնելու պիտի ելլէր . բայց իմ՝ մեղքերուս համար ինք սրտայիմի բերաւ , ու նկեց զիս : Են ասունը Շուտայիցն ըսաւ . Մ'զբայր իմ , դուն բոլորովն մտցար ան խոսքը որ ամբարիշտ մարդոց համար ըսուած է , թէ՛ « Իրենց մահուան ժամանակն ալ ցաւեր լունին . անոնց մարդոց նեղութեանը մէջ լին , և ուրիշ մարդոց հետ լին տանջուիր » : Առաջ . հգ . 4 :

* Պետք չէ որ մէկ անձի մը սխալներ իր մահուանը եղաւ

5 : Ըն ձեզու թխաններն ու սանկանքները որ դանն առ
 ջուրերուն մէջ կը քաշու , նշան չեն թէ Եստուած քեզ եւ
 բնակ ձեզց : Հասցա անանք իրկուած են քեզ փորձելու թէ
 արդեօք թու միարդ պիտի բերն[՞]ս ան բաները որ մինչեւ
 հիմա իր բարութենեն ընդունեցիր , ու թու ձեզու թխան
 ներուզ մէջ իրեն պիտի ապաստեն[՞]ս :

Ըն սաներ կը սղխա մէջ տեսայ որ Վրբխախանու սկսեց
 մտածութեան մէջ ըլլալ : Յուսացին ալ առ խաղա
 ըսաւ իրեն . Ուրախացիր , Յիսուս Վրբխախա քեզ կը
 բժշկէ † :

Նախեն գտաներ : Անզժուարները կարելի է որ խաղաղ
 մահով մը մեռնին յախանական կենաց յուսով , ու վերջը
 իրենց յոյսն գրկուին : Տղխաութիւնը լուսով անցաւ
 դեռեն՝ Վրբխախանութն և Յուսացին քաշած գժուաւ
 թու թխաներուն կեը չքաշած : Ունայնայոյցին նաւկա
 վե դեռն անցաւ . բայց երբոր երկնային քաղաքը մանկը
 յուսով սկսեց դուռը գորնել՝ ընդունելու թխան չգտաւ :
 Ա կայսկան լուներ , և անոր համար շիրքաւ ներս քաղաքը
 մանկ : Ընոր հակասակ ճշմարիտ քրիստոնէին արեզակը
 երբեմն կ'երեւայ թէ խաւարած մարը կը մանկ , և սա
 կայն մշանննաւոր սրտան մը պայծառութիւնովը կը
 ծագի՝ նոր հորիզն մը յուսարելու , ու ալ բնաւ մարը
 չմանկու : Ուրեմն բան մը իր ժամանակն առաջ չգա
 աներ :

* Ըրբոր հիւանդի մը կամ հոգեվարի մը տես կ'եր
 թաւ , շնորհաւ Եստուծոյ խաղը թու հեաղ ունենալու՝
 թու սրտիզ ու թու բերնիզ մէջ : Ընով միայն կրնա
 յուսալ թէ Եստուծոյ որձուութիւնը հիւանդին կամ հո
 գեվարին հոգեղն պիտի գայ . թանգի սկիզբը՝ Եստուծոյ
 խաղովը հուսարը եկաւ , ու անով հուսարը կը գորա
 նայ վերը . և Եստուածաշունչը գրոց բովանդակութիւնը
 Յիսուս է :

† Յիսուս Վրբխախ և արդարեւ Մէքա և Օսկա , առաջին
 և վերջին , մեր յոյսն սկիզբն ու վախճանը : Իրանզ կը

ազազակեց՝ ըսելով . Ո՛հ, կրկին կը տեսնեմ՝ զնոցը, ու
 բռնի կ'ըսե . Երբոր շուրթերն անցնիս՝ ես քեզի հետ պի-
 տի ըլլամ՝ : ու զեաները քեզ պիտի չհոխեն՝ : Կոստյ-
 ինց . 2 : Ընտանիք երկուքն ալ քաջալիքեցան, ու ան-
 կէ ետե թճամբն քարի պէս լուս մնաց, մինչև անոնց
 անդիի կողմն անցնիլը : Ուտաի Վրիստիանոս խնցն զե-
 աին ցատակը գտաւ որ վրան կայնի, ու պնդեա հանդի-
 պեցաւ որ զեաին մնացած մասը ծանծաղ էր : Այսպէս
 անոնք անդիի կողմն անցան :

Երբ՝ անդիի կողմն զեանեղերքը տեսան զարմեալ ան
 երկու Աւստար Մարդիկը, որոնք իրենց կը սպասէին
 հոն : Ուտաի զեանն գուրս ելած ըլլալով Աւստարները
 բարեկեցին զանոնք՝ ըսելով . Մենք սպասաւորութիւն ը-
 նող հոգիներ ենք, որ խրկուած ենք փրկութեան ժառան-
 գորդներուն սպասաւորելու : Եթէ . Կ . 14 : Այսպէս
 անոնք առաջ գացին զեպ 'ի գուրը :

սխիւնք ու կը վերջացընենք մեր քրիստոնէական ճամբորդ-
 գութիւնը . ու մեր ամեն նեղութիւններն ու փորձութիւն-
 ները մեծարարքաւ կ'ազազակին ու քաջացոյցա կը ծուցը-
 նեն մեզի մեր Տէրաջը ան ճշմարիտ խոսքը, թէ "Առանց
 թնժի բան մը չէք կրնար ընել" : Առն . ԺԵ . 5 :

* Վրիստիանոս թեպէս և մեծ նեղութեան մէջ էր,
 բայց իր բոլոր թերահաւատական երկրացութիւններն ա-
 զատեցաւ Վրիստաի խոստմունքին հաւատալով : Վրիս-
 տաի հաւատալը միայն կարող է մեր փոխերը հանդար-
 տեցընել ու մեր մահուան ցատերը թեթեւցընել : Թնժ
 որ հաւատանք թէ Ախուս մեռաւ ու քարեաւ, մահը կը
 կորչընցընէ իր սարու սարսափը, կը փոխէ իր խոժոռ
 զեմը . խնդում՝ երեսով մը սխիւն պատգամաւոր կու-
 զայ : Վանդի՝ թեպէս և մահուան խոցթոցը մեզքն է՝
 ու մեզքին զարութիւնը որնքը, բայց Ախուս որնքին
 անեծքն զնեց մեզ՝ ինք մեզի համար անեծք ըլլալով, և
 հեռեւապէս մահն առաւ անոր խոցթոցը : Այսան որոյ՝

Հիմա պետք է գիտնա՛ս որ Վարդապետ բարձր ընտան մը վրայ կեցած էր • բացց նախորդները գիտութեամբ կ'ելլէին սա ընտնն վեր , քնլու որ սա երկու Առասարկները յաղհնին էին իրենց թեկերն բանելով գեպ 'ի վեր սաննու լու գանուց * , նաև իրենց մահկանացու հանդերևն ալ ետանին ձգեր էին՝ զեպին մէջ • յանդի թեկեա սնանց սն հանդերևներովց հոն մտան , բացց առանց սնանց սնկի գուրս ելան : Եւ պատճառաւ աւելի գիտութեամբ և արագութեամբ վեր կ'ելլէին սա սեղին , թեկեա և յազարին հիմը անդերևն ալ բարձր էր : Աստի սնանց օգին սահմաններն վեր կ'ելլէին , սնուլ խտրեր ընելով իրենց երթալու աստննին , մերթմարտելով՝ որ սնխանց սնցան զեանն , և սրապիս փաստաւոր ընկերներ ունեցան իրենց սցնելու :

Իսկ սն խտանկցութիւնը որ Առասարկներուն հետն ըրին , սն սեղին փառքին վրայ էր , որոնց իրենց պատմութին թե սնաք փառքն ու զեղեցկութիւնը աննաւելի է • Հին է՝ ըսին սնանց՝ Արան ընը , երկնաւոր Արտասաղմը , ըրեաւոր հրեշտակաց ժողովրդը , արգարներուն հո-

գահութիւն Եստանց որ մեզի յաղթութիւն կու տայ , հետան մերոյ Արտա Վրիստոսի մեաքը :

* Հրեշտակները որ սնուլու սնուցար փրկութեան ժառանգներուն կը սպասաւորին՝ սնանց կննդանութեանը , իրենց պահպանական հոգարութիւնը ընն ձգեր սնանց մահուան ստանը : Ընանց մահուան անկողինին բոլորաթիքը կը պատնն , ու պատրաստ են սնանց պատուելու հոգին ընդունելու՝ ու իրենց թեկերուն վրայ ամելելով գանուց օգին սահմաններն (չոր հոգիներն ալան) Եստանց դրբախտը տանելու : Հրեշտակաց Եստանը Արտա ալ պատրաստ կը կայնի զգուսնաք ընդունելու սն հոգիները եր գիրկը , ու փաստայ անտաթ վրայ բազմեցընելու գանուց եր ալ կողմը :

զինները որ կատարուեալ են : Աբր . 4 : 22, 23 : Ախ-
մա գուց կ'երթնայ՝ ըսին անոնք Մատուկոյ գրախար, որ
որ պիտի տեսնէր կենաց ծառը , և պիտի ուտէր անոր
շխամբացող պտուղները : Այս երբոր հոն երթնայ ճերմակ
հանդերձներ պիտի արտւին ձեզի . ու ձեր պարտիքը և խո-
տակցիլը խնայաւորին հետ պիտի ըլլայ ամեն օր , նաև բո-
լոր յարականակամութեան օրերը : Յայտ . ք . 7 : 4 .
4 , 5 : Ին . 4 , 5 : Ան տեղը աչ պիտի շտեմնէր պն-
պն բաներ՝ որոնք վարի տահմանին մէջ երկրի վրայ եղած
տակներդ տեսայ . այսինքն՝ արտուութիւն , հիւանդու-
թիւն , նեղութիւն , և մահ . քանզի առի բաները ան-
ցան : Յայտ . Ին . 4 : Ախմա գուց կ'երթնայ Արքահա-
մին՝ Խահակին՝ ու Յակոբին՝ և մարդարներուն , որոնք
որ Մատուած գալու շարքներէն փրկեց , ու հիմա անոնք
հանդիսա են , ու ամեն մէկը արդարութեամբ կը բարէ :

Ան ասներ մարդիկը հարցուցին , թէ՛ Մէնք ան սուրբ
տեղը ի՞նչ պնայ և ընենք : Արոնք պատասխան արուե-
ցաւ , թէ՛ Մուք ան տեղ բոլոր ձեր աշխատանքին հան-
գասութիւնը պիտի ընդունիք , ու բոլոր ձեր արտուութիւն-
ներուն տեղը ուրախութիւն պիտի ունենայ : Ան ան-
մանածը պիտի հնձէր . այսինքն՝ ճամբուն վրայ խնայաւորին
համար ձեր քաշաններուն՝ արցունքներուն՝ և ազոթքնե-
րուն պատուք : Գառ . 4 . 8 : Ան տեղ գուց սակեղն
թագեր պիտի հագնիք , ու Վանապուրբին տեսութիւնը
մշտնօրէն արապեա պիտի վայելէք . քանզի հոն պիտի տես-
նէք գուց զնորը՝ ինչպէս որ է : Ին Յով . 4 . 2 : Ան
տեղ նաև հանապաղ պիտի ծառայէր անոր՝ փառարանու-
թիւնով , ջնձութիւնով ու ընորհակալութիւնով , որուն
որ երկրի վրայ կը ծառայէիք՝ թեպէս և շատ դժուարու-
թեամբ ձեր մարմնոյն տկարութեամբ պատճառաւ : Ան
տեղ պիտի զմայլին ձեր աչքերը Վանապարտը տեսնելով ,
ու ձեր տկանութիւնը՝ անոր հանցական ինչիւր լսելով : Ան

անզ պիտի վայելէ՞ք դարձեալ ձեր բարեկամները՝ որոնք
 ձե՛նէ առաջ հոն գացին . և նոյն անգը ուրախութեամբ պիտի
 ընդունինք ամեն անոնք որ ձե՛նէ ետև ան սուրբ անգը կու գան :
 Այն անգը ես պիտի հազուիք փառքով ու պատուով , ու
 պիտի զարգարութիք այնպիսի կազմանքներով՝ որ փառաց
 իմազուարթին հետ հեծելութեան ելլելու պիտի յարմարիք :
 Արբոր ինք փողի նայնով անպերուն մէջ իրքն թէ հովի
 թեկերուն վրայ գայ՝ դուք ալ իր հետը պիտի գայ . ու
 երբոր ինք դառաասանի ամբողջ նստի՝ դուք ալ իր քովը
 պիտի նստիք : *Ղա մանուանգ՝* երբոր ինք շարագործնե-
 րուն վճիռը կարէ՝ թէ հրեշտակ եղիւր են թէ մարդիկ ,
 դուք ալ ան վճիռը կարելուն մէջ մասնակցութիւն պիտի
 ունենայ , որովհետև անոնք իրեն և ձեր թ ջառմներն էին :
Ղան երբոր ինք կրկին Ղաղաքը դառնայ , դուք ալ փո-
 ղի նայնով պիտի երթայք , և միշտ իր հետն ըլլաք : *Թ*
ԹԻ՛ - 4 . 13 : Առդ . 14 , 15 : Ղան . Ե . 9 , 10 :
Թ Կրկն . 4 . 2 , 3 :

Այդ՝ երբոր անոնք այսպէս գեղ՝ի դուռը կը մտանային ,
 ահա երկնային դարաց զինուորութիւն մը դուրս ելլու ա-
 սանց գեղը ելլելու . ու միւս երկու Առասարթներն ասանց
 ըսին . *Ղանք են ան մարդիկը՝ որ մեր Տէրը սիրեցին՝ երբոր*
իրենց աշխարհի վրայ էին , ու իր սուրբ անուանը համար
ամեն բան եղեցին . և ինք մեզ իրկեց ասանց բերելու , ու
մենք իրենց բազմացած նամբարդութեանը մէջ մինչև այս
անգը բերինք զիրենց , որպէս զի ներս մտնեն և իրենց
Քրկիչը ուրախութեամբ գե՛մ առ գե՛մ տեսնեն : Այն ա-
 սանը երկնային պարբերը մեծաւայն՝ ջնծութեամբ գոչեցին
 ըսելով . *« Արանելի են անոնք որ Գառձուկին հարսա-*
նեսցը ընթրիքին կանչուած են՝ : Առդ . ԺԹ . 9 :
 Աս միջոցիս նաև դուրս ելլան անոնք զիմուարելու իմազա-
 ւարթին փող հնչեցընողներուն մէկ քանիները՝ ներսնկ ու
 պայծառափայլ հանգերներ հաղուած , որոնք քաղցրա-

նուսպ բարձրանայն ազադական ըով մինչև անգամ՝ երկնից արևազանք հանել էու ասցին իրենց ձայնոցը ։ Աս փող հնչեցընողները բարեկցին զՎրբխախանուն ու իր ընկերը ասաք հազար անգամ՝ Վարեառ եկաք աշխարհէն ըսելով անոնց ։ և ասիկաց ըրին ցնծութիւնով ու փողի ձայնով ։

Մտիկաց ընելուն ետե ամեն կողմն շրջապատեցին զանոնք ։ ոմանք ասիննուն կ'երթային , ոմանք ետեւուն , ոմանք աջ կողմերնուն և ոմանք ձախ կողմերնուն , (իրր թէ վերին սահմաններուն մէջ անոնք պահպանելու համար ,) շարունակ երգելով շամբուն վրայ քաղցրանուսպ ազադակով և բարձրանայն եղանակով ։ այնպէս որ ան տեսարանք այնպէս կու զար անիկաց տեսնելու կարող եղազին՝ որպէս թէ բուն երկինքը վար ինան էր զանոնք գիտաւորելու ։ Աւտի այնպէս ամենը մեկանց ասալ զայցին ։ և երթալու աստննին աս փողահարները աստն աստն ցնծայից ձայներով և իրենց նուսպարաններուն հետ նայուածքներով և շարժուածքներով տակաւին կ'ակնարկէին Վրբխախանասին և իր ընկերին՝ թէ արչով սիրով ընդունած էին դիրենք իրենց ընկերութեանը մէջ , և արչով ու բախուած թեամբ եկած էին դիրենք գիտաւորելու ։ Այս հիտն աս երկու մարդիկը տակաւին երկինքը շեկած իրրե թէ հան եղանի պէս հրեշտակներուն տեսութեամբն ու անոնց քաղցրանուսպ եղանակները ըսելով զմեջընցան ։ Աս տեղս նաե բուն Վաղարքը աշքերնուն ասին յարմիր կ'երեար , ու իրենց կը թուէր թէ անոր բոլոր զանգակներուն հնչուիլը կը ընն՝ իրենց հան մտնելը բարեկելու ։ Վայց ամեն բանն ասելի ան ետանդուն և ցնծայից մտածմունքները՝ որ պայպիսի ընկերներու հետ իրենց ան տեղը բնակելուն վրայ ունեին , և ան ալ յախանանս յախանից՝ անպատմելի էին ։ և ըր լեզու կամ գրիչ կրնայ բացատրել անոնց փառասոր ու բախութիւնը ։ Այնպէս անոնք եղան վեր Վաղարքին Վուար ։

Արդ երբ որ գրանը առին եկան , անոր վրայ ստեղծն գրեցով գրուած էր :

“ Երանելի ին անու՛ր որ անոր պարտաւորանելոցը ին տարին . անու՛ր ին անու՛ր ին անու՛ր ին անու՛ր ին անու՛ր , ե գտնելիս ներս առաւրջը կրկնուս ” : Հայտ . իր . 14 :

Ասիկ ետեւ երազես մէջ տեսայ որ Առաստաղները իրենց ըսին որ դուքը գտնեմն . ե երբ որ տախից ըրին՝ գրանը վրային քանի մը անմինք նայեցան , որնք էին՝ Կնոպք , Սոյնես , ու Եղիա , եւ : Առաստաղներն ալ անոնց ըսին , թէ՛ Ես ճամբորդները Արեւմտեան Վարդային եկած են , մտ տեղես իմագաւորին վրայ իրենց ունեցած սիրոյն համար : Են անենը ճամբորդները իրենց Ահայտեանները տուին որ սկիզբէն ընդունել էին . ե անոնք իմագաւորին տարուեցան՝ որ երբ որ կարգայ անոնք՝ ըսաւ . Ո՞ւր են ան մարդիկը : Պատասխան տրուեցաւ իրեն , թէ Դրանը դուրսի գին կայներ են : Են անենը իմագաւորը հրաման ըրաւ դուքը քանալու , որ ճշմարտութիւն պահող արգասները ներս մտնեն : Եսայ . իր . 2 * :

* Ո՞ւր են աս արգասները : Ո՞ւր պիտի ըլլան . իրենց անները արդարացընող փարիսէյները կ'ըսեն թէ իրենք են , որ իրենց բարի եւ արդար գործերովը իրենք զիրենք ուրիշներէն տարբեր կը սեպեն , ու ասանկով Առաստաղայ առին արդարացած : Որոնց համար պիտի հրամայէ Տէրը որ փառայ դուքը բացուի , բայց եթէ աս բարի արդար ժողովուրդին համար : Իսցց Պետրոս մեզի կ'ըսէ՛ թէ արդար ժողովուրդը սեփական ժողովուրդ մըն է , աշխարհին մնացածներէն զատուած , տարբեր սեռէ ու սեռանդէ տառէ եկած , մ Պիտ . ի . 9 , 10 , որնք իրենց վրայ արգասութիւն չեն տեսներ , այլ խմարն եւ նուազա են իրենց աչքերուն առէնը . ճշմարտութեան խորոյնք ծնած ու ճշմարտութեան շողին նարգուած՝ Հրատար ճշմարտութիւնը կ'ընդունին ու կը սիրեն : Ենով կը փառաւորին ու անոր արգասութիւնովը կը պարծենան , քանզի

Երգ անոց երազես մէջ որ երկու մարդիկը գտնեն ներս մասն : ու ահա՛ մտածնուն պէս պըտակերպեցան , ու այն պէս հանդերձ վրանին հազան որ ոսկոյ պէս կը փայլէր : Ապին եւ որ քնարներով ու թագերով իրենց զէնն ելան , ու անոնք անոց տուին : քնարները՝ անոնցմով զովարանութիւն ընելու , ու թագերը՝ պատուոյ նշան ըլլալու : Ենկէ ետեւ երազես մէջ լսեցի որ Վաղարշին բոլոր զանգակները զարնուեցան ու քախու թեան համար , ու անոնց ըսուեցաւ . « Իսկ ևեր Տերունք ու քախու թեանը մէջ » : Թարթ . ին . 23 : Լսեցի եւ որ ան մարդիկն ալ բարձր ձայնով կը գոչէին լսելով . « Եթոսին վրայ նստողին՝ և Գաստուկին՝ որջութիւն ու պատիւ և փառք ու գոբութիւն յախտեանս յախտնից » : Յայտ . ն . 13 :

Երգ՝ մարդիկը ներս անելու համար գտները բացուելուն պէս , անոնց ետեւն ներս նայեցայ , և ահա արեղակի պէս կը ճառագայթէր քաղարը - փողոցներն ալ ոսկով յատակած էր , և անոնց մէջ կը պտրտակին շատ մարդիկ՝ գլուխներնին թագ գծած , ու ձեռքերնին արմուկնի ու

անով եղած են իրենց Նստուծոյ արդարութիւն . անոր արդարութիւնն է իրենց փրկութեան պատմութեանը , ու Նստուծոյ արքայութիւնը իրենց իրաւունքը : Աս ճշմարտութիւնս կը պահուին , սա ճշմարտութիւնսով իրենց կեանքն ու ընթացքը կը կարգադրեն , և սա ճշմարտութիւնը տուր կը բռնեն իրենց կեանքին մէջ ու կը պահեն իրենց մահուանը : Այս պայէս ճշմարտութեան հասապին մէջ ապրելով ու մեռնելով՝ Պողոսի հետ կը համարեակին ըսել . « աստարը պահեցի , ու ասկէ ետեւ կայ կը մնայ ինձի արդարութեան պատկը , որն որ Արաւս գանձակահի՞ն ցուերով ինձի համար ստացաւ ու նրբապէս պիտի ըսրհէ ինձի ան օրը » : Ի ՏՄ . 4 . 7 . Ով Տեր՝ իմ հասարս թող մտակցընձ ան տեսարանը՝ ու իմ՝ յոյս թող փափայի ան մամուն որ պիտի լսես . Իսկ ք յու Տերունք ու քախու թեանը մէջ :

Եւստ անկողնն զմար բռնած , անով փառաբանութիւն երգելու : Ապքն հոն եւս անանցն ալ որ թեկեր ունէին , ու ամենը մարտն անդարար կը գողնին ըսելով , Սուրբ՝ Սուրբ՝ Սուրբ է Տէրը : Ըսկէ եւս դաները գողնցին , որն որ երբ տեսայ , փափայեցայ որ ես ինչն ալ անանց մէջն ըլլայի :

Ախն երբոր ամէն սա բաներուն վայ կը մտածէի , գլուխս դարձուցի ետքս նայելու , ու տեսայ որ Տգխաութիւնը Գեաթն եզերքն եկեր էր : Բայց ինչ շուտով գիւմնցն անցաւ , և ան ալ միւս երկու մարդոցը յաշած գոտարութեանը կետը շարժելով : Վանդի պնդեա պատահեցաւ որ ան ասանը ան նոյն տեղը Ունայնայցոյ անտնով նաւարար մը կար որ իր նաւակովը գիւմնցը անցուց զանիկայ * . պայտեա ինչն ալ միւս տեսածներուս պէս ըլլալն ՚ի մեր Վաղարշին Վրաւն էլու . միայն թէ ինք միմեակ եկաւ հոն , ու ամենեկն զանդերութիւն տուող մէկը յպատահեցաւ իրեն : Արբոր պայտեա Վրանը առինն էլու՝ անոր վայցի գրտածքին նայեցաւ ու սկսեց զարնել , կարծելով թէ շուտով թոյլտուութիւն պիտի ըլլայ իրեն ներս մտնելու . բայց գրանը վայցն նայող մարդիկը հար-

* Ընդունայն յոյսը միշտ յիմարներուն սրտին մէջ կը ընակի , ու միշտ պատրաստ է աղեւաներուն օգնելու : Տգխաութիւնը իր վանդին մէջ անոր կարտայցաւ ու գտաւ զանիկայ : Ընկայ իր կեանքին մէջ իր ընկերն էր , ու պիտի չեղեր զմտը իր մահուան ժամուն : Ալ տեսնէք որ Տգխաութիւնը իր մահուանը ձէ կանխաներ ունէր , ու վախէր՝ երկրպարութիւններ՝ ու արտնութիւններ , և ձէ թճամբէ երկիւզ , հասցաւ ամէն բան հանդարտ ու խաղաղ էր : Ունայնայցոյը իր նաւակին էր , ու ինք՝ ինչպէս որ կ'ըսուի՝ գաւառակի մը պէս մնաւ : Բայց պայտիտ գաւանդն թէ որ տեսնէին Ունայնայցոյը զերենը գեանն անցնելն եւս իրենց պատահեցիքը , առիտի պէս պիտի գողնին :

ցուցին իրեն , թե՛ Ո՞ւրիկ կու գաս դուն , և ի՞նչ կ'ուզես : Պատասխան առաւ մարդը . Այ՛ն թաղաւորին առինք կերպ ու խմբի , ու անիկայ մեր փողոցներուն մէջ կը սորվեցընէր : Ղաւ - ժ - Յ - Յ : Ան առնել անոնք անոր Ա հայտեանն ուղեցին , որ ներս երթան թաղաւորին ցուցընէն անիկայ . այսպէս ինք նորը ծոցը խփեց ու կը փնտռէր , բայց բան մը չգտաւ : Ան առնել միւսներն ըսին . Ա հայտեան շունի՞ս . բայց մարդը առննէին մէկ խոյր մը պատասխան շտաւաւ : Ուստի գացին թաղաւորին պատմեցին , բայց ան չուղեց փոք ինչ անիկայ տեսնելու , հասաւ Վրթախանութն ու Հասարկեցը քաղաքը տանող ան երկու Առաւորներուն հրանն ըրաւ՝ որ դուրս ելլին բռնէն Տղխաթխէնը ու անիկայ ներքեղն ու սպերին կապեն ու մեկդի տանին : Ուստի վերուցին զանիկայ ու ոչին մէկն տարին ան Վուսը որ բլուրին մէկ կողմը տեսեր էր , ու հան անիկայ ներս գրին : Ան առնել խնայ թե՛ ինչպէս որ Արծանման Վաղարեն , այնպէս ալ մինչև անգամ երկինքին դունն զժողովը նստեաց կար : Այսպէս քանէս արթընցայ , ու ահա երազ է եղեր տեսանա :

ՃԵՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

ՔՐԻՍՏՈՍԻՆԷՒՆ ՃԵՄՐՈՐԴՈՒԹՒՒՆԸ

Եզի- ըիբիտ :

Եսկե առաջ Վրիտաբանու Կանուպարհորդին ու գեղ 'ի Երկնային Վաղարք անոր ըրած վաւանգաւոր Կամբարդու-
թեանը վրայով թմ' սեւած երազը ձեզի պատմելը՝ թնժի
հաճելի էր, ու ձեզի ալ շահեկան : Ըն առե՛նք ըսի ձեզի
նաև թ'նչ որ իր կնկանն ու զուգընեքուն վրայով տեսեր
էի, և թէ թ'նչպէս գծկամակ էին անանք իր հետը Կամ-
բարդութեան ելլելու : պնայէս որ ինք պարտաւորեր էր ա-
ռանց անանց իր Կամբան երթալու : թնչու որ ինք շահար-
ձակեցաւ իր աննը կործանման վաւանգին ներքեւը ձգել, և
որն որ կը վախնար թէ Կործանման Վաղարք մնալովք պի-
տի գար : անոր համար՝ ձեզի զանոնք ու մեկնեցաւ գնաց, և
ինչպէս որ ան առե՛նք ձեզի պատմելի :

Երգ՝ եզաւ որ բազմապատիկ գործաւնութիւններով
մեծապէս արգիլուեցայ ու ևս մնացի թմ' ստորական Կամ-
բարդութիւններս ընել գեղ 'ի ան կողմերը՝ ուսկի որ ինչն
եղաւ, ու անանկով մինչև հիմա պատահութիւն մը չկրցայ
ունենալ այլ ևս հարցաւորք ընել անանց վրայով՝ որոնք
որ ինք եսին ձեզի, որպէս զի կարող ըլլայի անանց վրայով

լուր մը սառլ մեզի : Բայց մտաբերս ան կողմը գործ մը պատահած ըլլալով , նորէն դեպ 'ի հոն ինչոյ . ու նոյն տեղէն մընի մը շտափ հետու' անտառի մը մէջ ընկելով խճ ինչանս , երբոր քնացոյ՝ նորէն երազ մը տեսայ :

Եւ ահա երազիս մէջ կը տեսնեի որ ձերունի մարդ մը եկաւ հասաւ ան տեղ՝ ուք որ ես պատկեր էի . և որովհետեւ ինք քիչ մը տեղ խճ նամբորդութիւն ըրած նամապարհես պիտի երթնար , ինծի այնպէս թուեցաւ թէ ելլայ ու իր հետը գացի : Աւտոի երբոր մեկտեղ կը քաշէինք , նամապարհարդներուն ստիպութեանը պէս՝ ինծի այնպէս եկաւ թէ մէկ խտակցութեան մը մտածք , ու եղաւ որ մեր խտակցութիւնը Վրիտանիանսն ու իր նամբորդութիւններուն վրայ դարձաւ ըստ դիպաց . քանզի այսպէս սկսեցի խտակցիլ ձերունի մարդուն հետ :

Պնորձ , ըսի իրեն , ի՞նչ քաղաք է սա՝ որ վարը մեք նամբուն ձախ կողմը կ'իջայ :

Պատասխան տուաւ պարձն Ուշիմութիւնը . (քանզի սա էր անոր անունը .) Ետիկայ է Աործանման Վաղարք , որ բազմամարդ տեղ մըն է . բայց ըստ ցած զինակի տէր ու ծոյլ ժողովուրդ մը ունի :

Ես ալ կը կարծէի թէ ասիկայ ան քաղաքն է՝ ըսի իրեն . ես ինչնս ասեմնք անկէ անցայ . և անոր համար զխեղձ թէ անոր վրայով քու ըսածդ ճշմարիտ է :

Ուշիմութիւն . Չափէն աւելի ճշմարիտ է . երանի թէ կարելի ըլլար անոր մէջ բնակողներուն վրայ ճշմարտապէս բարի խտիլ :

Պնորձ՝ ըսի , ես կ'իմանամ՝ որ դուն բարեմիտ մարդ մըն ես , ու կը համիտ լսել ու խտիլ ինչ որ բարի է : Երգեար շրջեցի՞ր ինչ որ պատահեցաւ ասան մը առաջ սա քաղաքիս մէջէն մէկ մարդու մը՝ որուն անունը Վրիտանիան էր , որ վեր դեպ 'ի բարեբաղոյն սահմանները երթալու համար նամբորդութեան եղաւ :

Ունենալիս . Այն լսեցի . ու լսեցի ևս սն զիշտերը՝ նեղութիւնները՝ պատերազմները՝ դերութիւնները՝ ազատագրութիւնները՝ հեծութիւնները՝ սարսափներն ու վախերը՝ որոնց ինչ պատահեցաւ , և որոնք քաշեց առ ճամբորդութեանը մէջ : Ասկէ 'ի զսա պետք է որ լսեմ՝ քեզի՝ թէ բոլոր մեր երկիրը անոր՝ համբաւովք ընցաւ . շատ քիչ առանկէ կան որ լսեցին անոր վաղուցն ու անոր բրանները՝ և իր ճամբորդութեանը պատմութիւնը շփոտեցին ու շտապեցան . ու սեպի թէ կրնամ լսել՝ որ իր քաշած վտանգները պատմաւ եղան որ շտապէր գողնն իր բռնած ճամբաները : քանզի թեպէտ և ինչ հոս եղած ստանք ամեն մարդու բերանը իրբև յիմար մէկն էր , բայց հիմա որ ինչ գնաց՝ ամենն ալ մեծապէս կը դախարանեն զինքը : Ինչու որ կ'ըտաի թէ ինչ փառաւորապէս կ'ապրի իր եղած տեղը . ու շտապէր կան՝ որ թեպէտ մեղքնին հաստատած են իրենց զերեւր բնաւ անոր պէս վտանգներու ներքե ընկել , բայց իրենց բերանը կը ջրասի անոր ստացած բարիքներուն վրայ* :

Իրան մշմարտա է՝ ինչպէս որ կը խորհին՝ որ սն հիմա իր եղած տեղը շատ ազեկ կ'ապրի՝ ըսի անոր : Ինչու որ ինչ հիմա կենաց Մարտիրին քով կ'ապրի , ու բոլոր իր ունեցածը՝ առանց աշխատանքի ու առանց արամութեան ունի , որովհետև անոր հետ արամութիւն խառնուած չէ : Բայց կ'ազազեմ՝ , մարտիրոսը թ'նչ կը խոսի անոր վրայ :

Ունենալիս . մարտիրոսը որոնք լի բաներ կը խոսի անոր վրայ . ոմանք կ'ըսեն՝ թէ սն հիմա ճերմակներ հագած կը պարտի , Վոյտ . 4 . 3 , թէ իր վեղը ոսկի մա-

* Աշխարհիս մարդիկը երբեմն ամենանազ զի կը վատահամբաւեն հաստատեալները՝ անանց կենդանութեանը , ու սուրբերու կարգը կը գասեն զանոնք՝ մեաներուն նման :

նեակ մը ունի, թէ իր գլուխը մարգարտաշար ոսկի թնոց մը ունի. ուրիշները կ'ըսեն՝ թէ իր ճամբարդութեանը մէջ երբեմն իրեն տեսնուող Առասարները իր ընկերներն եզեր են, ու թէ ինք իր եղած տեղը այնպէս ընտանեկան է անոնց հետ՝ ինչպէս որ հաս մէկ գրացին միտին հետ կ'ընտանեմաց։ Ասկէ 'ի զաս՝ ասանց երկրացութեան կը հաստատան անոր վրայով՝ թէ իր եղած տեղին իմացաւորը պաշտօնին մէջ արդէն շատ հոգսկապ ու գումարանդի բնակարան մը ընծայեր է իրեն, ու թէ ինք անոր հետ կ'ուտակ, կը խմէ, կը խոտի, կը պաշտի, ու անոր քաղցր գեղքը կը տեսնէ ու անոր սերը կը վայելէ՝ որ հոն ամենուան գաստարն է։ Չուր. 4. 7։ Աստ. 1. 14, 15։ Ղեկ. անոնց կը յուսան թէ իր իմացաւորը՝ ան երկրին Տէրը, շատ ընծայած աս կողմերս պիտի գայ, ու պիտի խնայ պատճառը՝ թէ որ կրնան պատճառ մը տալ, թէ ինչմէ համար իր ընկերները այնչափ շնչին բանի տեղ գրին ու այնչափ արհամարհեցին զմեզը, երբոր խնայած թէ ինք ճամբարդ պիտի ըլլար։ Յուր. 14, 15։ Քանզի կ'ըսեն՝ թէ ինք հիմն այնչափ իր իմացաւորին աչքը մտած է*, և իր Տէրը այնչափ վշտացած է Քրիստոսութեան ճամբարդութեան եղած ասանը անոր վրայ ձգուած նախասինքներուն համար, որ բոլորը իրեն եղած պիտի սեպէ. Աստ. 1. 16. ու ասոր վրայ զարմանալու չէ. ինչու որ իր իմացաւորին վրայ ունեցած սիրոյն համար էջ որ ինք այնպիսի վտանգներու մէջ ձգեց իր անձը†։

* Քրիստոսն իր իմացաւորը քրիստոսն կողմը կ'ըլլայ։ Ս վ ճանապարհորդ եղալը, յու սրտից ասխատկին վրայ գրէ, ու յու ճամբարդութեանց ամեն մէկ քայլափոխին կարգն ասիկայ։

† Եզէկ նկատէ ասիկայ։ Ընդուն է մեր ըրած գատնութիւնը՝ թէ որ անոր հիմը Քրիստոսի սերը չէ։ Արանց անոր սիրոյն ամեն բան ոչինչ է։

Համարեալ իմեամբ կ'ըսեմ՝ թէ ուրախ եմ ասոր վրայ, ըսի մարգարէն : Ուրախ եմ ան խեղճ մարգարէն կողմանէ, անոր համար՝ որ ինչ հիսն իր աշխատութենէն հանդիւնցաւ ու անոր համար՝ որ իր արջունքներուն պատուով ուրախութեամբ կը քաղէ, ու անոր համար՝ որ իր թ ճնամփներուն զէնքին զգրութենէն անդին անցաւ, ու իր ստեղծները լին կրնար համարի իրեն : (Յայտ . ԺԳ . 13 : Սուլ . ՃԻԳ . 5, 6 : Ուրախ եմ նաեւ՝ որ սա բաներուն լուրը առ երկրիս մէջ տարածուեցաւ : Ո՞վ գիտէ, կրնայ ըլլալ որ ասիկայ աղէկ ազգութիւն մը ընէ անանց վրայ՝ որ անոր ետեւը մնացած են : Ըսոյց քանի որ միտքս է՝ կ'աղաչեմ որ լսեմ՝ պնդան, թէ բան մը կը լսեմ իր կեանքն ու զանկրններուն վրայ : Ինչ զճ՝ անմիջ . արդեօք ի՞նչ կ'ընեն անոնք :

Ուրախութեամբ . Ո՞վ . Վերաբանէն ու իր ազնորը : Մերկայ թէ անոնք ալ ան նոյն յանդուրժիւնը պիտի գտնեն՝ որն որ Վերաբանեալ ինքը գտաւ . ինչու որ թեպէս և ստաղ բոլորը յանդուրժիւն քրին, ու անմեքն լին ուզեր համարուիլ Վերաբանեալ՝ ինչ անոր արջունքներն ու ինչ ալ ազաւանքներն, բայց ետքի խորհուրդներն ինչ զարմանալի ներդրութեան մը քրաւ իրենց վրայ . ասանկով՝ ժողջրաուեցան, ու իրենք ալ անոր ետեւէն գացին* :

* Որքան երկան մը ու զորովագութ հոր մը յորդանանքներն ու բոլոր սիրայիս առաջադիւրժիւնները կարելի է որ զգրութիւն մը լուանան առ այժմ . բայց երբ որ Տեւրը իր կարող զգրութեանով սիրաբը շարժէ, ան ասանք փրկարար զգրութեանը անանց կը բացուի : Ըսոյց և այնպէս մենք մեր պարսաւորութիւնը զանց լինենք՝ այլ ժրութեամբ կատարենք՝ զանիկայ, ու անկէ յառաջ՝ զալու բարի վախճանը Մատուց ձրի ճարհացը կը գենք :

Շնորհաւ ըստ ըստ և հանձնեցի ես և բացի ինչ և
կրկին ու ազարը՝ ու բալարը գացի՞ն :

Ուսման-ընթաց . Նշմարիտ է որ գացին և կրնամ ես աս
բանին պատմութիւնը լեզու ընել , ինչու որ նոյն ստանը
հին էի ես , ու բալար բանին վրայ կատարեալ տեղեկու-
թիւն ունեմ :

Ուրեմն կրնամ աս լուրը տարածել իրքև Նշմարիտ , ըսի
իրեն :

Ուսման-ընթաց . Մի փոխմար համարեալ Հաստատելու
անիկայ և լեզու ըսի որ բալարն ալ ճամբարդութեան էլան .
տիկիմն ալ ու իր լուր աղայն ալ : Այս որովհետև ինչ
մը ճամբար մեկտեղ երթալու ենք՝ ինչպէս որ կ'իմանամ ,
բալար բանին վրայով լեզու տեղեկութիւն մը պիտի տամ :

Այս Վերաբանին (բանցի սա էր անոր անունը ան որին
եան՝ որ իր գաւկիճերուն հետ ճանապարհորդի մը կեանք
վարելու սխեմ ,) իր էրիկը գետին անցնելին եան՝ և ու
ալ որ չէր կրնար լսել անոր վրայով , սխեմ իր մտքին
մէջ ազգու խորհրդածութիւններ ունենալ : Աստի ե
տառով որ իր էրիկը հորսնցոց , և ան անձնութեան
սիրելի կապը բալարովն կարեցաւ իրենց մէջն : Վանցի
գիտեա՛ ըստ ինծի մտաւր , որ բնութիւնը բազմապատիկ
մանր խորհուրդներով կը բեռնուարկ ողջ մտացոյց՝ սիրելի
ազգայաններուն կորստեանը յիշատակութիւնով : Ուստի
տիկիմն իր էրիկնը համար ըստ արցունք թափել տուա-
իրեն : Բացի բալարը սա չեղաւ . Վերաբանի սխեմ ինչու-
իրեն մտածել ես՝ թէ արդեօք իր էրիկնը հետ անպատ-
շա՞՞մ վարմանը ունենալը չէ՞ր մեկ պատճառ որ ալ անի-
կայ չիցցաւ տեսնել , և սա կերպովս անիկայ իրեն հետա-
ցաւ : Այս ասոր վրայ խուան բազմութեանի իր մտքին
մէջ լեզուեցան բալար իր ամարդի՛ անբանական ու անբա-

բիշակ վարձանքները՝ որ իր սիրելի ամուսնոյն ցուցուցած էր, որոնք նաև իր խղճնամբքին վրայ գիշաւեցան, ու յանցումս թափախաւ զինքը բեռնասօրեցին: Ամենապէս իր սիրտը շատ կտորեցաւ՝ յիշելով իր երկանը անգագար հեծաթ խնները, ազիտաբաժնի արջուճքներն ու իր անձին վրայ սպառնքները: Եւ թէ թնչպէս իր սիրտը կարծրացուցեր էր անոր ապաշանքներուն ու սիրալիր յորդորանքներուն գեժ, երբոր կը համոզէր զինքն ու իր ազգը որ իր հեան երթման: Մանասանդ թէ թնչ որ Վերիսաթիանս բեր էր իրեն ու թնչ որ բեր էր իր առէնը բոլոր ան միջոցին մէջ որ իր բնաւ կանակէն կախուած էր, բոլորն ալ կոչմանի պէս իր վրայ կը դասնային, ու իր սիրտը կը փառասեղանէր: ամենէն աւելի՛ մեծապէս կը հնչէին իր ականջներուն անոր ան ցուազին ազազակը, թէ՛ «Թնչ պէտք է ընել, որ փրկուիս»^{*}: Գողթ. ԺԳ. 30:

Աւտի իր ազգն ըսաւ. Տը՛ղաք, մենք ամենիս ալ կարծանած ենք: Կո ի՞նչ մեզոցս պատճառաւ մեր հայրը կորսնցուցի, ու մեզք ելաւ: Ըն կ'ուզէր որ մեզ ալ իր հեան առնէ, բայց ես ինքնա շուղեցի երթալ՝ ու մեզ ալ թողուցի: Եսոր վրայ բոլոր ազգը սկսեցին լալ, ու կը կանչէին թէ՛ Հորքնուս ետեւն կ'երթանք: Կրտսնի՛ թէ (կ'ըսէր Վերիսաթիէ) մեր պիտակին ինկած ըլլաք անոր հեան երթալը. ան առեմը մեր բանն աղէկ պիտի ըլլաք, քան որչափ որ հիմա ըլլալը հաւանական է: Թնչու որ՝ թեպէտ և առաջ յիմարաբար կը կարծէի

^{*} Տես մասն Ե. երես 13-18: Ընդ որ իրենց առաւանձապաշտ ազգականներուն ու բարեկամներուն հեան անդ թափեամբ և ամարդաթեամբ կը վարուին՝ անոնց կրօնքին պատճառաւ՝ սեւ թէ թնչ վախճանի պիտի գան, իրենց հոգեւոյն մէջ թնչ պիտի գցան, ու թնչպէս արտունւթեամբ պիտի հեծնէ երբոր Տէրը անոնց համար ապաշխարութիւն կենաց պարգևէ:

Թէ ներ հօրը նեղութիւնները մէկ ցնորեալ երեսակացու-
թեանէ մը կը ծաղկին՝ կամ թէ ինք մեղամեղակային ուղլան-
գակ խորհուրդներով լլուսած էր, բայց հինա իմ մտքէս
լեւիք որ անոնք ուրիշ պատճառէ ծագած էին, այսինքն՝
Թէ կենաց լըսն իրեն տրուած էր* . Յօ՛ւն . ը . 12 . ու-
րուն օրնականութիւնովը կարծեմ՝ թէ ինք ազատեցաւ
մահուան որդայթիւնըն : Մտ- | . մի . 17 . Ան ա-
տենը ամենն ալ կրկին սկսեցին լալ , ու կանչել . Ո՛հ ,
վնյ ան որուանը † :

Հետեւեալ գիշերը Վրիսաթեմէ երազ մը տեսաւ . ու
կը թուէր իրեն՝ թէ ահա մեծ գիրք մը բացուեցաւ իր
ատենը , որուն մէջ բոլոր իր վարքը գրուած էր . ու այն-
պէս կու գար իրեն թէ իր յանցանքները շատ ազեատակ
կերպով կը նայեին իր վրայ : Ան ատենը բարձր հայնով
կանչեց իր քուսինն մէջ , թէ « Ետուան՝ ողբալ՝ քննի

* Այսպէսնոք է որ կենդանացած ու բուսաորուած մե-
ղաորը յիմար և մեղամեղատ կոչուի իր մերձաւորներէն՝
որոնք տակաւին իրենց մեղացը մէջ մեռած են : Ան .
բնական է անոնց մեղ յիմար ու իննթ կոչել . բայց մենք
գիտնոք թէ ճշմարտապէս իրենք են յիմարները : Վանդի
երբոր Տէրը կը հանի թէ քահարաւարութեան քոչը անոնց
տրաթն վրայն վերցընել՝ ու ազխութեան կենեպները
աչքերնուն վրայն թափել , ան ատենը Վրիսաթեմէն հեա
պիտի խաւարովանին անոնք թէ կենաց լըսը արգարներուն
տրուած է :

† Աս տեղս յայտնի կ'երևայ որ հեղինակին գիտաորու-
թիւնն է բարեպաշտ ծնողները քակելիքել , որ իրենց
զուկընթուան հոգեոր բարեխաւութեանը համար բոլոր մի-
ջոցները յարատեւութեամբ 'ի գործ գնեն , մինչև անգամ
երբոր լին ատենը անոնցմէ յառաջացած պուտը : Հաս
անգամ կ'ըլլայ որ հաւատացեալին իր զուկընթուան հա-
մար ըրած ինզիրքները իր մահուանէն ետե կը կատա-
րուին :

մեղաւորիս" : Դասի . մը . 13 . ու իր փոքրիկ զաւկը-
ները իր նայնը լսեցին :

Եսկէ ետեւ այնպէս էր թուէր իրեն թէ իր անկողնին
քովը երկու հաս խիստ գարշելի անկնիք կայներ էին՝ ու
կ'ըսէին՝ Դ՞նչ պիտի ընենք առ կրիկը . ինչու որ թէ ար-
թըննաց ու թէ քնանայ՝ սղորմութեան համար կ'ազադու-
կէ . թէ որ ձգենք զինք որ սկսածին պէս յառաջ երթնայ ,
պիտի կորսնցընենք զմարջ՝ ինչպէս որ իր կրիկը կորսն-
ցուցինք : Աստի ս'ը ե իցէ ճամբով համարու ենք որ իր
մտարը գարշելնեք գալու աշխարհին բաներուն վրայ խոր-
հելն . եթէ ոչ բոլոր աշխարհ բան մը շէքնար ընել ,
հասար ինք ճամբորդ պիտի ըլլայ * :

Եւ միջոցի Վրիտանիէ արթնցաւ քրտինքի մէջ թա-
ղուած ու իր վրայ դռք մը կար . բացց ասեմնէ մը ետեւ
կրկին իր քունը տարաւ : Աւ էր թուէր իրեն թէ իր
կրիկը Վրիտանիանոր տեսաւ , որ երկնիկի ակզ մը բազ-
մաթիւ անմահներու մէջն էր՝ ձեռքը քնար մը բռնած ,
ու կայներ կը նուազէր ան քնարը Կէկու մը առջևը՝ որ
աթոսի մը վրայ նստած էր , ու իր գլխուն բոլորաթիքը
ծրածան ունէր : Տեսաւ եւ՝ որ իրը թէ իր գլխին ու իր

* Երթնցած մեղաւորին առաջին ազազակը աթիկայ է .

"Մասուն՝ սղորմէ ինծի մեղաւորիս" : Իսկոյն երբոր
մեղաւորին աչքը կը բացուի իր կործանած ու անցյալ վիճա-
կը տեսնելու՝ ու սղորմութեան համար առ Եսասուն գոշե-
լու , առ աշխարհիս առտուածը՝ որ մինչև հիսն անոր աչքը
կուրջուցիւր էր ու յանգզնութիւնով սիրտը ազաւորու-
թեան մէջ պահէր էր , հիսն կը սկսի արդեւր ըլլալ որ
մեղաւորը քնարհաց աթոսին՝ սղորմութեան Եսասունոյն՝ ու
կորսուածներուն Փրկչին չդիմէ : Աստուան գիւրու-
թեամբ եւ շէնար իր որսն : Բացց Արտու՝ ան շարքը
որ ամենակարող գորութիւնով ու յախանախան սիրով
զնուորուած է , պիտի յաղթէ ու գուրս ձգէ զանկիկայ :

երևալ գեղ 'ի զեօրհնը իմազաւորին ոտքը խմարհեցաց ըսելով . Սբաի մտոց շնորհակալ եմ Տէրաջը ու իմ իմազաւորիս զես սա տեղ ըրերլուն համար : Են առեմը բաւարարքը կայնադներուն բազմութիւնը ցնծութեան նայնելով երգելցին՝ ու իրենց ցնորհեցոյցը կը նուազէին . բայց կենդանի մարդ կարող չէր հասկընալ անոնց ըսածը , բայց 'ի Վրխասիանասէն ու իր ընկերներէն :

Շեանեալ առաւան երբոր Վրխասինէ արթնցցաւ՝ ազգից բրաւ առ Բասուան՝ ու առեն մը իր զուգըններուն հետ որ խառնցաւ , մեկը իր դուռը ստատիկ մը գարկաւ , որուն Վրխասինէ ըսաւ . իմե որ Բասուանոց անունոսից կուգաս , մտի՛ր ներս : Պատասխան ատաւա մնալը ու ըսաւ՝ Ելնն . ու ներս մտաւ և բնորեց անիկայ ըսելով . Խաղաղութիւն առ տանա : Երկեայ կատարելէն ետէ ըսաւ . Վրթ ստինէ , գիտե՞ս ի՞նչ քննու համար եկայ ես : Են առեմը Վրխասինէ անձնալուն կարմեցաւ ու կը գողտր . իր սիրան ալ սխեց ընթանանդ փափայներով ցանկաւ՝ որ գիտնայ ի՞նչ ժշգիկ եկեր է ան , ու ի՞նչ պատգամ ըրերք է իրեն : Ու հիւրն ըսաւ իրեն . Իմ անունս Վարդանիք է * , ու կը բնակիմ՝ անոնց հետ՝ որ մերերն են : Իմ եղած տեղս կը խառնի՝ ի՞նչ դուն հան երթալու բազմանք մը ունիս եղեր . նաե կը խառնի՝ ի՞նչ դուն կը նսնջնաս հիմա ան շարիքը որն որ յառաջնանէ յաւ երկամոյ հասցացիր , անոր բանած նամբաներուն գէտ՝ յաւ սիրադ կարծբայցընելով , ու սա աղաբը իրենց ազխաութեանը մէջ պահելով : Վրթ ստինէ , Ելննաղաբը իրկեց զես որ յեղի դրուցիմ՝ ի՞նչ ինք ներազ Բասուան է , ու անոնց թողութիւն շնորհեցը իր ըրերկրութիւնն է † : Ա՛ռզե ես

* Վարդանիք՝ կ'երեւոյ ի՞նչ կը նշանակէ Բասուանոց Սուրբ շնորհն , որ լսելիցն կը փարսէ հաւատացեալսց :

† Այնինքանիչ Սուրբ շնորհն երբոր անգաւորի մը ի՞ր

որ գիտնաս՝ թե իր առջևը երթալու ու իր սեղանը նստելու կը հրահարե՞ր թեզ , ու պիտի կերակրե՞ր թեզ իր ամեն պարարտութիւնովն՝ ու քու հորդ Վարդաբնի ժառանգութիւնովը : Ան է Վրդաբնի ան որ քու կրկնէ կը , իր բազմութիւ ընկերներուն հետ , որ կը նայի միշտ ան կերտին՝ որ կենդանութիւն կ'ընծայի նայողներուն : ու անոնց ամենը ուրախ պիտի ըլլան՝ երբոր ընն քու Աորդ սեմին վրայ կոխելու քու աստերուդ նայնը :

Վրդաբնի ասոր վրայ մեծապէս կը պատկառէր , ու իր գլուխը դեպ ՚ի գետինը կը խոնարհեցընէր : Բայց իր հիւրը իր խոսքն առաջ նստաւ՝ ըսելով . Վրդաբնի , թեզն զիր մըն ալ կայ , որ քու կրկնուդ Թաղաւորն բերեր է՞ : Աստի ինք առաւ անիկայ՝ ու բացաւ . բայց անիկայ անուշահոտ իւղի պէս հոտ մը կը բարբեր : Արդ . ան . Յ . Ղաև ոսկեղէն գրերով գրուած կը ան : Վրին մէջ պարունակուած խորը աս կը , թե Թաղաւորը կ'ուզէ՞ որ իր կրկնը ըրածին պէս ընէ . ինչու որ անոր քու զայն երթալու՝ ու քու խոսքն ուրախութեամբ անոր առջևը բնակելու նստիւն ան է : Վրդաբնի բարբառին նուաճեցաւ ասով , ու բարձր նայնով կանչեց իր հիւրին . Տէր իմ , կը կամենան քու հետոյ ամենիլ զիս ու իմ զուտակներս , որ մենք ես երթանք ու Թաղաւորին երկրպագութիւն ընենք :

Պատասխան առաւ Աիւրը . Վրդաբնի , ընդն առաջն առաջ է . նեղութիւններով պէտք է որ մանկա Արկնային Վաղարը , ինչպէս որ թե՛ն առաջ գացող մըրտաւ : Այսին որոյ խրատ կու տամ՝ թեզն որ քու կրկնուդ

զիմակը նսնչընէ , կը կենդանացընէ ու կը միտիմարէ ես անոր սիրտը՝ ան բերկրապատար աւետարտից , թե Ղաւուծոյ Ղաւսին արիւնովը նրի ու կատարեալ թողութիւն ընդհուտն է իր մեղացը :

Վրիստիանոսին պէս ընես : Պննս ան տեղի՝ Անդ Վուսը՝
 գաւառին անդիի կողմը . քանզի անիկաց ան ճամբուն գը-
 լուին է՝ ուրկէ պիտի վեր ելլիս դուն . ու քեզի բարկեալն-
 զուխիւն կը մնայիմ ետ : Ասեւ կը խրատեմ՝ քեզ որ աս
 գիրքը ծոցդ դնես , որ անոր մէջինը դուն քեզի ու զաւկընե-
 թուդ կարգաս , մինչև որ բերնանց սորսիք անիկաց . քանզի
 անիկաց ան երզնբուն մէկն է , որ դուն պէտք է երզես ,
 քանի որ աս քու պանդխտութեանդ մէջն ես . Սառլ .
 Ճի՛թ . 54 . Եսեւ միւս գուսը համեմուդ ասիկաց պէտք է
 որ ներս տաս * :

Հիմն երազիս մէջ տեսայ որ ծերունին աս պատմու-
 թիւնն ինծի ընելուն՝ իր սիրտը շատ շարժած կ'երևեր :
 Աւ գարնեայ իր խոսքը յատաղ տանելով՝ ըսաւ , Այսպէս
 Վրիստինէ իր ազգքը կանչեց , ու ան կերպովս սխեց խո-
 սիլ անոնց . Իմ ազգս , ես աս օրերս մեծ մտաւանդու-
 թեան մէջ ինկայ ձեր հօրը մահուանը վրայոք՝ ինչպէս որ
 դուք ալ կ'իտեմոք , թեպէտև անոր երջանիկ ըլլալուն
 վրայով բնաւ տարակոյս չունիմ . ինչու որ ես հիմն կը
 հաւատամ թէ ան աղէկ միճակի մէջ է : Ասկէ՛ի զատ
 մեծապէս խաղած եմ՝ մտածելով իմ միճակս ու ձերի-
 նը , որ ճշմարտապէս կը հաւատամ թէ՛ի բնէ թշուառ

* Վրիստոս Տերն մեր կ'ըսէ . « Արքայ միտիմարիւ
 Սուրբ Հոգին զայ՝ անիկաց ինծի համար պիտի վկայէ » .
 Ամէն . ԺԵ . 26 . և թէ՛ « Արքայ ինքը ճշմարտութեան
 Հոգին զայ , ամեն ճշմարտութեան պիտի առաջնորդէ
 ձեզի , ու զալիքնեքը ձեզի պիտի պատմէ » : Ամէն . ԺԿ .
 13 : Իր մեղքերուն վրայ համոզուած մեզաւորք ասոր բո-
 լորք փորձով ճշմարտա ըլլալ կը գանէ : Հոգին ինչպէս
 որ Վրիստոսի համար կը վկայէ , այնպէս ալ մեզաւորին
 հոգին Վրիստոսի կ'առաջնորդէ , որ անիկաց ըլլաց անոր
 մի միայն յոյժ՝ արգարութիւնն ու զգրութիւնը : Այս-
 պէս Հոգին կը փառասօրէ զՎրիստոս :

ահա դասն որ անիկայ իր առնեն երթալու կը պատրաստուեր :

Ուստի սխեցին խափել ու ըսել . Դրացի , կ'աղաչենք՝ ի՞նչ մնայ ունիս որ կը ժողխառնի :

Վերստինն պատասխան տուաւ ու ըսաւ անոնց մեծին՝ որուն անունն կը Երկչոս Տիկին . Ճամբորդութեան երթալու կը պատրաստուիմ :

Ըս Երկչոսը անոր աղջիկն կը՝ որ Գոսարութեան լեռանը վրայ Վերստիանոսին գէնն ելաւ , ու առիճներն վախան անիկայ յորդորեց եւս դասնալու :

Երկչոս . Եղէ՛ , ի՞նչ ճամբորդութեան :

Վերստինն . Իմ՝ բարի երկանս ետեւն երթալու : Ուստի խոցն ըսելով սխեց լալ :

Երկչոս . Կը յուսամ՝ թէ չե՛ք բարի գրացի . կ'աղաչեմ՝ յաւ իղձալի գաւկըներուդ սիրուն ինչպիսիք պղպեղս անմաքար սի՛ կորսընցըներ :

Վերստինն . Ի՞նչ կ'ըսես , գաւկըներս ալ հետս պիտի երթան . մեկը չուզեր ես մնալ :

Երկչոս . Զարմանքը պաշտօնն է զիս թէ ի՞նչ բան կամ թ՛՛՛՛մ առաջնորդեց քեզի առ մնայն ընելու :

Վերստինն . Ո՛հ , գը՛րացիս , թէ որ իմ՝ գցացանիս չափ դուն ալ գուցիք : չեմ տարակուսիր որ դուն ալ իմ՝ հետս պիտի երթայիր :

Երկչոս . Ըն՛հ , ի՞նչ նոր գիտութիւն ստացար դուն , որ պղպեղս յաւ մնայդ յաւ բարեկամներեդ կը դարձընէ : ու քեզի կը թեւեղորէ երթալ՝ մարդ չգիտեր թէ մ.թ .

Պատասխանն տուաւ Վերստինն . Իմ՝ երկանս ինձմէ գտաուելն՝ բոլոր մանուսանց անոր գեաը անցնելն հետե

պիտի յայտնէ անիկայ , ու մարմնապաշտ է տմբարիլոս անկնց պիտի ծաղր ընեն ու անարգեն քեզ անոր համար : Ետիկայ սիլոս ճշմարիտ է :

նուկները յուս զուկըներդ են , յուս մարմնաց ու յուս սուկոյներդ : Ուստի ի՞նչ և յնզ կարմնջընելու շափ պիտի շանդգնես ալ , բայց գոնե յուս զուկընեսուց սիրուն եկնր յուս սեղոց կեցիր :

Բայց Վրբասինն ըսաւ անոր . « Մի փորձեր գիտ՝ ի՞նչ իմ գրացիս , ես հիմն նետրս մեծ պատահութիւն մը ունիմ՝ անով ըսհելու . ու ըստապանց յիմար պիտի ըլլամ ի՞նչ որ սա պատահութիւնս 'ի գործ գնելու սիրտ չընեմ » : Ար ան ներ ըսած նեղութիւններուն վրայով՝ որոնց կ'երեւայ ի՞նչ պիտի պատահիմ ճամբոյն մէջ , անանք այնչափ հեռու են ինձի սրտարեկութիւն մը ըլլալէն՝ որ կը ջուցընեն ի՞նչ իմ բանած ճամբաս շիտակ է : Անգին անուշին առաջ պիտի է գալ , ու տարիկայ անուշը առաւել ևս պիտի անուշընեն : Այսան որոյ գուց որ Աստուծոյ անուճապը չեկայ իմ տունս՝ ինչպէս որ ըսի , կ'աղաչեմ որ երթայ՝ ու ալ անհանգիստ չընէք գիտ » :

Ան ստանը Արկչտարը կըտամբելով գունիկայ՝ ըսաւ իր ընկերին . Արկնր Վիմուիւնն գրացիս , գինոյն իր կանինն եզներ , որովհետեւ ինչ մերս իրտանն ու մեր ընկերութիւնը կ'անարդէ : Բայց Վիմուիւննը կանկ տաա , ու չէր կրնար միարանիւ իր գրացոյցն ըսածին . և տարիկայ երկու պատմաաա : « Ասե որ իր սիրտը կը մըրմըր Վրբասիննին վրայ . ուստի իր մարկն կ'ըսէր՝ ինձ որ իմ գրացիս 'ի հարկե երթոյ պիտի , յիչ մը ճամբոյ իր հետն եր-

* Շիտակն սա է : Անկէ և Տերտը անուճապը համարնակիւ ու նուսնել գունոյց , որոնց կ'ուզեն գարկընել մեզ Աստուածածանութիւնն ճամբոյցին : Մի ճանապարհորդնր՝ զգուշացէք մարմնապաշտին հետ խոսակցելէն : Անուապազ մարկընիդ պահեցէք որ գուց այնպիսի բնութիւն մը ունիք՝ որ անոնց գոյլախաղէն ու պոզպատէն թափած կոյրները գիտաա կը բանէ , ու գրանուդ պիտի ը միշտ պատարաստ է բանկելու :

Թամ ու այնու թիւն ընեմ իրեն : Արհարար՝ որ իր սիր-
 արը կը մտնուցէր բուն իր հոգեոյն վրայ . ինչու որ Վրիտ-
 աֆնիէն ըսածները գիշ մը իր մտքը համոզեցին : Աւստի
 իր մտքին մէջ կ'ըսէր զարմեալ Վրիտաֆնիէն զեւ նորին
 պիտի խաբիմ եւ . ու թէ որ իր ըսածին մէջ չըմտարու-
 թիւն ու կեանք գտնեմ , բոլոր սրտովս եւ քնքս ալ իր
 հետը պիտի երթամ : Աւստի Գրիգորի թիւն սկսեց այս-
 պէս պատասխան տալ իր Արհարար գրացոյնն :

Գրիգորի . Գրացի , արդարեւ քու հետք եկայ եւ
 Վրիտաֆնիէն տեսնելու առ առաւ , բայց որովհետեւ քնք իր
 վերջին հրամարական սղջնքը կու տայ իր կրկին ինչպէս
 որ կը տեսնես , կը խորհիմ որ առ զեզեցիկ առաւտառու
 գիշ մը իր հետն երթամ , ու իր նամբուն վրայ իրեն սը-
 նու թիւն ընեմ : Սակայն իր երկարող պատճառը չըրու-
 թեց անոր , հասար իրեն պահեց :

Արհարար . Այլ տեսնեմ որ դուն ալ մտք ունիս յիմար
 ըստու . բայց ասին շանցուցած զգուշութիւն ըրե , ու
 ինչպիսի եղիք . երբոր վտանգն դուրս ենք՝ դուրս ենք ան-
 կե , բայց անգամ մը որ մէջը մտնենք՝ ալ մէջն ենք :

Աւստի Արհարար Տիկինն իր առնը զարմաւ , ու Վրիտ-
 աֆնի իր նամբորդութիւնն ընելու ելաւ . Բայց Արհար-
 արը իր առնը համեմուն՝ մտքը կը խօսէ որ իր գրացիներ-

* Վր տեղս կը տեսնենք որ Վրիտաֆնիէն հետուն մերայ
 խաբը կը չըմտարի , թէ « Սէկը պիտի առնուի , ու մե-
 կայք ձգուի » : Մտաք . ին . 41 : Գրիգորի թիւնը կան-
 շտեցաւ , ու Արհարարը ձգուեցաւ : Այլ թիւն թէ զի-
 պուստով ու պատասխանի է որ մէկը չ'ընէր թիւնն կը
 ձանձօթանայ , բայց այնպէս չէ : Եւստի անպիտան ըմտարու-
 թիւնն է որ ասին բուն կը կարգադրէ . « Եւստի անպիտան է .
 է որ ասին բուն կը կառաւարդի , « Եւստի անպիտան է .
 որ մեզ իրեն զեւ հարակցուց Վրիտաֆնիէն մտքը-
 զի » : Բ Մտաք . է . 18 :

բուն մէկ քանին կանչին . այսինքն՝ Տիկին Չղջիկի աշխը , Տիկին Ամբարը , Տիկին Թմբեթեամբան ու Տիկին Ուշինչ գիտցողը : Ու երբոր անոնք իր առնն եկան՝ բերանը կը բանայ պատմել անոնց Վրբատիւնէն ու անոր միտքը գրած ճամբորդութեանը մտայով . ու այսպէս կը սկսի ընել իր պատմութիւնը :

Երկուս . Վրացիներ , առ առաւու ըստ ընելից ընեն . նախա համար՝ Վրբատիւնէն տեսնելու գացի . ու երբոր գրանն առիւը հասայ՝ զարկի գառը , ինչպէս որ գիտէր թէ սոքարութիւն է : Ու ինք ներսէն ձայն տուաւ՝ թմե որ Աստուծոյ անունովը կու գայ , մեկը ներս : Ուտի ներս մտայ՝ բան մը շիտակածելով . բացց երբոր ներս գացի , տեսայ որ կը պատրաստուէր քաղաքէն ելլելու , ինքն ալ իր գառկններն ալ : Ալ լուսն որոյ հարցուցի իրեն թէ ի՞նչ մտքով առ բանս կ'ընէ . ու ինք կարն խաղով ինեի գրուցեց՝ թէ ճամբորդութեան ելլել է իր միտքը , ինչպէս որ իր երկին ելու : Արտալ մըն ալ տեսեր է՝ որ պատմեց ինեի , ու ըսաւ ես թէ իր երկանը եղան երկրին ինչպաւորը հան երթալու համար հրախրանայ նամակ մը իրկեր է իրեն :

Են աննը խոսեցաւ Տիկին Ուշինչ գիտցողն ու ըսաւ . Եւ ի՞նչ , պիտի երթամք արգեայ :

Երկուս . Եւ ի , ի՞նչ որ ըլլայ պիտի երթայ . քանզի երբոր ես կը խմուցի համոզել գիտքը որ եղած տեղը կենայ՝ ցուցնելով իրեն թմ մեծ պատճառաւ (որ է ճամբուն գրոց իրեն պատահելու բազմութիւն նեղութիւնները ,) ինք բան իսկ անիկայ մեծ առ իմ կ'ընէր իրեն՝ իր ճամբուն մեզ գիտքը յառաջ արմեկըս : Վանզի առ խաղը գրուցեց ինեի . Եւզին անուշէն առաջ կու գայ , մանաւանդ որ անիկայ անուշը առաւել ես կ'անուշցընէ :

Չղջիկ ալ . Ե՞րբ , ի՞նչ ըսեմ՝ առ կայր ու յիմար կնկա-
նք . իր երկանը քաղած նեղութիւնները իրաւա լե՞ն ըլլա՞ր

իրեն . եւ իմ կողմանէս կը տեսնեմ որ եթէ ան կրկին հաս-
 ցնար , դո՛հ որտո՞վ պիտի հանդիսա կենար , ու ոչինչ
 բանի համար բնաւ այնչափ վառանդներու գեմ պիտի չեղ-
 լի :

Պատասխան առաւ նաև Տիկին Վառան ըսելով .
 Ինչո՞ւ կարուին քաղաքէն այսպիսի խելացնոր յիմարները .
 եւ իմ կողմանէս կ'ըսեմ որ աղէկ ազատեցանք իրան . թէ
 որ աս մտքովք իր եղանակէն կենար , թ' զպիտի հանդիսա
 մնար իր քովք . ինչու որ կամ արտաւ' պիտի մնար ,
 կամ լուս պիտի կենար , եւ կամ այնպիսի բաներու վրայ
 պիտի խաւեր որ խելացի մէկը չկրնար վերցընել : Եւ որ
 համար՝ եւ իմ կողմանէս ասեմնէն չեմ ցար իր երթա-
 լան վրայ . թ' ոչ ասը երթայ՝ ու իր տեղն աղէկը դո՛ւ .
 քանի որ աս այլանդակ յիմարները կը կենան , աչխարհո
 աղէկ ըլլալէք չունի * :

Ետեւնէ ետե թեթեւամբան սկսեց խօսիլ աս կերպով .
 Եկէք աս կերպ խօսերը մէկգի մը եղէք : Արեկ եւ Տիկին
 Վարդապետներն առնան էի , ուր որ աղէկ ուրախութիւն ու-
 նեկնք : Վանդի թ' կը կարծէք թէ կար հոն . եւ կայի՞
 Տիկին Մարմնասերը՝ եւ երեք չորս ուրիշներ , Պարան
 Էւսման շին՝ Տիկին Աշտուղութիւնին՝ ու քանի մը ուրիշ-
 ներուն հետ . հոն ունեկնք երա՞ւրտութիւն ու կարգա ,
 ու հեշտութիւնիս լեցընելու համար բոլոր ուրիշ հարկա-
 ւոր բաները : Աւ համարեակ կ'ըսեմ որ Տիկին Վարդա-

* Ինչ'կ' այսպիսի մարմնապաշտ թշուառները ի՞նչպէս
 կը խաղան իրենց դատարարարտութեանը հետ , Ետեւնէ
 պատասխան իշխարարութիւնները անարդէլով , ու անոր
 արեւի՞ ընտրան ու կանչան ժողովուրդը կը առամբելով :
 Ընց ինչպէս որ յառաջեմնէ մարմնէն ծնածը կը հարածեր
 ան որ շարժեն ծնած էր , այնպէս է հիմա ալ՝ ու այնպէս
 պիտի ըլլայ մշտնջենաւորապէս , քանի որ կեանք տեսնողն
 ու անին տեսնողը երկրիս վրայ են :

կեչաք պրանչելի՛ բարեանունդ՝ ազնուական կին մըն է , ու Պարոն Շամբուչը նոյնպէս զեղեցիկ անն մըն է * :

Կանց որ Վրիստիակ մինչև հիմա ճամբոյ ելեր էր , ու Վիթուիթիան իր հետք զայցեր էր . ու երբոր կ'երթային իր զաւկընէրն ալ հան հետերնին ըլլալով Վրիստիակ սկսեց խաբիւ ու ըսել . Վըթուիթիան , ըտրհակալ եմ՝ յենէ , ու չի յուսար որ դուն իմ հետս դաննն դուրս սոր կոխես իմ ճամբուս մէջ յիչ մը ինծի ընկերանալու :

Պատասխան առաւ նորահաս Վիթուիթիանը՝ յանդի տակաւին մատաղ օրիորդ մըն էր , և ըսաւ . իմէ որ կարծէի

* Ըս խոսակցութեանը՝ յիշուած անուններովն ու առաջարկութեաներովն կը ջուշընէ թէ ընդհանրապէս ինչ տեսակ անձինք են անոնք որ Եստուծոմէ փախչողներն ու իրենց հոգիներուն փրկութեանը ջանացողները կ'արհամարհեն , ու ինչ սկզբունքներէ կիրքերէ ու փախունչներէ սցոսխի հակառակութեաները կը ծագին : Մտնալատ անունի տեր մարդիկ՝ սրտնք իրենց կեանքին մէջ բնաւ չտրփեցան կամ 'ի դարձ չցրին ճամբաութեանը , շատ անգամ՝ բարեպաշտ անձանց գործներուն ու դաշտփայններուն վայր զատողութեան կ'ընեն , ու ավանազժուար զճանաչութեաները ավաննին առանց տարակուսելու կ'որոշեն , որպէս թէ բնական ազդեցութեամբ ավանանորը նիւթերու ծանօթացած են , ու մարդուս սրտին գայունիքնունն տեղեկացած են : Ըս յանձնադատանները պէտք էր որ մտածէին թէ ո՛վ որ ալ ուզից ըլլոյ՛ իրենց սխարած են . թէ ո՛ր և իցէ կրնայ իրենց յայտնի ամբարշտութենէն ու անառակութենէն զեւ շերտար ըլլալ . և թէ պէտք է իրենց որ իրենց եղբորը աչքին շեղք հանելու ջանալնն առաջ բուն իսկ իրենց աչքերուն զերանը հանեն : Հաստատակները ևս՝ սցոսխի անձանց նախասինքներովն ու կշտամբանքներովն իրենց զիրենց անհանդիսա ընելու շին , հապա պէտք է սորովն անոնց համար ազգիւն , իրթն թէ աւերաք իրենց կարեկցութեանը արժանաւոր են անոնք՝ զան թէ իրենց ասելու թեանը :

բաշխելու թիւն մը շղատես , ան աստե՛նք իմ միտքս ալ կը հաճի որ քու անոց դասնաս : 'Ասե կը վճարեմ՝ քեզի քու վարձքը՝ քու մարդասիրութեանդ փոխարէն , որ ցոյց տուիր ինձի ու իմ զուկընձերու՝ մեր ճանքուն մէջ մեզի ընկերութիւն ընելով :

ՊԵՆՆՆԻՆԷ . Ուրեմն կ'երթամ հոն՝ ու ինչ որ հետեի անիկոց պիտի ընդունիմ՝ ու Տերը շնորհե որ այնպիսի վիճակ էջոց ինձի հոն՝ ինչպէս որ Արկնից Թաղաւորը կը կամօ՞ :

Հինս Վրիտանիէ ուրախացաւ իր սրտին մէջ՝ ոչ միայն ընկեր մը ունենալուն համար , հազա որ սա խզնալի որիւորդը համոզեց ալ որ իր անձին փրկութեանը վրայ սեր ձգէ : Այսպէս ՚ի միասին յառաջ կ'երթային անոնք , ու Վիմութիւնը կու ըսէր : Վրիտանիէ ըսաւ անոր . Ընչե՛ւ համար այսպէս կու ըսո՞ քնչը իմ :

ՊԵՆՆՆԻՆԷ . Ախոս . Ե՛վ պիտի ըսա պատշաճի մտածել՝ տակաւին մեր յանցաւոր քաղաքին մէջ մնացած իմ ողորմելի ազգականներուս վիճակը՝ ու պիտի չցոյց : Ու իմ նեղութիւնս ասելի ծանրացընողք ան է՝ որ ոչ խրատելչ մը ունին , և ոչ մէկը՝ որ զալիքը իրենց զրուցէ † :

* Ահն Աստուծակ վարժուած սրտի մը պատուական յայտնութիւնը : 'Ահասէ՛ որ հոս Վիմութիւնը ձէ իր անձին և ձէ իր ընելու բանին վրայ յոյսը կը դնէ . հազա ամենը ասոր կը վերածէ՝ ամենը ասոր վրայ կը ձգէ , այսինքն՝ Արկնից Թաղաւորին սրտին սիրոյն վրայ : Ընթերցող եղբայր , սա վիճակովը դո՛հ կրնան ըլլալ : Արնան բարբը Վրիտանի սիրոյն վրայ ձգել , ու անոր սիրոյն վրայ հաստատել . ի՞նչ որ կրնաս՝ ուրեմն փառասորէ անոր սիրելի անունը , որ ճանապարհորդի սիրտ մը տաւաւ քեզի :

† Արբոր մեր հոգիներուն արժողութիւնն ու Վրիտանի փրկութեանը պատուականութիւնը գիտե՛նք , ու մեր անձերուն վրայ և մեր մեզքերուն համար կու ըսնք և կ'ողբանք :

Վրիստիէ . Ճամբարդները բաւարովն գաւթ ու գորով
կը կորին : ու դուն քու բարեկամներուդ համար կու լաս ,
ինչպէս որ իմ բարի Վրիստիսանաս իս էղելուն՝ ինծի հա-
մար լացաւ՝ որ ես իրեն մտիկ ընել չէի ուզեր . բայց անոր
ու մեր Տէրը անոր արցունքները իր տիկն մէջ ժողցեց , ու
հիմա դուն ու ես՝ ե իմ աս անուշիկ գուկըներս անոնց ար-
գիւնքն ու պտուղը կը քաղենք : Ղբ թուիթիւն , կը քա-
տաւ որ քու աս արցունքներդ պիտի չհորսուին . ինչու որ
նշխարաւթիւնն լաս . « Մանք որ արցունքով կը ցանեն ,
ցնծուի ինձով պիտի հնան » : Եւ դարձեալ « Մն որ
լայլով կ'երթայ ցանելու սերմը տանելով , անչու չա ցնծու-
ի ինձա՞նք ես պիտի դատնայ իր ցորենի խաւքները բերելով » :
Սուլ . ճիգ . 5 , 6 :

Եւ ասանք Ղբ թուիթիւնն սխեց երգել .

Եւ մնորհնեալ Տէրն ինձ առաջնորդէ ,
Թե որ իր որհնեալ հանուի ինն ուղէ .
Ու զես իր դուռը՝ իրեն գաւիթը՝
Իրեն սրբութեան լեռը թող հանէ :

Եւ ինչ որ էմայ իմն վեճակիս ,
Տէրը շթողու ինծի տկարիս
Մուշիկի գաւնալ իր էթի մորհրէն ,
Ու իր սուրբ նամբէն ուր որ դաս զիս :

Եւ ինքը ժողցէ թող իմններս ,
Որոնք էգեցի իմն ետերս .
Մի Տէր , տուր անոնց որ քեզի գաւնան
Ի բողբ սրտէ , ու քուկդ բլլան :

Երգ՝ իմ ծերունի բարեկամն իր խորը առաջ տանելով

Բնական է մեզի լայ ե ողբաւ մարմնոց կողմանէ մեր սիրելի
ազգականներուն վրայ ալ՝ որ չհորսուին , ու անոնց փրկու-
ի ինձանք ես փափաքիլ :

ըստ : Ըսցց երբոր Վրիստինէ Ուհասուխեան վրան՝ եւ
 քաւ հասաւ , սկսեց կանկ առնել հան . ինչու որ կ'ըսէր՝
 Եսիկաց է ան տեղը ուր որ թո՛ւ սիրական երկիս մնաց մնաց
 ցեկիով պիտի խեղզուէր : Դմացաւ եւ որ ճամբորդներուն
 համար սա տեղը ազնկցընելու խնայասորին հրահանին վրաց
 տակաւին առջինն աւելի գեւէ էր ան : Եւ ալ ան ստանը
 հարցուցի անոր թէ արդեօր ճշմարի՞տ է սա . ու բարի ծե-
 րանին ըստ : Եւ թէ , բոլորովին ճշմարիտ է . քանզի լասերը
 կան որ իրենք զիրենք կը ցուցընեն թէ խնայասորին գոր-
 ծաւորներն են , ու կ'ըսեն թէ խնայասորին արքունի
 ճամբաները նորոգելու համար կ'աշխատին , ըսցց քարին
 տեղը տեղո՞ւ ու աղբ կը բերեն , ու շինելուն տեղը կ'ա-
 րեն՝ : Ուստի սա տեղը Վրիստինէ իր տղոցը հետ կանկ
 առաւ : Ըսցց Վիթուխեան ըստ . Եղի՛ր գիտացրաւ ըլ-
 լանք , միայն թէ պատշաճ թիւնք : Եւ ստանը ազնկ
 նայեցան իրենց քայլափոխերուն , ու ըստ գժուարութիւն
 քաշելով միւս կողմն անցան :

Եւ տակայն Վրիստինէ քիչ մնաց անոր մէջ պիտի
 իյնար , եւ ան ալ չէ թէ մեկ կամ երկու անգամ : Էի-
 մա խեղցն միւս կողմն անցանձան պէս իրենց այնպէս եկաւ

* Տե՛ս մասն Ա . 26-28 :

† Եսիկաց սուտ վարդապետներուն ճշմարիտ ստորագրու-
 թիւնն է : Վրիստու Տէրն մեր պատգամները կը կոչէ՝
 « Սցց առաջնորդներ » : Մատթ . ից . 24 : Եւ ի՞նչ
 բան կրնայ ըստպէս կամ առաւել յայտնի ցուցընել ա-
 նանց կարութիւնը քան որչափ արթնցած մեղաւորները
 Վրիստուսի առաջնորդելուն տեղը Վրիստուսն զանանք
 զարկընելին : Բանզի երբոր կը քարոզէն ողբմելի ու
 իղնճանանքն դաստապարտուած մեղաւորին՝ որ գիտէ թէ
 Եսուանց արնքը կտարած է , թէ Եսուանց բնոյանն ըն-
 ըջուր միջոցները բարեգործութիւնն է . ստիկաց մեր հե-
 զմուտկին ստորագրածին պէս՝ վրիստինեան ճամբան նորո-
 գելուն տեղը անիկաց տրեւէ չի՞ :

Թէ մէկ խոսք մը կը լսեն՝ որ կ'ըսէր իրենց . « Երանի՛
անոր՝ որ կը հաստացայ թէ պիտի կուսացուի ան բաները՝
որ Տէրութեան ըստեցաւ իրեն՝ » : Դաս . Եւ . 45 :

Եւ ասանք կրկին յառաջ գացին . ու Գլխաւթիւնը
կ'ըսէր Վրբասիւնին . Թե՛ս որ ես քեզի պէս յուսալու ի-
րաւունք ունենայի թէ ան Կեղ Գուօը սիրալիք ընդու-
նելութիւն պիտի գտնեմ , կարծեմ թէ ոչ և հաստութեան
ժամ մը պէս պիտի վարդաբերէ :

Պատասխան տուաւ միան ու ըսաւ . Դուն յաւ վերբոյ
գիտեմ՝ ու ես ինչ , ի՞նչ ի՞նչ ընտիր բարեկամս , ամենիս
ալ մեր անբաւն մերջը շատան՝ բաւական յանցանք պիտի
ունենանք : Վրանցի մենք որ պայտիս պատասխան փառ-
քեր տանանքու միայն ունենայ՝ որանց համար ուրիշները այն-
չափ կը նախանձին մեզի , ուրիշ բանի շնոր կրնար յու-
սալ բաց թէ բազմապատիկ վնասերու ու սրբապիճներու
պիտի պատահինք , ու մեզ ատողները կրցաննուն շափ
տաւապանք ու նեղութիւն պիտի յարուցանեն մեր վրայ :

Եւ հիմա Պարոն Ուշիմութիւնը ձգեց պէս ինքնիքն
երազելու : Ուստի կը թուէր թե՛ս թէ կը տեսնէի որ
Վրբասիւնն ու Գլխաւթիւնը և ապաք աւանք մէկ-
անգ զեզ 'ի գուօը կ'ելլէին՝ , ու երբոր հոն հասան՝
սխտեցին հանաւառ հարցութիւն մը ընել մէկընեմ , թէ
Բնչկեա զարնեն գուօը՝ ու Բնչ ըսին անիկայ բացողն :
Ու զնեղցին որ մեծերնին Վրբասիւնն ըլլալուն՝ ինք զարնել
գուօը՝ մտնելու համար , ու ինք խոսի գուօը բացողն՝
միտնելուն համար : Այսպէս Վրբասիւն սխտեց զարնել
ու իր խղճուի երկանք պէս կրկին և կրկին զարկաւ անի-

* Եւ որ Վրբասոսի Տեանն մերոյ իր վարդաբեր ըսած իսա-
քը կը մէկ թէ « Ես եմ ոչխարներուն գուօը . թէ որ
մէկը թե՛սմ ներս մտնէ՝ պիտի վրկուի՝ » , պիտի իմանայ
ան յապք և բարեհամայ վարդապետութիւնը՝ որ « Կեղ
Գուօը » կը նշանակէ :

կայ : Բայց ներսն մեկը ձայն տալուն տեղը՝ ասնուն ալ կը թուեր թե կը ըսէին որ շուն մը կը հաղէր իրենց վայ : շուն մը՝ ու խիստ մեծ շուն մը . ստիկայ մեծապէս վախոց կ'ընէինն ու աղալը՝ : Ետք վայ ասնն մը շհամարձակեցան՝ ալ գուռը զարնելու , վախնալով՝ որ չըլլայ թե շունը վրանին ցաթիկէ : Այսան որոյ հիմն մեծապէս խռովեցան իրենց մտքերնուն մէջ , ու թ'նչ ընելին չէին գիտեր . ի՛չ գուռը զարնելու կը համարձակէին՝ շունին վախն , ու ի՛չ ետ դառնալու կը համարձակէին 'Իրանապանին վախն՝ որ չըլլայ թե իրենց ետ երթալը տեսնէ ու իրենց բարկանայ . վերջապէս մնածեցին որ կրկին զարնեն անիկայ , ու առջինէն տեղի ուժով զարկին : Ըն ասննը 'Իանապանն ըսաւ , Ո՞վ է ան : Ետպէս շունը հաղնէն գազրեցաւ , ու 'Իանապանը գուռը բացաւ անանց :

Ըն ասննը 'Քրիստիմէ խոնարհ յարգութիւն մը մատուցանելով ըսաւ . Տէր թո՛ւ , մի՛ բարկանար յու աղախիններուդ՝ որ յու աբացահան գուռը զարկինք : Ետք վայ 'Իանապանն ըսաւ . Ո՞ւրիկէ կու գար գուռ , ե թ'նչ կ'ուզէք ունենալ :

Պատասխան տուաւ 'Քրիստիմէ , Մենք 'Քրիստիանոսին եկած տեղն եկանք , ե նոյն իսկ անոր գիտաւորութիւնովք . այսինչն՝ որ եթէ մեզի հանց կը թուի , մարգարտաբար թոյլ տայ մեզի մտնել աս դռնէն ան քանդան՝ որ Երկնային 'Բաղարը կը ասնի : Եւ աս ալ ըսեմ՝ Տէր թո՛ւ , որ ետ 'Քրիստիմէն եմ՝ որ ասննայ 'Քրիստիանոսին կրնն էի , որ ան հիմն վեր հասած է :

* 'Գուռը զարնելը կը նշանակէ Եստուծոյ քորհաց անթողն անղնը աղաթել : Իսկ շունը՝ որ աս պատմաւորաբար սղտակի քանդարդներուն գեմ՝ կը հաղէր , կը նշանակէ անգլխով հոգիներուն գեմ՝ թշնամեցն ըրած հակառակութիւնները :

Դանազանք առ խաղին վրայ զարմանք մը ցուցնելով ըսաւ . Ի՞նչ պանելիքք , սն՝ որ թիչ մը առաջ ձեռն բարդութեան կեանքը կ'արհամարհէր , հիսն ի՞նչ ձեռն բարդ է եղեր : Ըն առննք Վրիտանիէ իր գլուխը խնամահեցուց՝ և ըսաւ . Եւր՝ . ու այնպէս եղան առ իմ անուշիկ դաւանակներս ալ :

Սլան որոյ Դանազանք անոր ձեռքին բռնեց՝ ու ներս առաւ , ու ըսաւ եւ . « Իմնդ առեւք աղջըք ինձի գալ՝ » ու ասիկայ բռնելով դուռը գոցեց : Ընիկ ետև փողահար մը կանչեց վերն՝ դրանք վրայն , որ ուրախ ըլլալու համար ջնուսթեան ու փողի նայնով ողջունել Վրիտանիէին գալուստը : Ըն ալ հնազանդելով սիսեց փողը հընցընել , ու իր քաղցրանուագ եղանակովք աղք ընցուց :

Դանք որ բոլոր առ միջոցիս ողջակնի Վիթուսթիւնը դուրսը կայներ կը դողար ու կու լար , վախնալով որ ինք մերժուեցաւ : Բայց երբոր Վրիտանիէ իրեն և իր աղջըք համար ընդունելութիւն գտաւ , սիսեց Վիթուսթիւնին համար ալ միջնորդութիւն ընել :

Վրիտանիէ . Տէ՛ր իմ , ես ընկեր մըն ալ ունիմ դուրսը կայնան՝ որ սն նոյն պատանաւալը հաս եկաւ , որով որ ես եկայ : Ըն ըսաւ տրտում է իր մտքովք՝ որ առանց կանչուելու կու գայ՝ ինչպէս ինք կը կարծէ , որ առնն որ ես իմ երկանս իմագաւորին կանչելովն եկայ :

Իսկ նոյն առննք Վիթուսթիւնին սիրան եփիլ սիսեց , ու առնն մեկ վայրկեանք մամ մը կը թուէր իրեն : Ուստի Վրիտանիէին իրեն համար ըրած միջնորդութիւնը զեւ ըմբոստ՝ ալ հարկ չմտալուց անոր , ինք անձամբ դուռը զարնելով . ու այնպէս սուստիկ զարկաւ՝ որ Վրիտանիէն տեղէն ցտփեցուց : Ըն առննք Դանազանն ըսաւ . Ո՞վ է սն : ու Վրիտանիէ պատասխան առաւ . ու ըսաւ . Իմ բարեկամն է :

Եւսպէս դուռը բացաւ՝ ու դուրս նայեցաւ . բայց

Վթաթխանը դուրսը գետինն ինկած էր՝ ինչու որ իր սիրտը նուազէր էր, որովհետեւ կը վախնար թէ դուրսը պիտի չբացուի իրեն ։

Ընտանեւը Վանապանն անոր մեռելն բռնեց՝ ու ըսաւ ։
Մզնիկ՝ քեզի կ'ըսեմ, ելի՛ր ։

Ո՛վ Տէր, իմ սիրտս նուազած է ։ Հազիւ թէ կենաց նշոյլս իմ վրաս մնացած է, ըսաւ Վթաթխանը ։ Բայց անիկայ պատասխան տուաւ թէ՛ Վանայ մէկը ըսաւ ։
« Երբոք հազիւ իմ վրաս մարեցաւ, Տէրը յիշեցի, ու իմ ազգեթոս քեզի՛ թաւաւոր տանարգ հասաւ » ։ Չօ՛ղ ։
Թ ։ 7 ։ Սի՛ վախնար, սուգի վրայ ելի՛ր, ու ըսէ ինծի թէ ինչ՞նչ եկար հոս ։

Վթաթխան ։ Վիսնս, բանի մը համար եկայ ես՝ որուն բնաւ հրաւիրուած չէի իմ բարեկամիս Վրիտաթինին պէս ։ Իր հրաւերը իմապատրէն էր, ու խն միայն իրմէն ։ Ընտր համար կը վախնամ թէ ըրածս ընկ յանդգնուած թիւն է ։

Վանապան ։ Մ՞ն ուզեց որ իր հետը առ տեղ գաս ։

Վթաթխան ։ Այո՛ ։ Ե ինչպէս որ կը տեսնես՝ Տէր իմ ահա եկայ ։ Ու թէ որ ուրիշներուն տրուելէն ետե՛ւ չընորհք մը առ մեզքերու թողութիւն մը կ'աւելնայ, կ'ազաւի՛մ որ թաւալանի ազախօնոց բամանորդ ըլլայ անոր ։

Ընտանեւը Վանապանը կրկին բռնեց անոր մեռելն՝ ու քաղցրութեամբ մը ներս տուաւ, և ըսաւ ։ Ես բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար կ'ազգի՛մ եմ, ինչ միտցող որ անոնք ինծի դան ։ Ու հոն մտը կայտալներուն ըսաւ ։
Բան մը բերէք ու տուէք Վթաթխանին հաստակը, որով իր նուազիւց դադրի ։ Այսպէս՝ անոնք ստալիս ենք մը բերին ։ Երբ՝ Թ ։ 13, ու տանել մը ետեւ Վթաթխանը կրկին գորացաւ ։

Եւ հիմա Վրիտաթինն, իր ազգն ու Վթաթխանը ներս տանուեցան Կանթաւն գլխուն Տէրաթինն, ու մարդասիրտ

կան խաղեր լուցին իրեն : Են ասենք ըսին ևս անոր ,
 Ար ցարնք մեր մեզայցը համար , ու թողութիւն կը
 խնդրենք մեր Տէրութեն , ու կ'ազաւննք որ տեղեկացնեն
 մեզ թէ ինչ պէտք է ընենք :

Ես բանիս և արդեամբ թողութիւն կը շարհեմ՝ ըստ
 Տէրը . բանիս՝ ներողութիւն տալու խոստանալոց , ար-
 դեամբ՝ իմ ստացած արտօնութիւնովս : Ես ասինք իմ
 բերնես առէք համարցալ մը , ու երկրորդը քանի որ յայտ-
 նար : Երդ . ւ . 2 : Աւել . Ի . 20 :

Հին տեսոց երազիս մէջ որ ըստ անուշ խաղեր խոս-
 ցու անոնց , սրով անոնց մեծապէս ուրախացան : Ասե-
 վեր դրանք վոց հանեց զանոնք , ու ցուցոց իրենց թէ
 ինչ կերպով փրկուեցան , և ըստ ևս՝ թէ ըստիւն եր-
 թաշուն՝ իրենց միտքիմարութեանք համար ան նոյն երկոց-
 թը կրկին պիտի տեսնեն :

Ես այն վարի յարկը՝ անտուտան սրահի մը մէջ ձեկց
 զանոնք , ու որ որ իրենց իրենց խոսակցելու սխալցին . ու
 պապես սխալ Վրխաթեն : Սրչաթ ուրախ եմ որ հոս
 ներս անտուեցանք մենք :

Վրաթիւն . Իրտուեք ունիս ուրախ ըլլալու . բայց
 ևս ասննեն առջի պատճառ ունիմ ուրախութենես ցաթ-
 կելու :

Վրխաթիւն . Դրանք ասինք կայնած ասնես որ կը զար-
 նէ ու մէկը պատասխան չէր տար , կարծեցի անզամ մը
 թէ մեր բոլոր աշխատութիւնք ոչինչը զայնած է . մա-
 նուանց երբոր ան զարշնչի շունք պնպիս սաստիկ կը հա-
 չէր մեր վոց :

Վրաթիւն . Բայց իմ ասննեն զեշ վախս ան ասնեն
 կ' որ տեսոց թէ զուց անոր շարհուցը ընդունելի էզայ ,
 ու ևս ևս ձգուեցայ : Մասնեցի թէ Հին կատարեցա-
 ան գրուանքը , " իմէ որ երկու կնիկ մէկ աղբորիցի մէջ ա-
 ըլլու վոց զանուին , մէկը պիտի ասնուի՝ ու մէկայը

ևզուի՞ : Մասի . ին . 41 : Մայ մնաց որ պիտի կան-
չէի , թէ՛ Արարուեցայ ես : Դուսը զարնելու ալ կը
մտնուայի . բայց երբոր վեր նայեցայ գրանը վրայի գրուած-
քին , յաւալեբուսիմիան առի : Մասնեցի ես որ կան՝
գուսը կրկին զարնելու՝ և կամ մեռնելու եմ . ուստի
զարկի գուսը , բայց չեմ գիտեր թէ ինչպէս . ինչու որ
իմ հոգիս առ ստանը կենաց ու մահուան մեջտեղց կը տազ-
նայեր :

Վրիաբիկ . Չե՞ս գիտեր ինչպէս զարնելդ : Աը հա-
ւատարմացընեմ գրեզ՝ որ քու զարնուածքներդ այնպէս
ուժգին էին , որ անոնց նայնը տեղես ցաթիկեցուց զիս .
կարնեցի որ բոլոր իմ կենացս մէջ այնպիսի զարնուածք
լուծ չէի : Աարնեցի որ զգրուսը բազկաւ մը ներս պիտի
մտնես , ու թագաւորութիւնը ուժով պիտի յափշտակես :
Մասի . ժա . 12 :

Գլուսիւն . Եփեսոս , Եզ՝ թէ որ իմ տեղս ըլլար ,
այնպէս պիտի չքնէր : Տեսար գուն թէ գուն իմ վրաս
զոցուեցաւ , և թէ խիստ անողորմ լուծ մը կար ան տե-
ղուանքը : Դարնեալ կ'ընեմ , Ո՞վ՝ թէ որ ինձ նման
այնպէս սրտարկեամ ըլլար , բոլոր իր գրութիւնովք պիտի
չգարնէր : Բայց՝ կ'ազաչեմ , Ի՞նչ ըսաւ իմ Տէրս իմ
ըրան անորդութեանս . արդեօք չբարեացան ինձի :

Վրիաբիկ . Արբոր ան քու զարնուածքիդ սաստիկ նոց-
նը լսեց , խիստ անմեղ ժպիտ մը ցուցուց . կարծեմ թէ
քու ըրանդ քու համեցուց զիմքը , ինչու որ ահամուսիմեան
նշան մը ցուցուց՝ : Բայց իմ սիրտս սպառութեան մէջ

* Արբոր մեղաւորը կորուսելու սաստիկ մտնուից կ'ազա-
թէ , յատուկ ներմեամուսութիւն մը կը նշանի իր հոգւոյն
մէջ . և իրլուսի որ ներմեամուս ըլլան մեր ազգիներէրը ,
այնչափ ընդունելի կ'ըլլան Տէրոջը , թէ և մարդոց լուս
հակասակ երեսց անոր եղանակը :

Թիւն մը ընելու կամքով շագհեր գանձից , հապա ան մտքովը որ ճամբորդները ինձի գալէն արդիլէ , ու փախչընէ գանձնց գալու և առ դուռը զարնելու՝ ներս ընդունուելու համար : Արբեմն կատարելով դուրս ելեր ու իմ սիրելիներուս մէկ քանին փառաստեր է ալ . բայց ես առ այժմ բուրբը համբերութեամբ կը տանիմ : Մնաց որ ես ստունին իմ ճամբորդներուս պնտութեան կը համեմտ , այնպէս որ անոնց իր պարտութեանը չին մտանալիք՝ որ իր դազանային բնութեանը թեւազրածն ընէ անոնց : Բայց մի իմ ծախու առածս , ես կը կարծեմ որ եթէ դուն յառաջմանէ դիպցած ալ ըլլայիր առ զարհուրելի շունին հոս ըլլալը , սակաւին պիտի գայիր հոս : Մուրացիկանները որ դունէ դուռ կը պարտին , աւելոք կ'ուզեն շուն մը սոճալուն՝ հաջնելուն՝ ու խածնելուն ևս ենթակից ըլլալ , քան թէ անոնցը հաւանական երկցած ոգորմութենէ մը ես հրատարիլ . և պէ՞տք է որ մէկ շուն մը՝ ուրիշ մարդու մը բակին շունը , և ան շունը , որուն հաջնելը իմ ճամբորդներուս պատին կը դարձնեն , արդիլէ մէկը ինձի գալէն : Աս անոնք կ'ազատեմ առիտներուն բերնէն , ու իմ սիրելիս՝ շունը նեղրէն : Սող՝ . իր . 20 , 21 :

Ան ստունը Գրիգորիանն ըսաւ . Ար խոստովանիմ իմ արխութիւնս . իմ շինացածս խոսեցայ ես . կ'ընդունիմ որ ամեն քանները աղէկ կ'ընես դուն : Մարդ . է . 37 :

Ա իմն Վրիտանիէ սկսեց իրենց ճամբորդութեանը վրայ խափիլ , ու ճանապարհին վրայով հարցուփորք ընել : Ուստի Իստապանը կերակրեց զանոնց՝ ու լուաց ուղերանին , ու դրաս զանոնք երթալու ճամբանուն մէջ , ինչպէս որ առաջ իր երկանը բեր էր : Այսպէս տեսայ երազիս մէջ որ անոնք իրենց ճամբուն մէջ յառաջ կ'երթային , ու եղանակը շատ դուարնալի էր իրենց :

Ան ստունը Վրիտանիէ սկսեց երգել ու ըսել .

Ի՞նչ որհնեալ որ էր ան որք՝
 Որ ես ելլայ ճամբորդութեան ,
 Ի՞նչ որհնեալ մարդ էր ան մարդը՝
 Որ զիս փութով շարժեց առ այն :

Իրաւ շատ ուշ սկսած եմ
 Փնտրուելու կեանքն անգրաւ ,
 Բայց կրցածիս շափ կը փաղեմ՝ ,
 Ուշ թող ըլլայ քան թէ բնաւ :

Երաստուցնիս ուրախութեան
 Այսիներնիս հաւատարի դարձան ,
 Երայկա ահա մեր սկիզբը
 Ար յայտնե՛կ մեր բարի վերջը :

Երգ՝ Վերսալնէին ու իր ընկերներուն երթալու ճամբուն
 քով պատին անդիի կողմը պարտեղ մը կար , ու ան պարտեղ
 հանդ շանը տիրոջն էր , որն որ առաջ յիշուեցաւ :
 Ու ան պարտեղին մէջ բուսած մրգաբեր ծառերուն մէկ
 քանիին ոտները պատին վրայն սկսաւ կողմը կախուէր էին .
 ու անուշահամ՝ ըլլալուն՝՝ զանոցները կը քաղէին , ու 'ի
 փնտրելու անձանցը զանոց կ'ուտէին : Երայկա Վերսալնէին
 տղայը՝ տղոց ստորութեանը պէս՝ համեմտով
 ծառերուն ու անոց վրայ կախուած պտուղներուն , փրցու-
 ցին զանոց ու սխեցին ուտել : Իրենց մայրը եւ պայկա
 բան ընկերուն համար զերկնք կը շեխեր , բայց և այնպէս
 տղայը բաներնին կը նայէին * :

* Ի՞նչ է առ պարտեղը , եթէ ոչ առ աշխարհս : Ի՞նչ
 էն ան պտուղները որ անոց հոս գտան . եթէ ոչ մարմնոց
 քանկութիւնը , տղոց քանկութիւնը , ու առ կեանքիս ամ-
 բարատւանութիւնը : Եւ Յ-Է , թ . 16 : Ետնոցմէ էին
 որ տղայը կերան : Սոցերնին շեխեց զանոց որ իրենցը
 շեղած բանն առին , բայց չէր գիտեր թէ Սասանային
 պարտեղին մէջ կը բուսէին անոց : Ո՛վ , ծնողքներ ,

Տղայո՛ւ կ'ըսէր ինքը , մեզք կը գործէք , ինչու որ սա պատգմեքը մերը չեն . բայց ինքը չէր գիտեր թէ թճաւանջին են : Ար վնայեմ՝ ձեզի որ եթէ գիտցած ըլլար , վախէն խեղճն պիտի մեռներ : Բայց սա անցաւ՝ ու անոնք իրենց ճամբան գացին : Գանդ որ ճամբուն գլուխէն երկու նետամիզի շափ յառաջ որ գացին , տեսան որ երկու անշնորհ անձիք վազելով կ'իջնէին գեղ 'ի իրենց * : Ասոր վրայ Վրիստիսնն ու Վիմ թիւնը իրենք գիւրնդ իրենց քոչերովը ծածկեցին , ու այնպէս իրենց ճամբան յառաջացան . տղայն ալ առնէնուն կ'երթային . և վերջնայէս ամենը իրարու հասան : Ան ասենը անոնք որ գեղ 'ի ասոնց կ'իջնէին , շխառկ կնիկներուն գէնն եկան , որ կարծես թէ պիտի գրկէին զանոնք . բայց Վրիստիսն ըսաւ . Ա՛ս կայնեցէք , կամ խաղաղութեամբ մեր ճամբան գացէք ինչպէս որ պետք է : Այս ասկայն սա երկուքը խուլ

ազէկ մտաք առէք ասիկայ : Ինչո՞ղ մի՛ տարք մեր գլուխըններուն ամենափոքր շարիք մը գործել : Իրաւակցէ՛ք զանոնք խիստ պզտիկ յանցանքի մը համար : Մեզքը խարերայ ալ է խառայուցի՛ ալ : Իմե՛ որ ամենէն պզտիկ յանցանքը շնորհաւորի , անիկայ բնականաբար կը խառայընէ զանոնք , այնպէս որ մեծադ շնորք կը գործեն : Բախէ ետե նայէ՛ զու՛ն անոնց սա պատգգ ուտելուն հետեանքը :

* Ո՞վ են ան գարշառեախլ անձերը : Ընոնք են՝ որոնց անչուշտ պիտի պատահէ՛ք մեր ճամբորդութեանը մէջ . սցսինցն անարգ ցանկութիւններ՝ կամ անիծեալ վառթարութիւններ , որ մեր մարմնաւոր բնութեանը յարմարած են : Ընոնք մեր վրայ պիտի յարկաւորեն , ձեզի գէմ՝ կենտրոն՝ ու ձեզ յաղթելու պիտի ջանան : Եւայ՛ ինչպէս վարուեցան սա ճամբորդները , ու հետե՛կ անոնց արքնակին : Իմե՛ որ մէկը սա գարշառեախլ անձերուն անուն գնել ուզէք , մէկը պիտի կոչուէր Մահաւատութիւնն ու միւսը Մասաւորութիւնն , որոնք կ'աշխատէին Վրիստաթի կոչերը իրենց պարկերաւորութենէն մերկայընել :

Ճարգոց պէս Վրբաստիւնին խոսքերուն ակամօք չցրին . հա-
պա սկսեցին բռնել զանոնց : Վրբաստիւն սաստիկ տաք-
նալով աստք վայձ իր սասունքն ուղե արացի կը գործեր ա-
նոնց . Վրբաստիւնը եւս կրցածին շտափ կ'աշխատէր անոնց
ձեռքին ազատելու : Վրբաստիւն կրկին ըսաւ անոնց .
Ե՛ր կայնեցեք , ու բռնե՛րնի՞ց զայնք . մենք մեզի տալու
տասկ չունինք . ինչու որ՝ ինչպէս որ կը տեսնե՛ք՝ ճամբորդ
ճարգիկ ենք . ու այնպիսի ճամբորդներ ալ ենք՝ որ մեր
բարեկամներուն ոչորմունք խնայք կ'ապրինք :

Եւ ասանք ան երկու ճարգոց մէկն ըսաւ . Մենք ստակի
համար մեր վոյց չենք գար . հապա եկանք մեզի գրուցելու
որ մէկ պարտիկ խնդիրք մը ունինք մե՛ն , ու թէ՛ որ անի-
կոյ կատարե՛ք՝ մեզի մշտնջենաւոր աշխատիլուն մը պիտի
ընենք :

Շինս Վրբաստիւն խնամալով թէ ի՞նչ կ'ուզեն ըսել ,
գործեալ պատասխան տուաւ ու ըսաւ . Մէ՛ կը ընենք
մեզի՝ ձէ՛ մտիկ կ'ընենք՝ և ձէ՛ մեր խնդիրքը կ'ընդունինք .
մենք կ'արտարանք ու չենք կրնար կայտիլ . մեր գործը կե-
նաց ու մահուան գործ մըն է : Եւ յապէս Վրբաստիւն ու իր
ընկերը գործեալ խնայցին անցնիլ երթալու , բայց անոնց
իրոնց ճամբուն զե՛նը կեցան ու արդիւնցին :

Եւ ըսին . Մենք մեր կենացը փնտաւելու սիրոյ չունինք .
մեր ուզածը ուրիշ բան է :

Ի՞նչ , ըսաւ Վրբաստիւն , զորք մեր հոգին ու ճարմինը
մեկանց կ'ուզէք . ինչու իր գրեւե՛ր եւ որ անոր համար
եկան էք . Բայց անելք աս անգը կը մեռնինք՝ քան թէ
մենք մեզ կը նշենք այնպիսի որոգայթներու մէջ ինքուր .
որ մեր հանգիստեալ բարեկամութեանը պիտի փնտսէ :
Եւ խոսքին վոյց երկուքը մեկին կայնեցին փրոսցին ու
ապրուակելով կանչու ըտանցին , շագի ապաստոյ շինց ,
և այսպէս իրենք զիրենք կանանց պաշտպանութեանը հա-
մար արուած պէնդին տակը գրին : Ի՛Օ՚Դ՛ . Ի՛ք . 25-

27 : Բայց մարդիկը աակաւին իրենց վրայ կու գային յազմելու իրենց • վասն որոյ անոնք կրկին սկսեցին կանչու ըստել * :

Երգ՝ Ինչպէս որ ըսի՝ իրենց եկած գոնէն շատ հետուն ըլլալով , ձայներնին իրենց եղած տեղին հոն ըստեր է • ուստի նոյն տունէն մեկը գուրս ելաւ , ու խնամալով որ Քրիստոսին ձայնն էր , արտօրաց անոր ազատութեանը համեմը • բայց մինչև որ կնիկները տեսնելու ըստի մտածցաւ՝ իրձայնները մեծ կուուոյ մեջ էին • ապաքն ալ մեկ կողմը կայներ կու ըսցին : Ըստանը ան իրենց ազատութեանը համար եկողը՝ ան անդգամներուն կանչեց ըստելով • Ե՛նչ է սա մեր ըրածը • իմ Տերոն ժողովոյոցը մեղանչել պիտի տայ : Դասե ետեւուն վրայեց որ բուն զանոնք , բայց անոնք փախան՝ ու պատին վրայն ան մեծ շունին տերտեղ պարտեղը անցան • ու շունը իրենց պաշտպան եղաւ : Ուստի սա Եզատիչը կնիկներուն քովն եկաւ՝ ու հարցուց թէ Ինչպէս են : Ըստն ալ պատասխան տուին • Շնորհակալ ենք քու Տերովմդ • աղէկ ենք , միայն քիչ մը փախանք • շնորհակալ ենք քե՛ն ալ՝ որ մեր օգնութեանը հասար , ապա թէ ոչ՝ պիտի յազմուենք :

Ըս Եզատիչը քանի մը ուրիշ խօսքերն ետե՛ ըսաւ անոնց • Երբոր գուր գոնէն ներս բնդուուեցայ՝ մեծապէս զարմացայ ես , որ գուր մեր տկար կնիկներ ըլլալը գիտնալով Տերոնը շարաչեցիք որ եղի պատճառով մը տայ • ան տանը սա նեղութիւններուն ու վասնզներուն պիտի ըստ-

* Ըստ տեղս կը տեսնենք թէ ամենամեծ շարիք մը գործելու խիստ սաստիկ փորձութիւնը մեզք չէ՝ թէ որ անոր զեմ՝ կեցուի ու համութիւն լացուի : Մեր սիրելի Տերը մեզի նման ամեն բաներու մեջ փորձուցաւ , բայց սասանց մեզքի մնաց :

առնելիք : քանզի ան պիտի տար մեզի մէկ առաջնորդ
մը * :

Երևան , ըստ Վրիտանիէ , ան ներկայ բարութիւնաց
միտքերնիս պնդեալ յազատակեցաւ , որ դաշու գտանցները
մնացանք : Եսկէ 'ի զսա որմնն մտքնն կ'անցներ թէ խնա-
զաւորնն պաշտօնն պաշտօն մտք պայտիտ անդամները
պիտի կարենան դարձնակալ ըլլալ : Երգարն աղէկ եղած
պիտի ըլլար մեզի թէ որ մեր Տէրութենն առաջնորդ մը
խնդրած ըլլայինք , բայց որովհետեւ մեր Տէրը պիտի թէ
պատկար էր մեզի ան , կը դարձնուամ որ ինք հետեւնիս
մէկը շերիկց :

Երասիլ . Եմն ասնն հարկաւոր չէ առանց խնդրելու
բան առաւ , որ ըլլայ թէ ասանկով ան բանն յարգու-
թիւնը ցածնայ . բայց երբոր բանի մը հարկաւորութիւնը
կը գտնուի , ան ասնը անիկայ գտնուցին աշխն առջին
անոր պատշաճաւոր յարգութիւնը կը նմանցուի , և հե-
տեւայեա անոր համեմատ կը գործածուի : Թէ որ իմ
Տէրս մեզի առաջնորդ մը առած ըլլար , մեր գանցառու-
թեանը վրայ պայեա պիտի շախտայիք մէկը շերիկու-
նուց հանար . ինչպէս որմնն արտասարու իրաւունք ու-
նիք : Երայեա՝ ասնն բան աղէկի պատճառ կ'ըլլայ , ու
կ'պնէ մեզի առանկ ևս գտնուար ըլլար :

Վրիտանի . Երգեպ գտնուանք ե՞ս երթանք մեր Տէրու-
նք , ու մեր յիտարութիւնը խոստովանինք ու մէկը ու-
զեմք :

Երասիլ . Չեր յիտարութեանը վրայ մեր ընելու խոս-
տովանութիւնը ևս անոր կը ներկայացնենք : Չարկ չէ
մեզի նորն ևս երթալ . քանզի՝ բոլոր ան տեղանքը

* Երգարն իմ՝ մի մտքանար աղբիւրի մէջ , որ ըլլայ
թէ յու վրայ առաջնային ան ազգու խոսքը նշմարաթի , թէ
"Չունիք , ինչու որ չէք խնդրել" : Ամ . 4 . 2 :

Վերադարձի . Հնար ազնիկ . քննիչ ըսեմ՝ թե՛ ինչի՞ն :
 Ուրա դանեն դուրս դնելիս առաջ՝ գիշեր մը անկողնինս մեջ
 որ պառկած էի՝ երազ մը տեսայ տարս վրայ : Այն ժամեր
 ինձի թե՛ կը տեսնեի երկու մարդիկ՝ շքին և նման ասանց ,
 որ թ՛ անկողնինս տարին առկը կայներ էին ու հնարք մը
 կը խորհէին թե՛ ինչպէս կրնան թ՛ փրկութիւնս խափա-
 նել : Իսկ իսկ իրենց ըսած խաբը քննիչ պատշեմ : Ը-
 սին թե՛ (երբոր ես թ՛ նեղութիւններս մէջն էի՝)
 Ի՞նչ ըսեցի առ կնոջ . քանզի ինչը թե՛ արթուն և թե՛
 քան եղած ասեցի միշտ սպարմութեան համար կ'ապագա-
 կե . թե՛ որ ձգեց որ իր սկսածին պէս յառաջ ելլիմ ,
 պիտի կորսնցնենք զինքը՝ ինչպէս որ կորսնցուցինք իր երթ-
 կը : Գիտե՛ս որ ասիկայ պետք էր պատշաճընել զիս , ու
 պատրաստութիւն տեսնել առ ինձի , երբոր կրնար պատ-
 ըստութիւն ըլլալի :

Գրտախիւն . Ազնի՛ ինչպէս որ աս զանգատութիւնը պա-
 տմութիւն մը եղաւ մեզի մեր անկատարութիւնը տեսնե-
 լալ , սրայիս ալ անոզ՝ մեր Տէրը պատմութիւն ունեցաւ
 իր սպարմութեանը առատութիւնը յայտնի ընելու . քանզի
 ինչպէս որ կը տեսնենք՝ ինչը տասնց մեր ինզրելուն մար-
 դատրութեանը ետեւսս եկաւ , ու միայն իր բարի հա-
 նութիւնովը ապաստեց մեզ անոց մեղքերն որ մե՛ն զգրա-
 ւոր էին :

Երբ՝ անոց քիչ մըն ալ խոտելն ետեւ ասոնի մը մե-
 տեցան՝ որ նմարուն վրայ կեցեր էր , ու շինուած էր Խա-
 նապարհորդներուն հանգստութեանը համար , ինչպէս որ
 ընդարձակեցին ստորագրած պիտի գտնէք ան՝ Վերադար-
 նաին Խանապարհորդութեանը վրայ եղած մեր պատմու-
 թեանը մէջ : Ուստի յառաջ գալիս անոց զեպ 'ի ան-
 տանը : (որ էր Սեկնիէին ասանը * .) ու երբոր գրանք

* Սեկնիէից Ըստուծոյ Սուրբ Հոգին է՝ որ միայն ինք կը

առջևն եկան՝ կը ըսէին թէ մեծ խառակցութիւն մը կար
տանը մէջ . ու ահանջ զնելով՝ կը թուակր իրենց որ կը
ըսէին թէ Վրքխատնէին անունը կը յիշուէր . որովհետեւ
պետք է գիտնալ որ իր՝ ու իր գաւկչներուն ճամբորդու-
թեան ելլելու համարը իր առջևն կ'երթար : Աւ ախ-
կաց աւելի համելի էր ասանք մէջններուն , որ ըսեր էին թէ
ինք Վրքխատնասին կ'ինն է . մն կ'իտիկը՝ որ ասենայ այն-
չափ գովհամուկ էր ճամբորդութեան երթալու խաւրը լսե-
լու : Այսան որոյ հանգարաւ կայնեցան՝ ու կը ըսէին որ
ներսի բարի անձնիքը կը գովէին պնիքը , որուն համար
փոսերնուն շէր անցներ թէ գրանն առջևը կայներ է :
Ա երջնայեա Վրքխատնէ գուռը զարկաւ , ինչպէս որ առաջ
ճամբուն գլխու գուռը զարկեր էր : Երգ՝ երբոր ինք

լուսաւորէ մեզին մթութիւնը , ու կու տայ “ Եստուծոյ
փառաց գիտութեան լալը՝ Ախուս Վրքխատնի անձուց ” :
Ի կ'ընթ . 4 . 6 : Աւելնակը սա երկրորդ մասին մէջ
մեր բնութեանը փրցող շատ զաղափարներ յառաջ կը
բերէ , որոնք առջի մասին մէջ այնչափ նկատուած չէին :
Այս օրինակ բնչափրութեան բնութիւնը՝ Վերացին օրի-
նակացը : Մոզէր՝ օրինակ ողորմելի մեղաւորի մը՝ որ
ըստ ինքեան վաթմարութեանը լեցան է , և սակայն
փրկուելու համար Վրքխատնէ կախալ է : Այսան ու-
նազէրը՝ օրինակ Ախուսի ունեցած ինասկին իր գաւկչնե-
րուն վրայ : Մորթուած Գառը՝ օրինակ Եստուծոյ Գա-
ռին , որ իր բերանը շրայաւ . ու մանուկով կերակրող
մուշունը՝ օրինակ կեղծաւոր քրքխատնեաներուն , որոնք
մարդոց՝ ան թուշունին պէս զեղջիկի կ'երեան , բայց իրենց
սիրտը ազահութեան տուած են : Եստուց ասենք փոխ-
չապէս ընտրուած են սա զանազան բաները նշանակելու :
Ով ընթերցող էրանթ թէ գուն ալ այնքան երանելի
ըլլաւ , որ յու ճամբորդութեանը մէջ Մ'կ'իտիկն ասանը
հանգարաւ՝ ու սարկա իրանն որ մարդու նման շարժեցե-
ներ :

զարկաւ՝ մանկահասակ Օրփորդ մը եկաւ դուռը, ու բա-
նայլով անիկոյ դուրս նայեցաւ, և ահա երկու կնիկ կային
հան :

Ընտանեւ Օրփորդն ըսաւ անոնց . Ըստեղա որման հետ
կ'ուզէք խախլ դուրս :

Պատասխան տուաւ Քրիստինն . Իննցանց որ անիկոյ
ճամուռարհորդ կողովներուն համար արտանութիւն կ'զան
անդ մըն է, ու մենք ալ հիմա աս գրանը քով պնդոյիսի
անիկոյ ենք . վասն որոյ կ'ազաւննք որ հիմա հազորդ ընէք
մեզ ան բանին՝ որուն համար որ եկանք . քանզի ինչպէս
որ կը տեսնէք, որն իրիկուն կ'զան է, ու ասկէ աւելի ան-
գին երթալ չ'նք ուզէք աս գիշեր :

Օրփորդ . Կ'ազաւնե՞մ' ներ անտաններն ի՞նչ են, որ
ներս ի՞մ Տէրոջ երթամ՝ գրայցեմ :

Քրիստին . Ի՞մ անուն Քրիստինն է . ես ան ճամ-
ուռոյն կնիկն էի՝ որ քանի մը տարի առաջ աս ճամբայիս
անցաւ . ու ասոնք անոր լոբս գաւկըններն են : Ըստ աղ-
ջկն ալ ի՞մ ընկերս է, ու ան ալ ճամբորդութեան ե-
լած է :

Ընտանեւ Օրփորդը՝ որուն անունն կը Եստիլութիւն,
ներս վազեց, ու ըսաւ ներսներուն . Արեւնք իմանալ
թէ ի՞նչ կայ դուռը : Քրիստինն կայ՝ ու իր գաւկըններն
ու իր ընկերը, որոնց ամենն ալ ներս հաս ընդունուելու
համար կը սպասեն : Եստիլ ալ իրենց ուրախութենէն
ցաթկեցին, ու գացին ըսին իրենց Տէրոջը : Ուստի դու-
ռը եկաւ ինքը, ու անոր վրայ նայելով ըսաւ . Ի՞նչն ես
արդեօք ան Քրիստինն՝ որն որ Քրիստիանոս անուն բարի
մարդն իր ետեւը նկեց, երբոր ինչ ճամբորդութեան կեանք
վարելու սկսեց :

Քրիստին . Ը, յի, ես եմ ան կարծրասիրտ կնիկը՝ որ
ի՞մ երկանս նեղութիւնները քանի անգ չ'զրի, ու նկեցի
զնորը միմայ երթալ իր ճամբորդութեանը . ու ասոնք

իբ շարս գտեկընեն են * : Բայց հիմն ես ալ եկայ , ինչու որ աղէկ խնացայ որ ասէկ 'ի դաս շխտակ շամբայ մը լիցայ :

ՄԷՔԻԷ . Արեմն՝ կատարեցաւ ան մնացած վայրով գրուածը՝ որ ըսեր էր իբ աղին . « Կնան պարս պղին բանէ . անիկայ պատասխան տուաւ ու ըսաւ՝ Չեմ ուզէր երթալ : բայց ետքը գլխացաւ ու գնաց պղին » : Մատթ . ին . 28-30 :

* Քրիստոսն արատախանելց ըսելով . Ե՛րայեա թող ըլլայ . Եմն : Կատուած այց որ իբու ըլլայ սա խաբըր իմ վրաս , ու ընթէ՛կ որ վերջնայեա ամբի՛ծ ու անարատ գրանուի՛մ խաղաղութեամբ :

ՄԷՔԻԷ . Բայց ինչո՞ւ համար այսպեա գուռը կայներ ես . նե՛րս եկոր՝ Եքրահամին աղջիկը . հիմն քու խաբրդ կ'ընէինք մենք . ինչու որ քու գաղէգ առաջ քու շամբորդ ըլլալուդ ու բախարար լուրք մեզի հասաւ : Աղէ՛ք՝ արժողայ , եկէ՛ք նե՛րս . եկոր մաղթիկ , եկոր նե՛րս : Ե՛րայեա անոնց ամենք տունը տաւա :

Երբոր ներս գացին՝ հրաւիրուեցան որ նստին ու յոգնութիւն տանեն . ու ասիկայ որ ըրին՝ ասուք մէջ շամբորդներու խնամք ընողները սենեակը մնան գոմանց տեսնելու . և մէկն ու միւսը և ամենն ալ կը խնդային իրենց ուրախութենէն՝ որ Քրիստոսն շամբորդ եղած էր . նայեցան ես աղոցը վրայ , ու անոնց երեսները շոթեցին , իբնն նշան մարգարտութեամբ գոմանց ընդունելնուն . նոյն մարգարտութիւնը ցուցային նաև . Կ'իմ ու թիւնին , ու բաշտին ալ իրենց Տերտը տունը գալուստը բարեկցին † :

* Տես սա անգս թե՛ ճշմարտ ընթէ՛ցին փորձը տանելի ինչպէս կը ներգործէ սրտին : Եւ ընթէ՛ցը ստացողն ըլլէ իրենց աշխին առջևը նուաաս կ'ըլլան , ու իրենց գերեմք մեծցընելն բոլորովին կը հրածարին Քրիստոսն ին նանն ո՞ր ըսաւ , « Ես եմ՝ ան կարծրասիրտ կնիկը » , և՛ :

† Ե՛հա քեզի ճշմարտ ու բախութիւն՝ որուն շնն խառ-

որ եւ սասոր նշանակութիւնը քիչ մը կ'իխնամ՝ . ստի-
կաց աշխարհասէր մարդու որինակ է . այնպէս շնչ , բարբի
Տէր :

Շխտակ խտեցար . ու իր քերոցը իր երկրասոր միտքը
կը ցուցնէ : Այս ինչպէս որ կը տեսնեն թէ ինչ տակըք
կը նանայ մողմել յարգերը՝ փայտի կտորներն ու գեանին
փոշիները , քան թէ Արկնասոր իմացը իր ներքը բռնամ՝
զերեն զնրքը կանչողն ըսածն ընել . ստիկաց կը ցուցնէ
թէ Արկիները սուս բանի մը պէս է սմանց , ու թէ՛ մի
միտքն երկրասոր բաներն իսկական բաներ կը սեպեն ա-
նանց : Վարձեալ ինչպէս որ տեսար թէ մարդը ուրիշ
տեղ չէր կրնար նայել բաց միտքն գեանը , ստիկաց կը
տարմնցնէ քեզի թէ երբոր երկրասոր բաները մարդոց մը ա-
քին վրայ կը տիրեն , անանց սրտերը բոլորովն Աստուծոմ
կը հետացնեն :

Եսոր վրայ Վրիտախնէ կանչեց ըսելով , Ո՛հ , ազատ
զիս առ քերոցն :

Ըստ Սեկնիւի : Սեկգի նշուած է ան ազգերը գրե-
թէ , որ մինչև ժանկատեր է . և սասը հարցար մարդուն
մէկը հարկն կ'աղջիթէ՝ թէ « Ինձի հարատութիւն մի
ասոր » : Եւս . Ը . 8 : շխտն ըստբուն մնտուած մեծ
բաներն են՝ յարգերն ու փայտերը՝ և փոշիները :

Ես իտքին վրայ Վրիտախնն ու Վիմութիւնը սկսեցին
ըսել , ու ըսին . Եւսն , բոլորովն նշնարիտ է սա * :

Արբոր ստիկաց ցուցուց անանց՝ Սեկնիւի , սարսու գաննոց
տանը ամենէն աղէկ սննտակը , ու հրամայեց որ ըստ կող-

* Ո՛վ ընթերցող՝ արդեայ սա բարեպաշտ նամբորդնե-
րուս նման սա աշխարհիս ունայնութիւնները Վրիտախն
անցնելի մեծութենէն ու քու անտահ հարցոց փրկութենէն
տակի ընտրելով՝ բնաւ երբէք սրտանց արցունք մը թա-
փեցի՞ր քու Տէրոնց ցուցուած ցած ու անարգական վար-
քիդ համար :

մը նային ու տեսնեն թե պատկար բան մը կրնան գտնել հան : Ետեք ալ ամեն կողմերը նայեցան . ինչու որ բան մը չկար հան տեսնելու՝ բայց միայն մտղև մը պատին վրայ , ու անիկայ զանց ըրին իրենք :

Ըն ասեմը Գեօմեթիան ըսաւ . Տէր ի՞նչ էս բան մը լին տեսներ . բայց Վերստինե՛կ լուս կեցաւ :

Բայց կրկին նայե , ըսաւ Մեկնիչը , ուստի ան ալ կրկին նայեցաւ՝ ու ըսաւ . Ուրիշ բան չկայ հաս՝ բայց աղեղ մտղև մը , որ իր նկարագը պատին փակած է : Իսկ Մեկնիչը ըսաւ . Ըն ընդարձակ տեսնակին մէջ միայն մէկ մտղև մը կայ : Ըն ասեմը Վերստինեկն աչքերը ապրանքով լեցան , ինչու որ ինք այնպէս կրիկ մըն էր՝ որ խելքը ըստով կը հասնէր ամեն բանի . ու ըսաւ . Եսի՛ Տէր ի՞նչ , առ տեղս մեկին աւելի մտղևներ կան . ու այնպիսի մտղևներ՝ որոնց թոյնը աւելի ապահովիչ է քան թէ ստորը : Ըն ասեմը Մեկնիչը խնդում էրեւով մը անոր վրայ նայեցաւ , ու ըսաւ . Նշմարիտ խոսեցար զուն : Բարիկայ Գեօմեթիանը ամչացի՝ ու պատճառեց որ ստորը երեսին ծածկին , ինչու որ հիմա ամեն ալ սկսեցին խնայել ան առակը :

Ընկե՛ ետե Մեկնիչը դարձեալ ըսաւ . Մտղևը իր նկարագը պատերուն կը փակէ՛ ինչպէս որ կը տեսնէր , ու ինչպատերերուն պաշտաները կը ընակի : Եւսի՛ . Ը . 28 : Ըն առ խոսքը ինչ՞նչ համար ըստած է , բայց եթէ մեղե ցուցրենու՝ թե զուր մեղաց թոյնովը նշմար լեցան ալ ըստք , տակաւին Լուսարին նկարագը կրնայ բանել ու ընակիլ ինչպատերին վերի Տանը ամենն աղկե՛ տեսիլը :

* Եհն առ տեղս է Եստուծոյ շարժաց խորհուրդը՝ մեր պատմական հասարակ խորհուրդը , որ որչափ ալ որ ասելի է մեղքը ամենաուրբ Եստուծոյ առնէ՛ր ու որչափ ալ որ լեցան է մեղաւորը մեղքով , տակաւին Եստուած

Ըստ փրայով քանի մը բան խորհեցայ, բայց բռնազին չկրցայ խնամալ ան՝ ըսաւ Վրիստիսն : Մտածեցի թէ մնայ մեղհանբաւ պէս ենք, և թէ՛նք արշափ զեղեցիկ տեղ ալ բնակինք՝ ազեղ էակներ կ'երեւանք : բայց իմ մտքիս շնորհաւ թէ աս մեղհասոյք՝ աս թուանաւոր ու արզեղ կենդանիսոյք՝ հաւատքի փրայով դաս մը պիտի սորզինք : Առ սակայն ան իր ներքերովք բռնած է, ու ինչպէս որ կը պնտնեմ՝ տանը ամենէն աղէկ սննեակը կը բնակի : Ըստուած անպէտ բան մը չտեսցե՞նք :

Ան ստանը ամենն ալ ուրախացան, բայց աշքերնին արցունքով լեցան : ու իրարու երես նայեցան և խնամահաւ ինքիս ըրին Սեկնիսն :

Ինչէ՛ ետև ուրիշ սննեակ մը ստարաւ զանանք, ուր որ

կը սիրէ մեղաւորը : ինչքէ՛ համար : անոր համար որ իր բնորեալ մեղաւորները միտարուած կը համարի Վրիստասի իր սիրելի Աղբալին հետ՝ որով մեղաց կատարեալ ըսաւ ինքիս զործուած է : ու այնպէս անոր պատուական արիւնք անոնց հոգիները բոլոր մեղքերն կը սրբէ, ու ստանց մեղաց արաստի մը Ըստուծոյ առջին զանանք կը ներկացայցընէ : Ետիկայ հաւատքը կը բռնէ : ու հապա հոգին ամենէն ըստ սննեակը՝ բուն իսկ Ըստուծոյ մէջ կը բնակի Վրիստասով :

Նեղինակը մեղհափն արինակոյց չցուցընէր թէ մեղաւորը քանի որ մեղաց թոյնովք լեցան է՝ ստանց փոխախա թեան մը քանդզնարար կրնայ ինքզինքը հաւատարմացընել թէ Վրիստասի արիւնովք փրկու թեան ժառանգորդ է : Նապա աս միայն կ'ուզէ ցուցընել թէ բնաւ մեկ մեղք մը կամ ներքին ապականութեան նսնաշում մը պէտք չէ որ մեկը թուցընէ Վրիստասի գիտելին՝ ու մեր առջեւ դրուած յոյսը ամուր բռնելու համար պատուազարանի մը փառելին, որ ստանկով կարենայ դատաւարասութենէ ազատիլ ու արախ ապականութենէ մնորուիլ, ու այնպէս յարմարիլ ան երկնային սթեաննեալուն՝ ուր որ անտուր մեկը չկրնար մտնել :

հաս մը կար ու անոր ձաղկերը , և հրամայեց որ թիւ մը ասեմնուային : Իւր ասեմնոս որ ձաղկերուն մէկը աւազանը գնաց իւր խելլու , ու ասմն մեկ խելլուն իր գլուխն ու աչքերը վեր կը վերցնէր դեպ 'ի երկնոցը : 'Ապրեցէ՛ք' ըսաւ Սեփեհը , ինչ կ'ընե՛ս աս փորձիկ ձաղը , ու սորփեցէ՛ք անիկ աննընայ թէ և յիկ կու գան ներ ընդունան պարտախելները , ընդունան ասեմնիդ վեր ձաղկով : Բայց զուր գարնեայ 'Ապրեցէ՛ք ու մի՛ ա գրե՛ք : Եւ յայնս անտէր զնա ընթերցանք միտ գնելով նիստակցին որ հասը լարս կերպով կը վարուէր իր ձաղկերուն հետ : Իսկ հասարակ ձայն մը ունէր , ու ան ձայնը բոլոր որը կը գործածէր : Երկբարդ՝ մանուար ձայն մը ունէր , ու ան ձայնը 'երբեմն կը հանէր : Երբորդ՝ ձաղկին իր քոյք հասայելու ձայն մը ունէր : Իւր լարորդ՝ աղաղակ մը :

Երբ աս հասը ներ ինազատորին հետ համեմատեցէ՛ք , ու աս ձաղկերը իր հնազանդ գաւկիցներուն հետ , ըսաւ Սեփեհը : 'Ինչո՞ք ինչ ան հասին նման կերպեր ունի՞ ու ընդհանր իր ժողովուրդը հետ կը վարուի : Իր հասարակ ձայնոյք բուն մը ըսաւ , բայց իր մանուար ձայնոյք միշտ բուն ունի առչու . ունի ևս իր քոյք հասայելու ձայն մը՝ իր թեկն ասկն եղողներուն համար , և ունի աղաղակ մը՝ իր թումուլոյն զարը տեսնելուն անտէր ձայն առչու համար : Սիբեհէ՛ք ի՞նչ , պարտիս բունը եզան սենեակները կ'ուզե՛մ ասնիկ նեղ ինչու որ զուր կնիկ է՛ք , ու նեղի դիւրին կու գան ասնոք՝ :

* Երկնայ գեղեցիկ որինակ մըն է : Եւստանոյ հասարակ ձայնը ան է՝ որով իր բոլոր արարածները կը կռնէ , որոնց որ Եւստանոսին ձայնը հասած է : Իր մանուար ձայնը ան է՝ որ 'Բրիտանոսի Եւստանոսին Զորհը՛ք' խաղաղութիւնն ու Թաղութիւնը իր ժողովուրդը կու սայ : Իր քոյք հասայելու ձայնը ան է՝ որ իր թեկն ասկը կը կռնէ գաննոք , իր սիրոյն միտիտարութիւններոյն կը ընթանցնէ :

Տէր իմ, ըստ Վերխափնեկ, կ'ազարչեմ՝ քանի մը բան ալ ցուցուք մեզի: Ուստի սպանդանոցը տարաւ զանանց, ուր որ մնազորքը ոչխար մը կը մերթկեր. և ահա կը տեսնեին որ ոչխարը հանդարտ կեցեր էր, ու համբերութեամբ կ'ընդունէր իր մահը: Եթէ ետեւ ըստ Սեկնիչք. Ըստ ոչխարին պիտի սորվե՞ք շարժարուիլ, ու նեղութիւն կրել առանց արանջալը ու զանգատելու: Կոչեցէք Քնչպէս հանդարտութեամբ իր մահը կ'ընդունի, ու առանց գեմ կենալու կը թողու որ իր մերթկէ մինչեւ իր գլխուն գոպկն հանեն. մեր թնազաւորք մեզ իր ոչխարները կը կռչէ՞:

Եթէ ետեւ իր պարտեղք տարաւ զանանց՝ ուր որ բացմտանակ ծաղիկներ կային, ու ըստ. «Ար տեսնե՞ք առ տանը: Վերխափնեկ պատասխան տուաւ ու ըստ. Եւթ: Ըստ տանը Սեկնիչք դարձեալ ըստ. Բհա առ ծաղիկները քանակութեամբ՝ որպիսութեամբ՝ գունով՝ հասով ա-

մանց արտերը, իր հետք սերտ հազորդութիւն ունենալ շորհեղով կը մնա քանի անանց հոգինքը, ու Հոգեով Արքով եզան ու բախտութեան առատութիւնովը կը կենդանացընէ զանանց: «Վա թեկերուզ հոգանաւորութեանը տակը պիտի ցնծամ»՝ կ'ըսէ Դուրիթ: Սող, կկ. 7: Ըսչք մեր դպացուներն ու միտիթարութիւնները Քնչ. ԳՂ ըլլան՝ տակաին վասնոյի մէջ ենք մենք. քանզի թշտամբները տան կողմանէ մեզ չբխարտաւ են, ու մեր իրաւ շար թշտամբները մեր ներքի գին են: Ըտր համար լայն մին ալ ունի Տէրն մեր, արով մեզի կ'ազարչակէ՝ մեզ կ'կանչէ՝ ու վասնոյէ մեզ կը դարձացընէ: Ինչեւ համար, անոր համար որ իրեն գիտենք՝ ու իրեն վազենք. քանզի մեր ապաւենը ինչն է:

* Սորքեալ ոչխարներու պէս լէի՞նք մենք: Ըստ հիմա՝ ի՞նչ Տէր մեր Վերխափնեկ, հիմա գարնանը քեզի որ մեր հոգինքուն Հոգեով ու Տեսն ըստ: Սղ Տէր՝ առտեւ քան զառտեւն շորհէ մեզի քա հեզ և խմարն ոգիդ:

զբոսժիւնով իրարմէ տարբեր են . կան ոմանք որ ուրիշներն լուսազոյն են . բայց պարտիզպանք ուր որ գրաւ զերկնք հոն կը կենան , ու մեկզմեկու հետ շնն կը սուիր ² :

Դարձեալ տարաւ զանոնք իր պարզ՝ որ ցորեն ու զաօրի ջաներ կը : բայց երբոր նայեցան՝ տեսան որ բոլորին ալ գլուխները կորսուած էին , ու միայն յարզը մնացած կը : Առ ըսաւ զարձեալ . Եւ զեանք աչք զբուհցաւ հերիտեացաւ ու ցանուեցաւ . բայց ի՞նչ պիտի ընենք հունեք : Պատասխան տուաւ Վրիտահեմ . Եւ ըսէ՛ մեկ մտաք , ու մնացածը աչքի տեղ զործածէ : Են տանը Սեկնիչք զարձեալ ըսաւ . Եհա կը տեսնե՛ք՝ որ ներ ակնկալած բաւնը պատուքն է , ու սնոր պակասութեանք համար հունեք կրակի տալու ու մարդոց ուղեբունն տակը կտրուելու կը

² Վրիտասի եկեղեցին իր պարտեզն է . իր ժողովուրդները՝ իր ճորճքին զբոսժիւնովն սնոր մէջ անկուած են . ու լուսավ պիտի փոխուին իր փառքին թաղաւորութեանք մէջ անկուելու : Առ թեպէտ անոնց գաւառութեանք մէջ պզտիկ տարբերութիւններ կինան ըլլալ , բայց ան պատճառաւ ինչի՞նչ համար սեփարան պիտի ըլլան իրարու : Պէտք չէ որ զո՛ն ըլլանք առ պարտեզն զուրս աւազաստ անպիտան ու փրատակար բոցերուն մէջ սինուի մը ունենալու : Բայց թէ որ Տերոջն պարտեզին մէջ տընկուած ենք՝ ու պաշարեր ըլլալու համար Ետուծոյ ճորճքն ընդունած ենք , առիկայ մեզի բաւական պատիւ սեպելու ենք : Այսին որոյ պէտք է հակնք որ նախանձութեան ու փրատարութեան՝ եղբայրատեցութեան ու հակառակութեան մէջ չիմանք : Պէտք է զո՛ն ըլլանք եղած տեղերնրս , զբոսութիւնով կամ սնուաբարն ու թիւնով՝ արտունւով կամ սինուեցով բան մը չընելով , հապա ինաստութեան հեղաւթիւնով մեր բոլորտիքը երկնային հաս մը սփռելու խնայով , ու մեզ փրկիչ Ետուծոյն փարզապետութիւնք ամեն բանի մէջ զարգաթելով :

զննէք . զցոյշ կեցիք որ ասով դուք մեզ շնորհակարտեք* :

Ահիջը երբոր արտնն ասնն հու զային՝ փոքրիկ նննչուկ մը անասն որ մեծ մասնուկ մը ունէր իր բերանը . Սեկնիւն ըստու . Վրացեցիք : Սաստի անոնք նայեցան , ու Վիժու թիւնը կը զարմանար . բայց Վրիտաթինէ ըստու . Մտ գեղեցիկ պզտիկ նննչուկին թնշ անփայլ բան է աս , որ թոք ըստ ուրիշ թուշունեքին անեղի մնարկային սեռին հետ ընկերութիւն ընելը կը սիրէ : Աս կը կարծէի որ ասոնք հացի փշանցներով՝ կամ անոր պէս ուրիշ անփայտ բաներով կ'ապրին . ես հիմա այնչափ շեմ սիրէր զինքը՝ որչափ որ կը սիրէի :

Ան ասոնը պատասխան ասուաւ . Սեկնիւն ու ըստու . Մտ ըստ յարմար հու զայ քանի մը Վրիտաթի հուստացեալ հուշումներու նմանցընելու . քանզի անոնք նայնով՝ զոյնով ու փարքով գեղեցիկ կ'երեսն . կը թուին ես որ ըստ մեծ սէր ունին ճշմարիտ հուստացեալներուն փոյ , ու բոլոր ուրիշներէն անեղի կը բացնան անոնց հետ կենցաղափարելու ու անոնց ընկերութեանը մէջ բլբլու , որպէս թէ ասնը Տերտը փշանցներովը կ'ուզին ապրիլ : Ալ նեանան ես թէ անոր համար է որ բարեպաշտներուն ասնն ու աստուածային պաշտամունցներու կը յանախն . Մտ

* Նրկրագարծին աշխատութիւնը յարգով շնորհակարտ հապա ցորենով : Եսոր պէս Վրիտաթի խանարհու թիւնն ու շարչարանցները , Վեհասարանին ցարդութիւնը , խտամունցներն ու սահմանադրեալ հրամանները , ու բարոգիշներուն աշխատութիւնները ան մտոքը շնչան որ մարդիկ միայն այն թնշ կամ՝ այն թնշ փարգապետութիւնները գտաններու՝ ու մասնաւոր նկատելու աստիճանքին : Հապա որ մարդիկ բարի գործքնու մէջ պտղաբեր ընեն Վրիտաթի հոգւոյն զգրութիւնովը , ու անոր սրբապաշտն ճշմարտութիւնովը :

կրթութիւնն անհրաժեշտ է պէտքովս ընդհանուր կրթութեանն ու կ'ուսանն . իրենց ուսուցիչքը կը փոխենն . ըստի պէտքովս անորոշութիւնը և կը կրենն մեզքը :

Արդար պատկառելի ասան զարեան իրիկուան կերակուրը ասկախն պատարաստ ընդունան համար Վրիստոսի զարեան ինքնից որ Մեկնից քանի մը ուրիշ բաներ ալ ցուցնէ կամ պատմէ իրենց որ սգուակար են :

Ուստի սկսեց Մեկնիչն ու ըստ . Խորը սրբաբար պարտա ըլլայ՝ այնչափ ազնով շարժանելու կը բազմաց . եզր սրբաբար պարտա ըլլայ՝ այնչափ խաղաղով սպաննուելու կ'երթայ . ու մտի մարդը սրբաբար ասող ըլլայ՝ այնչափ գիտապատարաստ է շարին :

Մեկնիչքը կը բազման զարգարուան ու գեղեցկացան զուրու էլիքը . բայց կը փայլէ որ անոնք զարգարուին ան բաներով՝ որ Եստուծոյ առջին մեծ արժէք ունին : անոնք . 4 . 3 , 4 :

Դիտողոյն է մեկ երկու գիշեր հսկելը՝ քան ընան տարի մը արժուան մնայ . պատկառելի ալ գիտաբար է մեկու մը բարի ըլլալ սկսելը՝ քան թէ ինչպէս որ պէտք է մինչև ի վերջնայնայն պնդելու մնայ :

Ընեն նաւապետ ալիկանութեան ասան իր կամեցողք ծովը կը նետէ թնչ որ ամենն քիչ արժողութիւն ունի նաւու մէջ . բայց մի ամենն ալիկ քանը ասալ կը նետէ , բայց կ'իջնան որ Եստուծու շնորհմամբ :

Մեկ ծակը բուսական է ընկզմելու մեկ նաւը , ու մեկ մեղքը բուսական է կորսնցընելու մեկ մեղաւորը * :

* Երաշխարհութիւնով՝ ու Վրիստոսի վրայ հաւատարմով՝ մեղքին պատճառով ծակերը կը գոցուին . բայց թէ որ մեկը կամու և ուսակարար մեկ մեղքի մը մէջ կը մնայ , ասիկայ կը ցուցնէ թէ ան մարդուն զաւանութիւնը կեղծապարար է , սրբաբար գովելի ալ երկնայ ինք ամեն ուրիշ մասանց մէջ . քանզի թէ որ միայն մեկ ծակ մը

Ան՝ որ իր բարեկամը կը մտնայ , ապերախտ է անոր • բայց ան որ իր Փրկիչը կը մտնայ , անաղբ՝ է իր ան- ձին :

Ան՝ որ մեզայ մէջ կ'ապրի՝ ու անկէ ետեւ երջանկութեան կը սպասէ , կը նմանի անոր որ որով՝ կը ցաննէ , ու իր ամ- բարը ցարենով կամ դարիսով ընցընել կը խորհի :

Ան՝ որ ազնկ ապրիւ կ'ուզէ , իր վերջին որը թող մտայք բերէ , ու անխիայ միշտ իրեն ընկեր ընէ :

Փափաւոյն ու փոփոխանաւթ իւնը կը ցուցընէ թէ աշ- խարհ մեզքի մէջ է :

Թե՛ւ որ աշխարհս՝ որն որ Մատուած բանի տեղ չտեսնի՝ պատուական բան կը սեպուի մարդոցմէ , ի՞նչ պիտի սեպուի երկինքը՝ որն որ Մատուած պատուական բան կը տեսէ :

Թե՛ւ որ այնչափ դժկամակ են մարդիկ ձգելու ան կեանքէ՝ որ բազմապատիկ նեղութիւններով պաշարուած է , մի- շափ դժկամակ ըլլալու են վերջին կեանքը ձգելու :

Վնեն մարդիկ մարդոց ազնկութիւնը կը քարոզեն • բայց մի՛ վ կայ՝ որ ըստ արժանւոյն Մատուոյ ազնկութիւնովը պատենալ ըլլայ :

Երբոր սեղան կը նստինք՝ կ'ուտենք , ու աներոզը կը ձգենք • այնպէս ալ Արուս Վրիստոսի քովը անկէ տր- դիւնք ու արդարութիւն կայ քան որչափ բողբ աշխարհ՝ կը կարտի :

Սեկնիւնք առ խոսքերը ընցընելուն՝ նորէն տարաւ զանոնք իր պարտեզը , ու ցուցուց անոնց ծառ մը՝ որուն ներքի կողմը փառած ու պարպուած էր • և ասկայն դաւաք էր՝ ու տերեւներ ունէր : Ան աստեղը Պիթութիւնն ըսաւ • Մի- կայ ի՞նչ կը նշանակէ : Աս ծառը՝ ըսաւ Սեկնիւնք՝ որուն

բաց մնայ , անխիայ վերջապէս անպատեմա պիտի ընկնի՝ նաւը :

գուրի կողմը գեղեցիկ է ու ներքը փասած , սն է որուն հետ որ Եսաուեայ պարտեղին մէջն եղող շատերը կրնան բաղջատուիլ որոնք բերնով մեծամեծ բաներ կը խափն Եսաուեայ վրայ , բայց իրօք բան մը չեն ընել անոր հա- մար . որոնց տերևները գեղեցիկ են , բայց սրտերնին բանի մը պիտանի չեն , հապա միայն Սաուանային արեւի շու- փին շուշկիքը ըլլալու * :

Պակը որ հինա կերակուրը պատրաստ էր , սեղանը գրուած , ու ամեն բան անոր վրայ շարեւած . ուստի մե- կընին գահաժիւնն առաւ , նստան կերակուրի : Սոսի- բաժիւնն ունէր Մեկնիւք իրեն եկած հիւրերը կերակուրի առան նուազարանով զուարճացընել . փանն որոյ նուազա- բաններն սխեցին զարնուիլ : Սոր նաև մէկը՝ որ գեղեցիկ ձոյնով կ'երէր , ու իր երգը ափկայ էր .

Տերն է ինծի միայն պաշտպան՝
 Ինչն է որ գիւ կը կերակըր ,
 Ուստի ինծի չլակուիր բան՝
 Արուն իմ աներա կարստ է :

Երբոր երգն ու նուազարանը վերջացան՝ Մեկնիւք Վը- ըխտախելին հարցուց՝ թե ինչ բան էր որ նախ և առաջ

* Երկրպայտիկան մէջ ինչպէս ու սրտաբեկ մեզուսրնե- բուն շատերը կը խառնովանին ըսելով , Երիկոյ է բուն իմ փնակն . բայց յանձնապատասան ու յանդուգն փորձեցին կ'ընեն , փորք Եսաուեայ՝ որ ես առանկ չեմ : Եսոր միայն ուս կրնանք ըսել , թէ՛ Ե՞ն որ աղէկ գիտէ իր խիստ խաբե- րայ ու սարսաղացման շար սիրտը , աւելի կը կատկածի իր- մէն՝ ու աւելի երկխազանութեամբ կը գորշանայ իր փանն : Բայց անոնք որ շատ գիւ կը տեսնեն ինչ ըլլալնին , աւելի յանձնապատասան ու համարձակ են : Սքնի անգամ Ես- գայ ալ համարձակութեամբ կրցաւ հարցընել Վըխտախի միւս աշակերտներուն պէս , թէ՛ Անրդապետ , ե՞ս եմ որ գեղ պիտի մտանեմ :

զինքը շարժեց ինքզինքը ճամբորդութեան կեանքի մը մէջ խօսեցաւ : « Գառախանն առաւ Վրիստին : Վրիստին և առաջ իմ էրիկս կորսնցընելու միտքս եկաւ՝ որուն վրայ սրտանց կը ցառէի : Բայց սատր բոլորը միայն բնական զգացում մըն էր : Արեւ ետե իմ էրկանս քաշած նեղութիւննն ու ճամբորդութիւնը միտքս եկաւ , ու իմ է ի՛նչ անխոյնել կերպով իր հեռաը կը վարուէի առ մասին : Այսպէս՝ մեզբխ ճանաչումը մտացս վրայ տիրեց , ու զիս անգունդը պիտի ընկզմէր , բայց բարեբաղդութեանը հանգիստեցաւ որ իմ էրկանս աղէկութեանը վրայով երազ մը տեսայ , ու իր բնական Արկրինն հմազգասորէն նամակ մը եկաւ ինձի՝ իրեն էրթալու : Արագնն ու նամակը մեկտեղ պնայկա ներդարեկցին իմ մտացս , որ զիս սարսկեցին առ ճամբանն բանելու :

Մի՛նիկ . Բայց գոննն դուրս ելլելէդ առաջ ընդգիտութիւններու շարասահցանք :

Վրիստին . Այո՛ . գրացուցա մեկը՝ որ կը կուտուէր Արկուն Տիկին , (որ խիստ մտա ազգականն էր անոր՝ որ կ'ուզէր համազել էրիկս առ ինձնեքունն վախնն ետ գառնալու :) Բոլորովին յիմարի տեղ կը գնէր զիս՝ իմ առաջիկայ անցնող նեղանարկութեանս համար՝ ինչպէս որ ինքը կը կուէր զանկայ . նաեւ կը ցանկն շափ կը ջանար իմ սրտիս մէջ վախնեղել , ճամբունն վրայ իմ էրկանս պատահած դժուարութիւններնն ու նեղութիւնները իմ առջիս գնելով . բայց առ ամենը աղէկ անցուցի : Բայց ան երազը՝ որուն մէջ էրկու գարշտանախլ անմիջ տեսայ , որունց կը ջանային մտորոցընել զիս իմ ճամբայկա , մեծապէս խտովեց զիս . մանաւանդ իմ տակաւին իմ միտքս կու գայ ան՝ ու կը վախոցընէ զիս ամեն գէտն ելած անմէկն , որ շքուց իմ ինձի գեղութիւնն մը ընելու՝ ու իմ ճամբէս զիս մտորոցընելու համար գէտն ելած ըլլայ ան : Այս առ ալ կրնամ ըսել իմ Տերտն՝ իմ է շեմ ուզէր որ ամեն մտորոց զխանայ ան :

Թե առ տեղին ու գրանք մեղանոց՝ ուրիշ որ անարան մը-
տանք , այնպիսի սասանի յարմարեանք մը եղաւ մեր վրայ
որ պարտաւորեցանք կանչել՝ թէ Հոգի ազատող լինի :
Առ սն երկու անձը որ մեր վրայ յարմարեցան՝ կը նմանեին
ան երկուքին որ իմ երազին մէջ տեսեր էի :

Եւ ասանք ըսաւ Մեկնիչը . Վառ սկզբնաւորութիւնդ
ազնի է , յու զախմանդ մեծապէս ազնի պիտի ըլլայ : Ա-
խարհը Վիտաթիւնին գարնանելով ըսաւ անոր . Առ ի՞նչ
բան էր որ քեզ շարժեց Հաս գալու , սի բնիկս :

Վիտաթիւնն սխալ կարմիրէլ ու գոգալ , ու ասնն մը
ըսա կեցաւ :

Եզնի ետև Մեկնիչն ըսաւ . Մի զախմար . միայն Հա-
ւասան , ու յու միայն ըսէ :

Առաքի սխալ խախէլ ու ըսաւ . Տէր իմ , իմ փորձա-
տաթիւն չունենալու է որ զիս ըստիւնան մէջ կը նշէ . ու
նաև սն է որ կը զարկնէ զիս թէ վերջապէս յեանեալ
պիտի գտնուիմ ես : Եւ տեսիլքներու ու երազներու զառ-
ջով բան չիմ կրնար պատմել ինչպէս որ իմ բարեկամն
Վերտաթիւնն կրնայ . նչ ալ իմ բարի ազգակամներուս
խրատը մերժելուս համար կրնամ զգնալ .⁶

⁶ Եսիկոյ ըսա պարզ է անխարդախ խառնափնտրութիւն
դն է : Տէրը թէպէտ խիստ տարբեր կերպերով կը շարժէ
իւր ընտրեալները՝ բոցց մընա մի է նոյն զախմանի , այս-
ինչն՝ կու տայ մեզի յարգել զՎերտաթիւնն՝ անոր փրկու-
թիւնը՝ անոր անտրանները , և մեկդի նշել աննն յիս տը-
զարկանելու բոլոր յոյսերը : Ո՛վ ընթերցող՝ թէ որ յու
պատիզ մէջ ստիկոյ ներգործուած է , Հոգ չի՞ թէ զան
տեսիլքներ որ երազներ տեսած լի՞ ու մեծամեծ միտիմա-
րութիւններ չունին : Ըստերը առ բաներու խարու-
ցան ու վերջապէս անպիտան եղան : Բոցց թէ որ յու
Հոգիդ Վերտաթիւնն պատուական Տեսան մերոյ գիտութեանը՝
ու անոր անտրաններուն սիրոյն մէջ արմատացան ու Հաստա-

Մեհիլ . Հասցա ի՞նչ էր՝ սի բնիս , որ պարտաւորեց յեզ առ քաւ ըրանդ ընեւ :

Գնուելան . Արբոր առ մեր բարեկամը կը ժողվուէր մեր քաղաքին երթալու , այնպէս եզաւ որ ես առ մէկ առ բիւջ զները տեսնելու գացնիք : Ուստի գուռը զարկնիք առ ներս մտանք : Արբոր ներս գացնիք առ ի՞նչ ընեցը տեսանք , հարցուցնիք իրեն թէ՛ ի՞նչ է քաւ միայդ : Պատասխան տուաւ մեզի թէ իր երկունը երթալու համար՝ մարդ էր իրկուէր իրեն , անկէ ետեւ պատմեց մեզի թէ ինչպէս իր երազին մէջ տեսեր էր անիկայ՝ որ սրանչեւի տեղ մը անմահ էակներու մէջ կը բնակէր , գլուխը թաղ մը գրեթէ էր , քնար կը դարձեր , իր խնայաւորին սեղանը կ'ուտէր առ կը խմէր , առ զնոցը հոն տանելուն համար որհնուելին կ'երգէր անոր , եւ : Եւրդ՝ երբոր ինք առ բաները կը պատմէր , սիրաս իմ ներսի գիտ կը բորբոքէր . առ կ'ըսէի մտաք . թե՛ որ ասիկայ ճշմարիտ է , պիտի եղեմ իմ հայրս առ մայրս՝ առ իմ նսան երկիրս , առ թէ որ ընդգուժուիմ՝ Վրիտասնեկն հետ պիտի երթամ :

Եւսպէս հարցուցի իրեն առ բաներուն ճշմարիտ ըրալուն վրայ , առ թէ արդեոք թող կու տայ որ ես ալ իր հետն երթամ : Վանզի ան տանը կը տեսնէի որ ալ մեր քաղաքին մէջ պիտի շքեամ բնակիլ առանց կործանման ենթակայ ըլլալու : Բայց զեռ արտում արտով մը եկայ ես . սէ թէ անոր համար որ շէի ուզեր գալ , հայտ անոր համար որ այնչափ իմ ազգականներս ետ մնացին : Ու ես իմ բոլոր սրտիս փափայրանն եկամ եմ , առ թէ որ կարելի է՝ Վրիտասնեկն հետ պիտի երթամ իր երկունն առ անոր խնայաւորին :

տուան է , թե՛ կպէս եւ շատ վախեր ալ ունենաս՝ առկա իմ ասիկայ քաղաքս ապացոյց մըն է թէ զոն ճշմարիտ տեսնելոյն ճանապարհորդ մըն ես :

ՄԻԻԿ : Բաւ սկզբնաւորութիւնք աղկի է , ինչու որ հաւատացիք շնորհաւորութեան * : Այլ նմանք զուն Հաստիկն՝ որ Կոնստնտինոսի վայր աւանք Տէր Եսայիայի վայր աւանքս սիրոյն համար հայրը աւանքը և նման երկիրք թաղուց , ելլել երթալու ան ժողովուրդին՝ որն որ առաջնայ լեր ճանձնար : Բաւ գործերդ փոխարէն Տէրը հաստացաւ ընէ , և յու վարկդ Եսայիայի Տէր Եսայիայի կողմնէ :

* Ինչու որ հաւատացիք շնորհաւորութեան : Ի՞նչ է առաջնայ՝ բայց եթէ հաւատարը , Եսայիայ ընտրեալներուն հաւատարը , Եսայիայ ներգործեան հաւատարը : Բայց կարելի է որ անոնք հարցնեն աւանքն : Ի՞նչ , պարզապէս շնորհաւորութեան հաւատացի մեզ կ'արդարացնէ աւանք փոխել : Ինչ որ պատկեր է զեկերն ալ կը հաստատան , մանաւանդ թէ կը զոտն ալ : Իրան է , բայց նկատել թէ Գրիգորի խնամքն հաւատարը թնայեալ իր գործերովք կատարեալ և զու : Իրան ինչ զեկ մը նման չգողաց առանց յայտն , բայց ան յայտն գիտեց ազատամեղուն՝ որ Եսայիայի մէջ իր առնէ զրուստ է : Մեզքն՝ Կորնտինոսի Բաղաստիկն Բրիտանոսի թաւ փոխութեան համար : Ընթերցող՝ աշխարհի մէջ աննման պարզ բանը հաւատացն է , որ է հաւատալ Աստուծոյ եղան շնորհաւորութեանը՝ թէ մեզք մեկ կորուսեալ մեղաորներ ենք , և թէ՛ մեր փոխութեանը իրեզ է : Մեզքը երբ որ որտեմ մէջ կը հաւատաց ասոր , ասով ինչ երկնային ճանապարհորդ մը կ'ըլլայ , հաւատալով մեզքին տարապայման շարութեանը՝ Եսայիայ որտեմ կատարեալ սրբութեանը՝ իր փնտրելն կործանեալ ըլլալուն՝ Բրիտանոսի պատուականութեանը՝ անոր փառաւոր փոխութեանը՝ սրբութեան հարկաւորութեանն աւ փառաց յայտն : Եթ հաւատարը մեղաորին վաւարը կը ներգործէ , անոր որտեմ մէջ մեր կը եղէ , աւանք հոգեւն յարանելէ կու ապ Աստուծոյ մեր հաւատարին առաջնային աւանքային նայել : Եթ զոտն՝ թէ որ աւանքային մանամեկին հաստ շար մէկ մասը յու սրբոր մէկ ունեա , փանք ասոր Աստուծոյ անոր համար , և ուրախութեանը զնա յու ճանապարհ :

տառաւորակա տրուի • քանզի դուն եկար որ անոր թեկերուն
տակը ապաստանարան մը գտնես : Էսայ . Ը . 11 ,
12 :

Սխնա ընթերթիքը ընկցաւ՝ ու անկողինի պատրաստու-
թիւն տեսնուեցաւ , ու ամէն մէկուն մէջմէկ անկողին
եղուեցաւ : Երգ՝ երբոր Պիթութիւնը անկողինին մէջն
էր , ու բախութենէն շէր կրնար քնանալ • Ինչու որ ալ
հինա իր վերջապէս կորսուելու տարակոյսները բոլորովին
իրմէն հեռացան , քան որչափ երբէք հեռացեր էին առաջ :
Եւրպէս ինք պատկած կ'որհնէր ու կը գովէր զՆաուան ,
որ պարզիս շորհք մը ըրած էր իրեն * :

Սեանեալ առաւուն արեւին ծագելուն իրենք ալ ելան ,
ու պատրաստուեցան իրենց նամբորդութեանը • բայց
Սեփնից կ'ուզէր որ քիչ մըն ալ կենան ինչու որ՝ Վուր
աս տեղէն արիւտար կերպով պէտք է երթար , կ'ըսէր :
Եւ ասինը կանչեց ան որիորդը որ առաջ դուռը բացեր
էր անոնց ու ըսաւ • Եւ ասոնք ու Պարտեզին աւազանը
տար , ու հոն լուսն անոնք ու մարդ՝ ազտելութենէ՛ որն
որ նամբորդութիւն ընելով ժողովուեցան անոնց վրայ :
Եւ ասինը Եսկղութիւն անուն արիորդը առաւ պարտե-
զը տարաւ զանոնք , ու աւազանին քովը բերաւ • ու ը-
սաւ անոնց թէ հոն պէտք է ըլլայրին ու մարդուին , ին-
չու որ իր Տէրը պնակա կ'ուզէ որ ընեն կնիկները՝ որոնք
նամբորդութեան երթալնուն իր տունը կու գան : Ուս-
տի մասն ըլլայուեցան , իրենք՝ ու տղայք՝ ու ամէնը • և

* Եւհա աս տեղա է հաւատքին միտիթարութիւնը : Վա-
նի որ մեր հաւատքը կը զգրանայ , երկրպարութիւնն ընիս
կը քննէ , սրտեքնիս կը կենդանացնէ , ու մեր հոգինե-
րան մեր Լսննանուէրը որհնէլ ու գովել կու տայ : Ես-
տանոց փառքին ու մեր հոգիներան միտիթարութեանը հա-
մար միշտ պէտք է աս ազգիքը ընենք , թէ՛ «Տէր՝ մեր
հաւատքը աւելցուր» : Վաւ . Ժ . 5 :

առաջանէն դուրս եկան ոչ միայն մայրուած , հասարակական կարգը կարգաւորած ու իրենց յազուածները ուժով զանգ : Եւրոպէս՝ երբոր ներս եկան , առկէ գեղեցիկ կ'երկային՝ զան որչափ լուսացուելու համար դուրս ելած ասաններն * :

Երբոր պարտեցին առաջանէն դարձան , Մեկնիչը ընդունեց զանոնք՝ և վրանին նայեցաւ , ու ըսաւ . « Լուսինի պէս գեղեցիկ » : Ընկէ ետեւ ըսաւ որ բերին կնիքը , որով իր առաջանին մէջ լուսացուողները կը կերտէին : Աստի կնիքը բերուեցաւ՝ ու ինք իր նշանը անունը միայն դրոշմեց , որպէս զի իրենց երթմալու անգիւրը նանչցուին : Եւրոպան կնիքն էր՝ Պատերին պարունակած բաներն ու բազմազանութիւնը , որն որ Իսրայէլի որդիքը Եզրիպտոսն էլ չէր ըսած կերան : Եփց . 47 . 8-10 . ու նշանը դրոշմուեցաւ իրենց նախաբ : Եւ կնիքը անունը գեղեցիկութիւնը մեծնայեալ առկայեց , ինչու որ իրենց երկաներուն զարդարանք մը եղաւ . անկէ 'ի զսա անունը նանչարարուցուցիւ ինն ալ առկայեց , ու գեղեցիկներն հրեշտակի գեղեցիկ պէս բնաւ † :

Ընկէ ետեւ Մեկնիչը դարձեալ ըսաւ ան արիւրդին որ առ կնիկներուն ապաստարանութիւն կ'ընէր . Գնա գեղատաառանք ու հանգեթննէր հանել առ մոլորութիւն համար . ան ալ գնաց ու յերանակ հանգեթններ բերաւ , ու անոր անունը դրաւ զանոնք : Իսկ ան հրանցեց անունը որ հազնին զա-

* Չկայ նախապարհորդութիւն մը՝ անունը փոշուելու և ազատուելու : Առ չկայ երկնային նախապարհորդ մը՝ որ ամեն որ կարտա շրջայ առ արտութեան բազանիքին մէջ լուսացուելու : Ի՞նչ իմանալու ենք ասով : « Երեսն Վրիտանիան արիւնք մեզ ամեն մեզքէ կը որդէ » : Եւ Եւրոպ . 7 :

† Երկնայ կը նշանակէ Սուրբ Լուսնին կնիքը , որ անով անունը կերտուեցան փրկութեան արուանք համար : Եւրոպ . 4 . 30 :

Նանք, որոնք բեհեմեր էին՝ մնացոր ա լուսափայլ * ։
 Երբոր այսպէս զարգարուեցան կնիկները, մեկզմեկու ահ
 ու դող կը պատճառէին, որովհետեւ ամեն մեկը իր ունե-
 ցած փառասորութիւնը չէր կրնար տեսնել, հասցա իւրա-
 քանչիւրը մեկզմեկու փայլինը կրնային տեսնել ։ Ենթ
 համար հիմա սկսեցին մեկզմեկ իրենց անձն աւելի պա-
 տուել ։ Վասնզի՝ դուն ինձմէ գեղեցիկ ես՝ կ'ըսէր մեկը ։
 ու դուն ինձմէ փայլուչ ես՝ կ'ըսէր միւսը ։ Տղարը ես
 ապշած կայներ էին, տեսնելով թէ ի՞նչ կերպարանքի
 մասած էին † ։

Ետիկ ետե Մեկնիւնք իր մեկ սպասարը կանչեց՝ որ
 կ'ըսուէր Վաշխախտ ‡, ու հրաման ըրաւ անոր որ թուր

* Յիսուսի սիրելի աշակերտը Յովհաննէս աղէկ բա-
 ցարեց թէ ի՞նչ կը նշանակէ սա հանգեքը ։ Յայտ .
 ԺԹ . 8 ։ Բայց նկատե՛ դուն՝ որ իրենց հրամայուեցաւ
 հազնիլ անխնայ ։ Թմեպետե Եստուած իր սիրելի Որ-
 դւոյն արգարութիւնը մեզու որն բուն կը համարի, բայց
 ե այնպէս պէտք է հաւատարով ընդունիլ ու հազնիլ անխ-
 նայ ։ Եսոր համար կը կոչուի Եստուծոյ արգարութիւն,
 Լուով . Ժ . 3, ու հաւատարն եղած արգարութիւն .
 Լուով . Ժ . 6 ։ Ես արգարութիւնը Եստուած ե մնորն
 Յիսուս Վրխախտ գործեց . Լայրն Եստուած անխնայ
 մեզու որն բուն կու ապց, ու Սուրբ Լուցւոյն Եստուծոյ
 զբութիւնովը անտնց հաւատարը կ'ընդունի ։ Երբոր Ես-
 տուած իր Որդւոյն արգարութիւնը մեզու որն կը համար-
 թի, անխնայ մեզու որը ըզազրեցընէր հաւատարով զանխնայ
 ընդունելու պարտասորութենէն ։

† Միշտ այսպէս կը պատահի՝ երբոր հոգիները Վրխա-
 ասի արգարութեան պատմութեանովը կը հաղուին ։ Ի-
 րենք գիտենք իրենց աշխին առջեւ փորրիկ ու ցած ե նու-
 ասա կը համարին, ու մեկզմեկ իրենց անձերն աւելի կը
 յարգեն ։

‡ Վաշխախտը որինակ է Յիսուս Վրխախտի հաւատա-
 րի՞մ պաշտմենային՝ որ հաւատարով գորսուոր՝ ու Եստուծոյ

ու սաղաւարտ ու փահան տանել . և ըստա . Ան առ իմ
 աղջիկներն , ու Գեղեցիկ կաշուած առնը տար , ուր որ
 ապիկ ելլի ըստն ետև պիտի իջնեն հանդիլու : Ուստի ծա-
 ոան իր զէնքերն առաւ . ու տնոնց առնին անցաւ : ու Սեկ-
 նին ըստ , Եստուած յախարհիսն տայ մեզի : Տանը
 մէջն եղող բոլոր ուրիշները եւ՛ Հազար բարեաւ երթայր՝
 ըսելով ինանց գրին զանոնց :

Այսպիս տնոնց յառաջգացին իրենց ինանն՝ ու կ'եր-
 գէին :

Ան տեղս էր մեզի երկրորդ իջնան ,
 Հնո մենք յեղինք ու տեսանք մենե՛
 Ան ըս բաները , որոնք յախտեան
 Նշանկեալ մնացին ուրիշ մարդոցն :

Վերջոյ՛ մարդը՝ ու սն մեղէնը՝
 Հնոք ու իրեն փոքրիկ ձագերը՝
 Սեզի ազկի զատ մը սարկչացցին ,
 Անք յարևարին թող մեր տնները :

Ու մնացորեք՝ նաև պարտեցը՝
 Երտը՝ թռչունը՝ և անոր որք ,
 Դարմեալ ներսուանց սն փտած ծառը
 Ա՛րնձայեն մեզի հարկաւոր նիւթ մը :

Ըարմել մեզ հակել ու աղտէք ընել ,
 Ան հաւատարիմ ըլլալու զանալ ,
 Ու որ ըստ որև իսպիմնիս տանել ,
 Ան մեր Տերունց փախով ծառայել :

Հինն տեսայ երազիս մէջ՝ որ տնոնք յառաջ կ'երթային՝
 ու Վարժարարն տնոնց առնը ինկեր էր . այսպիս երթաւ
 ըսով՝ եկան սն տեղս ուր որ Վերջապահուսին բերք իր կըր-

գործին մէջ արի է : Անք զէնքերը Գոգոս կը ստարայրն՝
 Եփեսացոց թուղթին մէջ , ԳԼ . Գ . 13 , Ե՛ :

Նախնի բնիկը ու Վերջնականի մը մէջ գլխակէր էր : Ուստի առ տեղը կանկ առին • ու առ տեղը նաև որհնեցին զՄասուած * : Իսկ Վրիստոսին ըսաւ • Էխես իմ, սխալա կու գայ Վաննն ներս մանն ըսուս մեզի ըսուած խաղը • պարնցն թէ՛ թողութիւն պիտի գտնենք բանիս և արդեանք • բանիս՝ պարնցն խառամանցովք • արդեանք՝ պարնցն թողութիւն ստացուած իմերովք : Խառամանցին ինչ ըլլալը թիչ մը գիտեմ • բայց ի՞նչ թէ արդեանք կամ անիկայ ստացուած իմերովք թողութիւն գտնելլ՝ ասիկայ կարծեմ թէ՛ ձեզ Պարսն Վախախրա, գուն գիտնալու ես • ուստի թէ որ կը համրս կ'ուզենք քննել լսել առք զմայլ :

Վախախրա • Արդեանք թողութիւնը սն է որ մէկը կը ստանայ անիկայ՝ ուրիշ մէկուն համար որ կը կարտի աւար • ձեւ թէ թողութիւն գտնող անին գործրովք՝ հազա ուրիշ մէկուն անիկայ ստացած իմերովք • ուստի ընդհանրապէս խառնով առ ինդիրին զրայ՝ քակին ու Վիմութիւնն ու առ աղջը գտած թողութիւնը ուրիշ մէկը ստացած է • պարնցն, Մ՞ որ մեզ գտնեն ներս ընդունեց : Ու ինք առ երկու իմերովք ստացաւ գտնիկայ • Արդարութիւն գործեց մեզ հագուեցընելու, ու իր արիւնք թափեց մեզ մէջը ըսալու † :

* Վրիստոսի խաղը բալոր ճշմարիտ հաւատացեալն բուն կանկ առնել կու ապ, ու Մասունց Ուրբ Էպոսցն սորվեցընելովն՝ անունց լեզուները փառարանութեան կը ըսրէ :

† Ճանապարհորդի մը սրտին անպայման սիրիթարութիւն՝ ուրախութիւն ու փառարանութիւն է առ : Ա՛ղբարբ իմ, թէ որ կենդանի հաւատքով կը հաւատանք թէ Արաս աղբարութիւն գործեց մեզ անով հագուեցընելու՝ ու իր արիւնք թափեց մեզ ըսալու, ձրլափ պարտական ենք զնորք սիրել՝ իրենով պարծիլ իրենով ուրախանալ :

Վրէժախնդրէ . Բայց թէ որ ինք իր Երգարութիւնը մեղք կու տայ , ի՞նչ պիտի ունենայ իրեն համար :

Վաւաստիք . Ինք մեր կարտու եղանկն կամ իրեն հարկաւոր եղանկն աւելի Երգարութիւն ունի , և ան պատահաւոր կրնայ բաշխել անիկոյ . անիկոյ արգարացուցիչ Երգարութիւնն է որուն ինք իրեն համար կարտուութիւն չունի , ու անոր համար կը բաշխէ անիկոյ . ասիկ է որ ան կը կուտի Երգարութեան պարզէ : Առաջ . է . 17 : Երազե՛՛ սի՛ Վրիտանիա՛ ու Վիթուսիւն՛ ու գուր միւս մնացածներդ որ հաս էք . մեր թողութիւնը արգեամք կու գայ , կամ ուրիշ մարդու մը ըրածովք կ'ըլլայ : Վրիտանա մեր Տէրը գործեց , ու իր գործածը կը շնորհէ ան ազատա մուրացիանին որ իր գեմը կ'եղէ :

Եւ գարննալ՛ արգեամք թողութիւն շնորհելու համար Եստուեց թան մը հատուցուելու է իբրև գին : Սեղոյը արգար արկնքի մը իրաւացի անկէքին մասունց մեզ : Երգ՛ աւ անկէքին պէտք է արգարանանք մեր փրկագործութեան միջոցովք , մեր ըրած քնասին փոխարէն հատուցում մը զձարտած ըլլալով , որ է մեր Տէրոյը արիւնը , որ եւ կաւ ու մեր տեղը անցաւ , ու մեր մեղքերուն համար մեղք յատկացած մահը իր զրան առնելով մեռաւ : Գառ . գ . 13 : Առաջ . ը . 34 : Եստուեզ ինք մեր մեղքերին արիւնով ազատեց մեզ , ու մեր ապահանեալ ու ազկուցեալ հոգիները Երգարութիւնով ծածկեց . աս պատահաւորաւ Եստուած երբոր աշխարհը գատելու գայ , պիտի անցնի մենե՛՛ ու պիտի շինասէ մեզի :

Վրիտանի . Ետիկոյ մեծ թան է : Ախն կը տեսնեմ որ մեր թանիս ու արգեամք թողութիւն գանձունն վրայով արքիլու թան ունինք եղեր : Բարի Վիթուսիւն , աշ-

ու մեր ձարտարգութեանը ամէն մէկ յայլափոխին զնորք փառաւորել :

խառնեք մաքրելիս պահել ստիկոյ . դուք ես՝ ձեզ իմ գաւ-
կընեա , աղէկ մաքրելից առեք ստիկոյ : Իսպի՛ Տէր
իմ , ստիկոյ չե՞ր որ իմ բարի Վրիտախմուտիս բերք իր
կանակէն ձեզեց , ու պսամնառեց անոր ուրախութենէն երկը
անգամ ցամփել :

Վաղտարբա . Եւթ՝ . ասոր հաւատք ընծայելն էր որ
կարեց ան կապերը՝ որոնք ուրիշ կերպով չէին կրնար
կարուիլ , ու ասոր զգրութեանը մէկ փորձը իրեն ցուցը-
նելու համար էր որ՝ իր բերքը իրաջին առջին ամանըս հար-
կաւորեցաւ :

Վրիտախմ . Իս ալ պղպեղս կարծեցի . ինչու որ թե-
պէս և ասալ իմ սիրտս ուրախ էր ու ցնծալից , սակայն
հիմա սասմնապատիկ առաւել ուրախ ու ցնծալից է : Ա-
իմ զգացածէս կը հասկընամ՝ թէ և սակաւին ըստ քիչ
ալ զգացած եմ , որ եթէ աշխարհի մէջ ամենամանր բե-
ւոյ բեանաւորեալ մարդը հոս ըլլար , ու ինչն ալ հիմա
ինծի պէս անմէկր ու հաւատար՝ իր սիրտը ըստ ուրախ
ու խնդապատար պիտի ըլլար :

Վաղտարբա . Ես բունեքուն տեսութիւնն ու ժառանգ-
թիւնը ոչ միայն հանդատութիւն ու բերի թէթեւութիւն
կը բերե մեզի , հապա պսակելի սէր մըն ալ կը ծնանի մեր
մէջ . քանզի՝ (թէ որ մէկը անգամ մը մտածելու ըլլայ
թէ իմողութիւնը ոչ միայն խառնմանցով՝ հապա ստ կեր-
պովն կ'ընդունի ,) անհնար է որ մէկ մարդ մը իր փրկուե-
լուն միջոցներուն ու քանիտն միջոցովց զարմնացնամք շի-
ցուի , նաև իր սիրտը ան Կարգուն՝ շարի , որ նոյն փրկու-
թիւնը իրեն համար գործեց :

Վրիտախմ . Ճշմարիտ է . ինծի կու գոյ թէ սիրտս
արիւնով կը լեցուի , երբ որ կը մտածեմ՝ թէ ինք ինծի հա-
մար արիւն թափեց : Ա՛՛՛՛՛ սիրելի Տէր . ձեզ որհնեալ՝
Տէր . դուն արժանի ես զիս սասմնալու . դուն գնեցիր՝
զիս . դուն արժանի ես զիս բռնաբանիս սասմնալու : Դուն՛

խմ արժանաւորութենէս բիւրացատիկ առաւել հասուցիր ինձի համար : Աւարտանք չէ որ ստիկաց իմ կրկանս աչքերը աչքունքով լեցուց : ու իր ընթացքը այնպէս կրուցեց : Ասաստի եմ որ ինչ զեւ իր հետը կ'ուզէր , բայց ես անարդ ի շուտակեան թողուցի զնորը բոլոր անքան միմակ կրթեալ : Ո՛հ . Վրժուիխն , ճւր կը որ քու հայրդ ու մայրդ հոս ըլլային . մանուսանդ թէ Տիկին Արկշուն ալ . ու իմ բոլոր սրտովս կը բաղձամ հիմա որ Տիկին Մայրաբեւան ալ ես հոս ըլլայ : Իրաւ իրենց սրտերը պիտի անկէին . և իչ մէկուն վախերն ու իչ միտին զարաւոր ցանկութիւնները պիտի յազմաւարէին զերենք , կրկին իրենց ըմակարանը գտանալ ու բարի անխորհուրդ ըլլայք մերտեւ :

Վախաւոր . Վուն հիմա քու զգացումներուդ բարբոթմանքը կը խախտ : Աը կարծե՞ս որ միշտ պայտիս բարբոթ մը պիտի ունենաս : Ետիկաց ամենուն շարուիր . քու Ախտաւոր արիւն իմափեց տեսնողներուն ամենուն շարուիր : Ապրին որ անոր քով կայներ կին՝ ու իր կողմն ելան արիւնին զեւտնը վաղելից կը տեսնէին , և սակայն այնչափ հեռու էին սակէ՛ որ անիկաց կսկծաւուն տեղը վրան կը խնայէին , ու անոր աչակերտելու տեղը սրտերնին կը կարծբայցնէին :

* Վրիտանիա Վրիտանիա : Նայել թէ ի՞նչ է Վրիտանիա սիրտը բարբոթած սիրտ ունենալը : Նկատ՛ ստ տեղը որ երբ կիրքերը պայտս ու զգնութեամբ բարբոթելու ըլլան , լեզուն ստորաբար անզգուշութեամբ կը խախտ : Այսպէս Պետրոս իմարտը լեռանը վրայ կ'ըսէր . «Նշե՛կ է որ հոս կենանք , ու իրեք խրճիթ շինենք . . . վրան զի չէր զխտեր թէ ինչ կը խախտ » : Սորի . թմ . 4 , 5 : Մտք պէս Վրիտանիա ալ կը մտածէ թէ ամեն մտք ըմակարար իրեն պէս պիտի շարժուէր թէ որ հոն ներկայ ըլլայ . բայց կը մտնայ որ իր տեսանն ու զգացանք առնանին՝ յատուկ և սրտեալ շորհքի մըն է :

անոր դեմ : Ուստի՛ իմ՝ ազգիկներս , ներ ըստք ունեցած ը մտնուաւոր սպասարութիւնով մըն է , որ կը ստացուի իմ նեղի ըսած իս վնայ բարեպաշտ մտածութիւն մը ընելով : Արեւելք որ ըսուեցաւ նեղի թէ հաւր իր հասարակ նայնու վը իր նազերուն կեր շտար . ուստի գուց մտնուաւոր ընորհարով մը ունիք ստիկայ * :

Ըս մեղեցիկ երազիկ մէջ տեսայ որ նմանապարհորդները յատաւ կ'երթային՝ մինչև որ եկան ան նոյն տեղը , ու որ որ Սրբաւորը՝ Երայըն ու Համեղուգը յնայեր էին , երբոր Վրիստիստոս իր նամբարդութեան ստանը անոնց քովն անցաւ . և ահա անոնց նամբուն մէկ կողմը քիչ մը հեռուն երկաթներով կախուած էին :

Ըս ստանը Վրիստիստոս իրենց ուղեցոյցին ու առաւնորդին ըսաւ . Ո՞վ են աս երկը մարդիկը . ու ի՞նչ պատճառաւ հան կախուած են :

Վառլասիրտ . Ըս երկը մարդիկը շար մարդիկ էին . իրենց նամբարդ ըլլալու մտքը շունէին , ու մի որ կրնային արդիքն՝ կ'արդիքն : Իրենց զիրենց ծալութեան ու յիմարութեան ստեղ էին , ու մի որ կրնային համեղել նոյնպէս կ'ընէին . ու միանգամայն կը արգիւցընէին անոնց կարծել թէ մերձապէս ազէկ պիտի ըլլայ իրենց : Վրիստիստոս սակէ անցնելուն յնայած էին ստոնք , ու հիսն ներ անցնելուն՝ կախուած են † :

Վրաւիւն . Ըսցց կրցան արդեաք մէկը համեղել որ իրենց կարծիքն ընդունի :

Վառլասիրտ . Ըսի , շտակըը նամբն մարդուցին :

* Ահաւա՛ թէ Վառլասիրտը ինչպէս խանդադատութեամբ կը վարուի սրտաւառ Վրիստիստին հետ :

† Ըստուած կեզնուաւոր հասարակութեան մէկ քանիները կը խոչտատուակէ , ու անոնց անունները և վարքերը կը հրատարակէ որ ուրիշներուն վախ ըլլայ , ու իր մողովարդին իբրսաւ :

Սկզբ կար Նամերայացի անունով, որ համագեցին իրենց պես բնելու: Վասն Կարճաշունչի՝ Սաստափրոսի՝ Սանկուխան Լեւոնոսի՝ ու Վնեւոր, ու մանկամարդ կին մը՝ Գուլ անունով համագեցին ճամբաներուն զատնայ ու իրենց պես ըլլալ: Եսկէ զատ ձեր Տերը զայցով զեւ համբաւ մը հանեցին, ու բիւները յարգարեւով՝ թէ ան մէկ իրաւ գործարար մըն է: Վասն Բարի Երկրին զուրոյսը շար շար մըն ալ բերին քանով՝ թէ անիկայ անանց ըսածին կեանքն ըստ ալ ազնի չէ: Սկեցին նաև անարգել անոր ծառաները, ու անոնց ամենն ազնիւները՝ ուրիւններուն գործին մէջ մանող՝ խանդաւորեցիլ բանասարկու կարծել: Գարննալ Մատուոյ հացը յարգ կը կոչէին, անոր զաւկներուն միտքն արտիւնները՝ երեսակայտն ինն, ու անասարգարգներուն նեղութիւնն ու աշխատութիւնը՝ անողուստ բաներ՝:

* Պէտք է որ սա երկր մարդոց բնութիւնը յնենք: Երանինը կ'ըսուէր Սրափոս՝ որ ամեն բանի կը հաւատայ, որ է արինակ թէ ի համբոս՝ գիւրաւորան հաստատուելու մը՝ որ ուրիւններուն անուշ խաղերովն ու գեղեցիկ աստիճաններովն գիւրաւորեալն կը խարսի: միշտ կը սորովի բոց բնաւ: Ելնարտութիւնը սորովելու համար, որ հաւատայ անոր՝ սրտ անիկայ՝ ու հաստատուի անոր վայ: ուստի փարգապետութեան ամեն հոգիքն կ'երբայ: Երկրորդը կ'ըսուէր Նոյն, որ է արինակ հանգարա ու խոզազ հաստատուելու մը՝ որ բնաւ մէկուն նեղութիւն շար Մատուոյ ճամբաներուն մէջ ժրտութիւն բանեցնելով: ու անոր փառքին է Ելնարտութեանը նախանձար ըստով: ուստի ամեն մարդ ազնի կը խարս անոր զայցով: Բոց Վրիտաստ ամեն սրտախնդներուն վնց կու տայ: Վ. 26: Երրորդը կ'ըսուէր Սանգուզն՝ որ արինակ է անոր՝ որ կը համարուէի հանելի ըլլալ: Երանուոյ այնպիսի ճամբով մը՝ որ անոր խաղը զատանար, կամ սուանց Մատուոյ սահմանան միջոցներուն փրկուիլ կը յուայ: 24

Թե՛ որ պայպիսի անձինք էին՝ ըստ Վրիստինե , ընտ պիտի չհակնամ գերենք : Արժանաւոր են եղեր պայպիսի վարձանի մը պատահելու . ու կարծեմ թէ աղէկ է որ պայպիսի ճամբուսն մնար կախուած են , որպէս զի ուրիշն ընեն ալ տեսնեն ու զգուշանան : Ըստք աղէկ պիտի չըլլայ թէ որ իրենց յանցանքները երկամեկ կամ պզտիկ տախտակի մը վրայ փորագրուէր ու հաս ձգուէր՝ ուր որ իրենց շարագործութիւնները կատարեցին , որ ուրիշ զեշ մարդոց արինակ ըլլար :

Վե՛լուսիք . Անգղիս եղած է , ինչպէս որ աղէկ կըրնաս իմանալ թէ որ քիչ մը գեղ 'ի պատը երթնաս :

Պիտե՛սիմ . Չէ չէ . թող կախուած մնան իրենց՝ ու իրենց անունը ժանգոտի , ու իրենց շարագործութիւնները յախտեան թող մնան իրենց գեմ վեպցութիւն ըլլալու : Եւ մէկ մեծ շարհէջ մը կը համարիմ որ մեր հաս զաշէն առնաջ կախուէր են ասանք . թ՛վ գրեմ թէ մեզի պէս տկար կնիկներուն ինչ պիտի ընէին ասանք :

Ե՛ս ասեմը իբ խոսքը երգի գարմուջ՝ ու ըստ .

Երբ գուք կախուած հաս մնացէք երեցնիդ 'ի միտսին ,
Ղընն եղէք ճշմարտութեան հակառակորդ եղողին .

Եհա պայպիս է կեղծարարներուն անտաակ՝ ու Եստուծոց արեւքին հակառակ ոչին , որոնք յանցանքներու կը համարեակին Վրիստաւով փրկուելու՝ ասանց Վրիստասի պատկերին կերպարանակից ըլլալու . ու լին հաւատար թէ Խորք Է ոչին՝ Վրիստասի ժողովուրդը՝ անոնց մտացը հողովոյ կը նարպէ , արգարութիւնով՝ ու ճշմարիտ սրբութիւնով . բայց ասանց աս իսկական սրբութեանը մէկը պիտի չտեսնէ Տէրը : ԵՔր . ԺԷ . 14 : ԶՂգՂէ կեցիք աս երեք տեսակ հաւատացեալներին , ինչու որ ասանք շատերը կը մեղքեցընեն : Ճշմարիտ քրիստոնեաները վտանգի մէջ են՝ որ եթէ բարբառին չհորձանին ալ , գոնէ երբեմն շարաշար խորուին ասանցմ :

Եւ որ մենե՛կ ետև կու գայ թող վախճանաց առ վախճանեն ,
 թե՛ որ ինքը նամբարդներուն բարեկամ չէ իր սրտն ։
 Եւ դուն պղծը լըր հոգիդ իմ՝ ամեն պապեա մարդոցմե՛կ ,
 Որ հակառակ են սրբութեան շխարհալով Տերոջմե՛կ :

Եւսպեա յառաջ դայցին անոնց՝ մինչև որ Ղստուարութեան
 Լեռանը ոտքը հասան * , ուր որ բարի Վաղասիրաց նա-
 թեն առիթ մը ունեցաւ անոնց պատմելու ինչ որ հան պա-
 տահեր էր՝ Վրդաստիանոսին անկէ անցնելուն ։ Ուստի
 առաջ աղբիւրը տարաւ զանոնց , ու ըսաւ . ահա տարիաց
 է ան աղբիւրը՝ որմեն Վրդաստիանոս խոնց առ լեռը ելնե-
 լն առաջ , ան ասունը տարիաց յառակ ու աղկէ էր ։ Բայց
 հիմա մեկու մը ոտքովը պզտորած է՝ որ լաղեր թէ նման-
 պարհորդները իրենց ծարաւը անցընեն հոս ։ Ըստ վայ
 Ղստութեան ըսաւ . Բայց ինչև՛ պապեա նախանմառ է ան
 անը : Իսկ իրենց ուղեցոյցն ըսաւ . թե՛ որ առ իւրը
 ասնուի՝ ու անուշ և աղկէ ամաններու մեջ՝ գրութի , կ'ըլ-
 լաց . ինչու որ ան ասունը ազանգութիւնը ամանին տակը
 կ'իջնէ , ու իւրը ինքիքմեն ասելի յառակ կը վազէ : Ուս-
 տի Վրդաստիանոս ու իր ընկերները պարտաւորեցան նոյնպէս
 ընել . առին հոգէ ամանի մը մեջ՝ գրին ան՝ ու պնդեա
 թողուցին մինչև որ ազանգութիւնը տակն իջաւ , ու յե-
 ապ խոնցին անկէ † :

* Եւ Ղստուարութեան Լեռը կը նշանակէ թէ ինչպէս
 զտուարին և Վրդաստի հետ կենալ , անոր յարիւր , ու
 անոր նշնարտութիւնը անոր բռնելու յարատեւել , երբոր
 դրսուանց մելութիւններով ու հերեւտիքատութիւններով
 Զխարաասան էնք , ու ներսն գործութիւններն ու ցանկա-
 թիւները համապատգ գլուխ կը վերցընեն : Բայց ան լե-
 ռը որչափ ալ զտուարին ըլլոց մեզի՝ ապահովութեան
 նամբան է Հիսուոսի նային ու մեզ պահպանելու համար
 իրն ազգիւրը :

† Եւ գրքին առջի մասին մեջ աղբիւրը յառկապէս կը

Մեկե ետև լեռանն ստորոտի երկու ճամբաները ջրոց սուսա անանց՝ ուրիկ երթալով փարսխեցին ու Սեղեւաօրը իրենց զիրենց կորսնցուցին, ու ըստ՝ Եանք փամեցաւոր ճամբաներ են : Վրիստաբանոս ասկէ անցնելուն երկու հարի կորսուեցան սա ճամբաներուն մեջ : Ար թեպէտ կը տեսնէք որ սա ճամբաները չգիտաներով, ջրոցերով ու խրամներով գոցուած են, բայց կան անանց որ սառաւել կ'ընարեն սա ճամբաներին երթալ, քան թէ սա լեռը ելլելէ առ շեխաստանք յառել :

Վրիստաբան . « Մտքններուն ճամբան գիտարին է՝ : Եւ—, ԺԳ . 15 : Զարեանապէ բան է որ սաանց գլուխանին շարժախալու կրնան մտնել սա ճամբաները :

Վաղատիրոջ . Մանգզնարար կը համարուակին այնպէս ընել, և մանաւանդ թէ որ երբէք ինտրուարին սպասուարներուն մեկը գիտատեով զիրենց տեսնէ՝ ու կանչէ՝

Նշանակէր Վեհարանի քարազուխանը . իսկ հոս անոր պզտորութիւնը կը նշանակէ Վեհարանի պարզ և անարատ փարզապետութիւնն մուրթից : Եւնն գարեբու մեջ կը գտնուին քարազիւններ՝ որոնց մարդարեւ ըստմին պէտարեբութիւն մարուք իւրը կը պզտորեն : Եւ—, ԼԳ . 18 . այսինքն՝ թեպէտ և Վրիստաբան ու անով եզած փրկութեանը փոյ թիւ մը կը քարազեն, բայց մարդկային փարզապետութիւններով այնպէս կը խառնակեն՝ կը շարժան՝ ու կ'ազականեն ձրի շարժաց ազբարը՝ որ պզտուի ու ծարաւեալ հոգին շիրմար խմել անոր իւրը, ու շիրմար անով իր ծարաւը անցընել . հասցա կը պարտաւորի թողալ մինչև որ սա մրուրները յատակը իջնեն : Եզարեն պարտութիւն ըստնեցընելու ենք պայտխի ազակի իւրերը խմելէն, ինչու որ անանց մեզ կ'ուսեցընեն իրարութեան արտով, այսինքն՝ մեր կանխին ամբարտաւանութիւնով՝ մարդկային պրտաւորութեանով ու անխնայարտութեանով, որ Արտաբ փառքին ու մեր հոգիներուն քարեղութեանը հակառակ են :

և լսեց իրենց թե՛ ծառն ճամբուն մէջն են, և պատահաբար ալ որ վտանգէն զշոյլ կենան, նախապնդով կը գտնան ու պատահաբան կու տան և կ'ըսեն. «Տէրայն սնունտայն մեզի խաւած խոտից վրայով՝ մենք յեղի մտիկ լինք ընկր. հապա սնունտ մեր բերնէն ելած սառն խոտը պիտի ընենք» : Եղիւ . ինչ . 16, 17 : Եսկէ զսա թե՛ որ թիչ մը հետուն նայի՞ պիտի տեսնէք որ սա ճամբաները բաւական պարզութիւն պիտի ընծայեն մեկուն՝ ոչ միայն սա ջիջերոպց, խրամներովն ու շղթաներովն, հապա նաև ցանկապառ ըլլալովն . և սակայն սնունդ հեն երթալ կ'ընտրեն * :

Վերստիւ . շոյլ են սնունդ, լին սիրեր աշխատիլ . զայր վեր ճամբան սնահանց է իրենց : Եւ յայն՝ սնունդ միայ կը կատարի սն գրուածը, թե՛ «Շոյլն ճամբան փռնէն ցանկի պէս է» : Եւս . 19 : Ետանէ կ'ընտրեն լարուած սրտայնի մը վայ յալել՝ ցան թե՛ սա լեւն՝ ՚ի վեր ելլի, ու մնացած ճամբան մինչև Վազարը երթալ :

Էլ ին՝ ալ ճամբայ ելան, ու սկսեցին լեւն ՚ի վեր ելլի : Բայց լեւանը գլուխը համակնէն առաջ Վերստիւնին լուծց սկսեց կարիլ, ու լուս . Եսիկայ իրա շն-

* Վննեցէ՞ թր վարդապետութիւնը հանելի կու զայն մեզ . սննդ հանեցրնայ թե՛ սննդ ընտղ վարդապետութիւնը : Անգծաւորներն ու փարիսէյները ապկեր կը սիրեն, ու երկրորդը կ'առնեն : Բայց սնկեղծ ու հաւատարիմ՝ քրիստոնէաները կը փախային որ իրենց պակերը ընտուին ու իրենց ճամբաները փարսին . ու սննդ հանար Վարսիթին հետ կ'ազազակեն . «Փարսի՛ պի՛ եմ Ետանած, ու գիտցի՞ր թե՛ սիրա . իս ընն՛ ու գիտցի՞ր թե՛ մտած . ու գիտցի՞ր, և նայ՛ թե՛ արդեօք շար ճամբաւ մէջ եմ՝ և մտայնութ, և նայ՛ թե՛ յախենալիս ճամբան առաջնորդե՛» : Սոպ . 23, 24 :

չապառ լեռ մին է . գարնանք չէ որ իրենց հանգստութիւնը՝ հողիներուն աւելի սիրալները առափարակ նամբայ մը կ'ընարեն : Ենիկ ետև Գիթուիթիւն ըսաւ . Ես քիչ մը պէտք է նստիմ . ու աղջըր ամեննն պզտիկն սկսեց լալ : Եկէ՛ք եկէ՛ք՝ ըսաւ Վաղնափրաք , մի նստի՛ք հաս . ինչու որ քիչ մը վերը Իշխանին աղաքիթախա սասերով Եանկուած հոգնաստոր դով տեղը կայ : Շնտայ փոքրիկ արգուն ձեռքին բանեց , ու վեր դեպ 'ի հոն կը հանէր դանիկայ * :

Երբոր ան Հոփանաստոր տեղը եկան՝ շատ կը փափայրէին նստիլ , ինչու որ բաշտին ալ արիւն քրափնք մնած էին : Են ասանը Գիթուիթիւն ըսաւ . Յողմածնեքունն սրչափ անուշ է հանգստութիւնը . Մասի . ժն . 28 . ու սրչափ բարեբար է Ղամբորդներուն Իշխանը՝ որ անոնց համար պայտիի հանգստութեան տեղեր կը պատրաստէ : Էստ անգամ ընցի ես աս Հոփանաստոր տեղին վրայով , բայց բնաւ տեսած չէի առաջ : Բայց հաս գոցը կենանք յնաւ նային , ինչու որ ինչպէս որ ըսած եմ , Վրիտախանասին շատի նստաւ անիկայ :

Են ասանը Վաղնափրաք աղջնն ըսաւ . Եկէ՛ք նայիմ , իմ գեղեցիկ աղաքս , ի՞նչպէս էք : Ի՞նչ կը խորհի՛ք հիմա նամբորդութիւն բնելու վրայով : Տէր իմ՝ ըսաւ պզտիկը , տեպէ թէ ես նամբուն մնայու էի . բայց ըսորհակալ եմ քեզի՝ որ իմ կարտաութեան ասանը ձեռք տուիր ինձի . ու իմ միտքս կու գայ հիմա՛ ինչ որ իմ

* Են որ անձնուրայութեան խիստ գործ ըլլայ՝ ոմարկնցն սրչափ դժուար գայը խնայած չէ , շքիանք թէ ի՞նչ կը նշանակէ աս Գիթուարութեան լեռը : Վանզի որչափ որ Շխուսի հանգստարար Հոփանաստոր տեղին մնանանք , այնչափ նամբուն վրայ աւելի դժուարութիւններ կը դանենք : Բայց նոյնչափ ալ բայց կ'ընք այն հանդիսար էրբոր ստանանք :

մայրս ըստս թնծի . սրբնքն՝ թէ Լքակնքը երթալու ճամբան
սանդուխի կը նսնանի , ու Վոտոքը սանաղ ճամբան լու-
նէն վար իջնելու : Բայց առաւել աղէկ է թնծի սանդու-
խէն վեր կենաց երթալ , քան թէ լնան 'ի վար Սահաւան
վաղել :

Ըն առները Վիճուխիանն ըստս . Բայց առաւել կ'ըսէ .
Լնան 'ի վար իջնելը դիւրին է : Իսկ Շարհարս ըստս ,
(քանզի սա եր աղէկին անունը .) Ըն որը կու գայ՝ որ
առնէ իմ կարծեցա լնան 'ի վար իջնելը ամենէն զժուար
պիտի ըլլայ : Բարբա սպաս՝ ըստս իր վարձապետը . շէ-
տակ պատասխանն առիւր իրնն : Ըն առները Վիճուխիանը
ժողովալու , բայց փարբիկ աղէկը կարմնեցաւ . :

Լքի՛ք՝ ըստս Վարխարնի , քանի որ նասեր կը աղբնիւր
հանդէպընելու , կտար մը քան կ'ուտէ՞ք որ թերանիւր
դիւ մը անուշքնն . թնու որ նուս մը ունիմ ես՝ որն որ
պարան Սեփեիւր իր դունն դուրս ելան առնես իմ մեջս
դրաւ . թիւ մը մեղքախորտի ու շէւ մըն ալ պարան
առաւ թնծի † : Ըն կարծեցի որ թնք քան մը առաւ

* Բարկայ արժանար է . երբ որ թիւնքը մեզ զոգորա-
նն՝ պէտք է կարմնիք , աղէկ զիտնալով որ ըստ թանկ
ունիք ամշարու : Բայց ունեց պիտիտի մնալի թաննա-
պատասխանի թն մը՝ ու քարեր կարծիք մը ունին իրնեց
պատասխանի թն մը՝ որ քարեր կարծիք մը ունին իրնեց
մեկհանն արգարտի թնանը՝ արժանաւորութեանն ու կա-
տարելութեանը վայ , որ լնն ամշար : Ընքայք իմ՝
դունն քու սղարակի մեղաւոր մը ըլլալը ճանշարով հանա-
պաղ առ Տէր կարգն որ թեզ հողեր հարաւորութենն պի-
տէ , ու խանարհ սիրա մը այց թեզի :

† Բարկայ քաղցրիկ արժանի մըն է Երասունց իր ժող-
գուրը կաղցրեղուն : Երասունց խաղն ու խոստանը-
նքնն են՝ որով առարկի հարկները մնալով կ'առնեն . թն-
պիս որ 'Երասխի կ'ըսէ . " Թնծի հարաւորար աղիկ ու
արժանի առելի աղէկ է քու թերնիւր արնըր " : Երան՝
Քնի - 73 . Ո՛վ ընթերցող՝ կը յուսամ որ քու փորձա-

քեզի՛ ըստ Վիժուժիւնը . ինչու որ մեկզի կանչեց քեզ ։
 Այն պղպղեա ըստ , ըստ միտը . բայց և այնպէս՝ նախ
 և առաջ մեր բնակարանին կլիննուս ինչպէս որ պիտի ըլ-
 ընց ըսի՛ այնպէս պիտի ըլլայ . բոլոր իմ ունեցած բարիք-
 ներուս բաժանորդ պիտի ըլլաս դուն , որովհետեւ այսչափ
 յոճարութեամբ ընկեր եղար ինձի ։ Անկէ ետեւ տուաւ
 անոնց՝ ու անոնց թե՛ Վիժուժիւնը և թե՛ աղայքը կերան ։
 Աւ դուն՝ ա՛յ թ իմ՝ ըստ Վրբիասինե՛ Վաշտախրաֆն , դուն
 ալ կ'ուզե՞ս մեզի պէս ընել ։ Բայց ան պատասխան
 տուաւ ըսելով . Դուք ճամբաց կ'երթաք , ու ես շատ
 շանցած ես պիտի դառնամ՝ ։ անուներ ըլլայ ձեզի . ես
 տունը ամեն որ ան նոյն բաները կ'ուտեմ՝ ։ Ախն՝ երբոր
 կերան ու խմեցին՝ ու քիչ մըն ալ իրաւացեցան , իրենց
 առաջնորդը ըստ անոնց ։ Օրը երթկան կ'ըլլայ . թե՛ որ
 կ'ուզե՛ք պատրաստու ինք ճամբաց կլինու . Աստի ճամ-
 բաց ելան , ու փոքրիկ աղայքը առննուան կ'երթային . բայց
 Վրբիասինե՛ սշարակին շէջ մտացաւ իր հետը առնելու .
 վան որոյ իր աղայքը մեկը ես իրկեց անխկաց բերելու ։
 Ան ասեմը Վիժուժիւնն ըստ . Աարծեմ թե՛ ասիկաց
 մնացութեան տեղ մըն է . հոս կորարնացայ Վրբիասիանոս
 իր թուզթը , ու հոս ձեզեց Վրբիասինե՛ իր շէջ . Ի՞նչ է
 ասոր պատճառը՝ ա՛յ թ իմ ։ Պատասխան տուաւ իրենց
 առաջնորդն ու ըստ . Պատճառը յունը կամ՝ մնացու-
 թիւնն է . ոմանց երբոր արթուն մնացու պարտական են՝

ուսթիւնդ ալ ասոր համեմատ է ։ Հիսուսի խորքին ար-
 աք՝ Հիսուս ինչն է . և թե՛ որ գիտես թե՛ ի՞նչ է իրելով
 մնանիք , պիտի գիտնաս ես թե՛ իր մոզովոյոցը կարո-
 տութեանը համար պէտք եղածը միշտ ունի ինք ։ Ա-
 երբոր Սուրբ Ապին Հիսուսի բաներին կ'առնե՛ անոյ
 մոզովոյոցը յայտնի ընելու , մինչև անգամ՝ անոնց արքա-
 մութիւններն ու անոնց արքունիները նմանեալ սշարակի կլ
 դարձնե՛ :

կը շնանան, ու ոմանք երբոր մայրենին պահելու պարտու-
կան են՝ կը մտնան : ու հանդատութեան տեղերը նախ-
բարդներն ոմանց ստիպարար մէյլէկ բան կորսնցնեն-
լուն զգիտոր պատճառը առ է : Ճամբորդները պէտք է
արթնան մնան ու մայրենին պահեն իրենց արդէն ունեցանը՝
իրենց սանձաւելե ու բարտութեանը մէջ ալ : բայց ասիկայ
չմեննան համար շատ անգամ իրենց ուրախութիւնը ար-
ցունցներով կը վերջանայ, ու իրենց ջրակը անցով կը
մթնանայ : տեւէք Վրիստիանոսին պատմութիւնը՝ ու իմա-
ցէք ի՞նչ քննչ պատահեցաւ անոր առ տեղը :

Երբոր էկան ան նոյն տեղը հասան՝ ուր որ Կասկածուան
ու Ալախիտաը Վրիստիանոսին պատահէր էին յորդորելու
զմերը որ առիւծներուն վտակն ետ գտանայ, տեսնե որ
հողարշուք մը շինուած էր հան, ու անոր առնէր գեղ 'ի
նամբուն վրայով լայն տախտակ մը կար՝ տուն մը տանա-
ւոր գրուած վրան : ու անոր տակը ան հողարշուքին շինուե-
լուն պատճառը նշանակուած էր : Տախտակին վրայի ու
տանաւորը առ էր :

Եւ հողարշուքը մ'զ որ կը տեսնե՛ ,
Արան ու լեզուին թ'նզ գցուշանայ ,
Բայց թէ որ չմեն՝ ինչն ալ անպատճառ
Ուրիշներուն պէս պատճապարտ կ'ըլլայ :

Իսկ ոտանաւորին տակի խոցն առ էր՝ « Եւ հողարշուքը
շինուեցաւ որ վախտութեանն կամ կասկածուութեանն
տակ անդին նամբորդութեան երթնելու վախոցները ա-
սոր վրայ պատուին : Կան ասոր վրայ տալցուցած եր-
կանի խոթեցին Կասկածուան ու Ալախիտան լեզունե-
լուն, Վրիստիանոսը իր նամբուն խափանելու շնանումն
համար » :

Եւ տակնը վրտութիւնն ըստ : Ետիկայ շատ նմանու-
թիւն ունի ան Սիրիւլոյն խոցին, թէ՛ « Ս'զ նենդարոր

ընդունի՞ ի՞նչ արուի քնդի, ու ի՞նչ աւելցուի: Օգրաւոր մարդուն սուր նեւերը ու գիհիին կայծերը՝ * : Սաղ . ՃԻ . 3 (լսահար), 4 :

Այսպէս անոնք յառաջ գացին մինչև որ առիւծներն սկսեցին երևալ : Վաճաք որ պարուն Վաճաքիտը զգրաւոր մարդ բլլայով՝ առիւծե փախ չունէր ինք . Այս սահայն երբոր առիւծներուն եղած տեղն եկան, աղաղը որ առնին կ'երթային՝ հիմա սկսեցին ետ մնալ, սրովհետև կը փախային առիւծներէն . ուստի ետ գարնան ու միւսներուն ետևէն կը քաշէին : Ետք վրայ իրենց առաջնորդը խնդաց ու ըսաւ . Ի՞նչպէս էք հիմա՝ ալ՞ զայս, երբոր վրտանդ չըլլայ առնին երթալ կը սիրէք՝ ու երբոր առիւծներ երևալ սկսին ետևէն զալ կը սիրէք հն՝ :

Արդ՝ երբոր առաջ կ'երթային՝ Վաճաքիտը իր թուրը քաշեց որ առիւծներուն հակառակ՝ ճամբայ քանայ ճամբորդներուն : Այս ատենը մեկը երևան ելաւ, որ կը թուէր թէ առիւծները կը գրգռէր անոնց դէմ՝, ու ըսաւ ճամբորդներուն առաջնորդին . Ի՞նչ է պատճառը որ դուն հոս եկար : Վաճաք որ մարդուն անունն էր՝ Վաճաքսէմ կամ՝ Արիւծահեղ, ճամբորդները սպաննելուն պատճառաւ . ու ինք հսկաներուն ցեղէն էր † :

* Վառիթ անունը կը նշանակէ Սիրելի, Եւստ պատշաճ թիւն քանեցրնելու ենք որ չըլլայ թէ քան մը խախնդ՝ որ բարեպաշտութեան հակառակութիւն ունեցողները ընդացրնէ : Ես վիճակիս մէջ եզոզ անձանց առնիք արտան չէ յայտնել մինչև անգամ տկար և փորձութեան մէջ եզոզ յորիստնէից թերահաստութեան երկիւղներն ու զանգամները :

† Վաճաքսէմ է իմանալ Հեղինակին ճիշդ մտայրը իր քանչիւր հսկաներուն վրայով՝ որոնք ճամբորդներուն վրայ կը յարձակին, և անոնց առաջնորդէն ու անոր ընկերներէն կը սպաննուին : Անոնք կարծեցին թէ առ տեղի խաղը

Պատասխան տուաւ ճամբորդներուն առաջնորդը . Եւ կրիկներն ու աղայք ճամբորդութեան կ'երթան , ու իրենց երթալու ճամբան ասիկայ է : ու պիտի երթան ասանք՝ ընդզեմ՝ քեզի և սախճներուն :

Իրախոսարկ՝ : Եւ չի՛ անոնց ճամբան , ու պիտի շերթան ասիկ : Դա եկայ որ արգիլեմ՝ զանոնք , ու ան զիստաւարութեամբ սախճները կը գրգռեմ :

Շինո՛ ճշմարտաբար խոսեցով՝ սախճներուն կատարութեանն ու զանոնք գրգռողին զազանարարչութեանն ասանկ մը 'ի վեր աս ճամբան շատ պարսպ մնացեր էր , ու զըրեթէ բաշարովն խոսով ծածկուեր էր :

Եւ ասանք երգում՝ ըրաւ մարդը սախճներուն վրայ թէ անկէ պիտի շանցնին , ու անոր համար հրամայեց որ մեկդի գատնան , ինչու որ անկէ անցը շունենան պիտի :

Ըսաց անոնց Վախտիքոս առաջնորդը՝ առաջ խոսուողովն մտախա , ու սցնակս ստատկութեամբ անոր վրայ

կը շանասիկ թերահաւատութիւն . Ըսաց Երիմուհեզ՝ կը թուի թէ հակառակ անուն մըն է աս ներքին թշնամեցն . ու շարժուիր որ թերահաւատութիւնը ասեցի ում գնալութեամբ զայ անոնց վրայ՝ որ ասանկին ճամբորդութիւն կ'ընեն : Աստի կը թուի թէ աս շահան Ենդզեց մեջ քանի մը գորաւոր մարդոց սրինակ թեթել ըլլայ հեղինակին Վրաստանութիւնը , որ միշտ գրազան էին հարածու մի հըրանաներ հանել . և աս քանը աս գրքին գրուած ժամանակը ասեցի գորաւոր կերպով կը կատարուէր քան թէ անկէ առաջ : Ըսաց Երեւոսքանին քարոզութիւնը՝ որով Վրաստանի պաշտօնակաները շարժեցն ասրը շարժուցին , ու թշնամին յազիմեց . քանզի սրայիտի քաշանարտիկ պատերազմեցներուն սրինակն ու յորդորակները մինչև անգամ տկար հաստացնալները գորայուցին իրենց վստակերը յազիմեցաւ . ու իրենց խղճեմունքին համեմատ գործելու , անկէ յառաջ զալու գիպուածը Եւստանոց եզեւով :

յարձակեցաւ իր թրովը , որ զանիկաց պարտաւարեց եւս
բաշտեցաւ ։

Մն առեմը առիւծները գրգռուցն ըսաւ . Վրան իմ երկ-
րիս վրայ զիս պիտի ապանեն՞ս ։

Վաճառիրո . Ըս սեր եղած ճամբան թաղաւորին ճամ-
բան է , ու դուն անոր ճամբուն վրայ գրեր ես առ առիւծ-
ները . բայց առ կնիկներն ու առ աղարը՝ թէ եւ տկար ալ
են , քու առիւծներդ հոս ըլլալովն ալ՝ իրենց ճամբան պի-
տի յառաջ երթան ։ Աւ առ խոսքովը դարձեալ մէկ ուժ-
զին հարուած մը տալով անոր՝ իր ձեկու ընկրան վրայ
զետինը ձկնց զանիկաց ։ Ըս նոյն հարուածովը նաև անոր
սաղաւարտը կտարեց , և ուրիշ հարուածով մը անոր մէկ
թեւը կտրեց ։ Մն առեմը Հսկան այնպէս զարհուրեցի
եղանակաւ մը կանչեց , որ իր ձայնը կնիկները վախցուց .
բայց և այնպէս ու բախէ էին որ զեանին վրայ անոր փռուած
մետաց կը տեսնէին ։ Վրանց որ առիւծները շքեմ սլոյժ կա-
պուած էին , այնպէս որ իրենցմէ բան մը չէին կրնար ը-
նել ։ Աստի երբոր անոնց գրգռողը՝ խոժտաւազեմը ըս-
պաննուեցաւ , Վաճառիրոը ճամբորդներուն ըսաւ . Այկե՛ք
հրեա իմ ետեւս , ու փնաս մը պիտի շարասահի ձեզի ա-
ռիւծներն ։ Աստի ամենը մեկէն յառաջ գացին , բայց
կնիկները անոնց քովէն անցնելուն կը գողցըղային . տը-
ղաքը ևս կ'երեւար թէ պիտի մեռնէին , բայց առանց փնասի
մը ամենն ալ անցան * ։

* Ղանապարհորդներուն իսկոյն իրենց հանգստութենէն
ետեւ Հսկայէն կրած հակառակութիւնն ու առիւծներն
քաշած վախը կը ցուցնեն հոգեւոր պատերազմի մէջ իրոյց
խառն վիճակն ու պատահմունքը ։ Ընթերցողը պէտք է
մըշտ յիշէ ասիկայ , որովհետեւ Եստուծոց նորհալը ըն-
թացքին մէջ միշտ պայտէս կը պատահի բարեպաշտ ճամ-
բորդներուն ։ Արբոր Եստուած ստիպահանձն տեսի
հանգստութիւն կ'ընծայէ հոգւոյ մը , գիտցի՛ր որ անով

Այդ՝ երբոր Դանապանին բնակարանը երևալ սկսեց, շուտով եկան հասան հան + բացց սինչև հան երթալն շատ արտարային, ինչու որ գիշեր ասին ան տեղը նաև բարգուժիւն ընելը փասնագար է։ Ուստի երբոր դուռը եկան՝ ստաշնորդնին զարկաւ անկաց, ու Դանապանը նայն սուտաւ, թէ՛ Ո՞վ է ան։ Բացց ստաշնորդը՝ Այս եմ՝ ըստնին պէս՝ անոր նայնը նամչցաւ, ու վար ինչու + ինչու որ ան ստաշնորդը նամբարդնբան ուղեցրցց ըլլալով շատ անպամ՝ հան եկան էր։ Արբոր վար ինչու՝ դուռը բացաւ, ու Վահագիրաը շխտակ գրանը առնելը կայնած տեսնելով՝ (որովհետեւ շտաա կնիկները, որ անոր ետեը կայնէր էին,) ըսաւ անոր + Ի՞նչպէս ես՝ Պարոն Վահագիրաւ ոչպակաւ ուչ ասնն ի՞նչ բան անիս հոս առ գիշեր։ Այս ալ պատասխան սուտաւ ու ըսաւ + Վանի մը նամբարդներ բնի՛ արնք թմ՝ Տերտն հրաննաւը հոս պիտի մնան։ Պանուխ կրնայի հասնիլ հոս թէ որ առիւծները գրգռել ուզող Հակոցին հետ շեկեկուէի։ Բացց անոր հետ մէկ երկար ու տաղանգի կսիւ մը ընելիս ետե զննցն ազաննեմի, ու նամբարդները անշնաա հոս հասուցի։

Դանապան + Դերս ըն՞ա գար, ու սինչև աստաւ մնար։

Վաղախոր + Չէ, առ իրիկուն թմ՝ Տերտն պիտի դառնաւ։

Վրիտաբնի + Տէ՛ր թմ, շեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս ուղեմ՝ քեզ նկել մեր նամբարդուժեանը մէջ + դուն շատ հաստատարիմ՝ ու շատ սիրելի եղար մեզի։ Դուն մեզ տեղց պնա պիտի քաղուժեամբ կուսեցար, դուն զմեզ պնպէս սրբասանց իրտանցիր, որ բնաւ պիտի շնանամ՝ քու մեզի ըրած երախտիրը։

Իսկ Վիթուժիւնն ըսաւ + Արանի թէ սինչև նամբան

շուտով դալու նոր փորձուժեան մը կը պատրաստէ անիւկաց։

վերջը՝ քեզ մեզի ընկեր ունենալու կարող ըլլայինք՝ Կե-
զութիւններով ընդուն մեզի պէս ողորմելի կնիկները , պա-
պխի ճամբու մը մէջ առանց բարեկամի ու առանց պաշտ-
պանի մը ի՞նչպէս կրնան գտնուալ :

Մեկ ետեւ աղոյցը ամենէն փոքրիկը՝ Հիսկարուն ըսաւ .
Պապա՛նք՝ ա՛հ ր , հա՛նէ մեր հեան երթալու՝ ու այն
մեզի . որովհետեւ մենք պաշտօն տկար ենք , ու անապարհ
պապիս փամեղասք է :

Վա՛ւախք . Ես ի՞մ Տերոջն հրամանին կը նայիմ՝ . թէ
որ ինք մինչեւ ճամբուն վերջը մեզի ուղեցոյց ըլլալու զեւ
կարգէ , յո՛ւար կամոք պիտի ապաստարեմ՝ մեզի : Վայց
աս մասին դուք պահառութիւն ըրած գանուկացի առաջ .
ինչու որ երբոր ինք հրաման ըրաւ ինձի մինչեւ հաս մեր
հետը գալու , սն առնը իրեն ինզրելու էիք զեւ՝ որ
բոլոր ճամբան մեր հետը երթամ՝ : ու ինք մեր ինզրիցը
պիտի կատարէր՝ : Վայց աս այժմ՝ պէտք է հրամարիմ
մենէ՛ . ուստի բարի՛ Վրիտանիէ՛՝ Վը՛թութիւն՝ ու իմ
յանջ աղոյս , մնայ բարեաւ :

Եւ առնը Վանապանք՝ որուն անունն էր Պաշտպան ,
հարցոյց Վրիտանիէին իր երկիրն ու իր ցեղը . ու ան ը-
սաւ . Ես Կորնանան Վաղարէն կու գամ՝ : որքա՛րի
կին մըն եմ ես , իմ երկիս մեռած է . իր անունն էր
Վրիտանիանս անապարհորդ : Ի՞նչ , ըսաւ Վանապա-
նը , անիկաց քու երթի՞կդ էր : Եւ ի՛նչ , պատասխան տուաւ

* Պատշաճապէս կրկին և կրկին ապացրուած է մեզի որ
մեր աղօթքներուն մէջ յատկապէս և որոշակի յիշելոյ մեր
կարասութիւնները , մանաւանդ մեր հոգեւոր պային վերա-
բերեալ ամեն բաները : Եւ երբոր հարկաւորութեան
ժամանակ մեկ խիստ պատակար պնտութենէ մը պարի մը-
նանք , պէտք է մտաբերելու բերելոյ թէ ան մասին պակաս
գանուած ենք մենք , ու Մտածմէ ինզրած ընդ ան պնտ-
թիւնը :

Վերաբանել, ու ասանք ալ իր զաւակներն են. առ ալ Վիթուֆիանը ջաջընելով՝ իմ քաղաքացի կնիկներէս մեկն է: Ըն ասանք Վանապանն իր զանգակը զարկաւ՝ քննուցեալ որ սափութիան ունի ընել պայտի տաններ, ու ազնիներուն մեկը որ կ'ըսուէր իրանարհամիս, գուան եկաւ. ու Վանապանը անոր ըսաւ. Գնա՛ ներս պրուշի քի Վերաբանաւին կինը Վերաբանեն ու իր զաւակները ճամբորդութեամբ հոս եկած են: Աստի ազնիկը գնաց ներս ու պատմեց անիկայ. բայց ահա կ'ըն յնուֆեան ազազաներ եզաւ ներսը երբոր ազնիկը ան խոսքը իր բերնէն հանեց:

Այն որոյ արտաքսելով Վանապանին եկան, քննու որ Վերաբանի անիկան գրանն առնէր կայնած էր: Ըն ասանք զուսը եկողներուն մեծերը ըսին անոր. «Ե՛րս եկոր՝ Վերաբանի, ն' ըս եկոր՝ ան բարի մարդուն կնիկը, ն' ըս եկոր բոլոր քու հեմքներովդ: Ըստղեա քնն ներս մտաւ, և իր տղայն ու իր ընկերն իր ետեւն զացին: Երբ՝ երբոր ներս զացին՝ մեկ մեծ անեռակ մը տարուեցան, ու հրաման եզաւ իրենց որ նստին. ուստի նստան, ու ասանք պատուարները կանչուեցան որ ան հիւրերը տեսնեն ու անոնց զարուսը բարեկն: Ընտք ալ ներս եկան՝ ու խնամալով ասոնց նի ըլլայը, ասին մեկը համբարելով բարեկցին՝ ու ըսին. Բարի եկիք՝ նի Ըստուծոյ Զորհոյը անտիները. բարի եկիք մեզի՝ ներ բարեկամներուն»:

* Էրեւանները կ'ուրախանան մեկ մեղաւորի մը վրայ որ կ'ապաշխարի: Ըն ասին անոնք որ ճշմարտացեալ կը սիրեն Տէրը, ուրախութեամբ կ'աջլուծին բոլոր ճշմարտահաստատացեալներուն իրենց խիստ պատուական ընկերութեանը խառնուիլը. և ասիկայն կան անոնք որ մասնաւոր ուրախութիւնով մը ու հանութիւնով մը կ'ընդունին, մեր սիրած բարեկամն ազգականներն ու մեր ա-

Հինն ժամանակը թիչ մը ուչ ըլլալուն՝ ու իրենց ձամբ բարգաւթենեն յոգնած ըլլալուն՝ ու նաև ան կուսչին ու սոսկալի սախենեցուն անստիճիւնովը նուազած ըլլալուն ու զեցին որ որչափ կարելի է շատով երթման հանգստանալու : Չէ՛ , ըսին տանը մէջինները , առաջ պատար մը մտով սրահներէն հաստարեցեք • ինչու որ դատ մը մարթեր ու իր յատուկ համեմեներովը պատարասեր էին անոնց համար * • Աշխ ժր • 21 • Յովն • ան • 29 • որովհետև Վրասնայանը առաջ լսեր էր անոնց դալը , ու ներսիններուն պատշեղ էր : Այսպէս երբոր կերան՝ ու յետոյ իրենց ազգեցին ու որհուրեմունք կատարեցին , ու զեցին որ հանգստանալու երթման : Բաց թէ որ ինծի ներքե ի է ընտրել՝ ըսաւ Վրիստինէ , ան սենեակին ըլլանց՝ ու ք որ իմ էրիկս կեցաւ հաս եզած ատենը • ուստի վեր հանեցին զանոնք ան սենեակը , ու ամենը մեկին հան էին : Արբոր հանգստացան , Վրիստինէ ու Վիթուրիան սկսեցին պատշաճաւ որ նիստերու վրայով խառակցութեան մը մանել :

Վրիստինէ • Ելանեմն մաքիս չէր անցներ իմ էրիկս ետակն երթալ , երբոր ինք ձամբարգաւթեան ելաւ :

Վրիստինէ • Ամանապէս մաքիս չէր ալ անցներ անոր

զոքեցներուն մէջ շատանցմէ յիշատակուած ըլլալուն համար :

* Չատակական գաւր՝ Վրիստոսի շարչարանցներուն ու հաստարեցելոց զմէջը ընդունելուն նախապաշարփայն էր : Ու Տերունական Լինթրիցը նոյն նշանակութիւնը ունեցող խորհուրդ մըն է՝ Վրիստոսի մահը յիշատակելու , որ իմ մարտինը մեր մեղքերուն համար տուաւ , ու իր արքունի մեղի համար թափեց : « Ենկեզմութեան ու ճշմարտութեան անխնայ հացը » , ան Ուրիկ • է • 8 , ու ճշմարտագնման « Լեզի խտերը » , Աշխ ժր • 8 , մեղքը մտքունեն ու խալը տանելը , սա հոգեւոր ինքնցրիս համեմեներեն , որոնք առաւել ևս բարեհամ կ'ընեն զանեկայ ճշմարիտ հաստարեցեալին :

անկողնին վրայ պառկել՝ ու անոր սենեակը հանգստանալ,
ինչպես որ հիմա կ'ընես :

Վրիստիկ . Ու ամենեին մտքեա շէր անցներ խաղաղութեանը իր երեսը անանել՝ ու իր հետը երկրպագութիւն ընել Տէրոջն ու խնայարարին . և սակայն հիմա կը հաստատով թէ պայտէս պիտի ըլլայ :

Վրիստիկ . Ստիկ ըրէ , նայն մը ըն՞ա լսեր :

Վրիստիկ . Այո՛ , կարծեմ թէ նուազարաններու նայն է ան , իրբն նշան մեր հոս ըլլալուն ու բախտութեանը :

Վրիստիկ . Ոչանշէ՞ր բան . նուազարան ըլլայ տանը մէջ նուազարան ըլլայ սրտի մէջ ու նուազարան նաև երկինքը : իրբն նշան մեր հոս ըլլալուն ու բախտութեանը : Այսպէս աստե՛ն մըն ալ խանելն էան քաննքնին տարաւ :

Աստան երբոր արթնացան՝ Վրիստիկ ըսաւ Վրիստիկին . Ի՞նչ էր պատճառը որ աս գիշեր քանիդ մէջ խնայցիր . կարծեմ թէ երազ կը անանիր :

Վրիստիկ . Այո՛ , ու անուշ երազ մըն էր ան . բայց զտանհ ես որ խնայցիր :

Վրիստիկ . Այո՛ , բարձրանայն կը խնայցիր . բայց կ'ազաւեմ՝ Վրիստիկին , պատմէ՛ ինձի երազդ :

Վրիստիկ . Արազիս մէջ կը անանի թէ անցի անուպատի մը մէջ ասանինն նստան էի՝ ու իմ սրտիս կարծրութեանը վրայ կ'աղբայի : Արդ՝ հան երկար շնտան՝ կը թռուէր ինձի թէ ըստ մարդիկ կը հասարակին իմ բոլորապէս զիս տեսնելու , ու իմ ըսածս լսելու : Այսպէս անոնց մտիկ կ'ընէին , ու ես իմ սրտիս կարծրութեանը վրայ կ'ողբայի : Եսոր վրայ անոնցմէ մեկ քանիները իմ վրաս կը խնային , անոնք զիս յիմար կը կոչէին , և ուրիշները անգին ու ասդին զիս կը քաշքշէին : Եսոր վրայ կը թռուէր ինձի թէ վէ՛ր նայեցայ ու տեսայ որ մեկը թռչելով գեղ 'ի ինձի կուրար : Ուստի շխտակ ինձի եկաւ ան՝ ու ըսաւ . Վրիստիկին , ի՞նչ ունիս , ու երբոր իմ ըրած գանդասս լսեց՝

ըստ . Խաղաղութիւն յեզի : Եսկէ զաս իմ աշխերս
 ալ իր թաշխնակաօք սրբեց , ու արծաթաօլ և սակաօլ զիս
 զարդարեց : Մանեակ մը գրաւ իմ պարանոցս՝ ու սզեր՝
 իմ տեսնմանս և ու գեղեցիկ պատկ մը գրաւ զլուխս :
 Երգի . մզ . 8-13 : Եսկէ ետե իմ մեռէս բունեց՝ ու ը-
 ստա . Գլխթութիւն , իմ ետեւս եկար . այսպէս ինք վեր
 ելաւ՝ ու ես իր ետեւն զացի , մինչև որ սակեղն գրան մը
 առնին եկանք : Են առեմը պարկաւ գուռը , ու ներսն-
 ները երբոր բացին՝ մնարը ներս մտաւ , ու ես ալ սնոր
 ետեւն ելայ աթոռի մը առնը՝ որուն վրայ մէկը նստե-
 ր , որ ըստ իննի՝ Բարի եկիր մաղկիս : Պայծառ տեղ
 մըն էր սն , ու ստաղերս պէս՝ կամ առաւել ևս արե-
 դակի պէս կը փայլէր , ու թուեցաւ իննի թէ հոն կը
 տեսնէի քու երկիզ : Եսպէս՝ երազիս արթնացայ . բայց
 իրաւ ինզպայի՞ :

Վրիտաբն . Ես ինզպայիս . և իրաւունք ունեի ի ին-
 զայս որ գուն յեզ այնպէս աղէկ տեսար : Վանգի ներե
 որ յեզն զրուցեմ՝ թէ ևս կը հաստատամ որ աղէկ երազ մըն
 էր սն . և թէ՛ ինչպէս որ սկսեցիր տեսնել թէ սնոր առն
 մտար ճշմարիտ էր , այնպէս պիտի տեսնես վերջապէս սնոր
 երկրորդ մասն ալ * : Ետուած մէկ սնոզամ կամ երկու-

* Եննք որ իրենց սրտերուն կարծրութիւնը կը զգան ու
 սնոր վրայ կ'ոչրան , ու ինքնուսնոյութեանի կ'աղբիկեն որ
 խմորհին՝ կակիզանան՝ ու Վրիտառի սիրտի լինան , կրնան
 հաստատ յոյս մը ունենալ թէ իրենց արտանութիւնը ու բա-
 խութեան պիտի փոխուի , թեպէս և պէտք է ակնունենան
 որ իրենց սրտերը ընմուշտեղեղն ծաղր պիտի ըլլան : Կրթու-
 թիւնիս երազին կատարուելուն ստուգութիւնը սնոր սր-
 աին վրայ եզան ներդրումութիւններուն վրայ հիմնուած է ,
 ու սնապաշտութիւն շտամարութիւն երբոր մեր տեսած երա-
 զն այնպիսի քաղաքութիւն մը կը քաղենք որ Սուրբ
 Վրայ հասկեմա կու գայ :

անդամ կը խափ , թէ է մտադը ու շարքս թիւն շքներ , երազի մէջ՝ գիշերուան տեսիլքի մէջ՝ երբոր խորանել քուն մը կ'իջնայ մտադոց վրայ , ու անոնց իրենց անկողիններուն մէջ կը քնանան : Յօդ . Ը . 14 , 15 : Պատկան ասանու ՚իս՝ հարկ չէ որ արթուն մեանց Մասունց հետ խափելու համար , հարցա ան քնացած ասաննիս ալ կրնայ տես դալ մեզի , ու մեր հետը խափլ : Մենք որ կը քնանանք՝ սրբ տեսնիս շատ անգամ կ'արթըննայ , ու Մասուն կամ խափերով՝ կամ ասաններով՝ կամ նշաններով ու սրի նակներով կրնայ խափլ անոր այնպէս՝ ինչպէս որ մտադ արթուն ըլլար :

Պատկան . Ուրախ եմ առ երազը տեսնելուս . ինչու որ կը յուսամ թէ շատ շանցած անիկայ կատարուած պիտի տեսնեմ , որ այնպէս կրկին ուրախանամ :

Վերաբերել . Պարծեմ թէ ալ հիմա ասան է որ ելլենք՝ ու նայինք թէ ի՞նչ պիտի ընենք :

Պատկան . Աը ինչքեմ՝ քննէ , թէ որ մեզ հրաւիրեն որ ասան մը հաս մեանց , յո՞ւրախութեամբ ընդունինք իրենց հրաւերը : Շատ կ'ուզեմ ես ասան մը հաս մեալ՝ առ սրիտրդներուն հետ ազիկ մը ծանօթանալու համար . իննի կը թուի որ իսհեմութիւնը՝ Մարեպաշտութիւնն ու Սէրը շատ վայելուչ ու ծանր գեղց ունին :

Վերաբերել . Նայինք թէ ի՞նչ պիտի ընեն : Ուստի երբոր ելան ու պատրաստուեցան՝ վար իջան , ու հանդատութիւննին ինչպէս ըլլալը մեկզմեկու հարցուցին :

Շատ ազիկ էինք՝ ըսաւ Պ.թու.թիւնը . կենացս մէջ անցուցած խիստ ազիկ գիշերներուս մէկն էր առ :

Ի՞նչ ասանը իսհեմութիւնն ու Մարեպաշտութիւնը ըսին . ինչ որ թիչ մը ասան հաս մեալ կը համիք , ասնը բարութիւնները մերն են :

Պատասանդ թէ՛ յո՞ւրախութեամբ կ'ուզենք մեր մեալը , ըսաւ Սէրը : Ուստի միւսները հանութիւն ասին՝ ու

ամբոսի մը շտի կամ՝ քիչ մըն ալ աւելի հան մնացին , ու մեկընկեա խիստ պատակար եղան : Այս որովհետե խաչեմուխի խնը կ'ուզէր խնամալ թէ Վրիստիսն ինչպեա մեծ-ցուցեր էր իր դասկըները , հրաման ուզեց անկէ որ 'ի մնասին քրիստոնէական վարդապետութեան զմեկ զանանց : Վրիստիսն կամուոր համուխի շրջ ստուա անոր * . ու ան սխեց ամենէն պզտիկէն , որուն անունը կը կոչուէր Յակոբոս :

Այս ըսաւ . Ազնիւ ճայիմ՝ Յակոբոս , կրնան ըսել ինծի թէ ով ասեղծեց գրեզ :

Յախճա . Հայր Կառուած՝ Արդին Կառուած՝ ու Հոգին Սուրբ Կառուած :

Իսահակ-Յիւն . Ազրիս աղաս . ե կրնան ըսել ինծի թէ ով կը փրկէ գրեզ :

Յախճա . Հայր Կառուած՝ Արդին Կառուած՝ ու Հոգին Սուրբ Կառուած :

Իսահակ-Յիւն . Ազրիս գարնեալ թ՝ աղաս . բայժ Հայր Կառուած ի՞նչպեա կը փրկէ գրեզ :

Յախճա . Իր ճարհրովք † :

* Հեղինակը խիստ պատշաճուոր կերպով մեզ կը բերէ ասիկայ որ շուքընէ թէ ճրագի հարկաւոր է մնողընեքան իրենց դասկըները մեծցընել "Տեքոնք վարժութիւնովք ու խրատովք" : Աղիւ . Գ . 4 : Թե՛ն որ ընթերցողը զանակաց աեր է՝ կը յուսանք որ աս տեղը զանուած խաչը ըզրիմ զանցաւորութեան ձգէ կամ՝ անիկայ մտնայ :

† Հճարհր՝ աս տեղը կը նշանակէ ստանց արժանաւորութեան նրիապեա Կառուածն ընդունուած զթուխիւնը , ուսկից կը բզնեն փրկութեան բոլոր բարեխները : Հայրն նրիապեա ճարհեց իր Արդին՝ մեր փրկիչն ըլլալու , ու հիմա Արդեցն արժանաւորութիւնովք ու մեղնորութիւնովք նրիապեա կու տայ իր Սուրբ Հոգին՝ մեր Արքայաջիւն ըլլալու . ե պայեա Վրիստոսի հետ մեկեազ նրիապեա կու

Իսահակ-Յիւն . Արդին Եսաուան Ի՞նչպէս կը փրկէ զքեզ :

Յովնան . Իր արդարութիւնովց՝ իր մահովն ու արիւնովն՝ և իր կեանքովն :

Իսահակ-Յիւն . Հոգին Սուրբ Եսաուան Ի՞նչպէս կը փրկէ զքեզ :

Յովնան . Իր լուսարեւելովք՝ իր նորոգելովն՝ ու իր սրբացնելովք * :

Են ասանք Իսահակ-Յիւնն ըսաւ Վերստինէին . Ղափտեալեան արտանուար ևս զուն զու գաւկիներդ պրտակ մեծցնելուդ համար . կարծեմ թէ աս հարցմունքները սխալեալն ալ հարցնելու ըմ կարտիր , որովհետև ամենն պարտիկը պրտակն աղէկ պատասխանն ասաւ ասանց .
Ուստի հիմա երկրորդը նեղք ասնեմ :

Իսահակ-Յիւն . Եւ ըսաւ . Եկոք նայիմ՝ (Նձիւնք , (քանզի ասիկայ էր անոր անունը ,) կը ներմ՞ս որ քեզ ալ յննեմ :

Յովնի . Բարբ սրտով :

Իսահակ-Յիւն . Ի՞նչ է մարդը :

Յովնի . Բանական կենդանի՝ որն որ այնպէս ասեղծեց Եսաուան , ինչպէս որ եղբայրս ալ ըսաւ :

Իսահակ-Յիւն . Ի՞նչ կ'իմացուի աս փրկեալ բառով :

Յովնի . Կ'իմացուի թէ մարդս մեզքով ինչպէնքը գերութեան ու թշուառութեան սինակի մը մէջ նկեր էր :

այս ամեն թանկերը անունց՝ որ նշմարտապէս կը հաւատան անոր :

* Այս Եսաուանց անհուն սէրը՝ ու երկրպագելի Փրկչին փրկարար շնորհքը որչափ մեծ ու փառասար ալ որ են , ամենին մեկ հոգի մը երկինքը ընն հասցնելու ասանց Սուրբ Հոգւոյն լուսարարով նորոգող և սրբացուցանող գործքին :

Իսահակ-Յիւն . Ի՞նչ կ'իմացուի ան խաղին թէ Աբրար-
դութիւնը կը փրկէ մարդը :

Յուշեփ . Ս'իմացուի թէ մեզքը այնպէս մեծ ու զորաւոր բռնասոր մըն է , որ մեկը շիրնար մեզ անոր ճանկերէն փրցընել բայց միայն Աստուած . և թէ՛ Աստուած մարդուս այնպէս բարի է ու այնպէս սէր կը ցուցընէ , որ աս թշուառ սինակէն շընարասպէս կը հանն զանիկայ :

Իսահակ-Յիւն . Ի՞նչ է Աստուծոյ զխառնութիւնը որ ողորմելի մարդիկը կը փրկէ :

Յուշեփ . Իր անուանը՝ իր շնորհացը՝ ու իր արդարութեանը փառասորութիւնը , ու իր արարածոցը յախանական երջանկութիւնը :

Իսահակ-Յիւն . Որո՞նք պիտի փրկուին :

Յուշեփ . Ընծար որ իր փրկութիւնը կ'ընդունին :

Իսահակ-Յիւն . Եզրին Յարսեփ . ազէկ սորմեցուցեր է քեզի քու մայրդ , ու անոր քեզի ըսածին ազէկ միայ Գրեր եւ գունն :

Ընկէ ետև Իսահակութիւնն ըսաւ Ստանկլին՝ որ ամենէն մեծ ազէն փարն էր :

Իսահակ-Յիւն . Եզրն ճոյրի՞ն Ստանկլ , կ'ազնու որ քեզի ալ քանի մը բան հարցընեմ :

Ստանկլ . Ե՞րբ , անըստ , թէ որ կը կամփա :

Իսահակ-Յիւն . Ի՞նչ է երկինքը :

Ստանկլ . Ըմեներջանիկ տեղ մը ու սինակ մը՝ որովհետև Աստուած կը բնակի հան :

Իսահակ-Յիւն . Ի՞նչ է գոտիքը :

Ստանկլ . Ըմենաստակալի տեղ մը ու սինակ մը՝ որովհետև մեզքին՝ Սասանոյցին՝ ու մահուան բնակարանն է :

Իսահակ-Յիւն . Ինչ՞ու համար երկինքը երթալ կ'ազնու գունն :

Ստանկլ . զՄասուած տեսնելու ու անդադար իրեն ծառայելու համար . Քրիստոսը տեսնելու ու յախանակ զն-

Իրանիւնքն . Ի՞նչ է հաւատարգ մտեկներուն յարու-
թեանը վայրդ :

Մարտիրոս . Ար հաւատամ թէ անոնք ինչպէս որ թա-
ղանցան՝ այնպէս պիտի յարութիւն առնեն . բնութեամբ
նոյն , բայց ապահանութեան մասին տարբեր : Առ ստի-
կոյ երկու պատճառաւ կը հաւատամ . նախ՝ որ Աս-
տուած այնպէս խոստացաւ , և երկրորդ՝ որ ան կրնայ կա-
տարել :

Հիմն իրահեմութիւնն ըսաւ աղբջը . Չեզի պէտք է որ
տակաւին ձեր մարը միտք դնէք , ինչու որ ան աւելի բա-
նէր կրնայ սորվեցընել ձեզի : Պէտք է նաև ժրութեամբ
տկանդ դնէք ուրիշներն ձեր ըսած բարի խոսկերուն . ին-
չու որ անոնք ձեր սպին համար բարի բաներ կը խափն :
Քզուչութեամբ նկատեցէք ևս թէ երկինցն ու երկիրը
Ի՞նչ կը սորվեցընեն ձեզի . բայց մանաւանդ յաճախ մը-

նալ . և տակայն մեր տկարութիւնը պատճառ ընելու չենք
զանցառութեան ձգելու Սուրբ Գրոց ան մասերը որոնք որ
հիմն չենք հասկընար , հարա խմարհ ժրութեամբ ու
ինքնուանդ ազգեթով խնդրելու ենք որ մեր սպին վերա-
բերեալ բոլոր բաներուն մէջ առաւել լոյս և դիտութիւն
ստանանք : Սուրբ Գրոց մէջ կրնան գտնուիլ շատ մասեր
որոնք պատահար չըլլան մեզի՝ թէ որ անոնք հասկընանք
ալ , թէպէտ և ուրիշներուն պատահար եղան էին կամ են
և կամ պիտի ըլլան . ու մեր՝ ան մասերուն նշանակու-
թիւնը իմանալու անկարող ըլլալիս մեզի կը սորվեցընէ
որ խմարհ ըլլանք , ու մեր անտխալ Աստուցչին վերաներուն
հաղանդինք :

* Մտիկոյ է հաւատարին հիմն ու յոյսին յազմութիւնը :
Ըստուծոյ իր խոստանումներուն հաւատարմութիւնն՝ ու
զանոնք կատարելու կարողութիւնը : Աս բաներուն որ
միտք դնելու ըլլանք՝ Ի՞նչ բան պիտի շարժէ մեր հաւատ-
քը՝ կամ նուաճէ մեր յոյսը : Պէտք է ծաղը ընենք ամեն
մարմնաւոր ընդդիմութիւնները , ու սոքի տակ առնենք աս-
մեն գեշ կարծիքները :

ստանեցե՛ք սննդի փայտով՝ որ մեզ հորը շնորհագոր-
 թեանք պատանա եղաւ : Տը՛ղաքս , եւ իմ կողմանէս
 կրցածս կը ստղծեցնե՛մ՝ մեզի քանի որ դուք հաս եք , եւ
 ուրախ պիտի ըլլամ թէ որ ինձի հոգեւոր շնորհեանքն օր-
 րաբերեալ հարցանանքն ընէք :

Նիսն առ շնորհագորհորդները շարափ մը որ կեցան առ
 տեղը , Վիթուիթիանը ուզող մը եղաւ՝ որ անոր փայտ յո-
 ժարութիան ունենալ կը մեայցնէր , ու իր անունը ճար-
 պիկ կը կուտէր . ստիկոյ թիւ մը ազնուական յեղի մտոր-
 մին էր՝ ու բարեպաշտ մեկը ըլլալ կը մեանար , բայց աշ-
 խարհի բաներուն մէջ շատ ժրտան մեկն էր : Աւստի
 առ մտորք մէկ երկու անգամ կամ ալ տեղի Վիթուիթի-
 անն եկաւ , ու շատ սէր կը ցուցնէր անոր : Պանք որ
 Վիթուիթիանը զեղեցիկ զեմք մը ունէր , եւ անոր համար
 շատ հրապարէի էր :

Իր մտորք եւ անդազար գործով գրազեալ էր . քանզի
 երբոր իրեն համար ընելու բան մը շուենար , ուրիշներուն
 համար գուշաններ ու հանգերաններ կը շինէր , ու կարո-
 տեալներուն կու տար զանոնք : Առ Պարան ճարպիկը
 շնորհալով թէ իր շնորհները որեւ կու տար կամ թնշ
 կ'ընէր , մեծապէս յափշտակուած կ'երեւար որ բնաւ անի-
 կոյ ծոյլ չէր տեսներ : Այլիկ տանակիկն կրիկ մը կ'ըսայ
 ստիկոյ , կ'ըսէր ինքնիրենը * :

* Իտրտանակն անեմք շատ անգամ բարեպաշտութեան
 կերպարանք կ'առնեն զանին՝ որ բարեպաշտ որիորդներուն
 սէրը որում , որոնք որ քանի մը մասամբ համեղի են ի-
 րենց . եւ ասանկով շատերը փրանդաւոր որոգայթներու
 մէջ կ'իյնան : Աւստի փայտեցապէս առ զեղքը հաս յառաջ
 ընելու է , ու շատ փարսութիւններ կը պարունակի :
 Միանգամայն հարկաւոր ազարարութիւն մը տրուած է
 թէ անոնք որ անական հոգեով գրազած լին , թնշ կեր-
 պով կրնան իրենց մանանակը սպասեալ գործով անցը-

Ուստի Վիթուֆիանը տանը մէջն սրբաբղձեցուն բացառանք՝ ու հարցուց սնունդ՝ անոր վրայով, ինչու որ անոնք իրենն աղէկ կը շանչնային զանիկայ : Ուստի ըսին իրեն թէ անիկայ խիստ գործունեաց երեսուսարդ մըն է՝ ու բարեպաշտ մեկը ըլլալ կը մեանայ, բայց վախ ունինք որ ճշմարտութեան զգրութենէն ստար մեկն է անիկայ :

Ուրեմն՝ ըսաւ Վիթուֆիանը, ալ չե՛մ նայիր ես անոր : ինչու որ ես իմ հոգիս շղթայով կապելու բնաւ միայն չունիմ՝ :

Նեւ, Մեկասարանին զարգ ըլլալու եւ բնկերութեան ու եկեղեցւոյն մէջ սգտակար ըլլալու : Առաւազն եւ նմանիլ հարիթային՝ որ հաւատարով բարի համբաւ ստացաւ՝ աղքատներուն հանդերձ շինելով, քան թէ ստակն ու ժամանակը ծախել պարագայ գրասանքներու ու անպիտան զարգելու եւ նորութիւններու :

* Մեծածախան միջնակի մէջ մանելու աննինք առ երկեքի գործիս մէջ իրենց դատաղութեանը հետեւելու շին, այլ խելացի բարեկամներ խրատ հարցընելու են : Այս անոնք որ իրենց ծնողքն շին կրնար խրատուիլ, պետք է այնպիսի բարեկամներու խորհուրդ հարցընեն որ առ տանը սրբաբղձեցուն անուններուն նշանակած յատկութիւնն ունին : Առ երբոր առ տեսակ բարեկամները կը կարծեն թէ երկնից շանքուն մէջ սգնականի մը տեղ խոչընդոտ մը պիտի ըլլայ մեր գիտնողը ելլողը, բայց իրենց հոգիները սրբաբղձերը խելոյն պիտի մերթ են ան առաջարկութիւնը՝ ծրլափ ալ համեղի ըլլայ ան ուրիշ ամեն պարագաներու մէջ : Եւ մտաքն բացարձակապէս հարկաւոր է ան առարկելան կանոնը, որ մեզի կու տայ ըսելով, «Միայն թէ Տէրոջնով» : Երգարն ամենն շխտակն ու պուշտօրը կրնայ խաբուիլ - բայց անոնք որ հարցուփորն շին բներ՝ ու խրատ ամեն շին ուզեր, անչուշտ իրենց յիսուրութեանը համար պիտի ցաւին : Մերաքիշտ ամուսինը մշտնջենաւոր սրամաշտօք ու անհանգստութիւն մըն է՝ փուշ մըն է կողք մանելով՝ ու արգելք մը տանը բարեպաշտ

Են առեմը իսկեմութիւնը պատասխան տուաւ թէ՛ Մեծ բան մը չէ Ղաբդիկին սիրաք անկէ պաղեցընելը • Պըթութիւնը իր սկսածին պէս որ շարունակէ ազգամերուն համար գործելը , ասիկայ շուտով կը պաղեցընէ անոր եռանդը :

Այսպէս հեռեկալ անգամին Ղաբդիկը որ եկաւ , Պըթութիւնը իր առջի գործին վրայ տեսաւ՝ որ ազգամերուն համար բաներ կը շինէր • ու ըսաւ • Ես ի՞նչ ե , մերա գործի վրայ ես գուն : Այն՝ պատասխան տուաւ ազդիկը • կամ թնձի համար կամ ուրիշներուն համար : Ես ի՞նչ կրնաս վատարկիլ մեկ որը՝ հարցուց երխտասարգը : Ես ասանք կը շինեմ՝ ըսաւ միւսը՝ որ բարի գործներով հարստանամ , բարի հիմն դանձելով իմ անձիս հանդերձեացին համար , որ շքնարիտ կեանքը մեզը կզեմ : ԵՍՄ • Գ • 17-19 : Ի՞նչ , կ'ազալեմ ըսէ թնձի , ի՞նչ կ'ընես գուն ասանք , ըսաւ երխտասարգը : Մերկերը կը հազուեցընեմ , ըսաւ ազդիկը • ու ասոր վրայ երխտասարգը իր երեսը խոժողցուց ու անկէ ետքը ալ անոր քով չեկաւ : Աւ երբոր պատասխանը հարցուեցաւ իրեն , պատասխան տուաւ՝ թէ Պթութիւնը գեղեցիկ սրբորդ մըն է , բայց գէշ զազամարմնեցով պաշարուած է :

Երխտասարգը երբոր ետ կեցաւ անկէ՛ իսկեմութիւնը ըսաւ • Չբարձր քեզի ես թէ Պարան Ղաբդիկը շուտով երեսէ պիտի կզէ քեզ • մանաւանդ թէ գէշ համբաւ մըն ալ պիտի հանէ քու վրայ : Բանպի թէ ե թնք բարեպաշտ ըլլալ կը մեանայ՝ ու Պթութիւնին վրայ սեր ունե-

տութեանն ու զաւակաց քրիստոնեական վարժութեանը • քանզի անոնք ընդհանրապէս գէշ կողմի սովորութիւններուն ու սրմնակներուն կը յարին : Բան մը չկայ որ այնչափ վատթարութեան մէջ կզէ կրնորը՝ կամ աստուել յայտնի ցուցընէ անոր անյախոյ գիմակի մէջ ըլլալը՝ քան որչափ պայպիսի ամուսնութիւնները :

նալ կը ցուցնեն , բայց Վիժուժիւնն ու ինք այնպիսի տարբեր բնուարութիւններ ունին որ կարծեմ թէ բնուարիւս շփարամբնն :

Վիժուժիւնն . Հասանց կրնայի եւ անուսնանալ , թեպէտեալ եւ մեկու մը բան իրան շեմ տար վայր . բայց այնպէս մարդիկ էին այնոց որ իմ գաղափարներուս շէնն հաներ . թեպէտեալ եւ անոնցմէ մեկն ալ ամենին անձնակամ պահապարութիւն մը չէր գտներ իմ վրաս : Աստի անոնց ու եւ շէննը կրնար միարամբնիլ :

Իսաէիւն-Նիւնն . Մեր որերը Վիժուժիւնը միայն անուսնով յարդ ունի . իսկ այնպիսի դարձերը որ գիժուժեան գաղափարներէն կը ծագին՝ քիչ մարդիկ կրնան սամիլ :

Մարդկէս թող ըլլայ . թէ որ մեկը շանն պէ՛ ըսաւ Վիժուժիւնը , մինչեւ 'ի մահ անուրի կը մնամ' , կամ իմ գաղափարներս ինծի անուսնոց տեղ պիտի ըլլան . ինչու որ շեմ կրնար եւ իմ բնութիւնս փոխել : Աւսն մնան ինծի հակառակ մեկը ամենը կարծեմ թէ ամենին պիտի շնորուծիմ՝ քանի որ կ'ապրիմ : Վայր մը ունի եւ որ Աստուանն կը կոչուէր , որ սա անպատկերուն մեկին հետ կարգուեցաւ . բայց բնու շէնն կրնար միարամբնիլ իրարու . եւ որովհետեւ իմ ցոյրս միայրը հաստատեր կը իր սկրածին պէս յառաջ երթալ , այսինքն ազգամներուն բարեբարութիւն ընել , անոր համար իր երկիր տառջ սկսեց գնորը բամբասել ու յետոյ գոնէն գուրս ըրաւ :

Իսաէիւն-Նիւնն . Մասն ամենայնիւ գուցէ ինք բարեպաշտ մարդ մը կը սկսուէր :

Վիժուժիւնն . Մի՛ն , եղածին շտի . ու այնպիսիներով հիմն ըլլան է աշխարհ . բայց անոնց մեկուն համար ալ շեմ ես :

Մե միջոցիս Մասնեւս՝ Վրիստիւնին մեծ ազան հիւանդացաւ , ու հիւանդութիւնը շատ սաստիկ էր . ինչու որ շատ ցաւ կը զգար իր ներսի գին , ու աստէն աստէն որով

ուրբ կու գար : Աստուծոյ մտերը վաղեմի ու համբարաւ
 ւոր բժիշկ մը կը բնակէր Նարտարամիս անունով :
 Աստի Վրիտամի կ'ուզէր կանչել զինքը , ու մտադ խոս-
 կեցին իրեն և եկաւ : Արդար սենեակէն ներս մտաւ՝ ու
 յիշ մը նայեցաւ սոցին , խնայաւ որ իր հիւանդութիւնը
 խիճացաւստի ինչ էր : Ան աստե՛նը հարցուց մարը՝ ի՞նչ էր
 սրերս Մարտիկոս ի՞նչ կ'ուտէր : Ի՞նչ ուտէ , ըստ
 Վրիտամի , միայն առողջարար բաներ : Պատասխան
 առաւ բժիշկն ու ըսաւ . Աստուծոյ բան մը կերած պիտի
 ըլլայ՝ որ իր ստամոքսին մէջ շմորած մնայէր է , ու անը-
 կոյ պիտի դուրս չերթնար : Անոյ բան մը ընկաւ : Վեղի
 ըսե՛մ որ աղան մարդոջական զեզ աստե՛նը է , ե՛թէ ոչ՝
 կը մեռնի * :

Ան աստե՛նը Սամուէլն ըսաւ . Մեջք ի՛մ , ի՞նչ էր ան
 որ եզրայրս ժողովց ու կերաւ՝ առ ճամբուն գլխու գանձն
 ներս մտանձաւս պէս : Վրիտամ որ ճախ կողմն՝ պատին
 անդի իրերը պարտեղ մը կար , ու լանի մը ծառեր պա-
 սին վաղէն ճամբուն վրայ կախուէր ե՛րկ՝ որոնցմէ եզրայրս
 ժրջուց ու կերաւ † :

Վերջապէ՛ն . Իրան ես՝ աղաւ , անոնցմէ առաւ ու կերաւ .

* Արդար յուսարատար հաստացեալները մեծապէս ըս-
 քանին , խոհեմութիւն չէ անսխալապէս գորայցնել զանոնք :
 Ասպա տյուպէս հարցուփորձ պէտք է ըլլաի որ իրենց նե-
 ղութեանը զաղանի պատճառը յայտնէ : Ըստմտով ըստ
 անզամ՝ կը գտնուի որ արդիւրած պատեղ մը կերած են
 անոնք , և առ դատմը կը խանարհեցընէ զիրենք :

† Վերջապէ՛ն ի՞նչ առ ճամբարհորդները ճըլտի պատկար
 կրնան ըլլալ . հաստարմն ի՞նչամը իրարու միայն կ'ըլլայ
 իրենց վարմունքը : Աստե՛նը ի՞նչպէս և աստե՛ն մը առաջ
 դարձուած էր՝ ու ի՞նչ Մարտիկոսը և ի՞նչ անոր մայրը յիշե-
 յին անիկոյ , սակայն պէտք է յայտնուի ան՝ ու զգնում
 ըլլաի անոր վրայ :

չիմացի եւ ան շար տղան , եւ սակայն ինք մեծիկ շինելով
կերտաւ անիկ :

Ղարդարաբար . Իմացայ եւ որ մնաստեար բան մը կե-
րան է . ու սա կերանք՝ այսինչն սա պատուոց ամենն
մնաստեարն է : Ինկզկերտուդի պարտեղին պատուն է ան :
Ար զարմանամ՝ որ մեկը բան մը շատա մեզի անոր վրայով .
շտանքը մնան անիկ :

Քրիստոսին ան ասենը սխեց ըսէ՝ ու ըսել . Ս՞՞՞՞ շար
տղայ . ու վնչ ինծի անհոգ մերս . ի՞նչ ընեմ իմ աղիս
համար :

Ղարդարաբար . Շատ մի վրանար . աղան կ'աւազ-
անայ , բայց պէտք է գեղ արնն ու փոխի :

Քրիստոսին . Պարն , կ'աղաչեմ՝ չեզի շանիի կ'ըլլայ
իմոյ ըլլայ , զու բոլոր վարպետութիւնդ 'ի գործ գիր :

Ղարդարաբար . Մի՛ վախմար , շատ սասկ շեմ ասնեք :
Եւ յայեմ՝ գեղ մը շինեց անոր՝ բայց շատ տեար եկաւ ան :
Ա՛ ըսուի թէ ան գեղը շինուի էր զու չի մը արիւնայն՝ երին-
չի մը մեխերովն՝ ու չիէ մը զայգայով . Եփէ . թ . 13 ,
19 : Ժ . 1-4 : Եւ երբոր Պարն Ղարդարաբար տեսա-
թէ ան գեղը տեար էր , ուրիշ գորտար գեղ մը շինեց :
Եւ ինչ շինուած էր՝ *ex carne et sanguine Christi* † :

* Ս՞՞՞՞ ինչքանի՞ որ Քրիստոսի սիրոյն ծանօթացան
էր , հոնկէք մեր գաւկընեբուն վրայ , որ շրջայ թէ անանց
մեղքերուն համար զու չի :

† « Եւ անց արին թափուելու շրջայ մեղայ թողու-
թիւնն » , կամ ինչնմանքի հանգարտութիւն . « Եւ սաղ-
անքան ու զու շրան արիւնը շր կրնար մեղքը վերջընել » .
վանն որոյ սա աղին հոգեար հիւանդութեանը բան մը շի՛ր
կրնար տարգրութիւն ու բո՛ղիս թիւն ընծայել՝ բայց *ex*
carne et sanguine Christi Քրիստոսի Եւրինն ու արիւնը , որ
մեր մեղքերուն համար տրուեցաւ ու թափուելու : Եւ
սակայն մեր բնութեանը մեզ զարմանայի զ՛ի կամուկութիւն

Յո՛ւն . Գ . 54-58 : Եթէ . ի՞նչ . 14 . ինչպէս որ գիտեց
 թէ բժիշկները տարբերակ անուններով գեղեր կու տան
 իրենց հիւանդներուն : Երկայ գեղահաս շինք էր յա-
 նի մը խոստանալներով ու շարհար տղով խոստանա՛ն :
 Սո՛ւրբ . ի՞նչ . 49 : Երբ առ գեղահասները ծով բերնով
 երկրական հաս պիտի աններ աղան՝ գաւաթ մը ապաշխա-
 բութեան արցունքով : Զե՛ս . մը . 10 :

Երբ որ առ գեղը պատրաստուեցաւ աչկն բերուեցաւ՝ շէր
 ուղեր աննել անիկայ , թէպէտ և փորին ջաւը այնպէս կը
 տանչէր գնորը որ կարծես թէ իր ներսի գին կը նարդուեր :
 Ինն՛ի նայե՛ր ըսաւ բժիշկը , պէտք է աննես ափիկայ : Սառ-
 մայրոս շինքըներ , կ'ըսէր աղան : Ետքանմա խնկու ևս ,
 ըսաւ մայրը : Իսպի պիտի փոխեմ՝ , կ'ըսէր աղան : Զինն
 Վերտախնէ բժիշկն զանձաւով ըսաւ անոր . Պի՛նքն ,
 կ'աղաչեմ քեզի , ի՛նչպէս է համը : Գե՛շ համ լուծի՛
 ըսաւ բժիշկը . ու ասոր վրայ Վերտախնէ իր ընդունն մայրը
 գեղահասներուն մեկին զայցուց : Ու ըսաւ . Ո՛հ , Սնա-
 թեա , առ գեղը մեզքն ալ անուշ է : Թե՛ն որ ջու մայրդ
 կը սիրես , թէ որ ջու եղբայրներդ կը սիրես , թէ որ
 Գրծաթ իմը կը սիրես , թէ որ ջու կեանքդ կը սիրես ,
 առ ափիկայ : Ա՛րքնպէս ըսաւ խնկերեն ետե՛ն ու Ետքան-
 մայ որհնաթ իմը ան գեղին վրայ դալու հանար հանառա-
 աջութը մը ընելին ետե՛ն աղան առաւ անիկայ , ու ըսաւ ա-
 զնկ եզաւ իրեն : Եղնկ ներդարեմ թե՛ն մը ըսաւ իրեն .
 հանգարա ջու մը ու հանգառաթ թե՛ն մը պատմուեց ա-
 նոր . աղնկ մը ապրցուց ու քրտնցուց անիկայ , ու բոլոր-
 րոպին բժիշկն գնորը իր փորի ջուին . Ե՛տքան քիչ ժա-
 մանակին մէջ ոտք էլու՛ն ու գաւազանով կը պարտեր . ու

մը կայ առ խորհուրդը ընդունելու , որ կը ծագի մեր սրբ-
 անքուն անհասարակեմն : Ե՛տքան ըրջալ գաւառ Սառ-
 թե՛նս՝ Վերտախնէն հիւանդ արցին :

մէկ սե՛նեակէն միւսը կ'երթար , ու խոհեմութիւնն՝ Վա-
րդապարտութիւնն՝ ու Սէրն հեա իր հիւանդութեանն ու
իր բժշկուելուն վրայ կը խօսէր :

Կրբոր տղան բժշկուեցաւ՝ Վերիստինէ հարցուց Պարոն
Ն'արտարատեանն ու ըսաւ . Տէ՛ր իմ , ի՞նչ վճարեմ ,
որ իմ վրաս ու իմ զաւկիս վրայ բու ջարչան աշխատու-
թեանդ ու հոգոգութեանդ փոխարէն ըլլայ : Աւան ը-
սաւ . Ի՞նչ կ'ընես զգործքին Աշարակեան պիտի ստա ջու-
տայիքդ , անոր գրած կանոններուն համեմատ * : Կ՛ըր .
միջ . 11-15 :

Իսոյց՝ ա՛նք իմ , ըսաւ Վերիստինէ , աս զեղա՛հատը
ուրիշ ի՞նչ բանի աղէկ է :

Ն'արտարատեան . Ետիկայ ընդհանուր զեղա՛հատ մըն է .
նանապարհորդներուն պատահելու բոլոր հիւանդութիւն-
ներուն համար ալ աղէկ է ան . ու երբոր աղէկ շնուած
ըլլայ , խիտ երկար ատեն աղէկ կը պահուի :

Վերիստինէ . Տէ՛ր իմ , կ'ազա՛լեմ՝ յեզք՝ տաններկու
ստախ բան շինէ ինձի ատիկ . ինչու որ թէ որ առիկայ ու-
նենամ՝ բնաւ ուրիշ զեղ չեմ ա՛ններ :

Ն'արտարատեան . Ես զեղա՛հատերը նչ միայն հիւանդը
առողջացընելու աղէկ են՝ հապա նաև հիւանդութիւնները
արդիւնելու : Մանաւանդ թէ կը համարենայիմ՝ ըսել ու

* Աղէկ պետք է որ միայ տաններ աս ազարարութիւնը՝
Շատերը կան՝ որ Վերիստոսի արդիւնքովն ու փրկագոր-
ծութիւնովն եղան նրի փրկութեան մարդապետութիւնը
չարաչար կը գործածեն , ու թողութիւն զանելու կ'ազա-
րին՝ երբոր ճշմարիտ զգում՝ լունին ու սրբութեան վրջ՝
մը չեն ցուցընէր : Իսոյց աս ամենազարաւոր զեղք անոնց
աս սինակին մէջ պատմ մը շքնէր . այլ մանաւանդ անոնց
անիկայ պնդիտի շարաշար կերպով գործածելը իրենց մեղ-
քերը կ'աւելցընէ , ու իրենց սրտերը մեղաց մէջ կը խը-
տայցընէ :

դործուծ խնձերը զեպ 'ի վար խրկելուց պիտի սարվինք թէ աշխարհի վրկիչը թեպէս և բարձրը կը բնակի, եր շննարհ թովն ու սիրովը վար մեզի կը համի :

Ստորիւս . Բնկերը մարիէ կ'առնեն իրենց իւրը :

Խաչիւն-Յիւն . Նշովն :

Ստորիւս . Ի՞նչ կրնանք սարվել ապի :

Խաչիւն-Յիւն . Պիտի սարվինք թէ քարագիշները իրենց վարդապետու թիւնները Կասուծակ աննըու են :

Ստորիւս . Ինչ՞ա համար անկերը երկրիս վրայ կը պարպուին :

Խաչիւն-Յիւն . Ընդ համար որ ցուցնեն թէ քարագիշները Կասուծոց վրայով ինչ որ գիտն աշխարհի մասուցաննը պարտահան են :

Ստորիւս . Ինչ՞ա համար ծիսածանք արեկն կը պատնասի :

Խաչիւն-Յիւն . Ընդ համար որ ցուցնեն թէ Կասուծոց իւրհիմն ուխար Վրիստասի միջնորդութիւնովը մեր վրայ կը հաստատուի :

Ստորիւս . Ինչ՞ա համար աղբիւրները ծովն կու գան մեզի՞ գեանին տակն :

Խաչիւն-Յիւն . Ընդ համար որ ցուցնեն թէ Կասուծոց իւրհիմն Վրիստասի մարմինին միջոցովը մեզի կու գայ :

Ստորիւս . Ինչ՞ա համար աղբիւրներն աննք բարձր լեռներուն գլուխները կը բղխեն :

Խաչիւն-Յիւն . Ընդ համար որ ցուցնեն թէ իւրհիմն շարհիմն ինչպէս որ շատ աղբաւաններուն ու խմորահաններուն մէջ կը փայլի, այնպէս ալ մեծամեծներն ու զորաւորներն աննց մէջ ալ կը փայլի :

Ստորիւս . Ինչ՞ա համար բոցը ճրագին պատրոյցին կը փակի :

Խաչիւն-Յիւն . Ընդ համար որ ցուցնեն թէ իւրհիմն

մինչև որ սրբաբն վրաց չխափ՝ մեր ներսի դին կենաց հշնու-
րին լլլա պիտի չգանուի :

Մարթիոս . Ինչ՞իւ համար պատարդը՝ Զարայն ու բոլը-
բը կը սպասի ճրագին լլլաք վառ պահելու համար :

Իսահակ-Յիսակ . Մար համար որ ցուցնէ թէ հոգին՝
մարմնը ու ամենը Եսասեաց ընթացին ծառայութեանը
մէջ ըլլալու են , ու ծախուելու են Եսասեոյ՝ մեր վրաց
կրօն ընթացը վառ պահելու համար :

Մարթիոս . Ինչ՞իւ համար հաւարուար կառուցողք իր
կուրծքը կը ծակէ :

Իսահակ-Յիսակ . Իր ձազերք իր արիւնագը մտացանելու
համար , և անո՞վ ցուցնելու՝ թէ ամենորհեմալ Տէրն մեր
Քրիստոս այնչափ սրից իր ձազերք՝ (իր ժողովուրդը ,)
որ իր արիւնագը փրկից զանոնք :

Մարթիոս . Ի՞նչ կրնայ սորվիլ մարդ՝ պատգամին իտ-
անց լսելով :

Իսահակ-Յիսակ . Աջ սորվի յի՞նչ . Պետրոսին մեղքը՝ ու
Պետրոսին սպաշխարութիւնը : Երազալին իտե՞րց կը
ցուցնէ եւ թէ գիշերը կ'անցնի ու որք կամ՝ ցորեկը կու-
րաց . ուրեմն անոր ձայնը յու միայն թող ձգի գոտաւ-
տանի վերջին ու զարհուրելի որք :

Գանց որ սա ասեմնեցա՞ւ աչ անոնց ամիս մը ժամանակը
լրացաւ . ուստի ասնոց մէջիններում ինչացուցին թէ աչ
արժան է որ կլին ու կրթան : Աւստի Յովսէփ իր մերն
լրաս . Պէտք է որ շնունաս Պարան Մեկնիչին ասնոց
մարդ խրկել՝ ու խնդրել իրմն որ Պարան Քաղաքիտը
մեղէ խրկէ , որ մեր մնացած ճամբում մէջը մեզի առաջնոր-
դութիւն ընէ : Եզրիս սղաս , լրաս մայրք . գրեթէ
մտացի էի եւ սա : Աւստի աղերսագիր մը գրեց՝ և Երու-
շաղան Պարան Երթունին աղաչեց որ յարմար մարդու մը
մեղքովք իր բարի բարեկամին Պարան Մեկնիչին խրկէ զա-
նիկն : Իսկ Մեկնիչը երբոր աղերսագիրք առաւ՝ ու ա-

նոր մէջն պարունակուածը տեսաւ , թողնարեքին ըստ .
 Գնահ գրուցի անոնց թէ կը խրկեմ՝ զանիկայ :

Վրիստինէին կեցած տանն ընտանիքը՝ երբոր տեսան թէ
 սասնք շամբայ ելլելու միայ ռմին , բոլոր տանը մեկտեղ
 ժողովուեցան ընդհակալ ըլլալու իրենց ինտագուտրին որ
 սասնց նման աղէկ հիւրեր խրկեց : Ետիկայ լրացընելին ե-
 տակ Վրիստինէին ըսին . Վեզի քանի մը բան չցուցը-
 նե՛նք , ինչպէս որ մենք սովորութիւնն ունինք շամբարդնե-
 բուն ընելու , որ շամբուն մէջ անոնց վրայով մտածութիւն
 ընես : Ուստի փորձիկ սենեակ մը տարին Վրիստինէն՝
 անոր աղաքը՝ ու Գիթուիթիւնը , ու ցոյց տուին անոնց ան
 ինտրմեբուն մէկը՝ որ Եւս կերտաւ ու իր երկանը տուաւ ,
 ու անիկայ ուտելուն համար դրսխտէն գուրա արտադրուե-
 ցան . ու հարցուցին Վրիստինէին՝ թէ Ետիկայ ի՞նչ կը
 կարծես ըլլալ : Պատասխան տուաւ Վրիստինէն ու ը-
 սաւ . Ետիկայ կամ՝ ուտելու բան մըն է՝ և կամ թոյն .
 չեմ գիտեր որն ըլլալը : Այսան որոյ միւսմեբը բանը բա-
 ցին անոր , ու ան իր մեղքերը վեր բռնեց ու ափշած մը-
 նայ՝ : Դրանք . Գ . 6 : Հետմէ . Է . 24 :

Ետիկ ետև ուրիշ տեղ մը տարին զնորը ու ցոյց տուին
 անոր Շակոբին սանդուխը : Դրանք . իը . 12 : Գանց

* Հոգին Սուրբն ինչ միայն մեր առջի շամբայ ելլելուն՝
 մեր մեղքերը մեզի կը շանչորդնէ ու Վրիստասի կարտա ըլ-
 լալնիս մեզի կ'իտնացընէ , հասցա նաև միշտ յայտնի կ'ընէ
 մեզի մեղքին զէլուիթիւնը՝ թէ բնութեամբ և թէ գոր-
 ծաղբութեամբ : Ետիկայ ըստ անգամ կը զարմնացընէ
 մեզ մեղքին վրայ՝ մեր անմին վրայ՝ ու Վրիստասի սիրոյն
 վրայ , որ մեր մեղքերուն համար պատարագ եղաւ : Ետի-
 կայ նաև կը խոնարհեցընէ մեզ , մեղքը աւելի ասել կու-
 տայ մեզի , ու Վրիստաս՝ իր քառութիւնն ու իր արդարու-
 թիւնը տուակել քան զառուակել պատուական կ'ընէ մեր
 աչքերուն ու յարգի՝ մեր սրտերուն :

որ հիմն հրեշտակներ վեր կ'ելլեին անկէ : Ուստի Վրիտա-
 րիւն արժան էր նոյնք հրեշտակներուն վեր ելլելը անանկ-
 լու , ու միանկն ալ նոյնք կ'ընէին : Շեանց ուրիշ
 տեղ մը կ'երթային ուրիշ բան մը ցուցնելու անանց .
 բայց Յակոբոս ըսաւ իր մտքը . Ս'ապաշեմ , ըսէ անանց որ
 թիւ մըն ալ կենան հոս . ինչու որ ասիկայ արանշիկ տե-
 ասբան մըն է : Ուստի ետ դարձան , ու կայնեցան որ այս-
 պիտի հանդիպան տեսարանով իրենց աշխարհը յազեցընեն * :

Եսկէ ետև տեղ մը ասբին գտնուց' ուր որ սակեղն
 խարխի մը կարուած էր : Աւ հրաման ըրին Վրիտա-
 ռիւն վար աննել գտնիկայ . ինչու որ' ըսին իրեն թէ Երի-
 կայ խիստ հարկաւոր է որ քու հետք աննես , որպէս զի
 վարպետքին ներսի կողմը եզանք անուր բանես , Աթք .
 Գ . 19 , ու խորհոյցդ եզանակի մը պատահելուդ հաս-
 տաս կենաս : Յովի . Գ . 16 : Ուստի սկսեցին ուրա-
 խանալ ասոր վրայ † :

* Վրիտաս Տերն մեր երկնից ու երկրի՝ Եստուծոյ ու
 մարդոց մէջ միջնորդ է . իրանով սեղանորները Եստուծոյ
 կու գան և ընդունելի կ'ըլլան , ու Եստուած անանց հետ
 կը բնակի ու կը փառասորի . անոր միջնորդութիւնովը
 իրենց երկրպագութիւնն ու պաշտանունքը Եստուծոյ կը
 մասնացանեն ու երկնային բարութիւնները կ'ընդունին ,
 ու անոր պատմաւորաբ հրեշտակները փրկութեան ժառան-
 գարիներուն կը ապաստարեն : Երկից կը նշանակուէր
 Յակոբին անդուխտից :

† Երկից է Յոյսին խարխիւրը : Երկից հոգին ապա-
 հով' ու Սիսուսի վրայ հաստատ կը պահէ , որ ինք միայն
 է մեր յոյսին նպասակը . Յոյսը հաստատքն կը ծագի ,
 և է անհաւարութիւն ան բաներուն կատարելներ որ անն
 ընդհանրուն Եստուածը շշմարտութեան խաղին մէջ
 խառնացաւ : Հաստատք կ'ընդունի գտնուց' կը հաստ-
 տայ անանց' կ'ապաստի անանց , ու յոյսը կը ապակ անանց
 անթերի կատարելուն ու վայելելուն :

Մեկե ետև առին տարին զանիկաց ան ընտանը վրաց ուր
 որ ԵրբաՀամ՝ մեր Հայրը իր որդին Իսահակը պատարագ
 մատուց , ու ցոյց տաին անոնց՝ սեզանը , փայտը , կրակն
 ու սուրը • ինչու որ անոնք մինչև աս օրս Հոն կը կենան
 տևանուելլու Համար : Դրնեք • իր • 9 : Արբոր տեսան
 անիկայ՝ ձեռքերնին մեր վերջուցին , ու երանի տաին իրենք
 իրենց ու ըսին ալ • Ո՛հ , ի՞նչպէս մարդ էր ԵրբաՀամ՝ իր
 Տերօրք վրաց ունեցած սիրոյն ու իր աննը ուրանալուն կողմանէ :

Ըմեն աս բաները անոնց ցոյց տալէն ետև Իսահակն իմիւր
 նը սեզանատունը տարաւ զանոնց՝ ուր որ պատուական
 նուագարան մը կեցեր էր • ուստի սխեց անոր վրաց նուագեւ
 զեւլ՝ ու անոնց ցոյց արուած բաները տաղալափութեան
 զարեւնելով երգեց •

Մուսնի կերած իննորը տեսար՝
 Մայէ որ զցոյլ կենաս գուն անկէ •
 Շահօրին տեսած սանդուխն ալ տեսար ,
 Ար վեր կ'եւլէին Հրեշտակներ անկէ :

Ես տեղս առիր նաև իտարիս մ'ալ՝
 Սահայն բաւական սանդ շեպէս •
 ԵրբաՀամին պէս մինչև որ գուն ալ
 Վու խիստ պատուական բաներդ գոհ ընեն :

Ես տաններս մէկը զարկաւ գուսը • ուստի Վանագաւ
 նը բացաւ , ու տեսաւ որ Պարոն Վաշտարան էր եկողը՝
 բայց երբոր ներս գնաց՝ ի՛նչ ուրախութիւն եղաւ Հոն :
 Ինչու որ Հինն նորէն իրենց միտքը եկաւ թէ ի՞նչպէս քիչ
 մը տանն առաջ ինք ազաննեց ան Իսահակէմը՝ Երբանա
 Հեղ Հսկան , ու առիւծներէն ազատեց զիրենց :

Իսկ Վաշտարաը Վրիտարնէին ու Վիթուսիւնին Ը
 սաւ • Իս՝ Տէրս ձեր երկուքին մէջմէկ տեսնո գինի իրկեց՝

ու թիւ մը խորագած մտապայտերն՝ և ջանի մը նուս : աղջն
ալ թիւ մը թուղ ու շամիւ խրկեց , որ մեր շամբուն մեջ
մեզ կազմարեն :

Մն առանը շամբոց ելլելու պատրաստուեցան , և խոհե-
մութիւնն ու իրարեպաշտութիւնը անոնց հետ զայցին :
Երբոր տանը դուռն եկան , Քրիստիան հարցուց Ղանա-
պանին թէ ան օրերը արդեոք մեկը անցան անկէ : Պա-
տախանն աուսա Ղանապանը՝ թէ Չէ , միայն թէ առնն
մը առաջ մեկը անցաւ , որ ըսաւ ինձի թէ մտերս մեծ
աւազակութիւն մը եղաւ խնայաւորին շամբուն վրայ ,
ուր որ հիմա դուք պիտի երթնայ : Բայց գողերը բանուած
ն՝ ու շատ շանցած անոնց մահուան վնասը դատաստանաւ
պիտի կարուի : Մն առանը Քրիստիանն ու Վիթուսիւնը
սկսեցին վախճալ , բայց Մատթէոսն ըսաւ . Մնչքիկ ,
քանի որ Պարոն Քաղապարը մեր հետը պիտի երթնայ ու
մեր առաջնորդն է , բանն մը մի վախճար :

Քրիստիանն ան առանը Ղանապանին ըսաւ . Տէր իմ ,
մեծապէս շնորհակալ եմ քեռն քու բոլոր մարգասիրու-
թեանդ համար՝ որ քանի եկեր եմ ինձի ցոյց տուիր . ու
նաև անոր համար որ այնչափ սէր ու քաղցրութիւն ցոյց
տուիր իմ զաւկըներուս : Չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս հա-
տուցում ընեմ քու մարգասիրութեանդ . ուստի կ'աղա-
չեմ ընդունել աս փոքրիկ լուծան իբրև նշան իմ գրեզ յար-
զելուս : Եւ բանլով ոսկի մը դրաւ անոր ձեռքը . ու ան
խնայաբէ յարգութիւն մը մատուցանելով ըսաւ . “ Էս
գեղեկներդ ամեն առնն ճերմակ ըլլան , ու գլխուդ վը-
րցին եղջ պակաս լցոյց ” : Եւ թէ . թ . 8 : Վիթուսիւնը
այլի ու շեմանի , ու իր գործը թիւ ըլլաց : Աւ աղջն
ըսաւ . Արիստասարգական ցանկութիւններն փակիք , ու
առտուածոպաշտութեան հետեւեցէք խոհեմ ու խելացի մար-
դոց հետ . թ ՏՄ . ք . 22 . առանկով մեր մօրը սրտին
ու բախտութիւն պիտի տայ , ու բոլոր առաքինի անձերն

գտնուի՞րան պիտի ամենք : Աւարի շնորհակալ եղան
Վանապանէն ու զատուեցան :

Ախն երազիս մէջ տեսայ որ ամենը մէկէն յառաջ կ'եր-
թային , մինչև որ բլուրին գլուխը եկան . հան Քարե-
պաշտուի՞րանը ինք իրեն գարջով կանչեց . Վհանս , բան
մը պիտի տայի Վրիստի՞նէն ու իր ընկերներուն , ու մտ-
ցայ անիկայ . դասնամ՝ բերեմ՝ անիկայ : Աւարի վազեց
զմայ անիկայ բերելու : Արքայ ինք զմայ՝ Վրիստի՞նէն
այնպէս կու գար թէ քիչ մը հետան ալ կողմին վրայ
պզտիկ անտառի մը մէջ խիստ զարմանալի քաղցրամուտդ
երգ մը կը լսէր այսպէս .

Բոլոր կեանքիս մէջ քու անոյը սերըդ
Այնպէս մտադ իր ցոյց տուիր ինձի ,
Որ ես յախտեան քուկին տանարըդ
Պիտի բնակիմ , ու շնչեմ՝ անտի :

Ու ազէկ մը մտիկ ընելով կը թուէր իրեն որ մէկ ուրիշ
պատասխան կու տար անոր ըսելով՝

Վանայի բարի է մեր Տէր Աստուածը՝
Հախտեան է իր սպորմուի՞րանը ,
Աստատան է իր Զմայրուի՞րանը
Ու գարե՛ր գար կը մնայ նոյնը :

Վրիստիանոս հարցուց Վահանուի՞րանին թէ ան զարմա-
նալի երգերը երգողն ո՞վ է : Են ալ պատասխան տուաւ
ու ըսաւ . Մեր երկրին թոշուններն են անոնք . քիչ անգամ
անոնք աս երգերը կ'երգեն , միայն զարման՝ երբոր ծա-
ղիկները կը բացուին ու արեգակին ճառագայթները կը
տայնան . և ան ատենը բոլոր օրը կը լսես որ կ'երգեն .
Երէ՛ . Բ . 11 , 12 : Եւս անգամ գուրա կ'իջեմ՝ ես
անոնք մտիկ ընելու , ու յանախ մերք զանոնք կ'ընտաննջը-
նէրք ու մեր տանը մէջ կը պահէրք . Արքայ մերք արքա-
ման բլրանք՝ շատ ազէկ ընկերուի՞րան կ'ընեն մեզի , ո՛

Նաև անասաներն ու թառուները ու անմարդաբնակ տեղերը այնպէս կը դարձարեն որ մարդ կը փափարքի անմեղ մէջ ըլլալու * :

Գանձը որ Հինա Ռարեպաշտութիւնը կրկին եկաւ , ու Վրիթաբնիկն ըտաւ . Հնոս նայել , մեր տունը տեսած ըստ ներուզ բուրբին նկարագրութիւնը բերքի քեզի , որ եթէ բան մը մտնալու ըլլաւ՝ կրնաս անոր վրայ նայիլ , ու կրկին քու միտքդ բերել ան բաները՝ քու շինութեանդ և միտքի արութեանդ համար :

Հինա սխալցին լեան 'ի վար իջնել Խանարհուի կեան Չորը † : Երկից բարձր լեռ մըն էր ու նախան ալ սահան էր . բայց իրենք խիստ ըսուշութիւն կ'ընէին , ու այնպէս անփնաս մինչև վար իջնել ‡ : Արբոս վար հասան ձորին մէջ Ռարեպաշտութիւնը ըտաւ Վրիթաբնիկն . Երթ-

* Մեր երկրին թռչունները՝ կը նշանակէ ան կողմերէն անցնող նանապարհորդները՝ որ Տէրտը մաս ըլլալուն իստաշումովն , ու անոր նշնարտութեանը և յարակեանկան ուղիներ թեանը վրայ հաստատուն ապաստանութիւնով մը առ ու բախարաց երգերը կ'երգեն : Արբոս Երգարութեան Երեզակը ինքնաինքով՝ նայել հոգւոյն վրայ՝ ու պատճառէ անոր յայտնայեալ տեսնել ասոնք , քաղցրանուտայ երգել՝ ու արդարեւ խիստ ինզալից եղանակաւ ու բախանալ կուտայ նանապարհորդներուն : Եւ երգերը շատ մաս կուզան փոռաց տաշմաններուն մէջի երկնաւոր երամ շտութիւններուն :

† Տանապարհորդին վեճացը մէջ պատկար նանբաներ են անոնք՝ որ հոգին կը խանարհեցրնեն :

‡ Տանապարհորդները երկնաւոր միտքի արտութիւններով՝ հաստարին տեսութիւններովը՝ յայտն սփոխութիւններովը պարզափ առաւել ընորհ յնեալ արտանաւոր լինելու , տե՛ս իրենց աննշու հետեւալ յայտնութիւնը , որ է՝ Կոնարտութեան Երկնին վար Խանարհուի կեան Չորը իջնել :

կայ ան անդն է՝ ուր որ Վերիաթիանոս քու կրիկը ան շար թիճամեղն Եպոպղիսինն պատահեցաւ , և ուր որ անոնք ան զարհուրելի կոխն ջրին • գիտեմ՝ որ 'ի հարկէ լուծ ես ան : Բայց սի քա սու քանի որ Պարան Վաճառիրաը ներ ուզեցոյցն ու առաջնորդն է , կը յուսանք որ ներ բանը լաւազոյն վախճան կ'ունենայ : Ըյայտն՝ երբոր սա երկուքը՝ ճանապարհորդները իրենց առաջնորդին պաշտպանութեանը յանձնեցին՝ Վաճառիրաը առննուն ճամբայ երաւ , և միւսները անոր ետեկն կ'երթային :

Վաճառիրա • Մենք սա ձորէս վախճալու բան մը չունինք • ինչու որ սա անոցը մեզի մնասերաւ բան մը չկայ , թէ որ մնաստեղբ բանը մենք մեզի շտամանք : Ճշմարիտ է թէ Վերիաթիանոս սա անոցը պատահեցաւ Եպոպղիսինն , որուն հետ սաստիկ կոխ մըն ալ բրաւ • բայց ան կոխը լինն 'ի վար իճան առնը իր սահեղան պատմն էր • քանզի անոնք որ հոն կը սահին , հոս կոխի ակնկալու թիւն պէտք է ունենան : Աւ ասկէ է որ սա ձորը սցապիտի գառն անուն մը ունի : Վանզի հասարակ մնորդիկ երբոր լսն թէ այս ինչ անոցը այս ինչ մնորդուն զարհուրելի բան մը պատահեր է , կը կարծեն թէ ան անոցը անոցամ թիճամեղ մը կամ շար հոգւոյ մը բունն է • բայց՝ ախոս , որ իրենց ջրաններուն պատճառան է որ սցապիտի բաներ կը պատահի իրենց հոն * : Ըս իսնարհութեան Զորն ըստ ինչեան

* Ինչ մեծ բարութիւն է իսնարհութեան կորին մէջ քաջ սիրտ ունենալը : Ինչ թ շտամութիւն է ճամբորդներուն իրենց մեզքովն ու յիմարութիւնովն իրենց իրենց շարքիներ հնարելը : Ինչպէս ինչութիւն է գիտեալ թէ " Ինչպէս որ հոցը մէ կը գիտայ իր որդւոցը վնայ , այնպէս ալ Տէրը կը գիտայ իրմն վարիցոյններուն վնայ " : Սուրճ . 13 : Եւ ասկոյն թէ որ գըրիկը՝ անշուշտ պիտի քաւիք : Թէ որ անոր ջրաններ հուսարը՝ յոցը՝ սէնն ու հնարանգութիւնը , Սասանան վրանիս պիտի յարեակի՝

պաշտօններ տեղ մըն է՝ ու երբ որիչ բարեբեր տեղի մը պէս . ու կը միայնակ՝ որ եթէ մնասե՛լու ըլլանք , կրնանք առ տեղումսքը բան մը գտնել որ մեզ տեղեկացընէ՝ թէ Վրիտանիան ինչու համար գժուարութիւն կրնայ առ տեղս :

Եւ ասանք Չեխոստան ըսաւ իր մտքը . Ահա հետունք արեւան մը կայ , ու կը թուի թէ բան մը գրուած է անոր վրայ : Արթւանք տեսնենք թէ ինչ պիտի ըլլայ ան . ուստի դային ու ասիկայ գրուած գրան հոն . «Վրիտանիան ասին հոս դաշին առաջ սահիջը՝ ու անոր առ տեղս ըրած կարելու ետեւն եկողներուն խրատ մը թող ըլլան» : Տեսնանք , չոսի՞ ձեզի՞ ըսաւ իրենց առաջնորդը՝ թէ առ տեղումսքը բան մը պիտի ըլլայ որ հոս Վրիտանիանսին քաշած գժուարութեանը պատճառը պիտի իմացընէ : Ենչի ետեւ Վրիտանիան գամաւոյ՞ ըսաւ . Բայց ասիկայ աւելի անկէ մը շեղուիք Վրիտանիանսին՝ քան որչափ ըսաւ ուրիշներուն որոնց կ'իյնայ տակն անցնիլ : Ինչու որ

մեզ նեղը պիտի ձգէ՝ ու մեզի պիտի յայտնէ , և ան ասանք ըսք համբաւ պիտի հանենք խանութիւն Չորին վրայ՝ որն որ սպասուի ու պաշտօններ տեղ մըն է : Երբեք առ ձեզին մէջն ես գտնու : Բաւ վրայ կը տեսնե՞ս ու կը զգաս միայն ան բաները որ քեզ կը խանութեկցընեն ու քեզ հոն կը պահեն : Բարձր կեցիք արանհալին ու բրթեկեցին , թէ և երկար ասին անոր մէջ մնաւ , և մինչև անգամ քորալը կենացը մէջ . ինչու որ քու Չիտուայ քեզ կը փորձէ՞ որ քու ներքեւ եղանքը քուցընէ քեզի , որպէս զի տեսնու որ բարձրովն պարտաւոր ես իր բազուկին որ փրկութիւն բերաւ քեզի ու բարձրովն ազատեց քեզ . որպէս զի իրեզ և իրեն վրայ պարծենաս միշտ ու բարձր փառք իրեն մատուցանես իր մարդասիրութեանն ու ողորմութեանը համար՝ որ ըրաւ քեզի այսպիսի թշուառ մեղաւառ իրի՞ ինչպէս որ ես , ու այսպիսի անպիտան ծառայից՝ ինչպէս որ միշտ պիտի ըլլաս :

գիւրազոյն է առ ընտնեն մեր կլլելը՝ քան թէ վար իննելը . ու ստիկոյ աշխարհիս առ կողմերը միայն քանի մը ընտներու համար կրնայ ըսուիլ : Բայց թող տանք ան բարի մարդը . հիմա հանգչած է . ստիկոյ զգրաւոր յաղթութիւն մըն ալ գործեց իր թնամուչն վրայ : Արկինքը բնակողը ընորհէ մեզի որ մեր փորձուելու աստննիս անկէ աւելի գէշ բանի չգտաահնք :

Բայց քանք նորէն առ իտնարհութեան Չորիս վրայ խոսելու : Ի՞նչոր առ կողմերը ամենն աղկկ ու պազառու տեղն ստիկոյ է : Պարարտ երկիր է , ու ինչպէս որ կը տեսնես ըստ մեծի մասին մարդապետիտով ծածկուած է . ու թէ որ մէկ մարդ մը ամառը հաս դալու ըլլայ՝ ինչպէս որ մենք հիմա եկանք , թէ որ յառաջնանէ քան մը խնացած շրջոյ առ ձորին վրայով՝ ու այնպիսի մէկն ըլլայ որ գեղեցիկ բաներ տեսնելու աչք ունենայ , խիստ բերկրայի բաներ պիտի տեսնէ հաս : Ահա ինչպէս կանանչ է առ ձորը . ու նաև ինչպէս գեղեցիկացած է շուշաններով * : Երգ . Ի . 1 : Աս շատ աշխատասեր աննինք ալ գիտեմ՝ որմնք առ իտնարհութեան Չորիս մէջ աղկկ կալուածքներ ստացան . ինչու որ Աստուած ամբարտաւանն քան հակառակ կը կենայ , բայց իտնարհներուն ընորհք կու տայ : Յով . Գ . 6 : Ըն Պիտ . Է . 5 : Երգարե տրգաւանդ հող մը ունի , ու առատորէն կը պազարերի : Ամանք կը փափայրին ալ որ իրենց շորք տանն երթալու ճամբան միշտ սակէ ըլլար , որ ալ նեղութիւն շքաշէին բլուրնեբուն ու ընտներուն վրային անցնելու . բայց ճամբան ճամբայ է , ու ձեռքերնես ինչ կու դայ :

Երգ՝ երբոր այսպէս կ'երթային ու կը խոսէին , աղջ

* Հուշանները Վերիաստի անջնաս եւ սուրբ աշակերտներն են , որ կենաց ազգաս ու անշուք սիճակը կը զարգարեն , ու կրօնքին զարգն են՝ իտնարհութեամբ հազարած ըլլալով :

մը տեսան՝ որ իր հօրը սշխարհները կ'արածէր : Տղան շատ գնում լսմեքու մեջ էր , բայց զուարթ ու բարեքոր՝ գեղն մը ուներ . ու առանձին որ նստեր էր՝ կ'երգէր : Մտիկ ըրեց հոգիւ աղին ըսածը՝ ըստ Վահագնի . առանց ալ մտիկ ըրին որ կ'երգէր ու կ'ըսէր .

Ուրն ըլլալս փախ լուծի իյնալն ,
 Հեզք շփահնար հարարու թե՛նէն .
 Են որ խնարհ է միշտ զՎասուած իրեն
 Պահապան կ'ընէ , ամեն շարերէն :

Ունեցածոքս ես արդէն գոհ եմ
 Թե՛կ ըստ ըլլալս ան ե թե՛ քիչ բան մը .
 Եւ գեռ գոհ ըլլալ Տէ՛ր իմ կը խնդրեմ՝ ,
 Ե՛րբ գուն կը փրկես միշտ պնդեանները :

Ճամբորդ եղողին ծանրութիւն մըն է
 Երբ հարստութեամբ բեռնաւորուած է .
 Հոս քիչ թող ըլլայ՝ հոն երջանակութիւն ,
 Արն որ յախտեան ամենէն լուծ է :

Են ամենը իրենց առաջնորդն ըստ . Ար ընէ՞ր անոր ըսածը . կը հանրեակիթ՝ ես բնիւ թէ աս աղան ըստ ուրախ կեանք մը կը փարէ , ու մետապո՛վ ե թափելով հարուստէն աւելի իր սիրաբը հանգրաւ է * : Բայց զառնանք մեր խաբը յառաջ ասանելու :

Մեր Տէրը առաջմանէ իր ամբարանոցը աս նորիս մէջն ընտրեր էր , ու ըստ կը սիրեր հոս բնակիլ : Ար սիրեր ես աս մարդաբեռնաներուն վրայ պարտիլ , ինչու որ ողբ

* Հոգիւ աղեկը կը նշանակէ փոքրիկ եկեղեցիներու կամ ժողովուրդներու վրայ հոգւութիւն ընող եկեղեցականներուն անշուք բայց հանգրաւ սիրեակը . որոնք գրեթէ անծանօթ են իրենց եղբայրներուն , բայց շարժ մը պատկար են՝ ու իրաւ գոհ :

ազնիկ ըլլալ զանք էր : Մանաւանդ որ՝ սա տեղը մէկ մտադ մը ազազակներէ ու սա կեանքիս ազմուկներէն ազատ կ'ըլլայ . բոլոր սահմանները ազազակով ու ազմուկով ընչուն են . միայն խոնարհութեան Չորն է սն դատարկ ու առանձին տեղը : Եւ տեղը մէկ մտադ մը արգելք պիտի չունենայ մտածութեան պարտազան տանը , ինչպէս որ ուրիշ տեղեր արգելքի ենթակայ է : Երօից մէկ ձոր մըն է որուն մէջ մէկը շիրեր քաշել՝ բաց անոնք որ ձանբորդութեան կեանքը կը սիրեն : Եւ թեպէս Վերջաբանոս զժուարին սխմակի մը պատահեցաւ հոս՝ Եզոզգիմնին հետ՝ ու սաստիկ կոխի մը մտաւ անոր հետ , բաց մեզի կ'ըսեմ՝ թէ առաջնուն մտադիկ սա տեղ հրեշտակներու կը պատահէին , Ո՛հ . ժ . 4 , 5 , հոս մտադարիտ կը գանձէին , Սոսի . ժ . 46 , ու սա տեղ կեանք կը գանձէին * : Եսոսի . ը . 35 :

Չըսի՞ թէ մեր Տերը առաջնուն տնարանոցը հոս ունէր , ու կը սիրէր հոս պարտիլ : Հիսն սա ալ ըսեմ որ սա սահմանները սիրող ու հան պարտող ժողովուրդին սա տեղ տարեկան թողակ մը ձգած է ինք որ տանին արգարութեամբ պիտի վնարուի անոնց , ձանբուն վրայ իրենց սպրտասին՝ ու ձանբորդութեանը մէջ յառաջանարու իրենց քաշալբութեանը համար :

Երգ՝ երբոր պապէս յառաջ կ'երթային , Սանուկ

* Մտադ ընք միշտ մեր սիրելի Տերուք խոսքը , թէ « Հերթէ է աշակերտին՝ որ իր վարդապետին պէս ըլլայ » : Սոսի . ժ . 25 : թե՛ որ քու Տերդ սա խոնարհութեան Չորն մէջ ըլլալը իր գլխաւոր հանութեան ըլլաւ , արդի անոր արինակին սա ձորը յարգել : Եւ թեպէս հոս Եզոզգիմնին կամ ուրիշ փնասակար թնամուց մը պատահաւ , բաց և այնպէս քու ամենայայտ Տերուք կարողութեամբ ու անոր բազակներուն մէջ ապահով եւ . քանզի թեպէս և Տերը բարձր է , բաց խոնարհը կը տեսնէ :

Պարան Վաղարշապետ ըսաւ . Տէր իմ , կ'իմանամ որ իմ հայրս ու Եղորդիտներ առ ձորիս մէջ իրենց կռիւն ըրին . բայց մեր տեղ էր ան . քանզի կը տեսնեմ որ առ ձորը մեծ է :

Վաղարշապետ . Եղորդիտներն հետ քու հորդ ըրած կռիւն տեղը անդին մեր առջինն է նեղ անցքի մը վրայ Վաղարի Մուսայութեան կողման տեղը անցած իդ պէս : Առ արգարե առ կողմերը ամեննն վտանգաւոր տեղն անիկայ է : Վանդի ճանապարհորդները թէ որ երբէք աղէտքի մը պատահելու ըլլան կը պատահին երբոր կը մտնան իրենց ընդունած շորհրտները՝ ու ան շորհրտներուն իրենց անարժան ըլլալը : Առ տեղ ես ուրիշներն ալ նեղութիւններ քաշեցին : Բայց աւելի կը տեղեկանանք ան տեղին վրայով՝ երբոր հան հասնինք . ինչու որ կը վիպեմ թէ մինչեւ առ որ ան տեղ կը մնայ ան կռիւն կամ մէկ նշանը ե կամ արձան մը՝ որ վիպել թէ այնպիսի կռիւ մը եղած է հան :

Վաղարշապետ . Առ կը կարծեմ որ առ ձորիս մէջ այնչափ աղէկ եմ՝ որչափ որ բոլոր մեր ճամփորդութեանը մէջ որ ե իցե ուրիշ տեղ մը էի . ինծի կը թուի որ առ տեղը իմ հազարը հետ կը մտարանի : Ար սիրեմ այդպիսի տեղեր ըլլալու որ մէկ կատարու ընչիւն ու մէկ անիւններու շտապիւն կայ : Ինծի կու զայ որ մտաք մը առ տեղս առանց նեղութիւն կրելու կրնայ ասանք մտածել՝ այսինքն թէ ինք թ'նչ է , մարկե եկաւ , ինչ ըրաւ , ու թմազաւորը թ'նչ բանի կանչեց զմերը : Առ տեղս մտաք կրնայ մտածել ու իր սիրտը կատարի՝ ու իր հոգին հարկի՝ մինչեւ որ իր աչքերը Եսերանի աւազանին նմանին : Արդ . է . 4 : Եսնք որ առ արտասուրի ձորիս կ'անցնին՝ աղբուրի պէք կ'ընեն անիկայ . ասոր մէջ եղազներուն վրայ Եսասուրի կրկնեցին իրկած աներեն ալ որհնութիւնով կը ծածկ անիկայ : Արդ . 24 . 5-7 : Արիկայ ան ձորն է՝ որ անի ես թմա-

զատորք իրեններուն իրենց պղծները պիտի չնորհէ, ու անոր մէջն անցնողները պիտի երզնն, Ոկ. Բ. 15, ինչպէս որ Վրիտափանոս երգեց Վարդգիսինն Հեա բոլոր պատահած բաներուն համար :

Վաւարիտ . Ռ՛շնարիտ է՛ ըսաւ իրենց սաաւնարդը . ըստ անգամ անցայ ես սա նորին մէջն, ու բնաւ ուրիշ տեղ մը հաս եղած սասնեկա աղէկ եղած չեմ : Հաս շամբարդներու ալ սաաւնարդութիւն ըրի, ու անոնք ալ նոյնը կը մնայէին : Իմագաւորը կ'ըսէ թէ՛ Արման վրայ կը հանդիմն ես, բայց եթէ հեղեբուն վրայ, ու իմ խաթեա գորչացողն վրայ : Ասայ . կգ . 1, 2 :

Աս միւնայիտ՝ եկան հասան ան նոյն տեղը՝ ուր որ վերջ յիշուած կտիւք պատահեր էր : Ան սասնը ուղեցոյցն ըսաւ Վրիտափանին՝ իր աղոյցն ու Գլխութիւնին . Վախայ է ան տեղը : Հոս կայնեցաւ Վրիտափանոս, ու ան բարձր տեղին Վարդգիսնը անոր զէմն եկաւ : Աս նոյն՝ չտի՞ մեղի, ահա քու երկանդ քիչ մը արիւնն ալ մինչև սո որս սա յարեբուն վրայ է : Նոյն՝ ես թէ թ'նչպէս Վարդգիսինն կտորած նիզակներուն քանի մը կտորները առկին անոյն ցրուած կ'երեսն զեանին վրայ : Տե՛ս նաև թէ թ'նչպէս կտուած սասննին իրենց տղերը զարկեր են՝ մեկ-մեկու զեմ՝ հաստատուն կենալու համար . և թ'նչպէս պարագն անցած հարուածներովն մինչև անգամ՝ յարեբը կտոր կտոր ըրեր են : Արդարև Վրիտափանոս սա տեղ մեծ քաղութիւն ըրաւ՝ ու ինքզինքը այնպիսի զարեզ ցարցոյ՝ որ ըստի որ՝ թէ որ բուն իսկ Հերակլէս ինք ըլլար, կրնար : Վարդգիսնը յաղթելն ետե՛ս տակ անգլի նորն մեզ քաշուեցաւ՝ որ կը կոչուի Սահաւան Հարին Զորը, ուր որ ըսա ընացած մենք ալ պիտի մանենք՝ : Ահա

* Սասնանն թէ որ մեկ յարմակմունքով ես քուտի պատրաստ կեցիր՝ ինչու որ երկրորդ անգամ պիտի յար-

առնենիս արեան մըն ալ կայ՝ որուն վրայ քանդակուած է
առ կախն ու Քրիստոսիանոսին ըրած յազնու թիւնը , բու-
ժըր դարերուն մէջ իր համբաւը հռչակելու համար * : Եւ
որովհետեւ նիշոս առնենին՝ ճամբուն քոփէին էր արեանը ,
քովը դային ու վրայի փորագրուածը կարգացին , որ բառ
առ բառ աւելաց էր :

Սոյն առ տեղս էր որ եղաւ կոխ մը՝
Շատ սքանչելի՝ բայց շատ ճշմարիտ .
Քրիստոսիանոսն ու Եզրազիտնը
Երարու յազնուէլ կ'ուզէին նշարիտ :

Բայց Քրիստոսիանոս քաղութեամբ վառուած
Իսպաստակեց ու փախցուց ան շարք ,
Որուն համար ես արեան եմ՝ կայնած
Ահայել մեզի ան եղած բանը :

Երբոր ան տեղին անցան՝ Մահուան Շուքին սահման-
ները մտան : Եւ ճորջ սիրակն երկար էր † . ու նաև այն-

ձակի : Շարհակալ եզիր Եստուծոյ քու սպասազնու-
թեանդ համար , և բնաւ սի՛ հաներ անիկայ քու վրայեդ :

* Արաբ մտար պէտք է որ կարգանք ուրիշ հաստատուե-
լոց փորձութիւններուն՝ պատեբազնեկ բուն՝ հաստարին՝
համբերութեանն ու յազնու թիւնը պատմութիւնը :
Եղէկ նկատելու ենք թէ թնջ վերքեր ընդունելցին՝ ու թնջ
զէշ փորձանքով ան վերքերուն պատահեցան , որպէս զի
հակնդ և սոցթենք որ ան կերպովս մենք ալ շիջանք :
Սեղու շու թեամբ պէտք է քննենք թէ թնջպէս յախուակու-
թեամբ մեթոցին փորձելին զանազան յարմարեանքները ,
որպէս զի սոցթենք զեմ՝ զնել անոր՝ հաստարով հաստա-
տուած . և ընդհանրապէս անոնց ըրած յազնու թիւնները
մեզ պիտի կենդանացնեն " վրանիս առնելու Եստուծոյ
սպասազնութիւնը , որ կարող ըլլանք շարութեան որը
զեմ զնելու : Եփես . զ . 13 :

† Մահուան Շուքին ճորջ կ'երկայ թէ կը նշանակէ
ներքին երկիւղի՝ նեղութեան՝ պատեբազնի և շիթու-

պիսի տեղ մըն էր ուր որ միշտ շար բաներ կը յաճախէին ,
 քնչպէս որ շատերն ալ այսպէս ըլլալը կրնան միայնել .
 բայց սա կնիկներն ու տղայքը ազնի անցան անկէ , քնչու
 որ ժամանակը ցորեկ էր՝ ու Վախաբարք իրենց առաջ-
 նորդն էր :

Արրոր սա ձորը մտան՝ կը թուէր իրենց թէ մեծ հեծու-
 թիւն մը կը լսէին , որ կը նմանէր մեծնելու մարդոց հեծու-
 թեանը : Ար կարծէին եւ թէ ողբալի խօսքեր կը լսէին՝
 որ իր քն թէ անհնարին սանձանայ մէջ եղազներէ կ'ելլէին
 ան խօսքերը : Եւ բաները տղորը գոչի տարսափի մէջ
 ձգեցին , ու կնիկներն ալ ոչլազուձած մտիֆր գարնած
 կ'երեւային . բայց իրենց առաջնորդն ըսաւ անանց որ սիրտ
 սանեն :

Եւ յայնս քիչ մըն ալ յառաջ գացին , ու կը թուէր
 իրենց թէ իրենց տակի գետինը կը սկսէր շարժիլ , իր քն
 թէ խառնուար տեղ մը կար հան : Ար լսէին եւ օժի ձայնի
 պէս սուքելու ձայն մը , բայց գետ բան մը չէր երևար ի-
 րենց : Ան ասանը տղայն ըսին . Տակաւին սա տքանուզին
 տեղիս ծայրը չհասաներ : Բայց առաջնորդը կրկին ըսա-
 ւանանց որ սիրտ առնեն՝ ու իրենց ոտքերուն զգուշանան , որ
 չըլլայ թէ որդայթի մը մէջ իյնան :

Եւ միտայի Տակորան սկսեց հիւանդանալ , բայց կար-
 ձեւ՝ թէ անոր պատճառը փսին էր , ուստի իր մայրը
 Մեկնիլին տանը իրեն տրուած օշարակէն քիչ մը տուտ
 անոր , ու Պարուն Ղարտարաձախին շինած դեղահասակին
 երկը հասա , ու տղան սկսեց առողջանալ : Եւ յայնս յա-

թեան փափոխութիւն մը , որ կը ծագի մայրին աստիկ
 մթնանալն՝ ու հոցեւոր փափայններուն պակասութենէն , որով
 մարդս քրիստոնէական պարտաւարութիւններուն կը դժկաս
 մակի ու գանձոք կատարելու սիրտ չունենար : ու ասիկայ
 բազմապատիկ վտերբուն՝ վտանգներու ու նեղութիւններու
 քանկայ կը բանայ :

ասիլ գացին մինչև որ ձորին գրեթէ կես տեղը հասան . ու
 ան ասեւնը Վրբաարինէ ըսաւ . Ինձի կը թուի թէ գիտնոցը
 ձամբուն միայ մեր առինք բան մը կը տեսնեմ . այնպիսի
 մեզի բան մը որ բնառ տեսած չեմ ես : Ի՞նչ է ան՝ մնչ-
 բիկ , ըսաւ Յովսէփ : Գարշիլի բան մը՝ արձաւ՝ գար-
 շիլի բան մը , ըսաւ Վրբաարինէ : Բացց ի՞նչ բանի կը
 նմանի մնչբիկ , ըսաւ միւսը : Չեմ գիտեր ինչ բանի
 կը նմանի , ըսաւ մնչբը . ու հիմա շատ քիչ հետու է մե-
 նէ : Եսիկ ետե ըսաւ՝ Գտնեցաւ մնչի * :

Ի՞նչ հարցո՞ւ ըսաւ Վախաարաբ . ե՞վ որ ըսաւ կը փախնայ
 թող թմ քովիկո գայ : Եւ յայտն՝ թմնամին յառաջ կու
 դար ու ձամբարդներուն առաջնորդը անոր գեմը կ'ելլէր .
 բաց երբոր ձիւն անոր գնաց հասաւ , բոլորովին կարուե-
 ցաւ անիկոց անոնց աչքին առինէն : Են ասեւնը մտքերնին
 բերին ասեւնոց ըսուած ան խոսքը , թէ՛ « Գտնանային
 հակառակ կեցէք , և անիկոց նեղմէ կը փախչի » : Ա-
 զ . 7 :

Այս արց քիչ մը ողի տանելով յառաջ գացին . բաց
 ըսաւ չցացած Գլթութի բան իր ետեք նայեցաւ՝ ու կը թուէր
 իրեն թէ առիւծի նման բան մը կը տեսնէր , որ արագ ըն-
 թացքով մը ետեւուն կու դար . ու խորանկէն մանչելու
 նայն մը ունէր . ու ամեն մէկ մանչելուն բոլոր ձորը կը
 հնչեցընէր ու ձամբարդներուն սրտերը կը ցաւցընէր , բաց
 ՚ի անոր սրտէն՝ որ անոնց առաջնորդն էր : Եւ յայտն անի-
 կոց կը մտանար , ու Վախաարաբ ետ գնաց ու բոլոր նաւ-
 բարդները իր առինն առաւ : Ետիւնն ալ սկսեց արագ
 արագ յառաջ գալ , ու Վախաարաբ պատրաստուեցաւ

* Թմնամնչի փորձութիւններէն յառաջ եկած մնչին
 դարձուբիլէ երկիւղները պատշաճաւոր կերպով կը ցու-
 ցաին աս նկարագրութեանը մէջ : Երբեմն կը թուի որ
 հոգին զարթոթիւն կ'առնէ , և երբեմն կը թուի որ շարը
 կը մտնուայ :

անոր հետ պատերազմելու : Ին Պիտ . Է . 8 , 9 : Ընց
տախձը երբոր տեսաւ որ դե՛մ պիտի կեցուէր իրեն , ան
ալ ետ յաշուեցաւ՝ ու ալ յառաջ չեկաւ * :

Մտիկ ետև նորին սխեցին յառաջ երթալ , ու իրենց
տաաջնորդը առնենուն կ'երթար , մինչև որ տեղ մը եկան՝
ուր որ նամբուն բոլոր ընդը փոս մը փորուած էր . ու
մինչև որ կարող եղան պատրաստուիլ անոր վրայէն անց-
նելու , մեծ մընչ մը ու մթուփիւն մը քնկաւ վրանին :
այնպէս որ չէին կրնար տեսնել : Ան աստե՛նը նամբորդներն
ըսին . Վիտն , ի՞նչ պիտի ընենք հիմա : Ընց իրենց
տաաջնորդը պատասխան տուաւ ըսելով . Մի՛ վախմայ :
Հանգարաւ կեցէք , ու տեսէք թէ ի՞նչպէս ասոր ալ վախ
նանը պիտի դայ . ուստի կայնեցան հոն՝ քնուաւ որ իրենց
նամբուն արգիլուած էր : Ան աստե՛նը կարծեցին նաև՝ որ
տառաւել ետ յարմարակա կր լսէին թ շտամբնուան ձայնն ու
ընթացքը . ու փոսին կրակն ու մուխն ալ շատ դիտա-
դոյն կ'արտաւէր † : Ախն Վրիտախնէ Պիտուփիւնին կ'ը-

* Մեն աստե՛ն հարկաւոր է տապաւնային առ իրաւել՝
"Մթմնուն կեցէք , հսկեցէք" : Ին Պիտ . Է . 8 : Ան
նամբորդհորդները կը հսկէին : Սատանան յանկարծ լե-
կաւ անոնց վրայ . անոր մտանալը կը ըսէին , անոր յոթ-
նակեանը աստե՛նը պատրաստ էին , և ահա Սատանան ետ
յաշուեցաւ :

† Մենաթ շուտա ու անմխիթար նամբայ մը կ'ունենանց
երբոր առնենիս փոս մը ըլլայ՝ ու բոլորտիքնիս՝ և մանա-
ւանդ թէ ներսեքնիս մընչը՝ մթուփիւնը պատե . ու
դժոխքը թուի թէ գեանին յառակէն շարժի մեր գեմ
ելլելու՝ և նոյն աստե՛նը մենք ալ անոր խաւարին բնու-
թեանը , բոցակէզ օրէնքին վախերուն , անպայ նամալ-
մանը , ու դժոխքին սարսափներուն ենթակայ եղած ըլ-
լանք : Մ՛հ պայտիս նեղութեան աստե՛նը ի՞նչ անպատու
ողջութիւն է ամենակարող Վրիկիլ մը ունենալը՝ անոր
նայելու , և ազատութեան ու փրկութեան համար անոր

ներ . Հինա կը տեսնեմ եւ թէ իմ խղճացի կրկն թնչ
բաներն անցաւ . շատ անգամ լսեցի եւ առ տեղին վրա-
յով : բայց հինա հաս եկայ ու տեսայ ան : Ինչո՞ւ մարդը
գիշերով ինքնիրեն մինակ անցաւ ասիկ . գրեթէ բոլոր առ
նամբային գիշերով անցաւ . ու առ թնամբանքն ալ իր շրթ
կողմը առած էին , որ իբրեւ թէ կտոր կտոր պիտի պատըռ-
տէին զինքը : Հասերը կը խափն առ տեղին վրայով ,
բայց մեկը չգիտեր թէ ի՞նչ է Մահաւան Հարին Չորը ,
մինչև որ անմաք անոր մէջ ընկնէ : Գարհուրեղի բան
մըն է հաս ըլլալը * :

Մաղախոք . Ետեկայ կը նմանի նաեւրով ծովը իջնե-
լաւ ու մեծ չորերբուն մէջ գործ գործեցաւ : Ետեկայ կը
նմանի ծովուն խորութեանը մէջ մնալու կամ լեռներուն
առկերը իջնելու : Հինա կը թուի որ գրեթէ կրկնիք իր
նիզերովը շրթ կողմերնիս շքեպատած է յախտեան :
Բայց անոնք "Որ մահի մէջ կը քաղն , ու բնաւ ըստ
լուսին . թող անոնք Տերոջ անուանը ապահինին , ու
իրենց Երասունչն կաթ ընին" † . Կառչ . Ե . 10 : Իմ
կողմանեմ ինչպէս որ արդէն ըսած եմ մեզի , շատ անգամ
եւ առ նրան անցայ , ու շատ անկի դժուարութիւն յա-
լէջի հաս բան որչափ հինա , եւ առկայն կը տեսնեմ որ ողջ
եմ : Չեմ պարծիր՝ ինչու որ եւ իմ անմիա փրկողը ընեմ ,
բայց կը յուսամ որ բարի ազատութիւն մը պիտի տա-

կանչելու : Մանչե ինչ "Մեր ազազակը կը լսեմ , ու կը
փրկեմ մեզ" :

* Երբ ինչեան հազարն նեղութիւնները լսելը ուրիշ
բան է . բայց ան նեղութիւններուն անմաք փորձառու
Ընտանիս շատ ապրեք բան է :

† Սուրբ Պրոքին առ պատուական խոսքը մթութեան առ
նեղութեան աստե՛ն անուր խորիտն մըն է հազարն , ու ըս-
տե՛րուն ալ այնպէս եղան է ան : Անբաւարոյ , խորունկ
արդէն առիկայ :

նանք : Այնպէս ազգութիւնը ընենք ու լըյս խնդրենք Անկէ որ
մեր խաւարը կրնայ լուսաւորել , ու ձէ մնայն սա թըշ-
նամբները՝ այլ նաև գծոխարին բազմը սատանաները կրնայ
զայել :

Աստի ազազակեցին ու ազգութիւնը ըրին , և Աստուան լըյս
ու ազատութիւն խրկեց իրենց . քանզի հիմն ալ ազգելիք
մը չկար իրենց նամբուն վրայ , ձէ ալ ան տեղը՝ ուր որ
քիչ մը ստաղ փոս մը կար : Այս սակայն գեա ճարին մե-
ջն էլան չէին : Այսան որոյ տակաւին յառաջ կ'երթա-
յին . և ահա պատահեցան սատանի զարչահատութիւննե-
րու ու զգուելի հոտերու , որ մեծապէս կը նեղացնէր զի-
րենք * : Ան ստանը Վիթութիւնն ըսաւ Վրխառնէին .
Այս տեղս ըլլալը այնչափ համեղի չէ՝ որչափ որ Վուսը՝
կամ Մեկնիչին տունը՝ և կամ մեր վերջի կեցած տունն
ըլլալը :

Իսկոյ պէտք է գիտնալ ըսաւ ազգը մեկը , որ այնչափ
զէչ չէ՝ սակէ անցնելը քան որչափ միշտ հոս մնալը , ու ի՞նչ
գիտցած իս նայելով՝ մեզի պատրաստուած տունը երթալու
համար սա նամբն անցնելու պարտաւորելուս մեկ պատ-
ճառը սա է որ մեր բնակարանը աւելի քաղցր ըլլայ մե-
զի † :

Այնչ ըրիք՝ Սնանէլ , ըսաւ առաջնորդը . կատարեալ

* Անգուլթեան աստնները մեր անարդ ցանկութիւննե-
րուն ու զարչելի փաթարութիւններուն գցուելի հոտերը
մեծապէս կը վշտացնենն ու կը նեղեն նշմարիտ նամբորդ-
ները :

† Ի՞նչ պատուական խորհրդածութիւն է սա . ստիկոյ
մտածն երբոր խիստ զէչ ու աղետալի պարագաներու մէջ
եւ : Անոց սկիզբը սեր է : Անոց տեղութիւնը կարճ
է : Անոց փախանը փառքով պիտի պատկուի : Մեկ
խաւարային ու նեղութեան զիշխները աւելի պատուակաւ
կ'ընեն մեզի՝ մեր լուսաւոր և ուրախութեան արերը :

Ներսէսն՝ անուան որ ան քարայրին շահայ մը դուրս կ'ելլէր ,
 որուն անունը կը կոչուէր Խաչատանգիչ : Եւ Խաչատանգիչը
 քանաասակութիւնով՝ համբաւի քանորդները կը մնչրցը-
 նէր : ու կանչէց Վաղնախրաը իր անունովը ու անոր ըսաւ .
 Վանի՞ անգամ պատուիրուեցաւ թեղի սա բաները ջննել :
 Իսկ Վաղնախրաը հարցուց ըսելով՝ Ո՞ր բաները : Ո՞ր
 բաները հն , ըսաւ շահան . դուն գիտես ձր բաները .
 բացց ես թու արհեստիդ վերջը պիտի բերեմ :

Բացց կ'ազաւեմ՝ կռիւի շտիսամ՝ եկոր հասկընամը թէ
 թ՞նչ բանի համար պիտի կուրինք , ըսաւ Վաղնախրաը :
 Եւ միջոցիս կնիկներն ու ազաւը կայներ կը դողցոյն ու ինչ
 ընելնին շէին գիտեր : Արկիրը կը մերկացընես , ու ա-
 մենայելչ աւազակութեամբ մը կը մերկացընես դուն անի-
 կաց , ըսաւ շահան : Ետնք միայն ընդհանուր բաներ
 են . մասնաւորներուն եկոր մնաղ , ըսաւ Վաղնախրաը :

Եւ ստանը շահան ըսաւ Մարգարոզդութեան արհեստը
 կը բանեցընես դուն . կնիկներ ու ազաւը կը ժողցես դուն՝ ու
 ստար երկիր կը տանիս զանանք , իմ ակրոն իշխանութիւ-
 նը տկարացընելու : Բացց Վաղնախրաը հիմն պատաս-
 խան տուաւ ու ըսաւ . Աս երկնից Ետուծոյն ծառան եմ՝
 իմ գործս՝ մեղաւորները ապաշխարութեան յորդորել է :
 Ինձի հրամայուած է որ ջանամ երկի մարդիկ՝ կնիկ մար-
 գիկն ու ազաւը խաւարին լոյսի ու Սասանոցին զգրութե-
 նն Ետուծոյ գարնընել . ու թէ որ իրք սա է թու կը-
 սիւիդ պատմաւը , եկոր շուտ մը ուզածիդ պէս սկսիմ
 անիկաց * :

* Եւ շահան ան նոյն քարայրին կ'ելլէր՝ ու ը որ տասն-
 մանկ կը բնակէին ան երկու հսկաները որ յիշուեցան սա
 պատմութեանը առջի մասին մեջ 118 երևալ : Եւ շա-
 հան Եւեւարանի քընարաութեան թշնամին է , ու իր ի-
 մասասակութիւնովը կ'ուզէ խախտել ու խափանել անիկաց՝
 Մարգարոզ կը կռչէ զանանք՝ որոնք կը յորդորեն երկի

Ուստի Հսկան յառաջ եկաւ՝ ու Վաղարշապատ անոր
 դէմն ելաւ . ու երբոր կ'երթար՝ իր թուրը քանց , բայց
 Հսկան իր ձեռքը ընդ մը ունէր : Այսպէս առանց այլ
 ետ բան մը խոսելու սկսեցին կռուիլ : ու Հսկան առջի
 հարուածովք Վաղարշապատ իր մէկ ծնկանը վրայ նշեց :
 Ետք վրայ կնիկներն ու աղաքը սկսեցին կանչուըտաւել .
 բայց Վաղարշապատ ինքնիրեն զալով կարող զգրութիւնով
 մը հնարը գտաւ ու Հսկան իր թեկն վերաւորեց : Այս-
 պէս ժամի մը շտի այնպիսի ուժգնութեամբ կռուեցան ,
 որ Հսկային շունչը ետացող կամօսայէն ելած սաք լողին
 պէս կ'ելէր իր ուսնդերն :

Ենկէ ետե վար նստան յոյժութիւն աննելու . բայց
 Վաղարշապատ աղմբի պարապեցաւ : Իսկ կնիկներն ու
 աղաքը բոլոր կռիւք քան առննք ուրիշ բան չէին ընեթ՝
 հապա կը հառաչէին ու կու լացին * :

Երբոր հանգստացան ու շունչ առին՝ նորէն սկսեցին
 կռուիլ . ու Վաղարշապատ մէկ հարուածով մը զետինը

մարդիկ կնիկ մարդիկն ու աղաքը որ փրկութեան համար
 ապաշխարութեան դառնան ու հաւատան , ու Երկնային
 Վաղարշապատ երթալու շանորդներ ըլլան . ու ամբարտաւա-
 նութեամբ կը հարցընէ թէ՛ ի՞նչ իշխանութիւնով կը
 սորվեցընեն ան բաները՝ որոնք ինքն ու իր կուսակիցները
 միշտ արդիւրծ են սորվեցընելու : Բայց Վաղարշապատ կը
 ծանուցանէ անոր՝ թէ իր իշխանութիւնը մարդիկ երկնքը
 առաջնորդելու՝ երկնից Երասմոյն կոչմանն ու հրամանին
 վրայ հիմնուած է , ու ինք անոր ծառան է : Հսկային
 ձեռքի բեռ կը նշմուակե աշխարհային զգրութիւնը կամ
 կառավարութեան ուժը՝ որն որ հարստանք յարուցանողն-
 րը ձեռք կ'առնեն իրենց կարծիքները հաստատ պահելու
 համար :

* Ենկնէն յաջ սիրտը չկրնար քանակիթթ ըլլալ առանց
 աղմբի : Ի՛նչ ալ կրնայ յաղթել առանց Երասմոյ ամե-
 նակարող զգրութեանը :

կործանեց շահան : Չէ , թող տուց որ ելլեմ , կան-
չեց շահան . ուստի Վաղնախորը ազատ թող տուաւ ա-
նիկաց որ ելլէ , ու նորէն սկսեցին կուսիլ , ու քիչ մնաց
որ շահան իր բիրտից պիտի նախնախեր Վաղնախորին գա-
գաթիւր : Վաղնախորը տեսնելով ասիկայ՝ իր բոլոր կա-
րողութեամբը անոր վրայ վազեց , ու կողերուն տակէն իր
թուրը ազէկ մը խաթեց անոր : Ետք վրայ շահան սկսեց
մտրիլ , ու ալ չէր կրնար բռնել իր բիրը : Ընտանը
Վաղնախորը երկրորդեց իր հարուստը , ու անոր գլուխը
իր մարմնէն գտակց : Ես որ եղաւ՝ կնիկներն ու տղաքը
ուրախացան , ու Վաղնախորը փառք տուաւ Եստուծոյ իր
նորհած ազատութեամբ համար :

Վսիկայ ըլլալէն ետեւ իրենց արևան մը կանգնեցին ան
տեղը , ու շահային գլուխը անոր վրայ անցուցին , ու ա-
նոր տակը խաշոր գրերով աս խաշոր փորագրեցին որ անց-
նայները կարգան : .

Ես գլխուն տերը աստնոց մէկն էր՝
Որ ճամբորդները միշտ կը շարշրկէր .
Ճամբան կը բռնէր՝ մեկուն չէր խնայեր ,
Շատաւ ամեն ալ կը բռնաբարէր :

Մինչ ես վերջնապէս Վաղնախորս ելայ ,
Ու ճամբորդներուն առաջնորդ եղայ .
Եւ իրենց տեղը անոր գեմ՝ ելայ ,
Թնշաւքներուն հետը կուսեցայ :

Շինա տեսայ որ անմտք յառաջ կ'երթային՝ մինչև որ
քիչ մը հեռուն բարձրիկ տեղ մը եկան հասան , որն որ
չնուած էր որ ճամբորդները իրենց առջին եղածը տես-
նեն : Վսիկայ ան տեղն էր՝ ուր որ Վրիստախանոս իր շա-
ւտաարիւմ եզրացրը առաջին անգամ տեսաւ : Ուստի աս
տեղն նստան եւ հանգստացան . ու աս տեղն կերան ու իւր-
մեցին եւ ուրախացան ալ , որ աս խիստ վնասակար թնշա-

միև ազատեցան : Արքայ պապին նաևեր կ'ուսեմն , Վը-
րխասին հարցուց առաջնորդին թե արդեպ կ'ախն մե
մեկ վերջ մը ընդունե՞ց : Ան ասեմը Վախասիրաք պա-
պասխան առաւ թե , Չե , միայն թե մարմնոյս վրայ
պզտիկ վերջ մը : և սակայն ան ալ ինձի մնաս մը ըլլալուն
անգը , իմ Տերոնս ա. ներ վրայ ունեցած սիրոյս մեկ նշան
մըն է հիմա , ա. Աստուծոյ նորհրոյց իմ վարկերս անը
նալուն միջոք պիտի ըլլայ վերջը :

Վերջապիտ . Բայց շեմեցմը , բարի Վախասիրա , եր-
բոր տեսար թե իր բիրոյց կու գար :

Վախասիրա . Իմ պարտաւորութիւնս ան է որ իմ կա-
րգութեանս շապատիմիմ , որպէս զե իմ ապաստանութիւնս
Ասոր վրայ ըլլայ՝ որ ամենեկն գորատոր է :

Վերջապիտ . Բայց ի՞նչ անցաւ մտքեզ երբոր առջի հա-
րուանոյց գեմերը զարկաւ քեզ :

Վախասիրա . Վեզի ըսեմ . մտածեցի որ իմ Տերս ալ
պապէս խմարհեցաւ . և սակայն ինչն էր որ վերջապէս
յաղմեց * . ք. Արժի . Գ . 10 , 11 . Հասմ . Բ . 37 :

Մարդեա . Արքայ գուր ամենքը ներ ուզածը կը մտա-
ծէք , ես կը խորհիմ որ Աստուած զարմանալի բարաւ-
թիւն մը ըրաւ մեզի , մեզ առ նորն հանելովն ա. աս
թնամուտն ներքն ազատելով : Իմ կողմանէս ես մեկ
պատմաւ մը շեմ տեսներ որ ալ ասի ետե թերահա-
ւաս ըլլանք , որովհետե Աստուած հիմա և այսպիսի մեկ
անգ մը իր սիրոյն միայութիւնը պապէս յայտնի ըրաւ
մեզի : Ասոր վրայ ելան կայնեցան՝ ա. սխեցին յառաջ
երթալ :

Գանք որ քիչ մը յառաջ որ գացին՝ կազմի մը տեսան .
ա. երբոր քոյց հասան՝ հոն անոր տակը ձերանի նմարդ

* Վերխաս Տերն մեր առաջ մահուան խմարհեցաւ ,
ա. այնպէս յաղթութիւն ըրաւ :

մը գտան որ խորունկ քանի մէջ էր : Մտք ճամբորդ ըլլալը կը ճանչնային՝ իր պետական , իր գաւազաններն ու իր գասիներն * :

Ուտաի Պարան Վաղասիրտ առաջնորդը արթննացուց գանձիկաց . ու ձերբանին աչքը որ բացաւ՝ ազազակեց ու բռաւ . ի՞նչ է ան , թ՛վ էք գուց , ու ի՞նչ բան ունիք հաս :

Վաղասիրտ . Անցի՛ր՝ մնորդ , սցապէս մի տայնուր . առ անդ եզրգները ուրիշ մնորդիկ չեն՝ բայց բարեկամներ : Առ սակայն ձերբանին սարքի վրայ ելլելով ինքզինքը պաշտպանելու նայեցաւ , և կ'ուզէր խմանալ թէ թ՛վ են անոնք : Ան ստանը առաջնորդն ըտաւ . իմ անունս Վաղասիրտ է . ես առ ճամբորդներուն առաջնորդն եմ որ երկնային քաղաքը կ'երթնան :

Ան ստանը ձերբանին՝ որուն անունը Ողջախոհ էր , ըտաւ . իմաղութիւն կը լնորհեա . քանս գլուխս ըլլալուն վախեցայ որ գուց անոնց ընկերութենէն էք՝ որոնք քիչ մը ստան առաջ իմերահասարակն ստակը իր քոյկն առին . բայց հինն կ'խմանամ որ գուց ազէկ մնորդիկ էք :

Վաղասիրտ . Բայց ի՞նչ պիտի ընէիք՝ ու ի՞նչ կըրնայիք ընել գուն քու անձիդ , թէ որ մենք իբրաւ ան ընկերութենէն ըլլայինք :

Ողջախոհ . Ի՛նչ , մինչև շունչս հասնելուն կը կրուակի ու թէ որ սցապէս ընէի ազէկ գիտեմ որ բնաւ պիտի չկըրնայիք յաղթել զիս . ինչու որ հաստատեցաւք բնաւ չյաղթուիր թէ որ ինք անձնաստուր ըլլայ :

Վաղասիրտ . Ազէկ խոսեցար՝ հնչիրիկ , ըտաւ առաջնորդ-

* Ասկէ կրնանք կարծել թէ կային տեղուանք ուր ո՛ր ճամբորդները ապահովութեամբ կրնային քնանալ . ի՞նչպէս որ առ ձերբանի քրիստոնեային քնանալը չերևար թէ յանցանք մը եղած ըլլայ իրեն :

ԳՐ . սասմ գիտեմ թէ դուն ազնիւ սերունդէ ես , ինչու որ շխտեալ խտեցար :

Ողջութեան . Ես ալ սասմ կը նմանեամ թէ դուն ճշմարիտ նամբարդութեան ինչ ըլլալը գիտես . քանզի բոլոր ուրիշները այնպէս կը կարծեն թէ մենք բոլոր ուրիշ մարդոցմ աւելի շուտով կը յաղթուինք :

Քաղաքի . Եղի կ . հիմա որ այսպէս բարեբաղդարար իրարու հանդիպեցանք , կը խնդրեմ որ քու սնունդ ու քու եկամտ աւելի սնունդ ինձի բերու չնորհք ընես :

Ողջութեան . Ենուն լեմ կրնար պարզել քեզի . բայց եկայ իմաննըստնութեան քաղաքին , որ Արծաւանան Քաղաքին շքտ սասիանանի շաք սնդին կ'իյնայ :

Քաղաքի . Ի՞նչ կ'ընես , սա երկրին ես դուն հա . ուրեմն կարեւոր թէ քիչ մը կը նմանեամ քեզ . քու սնունդ ձերանի Ողջութեան ինչ է , այնպէս չէ՞ :

Ողջութեան . (Շղջութեան սասք վրայ կարմնեցաւ ու բռնու .)

Ո՛ւ Ողջութեան ինչ է վերաբերալ մարդ' այլ Ողջութեան է իմ սնունդ . և կը բարձրամ որ իմ բնութեան իմ սնունդս հետ համանայի : Բայց' ա՛նք իմ , ի՞նչպէս կրցար իմանալ թէ ես որ այնպիսի աւելի մը կու գամ այսպիսի մարդ մըն եմ :

Քաղաքի . Եստեմնեմ լեզի ես քու վրայսից իմ Տեբոյնա , ինչու որ ինք երկրիս վրայ եղած ամեն բաները գիտեմ . Բայց միշտ կը զարմանամ ես երբոր մեկը քու երկրից կու գայ . ինչու որ քու քաղաքդ բուն իսկ Արծաւանան Քաղաքին ալ գեղ է :

Ողջութեան . Ես . մենք աւելի հետու կ'իյնանք արեգակին , և ան պատճառաւ աւելի ցարտ ու սնոցաց կնք : Բայց թէ որ մեկ մարդ մը սասնանանիք լեռան մը մէջ ըլլաք' և սակայն Երզարութեան Երեզակը սնոք վրայ մաղկեր , իր սասնեցեալ սիրտը պիտի ընդանար . և ահա այսպէս եղաւ ինձի ալ :

Վաղապէս . Աք հաստատ՝ հնչր Ողջախոհ , կը հաստատ . ջանդի գիտեմ որ ճշմարիտ է սա բանը :

Ան ասանը ձերունին սիրոյ սուրբ համոզորով բուլըր ճանարողները բարեկեց , ու հարցոյց իրենց անունները՝ ու ճանկորդութեան ելլելուն հետե կնչպէս կեանքերնին անցընելին :

Ան ասանը ըսա Վրիտախնե . իմ անունս կարծեմ թէ ըսած ես դուն . բարի Վրիտախանուք իմ կրկիս էր , ու սա շորք իր զուկըններն են : Բայց լիս կնմար երեւակաշիւ թէ ձերունին թնչպէս յափշտակուեցաւ երբոր Վրիտախնե՝ իր սիւ ըլլալը գրուցեց անոր : Աք յաթկեր՝ կը ինզար՝ ու հազարումեկ բարեկեցութիւններ ընելով կ'որհներ զանանց ու կ'ըսէր . Եսա ընցի ես ջու կրկանգ վրայով , ու ան նեղութիւններուն ու պատակազմներուն վրայով՝ որնց ինքը իր արեւուն մէջ հանգ խաբեցաւ : Վրիտախնե արեւմտեանց համար կ'ըսեմ որ ջու կրկանգ անունը աշխարհի ամեն սա կողմերը հռչակուած է : Իր հաստարը՝ իր արիւթիւնը՝ իր համբերութիւնն ու ամեն բանի մէջ իր անկեղծութիւնը համբաւաւոր ըրին իր անունը : Անկե ետե աղոցը դարձաւ՝ ու անանց անունները հարցոյց՝ անանց ալ գրուցեցին իրեն : Ան ասանը ըսա անանց . Մասիտեա , մաքաւաւոր Մասիտեախնե նման եղիք դուն՝ ու մալութեամբ , հազա անպիտութեամբ : Մարտ . Ժ . 3 : Սանեւէլ , Սանեւէլ մարդարկին նման եղիք՝ հաստարցեալ ու ազոթաւոր : Մալ . զթ . 6 : Յնիսեի , Յովեակիին՝ ներքինիին սունըր եղածին պէս եղիք՝ պարկեշտ : ու փորձութեան փախչալ : Դրնալ . լթ : Ան դուն Յակորոս , արզար Յակորոսին՝ ու Տեաան եղալոցը Յակորոսին նման եղիք : Վաթ . ան . 13 , 14 : Եսկե ետե Վրիտութիւնին վրայով իրեն պատմեցին , և թէ թնչպէս թնչը իր երկիրն ու ազգականները եղեց՝ Վրիտախնեին ու իր աղոցը հետ դալու համար : Ան Ողջախոհ ձերունին է՝

ասու . Վաստանոց Վթուխան է . ու զթուխանով
 պիտի պահպանուիս ու տարուիս Կամարուց վրայ ընդև պա-
 տահելու բոլոր դժուարութիւններուն մէջն , մինչև որ
 երթաս հան ուր որ զթուխան Վարդուրը մտիթարու-
 թեամբ երես երեսի տեսնես : Բոլոր սա միջոցիս՝ Պարսն
 Վաղարշապատ աստղնորդը խնդում էրեսով իր ընկերներուն
 կը ջուջընէր սա խաղերուն վրայ ունեցած իր մեծ համու-
 թիւնը :

Երբոր պայտես ամենը մեկտեղ կը քաշէին՝ աստղնորդը
 աջնուտիան ձերանուցին հարցուց՝ թէ արդեօք կը Կանչանց
 Արկիւզած անուն մեկը որ իր տեղին Կամարուքութեան
 էրէր էր :

Եւր՝ ըստ աղէկ կը Կանչանամ ըստ միւսը : Արկիւզ
 մէկ մարդ մըն էր՝ որ Նասուծոց շորհքը իր ներսն ունէր .
 բայց իմ բոլոր օրերուս մէջ անոր պէս խիստ Կանչանց
 Կանապարհորդի մը չպատահեցայ ես * :

Վաղարշապատ . Ա՛խնանամ որ դուն աղէկ ծանօթ ես ի-
 բն . ինչու որ իր ստոյգ նկարագրութիւնը յառաջ բերիք
 դուն :

Աղէտիւն . Նքանօթ՝ ըլլալն ալ խճուր է . ես անոր սերտ
 բարեկամն էի . տեղե թէ միշտ անոր հետն էի ես . երբոր
 ինք նախ ե առաջ սխեց խորհիլ ապէ ետե մեզի ինչ պա-
 տահելուն վրայ՝ ես իր հետն էի :

* Արկիւզած Կանապարհորդները թեպէս ե անեամբ նե-
 զութեան մէջ են՝ ե ուրիշներուն ալ նեղութիւն են , բայց
 ե պայտես արժանի են սիրուելու ու քաղաքիւրուելու , որով-
 հետե իրենց ներքը ունին բանին արմատը . այսինքն՝ Շի-
 սուտի վրայ հաստոց , Նասուծոց վրայ սէր , անիկայ բար-
 կացընելու երկիւղ , ու անոր Կամարուքուն մէջ քաշելու
 ե անիկայ հանեցընելու փոփոք : Եւ յարիւսներուն նեղու-
 թիւնները պէտք է որ կրննք , ու անանկ Վերիստոսի օրնե-
 րը կատարենք : Վաղ . Գ . 2 :

Վաճառիրք . Իմ Տէրութն սուսնն մինչև Արկնային քաղաքին դուռը եւ իր առաջնորդն էր :

Ողջութեւ . Իմեք որ այնպէս է գիտես որ ինք իմանալով մեկն էր :

Վաճառիրք . Այժմ գիտեմ , բայց շատ գիտաւ կը համբերէի իրեն . քանզի իմ պաշտման անկողնու մարդոց շատ անգամ անոր պէս կենցաղաւարութիւն անկողնուները կը քանակնուին :

Ողջութեւ . Ուրեմն կը խնդրեմ որ քիչ մը բան պատմես մեզի անոր վերջոյցը , եւ իմե՛ք թաւ առաջնորդութեանդ ներքեւը ինչպէս կառավարեց ինքզինքը :

Վաճառիրք . Ինչպէս . միշտ կը վախճար որ իր երթալու բաղնայան տեղը պիտի չհասնի : Իմեք որ մեկը խոտը ընէր բանի մը վրայ՝ որ իրեն քիչ մը հակառակ էրեւոր : ըստին պէս կը զարհուրէր : Ասեցի որ ընն առիտ մը աւելի Ահառութեան վրասին մասերը մնացեր էր ազգակեցով . ոչ ալ իր առջեկն խել մը ուրիշներուն անցնիմ տեսնելուն վրայ համարեալներ էր ինչն ալ անցնիլ , իմ եւ անանցմէ ըստերը ներք տալ ուզէր էին իրեն : Այս առիտին ետ երթալ չէր ուզէր : Ա՛րքեր իմե՛ք Արիտի մեռնիմ իմեք որ Արկնային քաղաքը չհասնիմ , եւ սակայն ամեն մեկ դժուարութեան պատահելուն կը լցանէր , ու իր քամբուն մըսցն ո՛ր է իցէ մեկուն նոյն ամեն մեկ չիւզէն կը գլորէր : Վստիք որ ինչպէս որ քեզի ըսի , Ահառութեան վրասին քովերը խել մը աստե՛ն մնալն ետե՛ մեկ պայծառ ատուտ մը՝ չեմ գիտեր իմեք ինչպէս՝ համարեալներ ու միտ կողմը անցեր է . բայց անցնելն ետե հազիւ իմեք կը հաւատաց եղեր անոր : Ար կարծեմ որ ինքը իր մտքին մէջ ունէր Ահառութեան վրաս մը , փոս մը՝ որ իր հետը ամեն տեղ կը սանէր . եթէ ոչ՝ այնպէս պիտի լցնար ինչպէս որ էր : Այսպէս ինք դուռը հասեր է՝ որ կը կենաց ատ քամբուն գլուխը , ու հան ալ զարնելու համարեալնն առաջ

խել մը ասան կայներ է . Դուռը բացուելուն ետ կեցեր է , և ուրիշներուն թող ասեր է մտնել , ու ըսեր է թէ ինք արժանի չէ : Վասնզի թեպէս և մէկ ցանձնեղին առաջ գուռը հասեր է , բայց անունցմէ շատերը իրմն առաջ ներս մտեր են : Հին կայներ է խեղճ մարդը՝ գողալով ու սարսափելով . կրնամ ըսել որ զինքը հին տեսնելը մէկուն սիրաբար պիտի կոխեցնէր : Այսու աննայնիս չէ ուզեր ետ երթալ : Այլ երկնայեա գրանը վրայ կախուած ուռը մտքը բռներ ու մէկ կամ երկու անգամ կանց մը գտնի է . ան ասանը մէկը բացեր է գուռը , բայց ինք առաջուան պէս գողալով ետ կեցեր է : Իսկ գուռը բացողը իր ետեկն գուռս ելեր ու ըսեր է՝ Ա՛յ գող-գրգռացող մարդ , ի՞նչ է քու ուղածդ : Ասոր վրայ ինք պետնն ինկեր է : Իր հետը խառողք անոր այնպիսի մտքելը տեսնելուն՝ զարմացեր է . ուստի ըսեր է իրն . Իսա-ղաղութիւն քեզի . ելի՛ր կանգնէ , ինչու որ ահա ետ գուռը բացի քեզի . նե՛րս եկոր՝ ե՛վ օրհնեալ հոգի : Ասոր վրայ մարդը սայ ելեր ու գողալով ներս մտեր է , ու երբ որ ներս գացեր է՝ ամչներ է իր երեսը ցուցնելու : Հին ասան մը ան տեղի սովորութեանը պէս հիւրասիրութիւն ընդունելին ետե՛ հրամայուեր է իրն իր նամբան երթալ , ու նաեւ ըսուեր է իրն իր բռնելու նամբան : Այսպէս ինք յառաջ գացեր է՝ մինչև մեր ասանը գալը . բայց ինչ որ նամբան զիտու գուռը բեր է , նոյնը բեր է նաեւ իմ Տե-րոյն Անկեղծին գուռը : Հին գուռը զարնելու համար-ձակելին առաջ խել մը ասան ցուրտուն վարաներ մնացեր է , և սակայն չէ ուզեր ետ երթալ . ու ան ասանը զիշեր-նելն ալ երկան էին ու ցուրտ : Մանասանդ որ՝ իր ետը յաննասրարական գիր մըն ալ ունի եղեր իմ Տերոյն քե-րան՝ զինքը ընդունելու , ու իր ասանը բարեխնէրը իրն ձորհելու , ու նաեւ քաղ ու գրաստոր առաջնորդ մը առ-լու իրն իր այսպէս երկչուս բլլալուն համար . և սակայն

բոլոր անոնց վրայ տակաւին վախցեր է դուռը զարնելու : Այսպէս ան անզումները վեր ու վար անաշնայցեր է , մինչև որ խեղճ մարդը գրեթէ սովամահ ըլլալու հասեր է : Իրաւ որ այնպիսի մեծ երկիրդի մէջ է եղեր՝ որ խեղկտ կը տեսնէ եղեր որ շատ ուրիշները դուռը զարնելովն Ներս կը մտնեն , բայց ինք վախցեր է նոյն բանն ընելու համարձակիլ : Ա իրնց՝ կարծեմ թէ պատահանէն դուրս կը նայէի՝ ու մեկ մարդ մը տեսնելով որ գրանն առինը վեր ու վար կը պարտեր , դուրս գացի իր քովը , ու հարցուցի թէ ո՞վ է . բայց խեղճ մարդուն աչքերը արցունքով լեցան . ուստի խնայց թէ ինչ էր իր կարտուսիւնը : Այսան որոյ ներս գացի՝ ու ասնը մէջ պատմեցի ան , ու մեր Տէրոջ խնայուցիք բանը . ուստի ինք կրկին դուրս իրկեց զիս անիկայ ներս հրախրելու . բայց կարծեմ թէ շատ դժուարութիւն քաշեցի մինչև որ աս բանն ըրի : Ա իրջապէս ներս եկաւ . ու քեզի բռն՝ որ իմ Տէրս զորմանալի մարդասիրութիւն ցոյց տուաւ իրեն : Անզանին վրայ միայն քանի մը լաւ պատասներ կային , բայց անոնց շատը իր առինը գրուեցան : Ընկե ետև իր գիրը հանեց տուաւ , ու իմ Տէրս անիկայ կարգաց ու ըսաւ թէ ի՞ր բաղանդը պիտի կատարուի : Այսպէս երբոր ինք խել մը առնն հոն կեցաւ՝ կ'երեւար թէ քիչ մը սրտառեցաւ , ու քիչ մը աւելի մխիթարուեցաւ : Ինչու որ պէտք է գիտնաս որ իմ Տէրս խիստ գորովագութ մէկն է , մանաւանդ անոնց որ վախկոտ են . ուստի այնպէս վարուեցաւ իր հետը որ խիստ կը նպաստեր իր քաջալերութեանը : Երբ՝ երբոր ան տեղի բաները ինք տեսաւ՝ ու քաղցրը երթալու համար իր նամկորդութիւնն ընելու պատրաստ էր , իմ Տէրս չիչ մը սշարակ տուաւ իրեն՝ և քանի մը զորուցուցիլ ուտելիքներ : Այսպէս նամկայ ելանք իր հետը ու ես իր առինն կ'երթեացի . բայց մարդը խիստ սակաւախոս մէկն էր . միայն բարձր ձայնով կը հասարէր :

Երբոր եկանք այն տեղը՝ ուր որ երկը շարագործներ կա-
խուած էին, ըստ թե՛ կը փախնայ որ իր վերջն ալ այն-
պէս պիտի ըլլայ: Միայն այն տանը ուրախ երեցաւ՝
երբոր խաչն ու Գեղեղանը տեսաւ: Ար խառնափնիք
որ հան ինչ ազնից թիւ մը կայնիլ նայիլ. ու անիկ ետե
թիւ մը տանն ուրախ կ'երեայ: Երբոր Դոմարտիեան
էնք եկաւ՝ տարակուսութիւն մը չցուցաց անոր վրայ, ու
տախտն ըն ալ ըստ շնորհաց. ինչու որ պէտք է գիտնաս
որ իր նեղութիւնները ասոնց պէս բաներու վրայ չէին,
միայն այն էր իր փարթ թէ վերջապէս ընդունելի պիտի ըլլայ:

Գեղեղանի կոչուած տանը ելլածունս՝ կարծեմ թէ ինչ
զեռ կամք չգրած ներս խոթեցի եւ գնորդ: Աւ երբոր
ներս գնաց՝ այն տեղի արհարգներուն ծանօթացուցի գնորդ,
բայց այն ինչգնորդ ընկերութեան մէջ ըստ խոթելու կ'ա-
մբնար: Ըստ կը փախաքեր միմակ մնալ, բայց միշտ
կը սիրեր ազնի խաքերը՝ ու ըստ անգամ փարագուրին ե-
տեք կը մտնէր անոնք լսելու: Էին բաներ տեսնելը՝ ու
իր ժառանգ մէջ անոնց վրայ որոնայց եւ կը սիրէր: Ինչ
ժառայ ինչի գրուցեց՝ թէ կ'ուզէ եղեր իր վերջն եկած այն
երկու տաները աւելի մնալ, այսինքն՝ անորուն գլխու
գունն ու Սեկիթին տանը, բայց այնչափ չէ համարակեր
որ աս բանը ինչգրէ:

Երբոր Գեղեղանի տանն ելանք ու ընն՝ ի վար խոթար-
հութեան Զորը կ'իջնէինք, այնպիսի զուարճութեամբ
կ'իջնէր՝ որ կենացս մէջ մարդ մը չտեսայ այնպէս հան ին-
նալ. ինչու որ հողը չէր իր որչափ նուաստ ըլլայր՝ թէ
որ վերջապէս երջանիկ պիտի ըլլար: Դրան որ ինչի կը
թուի որ այն ժամն ու իր մէջն մեկ կերպ համարութիւն
մը կար, քանզի իր բոլոր ճամբարգութեանը մէջ ընտ
տեղ մը աւելի ազնի շտեայ գնորդ քան որչափ որ էր աս
ժամն մէջ:

Եւ անդ իմք երեսի վրայ կը պատկեր՝ գետնը կը գըր-

կէր՝ ու սա նորիս մէջ բուսած ծաղիկները կը համբուրէր :
 Ուէ՛ . Գ . 27-29 : Աստեղ Հիմա ամեն առտու արշալուս-
 տին կ'արթըննար , ու նորին մէջ անդին սուղին կը քաշէր
 ու կը պարակեր :

Բայց երբոր Մահուան Շարին Չորը մտնելու եկաւ ,
 կարծեցի թէ իմ մարդս պիտի կորսնցընեմ՝ , չէ՛ թէ որ ես
 դատնալու հակամտութիւն մը ունեմ՝ ինչու որ սա բանն
 միշտ կը դուրէր . հասցա որ վախնալուն գրեթէ կը մնա-
 ներ : Մ՛հ՝ ու բուսական հողիները պիտի պիտի բունեն , ու-
 բուսական հողիները պիտի պիտի բունեն կը կանչէր . ու չէ՛ի
 կրնար սա վախը իր վրային մեկտի ընել : Այնպիսի նայն
 մը կը հանէր ու այնպէս կը գոչէր հոն . որ եթէ լսելու ըլ-
 լային՝ բուսական քաղաքութիւն պիտի ըլլար իրենց , գաւ-
 ու մեր վրայ քարնակել :

Բայց ստիկաց աղէկ նկատեցի որ սա նորը այնչափ
 խաղաղ էր մեր անկէ անցած ատենը՝ որչափ որ եր-
 բէր անկէ առաջ կամ մինչև հիմա տեսեր էի անիկայ՝
 Պարծեմ թէ սա տեղի թնամքները ան ատենը յառ-
 կապէս ասնձահարուած էին , ու Պարսն Լըրկիզանին
 մինչև անկէ անցնելուն՝ հոն չերեալ հրանցարած էին :

Չափազանց նանձրութիւն պիտի ըլլայ ամենը պատմե-
 լը . ուստի միայն մեկ երկու գիպուած ալ յիշատակեց :
 Լըրոր Սնայնութեան Հանափաճառը եկաւ , ես կարծեցի
 որ անափաճառին մէջի բոլոր մարդոցը հետ պիտի կուտեմ՝
 վախոց որ հոն երկուքիս ալ գլուխը պիտի նախընտրեն .
 ինչու որ ինչ սաստիկ տարցաւ անանց յիմարութիւններուն
 վրայ : Պարտադեալ Լըրկիզին վրայ շատ արթուն էր ինք .
 բայց երբոր ան առանց կանուրջի գեար եկաւ , հոն գար-
 նեալ ծանր վիճակի մը մէջ ինկաւ : Ա՛լսէր թէ՛ ^է իմ
 հի մե՛ յախտեան պիտի խեղդուիմ , ու միտիմարութեամբ
 բնաւ պիտի չտեսնեմ ան երեսը՝ որուն տեսութեանը հա-
 մար այնչափ մշուն տեղ եկած եմ :

Վասն ձեզ խոստ Նշանաւոր բան մը նկատեցի առ անգը .
 զնախն չուրք առ անգարմառ ասեղի ցած էր քան որչափ էր-
 բէք անասն էի ան՝ իմ՝ բարբ կենացս մէջ . այնպէս որ
 վերջնապէս չուրք կոչեցինքն շատ վեր շեղան՝ անկէ ան-
 ցաւ : Երբոր վեր կ'ելլէր դեպ 'ի գաւառը , սկսեցի ես
 հրատարական որդեցես իրեն տալ , ու մտայնել որ վերք
 բարբ ընդունելութիւն գտնէ : Աս ինք բտաւ՝ Պիտի
 գտնեմ՝ պիտի գտնեմ : Եթէ ետե իրարմէ զտարե-
 ցանք , ու ալ շատայ զմերք † : 10

Ոչ չարան . Ուրեմն կը թուի թէ վերջնապէս բարբ եղաւ
 իրեն :

Վաճառար . Մի՞տ՝ այն , ամենեւին տարակցոյ մը ունե-
 ցած չեմ ասոր վայր : Ինք ընտիր ոգոյ տէր մարդ մըն
 էր . սնայն թէ սնայն շատ խանարէ կը կենար , ու ասիկայ
 է որ իր կեանքը այնչափ անասնելի կ'ընէր իրեն , ու այն-
 չափ ճանճալի ուրիշներուն : Սոսք . էր : Ինք շատերն
 ասելի կը զգուշանար մեզքն . այնպէս կը վարմար ուրիշ-
 ներուն վնաս ընէին՝ որ շատ անգամ մքինաւոր բաներն
 ինքզմերք կը զտէր . ինչու որ չէր ուզէր զայնմակալութիւն
 տալ . 1-տմ . 1-դ . 21 : Եւ Պիտի . Ը . 13 :

Ոչ չարան . Բայց ի՞նչ պատճառաւ պարզիտի աղէկ

* Մի՞տ՝ ի՞նչափ բարեկեցութիւն է մեր Տէրը : Ն'անասար-
 ճերք երբոր , Վաւ ուժգ թու արեւուզ շափ պիտի ըլլայ :
 Բ Օրի . 1-դ . 25 :

† Մտայնել ընթերցողներք ընդհանրապէս պատշաճան
 են Երկիւզանին նկարագրութեանն ու պատմութեանք
 վայր : Իմերաւուարաւ որ աստիկն մտայն մէջ յիշուե-
 ցաւ , վատասիրտ ու կասկածաւ մէկն էր . ու աստեկով
 շանցանք նկայ իր վրան՝ ու կորսնցոյ իր միտքարութիւ-
 նը . բայց Երկիւզանք մարմնայն բարբ իրեն ընէիքնն ա-
 սուել կը վարմար մեզք գործելն , ու երկնքնն յեա-
 նաւ գտնուելն :

մարդը բռնոր իր սրերուն մէջ պաշտօն մը ու թեան մէջ պիտի մնար :

Քաւախիչոյ . Պատնասն ան է որ ամենիսնասն Մատուած պնայեա կասեր էր . անմայ պետք է որ փող հնչեցընեն , ու անմայ պետք է ողբ կարգան : Մատի . մե . 16-18 : Երդ՝ Պարան Երկիսգածը պնայեաի մեկն էր որ միշտ բամբ ձայնով էր նուագէր : Ինչն ու իր ընկերները եղեղնափող էր փչէին , որան եղանակները ուրիշ նուագարաններուն եղանակներն աւելի ողբանայն են : Թեպէս է անմայ իրան կ'ըսեն թէ բամբ ձայնը նուագարաններուն հիմն է : Աթէ որ ինծի էր հարցընես , ոչինչ է ան դասանութիւնը՝ որ վախով ու տրամութիւնով շնորհի : Վանդեկերածիւտաը երբոր կ'ուզէ նուագարանին թեւերը ներդառնակութեան դնել , ստորաբար նախ բամբանայն շարին էր զտրնէ : Մատուած էս երբոր հոգին՝ իրն համար ներդառնակութեան դնէ , առաջ առ շարին էր զտրնէ : Միայն թէ Պարան Երկիսգածին պակասութիւնը ան էր՝ որ մինչ իր կենացը փոխանին մեանաշուն միայն ան ողբանայն եղեղնափողը գրեւոր նուագել * :

Ողբիւն . Եւս նախանաւոր մարդ եղած պիտի ըլլայ ինչ , ինչպէս որ իր փայտից քու ըրած պատմութեանց մարդ կրնայ խնամալ : Գոնարութիւններն՝ ստիւններն՝ կամ Ունայնութեան հնամանաւն ինք ամենին չէ փայտեր . միայն մեղքը՝ մահն ու դժոխքը զպաշտօնէր են

* Էղեղնակը հոս առ ծանօթութիւնը էր դնէ : Ես պարտանութիւնը ընել էր համարակախի՝ համբակ ընթերցողներուն մնացը հասունաշուն համար , նաև որ Մայնուսութեան գրքին մէջ փրկեալները նմանցուած են կրածիլաներու դասի մը՝ որ իրենց փողերն ու քնարները կը հնչեցընեն ու ամսոսին առջեւ իրենց երգերը կ'երգեն : Յոյս . Ե . 8 , 9 : Ժգ . 2 , 3 :

զմայր , ինչու որ Արքեպիսկոպոս Վարդապետ Համեղձան վարդապետի մը երկրացու թիւններ ունի եղևի ինք * :

Վաճառիք . Տըմարիս կը խօսիս . սա բաներն էին որ զմայր կը նեղէին . ու անոնք՝ ինչպէս որ ազնի ըսիք դուն՝ իր մտայնը տկարութենէն յատուէ կաւ դային , ու չէ թէ նամարդու թիւնն կենանք վարելու սիրտ չունենային : Աս պայտէս կը հաստատուէ՝ որ ան առակին նման թէ որ կրակի աննրեւ ալ ի՞նչէր , պիտի երթար ինք . բայց բնաւ մարդ մը տակաւին կրցած չէ գիւրութեամբ իր վարչէն թոթուել ան կերպ բաները՝ սրով ինք նեղութիւն կը կրէր :

Վերջապէս . (Ասոր վրայ Վերջապիսկոպոս .) Աս պատմութիւնը որ Պարսն Արքեպիսկոպոսին վրայ ըրիք , ինչի ազուտ ըլլաւ . ես կը կարծեմ որ մէկը ինչի պէս եղած չէր : Բայց կը տեսնեմ որ սա բարբի մարդուն ու իմ մէջն մէկ նմանութիւն մը կայ : միայն երկու բանով իրարմէ կը տարբերիմք : Իր նեղութիւնները այնպէս մեծ էին որ յայտնի եղան , բայց ես իմններս իմ ներսս կը պահեմ : Եսն իրենները այնպէս ծանրացան իր վրայ՝ որ հիւրընկալութեան համար պատարաստուած առնները Համեղձան , թող շտախն իրեն անոնց դռները զարնելու : Բայց իմ նեղութիւնս միշտ այնպէս էր որ աւելի ուժ գնութեամբ դարնել կաւ տար ինչի :

Վաճառիք . ինչ որ կարելի ըլլար որ ես ալ իմ սրտինս խօսէի , պէտք է գրուցեմ որ իր վրայի բաներուն մէկ շտախն ալ իմ վրաս էր : Ինչու որ միշտ աւելի կը վարժանայի գիտիքը երթնալն ու դրամատին մէջ իմ տեղս կարանցընե-

* Ահա ասիկայ մէկ խիստ պատմական դատ մըն է Հաստատուելոյ . ՍԿ պարսկեմար յու մեծ գիտութեանդ , շտախ փորձառութեանդ , միտքարտիանն է ու յախարար պայտէս մը ներուզ վրայ : ինչ որ Աշտարանը սրբազան ներդարեմութիւն մը ըլլած չէ յու վարդապետ վրայ , ասանց ամենը դատարկ են ու խարերայ :

լին՝ քան թէ ուրիշ քաները կորսնցընելն . կը մտածեի թէ՛ Ո՛հ պիտի համար՞մ' ան անոց բնակելուն երջանկաթեանը . բաւական կը համարեմ՝ թէ ե. բայց աշխարհն զսասեմ անիկայ ներքեզ համար :

Ընկե ետև Սասթեան ըստ . Սախը մեկ քան մըն կ'որ մտածեի կու տար ինձի թէ փրկութեան միջոցը թմեքսի դիտ չունիմ՝ բայց թէ որ այնպիսի ազնկ մտորու մը այնպէս կ'ըլլայ , ինչ՞ու համար ես բարի վախճան պիտի չունենամ :

Յալ-բոս . Ուր վախ չկայ՝ շորհր ալ չկայ . ե. թեպէտ շնոր կրնար ըսել՝ թէ ուր որ դժոխքին վախը կայ՝ հոն միշտ շորհր կայ , ասիկայն անտարակոյս ուր որ Եսասեմ վախը չկայ՝ հոն շորհր չկայ :

Վաղատիրոյ . Ըղկի խոսեցար՝ Յանկարոս , շխաակ զարկիր դուն նպատակին : Ինչու որ Եսասեմ վախը խնտութեան սկիզբն է . ու անտարակոյս անոնք որ սկիզբն չունին , ոչ մէջն ու ոչ վերջն ունին . բայց աս անց Պարան Լորիկազանին խոսքը ալ վերջացընենք , իր ետեւն իրն բարեաւ մնաւ ըսելով՝ այսպէս :

Պարան Լորիկազան՝ բարեաւ մնացիր ,
 Որ քու Եսասեմնդ դուն կը վախնայիր .
 Ու կեանքիդ մէջը ապարհուար
 Ինձ մը ընելն միշտ կը գողայիր :

Լ խճէն ու փռն վախըդ իրաւ կը ,
 Ո՛հ թէ ամեն մտորք քեզի պէս ընէր .
 Եւ ի ձեզ որ չունի քու խոհեմութեանդ ,
 Ընէն կը զանեկ կորուստ ե. աներ * :

* Եւ այնպիսի անմիտ ատուել անհոյ եւ աշխարհի կործանացը միայ , ատուել նախանձաւոր են անոր ունայնութեանն քան զեմ՝ , ու ատուել կը հսկեն զիս քութեան ու յաղաղութեան ստանները : Բայց մահուան տեսութեանը

Հիմա անոսց որ տակաւին իրենց խառակցութիւնը կը շարունակէին, թանգի Վաղապետը Արկիւզանին խաղը ընցընելէն ետե Պարոն Ողջխառնն սկսեց ուրիշ մեկու մը վարցով խախլ անոնց հետ : ու անոր անունը կ'ըսուէր Պարոն Ինչնախամ : Եւ մարդը նամբորդ ըլլալ կը նուանար՝ շատ Ողջխառնը, բայց լաւ գիտեմ որ ինք բնաւ նամբուն գլխու գունէն ներս չէր մտեր :

Վաղապետ . Խառեցմբ երբեք իր հետը սա թանին զրայ :

Ողջխոն . Եւ ի մեկ երկու անգամն ասելի . բայց ինք միշտ իր անունին պէս ինչնախամ էր : Ոչ մարդ հոգն էր՝ ոչ խաղ ու ոչ արինակ : Ինչ որ իր միտքը թելադրէր իրեն՝ ան թանը պիտի ընէր . ու աննմար էր որ ուրիշ թան մը ընել արուէր անոր :

Վաղապետ . Մաղաչեմ ի՞նչ զազափայններ ունէր . որովհետե կը կարծեմ թէ գիտես դուն :

Ողջխոն . Սը կարծէր թէ մեկ մարդ մը կրնայ հետեիլ նամբորդներուն մնլութիւններուն՝ ինչպէս որ կը հետեի անոնց աւարինութիւններուն . ե թէ որ երկուքն ալ ընէ՝ անչու լա պիտի վերկուի :

Վաղապետ . Ի՞նչպէս . թէ որ ըսած ըլլար՝ թէ ազնկ մարդը կարելի է որ նամբորդներուն մնլութիւններովը յանջաւոր ըլլայ՝ ինչպէս որ անոնց աւարինութիւններուն թաժանորդ կ'ըլլայ, շատ չէր մեղադրուէր . թանգի տաղդ է որ բացարձակապէս ազատ չէր մենք մնլութիւններէ, բայց էթէ գրուշանալու ու իմանալու պայմանաւ : Բայց կ'իմանամ որ թանը սա չէ . ու թէ որ շխտակ կ'իմանամ՝ թա

շատ անգամ զարհուրելի երկիւղ մը կ'ըլլայ իրենց, միանանց երբոր կարծեն թէ մտա ու հասած է ան . բայց ե պնդպէս շատ անգամ նշանաւոր խաղաղութեամբ ու հանգարտութեամբ կը մեռնին :

ըսածդ՝ անոր նշանակութիւնն սա է , թէ ինք կը կարծէր որ ազատութիւն ունի այնպէս ըլլալու :

Առէնտն . Եւթ սյո՛ւ , սա է թո՛ւ ըսածիս նշանակութիւնը , ու ինք այնպէս կը հաստատար ու կը դարձէր :

Քառասոր . Բացց իր այնպէս ըսելուն ի՞նչ պատճառ ունէր :

Առէնտն . Ա՛լսէր թէ՛ իմ վնասութիւնս Սուրբ Գիորգն է :

Քառասոր . Եւթ՛ ջանի մը մտնուար որքնակներ ց՞ծ աւար մեզի աւար վնասով :

Առէնտն . Շնոր ապէկ . կ'ըսէր թէ ուրիշներուն կը նիկները յաճախակեց ըսն մըն է որ Վասիթ ըսաւ , ա՛ն որ Ետանայ սիսեյն էր . անոր համար ինչն ալ կրնայ ընել անիկայ : Ա՛լսէր թէ բազմակնութիւնը մէկ ըսն մըն է որ Սողոմն գործածեց , և անոր համար ինչն ալ կրնայ ընել նոյնը : Ա՛լսէր թէ Սաբրա ու Լոգիզատով բարեպաշտ մանկարարներն ու Սարտար սուտ խառնան : Վասն որոց ինչն ալ կրնայ նոյնը ընել : Ա՛լսէր թէ աշակերտները Վրաստի հրահանարը գացին՝ ու էլք իր տեղով մեղքն աւսին . ու ան պատճառաւ ինչն ալ կրնայ այնպէս ընել : Ա՛լսէր թէ Շակար խարեական ձամբով մը իր հօրմէն ժառանգութիւնը մեզի մեզ , և անոր համար ինչն ալ կրնայ այնպէս ընել * :

Քառասոր . Երգարն ըստ վատախորհուրդ մարդ . և ստոր գիտնա թէ ինք սա կարծիքն ունէր :

* Եւ սիրաբը՛ որ Ետանայ շորհացը գորտիկանն ու վարդապետութեանը ենթակայ է , այսպիսի զորհուրդով մտածութիւններն կը վախճի , ու անոնց դէմ կ'աղաղակէ ըսելով՝ Քառասորն որ ըսաւ մէկ վայրկեան մը արհամը զնեմ , այսպիսի մասամայական խորհուրդներու . զանոց սուտերուն հօրմէն կը ծնունդն անոնց՝ զմտնային մէջ , ու կը բաղձանան երկրի վրայ :

Ողջութիւն . Եւ անմասն ընցի որ կը շատագոյն անխնայ , Սուրբ Գրքերէն վնասութիւն կը բերէր անոր համար , ու կը վնճէր անոր ցոյց :

Վաղասէր . Ետխայ մեկ կարծիք մըն է՝ որ անննքն արժանի չէ ընդունելու :

Ողջութիւն . Պէտք է որ աղէկ հասկընաս իմ մտքս . չէր ըսեր թէ նա իջե մարդ կրնայ ընել ասիկայ , հասցա թէ անոնք որ աս բաննքն ընողնքուն առարկնութիւննքն ունին , կրնան ընել նաև ան նոյնը :

Վաղասէր . Բայց նր բան աւելի կրնայ սուտ ըլլալ՝ քան թէ պայտիկ եղբակացութիւնը : Վանդի ասիկայ կը նմանի ընել թէ աղէկ մարդիկ որ անարութեամբ երբեմն մեղանշնքն , ինք թոյլատուութիւն ունի նոյնը ընելու քան զուզն մարդ . կամ թէ՛ աղայ մը որ հովն զարնելոյն՝ կամ իր ոտքը քարի մը զարնելով գլորի՝ ու աղմն մեջն էլ յաւով իր վրան շարտիկ , ինք կամովն կրնայ պահել ու խոզի պես անոր մէջ թառայել : Ս՞՞՞՞՞ կրնայ մտածել թէ մեկ մարդ մը ցանկութեան զորութիւնովն արշափ կրնայ կարանալ : Բայց ճշմարիտ ըլլալ պէտք է ան գրուածքը , թէ՛ « Զհաստարով՝ խոսքն կը գայթակղին , որուն սահմանում ալ էին » : ան ՊԻՊ . Բ . 8 : Վարձեալ նմանապես սուտ է իր ան կարծիքը՝ թէ բարեպաշտ անմանց մեղքերուն աննաստուր եղողները կրնան անոնց առարկութիւններն ալ ունենալ : Թե՛ որ մեկը Երտուոյ ժողովոյն մեղքը ուտէ , ՈՒՍ . Գ . 8 , ինչպես որ լուսն ապահանութիւնը կը լափէ , նշան չէ թէ ինք անոնց առարկնութիւններն ստացած է : Ոչ ալ կրնամ հաստատել թէ աս կարծիքը ունեցող մեկը կրնայ հիմա հաստատուել որ ունենալ իր որտի մէջ : Բայց գիտեմ՝ որ դուն քանի մը զորուոր առարկութիւններ ըլլած ես իրեն դեմ . կ'ազդեմ որ զբուցես թէ՛ ի՞նչ կրնայ ընել ինք իրեն համար :

Ողջութիւն . Կ'ըսէ թէ՛ աւելի եւս ուղիղ է սա կարծիքը ունենալով սա բաներն ընել՝ քան թէ անոնք ընել ու հասկառակ ըլլալ սա կարծիքին :

Բաւաւորութիւն . Ըստ շար պատասխան մըն է . քանզի թեպէս եւ դեռ քան է մեր ցանկութիւններուն երասանակը արեակ ձգել երբոր մեր կարծիքները հակառակ են անոնց , բայց աւելի դեռ է մեզանչեւ՝ ու պնդել՝ թէ թողաւու թիւն կոչ պնդեա ընելու . մեկը դիպուածով կը գոյթակցեցնէ անանոնները , միւսը որոգայթի կ'առաջնորդէ ցանոնք :

Ողջութիւն . Ըս մարդուն միայն ունեցող շատերը կան՝ որ իրեն բերանը չունին . ու ասիկոյ է որ ճամբորդութեան երթալը պնդած անշարդի կ'ընէ՝ ինչպէս որ է :

Բաւաւորութիւն . Ճշմարիտ խտեցար . ու սղալու արտասուսը է ան . բայց ան որ գրախտին իմացատրէն կը վարեաց , անոնց ամենէն պիտի ազաւի :

Վերադարձ . Ընդարձի մէջ պշտեղակ կարծիքներ կան . մեկը դիտեմ՝ որ կ'ըսէր , Արբոր մահուան գուսը համեմատ բաւական ժամանակ ունինք ան ասանք ապաշխարելու :

Բաւաւորութիւն . Ընդպիտները բնաւ խելք չունին . քանզի ան մարդը որ շարթուան մը մէջ քան մըն ճամբորդ ունի երթալու , իր ճամբորդութիւնը ան շարթուան մինչև վերջին ժաման չուզեր ձգել :

Ողջութիւն . Իբրաւ եւ . ե ասկոյն իրենք դիրենք ճամբորդ սեպոյններուն շատերը ճշմարտապէս պնդեա կ'ըսեն . Երեքունի մարդ մըն եմ եւ՝ ինչպէս որ կը անմտէր , ու շատ որեր սա ճամբուան մէջ ճամբորդութիւն բրի՛ ու շատ բաներ նկատեցի * :

* Ընդկ միայր սա ու քննէ՛ հեղինակին գրած հեռեւալ մեց բաները : Ըսանք ճշմարիտ են , ու հաստատեցնել ցանազան վարտանցներուն միայ ամէն որ կը անանուին .

Տեսայ մեկ քանիները որ այնպես անտրայ ելան որպէս թէ աշխարհ իրենց առիւնն պիտի քշեն . և սակայն քանի մը որուն մէջ անասաւորին մէջ մեծանորներուն պէս մեռան , ու ամենին շտեման խոտաւայեալ երկիրը : Տեսայ մեկ քանիներն ալ որ անտրորդ ըլլալու համար առջի ելլելուն՝ իրենց վրայով բան մը չէր յուսացուեր , ու մարդ կը կարծէր թէ մեկ որ չեն կրնար սպրիլ , և սակայն շատ աղէկ անտրորդներ ելան : Տեսայ մեկ քանիներն ալ որոնք անասաւորով յոտալ կը վազէին , բայց քիչ ստեղծն ետեւ այնպէս արտարաւով դարձան եւս դապին : Տեսայ մեկ քանիները որ առաջ շատ աղէկ կը խաւին անտրորդի կեանք վարելու վրայ , բայց ստեղծ մը ետեւ նոյնչափ անտր դեմ կը խաւին : Ասեցի մեկ քանիներուն վրայ որոնք արքայութիւն երթալու համար առջի անտրայ ելլելուն՝ հաստատապէս կ'ըսէին թէ կայ այնպէս տեղ , բայց երբոր դապին՝ գրեթէ հան հասան՝ եւս դարձան , ու ըսին թէ չկայ : Ասեցի մեկ քանիներուն վրայ որ կը պարտենային թէ հակառակութեան մը պատահելուն՝ մեծամեծ բաներ պիտի ընէին , բայց մինչև անգամ սուտ աղմուկ մը ըլլալուն՝ հասարը , անտրորդութիւնը , ու ամեն բան եղելով վախան :

Երբ՝ երբոր անոնք այսպէս իրենց անտրան կ'երթային՝ վազելով մեկը եկաւ գիտաւորեց զանոնք ու ըսաւ . «Պարտենէր՝ ու դուք տեսք սեռին վերաբերեալ անոնք , թէ որ կեանքը կը սիրէր , ձեր անքը տեսէր . ինչու որ դուքը առիւնիդ են :

Ինչ ստեղծ Պարտեն Վարձատրան ըսաւ . Ընդեր թեւաւ հաստատին վրայ եկող երկը հոգիները պիտի ըլլան : Ընտ աղէկ . մենք պատրաստ ենք անոնց դէմն ելլելու .

Սորով անոնք , ու աղջիկն որ քու հոգւոյդ տարին համար կարգաս զանոնք :

պայպէս յառաջ գացին իրենց շամբան : Էլիսա ամեն մէկ
 փողոցները գտնուելուն կը նայէին թէ կ'ըր գողերուն գե-
 մը պիտի ելլեն . բայց կամ Վաշտախրաֆն փրայտով անգե-
 կաթի ին ստատ ըլլալով՝ կամ ուրիշ որս մը սրացան ըլ-
 լալով շամբարդներուն վրայ չեկան * :

Վրիտաֆնէ հիսն կ'ուզէր մէկ իննան մը իջնել՝ որ ինքն
 ու իր զուգընները հանգստանան , ինչու որ շատ յազնած
 էին : Ըն ասանը Պարան Ողբախահն ըսաւ . Վիշ մը
 յառաջ՝ կայ մէկ իննան մը , ուր կը բնակի Պրայիտ անու-
 նով խիստ պատուական աշակերտ մը : Էտով . ԺԳ . 23 :
 Ուտաի բողբոն ալ մարդներին հաստատեցին գեղ 'ի հոն
 գտնուալ . և մտնուանդ անոր համար որ ձերանի պնուա-
 կանը անոր պնայիտի աղէկ համարը պատմեց : Երբոր
 գուռը եկան՝ ասանց զարնելու ներս մտան , որովհետեւ
 մարդիկ իննանին գուռը չեն գտներ : Յետոյ իննանին
 անրը կանչեցին՝ ու ան եկաւ անոնց , ու հարցուցին թէ
 արդեօք կրնան հոն մնալ ան գիշերը :

Պայպէս . Եւր՝ պարաններ՝ թէ որ բարի մարդիկ էր
 կրնայ մնալ . ինչու որ իմ տանս միայն պնայիտներուն
 համար շնուած է :

Ըն ասանը Վրիտաֆնէն ու Պիթութիանն ու ազարը ա-
 ւելի ևս ուրախացան որ պնայիտի մարդ մըն էր իրենց վա-
 նասուրը : Ուտաի բնակելու սենեակներ ուղեցին , ու
 անիկայ Վրիտաֆնէին ու անոր աղջնն ու Պիթութիանին
 համար մէկ հաս մը ցոյց տուաւ , ու մէկ ալ Պարան Վա-
 շտախրաֆն ու ձերանի պարանին համար :

Ընկէ ետեւ Պարան Վաշտախրաֆն ըսաւ . Ողբ բարի

* Ըստ հարկուոր է միշտ արթուն կրնալ ու մեր ան-
 ներուն գտնուանալ : Ըսով շատ վտանգներէ կը փախ-
 չնայ . ու շատ շարիք կ'արդիւնայ : Մեր փրկութեանը
 Ըսովնորդին մեզի ըրած ան ազգարար խտրը մտէ . «Մի-
 թնան կեցիք» :

Պայտան, ի՞նչ ունիս իրիկուան կերակուրի. ինչու որ սա ճամբորդները հետաւին եկան այսօր՝ ու յոգնած են :

Ճամնմանը ուլ ըլլալուն գիտութեամբ լինը կրնար գուրա երթալ կերակուր փնտռել՝ ըստ Պայտան . բայց ունեցածնիս յոտարութեամբ պիտի հանենք, ի՞նչ որ անով գո՛ւ ըլլայ :

Տանը մէջ ունեցածոյն կը բաւականանանք մենք՝ ըստ Վախախտը . քանզի որչափ որ ես ընդ փորներ եմ՝ դուն մընա զուրկ չես դանուեր հարկաւոր եղածն :

Ըստ ասանը Պայտան փոր իչու ու խոտեցաւ խահարարին՝ որուն անունն էր Բարին Ճաշակե, որ սա ճամբորդներուն համար իրիկուան կերակուր պատրաստե՞ : Ետիկայ ընելն ետե կրկին վեր ելաւ ըսելով . Եկեք նայինք՝ ի՞նչ բարբի բարեկամներս, բարբի եկեք ինձի, ե ուրախ եմ որ ես՝ նեղ ներս ընդունելու առն ունիմ . ու մինչև որ ընթրիքը պատրաստուի, եկեք քիչ մը ժամնման անցընենք ազիկ խոտակցութիւն ընելով իրարու հետ . անոնք ալ հաւանութիւն առին իրեն՝ † :

* Ըս ինչանիս նմանութեամբը կը նշանակուի Վրիտաոսի Եկեղեցոյն մէջ մընա պատրաստուած սփոփութիւնը՝ Տերունական լ'նթրեաց սուրբ հաղորդութիւնը : Ըս սփոփութիւնը միայն ճշմարիտ քրիստոնէից համար է, ինչպէս որ Պայտանն առնը՝ ճշմարիտ ճամբորդներուն համար : Իրաւ ուրիշներն ալ կրնան մտնել եկեղեցին՝ ու դրասանց հաղորդուիլ Տերունական լ'նթրեաց սրբազան խորհուրդին, բայց միայն Տերուից ճշմարիտ ընտանիցն եղողները ճշմարիտ սփոփութիւն ըլլալ կը գտնեն անիկայ :

† Ի՞նչպէս քանզի խոտակցութիւն մըն է տախիկայ սա ասանիս քրիստոնէական ընտանիքն որոնք երբոր մեկտեղ գալու ըլլան անպիտան բաներու վրայ շարակցաստութիւն կ'ընեն, բայց մեկ բաւ մը չեն խոտիք Վրիտաոսի վրայ՝ անոր փա-

Ու ըսաւ Վաղիտա . Որ՞՞նքն կ'ինն է առ տարիքն առած
տիկինք . ու որ՞՞նքն աղջիկն է առ մանկամարդ սրբորդք :

Վաղաւոր . Ես տիկինք Վրբխախանոս անունն նախնի
ճամբորդի մը կ'ինն է , ու ասանք իր շորս զաւկընէն են :
Օրհորդն ալ իր ծանօթներուն մէկն է՝ որն որ ինք համա-
ղեց իր հետք ճամբորդութիւն ընելու : Տղարք՝ սովնն
ալ իրենց հարը կը հեռեմն՝ ու անոր ճամբան երթալու
կը փափայրին : մանաւանդ թէ ան նախնի ճամբորդին նը-
տած մէկ տեղը կամ անոր սարին մէկ նշանը տեսնելը իրենց
սրտերուն յնծու թիւն կը պարզեւէ , ու կը բաղձան նոյն
տեղը նստիլ կամ քալիլ :

Ետիկայ Վրբխախանոսին կ'ինք՝ ու ասանք Վրբխախանոսին
զաւկընէն են հն , ըսաւ Վաղիտա : Ես քու երկանդ հայրը
կը ճանչնամ , մանաւանդ թէ անոր հարը հայրն ալ : Ես ցե-
ղէն շատերը աղէկ մարդիկ ելան , ու իրենց նախնիքները
Մատթոք կը բնակէին : Վարձ . ժն . 26 : Վրբխախանոսին
նախնիքները՝ (կարծեմ՝ թէ քու երկանդ անունը վրայով խա-
սիլը լսած ես ,) շատ բնակիք մարդիկ էին : Մանք բոլոր իմ
զխոցածներէս աւելի՝ առարկնութիւն ու քաղութիւն ցու-
ցուցին՝ ճամբորդներուն Տերտլը՝ անոր ճամբաներուն ու ա-
նիկայ սրբողներուն համար : Վաւ երկանդ աղջակամներէն
շատերուն վրայով լսեցի որ ճշմարտութեան համար շատնե-
ղութիւններու համբերեցին : Սակփաննոս՝ որ մէկ առաջինն
էր ան զերդաստանին մէջ ուրիշ քու երկիզ քառաջ եկաւ ,
քարկոծուելով մեռաւ . Վարձ . է . 58 , 59 . առ աղջա-
տահմնն մէկ ուրիշը՝ Վախորտ՝ սուրով սպաննուեցաւ :
Վարձ . ժք . 2 : Ու նոյնով Պոզունն ու Պետրոսը՝ քու
երկանդ ծաղած ցեղին առջի մարդիկը , ահա Իզնատիտը՝
որ առիւծներուն առջին նոյնեցաւ . Ստանանսը՝ որուն

ուստր ճշմարտութիւններուն ու անոր սուրբ ճամբաներուն
վրայ :

մարմինը կասր կասր իր սկզբներին կարուեցաւ . ու Պո-
ղոսոսը՝ որ արիարար էր կենար կրակին մէջ : Անկը
կար որ սահասով արեւը կախեցին՝ որպէս զի պիտակները
ուսանն անխիպ . ու մեկը՝ որ պարկի մը մէջ գրին ու ծովը
նետեցին որ խեղցուի : Անոր է մի ըստ միտէ թուել
աս յեղին եղողներուն ան ամենը՝ որ անարդարութեան
կեանքը սիրելուն համար մնաներ կրեցին ու մահ անար-
կեցին : Աւ մեծապէս կ'ուրախանամ որ կը տեսնեմ թէ
քու էրկիզ պայպէս շքա հաս աղայ եղեր է իր ետեր :
Աը յուսամ որ անոնք իրենց հորը անունը պիտի կրեն , ու
իրենց հորը անունն պիտի քալեն , ու իրենց հորը վախ-
նանին պիտի հասնին :

Վաղարշ . Երգարե՛ տէ՛ր իմ՛ , աղէկ աղայ ե՛ն ա-
սանք . կ'երեխ թէ իրենց հորը անունն սրտանց կ'ընա-
րեն :

Պաշտ . Ետիկայ է ըսածս : Անոր համար հասանա-
կան է թէ Վրիստախանութին յեղը ըստ պիտի սարածի ու
բազմանայ երկրիս երեսին վրայ : Վրիստախան իր որդեղը
համար քանի մը սրիտղներ թող վնասէ՛ որոնց նշանութին
անունք , որ իրենց հորը անունը՝ ու անոր նախնեացը գեր-
զաստանը աշխարհիս մէջ բնաւ չմոռցուի :

Ողջութե՛ն . Մեղք է որ աս գերզաստանը իմայ ու
մարի :

Պաշտ . Չկրնար իմալ , բայց կարելի է որ պղտիկ-
նայ . բայց Վրիստախան իմ խրատս թող բռնէ , ու ասի-
կայ է ան գերզաստանը պահելու անմահ : Աւ ուրախ
եմ՝ Վրիստախան , ըստ աս վանասուրբ , որ յեղ ու քու
բարեկամը Վրիստախանը հոս կը տեսնեմ՝ երկու սիրելի
ընկերներ : Աւ թէ որ կը համարմախիմ խրատել յեղ՝
Վրիստախանը յեղի աւելի մնա աղջակցութեան մը խոթէ .
թէ որ ինք կ'ուզէ , Մասթեխան քու մեծ որդեկոյ ան
անխիպ : Ետիկայ է երկրի վրայ սերունդ պահելու անմ-

բան : Այսպէս՝ առ հարմարեամբ իւր զձեռուցաւ , ու
 ժամանակին ամենանայան անոնք * քայլ ասոր վրայով աւ
 ւելի կը խօսինք յետոյ :

Վայց իստ յառաջ ասարաւ իր խօսքն ու ըսաւ իւր : Աս
 հինաւ պիտի սկսիմ խօսիլ կանտոնոց վրայ՝ անոնց նախաւ

* Այս անգոյ հեղինակը պատահութիւն մը ձեռք կ'առնէ
 ամենամեծեան վրայով իր ունեցած կարծիքը յայտնելու՝
 որուն վրայ ըստերբ ասորեր կարծիքներ ունին : Ինչք
 յայտնապէս կ'ուղչէ ըսել թէ երիտասարդ քրիստոնէականե
 րուն ամենամաւրջ ընդհանրապէս խիստ ապահով ու պա
 ասակար է իւրացանչիւր ամենախնններուն , ու խիստ ըսհա
 ւոր՝ բարեպաշտութեան ասարածուելուն և հաստատ մնա
 լուն , թէ որ Աստուծոյ վաստօնն ու իր խօսքին կանոննե
 րովն ըլլայ ան : Այս անգոյն ընդ կրնար կարծել որ ինք
 առ կանոննն գործա թայտութիւններ ըլլալ շնորհունի *
 քանզի կան անկնոյ՝ որոնք ամուրի մնալով համապազ բա
 րիք ընելու կը գործածեն ան ժամանակը ու իրենց ան նիր
 քերը՝ որոնք ամենամեծեան վիճակի մէջ մեծապէս պիտի
 քիչնային ու աշխարհային զգալմամբ պաշարուին , ստան
 կով առ վերջի ըսածներնխ իրենց ամենանայանայ եղբայր
 ներին աւելի պատակար են : (Իսկայ և այնպէս՝ բարեպաշտ
 ծնողք իրենց միտքան զանայնգութիւնովը՝ հանդերձ ընր
 մեռանոց ազգութիւն ու բարի որինակով՝ համեմատութեան ,
 պարկերտութեան և աշխատասիրութեան ու քրիստոնէա
 կան սկզբունքներուն մէջ զաւակնին որ վարժեն , այնպէս
 երևելի ծառայութիւն մը կ'ընեն եկեղեցւոյն ու հասարակա
 թեան , որ քիչ անկնոյ անկէ մեծ ու մնայուն բարիք
 կրնան ընել ու բիշ կերպով : Իսկայ ասիկայ կը պահան
 չի որ առ մեծ գործքբաւս մէջ Սուրբ Վրայ կանոնները
 ըստ նիշք պահուին : քանզի Աւետարանն ասար եղբուն
 րուն մէջ ամբարշտութեամբ ու սոխտութեամբ մեծցած
 զաւկըներուն վրայ առաւել ևս յոյս կրնայ ըլլուիլ , քան
 թէ աւետարանական ընտանիքներուն մէջ զէլ վարժու
 թիւն ընդունած՝ ըստ որինակներ տեսած՝ ու աշխարհային
 սկզբունքներ ծծած զաւակներուն վրայ :

ախնայք զերջընելու համար : Վանդի յնչպէս որ մաք աւանկերը կնիկով աշխարհ մտաւ , Կշմոր . 4 , այնպէս ուղի կեանքն աւ որձուխմբանը : Իրկեց Լատուած իր Որդին՝ որ կնիկն մը եղաւ : Գառ . 4 . 4 : Եւ իրաւ անոր համար լին Կատարականն մեզ յիշուած կնիկները կը փափայրէին զուսկ ունենալ , որ ասին մեկը կը յուսար թէ ինք ըլլաց աշխարհի փրկչին մայրը : Գարնեալ կ'ըսեմ՝ թէ երբոր փրկիչը եկաւ , երկի մարդոցմե ահնչուսկներն առաջ կնիկներն իրենով ուրախացան : Դ՝— | . ւն . 42-46 : Գրուած չէ թէ երկի մարդ մը ընաւ ստակ մը առաւ Վրիտանի . բաց կնիկներն իր ետեւն կ'երթային , ա " իրկեց սասացուածքովք անոր ծառայութիւն կ'ընէին" : Դ՝— | . Ը . 2 , 3 : Անիկը անոր ասորք իր արջունքովք ըլլաց , Դ՝— | . Է . 37-50 , ա կնիկը անոր մարմինը տեկց 'ի նշան պատմուելու : Յովն . Ժւն . 2 : ԺԲ . 3 , 7 : Անիկները իր ետեւն կուրցին երբոր ինք խաշուելու կ'երթար , Դ՝— | . ԻԳ . 27 , ա կնիկներն իր ետեւն կ'երթային՝ երբոր ինք խաշն վար առնուեցաւ , ա կնիկները նստան իր գերեզմանին գիւնացը՝ երբոր ինք թաղուեցաւ : Մատթ . ԻԷ . 55 , 56 , 61 : Դ՝— | . ԻԳ . 55 : Երաջ կնիկները դացին գերեզմանը յարութեան առաւան , Դ՝— | . ԻԳ . 1 , ա կնիկները առաջ աւետիս բերին իր աշակերտներուն՝ թէ՛ ան մեռելներն յարութիւն առաւ : Դ՝— | . ԻԳ . 22 , 23 : Այսն որոյ կնիկները մեծ շնորհքներու տիրացան են , ա ասոնցմով կը յուսցնեն թէ իրենց կենաց շնորհքին մէջ մեր հեար բաժանորք են :

Դանց որ հինն խահարարը ինչոց թէ ընթրիքը Գրեթէ պատրաստ է , ա մեկը իրկեց որ սեզանը գնեաւ պատասաւ փռէ , պնակներն ա հացը շարէ , և աղտանը գնէ :

Եւ ասները Մատթեան ըսաւ . Եւ պատասան՝ ա ընթրիքին առ նախապատրաստութիւնները՝ ուսակ լիբի

մեծագոյն ակտորական մը կը ծնանին իմ ներսս քան որչափ առաջ ունէի :

Պայտա . Եսոր պէս՝ առ կեանքին մէջ յեղի եղած ամեն ջրհամեմատեալ փորձապետութիւնները մեծագոյն բազմանք մը իմոյ ծնանին քու ներսդ՝ մեծ խնայաստեղծ ընթաց սեղանք նստելու իր իմացաստեղծեանը մէջ : Վանդի հաս ամեն քարտալութիւնները՝ գրքերն ու պաշտամունքները կը ծնանին միայն պնակներուն ու ազնի՝ սեղանին վրայ գրուելուն , երբոր բազմաստեղծ ան խնայքին հետ՝ որ մեր Տէրը մեզի համար պիտի ընէ՝ իր սունքը երթալու :

Ուստի ընթրիքը վեր սարին , ու առաջ սեղանը ոչ իտարի զիտ մը ու կուրծք մը գրուեցաւ անոնց առջևը : որ կը նշանակէր ինչ պետք է որ Եստուծոյ ազգէջ ու շնորհաւատութիւն ընելով սխմին իրենց ընթրիքը : Ախարով՝ պայման պարտեցով՝ Մարիթ իր սիրտը առ Եստուած կը վերցընէր , ու կուրծքով՝ ուր որ իր սեղան է , պայման՝ շնորհաւատութիւնով՝ իր շնորհին վրայ կ'իյնար երբոր անիկոյ կը նուազէր : Ղևար . է . 32-34 : Ժ . 14 , 15 : Սուզ . ին . 1 : Եբբ . ԺԳ . 15 : Ես երկու կերակուրները ըստ քաղցր ու բարեհամ էին , ու ամենն ալ տխրութանց կերան անոնցս :

Եսոր ետեկն շիւ մը գինի բերին վեր՝ արխնի պէս կարմիր : Ի Օրն . լի . 14 : Մար . իմ . 13 : Յովն . ԺԵ . 5 : Ուստի Պայտա անոնց ըստ . Խաղցէջ համեմատեալ . առիկոյ որթին նշնորհաւ հեղուին է , որ Եստուծոյ ու մարդան սիրտը ու բարե կ'ընէ : Մար . իմ . 13 : Եստեա անոնց խաղցին ու զուարնացան :

Ենկե ետե կարթ եկաւ վեր՝ մէկ հոյ փշուած . Պայտա ըստ . Վսիկոյ ազարը իմոյ ուսուն , որ անով մեծնամ : Ի Պիտ . Ի . 1 , 2 :

Յետոյ իր կարգին՝ վեր եկաւ մէկ կերակուր մը՝ որ եզով ու մեղրով շնուած էր : Ու Պայտա ըստ . Կերէջ ասկե

համարմանկ . ինչու որ ասիկայ մեր գառազութիանն ու
միայն զուարճանքներն ու զզրայքներն ազնի է : Երբոր
մեր Տէրը մանուկ էր՝ ասիկայ էր իր կերակուրը . « Առիթ
ու մեզք պիտի ուտե , մինչև որ զիմանց շարք մերտել ու
բարին ընտրել » : Եւայ . է . 15 :

Ընկե ետև խնկար բերին վեր , որ շատ բարեհամ պատու
էր : Ընտաննը Մատթէոս ըստ . Արմանք խնկար ուտել
մեզք . որովհետև անիկայ էր որով անը մեր նախամնչքը
խարեց :

Ետք մեզ Գալիլիա ըստ . Իրաւ մեզք խնկարով խա
բուեցանք , բայց մեզքը ազականեց մեր հոգիները՝ և ոչ
թէ խնկարը . թէ որ արգիլուած խնկարն ուտուի՝ արիւնք
կ'ազականե ան . բայց թէ որ հրաման ըրցայ անիկայ ուտե
լու՝ սգուա կ'ընե : Իսկ ուրեմն՝ ս'զ եկեղեցի՝ Ետանոյ
ազանին իր զինին , ու կեր իր խնկարները՝ որ սիրով կը
նուայիս : Երէ . թ . 4 , 5 :

Ընտաննը Մատթէոս ըստ . Եր անոր համար տարա
կուսեցայ ուտելու , որ թիչ մը ասեմ տառի մերդ ուտե
լով հիւանդացայ :

Գալիլիա . Երգիլուած պատուք կը հիւանդացընե յեզ .
բայց ոչ թէ ան՝ որն որ մեր Տէրը հրաման տուաւ ուտե
լու :

Երբոր պոպկո կը խառնեցին՝ ահա ընկայց եկաւ սեզա
նը : Երէ . զ . 11 : Ընտաննը սեզան նառողներուն մեկ
յանինն ըսին . Ընկայցք փափուկ սկուաներուն միտա է ,
մնամանդ արդքը սկուաներուն : Գալիլիա ասիկայ ընելուն
ըստ . Ընկայցք կը նմանի Սուրբ Գրաց գտնարին խոտե
րուն . ընկայցին կեղևը՝ ուտողներն իր միտուկը կը պահե .
բայց կեղևը ու պիտի գտնեք միտուկը . անոր համար ա
նեք բերուեցան հոս՝ որ գուք կտարեք ու ուտեք * :

* Միարանսկան ազգերի ու յրիտանկան ընկերու

Է խնստանոց շատ գուարձանքեր էին, ու երկար ստանն
 անգանձը նստան՝ շատ բաներու վրայ խոսակցելով : Ահրիք

Թե՛սան զանազան մտակրն են ստանոց՝ սյրարանոցն ստորա-
 գրուած : Նշխասական օրերցին մէջ օրինապարտած ոչխարին
 զխանն ու կարծրը կը թուի թէ մեր Վահանայապետին
 զօրութեանն ու սիրոյն օրինակ էին : ու վարտութիւն մըն
 էին քահանաներուն՝ իրենց զօրէր բոլոր իրենց զօրութիւ-
 նաին ու բոլոր իրենց սրտովը ընելու : բոցց հեղինակը ա-
 նանք առ տեղս կ'առնէ նաև իր քն օրինակ ընթանանց տ-
 զօթքի ու երախտապէտ ընդհակադրութեան : Վինին կը
 նշանակէ Վրխաստի սիրոյն ու քահարար յիշատակու-
 թիւնը՝ որով իր արխնը թափեց մեզի համար, ու կեն-
 գանի հասարակ մոյն օրջութիւնը մեր աններան ընդու-
 նիցը : Ասիք օրինակ է Սուրբ Վրաց պարզ՝ զխիբնոց և
 կարևոր նշխարութիւններուն, որանց վրայ կը խոսակցին
 հասարակները մեկտեղ հասարակներն իրենց շնա-
 թեանք համար : Ասրագն ու մեզրը կրնան նշանակել
 Եստուծոյ վրայով ան կենդանացուցիչ զարգախոյններն ու
 երկնացին ու քահարութեան իսկական յոյսերը՝ որանք մեծա-
 պէս կը հաստատեն հասարակային գառաղութիւնը՝ կը
 կրթեն անոր միայր՝ ու կ'որսնեն անոր յովարութիւնները
 իր ընտրած բարի մասին յարելու : Ինեւորը կը ջուցընէ
 ան խոստանոցներն ու առանձնաշորհութիւնները որ հա-
 սարակները Վրխաստի սահմանադրութիւններուն մէջ
 ստացած են՝ Ընդ հետ հազարդութիւն անեմալով : ու
 ընկողք կը ջուցընէ Սուրբ Վրաց ան դժուարին տեղումը
 որ փոքով ու յնմութիւնով կը կարգանան հասուն քրիս-
 տոնաները զանանք հասկընալու, ու անձնատուր կ'ըլլան
 անանց խորին միայր իմանալու, թեպէտ և անանք քրիս-
 տոնութեան մէջ համբակ եզրներուն շին իմար յննելու :
 Ինեւահաստ անեմք ինչ որ կ'ուզեն թող խորհին :
 երբոր քրիստոնեացիք առ տեղս ստորապարտած կերպովը ըն-
 կերութիւն կ'ընեն շատ աւելի անուշ զուարճութիւններ
 կ'ունենան, զան թէ երկրաւոր ու քահարութիւններու՝ ըզ-
 րանցներու ու հեշտութիւններու մէջ թաղուած ստանն

ձերանի պարունն ըստ : Բարի զանաաւոր իմ , ջանի որ
 անց ընկողնները կը կտարտենք կամք կ'ընեն՝ զուն ալ աս
 անեղծուածը լուծել :

Մեկը կար թեպէս ինք իննց կը սեպուէր ,
 Բայց ճշմարիտը այնչափ կը ժողվէր :

Եւ ասենք ասկէն ալ ու շարժութեամբ կը սպասէին թէ
 արդեօք ի՞նչ պատասխան պիտի տայ բարի Վայիտը .
 բայց ան՝ ասկէն մը լուս կեցաւ՝ ու յետոյ սցապէս պատաս-
 խանեց .

Եւ որ իրեն ունեցածը ազգասներուն մըն էր .
 Պիտի ասնէ նոյն շարժութեամբ՝ ստանապատիկ ալ մտայ :

Եւ ասենք Հոսիսի ըստ . Որ Համարձակիմ ըսելու՝
 ակ'ը իմ , թէ ես չէի կարծեր որ զուք պիտի կարենայք լու-
 ծել անիկայ :

Ո՛հ , երկար ասկէն աս ճամբունն անջ վարժուեցայ ես .
 փորձառութիւնը շատ բան կը սորվեցընէ մտադուն : Իմ
 Տերտնէն սորվեցայ եւ մտադասէր ըլլալ , ու փորձով գտայ
 որ աս ճամբոյն ստանել շահեցայ : “Մարդ կայ որ իր
 ստացուածքը ջրակալով՝ կ'անկընէ , ու մտադ կայ որ շարժ-

նին . ջանցի ստանք միայն ստուեր են ու բարութեան , իսկ
 բարեպաշտութիւնը կը տիրացընէ անց ան ստուերին ճշմ-
 արութեանը :

* Նկատե՛ք աս անգը որ ճամբորդներուն Հայկերոյցիմը
 ու բարութիւնով կը կատարի : Վերստաննաները մեծա-
 քան պատճառներ ունին ու բարի ըլլալու . բայց իրենց ու-
 բարութիւնը հոգեւոր ըլլալու է , հոգեւոր գաղափարներն
 ու հոգեւոր կենցաղաւարտութիւնն յատուկ են : Եւ այսին
 թուով Համայնանն անք իտպերն՝ ու սցապէս թող շարժա-
 րութեամբ ըլլան մեր իննչոյցները , ու ան ասենք մեր
 սրտերը Տերտնէնով անիկ ու բարութիւնն է ինչու թիւն
 պիտի ունենան :

դուրս կը խնայել , բայց կարտաստեան կը հասնի : Սան որ զիբնէք հարստս կը ցուցընեն , ու բուն մը շունին , և կան որ զիբնէք աղքատս կը ցուցընեն , ու շատ հարստութիւն ունին¹ : Եւսմ . մն . 24 : մգ . 7 :

Ախն Սանուէլ իր մորը Վրիտաթիւնին անանջին փոփոց ու ըստ . Մայրիկ՝ առիկաց շատ աղէկ մնորդու մը տուն է . եկի՛ր ասնն մը հոս նստի՛նք² , ու իմ՝ եղբայրս Սասիէկուք Վիտաթիւնին հետ թող աննմանայ՝ առիկ նստիւնք շէլանէ : Վայրս իբնէց փնտաւորը առիկաց վեր ՚ի վերայ ընելով բտա . Իմ բուշոր յոժարութեամբս կ'ուզեմ աջնա : Ուստի ասիակ մը աւելի հոս կեցան անանք , ու Վիտաթիւնը Սասիէկուսին կնուխեան տրուեցաւ : Աւքանի որ հոս էին՝ Վիտաթիւնը իր ստորութեանը պէս վերաբերուե՛ր ու հանգերնէ՛ր շինեց աղքատներուն տալու , որով շատ բարի համբաւ մը հանեց նստորդներուն վրայով :

Բայց դառնանք նորին մեր պատմութիւնը շարունակելու : Ընթերթին ետև աղայն ու զեցին անկողին երթալ , ինչու որ շատ յոյժած էին նստորդութենէ : Ուստի Վայրս աննց սնեակը ցոյց տուա իբնէց . բայց Վիտաթիւնն ըսաւ . Տղարը ես կը պահեցընեմ³ : Ուստի տարաւ պահեցուց դանոնք՝ ու անանք աղէկ յմայան . բայց միւսները բուշոր զիբնէրը նստան . քանզի Վայրս ու աննց այնպիսի յարմար ընկերներ էին իրարու , որ շէին կրնար բամուսիլ : Աւ իբնէց Տերտիլ՝ և իբնէց՝ ու իբնէց նստորդութեանը վրայ շատ մը խտակցելն ետև՝ ձերուծի Պարան Ողջխառհը՝ ան որ առեղծուածն ըսաւ Վայրսին ,

¹ Ե՛հա առիկաց նշան է բարի պատի , որ հոգեւոր քննութիւնն ու կենցաղափարութիւնը կը սիրէ , ու անոր երկար տևելուն կը փոփոցի : Ընթերցող , դուն ալ այսպէ՛ս ես արգեոք :

բողութենէն շարեակաւ * : Արկորդ՝ սի որ բանակաւ
 նստիմեան և բարեկարգութեան ինչ ըլլայլը կը յանձնայ ,
 Հաստատար թէ իր տպակամութիւններուն գերի եղող
 մարդը շնորհքի անտէր կրնայ ըլլալ : Աս հիմն մտիկը
 նշուաւ արժանաւոր մէկ պատմութիւն մը կու գայ իմ
 միայն , որն որ պիտի պատմեմ՝ յեղի : Ատենոք երկու
 հոգի ճամբորդութեան ելնը էին . մէկը իր երեսասարդու-
 թեանն սկսեր էր , ու միւսը իր ձեռութեանը : Արիտա-
 սարդը զգրաւոր շարութիւններ ունէր՝ որոնց հետ կուսե-
 լու էր , բայց ձեռունիքն իր մարմնոյն տկարամարդոյն
 տկարացած էին : Արիտասարդը իր յայտնէր ձեռունիքն
 պէս շտակ կը կոխէր՝ ու ամեն կերպով անոր պէս արա-
 գընթաց էր : Այնու ասոնցմէ որժան շնորհք պայծա-
 րապէս կը ճառագայթէր , որովհետեւ երկուքն ալ նոյն և
 նման ըլլալ կը թուէին :

Աղջիտն . Անտարակոյս երեսասարդինը . քանզի ան
 որ մեծապէս գովաւարութեան գետ կը գնէ , իր աւելի ու-
 ժով ըլլալուն լաւ միայնութիւն մը կու տայ . մանաւանդ
 երբոր ինք կը զուգընթաց անոր՝ որուն որ իրեն պատա-
 հածին կետը չպատահիր , ինչպէս տրգարեւ ձեռութեան
 հասակին մէջ կ'ըլլայ : Եսկէ զատ՝ նկատեցի ես որ ձեր
 մարդիկ առ սխալմունքովք իրենք գերենք կը մխիթարէին .
 այսինքն բնութեան տկարութիւնները շնորհքի յաղթու-
 թեան տեղ կը բռնէին , ու կը կարծէին թէ իրենց ուժովք

* Ապագայն Արքայ բարեշնորհ ներգործութիւնները նշա-
 նակաւսն են առ տեղ : Ետնք կը յաղթեն մեր բնական
 գոտարութիւնը՝ մեզայն սէրն ու Աստուծէ և աստուծու-
 պաշտութենէ պատմոյն ունենալը : Ըն աստեմը կը զգնանք՝
 Վրիտաստի կը Հաստատմք՝ Հաստատմք կ'արգարանանք՝
 մեզքին կը յաղթենք՝ մեր աննին կը մեռնինք՝ ու արդա-
 րութեանը և ճշմարիտ սրբութեանը Աստուծոյ Համար
 կ'ապրինք :

կը յապկեն իրենց շարութիւններուն . և սրբակա իրենք
զիրենց կը խորեկն : Իրաւ շարհապարզ ձերանիները
աւելի կարող են երիտասարդներուն իրաւա սալու , ինչու
որ սնունդ աւելի տեսած են իրաց ունայնութիւնը . բայց
սակցին ձերանիին ու երիտասարդը մեկտեղ ճամբաց ելլելու
նուն՝ երիտասարդը սա զերազանցութիւնն ունի՝ որ իր
ներսի շարհաց գործը աւելի յայտնի կ'ըլլայ . խեղեկա
ձերանիին շարութիւնները բնականաբար տկարազգայն են :
Այսպէս նստան սնունդ խտակցելով մինչև տատան լուս-
նայր :

Արբոր բնասնիքին բայցը արթնցան՝ Քրիստոնէ իր
ազին Վահագրտին ըսաւ որ Սուրբ Գրքին գլուխ մը բան
կարգաց , ու սն Վասցեայ ՇրՊ գլուխը կարգաց : Ա-
սիկաց լրանալուն Պարան Ոգջտխոհը հարցուց թէ ինչմը
սա տեղը Փրկչին համար ըսուած է թէ «Շարաւուս
երկրէ ելլող արմատի պէս բուսաւ» , ու թէ «Միկաց
կերպարանք կամ վայելչութիւն չունիք» :

Պատասխան տալու Պարան Քաշխարաբ . Երաշխիքին
սա պատասխանը կու տամ՝ թէ շրեկց եկեղեցին ուրիկ
որ Քրիստոս եկաւ , սն տակնը կրնային գրեթէ ըսլոր
հիւսնն ու ոչին կրննցուցեր էր : Արկորդին համար
կ'ըսեմ՝ թէ սն խարը սնհաստներուն վաղով խտուած
է , որնք աչք չունենալով մեր Փրկչին ներքին յաւկու-
թիւնները տեսնելու՝ իր արտային նուստութեան կը
գտանն զնորը , սնունց նման՝ որ լսխանալով թէ պատուա-
կան յարերը հասարակ կեղեւով մը պատած կ'ըլլան , երբ-
որ սնանկ յար մը գտնեն՝ շնաննալով իրենց գտածը՝
մեկդի կը նետնն հասարակ յարի մը պէս :

Ան տակնը Վասցիա ըսաւ . շխնն գուք որ հաս էք , ու
զխտեմ որ Պարան Քաշխարաբ իր զնրերը գործածելու
ազնկ վարպետ է թէ որ կ'ուզեք՝ թիշ մը նախանաչնկ
ընելն ետե գեպ 'ի արտերը ելլենք պարտելու , տեսննք

Թէ աղէկութիւն մը կրնամըք բնել : Եսկէ մզմնի մը չափ
 Հեռուն հսկայ մը կայ՝ որ կ'ըսուի Երզարասագան , որ սա
 կողմերը իմազասորին ճամբուն վրայ շատ փնաս կը գործէ .
 ու իր քարայրին ուր ըլլալը գիտեմ՝ ես : Դնք խնւ մը
 գողերու գլուխ է . աղէկ պիտի ըլլայ թէ որ կարենամըք
 բնաջինջ բնել գինըք սա կողմերէս : Աստի սակնն ալ
 հաւանեցան՝ ու ճամբայ ելան : Վախասիրտը իր սուրովը՝
 սազասարասփն ու փահանովը . իսկ Սնայեալները նիզակ-
 ներով ու բիբերով * :

Կրտոր զացին իր եղան տեղը հասան , գտան որ Տկա-
 րասփա անուն մէկը կար իր ձեռքը որն որ իր ծառաները
 ճամբուն վրայ բռնելով իրեն բերեր էին : Է խնս հսկան
 կը համուեցընէր զանիկայ որ յետոյ անոր սկիւրնները կրծէ .
 ինչու որ մտակերներուն բնութիւնը ունէր † :

Ըստ մը՝ Պարոն Վախասիրտն ու անոր բնիկները ի-
 րենց գէնքերովք իր քարանձախն բերանը տեսածին պէս՝
 հարցուց թէ Բնչ կ'ուզեն :

Վախասիրտ . Վեզ կ'ուզենք . ինչու որ եկանք վրժ
 ստնել քննէ սն բազմութիւ ճամբորդներուն համար՝ որոնք
 զուն իմազասորին ճամբուն վրայէն յափշտակելէք ետե
 սպաննեցիր . ուստի գուրս ելիք քու քարայրէդ : Աստի
 հսկան սպառապինուեցաւ ու գուրս ելաւ , ու սխեցին կը-

* Նանազարհորդները կըտանալէն ետե պատրաստուե-
 լու են ձեծկուելու : Իրենց ցանկութիւնը Հելլապընէլու
 համար ուտելու շն՝ հազա իրենց հողինները գորայրնէլու
 համար , որ գորասոր ըլլան Տերոջնով անոր գորութեանը
 կարողութիւնովք սակնն թ ընամբներուն Հեա ձեծկուելու ու
 անոնց յաղթելու :

† Երզարասագան Էսկային նմանութիւնը բնդհանուր
 նմանութիւն մըն է մեր փրկութեանը թ ընամբներուն , ու
 րոնք բոլոր մեր ճամբորդութեանը մէջ կը հսկառակին
 մեզի :

սուերա, և մէկ ժամէն սուերէ պատերազմեցան ու յետոյ կեցան յոյնութիւն առնելու :

Յետոյ ըստ հսկան * Խնչ ըսան ունիք դուք հոս իմ երկրիս վրայ :

Քաշախրո . Ղամբարցներուն արիւնին վրէժը պիտի առնենք ; ինչպէս որ առաջ քեզի ըսի : Ընտպեա՛ նորէն սկսեցին կռուիլ, ու հսկան Պարսն Քաշախրարը ետ քշեց . բայց ան նորէն դարձաւ, ու այնպիսի նմարցիկութիւնով և այնպիսի զօրութեամբ մը հսկային գլխուն մէկ կողմին ու միւս կողմին վրայ յարձակեցաւ, որ անոր գէնքերը ձգել տուաւ իր ձեռքէն : Ուստի դարկաւ սպաննեց անիկայ՝ ու գլուխը կտրեց, ու բերաւ տան : Եւստ նաև նամբարդ Տկարամբար՛ ու իր հեռը իր բնակարանը բերաւ : Արբոր տուն եկան՝ տանը մէջիններուն ցոյց տուին անոր գլուխը, ու ստորին տեղ մը անկեցին՝ ինչպէս որ արիւններն ալ առաջ ըրած էին, որ անկէ ետև այնպիսի բան ընելու ջանացողներուն վախ մը ըլլայ :

Ընկէ ետև հարցուցին Պարսն Տկարամբարին ի՞նչ ի՛նչպէս անոր ձեռքը ինկեր էր :

Պատասխան տուաւ ողորմելի մարդն ու ըսաւ . Այս մէկ հիւանդատ մարդ մըն եմ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք . և որովհետև մահը ստիբարար օրը անգամ՝ մը իմ՝ դուռս կը զարնէր, մտածեցի որ իմ բնակարանիս մէջ բնաւ պիտի չառօզանամ : Ուստի ինքզինցս տուի նամբարդութեան կեանք մը վարելու, ու Ընտաուգութեան քաղաքն՝ ուր որ ես ու իմ՝ հայրս մնէր էինք, մինչև հոս նստապարհօրդեցի : Այս մէկ մարդ մըն եմ՝ որ ամենեին մարմնաւոր կարողութիւն չունիմ, մէջ ալ մտաւոր . և սակայն ի՞նչ որ կ'ընամ՝ ի՞նչպէս և սողալով ըլլայ՝ կ'ուզեմ՝ իմ՝ կեանքս նամբարդութեան մէջ անցընել^{*} :

* Ընկէ նստապարհօրդեները միօրինակ քաջ ու զօրաւոր

Արքայոր Զամբուն գլխու գուռը եկայ՝ սնն տեղին Տէրը յոտարութեամբ զնս ներս ընդունեց . ոչ իմ վատասողք կերպարանքիս ու ոչ ալ իմ տկար մտքիս համար զնս մերժեց . հասցա այնպիսի բաներ տաւա ինձի՝ որ իմ Զամբարդութեանս հարկաւոր էին , ու ապապրեց ինձի որ մինչև մերձը յոյս չկարեմ : Մեկնիչին տունը որ եկայ՝ շատ մարդասիրութիւն ընդունեցի հոն . և որովհետև այնպէս սեպուեցաւ թէ Ղաուարութեան լեռը այնքան խիստ պիտի դայ ինձի որ պիտի չկրնամ՝ ելլել , իր Զատանեբունն մեկը անկէ մեր հանեց զնս : Իբրաւ որ շատ օգնութիւն գտայ ես Զամբարդներէ , թեպէտ և մեկը չէր ուզէր այնպէս կամայ երթնալ ինչպէս որ ես ստիպուած եմ երթնալու : Առսակայն երբոր ինձի կը համեկին՝ քաղաքութիւն կուտային ինձի , ու կ'ըսէին թէ իրենց Տէրոջը կամերը սնն է որ վատասիրանեբունն մտիթարութիւն արուի , և այնպէս իրենց քաղաւանքովք յատաջ կ'երթային : Արքայ Աբրահամայ կիրճը եկայ՝ սնն աստեղը աս հսկան գեմն ելաւ , ու հրաման ըլլաւ որ պատրաստութիւն մենամարտութեան ելլելու . բայց՝ բնիկ , ինձի պէտ տկարը աւելոք կարատութիւն ուներ զորացուցիչ գեղի մը . ուստի իմ միտս եկաւ ու բանեց զնս : Բայց ինձի քիչ մը այնպէս կուզար թէ պիտի շնորհընէ զնս : Ղան երբոր զնս իր քաղաքը տարաւ՝ որովհետև իմ կամեովք չցայցի իր հեռք , կը հուսաւայցի թէ կրկին ողջ գուրս պիտի ելլեմ՝ անկէ . ինչու որ լսեր էի թէ ն և իցի Զամասպարհորդ որ բանութեամբ գերի կը բռնուի՝ թէ որ բոլոր սրտով իր Տէրոջը

և առողջ չեմ : Ոմանք տկար են , ու Տէրոջը Զամբանեբունն մեջ զգուշութեամբ սոյք սոյք յատաջ կ'երթան : Բայց աս բան մը չէ . թէ որ միայն սիրտ ունին Զամասպարհորդի , բոլորը աս լանն պիտի մերձանայ . քանզի իմ Ղանակարողք որ մեր կողմն է , համարմակութեամբ կըրծանք ըսել թէ Ո՞վ մեզի գեմ պիտի ըլլայ :

վրայ հաստատա մնայ , Կախարհամտութեան օրէնքն ան է որ
 թճամուկն մեռաբը պիտի շմեռնի : Կիտակի որ պիտի մեր-
 կացընէր զիս , ու սրբարև մերկացուց . բայց՝ ինչպէս որ
 կը տեսնէք՝ ողջանդամ ազատեցայ , որուն համար ճորհա-
 կալ եմ իմ՝ իմազատարէն՝ իրբև ազատութեանս հեղինակ ,
 ու մենէ՛ իրբև անոր միջոց : Ուրիշ աղէաներու ալ հան-
 դիպելու ակնունքիմ՝ . բայց իմ՝ միտքս հաստատած եմ սո-
 բանիս վրայ . այսինչն թէ փաղել կրցած աստեան վաղիմ՝ ,
 ու շիրջած աստեան քաշեմ , ու քաշել ալ շիրջած աստեան
 սոքալով յառաջ երթեամ : Ա՛յ երկուպէս ճորհակալ եմ զիս
 Ա՛յրուկն , իմ՝ միտքս հաստատուն է . ճամբաս իմ առջև
 է , միտքս կամուրջ շունեցող զեաֆն անդիտու կողմն վրայ
 է , թէկպէս տկարամիտ մեկն եմ՝ ինչպէս որ կըտեսնէք՝ :

Ըն աստե՛նք ծերունի Ողջախո՛նք ըսաւ . Ի՛նչ մը աստե՛ն
 առաջ՝ Կարոն Լըրկիզած անունով ճամբորդի մը հետ ծա-
 նօթութիւն շունեցեմք զուն :

Տխորմիտ . Դըստօթութիւն ունենայն ալ խմբ է :
 Ըն եկաւ իմանեղբանութեան քաղաքն՝ որ Արքանտան
 քաղաքն ու նաև իմ՝ ծնած տեղէս շորս ստարճան զեպ՝ ի
 հիստիս է . ե սակայն աղէկ կը ճանչնայինք իրար , ինչու-
 որ՝ ան իմ՝ հարեցապրս էր : Լըրկուքիս բնաւորութիւնը
 ըստ նման էր իրարու . ինք ինէ քիչ մը կարճ էր , բայց
 սակայն կազմուածքով մեծապէս կը նմանէինք իրարու :

Ողջութիւն . Իմնացայ որ զուն կը ճանչնայիր զինքը , ու

* Ի՛նչ քաղցր՝ ե ի՛նչ անկեղծ պատմութիւն է սա : Ըն
 սիկայ յարմար չէ՞ արդեօք ըստ տկարամիտ քրիստոնեանե-
 րու : Իողճալէ հողին թէկպէս տկար էր , բայց իր Տէրը իր
 վստանդին մէջ զինքը հողաց : Իր ազատութեանը համար՝
 ու իր թճամբներուն ազանծուելուն համար զորանոր ան-
 ձինք խրկեց : Կիտակ՝ իր հաստարբը՝ որ մեռնէ անգամ իր
 յետին նեղութեանը մէջ անուր բաներ էր , ու փոքր ի
 ըստէ բան սարկէ սա տկարամիտն :

Նաև գիւրաւ կը հաստատւի թէ դուք իրարու ազգակիներու թիւն ունիք : Բնչու որ դուն անոր զեզնած երեսն ունիս , անոր նայուածքն ունիս , ու ներ խոսքը շատ նման է իրարու :

Տխրութիւն . Սեղ աննչորդներուն շատերը այդպէս ըսին . եւ ասկէ զատ՝ Թնչ որ իր վրայ գիտեցի , ըսաւ մեծի մասին նոյնը իմ վրաս ալ զտայ :

Վայիտ . Պննան , ուրախ եղիք . բարբի եկիք ինձի ու իմ առեւս . Թնչ ընելու որ միայն ունիս՝ խոսէ հասարակ . ու Թնչ որ կ'ուզես թէ իմ սպասարկներս քեզի համար ընեն , յո՛ւրախմարթեամբ պիտի ընեն :

Եւ ստանը Պարսն Տկարամբան ըսաւ . Ետիկոյ անակնկալ շնորհք մըն է , ու կը նմանի խաւարաման՝ անպի մը մէջէ՛ ծագած արեգակին : Երգարասպան հսկան արդեօք կը խորհէ՞ր որ ստանի շնորհք մը պիտի ընէ ինձի երբոր զիս կեցուց , ու որովոյ թէ պիտի չթողու որ ալ յառաջ երթամ : Երգեօք մտքէն անցնու թէ իմ գրպանս պարպելն ետև իմ առաստախրտ վանաստօրիս Վայիտին ստանը պիտի երթամ՝ ես : Եւ նակայն բանն այնպէս եւ զու՞ :

Հինա երբոր Տկարամբան ու Վայիտը պայտէս կը խօսակցէին , մէկը վազելով եկաւ դուռը՝ ու պատմեց , թէ՛ Սեկ ու կէս մընի շտի հետուն Եւհարազատ անուն մէկը կայծակնահար սկոտա իր եղած տեղը :

Երանս՝ ըսաւ Տկարամբարը . մեռան ան : Իմ հոս գալէս քանի մը որ առաջ ինձի հասաւ՝ ու կ'ուզէր ինձի ընկեր ըլլալ : Աւ իմ հետս էր երբոր Երգարասպան հսկան զիս

* Թնչ անուշ բան է մտածել թէ մեր ամենագորտեր թէ շնամեները պիտի յաղթուին , ու անոնց շար գիտաստօրութիւնները մեր պարսն պիտի դառնան . մանաւանդ թէ անոնց մեր կործանմանը համար մտածածը մեր ստացուած թեանն ու մեր յաջողութեանը պիտի ծառայէ :

բանեց . բայց ան իր սուրբին արագ էր՝ ու փախաւ . սակայն կ'երեւայ որ ան մեռնելու համար փախաւ , ու ես ապրելու համար բռնուեցայ * :

Են որ կը կարծենք թէ իսկոյն զմեզ պիտի սպաննէ ,
 Եւս անգամ՝ կ'ըլլայ որ կ'ազատէ մեզ թշուառ միճակի .
 Եւ ճարտարութեան գեները որ զմեզ 'ի մահ կը մատնէ ,
 Հաճախ կ'ըլլայ որ հեղահոգիին կեանք կը պարզէ .
 Ես բռնուեցայ , ան զինքը թո՛ղմեց ու փախաւ մեռնէ ,
 Ենոր մահ , իսկ ինձ կեանք պարզեազը մի ե նոյն նեղին է :

Պանք որ աս միջոցիս մէջ Մատթէոսն ու Վիմու թիւնը անուանացան . ու Վայիտս իր աղջիկը Փիրէն Մատթէոսին եղբորը Վահարոսին կնուի՞նք ասուաւ : Եսկէ ետեւ ասաք որուան շափ ալ նստան Վայիտսին տունը , իրենց ժամանակին այնպէս անցընելով՝ ինչպէս որ ճամբորդները ստիւրութիւն ունին ընելու :

Երբոր ճամբայ պիտի ելլէին՝ Վայիտս հացկերոյթ մը ըրաւ , և կերան ու խմեցին և ուրախացան : Անքէպակս իրենց երթալու ժամը եկաւ . անոր համար Պարոն Վա-
 ճարոսը իրենց համար եղած ծախքին հաշիւն ուզեց : Բայց Վայիտս ըրաւ . անոր թէ իր ասուք մէջ ստիւրութիւն չէ որ ճամբորդները իրենց կերանին հասուցում ընեն : Ինք տարեկանով կը պահէ զանոնք , բայց ստակը բարի Ստանբուրցիէն ստնել կը սպասէ , որ իրեն խոտապելը և թէ իր ուրիշ անգամ՝ զայլուն ինչ ծախք որ ըրած է անոնց համար՝ ինք պիտի վճարէ : Ղուկ . Ժ . 34 , 35 :

* Ես անգա նորին կը բողոքատուի անար հաստապեացը ճշմարտութեան կերպարանը ունեցող կեղծանորին հետ : Ես վերջինս ժամանակին ծառայելով հաշիւանքը իրմէն կը հեռացրնէ , և սակայն իր մեղքին մէջ կը կորսուի : Բայց ասալինք թեպէս և կը շարշարուի ու կը դողայ , բայց կը ստակինք թեպէս և կը շարշարուի ու կը դողայ , բայց կը յուսայ , կ'ազատի և կը միտի՞մարուի , ու իր փորձութիւնները վերջացած կը գտնէ 'ի նպաստ իր մեծ արուսին :

Եւոր վրայ Պարոն Վաղասիրաք Վայրասին ըսաւ .
 « Ս' ըն լի գում հաւատարմարար կ' ընես , ինչ որ կ' ընես
 եղբայրներուն՝ և օտարներուն . որոնք եկեղեցիին առջև
 վայրեցին յաւ սիրող վրայով . որ Երասուածահաւնոյ կեր-
 պով զանոնք ճամբոյ կը գնես » : Գ ՅԻԷ . 5 , 6 : Հե-
 սոյ Վայրաս անոնց ամենուն՝ ու իր ազգիանք և զեւսին՝ և
 յառկապէս Պարոն Տկարամբասին՝ երթոյք բարեաւ ըսաւ :
 Տկարամբասին նաև բան մը տուաւ ճամբան խմելու :

Երբ՝ երբոր ամենք մեկէն գանեն գուրս կ' ելլէին , Տկա-
 րամբաք այնպէս յուշոց թէ ինք եւ մնալ կ' ուզէ : Իսկ
 Պարոն Վաղասիրաք տեսնելով առիկոյ՝ ըսաւ . Եղբ'՝
 Պարոն Տկարամբաս , եկոր մեր հեան ընկերացիք . եւ յեզի
 առաջնորդ կ' ըլլամ՝ , ու գում միւսներուն հետ պիտի ճա-
 նապարհորդես :

Տկարամբ . Եփածս , եւ ինծի յարմար ընկերի մը կա-
 րաս եմ . գուր ամենք առջոյ ու զգրաւոր էք , բայց եւ
 տկար ու անզոր՝ ինչպէս որ կը տեսնէք : Ենոր համար եւ
 առելի կ' ընտրեմ՝ մեր ետեւէն գալ , որ շքուայ թէ իմ՝ բազ-
 մապատիկ տկարութիւններուս պատճառաւք ինծի ալ բեռ
 ըլլամ՝ մեզի ալ : Ես մեկ տկար ու անզոր մարի տէք
 մարդ մըն եմ՝ ինչպէս որ ըսի , ու կը գժուարիմ և կը
 տկարանամ՝ սն ըսնին վրայ՝ որ ուրիշները կ' ընան տանիլ :
 Ինզալլք չեմ սիրեր . հազուիլք չեմ սիրեր . անպիտան
 հարցումները չեմ սիրեր : Մանաւանդ թէ այնպիսի տկար
 մարդ մըն եմ՝ որ իմ գժարս կու գայ սն բանը՝ որն որ
 ուրիշները ազատութիւն ունին ընելու : Շ' ընարտութեան
 բոլորը չեմ գիտեր . եւ խիստ ազէս քրիստոնեայ մըն
 եմ » : Երբեմն թէ որ ըսեմ թէ մեկը Տէրոզմով կ' ուրա-

* Ես ի՛նչ յայտնի ու անխարդախ խոստովանութիւն է .
 աւ անեք թէ կզէս և տկար էք մարդ , բայց զգրաւոր էք
 խնայտութեամբ ու ողջամբա՝ դատազուրկ եամք :

խանայ՝ կը նեղանամ՝, քնչու որ ես ալ նոյնը շեմ կրնար ընել : Տկար մտորդը զգրատորներուն մէջ ու հիւանդը աւսողներուն մէջ քնչպէս որ է՝ ես ալ այնպէս եմ . այնպէս որ՝ շեմ՝ զխակեր թէ թնչ ընեմ :

Վաղատիրո . Վայց և զբայք , իմ պաշտման փաստախրատը մխիթարելու ու տկարներուն պաշտպան ըլլալ է : Ասրկուս պէտք է որ դուն մեր հետք դաս . մենք քեզի կը սպասենք , քեզի կ'ողնենք , քեզի համար քանի մը բաներէ մենք մեզ կը զրկենք՝ թէ զսպառաքանի կողմանէ և թէ գործքի . քու առջևդ երկրացելի վիճարանութիւններու շնոր մաներ . քեզի հետ ամեն բան կ'ըլլանք՝ քան թէ նզկներ որ մեր ետեք մնաս * : ան լուս . Է . 14 : Աստուծ . Ժգ . ան Ասորի . Ը . 9-13 : թ . 22 :

Ախն բաշտք առ միջոցիս Վայցիտին դուռը կայներ էին անոնք . ու անոնք սյապխի խառակցութեան որ պարագան էին , Պարոն Վիւրազայթը եկաւ իր նեղուկներովը , ու ինչի ալ ճամբորդութեան կ'երթար :

Եւ ասեմը Տկարստիան ըստ անոր . Մեչպէս եկար դուն հաս : Վիւլ մը առաւ զանդաս կ'ընէի ես թէ քնի յարմար ընէիք մը շունիմ՝ , բայց դուն իմ ուզան ընկերս ես : Վարի եկիր՝ բարի եկիր՝ ձի պատուական Պարոն Վիւրազայթ , կը յուսամ՝ թէ մենք իրարու կրնանք սոյնել † :

* Աշրանի՝ թէ աւելի 'ի գործ գրուեր ասիկայ զանազան վիճակի՝ աստիճանի ու դասադասութեան տեր քրիստոնէից մէջ : Թիւ որ զգրատորները սյապխի վարուէին տկարներուն հետ , ձրչափ աւելի տեր՝ խաղաղութիւն ու մխարանութիւն պիտի տիրապետէին հաստատելոց մէջ :

† Աքանջամալու արժանաւոր է հեզինակիս արուած ընդհըր՝ որ իր պատմութիւնը հաստատելոց զանազան աստիճաններուն սյապխի կը յարմարցընէ . այնպէս որ Վըրիստատով սոյն եզոզները՝ քնչպէս նաև երիտասարդ հաս-

Վառ ընկերութիւնդ ինձի աշխատութիւն կը պատճառուէ , ըսաւ միւսը . և որովհետեւ այսպիսի բարեբաղդուութեամբ իրարու հանդիպեցանք՝ եւ՛ պատուական Պարոն Տեղաբաժնի , իրարմէ չզատուելու համար եւ իմ նեցուկներուս մէկը քեզի փոխ կու տամ՝* :

Պատասխան տուաւ Տեղաբաժնի . Ա՛յ , ինչու որ եւ կող շեղած տահելու հակամտեալ չեմ , ինչպէս և շորհ հակալ եմ քեզի յու յո՛րանմանութեանդ համար : Բայց սակայն երբոր հարկաւորի՝ կարենեմ՝ ի՞նչ շուն մը գեմ կրնայ պնտութիւն ըլլալ ինձի ան :

Ո՛վ պատուական Տեղաբաժնի , պատրաստ ենք յու հրամանիդ ի՞նչ եւ ինչնե՛մ և ի՞նչ իմ նեցուկներս , որ առանձն որ կրնանք քեզի պնտութիւն մը ընել , ըսաւ Վիսրազայի՛մը :

Առաջի այսպէս սխեցիմ մտնը յառաջ երթալ : Պարոն Վաղատիրան ու Պարոն Ողբահաչը տալեկն կ'երթային , Վրբատիրան ու իր զուկընէրը անոնց ետեկն , ու Պարոն

ւստացեալն ըն ու հասուն քրիստոնէաները մտնն ալ կըրնան իրենց հանգամանքին յարմար բան մը գտնել : Երբոր Վաղատիրան ընտփեանը նայինք՝ ու ստիկայ Տեղաբաժնի կամ Վիսրազայի՛մ ընտփեաններուն հետ բարդատանք , ի՛նչ անհուն տարբերութիւն կը գտնենք : Բայց ի՛նչ մտիմարութիւն է տկար հոգւոյն որ ճակո՛ւն գլխու գտնէն ներս մտաւ , ի՞նչ Կասածոյ շորհէրը նայն է՝ ի՞նչ և անոնց վրայ քիչ և անոնց վրայ շատ ըլլայ ան : Ո՛չ որ շարտութիւնը՝ այլ որպիսութիւնը կը զմտազանձ ճշմարիտ հաւատացեալը :

* Ըստ պատուական գիւտ է առ : Տէ՛ս քրիստոնէական սիրոյն ընտփեանը : Մինչև անգամ բուն իսկ մեր անձին հարկաւոր եզանք մեր եզբորը համար նշելու կը յո՛րանցընէ գմեղ : Անրը միայն մեր պուտին ընտփի , հապա ուրի՛ններուն պակասութիւնները հոգալու կը նայն :

Տկարամիտք՝ և Պարսն Վիսրապայտն ալ իր նեցուկներու-
 վը՝ ամենուն ետեկն : Աւ Պարսն Աղջտխոնք ըսաւ :

Աղջտխոն . Կ'աղաչեմ՝ ահ ք իմ , հիմա որ անոց նամ-
 բուն վրայ ենք , պատակար բան մը պատուէ մեզի՝ մենե՛ ան-
 սաջ նամբորդութեան դայտղներու վրայով :

Վաղատիբո . Յո՛ւար կանց , կարծեմ թե՛ ըսած էք
 թե՛ Վրիտախանոս ասունոց Իմնարհութեան Չորին մեզ
 Բնչպէս պատահեցաւ Վարդգիսին . ու նաե թե՛ ինչ գը-
 ժուարութիւն կրեց Սահուան Շարին Չորին անցնե-
 լուն : Վարձեալ հարկաւ ըսած պիտի ըլլար թե՛ Հաւա-
 տարիմը ինչ գժուարութիւն ըսելոց Վարդգիսի ախիկ-
 նէն՝ Վառջին Վրամեն՝ Տժգոհէն ու Վնթիւն . ասանց
 շորսն ալ այնպիսի շարանքներ կին՝ որոնց նմանք չէք
 տեսներ մարդ նամբուն վրայ :

Աղջտխոն . Ե՛րբ , կարծեմ թե՛ անոնց ամենուն վրայով
 ըսած եմ , բաց իրաւ որ բարի Հաւատարիմը Վնթիւն
 կրած գժուարութիւնը ուրիշ մեկէն չկրեց . անիկոց ը-
 յոյնոց մեկն էր :

Վաղատիբո . Ե՛րբպէս և . ըսնոցն ինչպէս որ նոյն նա-
 նապարհորդը աղէկ ըսաւ , անիկոց ամեն մարդոցմէ աւելի
 ծուռ անուն ունէր :

Աղջտխոն . Բաց կ'աղաչեմ՝ ահ ք իմ , Վրիտախանոս
 ու Հաւատարիմ մը պատահեցան Շարտախոսին : Եւ
 մարդն ալ նշանաւոր մեկն էր :

Վաղատիբո . Եւնիկոց յանձնապատասան յիմար մըն էր .
 սակայն շատերը իր նամբուն հետեկցան :

Աղջտխոն . Վիշ մնաց որ պիտի խաբէր Հաւատա-
 րիմը :

Վաղատիբո . Ե՛րբ . բաց Վրիտախանոս այնպիսի նամ-
 բու մը գըրաւ Հաւատարիմը՝ որ շուտով խնայաւ անոր
 ինչ ըլլալը :

Եւրպէս անոնք ասաջ դային՝ մինչև որ եկան ան նոյն

տեղը՝ ուր որ Աւետարանիչը Վերաբանուսին ու Հաւատարիւնին հանդիպեցաւ, ու մարդարեացաւ անոնց վրայ թէ ինչ պիտի պատահէր իրենց՝ Աւայտութեան Տնապանութիւն մէջ : Են ասանք իրենց ստաղնորդն ըստ, Վերաբանուս ու Հաւատարիւ՛ առ տեղս հանդիպեցան Աւետարանիչին որ մարդարեացաւ իրենց ան նեղութիւններուն վրայով՝ որոնց պիտի պատահէին անոնց Աւայտութեան Տնապանութիւն մէջ :

Աղէտիւն . Իրան կ'ըսես . կարծեմ թէ խիստ մանր դաս մը պիտի ըլլար տախկայ՝ որ ան ասանք ինչ անոնց կարգաց * :

Վաղտախրո . Այնպէս էր . բայց միանգամայն քաղաքութիւն ալ ստաս անոնց : Բայց ի՞նչ կ'ը խոսինք մենք անոնց վրայով : Ենոնք առիւծի պէս երկու հոգի էին . երեսնին զոլլախայի պէս ամուրջուցին : Միտրդչի՞ դար թէ ինչպէս աներկիւղ էին՝ երբոր զատաւորին առջև կայներ էին :

Աղէտիւն . Ստոր է . Հաւատարիւնը քաղաքս մնաս :

Վաղտախրո . Այո՛, ու նոյնպէս աղէկ բաներ անոր մահումնէն յառաջ եկան . ինչու որ իր մահովը Հրատարկին

* Հալածանաց մտանալը Խշմարխ հաւատացեալներուն եւ զարհուրելի է, թէ և Եստուծոյ խորին ըստ քաղաքութիւնն ալ ունին : Ենոր համար ըստ պատկար է որ պայպիս տեսարանները մեր մտքերուն ներկայացընենք՝ ու մտածենք թէ անոնց իրոք պատահելուն ինչ պիտի զգասինք, որպէս զի յանձնապատասանութենէ ազատինք, ամեն յատուղ բարեան բաներու մէջ ժբանանք, Եստուծոյ վրայ մեր վստահութիւնը տկարացընող ամեն բաներու վրայ հսկենք, ու անպարար աղբիւնից իմաստութիւն՝ զբրութիւն՝ համբերութիւն՝ հեղութիւն՝ հաւասար և սէր ունենալու, որոնք բաւական են մեզի, թէ որ բանը իբրու գեշի երթայ :

ու քանի մը ուրիշները՝ քննչեւ որ ըսած եմ, դարձի եւ
կան :

Ողջութեան . Մազաչեմ՝ առաջ տար աս խոսակցութիւն
նը , քանից որ ան ազէկ ծանօթ եւ աս քաներուն * :

Վեհապարտ . Ունայնութեան Տնտափանաւէն անցնելն
եւեւ Վրիտանիանափն պատահածներուն ամենէն խորամանկը
Նշուաւորս անուձով մէկ անոցամն էր :

Ողջութեան . Նշուաւորս . Ի՞նչ մարդ էր աստիկայ :

Վեհապարտ . Մէկ խիստ անոցամ՝ մը՝ յայնի կեղ-
ծաւոր մըն էր . այնպիսի մէկը որ ամեն վիճակի մէջ կր-
նասեր ըլլալ կը ձեւանար , բայց այնպիսի խորամանկու-
թեամբ ամեն քան կը անորինէր որ կրնայի համար քան մը
չէր կորսնցընէր ու նեղութիւն մը չէր կրեր : Բնն մէկ
դիպուածի կը յարմարէր իր կրնորը , ու իր կինն ալ աս
մասին իրն պէս վարպետ էր : Մէկ կարծիքն միւս կար-
ծիքին կը դառնար , մանաւանդ թէ այսպէս ընելուն հա-
մար ինքզինքը կը շատագոյնէր ալ : Բայց որչափ որ կր-
ցայ խնամալ իր ծուռ սրտովը իր վերջը դէչ եղար . ու
չտեսի թէ իր գահընէրուն մէկը՝ ճշմարտապէս Բառուձմ
վախցողներուն մէկին առջևը յարգութիւն մը ունեցար :

Վրդ՝ մինչև հիսն անոց այնչափ յառաջ գացին որ Ու-
նայնութեան քաղաքն սկսեց երևալ , ուր որ կ'ըլլայ Ու-
նայնութեան Տնտափանաւ : Ուստի երբոր տեսան թէ
այնչափ մաս են քաղաքին , իրարու հետ խորհուրդ ըրին
թէ ինչպէս պիտի անցնին ան քաղաքին . ու մէկը մէկ

* Քան մը լայն այնչափ տգտակար՝ որչափ խոսակցիլ ա-
նոց հաւատարմն՝ արիւթեանն ու յաջողութեանը վրայ , որ
մենն առաջ գացին , ու թէ քննչեւ իրենց ճամբուն մէջ փա-
ռաւորապէս պատերազմեցան իրենց փորձութիւններուն՝
թէ ճանաչներուն ու փաստեղներուն հետ՝ և աւելի յազմող
եղան ամենուն : Ճանապարհորդները այսպիսի քաներ
ընէր կը սիրեն :

բան կ'ըսէր, ու մինն ուրիշ բան մը : Ահրէջ Պարան
Վախաբան ըսաւ : Հաս անգամ՝ եւ Կամբարդներու աւ-
տախտորդութիւնն ըրած եմ՝ առ քաղաքիս մէջն՝ քնչպէս որ
կարծեմ՝ լած էք : Երգ՝ մեկը կը Կաննում՝ եւ Մնասն
անուամբ որ Արարացի է ու առջի աշակերտներն մեկն է .
կրնամք անոր քոյր կենալ : Գործ . իս . 16 : Ինչ որ
աղէկ կը թուի նեղի, հոն իջնենք :

Հաս աղէկ՝ ըսաւ ծերունի Ողբասուհը, շնոր աղէկ՝
ըսաւ Վրիտախնի, շնոր աղէկ՝ ըսաւ Տիարամբար, ու
այսպէս ըսին ուրիշներն ալ : Հիմա պէտք է գիտ-
նայք թէ մինչև որ անոնք քաղաքին դուռը հասան իրի-
կուան մտիքը կտկեց . բայց Պարան Վախաբարը ծե-
րունի մարդուն տանը Կամբան գիտէր : Ուտի հոն եւ-
կան . ու Վախաբարը գրանն առնէր նայն հանեց, ու
ծերունին ներսն ըսածին պէս անոր նայնը Կանչցաւ . վանն
որդ դուռը բացաւ՝ ու ամենը ներս մտան : Են ատենը
Մնասն՝ իրենց վանաստանն ըսաւ . Մըշտի Կամբարայ քա-
ղցիք այտոք : Ետնք ալ ըսին . Մեր բարեկամին Պայրա-
սին տունն մինչև հաս : Իբրա կ'ըսեմ՝ նեղի՝ ըսաւ ծե-
րունին, աղէկ Կամբարայ ատեր էք . ինչոս յոգնած պիտի
ըլլաք . նստեցէ՛ք : Ետնք ալ նստան * :

Են ատենը իրենց ատախտորդ ըսաւ . Լիկէք նայնիք՝
Բնչպէս էք հիմա՝ ուղ պատուարան ընկերներ . իմ բարե-
կամիս կողմանէ եւ ներ դարուտար կը բարեկեմ :

Ես ալ կը բարեկեմ ներ դուռուտար՝ ըսաւ Պարան Մնա-
սնը . ու Բնչ որ կ'ուզէք պատուարար ըսէք, ու կըցած-
նիս պիտի ընենք ներ ուզածը գտնելու :

Ողբասուհ . Վիշ մը ստալ մեր մեծ կարտուսի ինն էր՝

* Բնչ մեծ բարիք մըն է Ունայտութեան Տնտեսականին
մէջ տուն մը գտնել՝ որուն տերը աննարար հարգներն ըն-
գունի ու գտնոնք պատուարիք :

իջևան մը ու աղէկ ընկեր • ու հիմա կը յուսամ որ երկուսն ալ ունինք* :

Մնասն • Իջևանին ինչ ըլլայը կը տեսնէք • բայց աղէկ ընկերը փորձի մանուկուն պիտի երևայ :

Աղէկ՝ ըսաւ Վաղարշապետ • առ նամբորդները իրենց տեղը կը տանի՞ն :

Այո՛ ըսաւ Մնասն : Ուստի անոնց ամէն մէկն իր տեղը ասարաւ , ու նաև զեղեցիկ տեղանմասուն մը ցոյց ատաւ անոնց՝ ուր որ պիտի իրիկուան կերակուրը մէկտեղ ուտէին , և հան նստակին մինչև որ պատկերու ատենը գար :

Արդ՝ երբոր իրենց տեղերը նստան՝ ու իրենց նամասարհորդութենէն ևս քիչ մը յոգնութիւն տաին , Պարոն Ողբախոհը իր փանաստեղին հարցուց թէ արդեօր թաղաքին մէջ բարեպաշտ մարդիկ կը գտնուի՞ն :

Մնասն • Քիչ անձինք ունինք • քանզի արդարև քիչ են անոնք՝ երբոր միւս կողմի մարդոց հետ բարոյատուին :

Ողբախոհ • Ի՞նչպէս ընենք որ անոնց մէկ քանիները տեսնենք • քանզի նամբորդութեան զացողներուն՝ աղէկ մարդոց երևոյթը , կը նմանի լուսինին ու աստղերուն երևոյթին՝ որ կ'երևայ Ովկիանոսին վրայ նաւարկողներուն † :

Մնասն ան ատենը իր սորը զեամբը զարկաւ՝ ու իր աղիկը՝ Ընորհքը մեր եկաւ : Ուստի ըսաւ անոր • Ըն՛որհք , զնո՛ իմ՝ բարեկամներուս Պարոն թեկեալ

* Մեր ամէն պահուած թանկերուն մէջ մեր հորը Արբա-
համին հետ կրնանք ըսել , Մասուն պիտի պատրաստէ :
Շնորհ • իբ • 8 :

† Մինչև անգամ ան բազմամարդ թաղայններուն մէջ՝
ուր որ ունայնութիւնը ըստ տիրապետած է՝ և ուր որ հա-
լածուէր երբեմն խիստ կը սաստկանայ , ընդհանրապէս
ճշմարիտ քրիստոնէից մնացորդ մը կը գտնուի , ու հա-
ւաստեալները ամէն տեղ պայպիսի անները պիտի փնտռեն
ու անոնց հետ ընկերանան :

Սիրախն՝ Պարան Սոցրահեացին՝ Պարան Սրբաուրբին՝ Պարան Սուսանն Վարդապետին ու Պարան Եղաշխարհացին, ըստ թե՛ մեկ երկու բարեկամ՝ ունիտ՝ թո՛ւ առնա՛ որոնք առ իրեկան կ'ուզին զիրենք տեսնել : Աստի Եջորհքը զմայ զանոնք կանչելու, ու անոնք եկան : ու իրար բարեկենտեսեան մեկանզ նստան :

Ճեայ Պարան Սուսանն՝ իրենց վանատունին ըսաւ .
 Դրանցիներ, թո՛ւ առնա զանի մը հիւրեր ունիտ՝ ես՝ ինչպէս որ կը տեսնե՞ք . ասոնք Ծանապարհորդներ են . հետտեսեղէ կու գան՝ ու Սիան ընող կ'երթան : Եւայց մի կը կարեկէք ըլլալ ա՛ ըսաւ ինք, իր մտաւիչ Վրիսախնն յուսցնելով : Ետիկայ է Վրիսախն՝ ան հոշակաւոր Ծանապարհորդին Վրիսախանութի կինը, որ իր եղբորը Զատապարթին հետ մեր քաղաքին մէջ այնպիսի խոյստատկութիւն կրեց : Ըստ իրենցիկ մտքի զարմանալով ոտքի վրայ ելան անոնք՝ ու ըսին . Երբոր Եջորհքը եկաւ մեզ կանչելու, մնչերնուս շանցաւ թե՛ Վրիսախնն պիտի տեսնենք . անոք համար ասիկայ անակնկալ միտիտարութիւն մըն է : Ենկէ ետե անոր թնչեկա ըլլայց հարցուցին, ու նաև թե՛ Եղաւոր ան պատանիները Վրիսախանութի որդիներն են : Աւ երբոր ըսաւ անոնց թե՛ անոր որդիներն են, ըսին . իմագաւորը՝ որն որ դուք կը սիրե՞ք ու իրեն կը նստայե՞ք, մեր հօրը պէս ընէ մեզ, ու խաղաղութեամբ անոր եզան տեղը հասցնէ մեզ * :

Երբոր նարն նստան՝ Պարան Ոգշախահը հարցուց Պարան Ինկեալ Սիրախն ու միւսներուն թե՛ հիմա իրենց քաղաքը թնչ միտակի մէջ է :

Ինկեալ Սիրախ . Ենչու ըս պիտի գիտնաս որ ամապանանութի տանը մեծ աղանակի մէջ ենք մենք : Դժուարին է

* Պատուական բարեկենցիկութիւն մըն է աւ՛ ամենայն դարութիւններու համար :

մեր սրտերն ու հոգիները բարեկարգութեան մէջ պահելը
երբոր մենք շփոթութեան մէջ ենք : Այսպիսի անոց ապրու-
շք՝ ու այսպիսի մտաբաց հետ կենցաղաւարտոց խրատի կը կա-
րտի՝ որ սարկեցնեն անոց ամեն մէկ բարեկարգութեանը կենսալ՝ :

Ողջութեան . Բացց մեր գրաւորները ի՞նչպէս են հիմա .
անոց խաղաղ կը լինո՞ւն :

Ինչեւ Սիրտ . Այսին կախուցած են անոց հիմա՝ քան
արչափ առաջ էին : Գիտես թէ՞ Վրիտանիայի ու Աւս-
տրալիան հետ ինչպէս կը վարուէին մեր քաղաքին մէջ .
բացց առ կ'ըսեմ՝ որ մտանք շատ ասելի կախուցած են ա-
նոց : Կարծեմ թէ Աւստրալիան արիւնք մինչեւ
հիմա իբրև բնա մը եղած է իրենց վրայ . վասն զի քանի
որ պէտքը պրկեցին՝ կ'ամբնան ալ մէկ ուրիշ պրկելու : Ան
որերը փողոցները պարտելու կը վախճայնէր մենք , բացց
հիմա մենք մեզ կրնանք երեցընել : Ասելի էր ան աստեղը
քրիստոսնի մը անունը . հիմա բարեկարգութեանը քաղցի
կը սեպտի՝ մանուսանոց մեր քաղաքին քանի մը կողմերը :

* Սիրտ առ աս խրատը : Արանի թէ՞ ասիկայ փաստը
երկիւզ գրաւորեն , և պարտութեան պատճառէ յեղի :

† Վրիտանիայի ու իր ընկերին արեւն ՚ի մեր աս քա-
ղաքին մէջ եղած փոխառութեանը՝ որ Ինկեալ Սիրտը
հիմա կը պատեն , կարծուելու չէ թէ անոց բնակիչները
բառութեան զարմած ըլլան է : Ունայնութեան քաղաքը
միշտ նոյն է՝ ու նոյն պիտի ըլլայ : Իր տարբութեանները
կրնայ փոխել ու գրաւորաց բարեկարգութեան կեդարանը
մը կրնայ փոսն ամեն , բացց իր ներքը միշտ փոսն է :

‡ Ողջութեան թէ՞ մըն է երբոր Աստուծոյ խաղցին համար
եղած հարածուքը կը զաղարի : Բացց՝ ափսոս , հաւա-
տարեւելերը պարտի աստեղներ ի՞նչպէս կը պաղին ու կը
թաւնան , պաղ ու աշխարհասէր կ'ըլլան : Ունայնու-
թեան քաղաքին ծիծաղելն ինչպէս անոց խոստացեմ
նպաստեցներին ասելի փաստաւոր է : Ազգութեան զան-
գիցի , և զ՝ անարարհորք :

որովհետև գիտես որ մեր քաղաքը մեծ է : Աստի վրայ
Պարսն Նեկեալ Սիրան ըստ անոնց • Աղէ՛ ի՞նչպէս է իք
մեր ճամբարդութեանը մէջ • մեր անցած երկիրները մեզ
ի՞նչպէս ընդունեցին :

Ողջութեան • Ճամբարդ մարդոց պատահածին պէս կը
պատահի մեզի ալ • Երբեմն ճամբանիս մարտը է՝ երբեմն
աղտատ • երբեմն լեռն 'ի վեր' երբեմն լեռն 'ի վայր • Հա-
զիւ երբէք միտքմտակ ճամբայ ունինք : Ասիք միշտ մեր
ետեկն չէ • ոչ ալ ճամբուն վրայ մեզի հանդիպողներուն
ամէն մէկը բարեկամ է : Արդէն քանի մը դժուարու-
թիւններու պատահեցանք , ու շնոր գիտեք թէ ստեղծու-
ի՞նչ կայ յետոյ • բայց ըստ մեծի մասին ճշմարիտ կը
զտնենք ան խտրք որ կ'ըսուէք առաջ , թէ՛ Աղէկ մարդը
պէտք է որ նեղութիւն քաշէ : Ի ՏԻ՛ + Գ • 12 :

Նեկեալ Սիրո • Դժուարութիւններու վրայ կը խօսիս •
ի՞նչ դժուարութիւններու պատահեցար :

Ողջութեան • Ապրցար մեր առաջնորդին՝ Պարսն Վա-
ջախոտին • քանզի ինչ աստի խիստ աղէկը կրնայ պատմել
մեզի :

Վաղատիրո • Մինչև հիսն երեք շորս անգամ նեղք ին-
կանք : Եսմենն առաջ երկու անոցամ անմինք եկան Վը-
րխաթնէին ու իր զուկրներուն վրայ , որոնք կը վախմուցին
թէ իրենց կեանքը պիտի ստնեն անոնց : Անկէ ետև հսկայ
Արխնահեղը՝ հսկայ խոշտանդիչն ու հսկայ Աղաւթասպանը
վրանիս յարմակեցան : Իրաւ սակըք մենք յարմակեցանք
վերջինին վրայ՝ քան թէ ինչ մեր վրայ : Աւ այսպէս եղաւ
բանը • ասան մը Պայրոտին ստանը կենալնէս ետև՝ որ բա-
լար եկեղեցւոյն ու իմ վանատուրս է , մէկ որ մնա-
նեցինք որ մեր զննքերը ստնենք՝ ու երթանք տեսնենք թէ
արդեօք ճանապարհորդներուն թնամքներն մէկը կրնանք
բանել • Ինչու որ լսեր էինք թէ ան տեղումները նշանաւոր
մէկը կար • Պանք որ Վայրոտ ինե աղէկ գիտեք անոր

քարայրը, ինչու որ ինք ան տեղումերը կը բնակէր : Աւստի սոցին անդին նայելով վերջնայեւ անոր քարայրին բերանը տեսանք, ան ասեմը ու բախտցանք՝ ու մնաց մեզ սրտապնդեցինք : Անյայեւ դեպ 'ի իր քարայրին մաս ելանք, ու հան որ եկանք՝ տեսանք որ բնութեմեմով սո խղճուի անեք՝ Պարսն Տկարամիտը իր սրտայրեմը ձգած էր, ու անիկայ իր վախճանին հասցնելու վրայ էր : Բայց երբոր մեզ տեսաւ՝ կարծեցով թէ ուրիշ որս մը եկած է իրն՝ ինչպէս որ մեզի թուեցաւ, սո խեղճ մարդը իր քարայրին մէջ ձգեց ու ինք դուրս ելաւ : Աւստի սկսեցինք ստատեմեմեմի կատիլ, ու ինք ասեմ նորքները 'ի գործ գրաւ, ու բայց վերջնայեւ գեամնը կործանեցաւ՝ ու իր գլուխը կարուեցաւ ու քամրուն վրայ անկուեցաւ, որ անկե կան պնայիս ամբարշտութիւն գործողներուն երկիւղ մը ըլլայ : Իմ՝ խաբիս ճշմարիտ ըլլալը ահա կը հաստատե տա մարդը, որ գառնուկի մը նման առիւծին բերնէն առնուեցաւ :

Պատասխան տուա Տկարամիտն ու ըսաւ. « Եւ ասիկայ իմ անեմ տուեմքը սորվեցայ, թէ նեղութիւն քաշելով՝ ե թէ մխիթարուելով : « Կեղութիւն քաշելով՝ երբոր Լսկան ոսկորներս կրծեղ կը տպանծար ինծի ամէն րոպէ, ու մխիթարուելով՝ երբոր Պարսն Վաղսարիտն ու իր բարեկամները իրենց զէնքերով տեսայ որ կը մտանային իմ աչքառութեան համար :

Նոր վրայ Պարսն Մայրապետն ըսաւ. « Երկու բան կայ որոնց քամրորդութեան գացողները կարտուեմեմն ունին, արիւթիւն ու անարատ վարք : Թե որ արիւթիւն չունենան՝ բնաւ չեն կրնար շարունակել իրենց քամրուն, ու թէ որ իրենց վարքը անարատ չէ՝ քամրորդներուն անունը անդամ՝ կ'արտատարեն * :

* Ե խաբիս խոց է ասիկայ : Ո՛վ Տէր՝ շնորհե մեզի՛

Ընկէ ետե Պարոն Աբրահամը ըսաւ . « Ա՛յ յուսամ որ մեր մէջը հարկաւոր չէ սա խրատը . բայց ճշմարտացիա շատերը կան ճամբուն վրայ որ իրենք զիրենք առաւել ճամբորդութենէ ստար ըլլալ կը ցուցնեն , քան թէ ստար և պանդուխտ ըլլալ երկրի վրայ :

Յետոյ Պարոն Սուտեն Ա շփոթալը ըսաւ . « Շ՛մարիտ է . անոնք ո՛չ ճանապարհորդի կերպարանք ունին՝ ոչ ճանապարհորդի արիութիւն . շիտակ չեն երթար՝ հապա իրենց սուրբը կը խտտարեն . մուճակներնուն մէկը ներս կը նայի ու միւսը դուրս , և իրենց գուլպաները պատաստան են . մէկ կողմը կարկանտ մը կայ՝ միւս կողմը պատաստան մը . ու այնպէս իրենց Տէրը կ'անարդուի * :

Եւ բաներուն համար արժան է որ ներդրութիւն կրեն անոնք , ըսաւ Պարոն Եղաշխարհը . ու ո՛չ ճշմարիտ ճանապարհորդները և ոչ անոնց ճամբորդութիւնը մարդոց առջև յարգի պիտի երևան՝ ինչպէս որ իրենք կ'ուզին , մինչև որ ճամբան տղայիտի արասներէն ու կեղտերէն չբմարբուի : Եւ յայնս նստեր էին՝ ու իրենց ժամանակը կ'անցընէին , մինչև որ կերակուրը սեղանին վրայ դրուեցաւ . ուստի կերան՝ ու իրենց յոգնած մարմինները զօրացուցին , ու անկէ ետե հանգստանալու գացին :

Երբ՝ խել մը ստեն կեցան ստոնք ամառվաճառին մէջ՝ Պարոն Սնաստին տունը , որ ժամանակը դաշուն իր Շնորհք անուն աղջիկը Վրիտաինէին որդւոյն Սամուէլին կրտսերան տուաւ , ու իր Սարթն աղջիկը Յովսէփին :

Ետոյ հաս մնացած ստանը երկար եղաւ՝ ինչպէս որ ըսի . ինչու որ հիմա առջի ստաններուն պէս չէր :

յու անունդ դաւանողներուս , որ աչկէ գգուլութիւն ընենք ստոր :

* Պատուակիւն խաչ՝ և արդար յանդիմանութիւն : Երանի՛ թէ ստիկայ տպաւորութիւն ընէ անոնց արանքան՝ որոնց որ սա խաչը կը յարմարի :

համար նամազարհորդները յազգային մեջի ազնիւ ժողովրդաց շատերուն հետ ծանօթացան, ու ինչ բարերարութիւն որ կրնային, ըրին անոնց: Վե՛սեմք ինչ՝ իր սփռութեանը պէս՝ ազգաստներուն համար շատ կ'աշխատէր. ուստի իրենց փորը կը շանաւրով ու կանափնին հագուստ սնանաւրով կ'որձէին զինքը, ու ինք հոն իր դաւանութեանը զարդ մըն էր: Ու Շարհրին, Փիթէին ու Մարթային վրայոք ճշմարտացի խոսելով՝ ամենն ալ խիտ լաւ բնասորութեան տէր անձինք էին, ու շատ բաւրիւր ըրին իրենց տեղերը: Ղակ բարձրն ալ շատ բեղմնաւոր էին. այնպէս որ՝ հաւանական է թէ Վրդաօրնէին անունը պիտի մնայ աշխարհի մէջ, ինչպէս որ առաջ ըսուեցան:

Արքայ տանը հոս էին՝ անասուններուն մեջին ճիւղ մը եկան՝ ու յազգային ժողովրդացը շատերը կը ազաններ: Ղակ անոնց զակցնէրը կ'աններ կը ասներ՝ ու կը սորվեցընէր անոնց որ իրենն ծնածներուն սփնջները ծծեն: Վանք որ յազգային մեջին մէկը իր երեսը ցուցընէր շափ չէր համարձակեր, հասցաւ ամենն ալ կը փախչէին՝ երբոր անոր դայու նայնը լսէին:

Ըս ճիւղը երկրի վրայի զազաններուն մէկին նման չէր: Իր մարմնը սփշապի նմանութիւն ունէր, ու ինք ետէք դուխ ու տասը եզիւր ունէր: Մեծ կուտրան կ'ընէր ազոց մէջ, և սակայն կնկան մը կառավարութեանը տակն էր: Շուրհ. Ժ. 3: Ըս ճիւղը պայմաններ առաջարկեց մարդոց, ու իրենց կեանքը՝ հոգիներնուն տակի սիրող մարդիկը ընդունեցին ան պայմանները. ու անունկով անոր իշխանութեան տակը մտան *:

Ըրգ. Պարան Վախասիրտը՝ Պարան Մնասունին տունը

* Ար թուի թէ հեղինակը աս ճիւղը Վաղարշապատի թանութիւնը կ'ուզէ ցուցընել:

ճամբորդները տեսնելու, եկողներուն հետ խոսք քրատ, որ երթան ու սա գազանին հետ պատերազմին, որ ըլլայ թէ սա քաղաքին ժողովուրդը պայտիսի գիշտախիլ վերապին ճանկերէն ու բերնէն ազատելու կարող ըլլան :

Ուստի Պարոն Վաղասիրտը՝ Պարոն Ընկեալ Սիրտը՝ Պարոն Մայրակեացը՝ Պարոն Սուտնն Վախոցն ու Պարոն Վարչաւորողը իրենց գէնքերովը գուրս ելան անոր գէնն երթալու : Պանդ որ ճիւղոցը առջի բերանը խիստ կատաղան էր, ու տարապայման անարդու թեանք կը նայէր սա թշնամներուն վրայ : Բայց ասանք գէնքերնին բանեցընելու վարպետ մարդիկ ըլլալով այնպէս վերաւորեցին գնդը, որ պարտաւորեցաւ փախել : Ուստի նորէն Մնասնին տունը՝ իրենց բնակարանը եկան :

Հինն պէտք է գիտնալ որ սա ճիւղոցը յատուկ տակններ ունէր գուրս ելլելու՝ ու քաղաքին ժողովուրդը զաւկըններուն վրայ յարձակելու : Ուստի սա քաղաքապետի ընտրեալները սա տակնները իրեն կը սպասէին՝ ու շարունակարար միշտ իր վրան կը յարձակէին : այնչափ որ ան՝ վերջնապէս իջ միայն վերաւորուեցաւ, հապա կաղ ալ եղաւ : Վասն ան իր առջի քրտնին պէս կտարած լէր ընէր քաղաքացոց զաւկըններուն վրայ, ու անանք ճշմարտապէս կը հաւատան թէ սա գազանը իր վէրքերէն պիտի ստակի :

Վասն որոյ ստիկոյ մեծ համբաւի տէր քրատ Պարոն Վաղասիրտն ու իր ընկերները սա քաղաքին մէջ, այնպէս որ՝ ժողովուրդոց շատերը որ թեպէտ բոլորովն չէին ընդունէր անոնց կարծիքը, բայց մէկ յարգական համարում մը ու ակնածութիւն մը ունէին անոնց վրայով : Ուստի սա պատմնաւորս էր որ սա ճամբորդները շատ վնաս չկրեցին հոս : Դրա՛ կային քանի մը ստորին տեսակի մարդիկ՝ որ խլուրդէն աւելի չէին կրնար տեսնել ու անատունէ աւելի չէին կրնար խմնալ, որոնք սա մարդո-

Յը վրայ համարում մը շունեցան՝ ու անոնց արժանաւորութիւնն ու թաղութիւնը շնորհակցին :

Կանց որ ճամբորդներուն ճամբաց ելլելու ատենը եկաւ հասաւ . ուստի պարտաստուեցան իրենց ճամբորդութեանը : Բարեկամներնին կանչեցին , անոնց հետ խորհուրդըրին , ու մասնաձայն մը որոշեցին որ ան ատենը իրենք զիրենք իրենց Իշխանին պաշտպանութեանը յանձնեն : Ասին եւս որ իրենց ունեցածէն անոնց այնպիսի բաներ բերին՝ որ յարմար կու գային տկարներուն ալ ու մոլիներուն ալ , կնիկ մարդոց ալ երիկ մարդոց ալ , ու այնպէս պէտք եւ զան բաներով ընցուցին զանոնք : Պարծ . ի Ը . 10 : Ենկե ետե ճամբաց ելան անոնք՝ ու իրենց բարեկամները մինչե ուր որ երթալ կը վայելը , ընկերացան անոնց , ու հան իրար դարձեալ իրենց թաղասօրին պաշտպանութեանը յանձնեցին՝ ու իրարմ գտաուեցան :

Ուստի ճամբորդներուն ընկերութենէն եղողները յառաջ երթալ սկսեցին , ու Պարոն Վահագիրաք անոնց առնէն կ'երթար : Իսկ կնիկներն ու տղարը տկար բլլալով պարտասօրեցան իրենց կրքածին շափ երթալ , ու սա միջոցոյն Պարոն Վիւրազայթն ու Պարոն Տէրաամբար իրենց վիճակին վրայ աւելի կարեկցութիւն ընողներ ունեցան :

Երբոր թաղայրին բնակիչներէն հեռացան՝ ու իրենց բարեկամները հրամարական ողջոյնը մատուցին իրենց՝ շունաով Հաւատարիթին սպաննուած տեղն եկան : Այնտեղ որչ հան կանկ առին՝ ու զոհութիւն մատուցին Ենոր՝ որ անոր կարողութիւն շնորհեց իր խաչը այնպէս աղէկ կրելու . եւ մանաւանդ անոր համար զոհացան՝ որ հիմա տեսան թէ անոր ան շարքարանցները այնպէս արիարար կրելովը ազուտ մը թաղեցին իրենք :

Երդ՝ ստիկ ետե խել մը ճամբաց յառաջ գացին անոնք՝ Բրիտոբանուսին ու Հաւատարիթին վրայ խոսակցելով , ե

թէ ինչպէս Հասարակութիւն մահուանէն ետեւ Յուսարկցը
 Վրիստիանոսին հետ ընկերացեալ եր : Այն եկան հասան ան
 բլուրը՝ որ կ'ըսուի Ալատակ , ուր որ արեւմտի հանք մը
 կար , որ Դեմնաը իր Ծամբորդութենէն խատարաց ,
 և ուր որ Նշուարաը ինկառ ու կորսուեցաւ՝ ինչպէս որ
 անոնք կը կարծեն : Ուստի պարզացան անկէ : Իսկ
 երբոր եկան ան հին արեւմտի հասան՝ որ կ'ըսուի Ալատ-
 աակ ըսուած բլուրին գիւմարը , այսինքն՝ երբոր աղէ ար-
 ձանին եկան , ուրկէ Սողոմ՝ ու անոր զարբահատ լինը կը
 տեսնուէր , Վրիստիանոսին պէս իրենց ալ զարմացան որ
 անոնց շտի գիտութեան ու հասան մտքի տէր եզրոյ մար-
 գիկ՝ այնչափ կուրացած ըլլան որ աս տեղս շիտակ Ծամբն
 խատարին : Միայն թէ զարմեալ աս ալ մտածեցին՝ որ
 մարդուս բնութիւնը ուրիշներուն վնասող գիտութեաներէն
 չարտիւր . մանաւանդ՝ թէ որ ան բանը՝ որուն վրայ որ կը
 նային , իմարեալ աչքերը հրապուրելու զարութիւն մը
 ունենան :

Հիմա տեսայ որ անոնք այնչափ յառաջ գացեր էին՝
 մինչև որ եկան ան գետը որ Տուարմայի Լեռներուն աս-
 գիի կողմը կ'ըլլայ . ան գետը՝ որուն եկու քովերը գեղե-
 ցիկ ծառեր կը բուսին , ու անոնց տերները թէ
 որ ներսէն ասուի որկրամելութեան գեմ՝ աղէկ գեղ-
 են . ուր որ մարգագետինները բոլոր տարին կանանչ
 են , և ուր որ ապահով կրնային պահելի* . Սողմ
 ին . 2 :

* Տուարմայի լեռներուն ու անոնց Հովուապետին
 տեղը մեծ սղուս ու բերկրութիւն կ'ընծայէ մեզի , թէ
 որ Սուրբ Հոգին մեր աչքերը ուղղէ յառակ տեսնել զա-
 նոնք : Ըստ տեղս Երանակուած Յիսուսի Տեառն մերոյ
 քաղցր նկարագրութիւնը բերկրապատար մտածութեան
 ընդարձակ նիւթ մը կ'ընծայէ մեզի : Մի ընթերցող՝ աս
 նկարագրութիւնը Երանապետ պիտի վայելէս դուն , թէ

Մտ գեախո քովը՝ մարգարեականներուն մէջ Հիւզեր ու
 փարսիներ կային, ու սուն մը շինուած էր որ դառնուկ-
 ները՝ անմարդութեան գացող կնիկներուն մատաղ զա-
 կրները, հոն սնանին ու մեծնան: Ասե մեկը կար հոն
 անոնց վրայ հոգ ստանալ՝ որ կրնար անոնց տկարութեանը
 կարեկից ըլլալ, ու կրնար աս դառնուկները իր բազու-
 կովը ժողովել ու զանոնք իր գրկացը մէջ կրել, և ին
 սուտները կանոց բռնել: Աբէր . Ե . 2: Ասոց . Խ . 11:
 Աստի Քրիստոսին իր շորս ազնիկները խրատեց՝ որ իրենց
 զաւկրները Մար հոգաբարձութեանը յանձնեն որ անոնք աս
 ջուրերուն քովը բնակին՝ պատասխարին՝ գարնանին ու սնա-
 նին, ու յետոյ անոնցմէ մեկը շիրտուի: Ինք որ անոնցմէ
 մեկը մնալի՝ կամ կորսուի, Մտիկայ կը գտնէ ան . նաև կուս-
 բանը կը կապէ, ու հիւանդը կը բժշկէ: Աբէր . Իգ . 4:
 Ագլի . Էթ . 11-16: Մտ տեղս ճշ հայցի ոչ ջուրի ու ոչ
 հանգերնի կը կարտախան անոնք . աս տեղս գողերն ու աւա-
 զակներն ազատ են անոնք . ինչու որ աս անոնք իր կեան-
 քը կու տայ՝ ու իրեն պաշտպանութեանը յանձնուածնե-

որ գուն գրեզ իր գաւիթէն ըլլալ՝ ու զնոցը քու հովիւդ
 կը նսնջնաս:

Մտ արեւակոյտ կը սորովնոց թէ մեր զաւկրները ջեր-
 մնասնոց ազոթքով կանուխ Տէր Հիսուսի հաւատարիմ
 հոգաբարձութեանը պէտք է յանձնենք, բայց արխարհային
 շահերն աւելի անոնց յախանձական բարելաութեանը
 փափայեցաւ: Մար համար պէտք է որ հետու պահենք
 զանոնք պիտոխ տեղերն՝ գործերն՝ գրքերն ու ընկեր-
 ներն, որոնց անոնց գազափարնքն ու բարոյականութիւ-
 նը կրնան աւրել . պէտք է որ անոնց ընդունակութեանը
 յարմար քրիստոսեական վարժութիւնները անոնց մտքե-
 բուն մէջ ապաստենք, ու ամէն պատեհութիւնները մեզ
 սանենք "Տէրոյք վարժութիւնովը ու խրատովը անոնք
 մեծցընելու": Ագլի . Գ . 4:

բուն մեկը չկրանցընե՞ր * : Մանասանց որ՝ սա տեղս տանց անշուշտ աղէկ դաստիարակութիւն ու վարժութիւն պիտի ընդունին , ու պիտի արդիւն շիտակ նամբաներուն մէջ ջախջի . ու դիտե՛ք որ ասիկայ պղտիկ բուն սեպուեղաւ ընթրճք մը չէ : Էս ես՝ քննչես որ կը տեսե՛ք՝ բարեհամ՝ չուրե՛ք՝ գուարձնի մարդպետներ՝ անուշահոտ ծաղիկներ ու բազմաոտեսակ ծառեր կան . այնպիսի ծառեր՝ որ կը բերեն անողջարար պտուղ , ոչ թէ Մասնեանին կերան պտուղին պէս՝ որ Ռեկզեբուլին պարտզին պատեն կախուեր էին , հասցա այնպիսի պտուղ՝ որ անողջութիւն լուսնջաղին անողջութիւն կ'ընծայեն , և ունեցողինը կը յարատեան ու կ'աւելցընեն : Այնն որոց հասանեցան իրենց մասող զուկըները յանձնել անոր . ու այսպէս ընելու իրենց ջախջերութիւն ալ անողջ ան էր որ բարձր սանդը խնայաւորին ծախարից պիտի ըլլային , ու այնպէս ան տունը մանր սպոյց ու որբերուն համար հիւրանոցի պէս բուն մըն էր :

Է իմն անոնք յառաջ գացին . ու երբոր եկան Նշառնամբու Մարդպետինն ու ան սանդուխը՝ ուրիկ Քրիստիանոս իր ընկերին Չուսալիցին հետ անցաւ , ու երկուքը մեկէն Էսկայ Չուսահաստեանէն բանուեցան ու Լըկրաթութեան Եմբոցը գրուեցան , հան վար նստան՝ ու մտածեցին թէ ինչ ընեն է լուսազոյն . այսինչն թէ՛ հիմն որ

* Շանախ կը դանկնց որ հեղինակը մեր Պրիկիչ Եսասանոյն վաշտով իրեն մարդու վաշտով խտելու պէս կը նկատընէ իր խաբը : Եւ արդարեւ բազմալի էր որ հեղինակներն ու յարապիշները ասելի գրէին ու խտէին Հիսուսի մարդկութեանը վրայ , որ կատարեալ մարդ էր՝ ամեն բաներով մեզի նման՝ բաց 'ի մեզայ : Եսիկայ մեծ ջախջերութիւն կ'ընծայէ մեր հասարակն . յանդէ մենք մեզաւոր սակզուաններս կը կարտախնց այնպիսի Միջնորդի մը՝ որ միանգամայն Եսասան է և մարդ :

իրենց այնչափ զօրաստը էին՝ ու Պարոն Վաղնախրափն պէս մարդը որ իրենց առաջնորդն էր . ազնիկ շէ՛ր ըլլաք որ աւելի յառաջ ջրացած Հսկային վրայ երթնային՝ անոր ամբողջը աւերէին՝ ու թէ որ անոր մէջ շամբորդ կար , ազատէին : Ուստի մէկը մէկ բան մը կ'ըսէք և ուրիշը անոր հակառակը : Մէկը վիճէր թէ անասորը երկրին վրայ ուր կ'ոխելը որքանաւոր չէ , մէկ ուրիշը կ'ըսէր որ կրնան թէ որ իրենց դիտաստութիւնը բարի ըլլայ : Իսկ Պարոն Վաղնախրափն ըստ . թուպէս և սա վերջի ըստած խաղը շիրնար ընդհանրապէս քշմարիտ ըլլալ , և սակայն քննի պատուիրած է որ մեզքին դեմ դնեմ , շարք յազմեմ , ու հաւատարմին լաւ պատեցազմը պատեցազմով . և կ'ազաւնեմ ըսէք քննի որքան հեռ սա լաւ պատեցազմը պատեցազմելու եմ , եթէ ոչ Հսկայ Յուսահատութիւնին հեռ : Ուստի ես պիտի աշխատիմ անոր կեանքը վերջունելու , ու իր Երկրայութեան Եմրոցը քանդելու կործանելու : Ուրեմն թի՛ կ'երթայ իմ հեռա՛ ըստ : Են աւանդ ծերունի Ողջախոնք ըստ . Ես կ'երթամ : Մենք ալ կ'երթանք՝ ըսին Վրիտանիէին շորս որդիքը՝ Մատթեոսը՝ Սամուէլը՝ Յովսէփն ու Յակոբոսը . ինչու որ անոնք երեսասարգ էին ու ուժով . Են Եւէ . Բ . 13 , 14 : Ուստի կնիկները շամբուն վրայ նզկային՝ ու անոնց հեռը դրին Պարոն Տկարամիան ու Պարոն Վախազայիք իր նկարկներովը՝ որ պահպանեն զանոնք , մինչև որ իրենց ես դառնան : Վանդի ան շամբուն մէջ մնալով մէկ պարտիկ ազնիկ մըն ալ կրնար առաջնորդել անոնց , թէ և Հսկայ Յուսահատութիւնը այնչափ մտա կը բնակէր : Եւայ . Ժն . 6 :

Ելապէս Պարոն Վաղնախրափ , ծերունի Ողջախոնք ու շորս երեսասարգները դային Երկրայութեան Եմրոցն ելլելու՝ Հսկայ Յուսահատութիւնը փնտռելու համար : Երբոր ամբոցին դուռը եկան անաստիք նայնով մը զարկին

դուռը : Ես որ մտայ հին առաջը Հսկան դուռը ինչա ու իր կինը Ենփասահառութիւնն ալ իր ետեւն եկաւ : Աւրառա . Ո՞վ է ան որ կը յանդգնի առ կերպոյն Հսկայ Յուսահառութիւնը ձանձրացընել : Պատասխանն առաւա Վահանիրառը . Ես եմ՝ որ Վահանիրառ կը կոչուիմ , ձանձրորդները իրենց սեղը տանելու համար՝ Լըրկնային Վահանիրին իմադատորին կարգած առաջնորդներուն մէկը . ու կը հրամայեմ՝ քեզի որ դռներդ բանաս որ ներս մտնեմ . ու նաև դուն գրեզ պատերազմելու պատրաստես . ինչու որ ես եկայ յու գլուխդ ամենլու , ու Լըրկնայութեան Լըրկնայը կործանելու :

Գանձ որ՝ Հսկայ Յուսահառութիւնը կը կարծէր որ ինք հսկայ ըլլալով մէկը շիրմար յաղթեւել իրեն . և դարձեալ կը մտածէր թէ՛ Արաջեանն մինչև հիսն հրեշտակներուն անգամ՝ յաղթեցի ես , ալ Վահանիրառ պիտի փախցընե՞մ դեռ : Աստի ինքզինը ապառաջինեց ու դուրս ելաւ : Գլուխը պողպատե սաղաւարտ մը դրած էր , իր կուրծքը հրեզնէ լանջանոց մը կապած էր , ու դուրս եկաւ երկաթե կոշիկներով՝ հաստ բիր մը բանած իր ձեռքը : Են ասանը առ մեքը անոր միայ փազեցին՝ և ասնէն ու ետեւն զինքը պաշարեցին . ու երբոր Ենփասահառութիւն Հսկայուհին ետ կաւ անոր օգնելու , ձերունի Պարան Ազխահառը մէկ դարձելուն զետինը ձեռք անիկայ : Են ասանը ողբով շափ կուտեցան՝ ու Հսկայ Յուսահառութիւնը յաղթուեցաւ զետինն ինչա , բայց խիստ գեղեցիկ էր մեռնելու : Ըստ ասանուեցաւ , ու ինչպէս որ կ'ընեն՝ կատուի պէ՛տ ետիքը հոյի ուներ . բայց Վահանիրառ անոր մահը շատ պեղ . ինչու որ մինչև անոր գլուխը մտարմենն որ շիրքու՞մ ձեռք ամիկայ :

Ենիկ ետև Լըրկնայութեան Լըրկնայը փլչընելու ձեռք զարկին , ու գիտես որ Հսկայ Յուսահառութիւնը մեռած ըլլալէն ետև ասիկայ գիւրութեամբ կրճար կատարուի՞լ :

առաւ անոր ան ժաման կապուեալու , ու յետոյ աւանդիք
պատարասեց . ու շատ շանցած ձերանի պարանը ինչնի-
քննեալու , ու սխեց ազիկ մը գորանալ :

Երգ՝ Երազիս մէջ՝ տեսայ՝ որ երբ ամէն առ բաները կա-
տարեցան , Պարան Վաղարիտը Հսկայ Յուսահատու-
թիւնին գլուխը առաւ՝ ու նոյն մը ծայրն անցընելով անի-
կայ ճամբուն վրայ տնկեց , ճիշտ ան արեանին գեղը՝ որ
Վրիտարիանս կանգնեցուցեր էր , որ ետեւն եկող ճամ-
բորդները խնամաւորով պատշաճան անոր գեանքը ոտք կո-
խելն :

Ետիկ ետե անոր տակը մարմարին քարի վրայ առ հետե-
ւալ ստանաւորը փորագրեց .

Եհն առ պատեալ գլուխին տէրը ,
Ս' անուանէր Հսկայ Յուսահատութիւն :
Որուն առաջուց մտայն անունը ,
Ճ' ամբարջնեբուն ահ ու գող կ'ընծայեր :

Իբ ամբակառչց տնայն է յանդան ,
Ու իր կնիկը կեանքն գրաւան :
Յուսակտուն ու Սէհերոս գուսարը ,
Երին Վաղարիտ շնեց կապուան :

Ո՛վ որ առ բանին կը տարակուսի՝
Իր աչքը թող վեր վերջնէ նայի ,
Ու իր կասկածն ու սուրակոյաները
Պիտի փարատին , մտայն ալ համարի :

'Նաե կը յայտնէ այն պոս գլուխը՝
Թե երբ կը խաղայ կասկածոս կաղը ,
Եմն վախեցնէ ու երկխօսեցնէ
Ստարեբաղէս ազատ է ինքը :

Երբոր պապեւարիտարար Երեկոյնութեան Երեկոյնն վրայ
եղան ու Հսկայ Յուսահատութիւնն սպաննեցին , աւ-
րաստի գային՝ մինչեւ որ եկան Օռուարնայի Լեռները :

ուր որ Քրիստոսիանոս ու Հուսարցից ան տեղին բազմաթեանի բարբիքներովք իրենք զերենք կապուսիք էին : Աս զերենք ճանչցուցին ան տեղի Հոսիանեքուն , որոնք բարեկցին ասանց՝ Հուսարցիք Վեաները զալուսար , ինչպէս որ ասաջ Քրիստոսիանոսին ըրան էին :

Հոսիանեք ը տեանելով այսչափ բազմութիւնք որ կուգային Պարան Քաղաքսին ետեւն , (որովհետեւ զինքը աղէկ կը ճանչնային ,) հարցուցին անոր ընելով . Պատուական տեք , դուն մեկ բնութիւր ժողով մը ունիս հետք . աղէ՞ ժ.ք դասք ասանց ամենք :

Պարան Քաղաքսան ալ իք ընկերներուն ճվ ըլլալը պատմեց անոնց :

Մտանք Հոսիանեքն ըսին . Եսիկոց բարբ ընկերութիւն մըն է : Բարբ եկիք դուք մեզի . ինչու որ մենք ինչպէս որ գորսուսներուն՝ պնայեա ալ տկարներուն համար հարկ եղան բանը ունինք : Մեր Իշխանք ասանց պնատ պառիկներին մեկուն ալ եղան պնութիւնք կը տեսնե . անոր համար տկարութիւնք պետք չէ որ արդեւք ըլլայ մեր ընելու հիւրընկալութեանք : Մարտ . ին . 40 : Եւրպէս պալատին դուռը տարին զանոնք ու ըսին անոնց . Մտիք նե՛րս՝ Պարան Տիարամիտ , մտիք նե՛րս՝ Պարան Իբրազայիթ , մտե՛ք նե՛րս՝ Պարան Հուսարցուք՝ ու իք աղջկէր Ա՛Ն հերոս : Պարան Քաղաքս , ասանք իրենց անուններովք ներս կը կանչենք՝ ըսին Հոսիանեքը ասաջնորդին , ինչու որ անոնք ամենեւն աւելի ետ մնալու հակամք տեսլ են . բայց ջեպ՝ ու մնացեալները որ գորսուս էք , ներ տախրական ազատութեանք կը ձգենք : Մտանք Պարան Քաղաքսան ըսաւ . Ես այսպ կը տեսնեմ թէ ներ ղեկներուն վրայ շարհքը կը ճատարայիթ է , ե նաե թէ դուք ճշմարտապէս իմ Տէրտէ հոսիանեքն էք : Քանզի ստ տկարները ոչ ներ կողմն ու ոչ ալ ուստիք հրեցիք , Եղե՛ի . ըգ . 21 , այլ յաւեա պալատը երթալու անոնց

ճամբան ծաղկացատակ յարկնեցիք՝ ինչպէս որ կը վայելէր ձեզի :

Այսպէս տկարներն ու անզորները ներս մտան՝ ու Պարոն Վաղնախրտը և միւսները անոնց կռեկն դացին : Այս երբոր նստան՝ Հովիւները հարցուցին տկարներուն , թէ՛ ի՞նչ կ'ուզէք . ինչու որ սա անգը ամեն բաները պէտք է որ կարգի գրուին տկարներուն պահպանութեանը համար , ինչպէս որ նաև անզուսպներուն խորատ քլարու համար ալ : Աստի խնչուք մը քրին անոնց գիւրամարս բաներով , որոնք նաև բարեհամ՝ ու անզուսար էին : Արբոր կերան ու կշտացան , ամեն մէկը զսա իրենց յատուկ անգը դացին հանգստանալու :

Աստան որ լուսցաւ , լեռները բարձր ու արն ալ պայծառ քլարուն համար , ու նաև որովհետև Հովիւները սովորութիւն ալ ունեին ճամբորդներուն մեկնելէն առաջ քանի մը հազուադիւրս բաներ ցուցնել անոնց , սա պատմաններովն անոնց պատրաստուելէն ու յիշ մը նախանշիկ ընելէն ետև Հովիւները գորս արտերը հանեցին զանոնք , ու նախ ցոյց տուին անոնց ան բաները՝ որ առաջմանեկ Վրիստիանոսին ցոյց տուէր էին * :

Ընկէ ետև քանի մը նոր տեղուանք տարին զանոնք , Առաջին տեղն էր Վարմանալի Լեռը ուր որ նայելով հեռուն մէկ մնարդ մը տեսան որ խաղով լեռները կը գլշոկէր : Ըն առենը Հովիւներուն հարցուցին թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր նշանակութիւնը : Աստի անոնք ըսին թէ ան մնարդը Պարոն Մեծաշնորհին որդին է : ան Մեծաշնորհին՝ որուն վրայով Վրիստիանոսին Ճամբորդութեանը մէջ պատմուեցաւ . ու անիկայ հոս գրուած է՝ որ ճամբորդներուն սորվեցնել թէ ինչպէս իրենց պատահած գլժուարութիւնները հաստատով իրենց ճամբուն վրայն պի-

* Տես երես 222 .

սի գուրա գլորեն : Մարի . ժն . 23 , 24 : Եւ ասանք
Պարան Վահագնիան ըսաւ . Կիտեմ՛ եւ պնդք . անխոյ
չստեբուն մէջ հազուադիւս մէկ հասիկ մարդ մըն է :

Ետէ ետեւ ուրիշ տեղ մը ասարին զանոնք , որ կը կոչուէր Եւսրաստութեան Լեւ . ու հան մարդ մը տեսան բարբառփն ի երանկ հազան . ու Կարտապաշարաննք եւ Չարակասնութիւն անունով երկու մարդիկ անդադար ցեխ կը նետէին անոր վրայ : Եւ ահա ի՞նչ ցեխ որ կը նետէին անոր վրայ , թիչ ասանին մէջ նորէն կ'իյնար , ու անոր հանգերէք պնդեա մարութ . կ'երևար որ կարծես թէ ցեխ նետուած չէր անոր վրայ . Եւ ասանք իմարդներն ըսին . Ի՞նչ կը նշանակէ սա : Պատասխան տաին Հոսփաները , թէ՛ Եւ մարդը Եստուածապաշտ կ'անուանի , ու սա հանգերէք իր վարքին անարատութիւնը կը ցուցընէ : Իսկ անոնք որ իր վրայ ցեխ կը նետեն , իր բարի գործքերը ստոյգներն են . բայց ան որ կը տեսնես թէ ցեխը իր լաթերուն վրայ շփակէր , պնդեա պիտի ըլլայ անոր ալ որ աշխարհի վրայ անարատութեամբ կ'ապրի : Եւսրայի մարդիկը ազատազները ճի որ ըլլան , ոչինչ տեղք կ'աշխատին . քանզի Եստուած թիչ մը ասան անցնելուն անոնց անակզութիւնը լոյսի պէս պիտի երևցընէ , ու անոնց արդարութիւնը արեգակի պէս :

Ետէ ետեւ ասին զանոնք ու ասարին Ողորմութեան Լեւոք , ուր որ ցոյց տաին ասանց մէկ մարդ մը՝ որուն առջիւ խել մը կտաւներ կար , որոնցմէ իր բարբառիքը կոչուող ազգասններուն համար վերաբերաներ ու հանգերներ կը կտրէր . բայց իր կտաւին ծրարը ընաւ չէր պակսեր : Եւ ասանք անոնք ըսին՝ Ի՞նչ կը նշանակէ սա : Ետիկոյ նեղի կը ցուցընէ՛ ըսին Հոսփաները՝ թէ ան որ իր աշխատութեամբ ստացած բանն ազգասններուն տալու սիրտ ունի , ամենին ան բանին պիտի շարտաի : Եւ որ կ'ոտոզէ՛ ինքն ալ պիտի ստոգուի . Եւսի . ժն . 25 . ու

որքեարքին որ պզտիկ հայ մը տաւաւ մնարդարէին , ան հաս-
ցը իր սափորքին մէջի ալիւրը շղակակեցուց : Կ'իմո՞ւ . ԺԷ .
9-16 :

Շնորայ տեղ մըն ալ տարքին զանոնք՝ ուր որ երկու հոգի
տեսան . մէկը Հիսնար կոչուած՝ ու միւսը Պակաստմբա ,
որ մէկ Աթէնոպոլսոցի մը կը լուային՝ անիկոց ճեղակցընե-
լու մնար . բայց որչափ որ կը լուային՝ այնչափ աւելի կը
տենար մնարդը : Ան տանը հարցուցին Հովհաննէրուն թէ
տախկոց թ'նչ պիտի նշանակի : Անոնք ալ պատասխան
տաին անոնց՝ ըսելով . Այսպէս կ'ըլլայ զարքէի անձանց
ալ . այսպիսի մէկու մը բարի պնուն մը հանելու համար
գործածուած բոլոր միջոցները վերջնապէս առաւել ևս զա-
նիկոց զարքէի ընելու կը ծառայեն : Այսպէս եղաւ փա-
րիսեցիներուն , ու այսպէս ալ պիտի ըլլայ բոլոր կեղծա-
ւորներուն :

Ան տանը Վիթութիւնը՝ Սասթէնոսին կիներ իր կեա-
լոնը Վերիասթիւնէին ըսաւ . Մնչրիկ՝ թէ որ կարելի ըլլար ,
կ'ուզէի տեսնել բլուրքին վրայի ան ծակը՝ կամ ան որ հա-
տարակորէն կը կոչուի դժոխքին կարն՝ ճամբուն : Աստի
կեսուրը անոր մնարը խնայուց Հովհաննէրուն : Ան տ-
տանը զայցին գուռը՝ որ բլուրքի մը մէկ կողմին վրայ էր .
ու բանալով զանիկոց Վիթութիւնին ըսին որ թիչ մը տ-
տան տկանը գնի : Այսպէս անիկոց տկանը գրաւ՝ ու լսեց
մէկը որ կ'ըսէր . Անի՞նչալ ըլլայ իմ հայրս , որ խաղա-
ղութեանն ու կենաց ճամբայէն զարձուց իմ ոտքս : Ա-
րիչ մէկը կ'ըսէր , Ո՛հ՝ թ'նչ կ'ըլլար որ յաւեա պատաս-
պատաւ ըլլայի , քան թէ իմ կեանքս ազատելու համար
հոգիս կորսնցընէի : Աւ մէկ ուրիշը կ'ըսէր , Իմէ որ նորէն
սպրելու ըլլայի՝ թ'նչպէս յատարութեամբ պիտի ուրանայի
իմ անձս որ սա տեղս չգայի : Ան տանը սա մենեղամարդ
կնոնը վախուն այնպէս թուեցաւ իրեն թէ բուն իսկ երկիրը
կը հեծէր ու կը գողար իր ոտքին տակը . ուստի իր գեղը

պլանները , ու գործարար մեկի կեանքը ըստ իր : Արար-
նք ան անձին որ աս անգիտ ազգաստ է :

Արար շնորհները ամեն աս բաները անձնայ ցըց
տալին , ան ասանը կրկին պարտաք դարձուցին , ու տու-
նը գանձած բարիքովք կերակրեցին գանձեր : Բայց
Վիճակները մանկամարդ ու ծննդական ըլլալով սիրաք
բան մը ուզեց որ հան տեսեր էր , բայց կ'ամշտաք ուզե-
լու : Ան ասանը իր կեանքը հարցուց իրեն թէ ինչ
կը նկատի : Ինչու որ հիւանդ կ'եղևաք : Պատասխան
տալու Վիճակները : Սեղանատունը հայելի մը կա-
խուած է , որակն իմ սիրաք լեւ կրնաք հեռացնել : ուս-
տի թէ որ անիկայ լատանամ , կը կարծեւ թէ պիտի վե-
ժեւ : Իսկ իր կեանքն ըստ : Ան քու կարտաւիճակդ
շնորհներուն կը յայտնեւ , ու անձնայ քենէ լեւ իմայեր
անիկայ : Բայց Վիճակներն ըստ : Կ'ամշտամ ես որ
աս մարդիկը գիտնան թէ իմ սիրաք բան մը ուզեց : Չէ
աղջեկս՝ ըստ Վերաբանէ , պայտի բանի մը վոյ սիրա
ունենալք անիթ չէ , հապա ասպիտակներն : Ուստի
Վիճակներն ըստ : Ուրեմն՝ մայրիկ , թէ որ կը կամեւ՝
շնորհներուն հարցուք թէ կ'ուզե՞ն արդեօք ծախել ա-
նիկայ :

Կանք որ ան հայելին նման հազարներն մեկ չէր գըտ-
նալք : Մեկ կողմին բանելով՝ մարդու գեղքը շինք ցըց
կու տար : ու միւս կողմին բանելով՝ անխորդներուն իշ-
խանին գեղքը ցըց կու տար : Այն , ես գիտցողներուն
հետ խոսեցայ , ու ըսին ինձի թէ աս հայելին մեզ նայե-
լով բուն իսկ Անոր գիտուն փուչէ պատկը տեսած են : նաև
տեսած ալ են անոր մեզ անոր ձեռքերուն՝ ոտքերուն ու
կողմն ծակերը : Մանաւանդ թէ պայտի գերազանցու-
թիւն մը ունեք աս հայելին՝ որ ուր որ ուզուք տեսնել՝ հան
կը ցուցնէր գանիկայ , թէ կեղանի թէ մեռած , թէ
երկրի վոյ թէ երկնքը , թէ անոր նուստաւիճակն վե-

ճակին մէջն ըլլաց և թէ փառասորութեան , թէ՛ շարժա-
րուելու և թէ թագասորելու գազու տակներ * : Յով . ան .
23 : ան Սորել . Ժգ . 12 : թ Սորելն . Գ . 18 :

Ուստի Քրիստոսին տասնմէին Հոփաներուն գնաց † :
Պանք որ Հոփաներուն անուններն էին՝ Վիստութիւն ,
Վարձատութիւն , Արթնութիւն ու Մեկեղծութիւն , ու
ըստ անոնց . Իմ հարսերուս մէկը՝ ծննդական ըլլալով
բանի մը կը բազնայ , որն որ ինք սա տանք մէջ տեսած է .
ու կը թուի իրեն որ եթէ իր սրտին ուղածը , իրմէն իմաս-
յեք , պիտի գտէ :

Փորշառաւիճ . Պանչէ կանչի՞ զինքը . ինք պիտի
ստանայ ամէն ինչ որ մենք կրնանք առլ իրեն : Ուստի
կանչեցին զինքն ու ըսին իրեն . ‘Վրժութիւն’ ի՞նչ
է քու ուղածդ : Են տակներ Վրժութիւնը կարկնեցա՞ն
ու ըսաւ . Սեղանատանը կախուած ան մեծ հայեցին :
Ուստի Մեկեղծութիւնը վազեց ու բերաւ անիկայ , ու
իննդալից հանութեամբ մը անիկայ անոր մատուց : Են
տակներ Վրժութիւնը իր գլուխը խնայհեցուց , և շոր-
հակալ եղաւ ու ըսաւ . Եսով գրեւե՛ր որ ձեր առջնը
շորհր գտայ : Մնացած մանկամարդ կեիկներուն ևս
այնպէս բաներ առին որոնց որ կը բազնային , ու անոնց
երկինքը մեծապէս գովեցին որ Պարոն Վաղափրային Հեռ
միտքաներ էին Հոկայ Յուսահատութիւնն սպաննելու ,
ու Արկրայութեան Մտոցը կործանելու :

* Ես որինսկափս մեզի կը ցուցաւ Սրբազան Մատենանք՝
որ Եստանոց խորհուրդներն ու կատարելութիւնները մեզի
կը յայտնէ , որ մեք ճշմարիտ հանդամանքն ու գինսկը մեզի
կը ցուցնեն , ու զՔրիստոս և իր փրկութիւնը մեր հոգի-
ներուն կը ծանուցանէ : Եմն ճշմարիտ հաւատացեալ կը
փափարի որ ըստ օրէ աւելի կատարելութեամբ ծանօթա-
նալ սա Եստանոսատուր Սուրբ Մատենանիս :

† Տէ՛ս մնան Ը . երես 221 :

Վերստինէն վիզը ապարանեանք գրին , ու նշնայեա աւար շորս հարսերուն վիզերն ալ գրին , նաև ահանջներուն օղեր՝ ու նախամին գոհարներ գրին :

Երբոր անկէ երթալու վաղը ըրին՝ Հովիտները խաղաղութեամբ ճամբեցին զանոնք , բայց շատին անոնց ան մեկ լանի գցուչութիւնները՝ որոնք որ առաջ Վերստինանունն ու անոր ընկերին տուեր էին : Ետք պատմաւոր ան էր որ տանք Վախախորը իրենց առաջնորդ ունէին , որ ամեն լանի աղէկ նանօթութիւն ունէր , ու կրնար յարմար եղած ժամանակը զանոնք գցուչացընել . պայման՝ երբոր վառանգը մտանալու վրայ ըլլար : Բայց Վերստինանոս ու իր ընկերը թնջ գցուչութիւն որ ընդունէր էին Հովիտներէն , զանոնք՝ ի գործ դնելու հարկաւորութիւն ունեցած ասանին՝ կորսնցուցին զանոնք : Ուստի աս ընկերութիւնը միւսներուն վրայ աս գերազանցութիւնը ունէին * :

Ըսկէ սկսեցին յառաջ երթալ՝ երգելով ու ըսելով .

Ինչպէս գեղեցիկ զարգարուած են աս իջևանները ,
 Ինչպէս յարմարած ճամբորդ եղողին հանգստութեանը ,
 Աւ ինչպէս զմեզ կ'ընդունին ասանց ընդդիմութեան մը ,
 Ար ըրինք մեզի հանդերձեալ կեանքը մեր նպատակը :

Ինչ շքնաղ լանի որ իրենք ունին մեզի կ'ընծայեն ,
 Ար մեզի նման խեղճ ճամբորդները ու լախ կեանք վարեն .

* Հեղինակը միշտ պատահութիւն մեզ կ'առնէ հաւատարմութեամբ կատարուած առաջնորդութեան պաշտմանին գերազանց ոգուաները ցուցընելու , որով կը նշանակէ եկեղեցւոյ մը մէջ հաստատուած հոգևին կանոնաւոր հոգողութիւնը՝ որ պէտք է ունենայ իր ժողովրդոցը վրայ , որոնք իր յատուկ հոգողութեանը յանձնուած են , իրենց բոլոր գծաւարութիւններուն մէջ իրեն խորհուրդ կ'ուզեն , ու անոր մասնաւոր խրատները յարգութեամբ կ'ընդունին . զիմանալով որ ան անկեղծութեամբ իրենց հոգևոր բարեկաւարութիւնը կ'ուզէ , ու կարող է անխիղատ յառաջ տանիլ :

Ու դարձեալ այնպէս պիտանի բաներ մեզ կը պարզենն ,
 Որ ուր որ երթանք ճամբորդ ըլլալն իս յայանի ջուցընեն :

Երբոր գացին շողիաներուն քայլն՝ շատ շանցած ան նոյն
 տեղը եկան՝ ուր որ Վրիտախանոս Սեբաստիական յազարը
 բնակող Մուշրեալ անուն մեկու մը պատահեր էր : Սեասի
 իրենց ստաղնորդը Պարոն Վաղասիրտ հիմն մարբնին
 ձեկց անոր վրայով՝ ըսելով . Վսիկայ է ան տեղը՝ ուր որ
 Վրիտախանոս Մուշրեալ ըսուած մեկու մը պատահեցաւ ,
 որ իր ապաստարտականն նշանը իր կանակը կը կրէր : Սե-
 աս մարդուն վրայով ասիկայ անիմ՝ ըսելու . ամենեկն ա-
 կանը շէր գներ իրատի . հապա անգամ մը որ սկսէր իյնալ ,
 ալ ձոր շէր յորդորելով զանիկայ կանգնեցընել : Երբոր
 խաչին ու գերեզմանին եղած տեղն եկաւ , մեկը տեսաւ որ
 իրեն հրանցեց հոն նայիլ . բայց ինք իր տեսաները կրնը-
 տեց՝ ու սոքը գետնը զարկաւ , ու ըսաւ որ իր սիրտը
 հաստատած է ես երթալ իր յազարը : Ն'տխուն գլու-
 գուորը շեկած՝ պատահեցաւ Եւտարանիչին , որ նեոն-
 տուտական ընել ուղեց իրեն՝ գինքը նորն շխտակ ճամբան
 դարձընելու . բայց առ Մուշրեալը գեմ՝ կեցաւ անոր , ու
 շատ նախատինք ընելով անոր՝ պատին վրայէն անցաւ , ու
 անոր նեոքէն փախաւ :

Եսկե ետե յառաջ գացին՝ ու ճիշտ ան տեղը՝ ուր որ ա-
 տաճուց լծերահաւատոր հանուկցուցեր էին , տեսան որ
 մարդ մը կայներ էր թուրը քաշած , ու իր երեսները բո-
 յորովին արիւնով շաղախուած : Ըն ասանը Պարոն Վա-
 ղասիրտը հարցուց . Ո՞վ ես դուն : Մարդը պատասխան
 տուաւ ըսելով . Ըն մեկն եմ՝ որ կը կուլուիմ Ն'շնարու-
 թեան համար Վահաստակոյ . ես մեկ ճամբորդ մըն եմ՝
 ու Երկնային Վաղարը կ'երթամ : Գամը որ ես իմ ճամ-
 բուս վրայ որ էի , երէք հոգի յարձակեցան իմ վրաս՝ ու
 առ երէք բանը ստաղարկեցին ինձի : Ին . Սամ իրենց

Հետք մեկ ըլլամ . ք . կամ ետ դատմամ իմ եկած տեղս
 երթամ , ք . և կամ ան նոյն տեղս ապանմութ : Առա-
 ջինին վրայով պատասխան տուի թէ՛ Աս շատ ասեմնէ 'ի
 վեր է որ շխտակ մարդ մը եղած եմ , ու ան պատմաբար
 կարելի չէ յուսուլ որ հիմա աւազակներու Հեռ միարա-
 նիմ : Առաջ . ան . 10-19 : Ան ասեմնը հրամայեցին թէ
 թնչ պատասխան պիտի տամ երկրորդին : Աստի ըսի
 իրենց . թմե որ իմ եղած տեղս անհանգիստ չըլլայի , ա-
 մենեին չէի ձգեր զանիկայ . բայց ինձի բարբառիս անյար-
 մար ու խիստ անպուտ զանելով զանիկայ , ձգեցի առ
 ճամբան եկայ : Ահի ետև հարցուցին թէ թնչ պիտի
 ըսեմ երրորդին վրայով : Առ պատասխան տուի իրենց .
 Իմ կեանքս այնպես թանկագին է որ գիւրաթեամբ ձեռք
 չեմ տար անիկայ : Մանաւանդ որ դուք ամենեւին իրա-
 լուծք շունքի ինձի պայտիսի բանը առաջարկելու որ ընտ-
 ընեմ , ուստի թէ որ պայտիսի բանի մը ձեռնամուխ ըլլա-
 լովնիդ փաստելու որ ըլլայ , յանցանքը ձերն է : Ան
 ասեմնը առ երկրք՝ պսնցն , Ապրեմապարճ՝ Ախարհարդն
 ու Չեռնեքցը իմ վրաս վայեցին , ու ետ անոնց վրայ վա-
 ճեցի : Առաջէս՝ մեկը երկը հողոյ դեմ , երկը մամու
 ըստ պատերազմեցանք : Անոնք իրենց քաղութեանը քանի
 մը նշանները իմ վրաս ձգեցին՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , ու
 իմնիս ալ մեկ քանիները իրենց Հեռ տարին : Է իմա
 նոր անոնց ասիկ զայցին . կարծեմ թէ ձեր սպեկումն նայնը
 տաին ու ձգեցին փախան :

Վաղարշապատ . Բայց մեծ անհավանաբար թիւն էր երկրը
 մեկին Հեռ կուսիլ :

Վաղարշապատ . Իրաւ է . բայց յիշ եղեր շատ եղեր
 բան մը չէ անոր քով՝ որուն կուսակից է ճշմարտութիւնը :
 Առեմնք մեկն ըսած է , « թմե որ վրաս զօրքի բանակ ելլէ ,
 սիրամ պիտի շխտեմ . թէ որ վրաս պատերազմի պատ-
 ըստութիւն ըլլայ , անով ալ ետ ապահով պիտի ըլ-

ըստ՝ : Սուղ . ի՛նչ . 3 : Սնանուանոյ որ պատմութիւններու մէջ կարգացի եւ թէ մէկ մարդ մը մէկ բանակի մը հետ պատերազմեցաւ : ու Սամիսան ալ իչու մը ծնատախտք քանի՛ հոգի սպաննեց * :

Մտաներ առաջնորդն ըսաւ . Դնչեւ համար շիւնչեցի՞ր որ մէկը յեղի պնտութեան հասնէր :

Վառապախալ . Սննչեցի իմ թնազարտիս՝ որ դիտելի թէ կրնայ լսել ու անտեսանելի պնտութիւն մատուցանել քննի . ու անխնայ բաւական էր քննի † :

Մտաներ Վառապախալ Վահապախալին ըսաւ . Ըստ արժանաւորն դուն գլխոյ կատախարհեր եւ . նայիմ՝ քութուրդ : Ըստկա միւսը ցոյց տուաւ անոր իր թուրը : Արդոր իր նեղքը առաւ անխնայ ու ատեն մը նայեցաւ վերան , ըսաւ . Իբրաւ որ ախնայ ըստ ազնի Վանասեան թուր է † :

Վառապախալ . Ըստկա է . թող մէկ մարդ մը սա երկաթներէն հասա մը , ու անխնայ վերջընելու նեղք ու գործածելու ներստարութիւն ունենայ , հրեշտակի դէմ կրնայ

* Քչմարտութիւնը՝ ճշմարտութեան համար Վահապախալ կ'ընէ մարդը . ու ճշմարտութեան համար Վահապախալութիւնը՝ Վայրենասիտ , Վիտորհուրդ եւ Չեանքից հակառակորդներուն հետ պատերազմել կու տայ նամապարհորդին : Ընդ պայտի պատերազմի մէջ թափած արիւնք՝ իրեն պատիւ է , ընդունած վերքերը իրեն փառք են :

† Իբրացքնէ բաւական է : Մ որ Վատուոյ ճշմարտութեանը աննշատուր եզան է , Վատուոյ պնտութիւնը ամենեին պիտի շարկի իրեն : Վատուոյ համար պատերազմելը՝ ու առ Վատուան ազոթելը , քրիստոնէին փառքն է :

‡ Վառապախալ ըստ վարպետ է թուրերը նանձնալու՝ Ըղնի կը նանձնայ ան թուրերը որ սիրոյ ֆոցին մէջ գոլովնած են՝ ճշմարտութիւնով սրուած են , ու առ երկուքի՞ն թընամբներուն ալ մեծ կատարած կ'ընեն :

որ հան ընած եմ՝, ու իմ հայրս ու մայրս աստիպախն հան են :

Վառլուսիք . Սթուֆեան երկրէն . աստիպայ Աործանման Վաղարշին կողմերը շիջնար :

Վահագախղ . Մշտն , սն կողմերը կ'իջնայ : Ուստի աստիպայ էր որ ճամբորդութեան ելլելու պատճառս եղախնձի : Մէկը եկաւ մեր կողմերը՝ որ կ'ըսուէր Պարան Ղըմարտախա , ու պատմեց ինչ որ ըսեր էր Վրիտախանոս , որ Աործանման Վաղարշին ելեր էր . պայնչն՝ թէ ինչպէս իր կնիկն ու զաւկըները ձգեր , ու ճամբորդութեան կեանք մը փարելու ձեռք զարկեր էր : Վահ հաւատարեալ կը պատմուէր թէ ինչպէս ո՞ն մը սպաններ էր , որ ելեր էր իրեն զեմ՝ զնելու իր ճամբորդութեանը մէջ . ե թէ ինչպէս անցեր դայեր էր ան տեղը՝ ուր որ ինք մնար ըսեր էր երթալու : Աը պատմուէր եւ թէ ինչպէս հիւրընկալութիւն ընդուներ էր իր Տերտիբ բոլոր ինչաններուն մէջ , մանաւանդ երբոր Արիմոյն Վաղարշին դուռը հասեր էր . քանզի ան տեղը Աստաորներուն բազմութիւնը փողի ձայնով զնրքը ընդունեցին՝ կ'ըսեր մարդը : Ըսուեալ թէ ինչպէս՝ իր ներս ընդունուելուն՝ քաղարշին բոլոր զանդակները 'ի նշան ուրախութեան զարնուէր էին , ու ինք ինչ սակեթել հանդերձներով արարարուէր էր . ասանց հետ ըստ բաներ ալ զբացեց՝ որոնք զանց կ'ընեմ պատմել հիմա : Մէկ խոսքով աս մարդը Վրիտախանոսին ու իր ճամբորդութիւններուն պատմութիւնը պնայեալ ճառեց , որ իմ սիրտս եռանդուն փափայք մը ինկաւ անոր ետեւն երթալու . ե իմ հայրս ու մայրս ալ շիրջան փոք զնել զիս : Ըստպէս մեկնեցայ անմեղս , ու մինչև հս յառաջացայ իմ ճամբուս մէջ :

Վառլուսիք . Ղամբուն զլուս զաննն ներս մնար դուն , պնայեալ շիջնար :

Վանարախղ . Մշտն , այն . ինչու որ նոյն մարդը մեզ

զրուցեց որ եթէ դռնէն չտեսնուի աս ճամբան մտնելու , բա-
ւորը ոչինչ պիտի ըլլայ * :

Նայել՝ ըստ առաջնորդը Վրբխաթնէին , քու էրկանդ
ճամբորդութիւնն ու անով իր տապան համարաւ զուրկե-
րը տարածուած է , թէ հետուն է թէ մտար :

Նախաբախտ : Ի՞նչ կ'ընես . ասիկայ Վրբխաթանոսին
կի՞նն է :

Վաղախորդ . Այ՛ն՝ այնպէս է . ու ասանք ալ անոր շքա-
որդիներն են :

Նախաբախտ : Իրան , ու ճամբորդութեանն ալ կ'եր-
թան :

Վաղախորդ . Այ՛ն՝ անշուշտ . իրենք ալ անոր կը հե-
տեին :

Նախաբախտ . Երկայ իմ՝ սիրտս կ'ուրախացընէ . բա-
րի մտորդը սրբաբի պիտի ուրախանայ երբոր տեսնէ որ իր
հետը երթալ չուզողները իրմէ ետեւ Լըրկնային Վաղախորդին
դռներէն հոն մտնեն :

Վաղախորդ . Ետարանկոյս մեծ սխախտութիւն պիտի ըլ-
լայ իրեն . քանզի գլխաւոր ուրախութիւնը ինքզինքը հոն

* Ինչ՞իւ համար է որ շատերը ճամբայ կ'ելլին՝ ու ասին
մը քառալ կ'երթան , բայց մերժուողն ետ կը մնան ու կը
կորսուին . անոր համար որ ճանապարհորդին շախտը Վր-
բխաթանով շին մտնել՝ որ է դուռը : Իրենց բուրբային
կորսուած՝ կործանած՝ անոցս ու թշուառ ըլլալը շին
տեսներ . իրենց մեղքին պատճառաւ սրտերնին կտորած
է . անոր համար իրենց պէս թշուառահան մեղաւորնե-
րուն մի միայն մերկիւր Վրբխաթս ըլլալ ընդունելով շին
սխախտ : Իսկ ընտրեան ուժով ճամբայ կ'ելլին , ու
շուտով կ'իջնան . ինչու որ ճանապարհէն շին ընդունելի
Վրբխաթս ու անով շին մտնելի : Ես պատճառաւս է
ան հարցումը , թէ՛ Դռնէն ներս մտնի : Ես հարցումը
միշտ մեր անձերուն ընելու ենք մենք :

տեսնելն էր, անոր ետեւն կու գայ իր կնիքն ու իր զուկը-
ները հոն տեսնելու ու բախում իննը :

Վահագրախոյ . Բայց հիմա որ առ մասին վրայ կը խա-
սիս, ներք ինծի որ ասոր վրայով քու կարծիքդ իմանամ :
Ոմանք կը հարցընեն թէ արդեօք իրար պիտի քանչնանք
երբոր հոն երթանք :

Վահագրախոյ . Ի՞նչ կը կարծես, արդեօք անոնք ան ա-
տենը իրենք պիտենք պիտի քանչնան, կամ իրենք պիտենք
ան երջանկութեանը մէջ տեսնելուն համար պիտի ուրա-
խանան : Թէ որ անոնք իրենց անկերը պիտի քանչնան ու
պիտի ուրախանան ? Ինչու համար ուրիշներն ալ շնանչ-
նան՝ ու անոնց երջանկութեանը վրայ ալ չուրախանան :
Վարձեալ՝ որովհետեւ մեզի մերձաւոր ասնչութիւն տես-
ցողները մեր երկրորդ անկերն են, թէպէտ և առ ասնչու-
թիւնը պիտի շնայ ան ատենը, սակայն ինչու համար
իրաւամբ պիտի չհետեցընենք թէ ասեղի ևս ուրախ պիտի
ըլլանք մենք անոնց հոն ըլլալը տեսնելուս, քան թէ ա-
նոնց հոն չըլլալը :

Վահագրախոյ . Վղէ կ' կ' իմանամ թէ քու մտադր ի՞նչ
է առ մասին . ի՞նչ քանակորդութեան սկսելուս վրայով ու-
րիշ բան ունի՞ս հարցընելու * :

Վահագրախոյ . Մո՛՛ . քու հայրդ ու մայրդ կ' ուզէի՞ն որ
գուռն քանակորդ ըլլաս :

Վահագրախոյ . Չէ՛ . բոլոր մտքե անցնելու միջոցները
ի գործ դրին որ համոզեն զիս ասնք մտալու :

Վահագրախոյ . Բայց ի՞նչ կրցան ըսել անոր դեմ :

Վահագրախոյ . Ըսին թէ ծուլութեան կեանք մըն է

* Հաստատուն քրիստոնեան շխտմաբ յմտուելն ու
մանրամասնաբար փորձուելն, ինչու որ իր ներք ունե-
ցած յոյսին պատճառ մը կրնայ տալ ինք : Վրաս թէ
ինչու և ի՞նչ պատճառի համար սկսեց քանապարհորդ ըլ-
լալ :

ան . և թե՛ ևս ինքնա ծուլութեան ու դատարկութեան հակամբասան որ չըլլայի , ամենին պաշտպան պիտի չըլլայի Կանապարհորդի վիճակին * :

Քաղաքի . Ուրիշ Ի՞նչ ըսին :

Նաևապարիտ . Ըսին թէ վնասակար շամբայ մըն է ան . մանուսնոց թե՛ ըսին՝ աշխարհի մէջ ամենէն վնասակար շամբան ան է , որ շամբորդները կ'երթան :

Քաղաքի . Քեզի ջոյց տուի՞ն թէ ճի մասին այնպէս վնասակար է ան :

Նաևապարիտ . Եւթ . շատ մասերու մէջ :

Քաղաքի . Ըսե՛ նայինք անոնցմէ մէկ ցանիները :

Նաևապարիտ . Ահա առ թեան Փասին վրայով խտակցան

* Ըսեն դարու մէջ բարեպաշտութիւնը աս նախատինքն կրկն : Փարսան բառ Մոսկովին ու Իսրայէլացիներուն . "Նրոյն էք դուք՝ ծոյլ , անոր համար կ'ըսէք թե՛ Երթանք՝ Տերոյն զո՛ւ մատուցանենք" : Երկն . 17 : Մարդիկ բնականորար կը մտածեն թէ , Երասնոյ անմիջական ծառայութեանը գործածուած ժամանակը ոչինչ տեղը կը կորսուի . ուստի թէ որ քրիստոնեաց մը ամեն շարժի նոյնչափ ժամանակ ծախել Սուրբ Գրքերը կարգաւոր , առանձնական ու հրապարակական ազգիքի գանուելու , բարեպաշտական խտակցութիւններ ընելու՝ եւ , որչափ ժամանակ որ իր ընկերը գրասանքի ու գրայական հեշտութեան կու տայ , իսկոյն նայն մը կ'ելլէ անոր վրայ թէ իր ժամանակը պարտաք կ'անցընէ , ու իր ընտանիքը ազգատութեան հասցընելու վրայ է : Եւ որովհետեւ աշխարհի մարդոցմէ աս նախատինքն ընդունել կը յուսացուի , անոր համար բոլոր հաւատացեալներուն կը վայել որ ամեն շոր երկայթէ փախելն . ու իրենց անհիշական գործքին մէջ գովելի ժրութիւնով մը ժամանակ գանելու ջանք ընեն , խոհեմութեամբ իրենց ծախքերը չափաւորեն , ու բոլոր իրենց գործքերը ազիկ կերպով կատարեն . որպէս զի յիմարներուն ազխութեամբ ըրած բամբասանքը լռեցընեն :

ինձի՝ ուր որ Քրիստոսիանոս մեզ մեացեր էր խեղդուելու : Ըսին թէ Բենզոնբուզին աշտարակին վրայ պատրաստ ազնվաւորներ կայնած են՝ որ Վեղ Դոնէն մտնելու համար գուռը զարնողներուն վրայ նետեր նետեն : Վասն պատմեցին ինձի անասաններուն ու մութ լեռներուն վրայով , առիճներուն վրայով , ու նաև ան երկեր հեկաններուն՝ սյոսինքն Երիմահեղին՝ Խաշաանգիչին ու Եղարատապանին վրայով : Դարձեալ ըսին թէ Խանարձութեան Զորին մէջ մէկ շար սգի մը կայ , որ գրեթէ Քրիստոսիանոսին կենտրը պիտի գրաւեր : Կստնցմէ զսա՛ Քահուան Ըսրին Զորէն պիտի անցնես ըսին , ուր կը կենան ուրաւահան սգիները . ուր տեղի լցար սթուրթիւնն է . ուր որ ճամբան որոզայթնեքով խորխորատներով՝ թակարթներով ու ծուղակներով լեցուն է : Պատմեցին նաև Հսկայ Յուսահատութիւնին ու Կրկրայութեան Եկրոցին , ու ճամբորդներուն ան տեղը քաշած մնտոսին վրայով : Վասն ըսին որ Պախարգեալ Կրկրէն պետք է որ անցնի՛ր՝ որ մնտատակար է . ու թէ ամեն ասունցմէ ետև պիտի գտնե՛մ մէկ զեռ մը՝ որուն վրայ կամուրջ չկայ . և թէ ան զեռ ի՛ր՝ ու Կրկնային Քաղաքին մէջտեղը կ'էլ յայ :

Վաճառիչք . Եմենը մն էր :

Վաճառախոյ . ԶՆ . սա ալ ըսին ինձի որ սա ճամբան խորերաններով լեցուն է . ու հոն բարի մարդիկը ճամբէն զարձրնելու համար զարանակալ աններ կան :

Վաճառիչք . Իսոյց ի՞նչպէս կը հաստատակն առիկայ :

Վաճառախոյ . Ըսին թէ Սէխարճիկ Իմաստունը հոն պահուրտած կը սպասէ խորելու համար : Ըսին ևս թէ Վարդակցին ու Աեղծաւորը սիշա ան ճամբուն վրայ են : Դարձեալ ըսին թէ Նշուստիտը , Ըստատիտան ու Դեմասը անշուշտ զիս պիտի բռնեն . թէ Ըսղարարդոյն ալ էր որոզայթնին մէջ պիտի ձգէ զիս . և թէ՛ իսակ Տգի-

տու թիւնին հետ պիտի համարեալիս՝ երթալ ան դուռը՝ ուրիկ որ ինք կտ իրկուեցաւ բլաբին քաջն եղան ան ծակը , ու անիկ ալ կարճ նամբով գտնիրը իրկուեցաւ :

Վաճառիրք . Իրաւ որ առիկոյ բաւական էք քեզ վախցընելու . բայց արգեար պարսնով լինցուցի՞ն :

Վաճառաւոյ . Չէ , կեցիր : Ինձի պատմեցին եւ շատ մը մարդոց վրայով՝ որոնք ստաշմանն աւ նամբարդութեանը նեւք գարկեր՝ ու անոր մէջ շատ մը քառով գացեր են , ան փառքին նշոյցը գանելու՝ որուն վրայով ասին աւանն շատերը խտեր էին . բայց վերջը կտ գարներ ու իրենք զիրենք յիմարի կարգ գրեր են՝ գաննն գարս ան նամբուն մէջ ոտք կոխելուն համար , ոչով՝ իրենց քաղաքը ու քաղաքներ է : Աւ պոպկա ընտելերուն մէկ քանիին անունը տուին . ինչպէս Պինալլաին ու Խոյրիպաւիզը , Պասկանտան ու Վախիտը , Մոլորեանն ու Ներունի Մաստուանը , և մէկ քանի ուրիշները . որոնցմն ոմանք շատ հետու գացեր են որ նոցին թէ ի՞նչ կրնան գանել , բայց որչափ որ գացեր են՝ մեկերնին ալ փեսասրի մը ծանցութեան շափ օգուտ մը չէ գտեր :

Վաճառիրք . Եւ ուրիշ բան ըսի՞ն քեզ վախցընելու :

Վաճառաւոյ . Եւր՛ , Պարսն Լըրիկուզան անուն մեկու մը վրայով պատմեցին՝ որ նամբարդ է եղեր , ու իր նամբան պնայկա ստաննին ու տխուր գտեր է , որ բնաւ մէկ հանգիստ ժամ՝ մը չէ ունեցեր անոր մէջ . ու թէ Պարսն Հուսակաուրը գրեթէ ստիանահ պիտի մեռնի եղեր հոն . և մասնաւոր՝ ի՞նչ մնաց որ պիտի մտնայի , բուն ինքը՝ Վրիտախանոս ալ՝ որուն վրայ պնայկա շլանն էր , Լըրիկուզին ինչպէ մը ստանալու համար բոլոր իր փամբաւոր մեռնարկութիւններն ետե թէ և որչափ ալ որ իր կողմնները բանը կը ծածկէին՝ սակայն ճշմարտապէս ընկզմեր է Աւ

Գեաթին մը , ու մեկ սայր մըն ալ չէ կրցեր բնաւ յառաջ երթալ * :

Քաղնախոր . Ըս բաներուն մեկը չգտնացմաց թեզ :

Նաճապախազ . Չէ . անոնց ամեն մեկը միայն մէյակի ոչնչութիւն երեաց ինծի :

Քաղնախոր . Ի՞նչպէս եղաւ աստիկաց :

Նաճապախազ . Ինչպե՞ս . ես դեռ կը հաւատայի Պարսն Ղըմարապետին ըսածին . ու աս ի՞մ հաւատքս անոնց ամենն ալ յազմել տուաւ ինծի :

Քաղնախոր . Ուրեմն աս եղաւ քու յազմութիւնդ . պրննքն՝ քու հաւատքդ :

Նաճապախազ . Ընդպէս եղաւ . հաւատայի՛ ու հեռու պէս դուրս ելայ , ճամբան մնայ , ինծի գե՛մ կեցողներուն բոլորին հետ ձեռնկաւեցայ , ու հաւատալով՝ աս տեղս եւ կայ † :

* Ի՞նչպէս բնական է աշխարհասեր մարդոց՝ Տերոնք ճամբաները գառաահամբաւել , ու վախցընել զանոնք որ նոր կ'ելլեն ճամբորդութեան՝ անոնց պատահելու գտանդաներն ու գո՞ւարտութիւնները առնենին գնելով : Ինչպէս ահա հաս ալ մեկ խոսք մը չից Տերոնք ճամբաներուն մէջի բերկրութիւններուն՝ միտիմարտութիւններուն և ուրախութիւններուն վրայով : Պատճառը ան է որ ամենեկն չեն հաւատար ան բաներուն . անոր համար չեն կրնար իտսիլ անոնց վրայ : Ինչո՞ւ և պնդեաւ մեր սրտերուն հաւատար մտութեանն ու անկեղծութեանը փորձ մը կ'ըլլայ աստիկաց :

† Եհա հաս կը տեսնենք թէ Քրիստոսի քաղամբարիկ զինուորները՝ ամեն բան հաւատքին կ'ընծայեն : Հաւատքով ճամբայ կ'ելլեն , ու հաւատալով կը շարունակեն ու կը յարատեւեն : Ըսանկով բոլոր փառքը կ'ընծայեն Քրիստոսի , որ հաւատքին առարկան՝ հեղինակն ու կատարողն է : Ըս տեղս իրենց հաւատարմութեանը վրայ պարծիլ չից . իրենց զօրձերուն աքովանաւորութեանը վրայ գովուիլ չից : Չէ . ինչու որ Ղըմարապետին համար

Ո՛վ որ կ'ուզէ հաս զայ տեսնայ՝
 Երթու թիւն ճշմարիտ ,
 Ե՛հա մեկը որ կը կենայ՝
 Եմն ասուն հաստապինտ ,
 Ոչնչ երկիրդ բնաւ զննքը
 Պիտի բերե գոջալու
 Իր աստիճին հաստատ մնայն ,
 Ն'անապարհորդ բլլալու :

Ո՛վ որ զննքը շքապատէ
 Տարհուրելի խաղերով ,
 Ինքըզննքը կը խաղէ ,
 Իսկ ան կ'աւելնայ ուժով .
 Ետեւէն վախ չունի , կ'ելլայ
 Հսկային հետ կառուելու ,
 Որ իրաւունք ինք ստանայ
 Ն'անապարհորդ բլլալու :

Ո՛չ ուրուական՝ ո՛չ շար հողիք
 Արման զպէլ իր հողւոյն ,
 Պիտէ թէ կեննք կը ժառանգէ
 Դա զննչապէս լաւացոյն .
 Ուրեմն իր միտքը զերեւե
 Մարդոց խոսքն վախճալու ,
 Եւլ կ'աշխատի գիշեր ցորեկ
 Ն'անապարհորդ բլլալու :

Ես միջոցիս անոնք Աստուծոյ Նշանքը հասան , ուր
 որ ոչը բնականաբար թմբու թիւն կը բերեր մարդուն
 վրայ : Ու ան տեղը բոլորովին փուշ ու տաստակ բու-
 սած էր . միայն թէ տեղ տեղ գուարձալի հովանաւոր
 տեղեր կային՝ ուր՝ եթէ մեկ մարդ մը նստի կամ՝ քնանայ ,
 տարակուսելի է կ'ըսեն անոնք՝ ալ անոր աս աշխարհիս

նահատակող հողիները ազատան են՝ ու կ'ատեն այնպիսի
 Սուրբ Վրաց հակառակ անապարծ շողփայտութիւնները :

մէջ ելլել կամ արթննալը : Աւտօի աս անապատեա
կ'անցնէին անոնց՝ ու Պարոն Վաղնայիտը առննուն
կ'երթար, որովհետեւ ինչն էր անոնց առաջնորդը : Պա-
րոն Ջընարտութեան համար Վահատակոյն ալ իր բն վեր-
ջագահ ետևնուն կ'երթար, վախնալով որ շրջոյ թե շա-
րաննի մը՝ կամ վերայ մը՝ կամ հոնց մը՝ կամ աւազակ
մը անոնց ետևիններուն վրան յարնակի ու այնպէս վրաս
մը ընէ : Աս տեղս անոնք յառաջ կ'երթային՝ խրաչան-
շեքը իր թուրը քաշած : որովհետեւ գիտէին որ վտան-
գաւոր տեղ մըն էր ան՝ : Ղանե կրցածնուն շտի իրար կը
քաշալբէին : Պարոն Տիարաւորին հրաման քրաւ Պա-
րոն Վաղնայիտը որ իր ետևէն քալէ, ու Պարոն Յուս-
կասը Պարոն Վահատակոյն հսկողութեանը տակն էր :
Ըսոյց շատ յառաջ չչացած՝ թանկ մուշ մը ու մը-
թութիւն մը ինկաւ բոլորին վրայ . այնպէս որ խել մը
տակն հապի թե իրար կրնային տեսնել : Աւտօի պար-
տաւորեցան ապեն մը խտնելով երթալ որ իրար շիրտն-
ցընեն, որովհետեւ անոնց տեսնելու կը քալէին † : Ախ-
մա յայտնի է որ անոնցմէ ամենէն լաւն ալ շտակէ շտակ

* Դրեքունի անապարհորդներ՝ դուք որ աղէկ քանկոյ
եղած էք՝ ու երկար աստեւ աղէկ յառաջացած էք, մնա-
նեցէք որ տակաւին աշխարհի մէջ էք, որն որ կախար-
դեալ երկիր է : Ջանեցէք ներ աս տեղը հանգստութիւն
գնտուելու կամ ասոր կախարդիչ հովանաւոր տեղերուն
մէկուն մէջ քնանալու վտանգը : Թե՛ է ներ մնարմենները
յոզնած ըլլան՝ ներ հոգիները նուազած ըլլան՝ ու հովա-
նաւոր տեղերը հրապուրիչ, բայց և այնպէս զգուշացէք :
Յառաջ բնեցէք դուք գէնդ : Ընթրասքնն յաւայեք
զորութիւն գտնել՝ ու Սիրելի՛ն հանգստութիւն, իր քան-
քուն մէջ յառաջ երթալով :

† Թե՛ է զգացուիները կորնչին՝ լոյսը անցնի՝ ու հուն-
գըստութիւնները նզնն մեղ, բայց հաւատքը ամենուն
տեղը կը լեցընէ :

ճամբան շէր կրնար երթալ . ալ որչափ եւ առաւել . կրնինքն ու աղաղը , որանք ուրով ալ սրտով ալ փափակ էին : Եւ սակայն իրենց առաջնապահին ու վերջնապահին յաշտութեան խնայեցողք կամնաց կամնաց յառաջացան :

Եւ տեղիս ճամբան ալ՝ մարդը շատ կը յողնեցընէր՝ աղմուս ու ցեխառ ըլլալով : Իւ բոլոր սա տեղոց իննան մը կամ պանդոկ մըն ալ շկար՝ ուր տեղացեացը կարենային դարձաւ : Իւստի կը աղային՝ կը հեծէին ու կը հասան շին . ինչու որ մեկը կը գլորէր թուփի մը վրայ կ'իջնար , մեկ ուրիշը աղմին մեջ ամուր մը կ'ընկզմէր , ու աղոցմն անանք իրենց մահախնորք ցեխին մեջ կը կորսնցընէին . մեկը կը կանչէր թէ՛ կ'ընկզմիմ , միւսը թէ՛ ուր էք . ու երբորդը՝ թէ թուփերուն մեջ այնպէս ամուր բանուեցայ , որ շեմ կրնար ազատիլ անանցմէ :

Եսոր վրայ գացին հովանաւոր տեղի մը հասան , որ ապրուկ էր՝ ու կ'երևար թէ ճամբորդներուն շատ հանգրտութիւն պիտի տար . քանզի գալարիներով գեղեցկացած , նասարաններով ու բազմեցներով զարդարուած , ու վրան վայելուչ կերպով շինուած էր : Փափուկ մահիւ մըն ալ կար , որուն վրայ կրնար հանդէիլ յողնողը : Ըմն ստանք մտածելով հարկաւ պիտի խորհի մարդ՝ թէ խիստ հրապուրիչ տեղ մըն էր ան . որովհետեւ ճամբորդներն ալ ճամբուն գէլու թեմնն արդէն սիսեր էին տկարանալ : Բայց՝ ի վերայ այսր ամենայնի անանցմէ մեկը ամենեկն հակամիտութիւն մը չբուցուց հան կանկ ամանլու : Գնաւանդ թէ՛ իմ իմացածիս նայելով՝ շարունակարար այնպիսի լու գոուլութիւն կ'ընէին իրենց առաջնորդին առած խրատներուն , ու ան ալ այնպէս հաստատարար կ'իմացընէր անանց վրանդները՝ ու վրանդներուն բնութիւնը՝ երբոր անանց մտածալու վրայ կ'ըլլային , որ սովորարար անանց խիստ մտ ըլլալուն աւելի կը սրտա-

տեխն , ու տեղին զերար կը քաղաքներին՝ մարմննին ուրա-
նալու : Եւ հալմանու որ տեղը կը կալուէր Շոպյին Վարե-
կամը , ան գիտմանը՝ որ եթէ կարելի է՝ ճամբորդներն
սմանց հոն հրապուրէ հանգստանալու՝ երբ որ յոյնած են
անանք :

Եւ երազիս մէջ տեսց յոյ սա իրենց առանձին ճամբուն
մէջ յառաջ գացին՝ մինչև որ տեղ մը հասան՝ ուր որ
մարդ մը գիտութեամբ կրնար կարնայրնել իր ճամբան :
Գանց որ թեպէս և լոյս աչքով իրենց առանձնարդը ազնկ
գիտէր սխալ ճամբաները շտապէն որոշել , բայց մտի
տեղը դժուարութեան մէջ մնաց : Սակայն ինքը իր ծոցը
ուզեցոց մը ունէր , որուն մէջ նշանակուած էին բոլոր ան
ճամբաները որ Արկնային Քաղաքը կը տանին կամ անկէ
կը բերին : Առաջի շրջ մը վառեց , (որովհետև առանց
արեւմտացի տեղ մը չէր երթար ,) ու նայեցաւ իր
թուղթին վրայ , որ կ'իտնայրնէր իրեն թէ ան տեղը զոս-
չանայ՝ որ աչ կազմի ճամբան գառնայ : Եւ թէ որ ինք
աս տեղը զգուշութեան լցներ իր թուղթին նայելու , հա-
ւանականարար բոլորը մէկէն ցեխին մէջ պիտի ընկզմին :
Ինչու որ քիչ մը անգին իրենց առջև՝ և ան ալ խիստ
մարտը ճամբուն ծոցը աղմուկից փոս մը կար , ո՞վ գիտէ
թէ սրչափ խորունկ՝ ճամբորդները անոր մէջ ձգելու կար-
սքնայրնելու համար հոն շինուած :

Եւ ասանը ևս ինձի մտածեցի թէ ան որ ճամբորդու-
թեան երթալ կ'ուզէ , հարկաւորապէս սա ուզեցոցն
մէկ հասա մը իր քովն ունենալու է , որպէս զի երբ որ գը-
ժուարութեան մը մէջ մնայ , նայի թէ՛ ո՞ր ճամբան բռնե-
լու է :

Ենկե ետև սա Մարտորդեալ Արկնային վրայն գացին մին-
չև որ ուրիշ հոլմանու որ տեղի մը հասան , ու անիկայ շե-
տակ ճամբուն քովը շինուած էր : Եւ հոլմանու որ տեղին
մէջ երկու հոգի կը ընանային , որոնց անուններն էին Ե՞ս

հոգու համարձակութեամբ : Եստեղ երկուքը ճամբորդու-
 թեամբ մինչև աստեղ եկեր էին , բայց հոս՝ իրենց ճամ-
 բորդութենէն յողնած ըլլալով հանգստանալու համար
 նստեր ու խորանկ քունի մը մէջ ինկեր էին : Ճամբորդ-
 ները ասոնց տեսնելուն հանդարտ կայնեցան՝ ու գլուխնին
 երկրպագին . ինչու որ գիտէին թէ ան քնացողները ազե-
 աստի վիճակի մը մէջ էին : Են ասոնք սխեցին մտածել
 թէ ինչ ընեն . արդեօք անոնք ան իրենց քունին մէջ
 նկատուանքն երթան , թէ քովնին երթալով աշ-
 խատին զանոնք արթնցընելու . ուստի վճռեցին որ եր-
 թման արթնցընեն զանոնք . այսինքն՝ թէ որ կրնան . բայց
 աս զգուշութեամբ՝ որ իրենց ձէ հան նստին՝ ու ձէ ալ
 ան հոգանալով տեղին մտաուցած հանգստութիւնն ընդու-
 նին :

Երբայն ներս մտան ու մարդոցը խտեցան՝ և իւրաքան-
 ձեքը իր անունովք կանչեցին . ինչու որ կ'երևայ թէ ա-
 ստիճարդնին կը ճանչնար զանոնք . բայց ձէ նայն կար ու
 ձէ պատասխան : Են ասոնք աստիճարդը քնեց զանոնք՝
 ու ինչ որ կրնար ըրաւ անհանդիս ընելու զանոնք : Են
 ասոնք անոնց մէկն ըսաւ . Ար վճարեմ՝ քեզի երբոր իմ
 ստակս առնեմ : Ես խոսքիս՝ աստիճարդը իր գլուխը ե-
 րկրպուց : Որչափ ժամանակ որ կրնամ իմ թուրս ներս
 բանել , պիտի կուտիմ , ըսաւ միւսը : Եսոր վրայ ար-
 ցոյց մէկը ինդոց :

Են ասոնք Վրիտանիէ ըսաւ . Ի՞նչ պիտի նշանակե-
 ասիկայ : Եստիճարդն ըսաւ . Վրանքնուն մէջ կը խո-
 սին : Թէ որ զարնես անոնց՝ ձեռն գրեկնք՝ կամ ուրիշ
 ինչ որ ընես անոնց՝ աս կերպովք պատասխան կու տան
 քեզի . կամ ինչպէս որ ասոնցմէ մէկը ասեմք՝ երբոր
 ծովն ալիքները զնոցը կը ձեռնին ու նստի մը սխեցն վրայ
 պատկոզի պէս կը քնանար , կ'ըսէր՝ « Երթ ընցած ասեմս՝
 զանիկայ նորէն պիտի գնառեմ » : Եւսլ . իգ . 34 , 35 :

Վրասնա որ երբ մարդիկ քաններնուն մեջ խօսին , բնջ որ ըլլայ կ'ըսեն - ու իրենց խօսքը սչ ըսանակամութեամբ և ոչ հաւատարմ-կաստարեւալ է : Իրենց խօսքին մեջ անհամեմայութիւն մը կայ հիմա , ինչպէս որ առաջ իրենց նամբարդութեան երթմալուն ու սա տեղը նստելուն մեջ կար : Երդ՝ սա է գեղութիւնը - որ երբ անզոյցները նամբարդութեան կ'երթան , քանեն տամուսինը պարզէս կը պատահի իրենց : Վանդի սա Կախարդեալ Լըրկիրը թ՛ ըսանոյն՝ նամբարդներուն վրայ յարմակները վերջին տեղն է - անոր համար՝ ինչպէս որ կը տեսնե՞ք , անիկայ գրեթէ նամբուն վերջը հաստատուած է , ու անանկով տեղի վրատանգաւ որ է մեզի : Վանդի ե՞րբ սա յիմարները պիտի փախարքին նստելու , եթէ սչ երբոր յոգնած ըլլան - ու ե՞րբ յոգնած պիտի ըլլան , եթէ ոչ իրենց նամբարդութեանը գրեթէ փոխանմին , կ'ըսէ թ՛ ըսամին : Ընոր համար է՛ կ'ըսեմ՝ որ Կախարդեալ Լըրկիրը պարզապէ մաս է Ինչպի երկրին , ու անանց նամբուն փոխանմին : Աստի նամբարդները իրենց աններուն թող զգուշանան , որ ըլլայ թէ պարզէս պատահի անանց ալ՝ ինչպէս որ կը տեսնե՞ք թէ սա մարդոցը պատահեցաւ որ քնացեք են , ու մեկը շերմար արթընցընել գիրենը :

Ընոր վրայ նամբարդները գողալով կը փախարքին յառաջ երթալ - միայն թէ իրենց առաջնորդին աղաչեցին որ ճրագ մը փառէ , որ իրենց նամբուն մնացածը ճրագի մը լուսին պիտութիւնովը կարենան երթալ : Աստի ճրագ մը փառեցին՝ ու սա նամբուն մնացածը անոր լոյսովը անշուշտին թէպէտ և մեթը ըսա մեծ էր * : ք Պէր . Ե .

* Մեր ստացը քայլերուն առաջնորդ ըլլալու մի միայն ըլլալ Եստուծոյ խօսքն է : Մն որ ստիկայ գունց կ'ընէ յիմար է : Մն որ աբիշ մը կը ֆարէ , կամ աբիշ ըլլա մը կը փնտաէ իրեն առաջնորդելու , խելացնոր է , ու ըսածը ըջիակը :

19 : Բայց ազգան սկսեցին սաստիկ յարել , ու ճամբորդները Սիրազին ազազակեցին որ իրենց ճամբան դիւրացնեն : Աստի ջիւ մըն ալ յառաջ երթմանն հով մը ելաւ որ մուշք փարսանց ու սոք աւելի պայծառացաւ : Եւ սակայն սակաւին շատ ճամբաց ունեին Սախարդեալ Երկրին գտնուելու , միայն թէ հիմա կրնային իրենց քաղաքը ճամբան ու իրար տեսնել :

Եւս՝ երբոր գրեթէ սա երկրին ծայրը հասան՝ իննցան որ իրենցմէ ջիւ մը առաջ մէկ ահաւոր ձայն մը կար՝ որ կը թուէր թէ մեծ նեղութեան մէջ եզոզ մէկէ մը կ'ելլէր ան : Եւսպէս յառաջ կ'երթային ու իրենց առջև կը նայէին , և ահա իրենց թուէցաւ թէ մէկը կը տեսնեն մնկան վրայ եկած՝ ձեռքերն ու աչքերը վեր վերցուցած՝ ու ջերմեամբու թեամբ իրր թէ վերը բնակող մէկու մը իր խոսքը ուզած ըլլար : Մտա գացին՝ բայց շեղցան իմանալ թէ ի՞նչ կ'ըսէր , ուստի կամայ կ'երթային որ միւսը ընկնեն : Ընկնենէն ետե ելաւ կայնեցաւ , ու սկսեց գեղ 'ի Երկնային Վաղարք վազել : Եւ ստենը Պարան Վաղարքաւ անոր ետեկն կանչեց քերտով՝ Ինքեկամ , քնքեկամ , կեցի՛ր քեզի ընկերանմանք , թէ որ Երկնային Վաղարք կ'երթաս , ինչպէս որ ինձի կը թուի : Աստի մարդը կայնեցաւ , ու անոնք հասան անոր : Բայց Պարան Ողջախոհը անիկայ տեսածին պէս ըսաւ . Եւ սա մարդը կը ճանչնամ : Պարան Վահաստեղով ալ հարցուց թէ , Եղի՛ թի՛ է : Պատասխան տուաւ թէ՛ Մեկն է՝ որ իմ բնակած երկրէս կու գայ . իր անունն է՝ Եմրակայ . ստուգիւ շատ աղէկ ճամբորդ մըն է :

Աստի իրարու հասան , և ահա իսկոյն Եմրակայը ծեբունի Ողջախոհին ըսաւ . Իսրէն հնչր Ողջախոհ , գի՞նն ալ հոս ես : Եւս՝ . ինչպէս որ քու հոս ըլլայց յայտնի է , այնպէս ալ ինձ : Մեծապէս ուրախ եմ որ քեզ սա ճամբուն վրայ գտայ՝ ըսաւ Պարան Եմրակայը : Վեմանապէս

ես ալ ուրախ եմ որ յեզ ծնկան վրայ եկած դասը , ըստ միւսը : Եւ ասանը Պարոն Եփրակացը կարմրեցաւ ու ըսաւ . Բայց ի՞նչ կ'ըսես , զիս տեսնը դուն : Եւ յո՛ւ տեսայ , ու սրտանց ուրախացայ տեսածիս վրայ , ըսաւ միւսը : Ինչի՞նչ . ի՞նչ անցաւ մարդ , հարցուց Եփրակացը : Ի՞նչ պիտի անցնի , պատասխանեց ծերունի Ողբականը . մտածեցի թէ պարկեշտ մարդ մը գտանը ճամբուն վրայ , ու ըստ շանցած իր ընկերու թիւնը պիտի վայել լինը : Թե՛ որ սխալ չէ խտանդ՝ ի՞նչ երջանեկութիւն է աս ինձի , ըսաւ Եփրակացը . բայց թէ որ ես այնպէս չեմ՝ ինչպէս որ պէտք է ըլլամ՝ , մնայն ես պիտի կրեմ՝ պատիժը : Ճշմտբան է՝ ըսաւ միւսը . բայց աս քու երկխոսք տեսի կը հաստատե՛ զիս՝ թէ ճամբորդներուն Եւփանին ու քու հարգւող մէջ ասին բան ազէկ կարգաւորեալ է : Վանդի ինչ երանու թիւն կու տայ երկխոսածին : Եւս . ինչ . 14 :

Նաւասարդ . Բայց՝ ի՞նչու թմ , կ'աղաչեմ՝ պատմի մեզի՝ թէ ի՞նչ պատճառաւ աս ասունն ծնկան վրայ եկի՞ր էիր դուն . արդեօք մէկ յատուկ շորհից մը ընդունել՞ը պարտաւորեց յեզ ան բանն ընելու , կամ թէ ուրիշ մէկ բան մը :

Եփրակաց . Ար տեսնե՞ք որ մենք հիսն Աստուրեալ Երկրին վրայ ենք . ու երբոր ես ինձի յառաւ կ'երթայի՝ կը մտածեի թէ աս տեղն ճամբան սրլափ վտանգաւոր է . ու սրլափ անմիջ՝ որ մինչև անդամ պաշտփ տեղ ճամբորդութեան եկած էին՝ աս տեղն կեցան ու կործանեցան : Ար մտածեի ես թէ ի՞նչ կերպ մահուամբ աս տեղն կը կործնեցնէ մարդիկ : Եւ տեղ մեռնողները ծանր հիւանդութիւնով մը չեն մեռնիր . այսպիսիներուն մեռած մահը գոնարակիբ շարք իրենց : Վանդի յաւնի մէջ սխտած ճամբորդութիւնը հանգստութեամբ սկսուած ճամբորդութիւն մըն է : Մանաւանդ թէ աս տեղին հիւանդութիւնը կամբով կ'ընդունի մարդա՛ :

Հիմն Պարսն Ողջախոհը անոր խաղը միջահասակով ըսաւ . Տեսնը դուն ան երկու մարդիկը որ հարմար սեղին մէջ յմացեր էին :

Մտախոյ . Այն՝ սոյն . Մեհոյն ու Հիմննապատանը անայ հոն . ու կարծես թէ հոն պիտի պատկեն՝ մինչև որ վախն : Աստի . Ժ . 7 : Մայր ներկեցէր ինձի որ իմ պատմութիւնս ընեմ : Ինչպէս որ ըսի՝ երբոր այսպիսի մտածութեան մէջ էի , պատա՛ ըսցց գեղեցիկ համոզերն . ներսով կին մը ելաւ իմ գէտն , ու երկը բան տուաւ ինձի . այսինքն՝ իր անձը , իր բաակն ու իր անկողինը : Հիմն՝ շխտակը ան է որ ես յագնած ալ էի յնհատ ալ . նաև աւուր հացի կարտա աղբատ . և գուցէ ան խորամանկը պիտի ասիկայ : Վանք որ մէկ երկու անգամ մը զմեքը հերքեցի , ըսցց ան իմ ըրած հերքումներս չէր նկատեր ու կը մտար : Մտածեր սկսեցի բարկանալ , ըսցց ինք ասեմնին բանի մը տեղ չցրաւ անիկայ : Հետոյ նորէն առաջարկութիւններ ըսաւ ու ըսաւ՝ որ եթէ ես իր կտակարարութեանը տակ մտնեմ , ինք մեծութեան ու երկմանութեան պիտի հարցընէ զես : Վանք ևս աշխարհի իմպուհին եմ՝ ըսաւ , ու մարդիկ ինձմով կ'ըլլան երկմանի : Մտածեր իր անունը հարցուցի , ու ըսաւ ինձի՝ թէ կը կուտի Պղպղակ իսթումն : Ասիկայ հետոյսոց զես իրմն , ըսցց ինք քաղցրարանութիւններով ասկաբն իմ ետեւս կու գար : Մտածեր մեկան վրայ եկայ՝ ինչպէս որ տեսայ , ու ներքեա համբարանարով և ազաղակելով ազգեցի Մտոր՝ որ խոստացաւ օդուքիւն ընել : Այսպէս միշտ ներ եկան ասեմը տիկինը իր մտբան զմայ : Հետոյ շարունակեցի գոհութիւն մտաուցանել աս իմ մեծ ազատութեան համար . քանզի Էլմարտայէս կը հաւատամ որ իմ վրաս աղէկ մտայ շունք , հապա ասեցի կ'ուզեր որ զես իմ մամբարդութեան վար զնէր :

Ողջութեան . Մնասարակցաւ իր գիտաստորութիւնները զեւէին : Վայց կեցիր . հիմա որ դուն անոր վրայսով խառնար , բնծի կու գայ որ ես կանձ գինքը տեսած եմ , կամ իր վրայսով պատմութիւն մը կարգացած եմ :

Մշտկոյ . Կարելի է որ երկուցն ալ ըրած ես :

Ողջութեան . Պղպղակ իրա՞նքն քսի՞ր . բարեբաւհասակ վայելչագեղ կին մը չի՞ , քիչ մը թխազոյն մարմնով :

Մշտկոյ . Այո , ճիշտ այդպիսի մեկն է :

Ողջութեան . Շատ հեզիկ կերպով շքխափիր , ու ամեն խոսքին վերջը երեսիւ շքժպափիր :

Մշտկոյ . Աս ալ շխաակ գտար . ինչու որ իր բուն գործադրութիւնները ասոնք են :

Ողջութեան . Մեծ քսակ մը կախաւած չի՞ իր թեւէն . ու շատ անգամ իր նետքը անոր մէջ չի՞ խօսի՞ր ու իր ստակը խառնէր , որպէս թէ սն ըլլար իր սրտին բերկրութիւնը :

Մշտկոյ . Ճիշտ այդպէս է . թէ որ բոլոր սա միջոցիս հոս կայնած ըլլար , ասիկե աւելի կատարելարար չէիր կրնար ցոյց տալ գինքը ինծի , սչ ալ ըստազոյն կերպով կրնայիր ստորագրել իր կերպարանքը :

Ողջութեան . Ուրեմն իր պատկերը քաշողք վարպետ նկարիչ է եզեր , ու իր պատմութիւնը գրողք ճշմարիտ է ըսեր :

Վաճառիրք . Աս կինը վհուկ է . ու անոր կտիարգութիւններուն գորութիւնովն է որ սա երկիրը կտիարգեալ է : Ո՞վ որ իր գլուխը անոր գիւղը կը գնէ , գլխատման գործիքին վրայ գրածի պէս կ'ըլլայ . ու ս՞վ որ իր աչքը անոր գեղեցիկութեանը վրայ կը հաստատուէ , Մասունից թ՛նամբն կը համարուի : Այ . ո՞ . Ա . Վսիկոյ ան է որ Խամբորդներուն բոլոր թ՛նամբները իրենց փառաւորութեանը մէջ կը պահէ : Ղա մանուսանդ ան է որ շատ մարդիկ Խամբորդութեան կեանք վարելն գարնուց , Տարասպայման ընդաւազար կին մըն է . ինչն ու իր աչքի-

ներք միշտ մեկ ճամբորդին կամ միւսին գեղը կ'ելլեն , երբեմն զօգնելով ու երբեմն առաջարկելով առ կեանքիս հեշտ առիթ իւնենալուն մեկը կամ միւսը : Այրք ու անամեթ կին մշն է , որնու հետ որ ըլլայ կը խօսի : Միշտ նախաւ տելով կը ծաղկարանէ ճամբորդները՝ ազգաս ըլլալնուն համար , բայց մեծապէս կը զօգտարանէ հարուստները : Թե՛ որ մեկը անարարամիտ ըլլայ՝ իր գործին մէջ առակ չաճելու , աունէ աուն ապէկ կը խօսի անոր վրայ : Աերու խումբը ասարապայտման կը սիրէ . մեկ հացալից սեղանէն միւսը կ'երթնայ միշտ բազմելու : Վանի մը տեղուանք իրեն համար հրատարակած է թէ ինչ աստուածուհի է , ու ան պատմաւոր ոմանք կը պաշտեն գինորը : Իտարերայ յախեան համար յատուկ իրեն առններ ու յայանի տեղէր ունի . ու կ'ըսէ և կը հաստատէ թէ իր ունեցած բարութ իւններուն համեմատը մեկը շերտար ցուցնել : Աը խոստանայ յորդոց յորդի անոնց հետ բնակիլ՝ որանք գինօք կը սիրեն ու կը պատուեն : Փորչոց պէս կը ցրուէ սակին իր քահկէն քանի մը տեղուանք ու քանի մը աննէրու : Ա'ուզէ որ գինորը վնասուին , գինորը զօգտարանէն , ու մարդոց գրկացը մէջ բնակի : Վաննէին շանձրանար զօգնէն իր բարութ իւնները , ու շախապանց կը սիրէ զանանք՝ որանք գինորը շատ կը պատուեն : Թաղեր ու թաղաքութ իւններ կը խոստանայ ոմանց թէ որ միայն իր խրատը բռնեն , և սակայն անոնցմէ շատերը՝ մահապարտութեան հասուց , ու բիւրապատիկ անգամ աւելինն ալ գժտիցը :

Մի՛ բնէ ողորմութ իւն է որ իրեն գեթ կեցոց ես՝ ըստս Վերակացը . քանզի եմ գիտէ թէ եւր պիտի քաշիք զիս :

Վեհապիք . Ո՞ւր . միայն Վասուած գիտէ թէ եւր պիտի քաշիք : Բայց ընդհանրապէս շատ յիմարական և վնասակար քանկութ իւններու մէջ անշուշտ պիտի ձգէր

քեզ՝ որոնք սաստկուածք ու կորստեան մէջ կ'ընկղմեն մար-
դիկը : Եւ ՏԻՒՎ . Գ . 9 : Ան էր՝ որ Արխաղանը իր հօրը
գեղձ՝ ու Աերարովանը իր տերունը գեղձ համեց : Ան էր
որ յորդորեց Յուզան իր Տերը ծախելու : ան էր որ Գե-
մասին խելքը պատկեցուց բարեպաշտ ճամբորդի կեանքը
նշելու : Սարգ շքիտեր իր գործած շարութիւններուն
բազմութիւնը : Ինչն է որ անվարանութիւն կը նշե-
լի իշխաններուն ու հպատակներու մէջ , ննոցներու ու գու-
կըներու մէջ , գրացիներու մէջ , կրկան ու կնիան մէջ ,
մարմնաց ու հոգւոց մէջ : Ուստի՝ ի վ պատուական Ամբա-
կաց , քու անուծիդ պէս եղիք , ու երբոր բոլորը կատա-
րես , անուր կեցիք :

Աս խառակցութեանս ստեղծ ճամբորդներուն մէջ խառն
ու բախտութիւն մը ու սասանութիւն մը կար . բայց վեր-
ջը ամենը մեկին ձայնընին թող սուին ու սկսեցին եր-
գել :

Ի՛նչ փռանցներու մէջ է ճամբորդը ,
Որչափ շատ են իր թ ճամբները .
Որչափ ճամբաներ կան մեզանչելու՝
Չգիտեր սպրոզ մահկանացու մը :

Ոմանք փոսերուն մէջ կը կորսուին ,
Ոմանք տիգլներու մէջ կը թաւաչին .
Ոմանք տապակին փախելու գնելով՝
Արակին մէջ կը ցաթկեն կ'այրին :

Եսկէ ետեւ զմանք կը գիտէի ես՝ մինչև որ եկան Բե-
լայի երկիրը , ուր որ արեղակը գիշեր ցարեկ կը ճառագայ-
թէ : Աս տեղը յոգնած բոլորուն պատճառաւ իրենք
զիրենք ստեն մը հանգստանալու տուին : Այս սրտփշեակ
ճամբորդներուն համար սա երկիրը հասարակաց էր , ու սա
տեղի պարտեղներն ու սոցիները երկնաւոր քաղաքին իստ-
գատորինն էին , անոր համար անոնք ազատութիւն ունեին

անոր բաները համարման գործածելու : Բայց ասանց քիչ ժամանակին մէջ լուսով զորացան հոն . բանոցի զանգակները այնպէս զարմուեցան՝ ու փողերը շարունակաբար այնպէս քաղցրամուտօ կը հիշէին՝ որ շկրցան քնամալ , բայց և այնպէս այնչափ զորութիւն ստացած էին՝ որպէս թէ խորունկ քունով մը քնացած ըլլային : Կակ ստակզօ փողոյներուն մէջ քաղցրներուն բարբ ձայնը , սա էր թէ՛ Ուրիշ ճամբարոցներ եկան քաղաքը : Ու մէկ ուրիշ կը պատասխանէր ըսելով . Կը այսչափ ճամբարոցներ անցան ջուրին , ու սակեղէն դաներին ներս ընդունուեցան այսօր : Դարձեալ կը գտէին թէ՛ Եհա հիւն լուսասորներու զունդ մը մտաւ քաղաքը , որով գիտնոյ թէ ճամբուն վրայ ուրիշ ճամբարոցներ կան : Բանոցի անոնց հաս եկան անոնց սպասելու , ու անոնց ունեցած միջոցներուն համար գիրքներ մխիթարելու : Են ստանը ճամբարոցները ելան ու անդին տաքին պարսկցան : Բայց հիւն իրենց տխմիցները թ՛նչպէս ընցան երկնային ձայնբով , ու իրենց աչքերը թ՛նչպէս գուարձացան երկնային տեսարաններով : Ես երկիրս մէջ բան մը չէին ըսեր՝ բան մը չէին տեսներ՝ բան մը չէին ջշափեր՝ բան մը չէին հասուեր՝ բան մը չէին ճաշակեր որ իրենց ստամոքսին կամ մտացը վնասակար ըլլար : Միայն թէ երբոր խնային սն զեօսին լուրը՝ որուն մէջն պիտի անցնէին , իրենց թուեցաւ թէ քիչ մը ընդի կտ գար անիկոյ քննցմուն , բայց բերանն ի վար երթնալէն ետեւ անուշ էր :

Ես տեղս հին ժամանակի ճամբարոցներուն անուններուն մշտաստակարանը կար՝ ու անոնց գործած բարբ երեւելի քաղազորմութիւններուն պատմութիւնը : Կակ ստակզօ շատ կը իրասուէր թէ զեար թ՛նչպէս յորդեր և անոնց անցնելուն՝ ու թ՛նչպէս նուազեր և ուրիշներուն անցնելուն ասանց : Անոնց համար գրեթէ չորցեր է , և ուրիշներուն համար իր եղբրքներն բարձրացեր է :

Եւ անգո թաղաքին տղայքը իմացաւորին պարտեցը կ'երթային՝ ու ճամբարդներուն համար ծաղկի փունջեր կը հաւաքէին , ու խանդակաթ սիրով անոնց կը բերէին : Կանաս անգո կը բռնակէին " Էինա՛ նարդաս եւ քրքում՝ , եղկզն եւ կինամնն , ամեն կեդարակի ծառնով , զմուռտով ու հարուկով , եւ բոլոր զլեւասոր խանակերով " : Արժ. Գ . 13 , 14 : Երանցնով կը ծխուէին ճամբարդներուն սենակները քանի որ անոնց հոս կը նստէին , ու տանցնով կ'օժուէին անոնց մարտնչները՝ զեական անցներու համար զանոնց պատարաստելու , երբոր սահմանուած ժամանակը գար :

Երգ՝ երբոր սանդը հոս կը կենային ու ան բարի ժամուն կը սպասէին , թաղաքին մէջ շրունք մը ելլաւ թէ Արքիմաւոր Վաղարշն թղթարեւը մը եկեր է , որ Վրիտահանոս ճանապարհորդին կտնջը՝ Վրիտահան անուն մեկու մը հետ խիտա հարկաւոր գործ մը ունի : Աստի անոր վրայով հարցաւորին ըլլալով իր բնակիւծ տունը զանուկցաւ , ու թղթարեւը նամակ մը առաւ անոր : Կամակին մէջ պարտնակիւծ խոսքն էր՝ Աղջկն թեզ՝ տի կին , աւետիս կու տամ՝ թեզի՝ թէ Տերը թեզ կը կանչէ , ու կը նայի որ տասը աւուր մէջ անմահութեան հանգեքներով իր առջևը ներկայանաս :

Երբոր թղթարեւը սա նամակը կարդաց անոր , մեկ ստոյգ նշան մըն ալ առաւ անոր՝ որ հաւատացընէ թէ ինք ճշմարիտ պատգամաւոր մըն է , ու երթալու համար զինքը արտոբջցնելու համար եկած է : Այս ան նշանն էր՝ սիրով սրուած նետ մը՝ որ կամաց կամաց ներգործեց անոր սիրտը մնաւ , որ սահմանուած ժամանակին զինքը ստիպեց երթալու * :

* Եւ պատգամաւորները կը թուի թէ միայն զանազան հիւանդութիւններ՝ կամ՝ ձերբութեան հասակին տկարու-

Քրիստոսին երբոր տեսաւ թէ իր ժամանակը եկած է, և սա ընկերութեանը մէջն առաջինն է որ գեաւը պիտի անցնի, կանչեց իր առաջնորդը Պարան Վահանիտը, ու պատմեց անոր բանին ինչպէս ըլլալը: Աւտի առաջնորդն ըսաւ անոր թէ՛ Պարտը որակ ու բախ ետ՝ սա լուրին վրայ, ու պիտի ուրախանայի թէ որ ինչքանքերը ինձի համար եկած ըլլաւ: Բնիկ ետև Քրիստոսին ինչոյնց անկէ որ խորտակ պիտի թէ իր ճակատագրութեանը համար ամեն բան ինչպէս պիտի պատրաստուի: Այսան որոյ վրան ըսաւ իրեն թէ՛ Ելայէս և պնայէս պիտի ըլլայ, ու ընդ որ ետ պիտի մեանք մինչև գեալին քովն ընկերութիւն կ'ընենք յեզի:

Չեաց իր զաւկըները կանչեց՝ ու իր որհուսթիւնը տուաւ անոնց, ու ըսաւ անոնց թէ Սրիթարութեանը կարգացի ան նշանը որ ներ ճակատին վրայ գրուած է, և ուրախ ետ նեղ իմ՝ հետս հաս տեսնելու՝ ու ներ հանգերնները պայպէս ճերմակ պահած ըլլալուդ: Անքը իր սակաւ ինչ ունեցածը ազգաններուն բաժնեց, ու իր որդւոցը և աղջիկներուն պատուիրեց որ պատգամաւորք իրնեց համար զալուն պատրաստ կենան:

Երբոր սա խոսքերը իր առաջնորդին ու իր զաւկըներուն խոսեցաւ, Պարան Վահանիտը կանչեց ու ըսաւ անոր.

Թիւնները կը նշանակեն, որով Տերը երկրաւոր շնուածքին սունը կը քակէ, երբոր ինք կը հանի իր ժողովրդոցը հոգիները իր անմիջական ներկայութեան ընդունելու: Պարոյ խոսքով՝ խնայուեր էր թէ Քրիստոսին հիւանդացիք ու մահուան մարեցիք էր ու իր վնասիկ ինք զգացի էր: Անքով որտեւ նեաը կը նշանակի թէ հաւատացեալին մահունը ժամանակը՝ կերպն ու պարագաները սահմանուած են Բնիկ՝ որ մեզ սիրեց, ու ինչպէսը մեզի համար տուաւ: Ինք իրեն թէ կ'ըսէ մեանդ սուրբին: Այս ետ՝ մի վախմար:

Պարան, դուն գրեց ջաջ և ուղիղ սիրտ ունեցող մը
ցուցուցիր ասէն տեղ . մինչև 'ի մահ հաստարիմ' եղիր,
ու իմ խաղաւորս յեզի կենաց պատկը պիտի տայ : Ասաց .
բ . 10 : Ա'աղաչեմ' ևս յեզի որ աչքդ իմ գաւկընկրուս
վրայ ընես . ու իմէ որ երբէք անոնց սրտին իմ յնայք տես-
նես , ջաջալքիկ գնանոց : Իսկ իմ աղիթիներս' իմ սրբուցս
կնիկները , անոնց հաստարիմ' կեցան , ու իրենց վախճանը
համեմտան' խառամունչը անոնց վրայ պիտի կատարուի :
Իսկ Պարան Վերահացին մատանի մը տաւա :

Եսկե ետև եկրանի Պարան Ողջախոհը կանչեց' ու անոր
վրայով ըսաւ . " Եհա իրացընէ Իարայելացի մը , որուն
ներքը նենդութիւն չից " : Աւել . ան . 47 : Իսկ Պա-
րան Ողջախոհը ըսաւ . Ետաուան տայ որ պայծառ որ մը
ունենաս երբոր Սին Լեռը երթնայու ճամբայ ելլես . և
Ետաուան տայ որ սորերդ չիմընան գետը անցնիս : Բայց ան
պատասխան տաւա իմէ' իմընան սորով ալ ըլլայ' չիմընան
սորով ալ ըլլայ' կը փախարիմ' երթնալ . ջանցի իմ ճամ-
բուս վրայ եղանակը թ'նչպէս որ' ըլլայ , երբոր երթնայու
տեղս համեմալ' բաւական ժամանակ պիտի ունենամ' նստե-
լու' ու գիս հանդիպընելու և վրաս շորջընելու :

Ա'երջը այն պարկէշու մարդը' Վիբաղայիմը ներս մտա-
ղնըքը տեսնելու : Ուտի Վրիտախնէ ըսաւ անոր . Վուս
ճամբորդութիւնդ մինչև հիմն գծուարութեամբ էր . բայց
ստիկայ ջու հանգստութիւնդ տակի պիտի անուցընէ :
Երթուն և պատրաստ կեցիր . ջանցի մեր շխարճան ժա-
ման պատգամուորը կու գայ :

Եսկե ետև եկան Պարան Առասկատուն ու իր աղիթիկը
Ա'հէրասը , որոնց Վրիտախնէ ըսաւ . Դուք պետք է յա-
ւիտեան գահութեամբ յիշէք մեր ազատութիւնը' և սկայ
Առասկատութիւնին մեզքէն ու Երկրայութեան Վերա-
ցին : Ես ողորմութեամբ արդիւնցնէ և որ դուք ապահովու-
թեամբ հաս եկան էք : Երթուն կեցելք' ու վախը մեկդի

նշեցէք • զչափս նշեք , ու մինչև 'ի վախճան յոյսերնդ .
հաստատ բռնեցէք :

Ընկե՛ ետև Պարոն Տկարաճախին ըստ • Դուն հնկայ
Երզարապանին բերնէն ազատեցար , որպէս զի կենդա-
նեաց աշխարհը սպրբա , ու մեխիմարութեամբ քառ իմա-
զաւորդ տեսնես : Միայն թէ կը խրատեմ՝ յեզ որ անոր
բարութեանը վրայ տարակուսելու ու վախճալու հակա-
մտութիւն ունենալուդ վրայ զգնա՛ ինք զեռ յեզ չը-
կանչած : որ երբոր զայ , չըլլայ թէ սա քառ յանցանքիդ
համար պարտաւորիս անթիով կայնելու իր անջնը :

Դանք որ Վրիտաֆնէին երթալու որը եկաւ հասաւ •
ուստի ժողովուրդը խառն բազմութեամբ անմբուն վրայ
ընցեր էին իր անմբորդութիւնը տեսնելու : Բայց ահա
զեռին միւս կողմի բուրք կզեքքը ընցան եր անբով ու
կառերով , որանք մերէն վար ինք էին զմերք քաղաքին
զուրը հանելու : Աստի Վրիտաֆնէ յառաջ եկաւ՝ ու
մտաւ զեռը , իր ետեւէն եկողներուն մնայ բարեաւի նշան
մը ընելով : Իր վերջին ըսած խօսքերը որ ըսուեցաւ , ա-
տանք էին • Աս զամ՝ Տէր , քառ հեադ ըլլալու , ու յեզ
որջնելու : Իսկ իր զաւկըներն ու բարեկամները իրենց
տեղը զարնան , ինչու որ Վրիտաֆնէին ապաստները հե-
ռացուցին զմերք անանց տեսութենէն : Եւ յազէս Վրիտ-
աֆնէ զնայ՝ ու զարկաւ զուրը , ե ներս ընդունուեցաւ
ու բարութեան ան ամեն արարողութիւններէ՝ որոնցմով
Վրիտաֆանոս իր երկիչ իրմն առաջ ընդունուեր էր : Իր
մեկնելուն՝ ազարը լացին : Բայց Պարոն Վախճախան ու
Պարոն Կաշատախոյը քաղցրանուազ տաւիզ ու քնար
զարկին ու բարութեան համար : Յետոյ ամեն մէկը իր
յառաւի տեղը զնայ * :

* Ինչ երկունիկ մահ է արդարին մահը՝ որ 'ի Տէր կը
նշէ : Մինչև անգամ՝ անբարիչաւ մարդարէն Բազաւով

Ետեմէ մը ետեւ Նաբին մեկ թղթարկեր մը եկաւ քաղաքը , ու իր գործը Պարսն Վիսրազայթին հետ էր : Բուստի թղթարկերը հարցընելով դասա զինքը՝ ու ըսաւ . Եւ Մար կողմանէ եկած եմ՝ որն որ գուն կը սիրէիր , ու իր ետեւէն կ'երթայիր՝ թէպէտ և նեցուկներով , ու իմ պատգամաւորութիւնս աս է որ քեզի գրուցեմ՝ թէ ինք կը սպասէ քեզն որ իր թաղաւորութեանը մէջ իր սեղանին վրայ իր հետը ընթրիք ընես : Զասակին երկրորդ սրը , ուստի գուն քեզ պատրաստէ աս քամբորդութեանս համար : Ետեւ ետեւ իր ճշմարիտ պատգամաւոր մը ըլլալուն համար նշան մը տուաւ անոր բռնով , Վուստի թղթարկէ թէլը կտրեցի , ու սակիէ բաժակդ կտակցի : Ժող . Ժբ . 6 :

Ետեւ ետեւ Պարսն Վիսրազայթը իր քամբու ընկերները կանչեց ու ըսաւ անոնց թէ՛ Եւ կանչուեցայ , ու Եստուսն անշուշտ մեզի ալ պցցելու թիւն պիտի ընէ : Բուստի Պարսն Վահաստակոցին ազաւեց որ իր կտակը գրէ : Եւ սրովհետեւ իրմէն ետեւ մնացողներուն ձգելու ուրիշ բան մը չունէր՝ բայց եթէ իր նեցուկներն ու իր բարի իղնէրը , զիսն որոյ պատկա ըսաւ ինք . Եւ նեցուկները կը ձգեմ իմ որդւոյս որ պիտի հետեւի իմ քաղած քամբուս , հարիւրապատիկ ձերտաձերտ՝ իղնէրով որ ինք ինէ լուսազոյն ըլլայ : Ետեւ ետեւ ճարհակալ եղաւ Պարսն Վահաստիսին իր կենցաղաւորութեանն ու մարդասիրութեանը համար , ու պիտեա իր քամբորդութիւնն ընելու ելաւ : Երբոր գետին եզերքը եկաւ , ըսաւ . Էթնա ալ կարասութիւն պիտի չունենամ՝ աս նեցուկներուն , որովհետեւ գիտնացը

աս մահուանը ցանկացաւ : Բայց ասիկոյ մեկու մը շնորհուրտի հասցաւ անոնց որոնք Տէրտնով ապրեցան : Եղբարք իմ , ազազակներ աս Տէր որ մեզ աս երկանիկ կարգէն ընէ :

կարեր ու ներ կան ինձի՝ հեծնելու : Իր վերջին լասն
խաղերը որ լսուեցան, էին՝ Մարթի եկեղի կեննը : Եւ յա-
պես գնաց իր նամբան * :

Եսկէ ետև Պարան Տկարամբարն լըւր մը եկաւ թէ
Թղթարերը իր եղջերափայլը Զըւեր է անոր սենեակին գու-
ռը : Այն ներս մտաւ ու ըսաւ իրեն թէ , Աս եկաց քեզի
լսելու թէ յաւ Տկար քեզի պետք ունի , ու ըսաւ յիշ ու-
տենին մեջ՝ սենեակը ես իր երկրը լուսափայլութեան մեջ :
Ու իմ պատգամաւ որտե՛ս թեանա ճշմարիտ ըլլալուն նշանը աս
թող ըլլայ . Պատուհաններէն նայողները թող՝ մի՛ ննան :
Ժող . մի . 3 :

Են ասունը Պարան Տկարամբարը իր բարեկամները կան-
չեց՝ ու ըսաւ անոնց իրեն եկած պատգամը , ու ան պատ-
գամին ճշմարտութեանը համար ընդամենն նշանը : Հե-
տայ ըսաւ . Որովհետև բան մը լունիմ՝ մեկուն նշելու ,
է՞նչ հարկ կայ որ կասի ընեմ՝ : Իսկ իմ՝ տկարամտու-
թեանս փայտի՝ անիկայ ես իմ՝ ետևս պիտի նշեմ . քանզի
իմ՝ գացած տեղը կարտաւ թիւն պիտի լուծենամ՝ ես անոր ,
ու իխտա աղքատիկ նամբարդներուն ասցաւ ալ արժանաւոր
բան մը չէ ան : Ուստի երբոր ես երթամ՝ կը խնդրեմ
քե՛նէն մի՛ Պարան՝ Նա հաստակող , որ անիկայ աղքատացի
մը մեջ թնայես : Ետիկայ ըսանալուն՝ ու իր մեկնելու պէս
ալ եկած ըլլալուն միւսներուն պէս մտաւ գետը : Իր վեր-
ջին խաղերն էին՝ Մարթի եկեղի . հաւատք ու համբերու-
թիւն . եւ այսպէս միւս կողմը անցաւ :

Իսկ մը որք անցնելէն ետև Պարան Ուստիտուրը
կանչուեցաւ . քանզի թղթարեր մը եկաւ՝ ու աս պատ-
գամը բերաւ անոր : Իտղը ըլլացո՛ղ մտրո՛ղ , քեզի կ'իմու-

* Տեսէ՛ր իր ասէն մեկ յայլափոխին գիւրազայթ եղող
անձի մը խնդալից փոխաննը : Վաղաքերեցէ՛ր ասկէ՝ ո՛վ
կայն՝ ի կողք գացող՝ գիւրազայթ նմանապարհարգներ :

ցընեմ՝ որ Հեռեկայ Ախրակի որը լծագաւորին Հեա պատ-
րաստ ըլլաւ ուրախութեամբ ջննդալու քակին ըտլոր տա-
րակուսութեանն ըզգաւ ըլլաւ : Համար : Աւ իմ պատ-
գամագորութեանն ջննդալութեանը Համար քեզի նշան
տախիւնց առ՝ ըսաւ պատգամագորը . ու պայտէս մարտի մը
տուաւ անոր՝ իրեն ծանրութիւն ըլլալու : Քաղ . մի . 5 :

Պանք որ Պարան Հրատակաւորին ազգիկը՝ որուն անունը
Ա ի Հեքրատ էր , եղանք քանը լսելով ըսաւ ին՝ Աս ալ իմ
հորս հեա կ'երթեամ՝ : Ան առնելը Պարան Հրատակաւորը
իր բարեկամներուն ըսաւ . Վա՛ր գիտե՛ք՝ թէ ես ինքնս ու
իմ ազգիկս ի՛նչ էինք . ու ի՛նչպէս ասինք ընկերութեան
մէջ նեղութիւն տալով կը փարակինք : Իմ կտակս ու
իմ ազգիկանս կտակը առ է , որ մեր գացած որէն ետե յա-
ւիտեան մէկ մարդ մը բնաւ չընդունի մեր վհատութիւն-
ներն ու ծառայական վախերը . քանզի գիտեմ որ իմ
մահուանէս ետե անոնք իրենք զիրենք ուրիշներուն պի-
տի մատուցանեն : Այսան զի՛ յայտնի խտելով ձեզի ,
անոնք ուրախանաւ պիտեք են՝ որոնց մենք Հիւրընկա-
լութիւն քրինք երբոր ստաղ սկսեցինք նամբորդ ըլլա-
լու , ու ասննեկն շէրցանք յետոյ վրանուս թոթովել . ու
պիտի պաշտին և նամբորդներն Հիւրընկալութիւն փրն-
արեն . յայց մեր սիրուն Համար գոնեքը գոցեցէք անոնց
գեմ՝ * :

* Ազգի փոքր առեք տախիւնց գուր՝ իմ նմապարհորդ-
ներ : Չեր պարտագորութիւնն է մեզայց գեմ հակառա-
կելու շափ՝ անարտան երկնագորութեանն ու ծառայական
վախերուն գեմ հակառակել Տերտը ու մոլը : Կանաւանդ
որ միթէ անոնք իրենց բնութեանը մեղքերուն խիտ գե-
ղը լե՞ն , որ կը ծագին թերահաւատութենէ՛ Վասունց
պատուական ջննդալութիւնը , փառասոր Հորհրը , ու
յաւիտեանական փրկութիւնը քանի տեղ չընեղէ : Աւ-
րեկն բնաւ ասննեկն տեղի մի տայ անոնց . հասցա հա-

եղերքը եղան . Պարոն Յուսակաուրին վերջին խաղերն էին՝ Մնաս բարեա՛ գիշեր , բարի եկիր՛ ցոթեկ : Ի՞նչ աղջիկը երգելով անցաւ գետէն . բայց մեկը չըրցաւ հասկընալ անոր ըսածը :

Աւ եղաւ որ թիչ մը տաննէն ետեւ թնկժարեր մը եկաւ . բազայք որ կը վնասէր Պարոն Ողջախոհէն : Ուստի անոր եղան առնը՝ «Եկա՛ ու աս գիրքը տուաւ անոր մեռքը : Վեպի հրամանաւ ե՛ որ աս որքն մինչև շաբաթ մը պատարասուիս՝ գունդ գլխիդ բա՛ Տերտիչ աղջիկն ներկայացընելու , իր շնորհ տունը : Աւ իմ պատգամաւ որս թեանս ճշմարիտ ըլլալուն նշանը աս է . Երգեցող աղջիկները նկուն պիտի ըլլան : Եւր . մի . 4 :

Ան տաննը Պարոն Ողջախոհէն իր բարեկամները կանչեց ու ըսաւ անոնց . Ես կը մեռնիմ՝ , բայց կտակ մը պիտի չընեմ : Իսկ իմ Ողջախոհութեան իմ հետս պիտի երթայ . ինչ ետեւ եկողին ասիկայ թող ըսուի : Երբոր իր երթմալու որը եկաւ , ոտք ելաւ գետէն անցնելու : Դանց որ աս միջոցիս՝ գետը թանի մը տեղուանց յորդելով իր եղերքը ծածկեր էր . բայց պարոն Ողջախոհէն իր կենդանութեանը՝ Բարի Խիղճ անուն մեկու մը ապապրեր էր որ զմերը գունդ հոն . ան ալ գտաւ ու մեռնաւ եղաւ անոր , և այսպէս միւս կողմը անցուց զմերը : Պարոն Ողջախոհին վերջին խաղերն էին , Եւրոհէքը կը թաղուարէ : Եւսպէս մզեց աշխարհը գնաց :

Եթէ ետեւ նայն մը ելաւ դուրսը՝ թէ Պարոն Ն՛շմարասութեան համար Վահատակողին հրաւերք մը եկեր է նոյն թնկժարերին մեռքը , ու հրաւերքին ճշմարտութեանը համար աս նշանը ունի եղեր , թէ՛ «Ի՞նչ ստիպող ապիտիւրին քոյր փշեր է՛ : Եւր . մի . 6 : Երբոր ինչ իմացաւ

կառակեցիկ , ու մեր սրտերուն գունդը անոնց գեմ՝ գունդեցիկ :

աս' իր բարեկամները կանչեց, ու ասոր վրայով պատմեց
 անոնց : Անկէ ետե ըսաւ . Աս իմ Հօրս տունը կ'եր-
 փամ' . և թեպէս ես չսաւ դժուարութեամբ հաս եկայ ,
 սակայն հիմա շեմ' ցաւ իր ան ամէն նեղութիւններուն վայժ
 որոնց պատահեցայ աս իմ եղած տեղս հասնելու : Իմ
 թուրս անոր կու տամ որ իմ նախորդութեանս մէջ ինձի
 պիտի յաջորդէ , ու իմ արիութիւնս ու ներատարութիւնս
 անոր' որ կրնայ ստանալ ան : Իմ վէրքերս' նշաններս ու
 սպիներս իմ հետս կը տանիմ' որ ինձի համար կը վրայեն
 թէ Անոր պատերազմը պատերազմեցայ ես , որ հիմա իմ
 փարձաարիչս պիտի ըլլայ : Արբոր իր սակե իրթալու որք
 եկաւ , շատերը իր հետը ընկերացան մինչև գետեզերքը ,
 որոնց իր երթալուն' ըսաւ . " Ո՞ւր է ս' զ մահ' քու խոյ-
 թոցդ " : Աւ երբոր խորագոյն կ'ընկըզմը , ըսաւ .
 " Ո՞ւր է ս' զ գերեզման , քու յազմութիւնդ " : Ին
 Աղօթի . ԺԵ . 55 : Այսպէս անցաւ' ու միւս կողմը եղած
 բոլոր փողերը իրեն համար ֆշեցին * :

Ահրջը Պարոն Ամբակացին հրակերք մը եկաւ : Աս
 Պարոն Ամբակացը ան էր' որն որ նախորդները ծնկան
 վրայ եկած դասն Աստարդեալ Արկիբն վրայ : Աւ թըզ-
 թարերը ան հրակերքին թուզմը բաց իր նեղքը բանած
 բերաւ անոր , որուն մէջ պարունակուածներն էին' թէ իր
 կեանքը փոխելու պետք է պատրաստուի , ինչու որ իր
 Տէրը լուզեր որ ալ պարշափ հետու ըլլայ իրմէն : Անոր
 վրայ Պարոն Ամբակացը տարակուսութեան մը մէջ ինկաւ .
 բայց թզմարերն ըսաւ թէ , իմ պատգամաւորութեանս

* Ո՞հ' ինչ երջանկութիւն է փառաց թագաւորու-
 թեանը քաղցր պարտումսից մեռնիլ : Այսպիսիները
 Արուսի արիւնտից իրենց խղճմանայնները մայրեցին , ու
 անոր յարութեանը հաւատքովք զանոնք սրբացուցին :
 Աւ անոր թագաւորութեանը մէջ իր հետը պիտի թագա-
 ւորեն :

Քչանդառութեանը վրայ տարակուսելու չես կարծախր դուն .
 քանզի անոր Քչանդառութեանը նշանն աս է . Թ զհարկն
 վրայի անխը կտորած է : Վաղ . Ժ Ը . 6 . Ան ասունը
 կանչեց իրեն Պարոն Վաղարշապուտը՝ որ իրենց աստղնորդն
 էր , ու ըսաւ անոր . Տէր իմ , թեպէս և իմ վիճակիս
 չենկաւ որ իմ նամբարդութեանս արեքուն մէջ ներ պա-
 սուսական ընկերութիւնը երկար ասուն վայելիկ , բայց
 քանի որ քեզ նանչոցս՝ սգասկար եղար դուն ինձի : Աս
 իմ բնակարանէս ելայ եկայ , իմ կինս ու Հինգ փոքրիկ
 զուկրներ մզեցի իմ ետէս . ուստի կ'աղաչեմ՝ քեզի՝ որ
 քու ետ դասնալուդ՝ (որովհետեւ դիտեմ որ կը դասնաս
 քու Տէրոնց ասունը կ'երթնաս , յուսարժ որ տակաւին ու-
 թիշ սուրբ նամբարդներու ալ աստղնորդութիւն ընես .)
 մէկը խրկես իմ ընտանեացս ու թող իմնանն անոնց բոլոր
 ինձի պատահածներն ու պատահելիքները : Պատե՛ աս-
 նոնց նաև իմ Հիմակուան բարերաստիկ վիճակիս՝ ու եր-
 ճանկարար Արքիմոնիս Վաղարը համնելուս վրայ : Թ զու-
 ժէ ևս անոնց՝ Վրբաստանոսին ու անոր կնոջ Վրբաստինին
 վրայ , ու թէ ի նշտես Վրբաստինէ իր զուկրներոց իր եր-
 կանը ետեկն եկաւ : Ը՛սէ անոնց ևս թէ ի նշ երջանիկ
 վտանմանի մը հասաւ , և մէր գացած է ան : Բան մը
 շունթ իմ ընտանեացս խրկելու , բայց եթէ իմ անոնց
 համար ըրած աղօթքներս ու թափած արցունքներս . որոնց
 վրայ բաւական է որ գիրենք տեղեկացընես , որոնք թերեւ
 կարենան զանոնց համոզելու : Արբոր Պարոն Ամրակացը
 սցաղես ամէն բան կարգի գրաւ , ու գիրքը երթալու ար-
 տորցընող իր ժամանակը որ եկաւ , ինչն ալ ելաւ գետը
 իջաւ : Պանք որ մեծ հանդարտութիւն ունէր գետը աս
 ասունը . Ուստի Պարոն Ամրակացը երբոր գետին մէջ կես
 նամբան գնաց , ասուն մը կայնեցաւ ու իր հետը հոն եկող
 իր ընկերներուն խտակցաւ՝ և ըսաւ . Աս գետը շատերուն
 վախ մը եղած է , և մանաւանդ թէ անոր վրայ մտածելն

անգամ զիս ալ շատ անգամ վախճուցած է . բայց Հիսուս
կարծեմ թէ հանցիտան կայներ եմ . իմ ոտքս հաստա-
տուած է անոր վրայ՝ ուր որ տապանակը կրող քահանա-
ներուն ոտքերը կայնեցան որ ստան իտրայել Հարգանանն
կ'անցներ : Ան . 4 . 17 : Տուրը իրաւ լեզի է բը-
նաց , ու ջուրս է տաանդսին . սակայն իմ երթալու տե-
զիս՝ ու գիտացի կազմը ինձի պատող ընկերներուն վրայով
եղած մտածութիւնները բացալու հուրի պէս իմ սիրտս
կը տարցընեն : Ախիս ես զիս իմ Զամբարդութեանս
ծայրը հասած կը տեսնեմ . իմ բազմաշխատ արեսս վեր-
ջացան : Ա'երթամ տեսնելու ան գլուխը որ փուշով
պատակուեցաւ , ու ան երեսը՝ որ ինձի համար թուրով շա-
ղարիեցաւ : Դո տաախմանէ ախանկէ լսելով ու հաւատա-
լով կ'ապրիի , բայց Հիսուս հոն կ'երթամ՝ ուր որ տեսնե-
լով պիտի ապրիմ՝ , ու Մտար Հեռ պիտի ըլլամ՝ որուն
ընկերութիւնը իմ երջանկութիւնս է : Աը սիրի լսել
իմ Տերուն վրայ եղած խոտակցութիւնները , ու երկրի
վրայ ուր որ իր կոչիկին կոխած տեղին նշանը տեսնելի , կը
ձանայի իմ ոտքս ալ հոն գնել : Իր անունը մաշի
տուփ մը եղաւ ինձի , նա մանասանդ բուլը ծխանելիքնե-
րէն ալ անուշ : Իր ձայնը ավանարացքը էր ինձի , ու
անուակը կը բազնայի իր երեսին՝ քան որչափ անոնք որ
խիտա շատ կը բազնան արեզական լոսին : Իր խոսքերը
ժողովիքի ինձի մտանդ՝ ու իմ մարտիքներուս գեմ գեղ-
թափ ըլլալու : Ինք զիս բունեց ու իմ անարկնութիւն-
ներէս զիս պահեց . մանասանդ թէ ինք իմ քայլերս ի
Զամբուն մէջ գորացուց :

Երբոր ինք պրպէս կը խօսէր , իր գեղմը փոխուեցաւ .
իր գորութիւնը թուլցաւ , ու երբոր ըսաւ թէ՛ Մո զիս !
քանզի քեզի եկայ ես , ալ անկէ ետե գաղթեցաւ անոնց
երկնալէն :

Բայց փառաւոր բան մըն էր տեսնել թէ ի՞նչպէս լեցի՞ր

էին վերին ընդարձակ միջոցին մէջ հիեր ու կառքեր , փող և սրինդ զընդներուն՝ երամ իշաներուն ու աղէ յարմար նուազարաններ երգեցողներուն հետ , ճամբարդները բարեկրահամար , երբոր անոնք վեր կ'ելլէին ու քաղաքին գեղեցիկ դռներն իրարու ետեւ ներս կը մտնէին :

Իսկ Վրիստաֆնէին զսուկըներուն վրայով՝ այսինչն Վրիստաֆնէին մտած շքա սրբուհին ու անոնց կնիկներուն և զսուկըներուն վրայով՝ իմ եզան անգա լցեցայ ես մինչև անոնց գետնն անցնիլը : Կակ ետ զստնալէս ետև լսեցի մէկն

* Ընթերցող՝ առ պատուական գրքիս վերջանալուն , ներք ինձի մէկ խոսք մը խափլ քու հոգւոյդ և միանգամայն խմբիս : Ընթ կը խորհիք մենք ճանապարհորդին կենացն ու անոր մահուանը վրայով : Իր կեանքը կը սիսէ Վրիստաֆնէին գիտութիւնովը , ու կը վերջանայ Վրիստաֆնէին լեռներով , ու մշտնջենաւորապէս զՎրիստաֆնէին լեռներով : Աւ իր կենացը բոլոր ընթացքին մէջ ճանապարհորդը Վրիստաֆնէին կը նայի , ու իրանով կ'ապրի , Արջնախի սխառած , միտքարական կեանք , ինչպիսիք մահ :

Երբ՝ առ բանիս մէջ արդեոյ մտնն ու բաժնն ունի՞նք մենք : Վրիստաֆնէին կեանքն է . մեր հոգիներուն կենդանութիւնն է : Ինձ որ պարզեա է՝ անոր վրայ հաւատք ունենալով պիտի ապրինք , անոր քառութեանը պիտի ապաստանինք , անոր արդարութիւնովը պիտի պարծինք , անոր փրկութիւնովը պիտի ստանանանք , փափայելով որ բոլոր մեզքերուն հետ բանեցնիս կարենք՝ ու մենք մեզ արդարացընելու բոլոր յանձնարարասանութիւններուն մեռած ըլլանք . ու սրտով՝ ընթնով ու վարքով պիտի կանանք փառաստեղ զմեզը , մենք մեզ իրեն նուիրելով , ինք մեզ ընդունելու համար իր գարտեանը ազատելով , որ ինք ուր որ է՝ մենք ալ հան ըլլանք :

Ես հաւատարմե ապրողներուն ու ան կանտուրի գաղտնիներուն բոլորին վրայ խաղաղութիւն ըլլայ որջնալ և փառաստեղեալ Սուրբ Արքայութեանն . որուն փառք յախտեանս յախտնից . Եմն :

որ ըստ իմ է տակաւին կենդանի են անոնք, ու ասուն մըն ալ պիտի կենան իրենց եղած սեղը՝ եկեղեցւոյն անմահ համար ։

Իմ է որ նորին ան կողմը երթալ պատահի ինձի, կարելի է որ տեղեկութիւն մը տամ ուղղութեամբ ինչ բանի վրայ որ առ տեղս կը ըլլիմ խոսելն, միանգամայն իմ լինելը պիտի ըստ իմ ։

ՄՆԵՍ ԻՆԻՆԵՒ

